



GUBCSI LAJOS

A MAGYAR MŰVÉSZETÉRT  
25 ÉVES GYERMEKEM

**Gubcsi Lajos**

***A Magyar Művészetért – 25 éves gyermekem***



G Marketing & Média Kft., Budapest, 2013

E könyvvel mondok köszönetet Gubcsi Attila festőművésznak, öcsémnek, aki a 25 év alatt 150 festmény, grafika ajándékozásával tett bőkezűvé bennünket: az ő műveivel is ki tudtuk fejezni köszönetünket a máshonnan jövő támogatások bármely formájáért. 150 mű önmagában is csaknem egy életmű: ezt tette hozzá az öcsém, társulva felnőtt gyermekeim és mai feleségem másfajta segítségéhez.



*Gubcsi Attila: Mennyi is?*

Gubcsi Lajos: A Magyar Művészetért – 25 éves gyermekem  
Kiadja a G Marketing & Média Kft.  
© Dr. Gubcsi Lajos

Az első borítón Péreli Zsuzsa Himnusz című gobelinje, a hátsón Makovecz Imre terve: Szentek és kárhozottak temploma a Felső-Krisztinavárosban.

A borítót Györfi Balázs tervezte  
Tipográfia: Csépe László  
Lektor: Varga Bótos Anna

ISBN 978-963-08-5270-8

## TARTALOMJEGYZÉK

<b>Prológus</b>	<b>5</b>
<i>I. Alapító ösztönök és évek</i>	<b>9</b>
<i>II. Jelenetek egy évtized bújából, bájából – 1990-1999</i>	<b>44</b>
<i>III. A Magyar Művészetért az új évezredben – 1999-2013</i>	<b>66</b>
<i>IV. Utóiratok</i>	<b>274</b>
<i>Epilógus</i>	<b>300</b>



*A Magyar Művészetért 1987-ben készült díja, Ötvös Nagy Ferenc alkotása*

### *A Magyar Művészetért Díjrendszer díjai 1987-2036*

A Magyar Művészetért Díj 1987-2036	Petőfi-díj 2009-2015 - Herenddel
Kossuth Lajos-emlékszobor 2002-2010 – Herenddel	Gubcsi Lajos Ex Libris Díja 2009-2036
Széchenyi Ferenc-emlékszobor 2002 – Herenddel	Széchenyi István-emlékdíj 2010 - Herenddel
Bubik István-díj 2004-2014 – alapította Gubcsi Lajos	Rákóczi-díj 2010-2013 - Herenddel
Bartók Béla-emlékdíj 2006-2012 – Herenddel	Liszt Ferenc-emlékdíj 2011 - Herenddel
Kodály Zoltán-emlékdíj 2007-2011 - Herenddel	A Színész Díj 2012-2015 – Herenddel
Árpád fejedelem-díj 2007-2036 - Herenddel	Zrínyi Ilona-díj 2013-2036 –
Mátyás király-díj 2008-2014 - Herenddel	alapította Gubcsi Lajos-Györfi Sándor

1987-ben megalapítottuk A Magyar Művészetért Díjat. E könyv e negyed század áttekintése. Történelmünkben a 2004-es XVIII. Gála jelentette a fordulópontot felfelé. Az akkor díjazottakkal videofilmet készítettünk. Bevezetőül ebből idézünk, az ő szájukból elhangzó ars poetica a mienk is a kezdetektől.

*Bessenyei Ferenc* (a díjat halála előtt három héttel, kirobbanó hangulatban és még jó erőben, egészségben vette át – akkor mondta e szavakat):  
Hogy mi a legemlékezetesebb pillanatom az életben? Az egész életem... mert én egész életemben, minden gondolatomban, minden percemben színpadon és azon kívül csak arra gondoltam és készültem, hogy' lehetek jó magyar, hogyan szolgálhatom a hazámat...

\*\*\*

*Csoóri Sándor*: A politika sosem tud megújulni szellem nélkül. Minden először a lélekben, a nyelvben, az irodalomban születik meg – s csak utána lesz belőle politika... Luther Márton új programjának mintájára és erejével szükséges a politika átfogó reformja.

\*\*\*

*Martonyi János* (Csoóri Sándorhoz fordulva mondta a gála egész közönségének szánva a díjak átadása utáni pillanatban): Én még soha életemben nem vettem részt olyan ünnepen, mint ez: olyanon, ahol ennyi nagyszerű barátomat tüntettek ki egyszerre...

\*\*\*

*Jankovics Marcell* (készülő műve, Az ember tragédiája kapcsán nyilatkozva ars poeticájáról): Én olyan filmvilágban dolgoztam, amely eleve kozmopolita jellegű, én is az voltam. A János vitéz kapcsán értettem meg, hogy az én utam a népi és nemzeti kultúra, a hagyományok... Azóta minden filmem A Magyaroknak szól, ők értik, és nem érdekel, érti-e a világ... Kultúrájával a magyar nép nem követő, hanem Feltaláló Európában. Most, hogy beléptünk, az Európai Unió hálás lehet nekünk azért, amit a kultúránkkal „vittünk be” magunkkal...

## PROLÓGUS

A sors megáldott azzal a kivételes helyzettel, hogy annyi gyermekem lehet, amiről soha álmodni se mertem. Nem voltak kítűzött számszerű céljaim, gyerekeim maguknak törtek utat a világra. A 70-es évek elején Anikó és Lajos Levente tett boldoggá. Az új évezred első hónapjaitól gyámnak választott a sors, s elhunyt szüleik helyett neveltem felnőtté Gubcsi Annát és Pétert. 2002-től másfél, kétévente született 6 kicsi adta meg életem legfőbb értelmét.

Amikor első két gyermekem kis felnőtté vált a 80-as évek második felére, megrendült kötelékem akkori családfői felelősségemben. Feleséggel és két gyerekemmel együtt közösen kimondtuk, hogy egyszer majd el fogunk válni, s ettől kezdve ebben a meglazult viszonyban élünk együtt még két és fél évet a tényleges válásig.

Szinte a válásról hozott döntéssel egy időben – amikor a “nagyok” már kevésbé igényelték gondoskodásomat, s ez iszonyú ürességet, csalódást okozott – az életben először kezdtem magamat fölöslegesnek érezni, pedig még nem voltam 40 éves sem. Ekkor, 1987-ben váratlanul egy olyan újszülöttel ajándékozott meg a sors, aki nem kért enni, nem sírt, nem beszélt vissza, nem kért semmit magától, és nem is adott semmi tárgyat. Egyszerűen csak magába szippantott teljes erőmmel együtt. Ez a gyerek ugyanúgy egyetlen váratlan pillanatban fogantatott, mint természetes gyermektársai, de igen rövid idő után, a többi gyerekénél sokkal gyorsabban felnőtté vált.

Még nem tudhattam, hogy egyszer, 13 évvel később majd drámaian magukra maradt gyámolt gyerekek sorsát kell kiegyenesítenem, s visszaadnom a kiszámítható életnek. Még nem tudhattam, hogy lesz egyszer egy új feleségem, aki – 15 évvel később – gyereket szül nekem, s aztán meg sem áll, szórja rám új és új szülésben világra jövő ajándékait, amíg csak kérem. Ekkor, 1987 őszén még csak azt tudtam, hogy magamra maradok lassanként, s kell valami, ami hasznosítja azt az erőt, amelyet a sors fölöslegesnek kezdett ítélni. Ma, 25 évvel később is érthetetlen, miért adtam át minden energiámat egy új, a hagyományostól minden tekintetben eltérő lénynek, amelyet az utóbbi negyed század minden percében saját édes gyermekemnek tekinttem.

Az igaz szülő gyermekében valósítja meg álmait, legjobb tulajdonságait. Ha szerencséje van, ez sikerül neki. Ha szerencsétlen, a sors akár vele szembe is fordíthatja édes



*Gubcsi Lajos, a MM Szoborkert alapítója*

szülöttjét. De már nincs visszaút. Ő már szülő, visszavonhatatlanul. Átadta magát gyermekének, benne van, míg él, bármit is hoz a sors. Életet adott, amiben magát adta. Gyermek lehet akár hálátlan is, ez már nem számít. Utódának azonban van egy, egyetlen egy tulajdona, ami nem az övé. Ez pedig az élete. Ahogyan Makovecz Imre mondta nekem egy évtizeddel később, miközben kétségbeesetten megrázta a vállamat:

– Nem adhatod fel! Az életed nem a tied. Azt a szüledtől kaptad örökre, te nem rendelkezel vele szabadon. Az ott benned ők is.

Így bizony. A szülő már átadta magát teremtményének. Aki ezért nem kell, hogy hálás legyen, nem kell köszönnie semmit sem. Viszont az élet, amit kapott, nem az övé. Szülője szülötte. Így válik végeláthatatlanná a láncolatunk, egymásba akaszködő, s egymásból élő reményünk és felelősségünk.

Ebben a vastörvényben született meg 1897. november 23-án, egy hétfői napon 10 óra 5 perckor A Magyar Művészetért Díj. Szerkesztőségi lapzárta után 5 perccel. Váratlanul, nem tervezetten, de egész bensőmből. Születése pillanatában nagyszerű gyámolítók álltak a bölcső mellett,



*Kő Pál: Nagy kék madár*

a Magyar Ifjúság című hetilap sok munkatársa, majd gyorsan megérkeztek a háromkirályok is. A bölcsek. Az akkori nemzeti elit színe-java, mellükre írva új, közös jelük: ők A Magyar Művészetért Díj Kuratóriuma. Ez a váratlanul megszületett kis gyerek világra jövele után egy évvel felnőtté vált, azóta nő, nő, növekszik, de nem öregszik.

Később született édes gyerekeim mind befogadták ezt a furcsa nagybácsit, aki – bár hihetetlen – valójában a testvérük. Együtt nevelem őket. Nincs egyetlen rés se a ragaszkodás e szilárd rendszerén: a szülő már soha nem lehet más, mint amivé a születés pillanatában vált. Cserben soha nem hagyhatja gyermekét. Önző soha nem lehet, ha teremtménye sorsáról van szó. Nem ragadhat bele a lehúzó percekbe, mert gyermeke jövőt kíván. Nagy ívű, életre érdemes szép jövőt.

A Magyar Művészetért Díj éppen 25 éves. Az évtizedek alatt egyrészt művészek és mecénások önzetlen közössége lett, másrészt 15 történelmi és művészeti díjból álló díjrendszer. Nincs okom féltetni jövőjét. Múltját sok nagyszerű barát, szövetséges, jóakaró mecénás egyengette, akik rendre segítséget nyújtottak életéhez. Jövőjében gyerekeimet látom utódomnak. Előd még csak 10 éves, Botond 8, Emese 6, Etele 4, Lél pedig csak 1 éves. De jó testvérek, s hiszem, hogy a kicsik, ha felnőnek, ha erősek lesznek, szárnyuk alá veszik nagybácsi-testvérük, A Magyar Művészetért akkori sorsát. Mert ő nélkülük – mint most nélkülük – valójában halott. Csak bennünket megszálló erőnk, a lelki és az anyagi erő folyamatos átadása tartja életben.

Olyan, mint az eszme. Csak valaki más erejében létezik, csak más teste éltetheti, neki nincs sajátja. Más ereje nélkül nem több mint egy gyorsan elvesző, hamis illúzió. Kis Gubcsigyerekeim szemében látom, hogy értik ezt. Látom, mert minden percben megbocsátják nekem, ha véletlenül nem éppen velük, hanem az eszmével maradok kettesben, nehogy elárvuljon, kifulladásra. Látom a pillantásukban, ha hazaérek valamely eszme-járta útról Erdélyből, Kárpátaljáról, tudtják velem a nézésükkel, hogy jó helyen jártam, lélekben ott voltak velem, s addig is teremtve őrizték igaz kincsemet: rájuk hagyott magukat, azaz a családomat.

A Magyar Művészetért 25 éve kiszakíthatatlan legszemélyesebb életemből. Nagy gyerekeim is értik ezt, talán meg is értik, de nem tartanak velem: torzul alakult 25 évvel ezelőtt a közös életünk, groteszk módon A Magyar Művészetért az ő vétlenül megüresedett helyüket töltötte be, ezért nem is szerethették testvérüként. A kicsik viszont bele születtek, vele élnek, családtagként fogják fel, édesanyjukkal együtt. Nekem nincs más dolgom, mint sátrat tartani föléljük: jurtát. A szó szoros értelmében azt: Makovecz Imre tervezte ezt a mostani házunkat is, ami egyben A Magyar Művészetért közepe. A ház kupolái a jurtákat idézik, egy kerek világot, melyben mindenki boldog, aki a másik mellé szorulhat őszintén, gond nélkül, azonosként megbecsülve.

Soha nem szeretném – nem is tudnám – elválasztani egymástól azt a világot, amelyben élő és valóságos hét gyermekem apja vagyok, s azt, amelyben egy megfoghatatlan

eszmét követek A Magyar Művészetért Díjrendszer élteté-  
sével. Ennek a közösségi eszmének az a lételeme, hogy:

*Ne kérj, adj. Adj, mielőtt kapsz.*

Én mindent megkaptam a magyar közösségtől, amikor megalapíthattam és fenntarthatam A Magyar Művészetért Díjat. S mindent megkaptam egy számomra ismeretlen teremtőtől, amikor megáldott engem édes gyermekeimmel, titokban, úgy, hogy nem is remélhettem, még kevésbé kérhettem volna. Ezért én 25 éve, ezen belül 10 éve olyan helyzetbe kerültem, hogy ha egész életemben már csak adnék, akkor sem tudnám visszaadni a kegyet, amelyben részesültem. Ettől az érzéstől kifogyhatatlan a motorom: a szívem ritmusa parancsolja, a lelkem irányítja minden lépésemet. A sorsomat kijelölték, nem kell soha tétováznom, s ezzel hihetetlen könnyű élethelyzetben rovom az éveket negyed százada, s hiszem: magam és utódaim a következő negyedszázadban is.

Amikor A Magyar Művészetért megszületett 1987-ben, zavaros időket éltünk. Nem tudhattuk még, hogy fel- és szétbomlanak a számunkra ismerős folyamatok, utak, kapcsolatok, s szétbomlasztják megszokott világunkat is a kezelhetetlen következmények. Nem tudhattuk, hogy elmúlik az a múlt, amelyben mi felnőtünk. S még kevésbé tudhattuk, hogy a jövőnek még csak úttörői, pályamunkásai vannak, de nincsenek utat építő mérnökei. Nem is gondoltunk rá, hogy a jövő is szétesett, s nem látszik a nagy rendező keze. Csak azt tudhattuk, magam csak az tudtam: képtelen vagyok a régi rend régi módján élni, értelmetlen, sehova nem vivő dulakodásban vagy tétlenségben. Képtelen vagyok nézni, mint pusztul a világ. Márpedig az a világ, amely lenézi és elnyomja legjobb művészeit, alkotóit, nemzeti intelligenciája színéjavát, előbb-utóbb elsorvad. Nem tudhattam még, hogy meg is bukik. Csak azt tudtam, hogy képtelen vagyok ölbe tett kézzel bámulni ezt a biztos sorvadást. Ezért utam meghökentető fordulatot vett 1987 őszén. Bár nem fogtam fel világos ésszel, hogy ezt teszem, és több volt az ösztön, mint a tudat, de lényegében szögre akasztottam korábbi életemet. A Magyar Művészetért Díj mecénatúrája, menedzselése lelökte székéről addigi pályafutásomat.

Hamarosan kifulladt akkorra már két évtizedes nemzetközi-diplomáciai végzettségem, pénzpolitikai érdeklő-



*Szent István: királyi kéz és kard A Magyar Művészetért Szoborkertjében  
(Györfi Sándor alkotása - részlet)*

désem, közgazdasági és politikai karrierem, újságírói gyakorlatom, ezen belül is a szívemhez legközelebb álló tévés pályafutásom. S a fuldoklásból eleinte köhögve, prüszkölve, később bukácsolva és megalázó körülmények között, még később egy nagy és győztes ívben megkereste a maga sajátos életét az újszülött. Ez az élet nem függ rendszerektől, kormányoktól, kurzusoktól, GDP-növekedéstől, devizaárfolyamtól és az Unió Brüsszelétől. *Ez eszme, eszmény*, mely élőnek teremtett, s melynek élete szuverén, mert léte csak teremtőjével együtt pusztítható el.

Létezik-e világ teremtő nélkül? – erre a kérdésre soha nem kapunk végső és egyetlen választ. De addig is, míg ke-  
ressük, biztosra vehetjük, hogy létezik a világ.



*Pérel Zsuzsa gobelinje, a Szegény angyal (Szelényi Károly fotója)*

## I.

### Alapító ösztönök és évek

#### 1987-88

1987-ben alapítottam A Magyar Művészetért Díjat, egy jeles hetilap főszerkesztőjeként, a közéletben fontos szerepet játszó, kiemelkedően nagy példányszámú Magyar Ifjúság alapítványaként, helyettesem, a kultúra világában pontosan eligazodó Pálffy G. István teljes szakmai támogatásával, sok munkatárs odaadó részvételével. Az elmúlt 25 év történelem Magyarország életében. A Magyar Művészetért Díj szerény kísérlet volt és maradt arra, hogy a kultúra, a művészet világában kitarjunk a tiszta szellemű nemzeti értékek mellett. Erősítsük alkotásukban a művészeket, s hitükben azokat, akiknek a művek szólnak: mutassuk fel minden pillanatban a magyar nemzetnek, mit ért el 1100 év alatt, és mit tesz hozzá most az alkotás e különös, elvont és mégis erős hatással bíró világában, a művészekben. Minden pillanatban a Kárpát-medencét, tágabban a világ magyarságát értettük a nemzeti kultúra fogalmán. Senkit sem rekesztettünk ki, de szakítottunk a kultúra kasztosodásával, melyet akkor már régóta, s azóta is, ma is úgy szeretnének beállítani, hogy az fele-fele alapon működik: fele részben népi-nemzeti, illetve szocialista-zsidó-liberális táborra oszlik. Lehet, hogy az erőforrásokat így osztja el a mindenkori hatalom, lehet, sőt gyanúsán valószínű. Aligha állítható azonban – s ebbe a hibába soha nem estem –, hogy a nemzeti kultúra hagyományaira építő, azt újraalkotó művészek és az őket értő magyar értelmiség súlya ne lenne sokszorosa annak a sokkal belterjesebb csoportnak, amelyet hol „kozmpopolita”, hol zsidó, hol liberális művészeknek szokás nevezni. S ha így van, aligha állítható, hogy ez utóbbi csoport kisebbsége ellenére olyan zseniális elmékből állna, hogy „fele-fele alapon” volna felosztható a magyarországi és határon túli magyar művészettel. Ha és akik mégis így osztják fel, súlyos aránytalanságot teremtenek. Ez az aránytalanság a második világháború vége óta szándékos: erre hivatkozva lehet önteni a források felét a csak színfoltnak számító csoportokba.

Ennyit 1987-ben is tudtam, láttam. Ez azonban még nem indokolta volna, hogy egyik pillanatról a másikra létrehozzuk a magyar kultúra legátfogóbb művészeti díját. Átölelő jellegére utal, hogy az első perctől érvényes volt a világon

alkotó teljes magyar művészetre, bárhol is éljenek alkotói, és párhuzamosan élt minden művészi ágban. Mi indokolta a váratlan lépést?

Sokan úgy igyekeztek beállítani, hogy ellenreakciója volt az 1987-ben létrehozott Spéter-díjnak, más néven Erzsébet-díjnak. A dolgok csak időben estek egybe, de ne tagadjuk: mindkettő keletkezésében felfedezhető a „fele-fele” tábor egyik illetve másik fele. Nem vitás, hogy a zsidó származású Spéter Erzsébet itthon rögtön élvezte a hazai zsidó establishment teljes támogatását – azaz az állami, a gazdasági-pénzügyi irányítás jelentős, összeszervezett erői, és a kultúra, a média tömör, belterjes tömbjei aktív részvételét. S nem vitatható, hogy A Magyar Művészetért Díj első kuratóriumában a nemzeti kultúra védelmét és megújítását képviselők jelesei először gyűltek össze – ez utóbbi szó pontos, hiszen akkor még nem volt Lakitelek, a nemzeti elit első nagy fóruma. Legelőször A Magyar Művészetért Díj – egyébként a köz által választott – kuratóriumában jelezték a világnak, hogy léteznek, így, együtt. S nem faji alapon. De elementáris erővel megmutatva a nyílt összefogás vágyát.

A két díj megalapítása időben azért esett egybe, mert mindkét táborban világossá vált: megkezdődik az erőfelmérés, a küzdelem, a ki kit győz le. Ha tényleg megkezdődött, akkor ez bizony hosszú harcnak tűnik, mert máig sem ért véget, a frontok ugyanott állnak. Állnak. Mindenesetre az a forma, ahogyan a Spéter-díj 1987. november 20-án este kétórás élő tévés gálaműsorban betolult több millió otthonba, megadta a döntő lökést A Magyar Művészetért Díj létrehozásához. Hétféle következt, majd hétfő, lapzárta a Magyar Ifjúság szerkesztőségében. Amikorra kellett, tehát délelőtt 10 órára már minden anyag nyomdai leadásra készen állt rutinszerűen. Több munkatársam azonban egymástól függetlenül feldühödve mesélte-kérdezte, láttam-e péntek este a Spéter-díj átadó ünnepségét. Azt sem tudtam, mi az a Spéter-díj, nemhogy láttam volna. Szavaikból megértettem azt, hogy mi is zajlott le, kik irányíthatták, miért is történhetett ez a demonstratív lépés, s rögtön, mindjárt a legnagyobb tévés fórumban. Az eleve győztesek ott áttételesen „Győzni fogunk!” transzparenst mutattak fel a magyar közvéleménynek, amelynek persze fogalma sem volt

arról, mi és miért történik. A nézők tömegének nem volt. A magyar intelligencia széles tábora azonban nem sületlen, pontosan látta, hogy mi ment végbe ott. Ezt munkatársaim szavaiból értettem meg, szűrtem le.

A két díj utóélete ékes cáfolata annak, hogy A Magyar Művészetért és a Spéter-díj egymással konkurens helyzetben működött volna. Egyszerű tény, hogy e sorok írásakor virul a 25 éves díjunk és az általa később létrehozott további tucatnyi díj, míg a Spéter-díj életében 1994 záró év volt – bár bizonyára nem így gondolták „alkotói”. 1995-ben egy látszólag egyszerű OTP-közlemény kapcsán hirtelen, azonnal és mindenki meglepetésére elmaradt a díjátadásuk, s meg is szűnt a díj. Hogy-hogy?

Mi soha nem kérkedtünk azzal, hogy mennyi pénzünk van, mert nem volt pénzünk soha. Minden év végén, a díjak átadásakor üresen maradt a „kassza”, a templom egere is másfelé kószált el. A Spéter-díjat legendák – szándékosan szépitett legendák – vették körül a gazdagságról, a meg nem nevezett százezer dollárokról, amelyet „évente szétoszt a mecénás”. Másra hagyom az igazság felderítését, bár könnyen tudnám itt tájékoztatni Olvasómat. Most csak egy egyszerű MTI-, illetve OTP-hírről emlékeztetek 1995 végéről, abból az időből tehát, amikor szokás szerint meg kellett volna tartani a Soros Spéter-gálát.

Az egyszerű hír mögött súlyos igazság állt. S egyben egy perc alatt el is döntötte a „hatalmas vagyona támaszkodó díj”, az adakozó mecénás gesztusának sorsát. Volt, nincs Erzsébet-díj. De mi köze ehhez az OTP-nek? Hogyan lehetséges az, hogy az ekkorra megerősödött pénzügyi intézet és ezek szerint már nem csak pénzügyileg szuverén vezetője, Csányi Sándor dönt a gazdag amerikai mecénás díjáról?! Ez abszurdum... lenne. Ha nem lenne igaz.

Mert a szűkszavú közlemény azt tartalmazta, hogy az OTP nem finanszírozza tovább azt a kamatkülönbséget, amelyet eddig Spéter Erzsébetért vállalt. Vagyis nem fizet magas kamatokat. Amely kamatkülönbségből – értsd az OPT által vállalt magas forintkamatokból – finanszírozták a Spéter-díjat. Körülbelül így:

A Magyar Nemzeti Bank és egész Magyarország akkori devizakormányzója, Fekete János kitalálta 1987 táján, hogyan lehet megsegíteni Spéter Erzsébetet a nagy adakozásban. Ehhez tényleg értett Fekete János és a spéter-erzsébetek ügyei iránt von Haus aus elkötelezett csapata. Kitalálták – könnyen – a következő konstrukciót. Kitalálták, s mivel az MNB mint központi bank a gyakorlatban nem hajthatta végre, rálöcsölték az akkor még nyilván állami OTP-re a teher viselését.

Vagyis: tegye le Spéter Erzsébet az erre a célra szánt dollárbetétjét a magyar bankban, mint saját tulajdonában maradó pénzeszközt, mint klasszikus betétet. A dollár után ekkor a világpiacon, így nálunk is járt pl. 3% kamat. Ok. De ez nem business, hever a pénz, kicsi a kamat. Emeljük meg! A dollárbetét ellenében – de Spéter Erzsébet dollár-tulajdonának megtartása mellett, mert azt azért mégse veszélyeztessük! – nyissunk számára ennek megfelelő összegű forintbetétet, forintszámlát. Illetve intézzük el az OTP-nél, hogy nyisson olyet, ha akar, ha nem. Nyitott. A forintbetét után jár pl. 13% kamat. Spéter Erzsébet most már ezt kapja kézhez, miközben dollárja boldog álmra hajtja fejét, biztonságban van, az övé marad. A 3%-os dollárkamattal és a 13%-os forintkamattal között óriási a különbség, ez Fekete János ajándéka Spéter asszonynak az állam pénzéből. Ezt a pénzt ajándékozta az amerikai mecénás a magyar kultúra különböző személyeinek. Mit is ajándékoz? Sok forintot. Mind az OTP-é. És kié az OTP? Korábban a magyar államé, hajrá, minden rendben. Ekkortájt, 1994/95-ben azonban már inkább konkrétan kivehető tulajdonosoké, akiknek érdekét hivatott védeni a bank, s felelős elnöke, Csányi Sándor. Az elnök eljutott odáig, hogy mások pénzét nem adja oda Spéter asszonynak, hogy abból Spéter-díjat finanszírozzanak.

Én magamban így vezettem le a szűk közleményt. Nagyot sóhajtottam akkor, s az égre néztem: – Ki s miért engedte, hogy ez eddig így menjen? Csányi Sándor mindenestre megmutatta, mire jó a magyar bank, ha szuverén érdekek vezetik. Talán maga sem gondolt rá, s végeredményképpen nem is akarta, hogy ettől az egyetlen lépésétől összeomlik a Spéter-Fekete szerkezet, s maga alá temeti az egekbe magasztalt díjat egyetlen másodperc alatt.

Összehasonlítás? A Magyar Művészetért éppen ebben évben ünnepelte minden korábbi és későbbi felülmúló díjátadó gáláját. A szokásos 12 helyett 16 díjat adtunk át, a szokásos összeg két és félszeresét díjanként. Hatalmas összeget kellett fizetnünk ekkor már a színházért. A Hankiss Elemér vezette Magyar Televízió már az előző években is elkövette azt az aljasságot, hogy a felvételért komoly pénzösszegekre tartott igényt, amit úriemberként meg is fizettünk (s kevésbé úri emberként a földre köptünk egy nagyot). Fizettünk Horváth Ádám elnöksége idején is, őt tisztelettel köszöntve a nézők között, s belépődíjat tőle sem kértünk. Az év elején nulla forintunk volt, s a díjátadás után könnyebbek lettünk sok millió forinttal, ugyanannyi maradt, mint előtte volt: a nagy semmi. Ez azonban nem volt szokatlan érzés – mindig így történt. Lehetett miért dolgozni egész évben.

E kis szellem- és kultúrtörténeti előfutam után térjünk vissza a gyökerekhez, vagyis ahhoz a pillanathoz, amikor döntöttünk az új díj létrehozásáról. 1987. november 23. reggel, háborgó fiatal újságírók – s egy gyors döntés.

Éppen ütött a lapzártát jelző óra, percek voltak a nyomdai leadásig. Mivel abban az évben a Magyar Ifjúság nevében már két alapítványt hoztam létre, nem tartott sokáig a harmadik nyitánya. Percek alatt megszületett a terv egy új, nemzeti kultúrát szolgáló díj megalapítására, a név kiválasztására, a kritériumok megfogalmazására, s mire tényleg le kellett adni ezt a mindössze 10 soros szöveget a nyomdának, már ott ültem az OTP-fiókban, hogy eleget tegyek az alapítás legfontosabb kellékének is: számlát nyissak az új alapítvány számára. Nem esett nehezemre. Mint a korábbiakat is, ezt is az akkor előírt minimális összeggel, 500 forinttal alapítottam meg. Ez az összeg ugyan messze elmaradt attól, amit akkor a Spéter-díjról rebesgettek, hogy ti. sok százezer dollár van mögötte, talán milliók. A mi alapító tőkénk töredéke volt annak az összegnek is, amit állítólag az első gálavacsorán tett dollárbankjegy formájában minden meghívott vendég szalvétája mellé az ízléstelenség.

500 forint szép pénz, jó pénz, ha innen kell kiindulni. A korábbi két alapítvány rövid életének néhány hónapjából annyit már biztosan tudunk, hogy ez az összeg egyszer majd akkora lesz, amekkorának lennie kell, ha eleget akarunk tenni a kiírásnak: minden kategóriában átadjuk a díjat, összesen évente 12-15 művésznek, s mindenkinek ugyanannyit: 100 000 forintot. A magunkét adtuk, nem volt vele baj. Egy-egy díh összege akkor egy átlagos keresetű ember 2-3 évi fizetése volt. A legnagyobb művészek fix fizetése csak a legjobb esetben érte el az átlagos keresetet. Vakon hittük, hogy az első gálán minden rendben lesz e téren is. De a számlánkon kétségtelenül csak 500 forint fityegett.

Annyira kialakulatlan volt akkor még a civil szféra, hogy az alapítvány létrehozását szinte semmi sem szabályozta. Nem is nagyon kellett. Senki sem akart alapítványt indítani, mindenki jól megvolt a maga állami szférájának biztonságában. A hatóságok sem foglalkoztak ezzel különösebben, nem volt mitől tartani. 1987-et írtunk, ha valami forrongott, akkor az némán történt. A Magyar Művészetért Alapítvány létrehozása éppen oly egyszerű volt, mint két elődée, amelyet szintén 1987-ben hoztam létre a Magyar Ifjúság berkeiben „Maradj köztünk!” és „Magister” néven. Ezek a lépések már önmagában nonszenszt jelentettek. Hiszen mi nem is voltunk jogi személy. Az ifjúsági lapkiadó rendelkezett fölöttünk, ott voltunk alkalmazottak. Jogi értelemben semmit sem tehettünk – nem volt hozzá jogalapunk.

Mégsem törődött senki ezzel, főleg mi nem. Nem tiltották, mert nem tudták, hogy mit kellene tiltani, s mert nem tiltották, lehetett.

A Magyar Művészetért bejegyzéséhez sem kellett más, mint egy rövid „alapító okirat”, számlanyitás az OTP-nél, és mindezt egyszerűen be kellett nyújtani a kulturális miniszterhez tudomásulvétel végett. Ez utóbbi szavaknak aztán komoly jelentősége lett, amikor kiderült a „hatóság” számára, hogy hoppá, mi ez itt?! Nem féltek, nem megijedtek, nem volt mitől. Hanem nagyobb volt a baj: mikor rájöttek, hogy kik és mit is akarnak ezek itten... szóval, mikor rájöttek, hogy idegen test van a szervezetükben, akkor aztán lett baj... lett volna baj...

Néhány héttel azután, hogy megalapítottam a díjat és keretül az alapítványt annak rendje s módja szerint, behívatott a KISZ KB – mint irányító szervezet – első titkára, és közölte, hogy baj van... a miniszter, Köpeczi Béla betiltotta az alapítványt, és ennek szellemében el is járt, tiltását közölte a pártközponttal és vele is mint a lap „politikai főnökével, tulajdonosával”.

– Nincs mit tenni!

– NEM is kell! – mondtam Hámori Csabának.

– Vége Lajos, ezt rosszul készítettétek elő. Hibát követél el.

– Csaba, nem kell tenni semmit. Tájékoztattalak annak idején Téged is, bár nem kellett volna... Tájékoztattalak, Te örültél, elfogadtad, a többit bizd rám, kérlek.

– Nem érted, Lajos, hogy betiltotta a miniszter?!

– A miniszter semmit sem tiltott be!

– Nekem írt levelet, itt van előttem, nem érted?!

– Az hiba. Hibát követett el a miniszter.

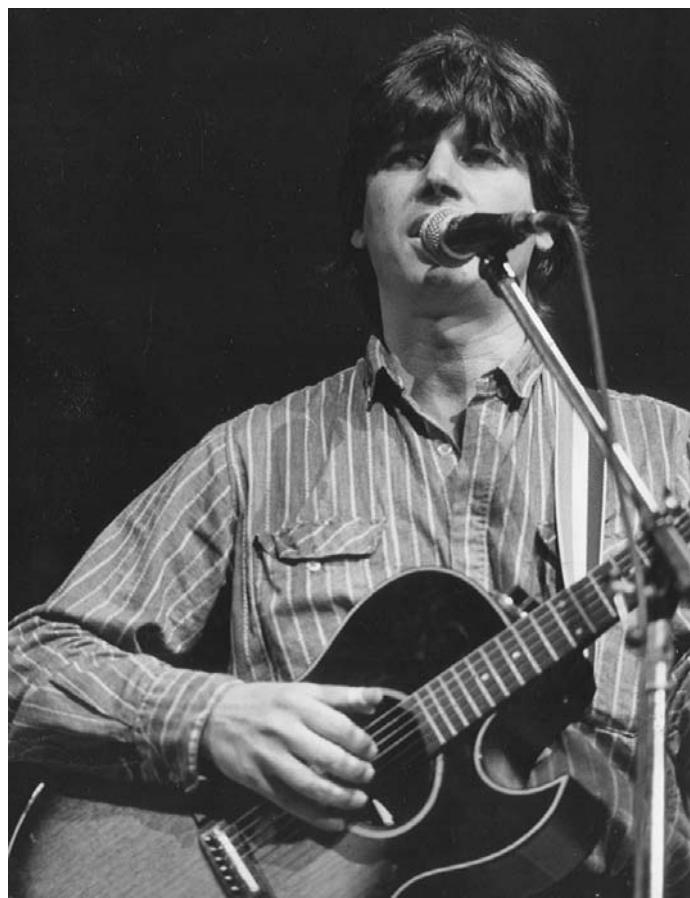
– Ezt hogy’ képzeled?!

– Egyszerű. Van egy törvény. A törvényt végrehajtó rendeletet maga a miniszter is aláírta annak idején, éppen Köpeczi Béla.

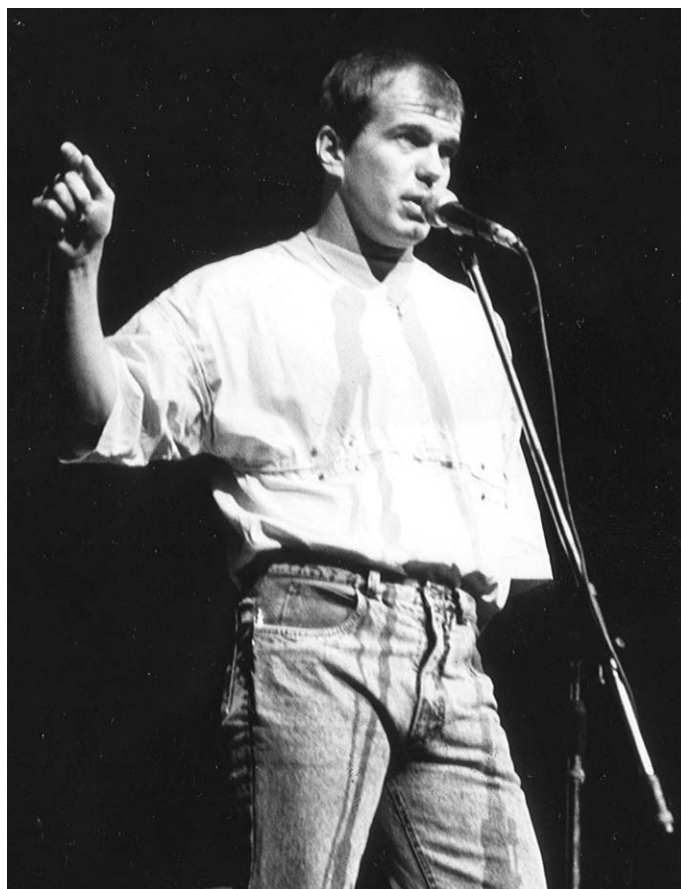
– Hát éppen ezért ő a jogosult lépni.

– Éppen ellenkezőleg. Semmire sem jogosult. Ő ugyanis azt írta alá az alapítványok létrehozásának törvényi feltételül, hogy „a létrehozást be kell jelenteni az illetékes miniszternél”. Mi bejelentettük a létrehozás pillanatában. Ettől kezdve él, érvényes. Nincs semmiféle betiltási joga Köpeczi Bélának. Egyszerűen nincs ilyen joga. Bármit írt is, bármit kért is Tőled, jogtalan. AKKOR tilthatná be, ha mi valami törvénybe ütközőt követnénk el. Köpeczinek fogalma sincs arról, hogy mit kért tőled. Nyilván vannak kulturális vezető munkatársai, akik utálják – bandaelvből, hovatarozásból – A Magyar Művészetértet, s be akarják tiltatni vele.

*A díj előzményei 1987-ben*



*Bródy János a Maradj köztünk! koncerten*



*Bubik István a Maradj köztünk! koncert színpadán 1987-ben*



*Magister-díjátadás a Műszaki Egyetemen  
1987-ben*



*Maradj köztünk! koncert a Sportcsarnokban, a színpadon  
az alapító Gubcsi Lajos és Nagy Feró*

– Biztos vagy ebben, Lajos?! Ez nem játék...

– Nyugodj meg...

A kor valóságához tartozik, hogy Hámori Csaba, KISZ KB első titkár, MSZMP PB-tag, tehát nagyon magas beosztású politikum, ettől megnyugodott, s tényleg: ránk, rám bízta az egész ügyet. Maga ugyan soha nem kért belőle, de megengedett mindent, amit e körül tettünk. Pedig nyilvánvalóan látta, hogy le akarnak lökni bennünket a pályáról. Azt is látta, hogy kik... Mint ahogyan látta Berecz János, Grósz Károly, Fejti György. Látta, és mégis támogatta – nem aktívan, hanem azzal, hogy nem állt be a likvidálók táborába. Hallgatásuk biztos támogatást sejtetett. Aki azt hiszi, hogy 1989 előtt hülyék, gyávák ültek a vezetői székekben, majd 1989-90 után megjöttek a zsenik („Mely országban mely anya szülte őket ily’ váratlanul s tömegesen?”), az nem sokat tud sem az emberi bátorságról, az emberi kezdeményezésről, sejtelve sincs arról, milyen sokoldalúan strukturált volt a magyar társadalom, vezetés akkor is. Berecz, Grósz, Fejti, Nagy Sándor, a KISZ későbbi első titkára, Nagy Imre többet tett a nemzeti kultúráért MSZMP-színekben, mint a Horn-Szadesz-kormány egésze később, hogy a gyurcsányista időkről már ne is beszéljünk. Mert sokkal többet segített a bátorító hallgatás, mint a gyáva árulás később: természeti, technikai, emberi és szellemi kincseink kiárusítása, azaz a rothadt magyar privatizáció, mely mindenek fölé helyezte a pénzt. Nem érdekes, honnan, miből van, csak legyen, ez a lényeg! Ha pénzed van, mindent és mindenkit megvehetsz. Ha nincs, semmi vagy magad is.

Most, e sorok írásakor érzem igazán, milyen elementáris erő működött bennünk, amikor ezt az akkor már látható elfajulást érezve az alkotó érték mellé álltunk A Magyar Művészetért megteremtésével. S a ténnyel, hogy soha egyetlen percre sem hagytam elveszni, akkor sem, amikor már nyilvánvalóan elveszett... Ilyen perc pedig bőven volt a 25 év során. Akkor már tudtam, később láttam is, hogy e bitang folyamatban a pénzügyekben járatlan, védtelen művészek a legkiszolgáltatottabb kör lesz. A korábbi állami ernyő alól kihajítják a jeges eső alá. Más képpel élve: a védett otthonból kizavarják a sakálok közé, mondván: tanulj harcolni. Sakálokkal?

A Magyar Művészetért Díj újra és újra támadások célpontja lett sikerei közepette. S e siker választóvíz is volt kultúrpolitikailag, a hovatarozás ívében. Legfőbb ellenfele a negligálás. Úgy tenni, mintha nem lenne... vagy ha van, minek... vagy ha mégis valamiért, hát az elég szánalmas... nincs is tőkéje?... kifulladás úgylis... zavaros pénzügyek: ne

mondja senki, hogy saját pénzükből... biztos, hogy bújtatva, állami pénzekből... hát persze, a Gubcsi, az mindig úgy, állami pénzekből...

HÜLYÉK! Illetve nem, visszavonom: nagyon is okos urak ezek. Mindent jól kiszámítanak, megterveznek. A lejáratás nagy mesterei. Elöl a sorban rágnak, csámcsognak, nyálaznak a pórázon tartott veszetek, s valahol hátul, rejtőzködve, bölcsen mosolyognak a tényleg okos gazdik. Meg se kell jelenniük. Ma, amikor figyelni se kell a valóságra, mert hiányát pótolja az, amit láttatni kívánnak, s teljes testtel lép a valóság helyére a médiahazugság, elég annyit kimondaniuk:

Pfuj, piha! Paraszt.

S te beleszakadhatsz a sorsodba. Igaz, miért is ne. Te választottad. Ezer árnyék, s bár árnyék, a végén a túl sokból halál lehet. Árnyékvilágban élünk, melyben valóságos hatalmak előre megírnak sorsokat.

Így van.

S dehogy van így! A végén lehet másként is. Úgy, ahogyan te akarod. „A te akaratoddal...Uram.” Talán így is...

Az első támadást a legnagyobb média, az akkor uralkodó szerepet játszó Magyar Televízió, annak is a Híradója próbálta mérni A Magyar Művészetért Díjra. Ha sikerül nekik, akkor se árhattak volna, e díj sorsa tőlük függetlenül előre eldőlt a javunkra, mert a mienk volt, elvehetetlenül. A Híradó egész vezetése zsidó fiatalurak kezében volt: Aczél Endre, Sándor István, Elek János... ez így nagyon is rendben volt a kor Magyarországon, általánosan elfogadott sikersztori. E derék garnitúra rögtön a bejelentés után ránk küldte – kit is, na – Juszt Lászlót, a riportert. Éreztem, hogy ez nem kell nekünk... nemet is mondtam neki... de aztán valahogyan mégis ott találtam őt és stábját bekapcsolt felszereléssel az irodámban... és hát ha már itt vannak... megindult az azóta közkinccsé vált, akkor még ritka kekec-kedés:

– Mi az, hogy A Magyar Művészetért Díj? Mi ennek a lényege?

– Hát ennek az a lényege, hogy *magyar* és nem német, orosz, stb.

– A díj kiírásában szerepel, hogy a díjjal 100 000 *magyar* forint jár. Ennek mi értelme?

– Hát ennek az az értelme, hogy nem holland forint, hanem magyar forint.

Így ment a hülyítés. A végén kínos csendben távozott a riportert. Konkrétan tudtam, mert már aznap este közölték tévés barátaim (életem leghosszabb munkaviszonya az



*Zrínyi Ilona fiának nyújtja kardját a MM Szoborkertjében (részlet)*

MTV-hez, illetve tévés műsoromhoz, a Kockázathoz kötött másfél évtizeden keresztül), hogy mikor Juszt megérkezett a Híradóba, várták a vezetők, megnézték együtt az anyagot...

– A fenébe, ez nem jött be...

Bejött-e, vagy sem, megközelítés dolga. Az azonban tény, hogy hiába küzdött nálam Juszt a tőle szokásos eszközökkel és mindenáron a „nagyon fontos interjúért”, a beszélgetést soha nem adták le. Ez is maradt a Híradó viszonya a díjhoz a következő években. Ez volna a „fele-fele”? Csak akkor kerülhettünk a hírekbe, amikor 1990-94 között Pálffy G. István volt a főszerkesztő, ő értett mindent.

S aztán idő előtt eljött a büntetés, a mélyből, a mocsárból tört fel... Nem írnék róla, ha két és fél évtizede nem bőfögne mocskos szájával egy bizonyos Szemenyei Kiss Tamás minden lehetséges netes fórumon, korábban a szennylapok-

ban. Akkor még csak Kiss Tamás volt. Gyorsan előre bocsátom, amit csak később, a kirúgása után tudtunk meg róla: nem elég, hogy többszörösen börtönre ítélt ember volt, hanem hozzánk egyenesen mint a nyakunkba tett III/III-as besúgó érkezett. Ráadásul az én hibámból... Korábbi munkahelyem egyik munkatársa – régi beosztottam – írt most ide a szerkesztőségbe egy levelet, hogy egy bizonyos Kiss Tamást mennyire üldöznék, igazságtalanul, léte forog kockán, stb. Megsajnáltam egy ilyen szegény embert, felvettem, s mivel volt középfokú végzettsége, rábíztuk az újonnan kialakuló könyvraktárunkat. Könyvkereskedelemből érkezett, ügynöki jártasságát említette, bevontuk a könyvek, új kiadványaink értékesítésébe. Sajnos, nem hittem az akkori nagy országos kereskedő cég, a Művelt Nép Könyvterjesztő Vállalat engem szerető és óvó vezérigazgatójának – aki

tőlük éppen most rúgta ki Kiss Tamást –, aki azt mondta, hogy iszonyatos nagy hibát követtem el a felvételével...

Eltelt néhány hónap. Már mindent tudtunk róla, leszámítva a besúgást. Kifelé állt a rúdja, alkalmatlan, hazug szélhámost ismertünk meg benne. Sok munkatársam könnyögött, hogy el innen velem, de nehéz volt utcára dobni valakit, akit egyszer megsajnáltam. Végül a saját kezemmel dobtam ki a szobámból, repült a titkárságon keresztül, sokak boldog mosolyával kísérve.

Mi történt, hogy így cselekszik egy békés főszerkesztő?! Egy hét alatt összejött minden. Hogy meglop bennünket, a postást kijátszva elteszi a szerkesztőségbe érkező pénzeket. Hogy nem igaz a középfokú végzettség, hamisította az érettségi bizonyítványt, ott, ahol azt „kiállították”, soha nem járt, a nevét se hallották. Ez bizony okirat-hamisítás. Hogy a nevemben főszerkesztő-helyettesnek, a barátomnak adja ki magát, s lenyúlja a vidéki KISZ-bizottságokat. DE ez semmi, ezért ki lehet rúgni valakit, főleg, ha zsinórban elindul ez az információáradat, s főleg, ha megtudjuk, hogy már kétszer ült börtönben. DE ez semmi, ezért nem ragadom meg egy ember grabancát. Mégis kivágtam, s annak oka volt...

Amit most leírok, még soha nem mondtam el sehol, csak néhány ember tudja, s ők is hallgattak, egy lány miatt, aki akkor még gyerek volt, később meg amiatt, mert olyan zavaró volt az egész, hogy...

Egy 14-15 éves kis cigánylány keresett meg sírva a Petőfi Csarnokban a főtí árva számára rendezett ünnepen, majd a szerkesztőségben 1987 őszén. Zokogott végig, alig kapott levegőt. Kiderült, hogy „a Magyar Ifjúság egyik vezetője”, egy Kiss Tamás hónapok óta zaklatja, zsarolja őt. Arra hivatkozva, hogy segítsen a mozgalomnak, kikéri és elviszi magával vidéki utakra a szerkesztőség pénzén, szállodákba, ahol neki eleget kell tennie szexuálisan Kiss Tamás kéréseinek... s mert először kénytelen volt eleget tenni, most azzal zsarolja, hogy megjárja, ha nem megy vele, vagy ha szól bárkinek...

– De ő ezt már nem bírja tovább, annyira megalázó – zokogta a lány.

Nem kaptam levegőt. Hittem is, meg nem is. Ezért megkérdeztem a kislányt, hajlandó-e felfedni titkát kint, Fótton, a gyermekvédelmi intézetben, tanárai, igazgatója előtt. Igent mondott, ha segítek neki megszabadulni a zsarolótól. Kimentünk Fótra, többen is képviselve a szerkesztőséget és a kiadót. A lány az igazgató és nevelői előtt elmondta újra a történetet, ők is azt kérték, vessék véget valahogy ennek a borzalomnak.

Másnap behívtam Kiss Tamást, néhány másodpercig néztem rá, semmit sem szóltam a lányról, elkaptam a grabancát és kivágtam az ajtón. Kirúgtuk jogilag is. Feljelentést tettünk lopás, okirat-hamisítás ügyben, ezek miatt el is ítélte a bíróság. A lányt soha sehol sem hoztuk szóba, nehogy bármi módon újra kelljen élnie mindazt, ami történt vele. Az általa kezdeményezett munkajogi pert Kiss Tamás elvesztette.

Ezután egész eszét. Feljelentett a Kádár-titkárságon, Hámori Csabánál, s járt, üvöltött mindenütt. Feljelentéseit ki kellett vizsgálni, volt hát vizsgálat máris, A Magyar Művészetért megalakulása után két hónappal, mindenre kiterjedő, mintha mi lettünk volna a bűnösök. S az örült megörült végleg. Az, ami 1989 után történt a sajtóban, az ő világa. Bármit bárkiről bárki – a társadalmi kurvaság nyilvános háza. Voltak ugyan, akik – Kiss Tamáshoz közel állók, őt ismerők – felkerestek, hogy adatokat adnak arról, hogyan lopta meg a Jurta Színházat és az ott helyet kereső új szervezeteket; hogyan nem tesz eleget a gyerektartási kötelezettségnek; hogyan jár szerkesztőségről szerkesztőségre áruházi a „nagy titkokat Gubcsiról”. Amibe még az is belefért a Mai Napban közölt „interjújában”, hogy én őt azért rúgtam ki, mert nem értettem egyet azzal, hogy egy izraeli delegációt kísér – vagyis hogy én nyilván antiszemita vagyok. Istenem! Kiss Tamás és az izraeli delegáció, melyet ő kísért a KISZ KB-ban! Az örület első jelei, már 1989 nyarán, egy új lapban – erre lehetett képes egy nyolc általánost végzett közcsaló, többszörös bírói ítélettel a nyakában, a besúgás mestere, egy ócska kis eszement... Látom, mert néha elém teszik velem kapcsolatos szörnyűségeit, látom, ő most „Író, újságíró”. Ide jutott, itt tart az általa szennyezett Magyarország. Nem az ellopott pénzt sajnálom. Nem azt, hogy egy félig analfabéta került hozzánk, ráadásul spicliként. Azt sajnálom, hogy a nevünkben egy kis cigánylányt molesztálhatott. Azt már nem sajnálom, hogy a magyar sajtó és a netvilág két és fél évtizede használja őt. Ezen nincs mit sajnálni, EZEK ilyenek. Ahol teheti, 25 éve a Magyar Ifjúság egykori sajtómenedzserének adja ki saját magát, s mi mindennek még. Én csak a sajtómenedzseriséghez tudok hozzászólni. Nálunk, a Magyar Ifjúságnál lent, a pincéből ideiglenesen kialakított raktárban volt a kijelölt munkahelye. Kiss Tamás – ahol teheti, s míg él, teszi – annyi baromságot, hazugságot írt össze A Magyar Művészetéről és rólam – s e kettő összefügg szétválaszthatatlanul –, mint mindenki más együtt sem. S ehhez bizony-biza kell egy rendszer, a média, mely fórumot nyújt, kínál neki. Mely nem azt mondja ökelmének kedvesen:

– Héj, miszter, leülne ide az asztalhoz, csak úgy, ellenőrizhetően egymagában, írma, írogatna egy órán át egyfolytában, és akkor megnéznénk a helyesírási hibákat, ha megengedi?! Mert kedves író, újságíró, sajtómenedzser uram, az Ön esetében ildomos ezzel kezdeni... egészen lent...

Mert itt el is dőlne a dolgok egy szélhámos minőségéről. A 80-as évek végére szélsőségek elé került Magyarország. Már akkor is azonos országban kellett megbékelni azzal, hogy van egyszer egy magyar művészeti díj és kuratórium a semmiből, és van egy Kiss Tamás, meg még sok kistamás, a semmibe lerántva magához mindent, amihez hozzáérhet. Küzdelem, melynek elő sem szabadna fordulnia egy valamit is magára adó országban.

Egy spicli a nyakunkban a III/III-tól... múló emlékek A Magyar Művészetért életében, kiheverhető... pá, pá. Felejthető, bár nem természetes Köpeczi, Juszti, Aczél György

és Endre eljárása. Mert a tények makacs dolgok. Az 1987 végi támadásokat kiheverve tovább léptünk. Hamarosan összeállt a díj kuratóriuma, egy addig soha nem látott léptékű, a legjelentősebb művészekből álló szuverén együttes. Ahogyan Sinkovits Imre mondta a Nemzeti Színház színpadán, az első gálán tartott ünnepi beszédében: ennél demokratikusabban megválasztott és becsületesebben működő testületet még soha nem látott. A Magyar Ifjúság olvasói heteken keresztül szavaztak arra – neveket küldtek be – , hogy kit tartanak leginkább alkalmasnak arra, hogy dönthesse e művészeti díj jelöltjeiről. Közjegyző összegezte a végeredményt, amelynek alapján olyan névsor alakult ki, amelynek jelentősége egyszer s mindenkorra megalapozta A Magyar Művészetért Díj tisztaságát. Az alábbi névsor közlésekor kiveszem ebből a minősítésből magamat és Pozsgay Imrét: ő nyilván közéleti szerepe miatt



*Kokas Ignác: Magasság és mélység*

kapott támogató szavazatokat, én pedig a lap főszerkesztőjeként, bekerülésünk tehát nem művészi jellegű, inkább véletlenszerű:

Czine Mihály  
Cserhalmi György  
Csoóri Sándor  
Gubcsi Lajos  
Korniss Péter  
Kósa Ferenc  
Makovecz Imre  
Markó Iván  
Pozsgay Imre  
Sára Sándor  
Sinkovits Imre  
Sütő András  
Szokolay Sándor

### Forintról millióra

Sokan soha nem tudták felfogni, ma is tamáskodnak, kételkednek, kutakodnak, hogy honnan van pénze A Magyar Művészetért-nek, ha nincs. Honnan volt az alapítványnak, ha soha nem kért, soha nem pályázott, csak adott. S az elmúlt több mint 20 évben honnan van, ha már alapítvány sincsen – mert nincs. Álljon itt az első 1-2 millió története,

igazolva azt az amerikai közmondást, hogy csak az első millió megszerzése nehéz, ha az megvan, a többi jön hozzá magától. 500 forint a „tőke”, ennyi van a számlán 1987. november 23-án és még sokáig. Deklaráltuk azonban, hogy jövő novemberben díjakat adunk át, minden kategóriában, megjelölt, bejelentett pénzüsszeggel kísérvé.

1987 áprilisa óta működtettük a Magyar Ifjúságban a „Maradj köztünk!” nevű alapítványt, ez volt az első: azoknak kívántunk nyújtani nagyobb összegeket, akik a kábítószer áldozatait segítették vissza az életbe. Kábítószer? A szocializmusban?! Ugyan haltak már meg gyerekek vécékben, bokrok alatt tucat számra, de tagadni kellett a bajt. Engem a pártközpontban azért feddtek meg 50-60 más főszerkesztő előtt, mert a lapban írni mertünk róluk. A Maradj köztünk!-kel áttörtük a jeget. Egy hatalmas koncertet tartottunk májusban a Sportcsarnokban, 12 popzenekar állt mellénk, s 12 000 ember vett jegyet. A teljes bevétel az alapítvány – 500 forintos – számláját gazdagította. 200 000 példányban kis könyvecskét adtunk ki a drogvészélyről, bevétele ugyanoda került. S jöttek a Magyar Ifjúság által váratlanul kiadott nagy példányszámú színes poplapok, soha nem látott küllemű újságtermékek: a Pop-Kór, a Pop-Kor. Bevételük ugyanazt a célt szolgálta, s már egy másikat is: nem sokkal később megalapítottuk a Magister Alapítványt azoknak a számítástechnikai ifjú zseniknek, akik az általunk – és bevont társként a Magyar Tudományos Akadémia által – kiírt pályázatokon jól szerepeltek, szoftvereket alkottak.



*Az első kuratórium alakuló ülése: Makovecz Imre, Gubcsi Lajos, Kósa Ferenc, Csoóri Sándor*

Amikor egy-egy diák a tanévnyitón 100 000 forintot kapott, a rektor a fizetésére gondolt: ő egy év alatt sem keresett ennyit. Volt tehát példánk arra, hogy a pénz az utcán hever, csak jó mélyre kell lehajolni érte. Az egész szerkesztőség lehajolt, s megtalálta, amit keresett. Soha senki nem tartott igényt semmilyen – egyébként jogos – alkotói anyagi elismerésre, fel sem merült, hogy ne az alapítványokba tegyünk mindent. Több könyvet, könyvecskét is megjelentettünk, ugyanolyan áldozattal, mint a lapokat. S mindezt az 1987 áprilisa és októbere között eltelt csekély fél év alatt.

Ezzel a felkészültséggel ért bennünket A Magyar Művészetért megalapítása, ezért dönthettünk 1 perc alatt, ezért fordult elő, hogy nem hibázhattunk. Az MM forrásait más-hol kerestük, mert az addigiakat már lekötöttük.

Akkoriban minden komolyabb vállalat, intézmény, szervezet vezetőjének járt állami kocsifőrrrel. Én is örökölttem ezt a helyzetet, s éltem vele. Egyre inkább ez lett a státuszszimbólum, aki tehetne, valahogyan kihajtotta magának, ha még nem volt. Sofőrrrel? – ez igen! Így volt ez akkor is, amikor megbíztak az Akadémiai Kiadó, majd az Akadémiai Nyomda vezetésével 1983-ban. Így volt a Magyar Ifjúsághoz érkezésem első napjától. Ritkán használtam, mert szerettem vezetni a saját Zsigulimat, de járt, és ha kellett, éltem vele.

De már nem kellett! Utánajártam, és megtudtam, hogy egy ilyen kocsifenntartása, benzin- és minden egyéb költsége a sofőr fizetésével stb. együtt elég közel van az egymillió forinthez évente. Az Ifjúsági Lapkiadó – a Magyar Ifjúság és minden más ifjúsági lap gazdája – vezetői értetlenül néztek rám, amikor felkerestem őket a hajmeresztő ötlettel: lemondok a kocsiról, a sofőrrel, ha betehetjük A Magyar Művészetért számlájára pontosan azt az összeget, nem többet és nem kevesebbet, amibe a kocsifőrről kerül nekik. Technikailag lehetetlen volt, hogyan tehetnék a KISZ KB állami vállalatának költségvetéséből ekkora összeget – semekkorát! – egy bizonytalan jogi küllemű alapítvány számlájára, még ha az láthatóan a Magyar Ifjúság alapítványa is? S az összeg?! Példátlanul nagy! Sodró lendületben voltunk már a másik két alapítvánnyal, elsodortuk itt is az akadályokat. Hihetetlen, jogilag megmagyarázhatatlan, politikailag szokatlansága miatt veszélyes – kihívó és rossz példát teremt! –, s mégis: megengedték. Ráadásul nem úgy, ahogyan szokás volt: hogy ti. „megengedjük, Gubcsi elvtárs, persze, persze” – s aztán minden lehetséges módon megakadályozzák a megvalósítást. Egyetlen rossz szavam sem lehetett volna, ha ezt teszik. De nem! A kocsifőrről, s záros határidőn belül átutalták az egész kocsifőrről

szánt 1988-as rezsiköltséget. Tényleg közel volt az egymillióhoz.

De ez kevés. Kiszámítottuk, mennyi pénzre van még szükség a díjátadáshoz, ha a szavunkat tartani akarjuk. Kb. még hasonló összegre. De olyan forrásból, ami a mi „teremtésünk”, amit mi hozunk össze! Átnéztem a kiadóban – mert mi mint szerkesztőség semmivel sem rendelkezünk, még a vécépapírral sem – az irodaépületre fordított kiadásokat. Jó nagy tételt kerestem. A takarítás éves költsége ilyen volt.

Újabb bizonytalan tekintetek, amikor előadtam a kiadónak, hogy mi magunk fogjuk elvégezni a takarítást most és mindörökké, ha átengedik A Magyar Művészetért számlájára az erre külsősöknek kifizetett összeget, azaz valahol a fél és egymillió közötti forintot. Ekkor már tényleg látszott a szemükben a véleményük: megbolondultam. Mert egy dolog saját magam vezetni a saját autót, és teljesen más egy háromszintes nagy épület takarítása. Senki sem hitte.

Elkezdünk takarítani. Napról napra, hétről hétre. A szobáját mindenki rendben tartotta, a folyosókat, lépcsőházat, közösségi helyiségeket személyekre lebontott ütemterv szerint mi magunk tartottuk rendben. Ekkortól takarító szolgálat nem lépett a házba. Nyertünk. Látták, hogy megy a dolog, talán tisztelték is, mindenesetre átutalták a teljes éves költséget. Gazdagok voltunk most már harmadik számlánkon is, összesen sok millió forintot szántunk szétosztani a különféle célokra, s nemcsak egyszer, hanem mindig: az így megtakarított összegek a megállapodás szerint mindaddig átjönnek a számlánkra, amíg tartjuk a szavunkat. Jöhetett A Magyar Művészetért gálája, s mire megjött, már régen túl voltunk a Maradj köztünk! és a Magister alapítvány adakozásán: milliókkal segítettünk egyházi közösségeket, a számítástechnikában győztes kis okos diákokat. Akik eleve utálni akartak bennünket, már régen félrefordultak, látni sem bírták. Gyúrták a közvéleményt a sutogó propagandával, hogy nem is igaz az egész, áll a koszban a Magyar Ifjúság, lázad a szerkesztőség. S belefúlladtak a haragjukba. Igaz, azt azért elhatározták, hogy amint lehet, törlesztenek. Nehogy már az a rohadt Gubcsi meg a bandája!

Nem lepett meg, hogy ez a „banda”, a szerkesztőség többsége, élükön Pálffy G. István főszerkesztő-helyettesével, azonosan gondolkodott s cselekedett velem. Fialok voltak, bátrak, kezdeményezők, s elégük volt a tespedtségéből, amiben általában élni kellett – ne gondolkodj sokat, végezd a megszabott dolgot. Mindenki vágyik arra, hogy segítsen a bajbajutottakon. Csak éppen nincs módja, pályája,

eszköze hozzá. Itt mindenre mód nyílt. Nagy példányszámú könyvecskéket adtunk ki addig kezeletlen ügyekről: a drog káráiról, a szex felvilágosult és egészséges kezeléséről, az akkor éppen berobbant AIDS-ről, az ismeretlen halálos kórról. Újságírók, riporterek, s mi szerkesztők versenyeztünk egymással abban, ki tesz le többet az asztalra – a humanitárius, művészi, technológiai alapítványok javára. S jöttek a színes lapok egymás után. További könyvek a gazdaságról, s angolul is megjelent az általam írt könyv *After the Bargain* címen, majd következett a Stalter György fotóriporterrel készített kínai riportkönyvem, a *Rés a Nagyfalon* címmel.

De mi volt a Magyar Ifjúság! Kiadó? Honnan volt joga ehhez, ha még a vécepapír fölött sem rendelkezett? Valóban: még csak aláírási joga sem volt pénzügyi kérdésekben a kiadó nélkül! Egyetlen fillér fölött sem rendelkezett, minden a kiadó joga volt...

Így van. De nem így volt mégse. A kiadó elfogadta, hogy az összes, a lapkészítés hagyományos útjára vonatkozó szabályt betartjuk ugyanúgy, mint eddig. Viszont szabad kezét ad minden másban, ami meghaladja a Magyar Ifjúság előállítását. Tudomásul vette, hogy az alapítványok ilyenek. Saját számlájuk van, saját céljuk, bevételeik. Ettől azonban még nem lettünk kiadó! Honnan hát a jog a kiadásra?

Sehonnan. Ráadásul papírszegény világban élt Magyarország, a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatala rendelkezett a sajtótermékek papírkontingensével. Amikor először hozzájuk fordultunk, hogy kiadványainkhoz engedélyezzék a papírmennyiséget, kinevettek bennünket, s jó okkal teheték: nem csak papír nem volt, de mi sem voltunk jogosultak lapkiadásra. A kiadónk megmondta, ne is reménykedjünk, ő sem tud papírt adni, s a fő hivatal sem fog. Reménykedtünk.

Éveket dolgoztam korábban, a 80-as évek elején az Akadémiai Kiadó általános igazgatójaként, majd a záró szakaszban megbízott igazgatóként, ráadásul a végén már külön az Akadémiai Nyomda igazgatójaként is. A gordiuszi csomót innen származó ismereteimmel vágtuk ketté. Közben a Tájékoztatási Hivatal kényelmesen hátra dőlt, hogy... na, itt nem lesz illegális lapkiadás... , aközben kiadtam az utasítást az összes fent említett kiadvány előkészítésére, tartalmának összeállítására.

Mert tudtam, hogy nem kell ide semmiféle engedély és papír a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatalától... Mindenkinek joga volt ugyanis könyvet kiadni, még ha ezzel ekkor még nem is élt szinte senki sem. A könyvhöz is papír kell. A könyv papírjához azonban a Tájhivatalnak semmi köze. Arról a Kulturális Minisztérium Kiadói Főigazga-

tósága – az akadémiai időkből jó ismerősöm – dönt. De hogyan lesz az újságból, amelyeket kiadni készültünk, könyv? Ez is egyszerű volt. Megvannak a helyes jogszabályok. Ismerni kell őket. S betartani. Mert mi volt a könyv az akkori Magyarországon? Minden olyan kiadvány, amely csak egyszer jelenik meg – tehát nem többször, mint ahogyan pl. egy újság, folyóirat –, és elér legalább 16 oldal, azaz 1 ív terjedelmet. Ha ennek megfelel a „könyv”, akkor a Kiadói Főigazgatóságnak nincs joga mérlegelni, hogy kiadja-e az engedélyt. Mivel eddig nem sokszor volt rá példa, a semmi szintjén jól működött a rendszer elve.

És ekkor jöttünk a kéréseinkkel egymás után, havonta. Könyv lett az AIDS-kiadvány csakúgy, mint a szex, a drog, a különböző színes poplapok. Egyikből sem adtunk ki kettőt. Ugyanolyanok voltak 100 %-ban, az egyik pop „könyvnek” azonban az volt a címe, hogy *Pop*, a másiknak *Pop-Kór*, a harmadiknak *Pop-Kor*, s folytathattuk volna az újság kiadást – akarom mondani a könyvkiadást – ítéletnapig. És persze kiadtunk klasszikus könyveket is. Dőlt a pénz az alapítványok számlájára. Önálló kuratóriumokat kértünk fel, s rájuk bíztuk, osszák szét a pénzt a legjobb helyekre. A Magister kuratóriumában a legjobb számítástechnikai szakemberek ültek Csurgay Árpád akadémiai főtítkárhelyettes vezetésével, a Maradj köztünk! drogellenes programját egy széles körű humanitárius összefogásra bíztuk Huszár István elnökletével (emlékeim szerint akkor még miniszterelnökhelyettes volt). Önállóságukat annyira komolyan gondoltuk, hogy nem is vettünk részt az üléseiken, nem delegáltunk oda senkit magunk közül – a forrás voltunk csupán, s nem a döntnök. Ebből még félreértés is támadt. Amikor a Maradj köztünk! kuratóriuma megtartotta alakuló ülését, az első percben megjelentem, bejelentettem, hogy mekkora összeg felett rendelkeznek, és azonnal ki is jöttem a teremből. Azt hitték, hogy nagyképűen lenézem őket, holott el akartam kerülni a látszatát is, hogy mi bele akarunk szólni döntéseikbe, a pénz elosztásába.

A Magyar Művészetért is csak azért jelentett kivételt, mert ott a közszavazás engem is beválasztott a kuratóriumba. S persze világossá vált azonnal, hogy A Magyar Művészetért lesz a szívügyem. A jövő is ezt igazolta. Amikor a Magyar Ifjúság megszűnt, sem a Magister, sem a Maradj köztünk! kuratóriuma nem tudta folytatni a munkát – ahhoz ugyanis pénz kellett volna, azt azonban a Magyar Ifjúság nélkül senki nem tudta vállalni. Egyébként pedig úgy alakult az élet, ma is így van A Magyar Művészetértben, hogy a kuratóriumok soha egyetlen fillért nem teremtettek elő, nem tettek hozzá az adományhoz: ők a szakmai

döntést hozták meg. Jobb lett volna, ha ez nem így van, s mert így volt, két alapítvány meg is szűnt. Ami pedig nem szűnt meg – A Magyar Művészetért –, csak azért élhetett tovább, mert sorsomat összekötöttem vele.

Akkor is kibogozhatatlan volt, ma is az, hogy mennyiben volt a szuverén függetlenség eszköze a három alapítvány, s mindaz, ami vele járt, illetve hogy mennyiben születtek egyszerű emberi jószágból ezek az alapítványok. 1986 végéig már átestem minden lehetséges fegyelmi vizsgálaton, eljáráson, büntetésen. Az Aczél György által vezetett ideológiai médiabirodalom – és ennek alvezére, az MSZMP KB agitációs és propaganda, valamint a kulturális osztálya – rossz szemmel nézte főszerkesztői irányultságomat a Magyar Ifjúság élén. Még csak négy hónapja voltam ott, amikor behívtak a Tájékoztatási Hivatalba, és az elnök szomorú hangon közölte velem, hogy sajnos feljelentettek – hogy ki, az mindmáig titok maradt –, és bármennyire is ellenzi, ki kell vizsgálnia. Hasonló szomorú szemekkel közölt velem ugyanilyen hírt később a Központi Népi Ellenőrzési Bizottság, az MSZMP KB Központi Ellenőrző Bizottsága, a KISZ KB Intéző Bizottsága és a KISZ KB Titkársága (utóbbiaknak más-más időben tagja voltam). Sőt búcsúzásom pillanatában még maga a KISZ KB mit testület is majdnem ilyen szomorú szemű helyzetbe sodorta magát, amikor egyik titkára a zárt ülésen – miattam, utódlásommal kapcsolatos javaslataim miatt lett zárt – bejelentette, hogy ki kell vizsgálni Gubcsi elvtárs „eljárását” (nyíltan ragaszkodtam ahhoz, hogy utódom addigi kiváló helyettesem, Pálffy G. István legyen, s ne dobják oda prédának a lapot az ügyeletes KISZ KB-titkárnak, Gönci Jánosnak, aki erre ácsingózott, s aki annyi gáncot beakasztott nekem). Számos fegyelmin ültem, amelyeknek én voltam a tárgya.

1987-re nagyon meguntam ezt. Abba akartam hagyni idő előtt (1984-től öt évet vállaltam). Szerencsére a párt KB is azt akarta, hogy hagyjam már abba, és ez nagyon gyanús lett: bumeráng hatásként elérték, hogy eszem ágába se jusson! Ha ők azt akarják, hogy menjek, akkor biztosan maradnom kell. Egyre másra kínáltak meg ajánlatokkal, csak végre jöjjenek el a Magyar Ifjúságtól. Felajánlották a Magyar Nemzet főszerkesztő-helyettesi állását, azzal, hogy egy-két hónap múlva „elmeget” a főszerkesztő, s addig betanulok a helyére. A Külügyminisztériumban kínáltak – egyébként megtisztelő – munkát, választási lehetőséggel: vagy nagykövet Nyugat-Európában, vagy a Külügyi Intézet igazgatói állása, vagy a Sajtófőosztály vezetői állása. Voltak derék „civil” ajánlatok is. Hívtak Kiskunfélegyházára, kedves szülővárosomba tanácselnököknek, később Bács-Kiskun me-

gyébe megyei tanácselnököknek. S felkeresett a dékán a Közgazdasági Egyetemről a rektor ajánlatával, hogy vállaljam el kedvencem, a Nemzetközi Kapcsolatok Tanszékének vezetését.

Míndez 1987 első fél évére esett. S közben párhuzamosan egyre-másra kezdeményeztem az alapítványokat, gyors végrehajtással. Olyan vállalkozásokat, amelyekbe senki, a szó legszorosabb értelmében senki nem szólhatott bele. Nem kértem tőlük semmit, tehát nem volt mivel visszatartani. Fikarcnyi joguk sem volt megakadályozni bármit is – talán ma nem hihető, de jogállamban élünk, normák szerint, aki akarta, betartotta és betartatta. Így lett az én menteváram az alapítványok rendszere, még akkor is, ha ezt csak úgy egyszerűen hozta magával az élet. Meg a személyiség rejtett rendszere, amely mindig többet akart elérni, mint ami lehetséges. Vagy egyszerűen csak az történt, hogy három év alatt kinőttem abból a feladatból, amit egy hetilap főszerkesztése jelent, s fölös energiáim utat kerestek. Hajlok erre is. Mindenesetre, miközben a Maradj köztünk! és a Magister még belefért az új világ, az erősödő civil szféra köpenyébe, a belőlük is táplálkozó új lendület, A Magyar Művészetért kiverte a biztosítékot. Ezt ma is tudom, akkor is tudtam. Viszont tudtam és tudom, hogy nagyon sok jó embernek lett új biztosíték, vagy legalább biztatás: művészeknek, néha nagyon messze a centrumtól, s néha éppen bent a centrumban: abban a kitaratást kívánó harcban, amit ott kell megvívni.

Ostobák azt szokták írni rólam, ha ki akarnak nyírni újra és újra, hogy ez a bűdös komcsi Gubcsi a kommunista Magyar Ifjúságnak volt a főszerkesztője, az ám, emberek, hát tudtok ennél aljasabb bűdös komcsi helyet. Ez egy olyan bűdös komcsi hely volt ám, hogy amiatt, hogy legyen elegendő időm az alapítványokra, 1988-ban, 5 éves folyamatot befejezve abbahagytam szemináriumomat a Közgáz nemzetközis, külkeres és világgazdaságos hallgatói számára. Olyan bűdös komcsi voltam, hogy az alapítványok irdatlan igényű munkakövetelménye miatt visszaadtam azt az akadémiai pályázatomat – MTA OTKA-pályázat –, amelyet 1986-ban nyertem el, s amely kétmillió forintot utalt át azt ezt szolgáló számlámra a kutatás folytatásához. Természetesen visszaadtam 1988-ban a kétmillió forintot is – amire azért persze nem sok más példát láttam. Visszaadtam, mert bűdös komcsiként képtelen voltam ellátni egyszerre az alapítványokat és a kutatást. Választást sürgetett az etikám.

Nos, akkor tegyük helyre. Életemben két olyan munkahelyem, munkaköröm volt, amellyel teljes énemmel azonosultam. Az egyik a Magyar Televízióban a Kockázat című

műsorom 10 éven át, 1977-86 között. A másik – részben ezen előzővel párhuzamosan – a Magyar Ifjúság 1984-88 között. 1989 januárjában, amikor otthagytam, nem tudhatom, hogy távozással egyben minden hidat is felégetek magam mögött – illetve minden hidamat felgyújtanak mögöttem, rám. Egyetlen acélpillér volt azonban, ami nem égett el – még, íme, egy könyvre is futja a rajta való elszánt közlekedés közben.

A Magyar Ifjúság egy olyan lap, egy olyan közösség volt, amely képesnek bizonyult egy 25 éven keresztül minden bajt túlélő, minden akadályt leküzdő magyar művészi díj, alapítvány létrehozására. Volt főszerkesztője ma sem szakítható el ettől a köteléktől. S ha majd már tényleg egymagam folytatom, mikor már nem lesz semmi és senki mögöttem ebben, akkor, de csak akkor kijelenthetem: elszakadt az 1987-ben font közösségi szál. Most, manapság, 2012-13 fordulóján éppen itt tartok, nagyon erős reccsenést hallok, szakad a szál... és mégsem hagyom. Kötelez 1987.

### 1988. Primus inter pares – az I. Gála

A Magyar Ifjúság főszerkesztőjeként meglehetősen intenzíven vettem részt az 1988-as nagy erdélyi tüntetés előkészítésében, Erdélyhez ekkor már ezer szál fűzte a lapot. Hidat kellett teremteni a tüntetés szervezői és a párt vezetői között annak érdekében, hogy semmiképpen se lehessen vérontás, politikai botrány egy szent ügyből: az erdélyi magyarság elementáris jogainak megvédéséből. A párt vezetése 1988 tavaszán olyan döntést hozott, hogy ha arra kerül a sor, erőszakkal is meg kell akadályozni a tüntetést – melynek vezetői viszont elhatározták, hogy nem hátrálnak meg semmilyen fenyegetéstől. Főszerkesztői szobám – amely egy évvel korábban A Magyar Művészetért Díj születésének is a helyszíne volt – titkos találkozóokra adott alkalmat. Olyan kontaktust sikerült teremteni, melynek révén a tüntetés vezetői és a pártközpont között érdemi tárgyalások kezdődtek, majd felszállt a fehér füst – az ország életének legnagyobb békés demonstrációjára került sor.

A Magyar Művészetért első díjátadó gáláját a Nemzeti Színházban terveztük megtartani, közvetlenül *Sütő András* hatalmas sikert arató darabja, az *Advent a Hargitán* előadása előtt. Olyan díjazott névsorral, amely megérezte mindenkivel, hogy nem sokáig tartható Magyarországon a „fele-fele” állapot. Utólag világosan látom, hogy ebben mindmáig tévedtünk. Nagyot, alapvetően. Ámbár a végső szót mondja ki majd a kultúrtörténet, a történelem. A „fele-fele”

hazugság Magyarország egyik legfőbb önbecsapása, amit egyrészt maga is elkövet butaságában, másrészt elvisel bambaságában, mert a ravasz ravasz marad, főleg, ha pénz melegíti háját.

Míndenestire, amikor a Magyar Televízió később leadta felvételtől a mi első gálánkat, Magyarországon nagyra nyílt néhány szem.

#### *A Magyar Művészetért Díj 1988:*

Bubik István  
Dobos László  
Gulyás Gyula  
Gulyás János  
Györgyfalvay Katalin  
Kerényi Imre  
Kubik Anna  
Mészöly Miklós  
Muzsikás együttes  
Novák Ferenc  
Orosz János  
Samu Géza  
Sík Ferenc  
Szabóky Zsolt  
Szécsi Margit  
Vass Lajos

#### *A Magyar Művészetért Posztumusz Díj:*

B. Nagy László  
Harag György  
Huszárik Zoltán  
Kondor Béla  
Latinovits Zoltán  
Martin György  
Szilágyi Domokos

Díjátadásunk után egy héttel került sor a Spéter-díj újabb átadására. Nem kommentálok, hogy összefügghet-e A Magyar Művészetért Díj megjelenésével, a díj céljaival s a díjazottak személyével, a kuratóriumunk összetételével, de a Spéter-féle díjátadásra a 10-12 díjazandóból 5-6 el se ment. Maga helyett levelet küldött arról, hogy most sajnos nem tud részt venni. Mivel a Magyar Televízió korábban elkötelezte magát az élő közvetítésre, emlékeim szerint Mester Ákos és talán Vitray Tamás is egyre-másra olvasta fel a kínos leveleket, élő műsorban az élő valóságot. Hatá-



*Az Erdély-tüntetés előtti konzultáció a Magyar Ifjúságnál, a képen: Kósa Ferenc, Für Lajos, Csurka István, Gubcsi Lajos, Pálfy István, Nagy Sándor, Bíró Zoltán, Csoóri Sándor*

rozottan emlékszem, mert meglepett, amint a távolmaradók között felolvasták Garas Dezső elutasító levelét is.

A mintegy másfél millió forint nagyságrendű összeget – melyet a díjjal együtt átadtunk a színpadon – ez a közösség teremtette elő külön kiadványai bevételével, megannyi áldozatvállalással, amelyet Sinkovits Imre elnöki beszéde és Dobos László határon túli magyarokat képviselő köszönete pontosan tárt a világ elé. Meghaladná a szerénység kötelező

küszöbét, ha mint egykori főszerkesztő sokat időznék itt. Annyit azonban elmondhatok, hogy akkortájt a közösségi eszménynek valószínűleg kevés csapat tett oly áldozatot, mint a Magyar Ifjúság szerkesztősége.

A kuratórium tagjai, a magyar nemzeti kultúra kiemelkedő alkotói sorra nyilatkoztak a díjról 1988 folyamán, a döntés idején, a gála előtt:



*Sütő András, a MM kuratórium tagja, majd később tiszteletbeli elnöke*



*Garas Dezső*

*Szokolay Sándor*

„Némi elégtétellel veszek részt az alapítvány kuratóriumának munkájában, mert úgy érzem, hogy akik ránk és rám szavaztak, nagy bizalommal voltak irántunk. És nagyon bízom ebben a díjban. Ma nagy lehetőségekre semmiképpen nincs esélyük fiatal művészeknek. Még bizonyításra sem. Ennek az alapítványnak a szárnybontást kell segítenie. És ami még ennél is fontosabb: ennek a díjnak is – becsületes kezelésével – hozzá kell járulnia az ifjúsági mozgalom rehabilitációjához. Olyan kezdeményezés, amelyre nagyon kell vigyázni, és a díjakat úgy kell kiosztani, hogy az éppen nem díjazottak számára is vonzó maradjon.”

*Sára Sándor:*

„Hogy mit támogatok majd döntéseink meghozatalakor? Azzal kezdem inkább, hogy amikor megtudtam, kikből állt össze a zsűri, megörültem annak, hogy én is tagja lettem. Tudja, manapság különféle fórumok különféle díjakat osztanak ki. Az a tapasztalatom, hogy mintha devalválódnának ezek a díjak. Sokszor az sem derül ki, hogy milyen szempontok alapján és kik osztják ki. A Magyar Művészetért Alapítvány zsűrije nyílt testület, mindenki tudja, hogy kik a tagjai. És ez nagyon fontos. Mert nem lehet a személytelenség mögé bújni. Meggyőződésem, hogy mi – ha lesznek is nézetkülönbségek – kizárólag az értéket, a tehetséget tekintjük mérvadónak. És vállaljuk majd minden döntésünket.”

*Makovecz Imre*

„Örömmel fogadtam, hogy A Magyar Művészetért Díj Kuratóriumába választottak. Az a véleményem, hogy



*Szokolay Sándor*

feltétlenül szükség van ilyenfajta ösztönző, sarkalló díjakra. Szerintem a mai Magyarországon nemcsak azok gyakorolják az úgynevezett magas művészetet, akik főiskolát végeztek, felsőfokú intézményben szereztek diplomát, hanem az amatőrök is. Nem túlzok: a képzőművészek jelentős csoportja közéjük tartozik. Olyanok, akik óriási erőfeszítések árán küzdötték fel magukat. Az a véleményem, hogy díjosztáskor rájuk kell figyelniük elsősorban. Nem a Nyugat felé orientált, megkésett irányzatokat, áramlatokat kell ezzel az alapítvánnyal támogatni, hanem azokat a művészeti-művészi törekvéseket pártfogolni, amelyek lokális értékeinket képesek európai színvonalra emelni. A nemzetközi művészetet egyébként sem az érdekli, hogy Magyarországon ki tudja a legjobban utánozni a nyugati művészetet, hanem az, hogy ki tud innen olyan értékeket felmutatni, amelyek gazdagítani-színesíteni tudják az európai és az egész világ művészetének palettáját.”

*Csoóri Sándor:*

Akármilyen jó ítéletű és elfogulatlan tagjai vannak is A Magyar Művészetért Díj bírálóbizottságának, nem hiszem, hogy minden döntésünk tökéletes lesz. De szándékunkat talán nem kezdheti ki és nem árnyékolhatja be semmilyen részrehajló elfogultság.

A zsűri mindenekelőtt olyan művészeket igyekszik kiválasztani és jutalmazni, akik – akár hagyományos, akár újmódi eszközökkel – eredetiek akarnak, mernek és tudnak lenni. Eredetiek és magyarok, akiknek nemcsak művészetük, de erkölcsi tartásuk is kimunkált műalkotás. A bírálóknak egyik legsugalmazóbb példája éppen Bartók.



*Sára Sándor Cigányok című filmjéből portré*



*Makovecz Imre, Szórádi Sándor és Gubcsi Lajos az 1995-ös gálán*

*Sütő András*

(Nem jöhetett el a kuratórium ülésére, nem engedték neki, ezért akkor egyik írását közöltük a Magyar Ifjúságban, *Bírjuk még, de...* címmel):

„Bírjuk még, de nem sokáig...”

Ha valaki úgy gondolná, hogy csak magunk vagyunk otthon.

Bírjuk még, de nem sokáig.

Ha valaki valamilyen ördögi praktika folytán megtilthatná nekünk, hogy az egyetemes magyar kultúra ege alatt működjünk.

Bírjuk még, de nem sokáig.

Ha valaki elhinné rólunk, hogy a székelyek nem magyarul, hanem székelyül beszélnek. Mert a székely is magyar és a magyar is székely, annak minden értékével és minden átkával.

Bírjuk még, de nem sokáig.

Ha valaki úgy gondolná, hogy a magyar irodalom nem ötágú síp, amelynek egyik sípja a miénk ottan, és amely ugyanazon forrásból táplálkozó értékeknek a hangja.

Bírjuk még, de nem sokáig.

Ha valaki úgy gondolná, hogy ezt az egységet, amit a magyar irodalom teremtett meg az évszázadok alatt, nem kell megőrizni, hanem darabjaira szétörten kellene azt tekinteni.

Bírjuk még, de nem sokáig.

Ha valaki úgy gondolná, és *a szerint is tudna cselekedni*, hogy az egyetemes magyar irodalom és szellemiség égboltja alól szerte tudna zavarni bennünket más égtájak és más tápláló források felé.

Bírjuk még tehát sokáig.

Jövünk a félelemből, a történelem jeges, zúzmarás napjaiból, és megyünk a megnyugvás felé, amelyet ezek a termék teremtenek a mi számunkra, ezek a találkozások és főleg ezek a hatalmas transzformátorok, amelyek a mi színészeink hangján erősítik fel a szerzőnek sokkal gyöngébb darabját.”

*A Magyar Művészetért I. Díjátadó Gálája* a Nemzeti Színházban 1988 novemberében.

*Sinkovits Imre* ünnepi köszöntője a gálán, Illyés Gyula Haza a magasban című versének drámai hangvételű elmondása után:

„Ahogy az elhangzott névsorból hallották, nem akármilyen testület volt a kuratórium, mikor leült dönteni... Bármennyire tiltakoztak is e díj alapítói, el kell mondjam, hogy ez a díj hogyan született. Úgy, hogy a Magyar Ifjúság főszerkesztője, helyettese, szerkesztői, munkatársai lemondtak néhány kiváltságukról. Autóról, autóhasználatról, sofőrrel.



*Sinkovits Imre*

Külső takarítónőkről – maguk mossák az egész szerkesztőséget, az épületet, folyosóit, mindent. Ebből született egy tőke. Fizikai munkával szellemi tőke. Nem egy dús pénzeszsákba, iszákba nyúltak bele, hanem saját puritánságukhoz, hitükhöz folyamodtak, jobbító szándékukhoz, példamutató magatartásukhoz. Mint említettem, ennek az alapítványnak ez a szerény tőkéje. Ez nem hagyaték. Talán szellemi, igen. Illetve példa. Példa, hogy rácsafoljanak Ady Endre szavaira A hőkölés népe című versében:

Ez a hőkölő harcok népe  
S mosti lapulása is rávall,  
Hogy az úri kiméletlenség  
Rásuhintott szíjostorával.

Mindig ilyen volt: apró kánok  
Révén minden igának barma,  
Sohse harcolt még harcot végig,  
Csak léhán és gyáván kavarta.

Erőt mutattak, erőt látott,  
Vertnek született, nem verőnek.  
Önerejét feledte mindig,  
Sohse szegzett erőt erőnek.

Betyár urai így nevelték,  
Nem rúg vissza, csak búsan átkoz  
S ki egyszer rugott a magyarba,  
Szinte kedvet kap a rugáshoz.

Ma is itt ül lomhán, petyhüden,  
Fejét, jussát, szivét kobbazzák  
S ha néhányan nem kiáltoznánk,  
Azt se tudná, hogy őt pofozzák.

Csak a Csodák-Ura meglátná  
Végre ezt a szánalmas népet,  
Adna neki csak egy dárdányi,  
Úri, kis kiméletlenséget.

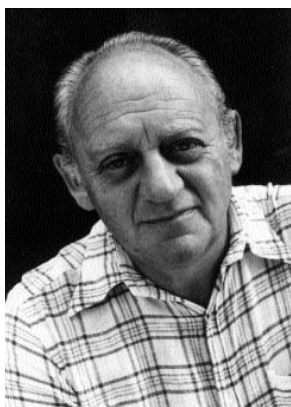
Hogy néhány maradt sereghajtó  
Törötten, fogyva azt ne vallja:  
Ezért a népért ugyis is mindegy,  
Ebsorsot akar, hát – akarja.

Ám ennek a díjnak a neve mégis az, hogy „A Magyar Művészetért”. Úgy gondolom, hogy a kuratóriumból felsorolt nevek garmadája fedezete e díj hitelességének, igazságának és első kényszerű ítéletének. Mondom, kényszerű ítéletének, mert – igaz, nemigen szoktam kuratóriumi üléseken részt venni korábban, de – amikor a felgyülemlett nevekből választanunk kellett, hogy ki miért és hogyan kapja a díjat, én ennél tisztességesebb, felelősségteljesebb, lelkiismeretesebb, mindent mérlegre tevő együttesben még nem ültem, nem gondolkodtam, nem ítéltam. Nem éreztem még tán soha annyira, hogy kimondott szavamnak milyen súlya van. Talán a megannyi díj között lehetne ez a díj – nehogy félreértsenek – egy kicsit a mérleg nyelve. Mert amiképpen hallják, itt a köz véleménye ítél. Legalábbis mi erre törekedtünk, hogy ez jusson kifejezésre. 40 esztendő mulasztásait próbáltuk helyrehozni – nem biztos, hogy az első alkalommal azonnal. Ám arra vállalkoztunk, hogy ha létezni hagyják – márpedig ez a díj a magyar ifjúságé, a Magyar Ifjúság lapjáé és a magyar művészeté –, akkor mi nem teszünk sem az öregek, sem a fiatalok ellen. Mert ami a ma magyar ifjúságában érték, az eddig még nemigen juthatott kifejezésre. Ami benne a korból hiány, azért nem ő felelős, hanem a kor. A kor, mely becsapta őt, mely félrevezette, legjobb esetben rosszul tájékoztatta.

Ahogy az majd az ezen ünnepséget követő színműben, Sütő András megrendítő drámájában elhangzik, Sütő András – akinek most szintén itt lenne a helye, hiszen ő is a kuratórium tagja – ezt mondja:

„Keressük egymást. Az élők között, amíg élünk, s majd kutatni fognak bennünket a halottaink, csak – s ezt kívánom mindnyájunknak – legyen elég mécsesünk a várakozáshoz.”

*Gubcsi Lajos*, a díj alapítója ismertette a kuratórium laudációit, és átadta a díjakat. Az ünnepet a Magyar Televízió rögzítette és teljes egészében leadta. Gubcsi Lajos először



*Harag György*



*Huszárík Zoltán*



*Kondor Béla*

azokat méltatta, „akik már elmentek közülünk, részben mert a számukra elviselhetetlen közélet felőrölte őket, azokat tehát, akiket most, utólag, a méltányosság és igazság jegyében A Magyar Művészetért *Posztumusz Díjjal* tüntetünk ki.” Engedjék meg, hogy néhány szóban indokoljam a zsűri döntését.

*B. Nagy László* kritikai munkássága folytán a legjobbak között van. Volt. Hiszen amit Sarkadi Imréről vagy Németh Lászlóról írt, az helytáll ma is az időben. Igazi jelentőségét azonban mégis filmkritikáival és esszéivel szerezte. A magyar filmművészet nagy kibontakozásának *B. Nagy László* e kritikáival volt fontos részese. Ebélli hiányát a halála óta eltelt esztendőök nagy ürjei rajzolják meg.

*Harag György*, a Kolozsvári Állami Magyar Színház művészeti vezetője, a magyar színjátszás kiemelkedő egyénisége, aki Romániában, a szatmári, a marosvásárhelyi, majd a kolozsvári színház vezetőjeként képviselte azokat a gondokat, amelyeket az elmúlt időkben, a kisebbségbe hullott magyarság megélni kényszerült, kényszerül. Ennek köszönhetően a Kolozsvári Állami Magyar Színház repertoárján *Sütő András* műveinek tetralógiája is műsoron szerepelhetett. *Harag György* drámai gyorsasággal hagyott itt bennünket. Nagybetegen, végső óráiban is rendezett. *Csehov Cseresznyés kertjeinek* utolsó perceiben kétmillió sorstársának is üzenete: „Én nem mehetek el innen. Itt kell maradnom.” A díjat átveszi *Héja Sándor*, a *Harag György* rendezte kolozsvári előadások főszereplője, jelenleg a Pécsi Nemzeti Színház tagja.

*Huszárík Zoltán* filmrendező. Hogy oly fájdalmas gyorsasággal hazaköltözött szülőfalujának, Domonymak a te-

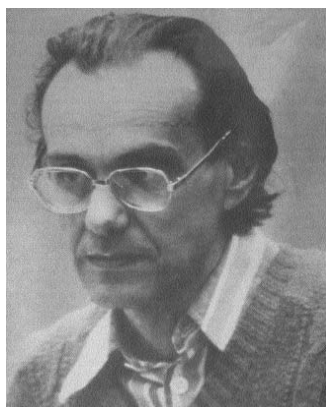
metőjébe, az talán a megmaradásért, filmes életének újra megteremtéséért való küzdelmeivel is magyarázható. Emésztette fizikumát, és főképpen szívét fárasztotta, égette magát minden alkotásával. Mert neki a lovak pusztulását sirató *Elégia*, vagy a címében is mindent kifejező *Tisztelet az öregasszonyoknak* című kisfilmje semmivel sem jelentett kevesebb munkát és gyötrődést, mint *Krúdy Gyula* regényének képekbe álmódása, *Sára Sándor* operatőrnek köszönhetően is, a *Szindbád*. *Huszárík Zoltán* akár filmet forgatott, akár rajzolt, akár könyvet tervezett, művészként és emberként poéta volt. Poéta, aki a szikvirágos hortobágyi létünkben hervadó rózsákat álmódott. A díjat átveszi lánya, *Huszárík Kata*.

*Kondor Béla* festőművész, költő, „azok közé tartozott, akik határkövet jelentettek a magyar művészet történetében.” – írta róla a kritika közvetlenül korai halála után. Valóban, a magyar grafikai művészet megújítója volt. Műveit az Egyesült Államokban éppúgy megismerhették, mint Párizsban vagy Tokióban. Művészi elismertsége inkább csak itthon szenvedett olykor csorbát. Pedig a nevét az igazán hozzáértők a grafika egyetemességének olyan nagyságaival hozzák kapcsolatba, mint *Dürer* és *Bosch*. Talán *Dávid Katalin* fogalmazta meg a legtömörebben e művészet jelentőségét: „Azt tette, amit a legnagyobbak tudtak: visszaadta a kor misztériumát. A titkot, amelyek a ma életét formálják.” Hitvallása – ezt már mi tesszük hozzá – tiltakozás a hatalommal való visszaélés, a másokat feláldozó önzés ellen. A díjat átveszi *Kondor Mária*.

*Latinovits Zoltán* színművész. Színészkirálynak mondotta őt *Nagy László* költő, s oly gyorsan ellobbant életét „az én mindennek jöttem” küldetéstudatával élte. Teremtett



*Latinovits Zoltán*



*Martin György*



*Szilágyi Domokos*

nagy színpadi arcképcsarnokot, annyi között Rómeónak, Thomas Mann Chipollájának, Örkény István Tóthékjának, Csehov Ványa bácsijának, Illyés Gyula Különccének megformálásával. Szenvedélyes azonosságtudatával sorskérdéssé emelte a magyar lírát. Szeretetszínházára elviségre hivatkozó, ám elfogult és belterjes, néha cinikus hangoltságú szellemi életünk nem tartott igényt. Latinovits Zoltán harcát megalázások közepette harcolta. Forgószelemben állt és tartotta magát, amíg erővel és hittel győzte. Illyés Gyulával mondjuk: siratnivaló, hogy nem tudtuk megtartani. Az édesanyját várjuk a színpadra.

*Martin György* néprajzkutatóként is maradandót alkotott. Hiszen nagy szerepe volt abban, hogy az Akadémiai Intézet jóvoltából megőrződhetett és közismertté válhatott a magyar táncművészet. Kiemelkedő jelentősége volt annak a felismerésnek, hogy ezt a tudományos megőrző ténykedést össze kell kapcsolni a mai fiatalság mindennapjaival. A táncművészet mozgalom, a kezdeti félreértések és bántások ellenére az ő tanítói kezdeményezése nyomán indult el. A díjat *Martin György* veszi át.

*Szilágyi Domokos* költő a romániai magyar költészet tragikus sorsú egyénisége és nagysága. A bartóki modernség jegyében alkotott. Nagy László szerető megbecsülését tudhatta maga mögött. A sajátos helyzetben öngyilkossága jelképes jelentőséget kapott. Művészetét mégsem a halál pillanata emelte magasra. Költészetének jelentőségét már korábban is, az egyetemes magyar irodalom színvonalán tartották számon. Mivel nincs közeli hozzátartozója, a díjat átveszi a költőtárs, *Szécsi Margit*.

*Narrátor:*

Kedves Közönségünk, Kedves Hallgatóink a rádióban, Kedves Nézőink a televízióban, A Magyar Művészetért Díjat *élő művészeink* közül a következők kapták – a laudációkat Gubcsi Lajos ismerteti:

*Mészöly Miklós* író a prózai művek kategóriájában: Mészöly Miklós európai és az egész világon uralkodó irányzatokkal rokonságot tartó írónk, akinek sokféle szemléleti újítást köszönhet a magyar irodalom. Hosszú időn át kényszerült méltatlan, és néha már reménytelennek tetsző helyzetbe, de művészi eszményeit és emberi hitét nem adta fel. Az életmű és az idő őt igazolja. Szívesen idézem tőle és osztom azt a reményét, idézem: „Hogy növekszik az öntudattal szerveződő fiatalok száma, immár távol a janicsárdák kiképző akoljaitól. Én feléjük nézek, mert amit eddig megmutattak magukból, biztat. Ha nem is az átlag még, ők a lehetséges remény.” – írta Mészöly Miklós.

*Szécsi Margit* költő a magyar költészet kategóriájában: azon költőink közé tartozik, akik a hagyomány vállalásával, a hagyomány és a modernség ötvözésével teremtenek maradandó értéket. Ha valakivel, *Szécsi Margittal* kapcsolatban csakugyan joggal említhető a Nagy László-i példa. Annak a szigorú erkölcsnek a fegyelme, amely nélkül nem létezhetünk. Költészetében látomásos lebegéssel fogalmazódik meg a valóság, amelyben élünk, a hűség a közösséghez. Ahogyan *Szécsi Margit* írja egyik versében: „Hogy el ne múljon a világ édessége, el kell vessen a keserűsége. S mert így kell, elmegyek. Elűzöm magamat, a jóval együtt a bajt.”



*Mészöly Miklós*



*Szécsi Margit*



*Sík Ferenc*

*Vass Lajos* zeneszerző, karnagy, a magyar kóruskultúra, ha szabad ezt mondanom, kiemelkedő szolgálatosa. Aki Kodály Zoltán halála után egyre lehetetlenebb és néha megalázó körülmények között sem adta fel az éneklő Magyarország szép álmát. Már-már esély látszott arra, hogy szép ügye országos érvénnyel és figyelemmel folyamatosan kiterjedhet, amikor a Röpülj, páva! műsorvezetőjeként szakértelmével és emberi sugárzásával képviselte a népdal ügyét. Szigorú hűségére később nem tartottak eléggé igényt. *Vass Lajos* nem adta fel. A *Vasas* kórus karnagyaként, közönségteremtő emberként, népdalfeldolgozóival, Kodály szelleme elhalványításának korában is vallja, sosem mondhatjuk azt, hogy mindegy.

*Gulyás Gyula és Gulyás János* filmrendezők a filmművészet kategóriában: Ma már látjuk, A vannak változások című első munkájuk igénybejelentésnek is nevezhető. A magyar társadalom és történelem változásaival, a dokumentáció igényességével és pontosságával vállalkoznak nemcsak Magyarországra, hanem a magyarság felfedezésére. Figyelmüket mindig a történelmet átélő és megszenvedő ember sorsa vezeti. Az állóvízben, a mozzanatlan jelenben is ráébresztenek bennünket, hogy a sima víztükör mélyebb áramlásokat, iszapot és hordalékot fed. Vagyis csak imitálja a nyugalmat. Történelmi, társadalmi vereségeink, veszteségeink, amelyek az Isonzó mellett éppúgy történhettek, mint a hortobágyi gettókban, nos, ezek számbavétele számukra a megtisztulás igénye és számunkra reménye.

*Sík Ferenc és Kerényi Imre* színházi rendező a díjat megosztva kapta. Először, néhány szót *Sík Ferenc*ről. Rendezői munkásságában mindig is ügyének tekintette az új

magyar drámák színpadra segítését. Olykor hiábavalónak tűnt küzdelme. De a negyedszázados Gyulai Várszínház művészeti vezetőjeként, Bartók Béla, Kodály Zoltán műveinek színpadra vitelével is példászerű következetességgel mutatta fel kelet és közép-európai népeink történelmi, szellemi összetartozását. A Nemzeti Színházban *Sík Ferenc* művésztársaival *Sütő András* *Advent a Hargitán* című művének színpadra viteléért vívott küzdelmet. Az *Álomkommandó*, majd idén nyáron *Csurka István* *Megmaradni* című drámájának bemutatóját nemcsak rendkívüli rendezői teljesítménynek, hanem példaadó közcselekvésnek is tekintjük.

És rendezőtársáról, *Kerényi Imréről*. A Csíksomlyói Passióval a magyar színházi életben a népi hagyományokra, sok száz éves kultúránkra alapozott, új hangot kezdett el. Nemcsak a Nemzeti Színház életében jelentett ez fordulatot, hanem nemzeti értékeket képvisel a nagyvilág előtt is. *Kerényi Imre* a magyar dráma kiemelkedő műveit új szellemiségben közelíti meg. Jelzi ezt a Magyar



*Vass Lajos*

Elektra is, amelynek rangja az elmúlt években méltatlan helyre soroltatott a Nemzeti műsorrendjében. Az István, a király színpadi újratereztésével, a Fehér Anna című rockballada életre hívásával igazolja, kinek-kinek az egyéni létében és nemzeti közössége méreteiben is emlékeznie kell a múltra.

*Bubik István*, a Nemzeti Színház művésze a férfi színész kategóriában: azzal igazán még nem minősítjük Bubik Istvánt, ha szerepeinek sorát felsoroljuk az István, a királytól a Tüzet viszek Mátéjáig. Igazolandó, hogy ő a Nemzeti Színház jobb előadásainak mozgatóereje. Elismerés Bubik Istvánnak azért is, amilyen szerepeket nem vállalt el. Mert talmi kísértésnek nem akart engedni. Nemcsak esztétikai, hanem közemberi mivoltában is mondandója van. Úgy gondoljuk, ő azon kevesek közül való, aki művészi, erkölcsi értelemben nemcsak épületében, hanem szellemében, erkölcsében, vagyis lelkében felépülő új Nemzeti Színházat képvisel.

*Kubik Anna*, a Nemzeti Színház művésznője a női színész kategóriában: emberi és művészi mivoltában is egyaránt rendkívüli az az alázat, amellyel – immár a századik előadáson túl – a Rékák változatos kor- és jelleggazdagságával éli, szolgálja és képviseli Sütő András *Advent a Hargitán* című drámájának színpadi sikerét. A Magyar Elektrától szerepek sorát említhetjük a Csíksomlyói Passió epizódjáig. Kubik Anna szigorú szolgálatos. Aki nemcsak a maga mindennapi munkáját, hanem művésztársainak, intézményének és az ország mindennapjainak a sorsát, gondjainkat is számon kérő tekintettel figyeli.



*Funtek Frigyes és Bubik István a Nemzeti Színházban*

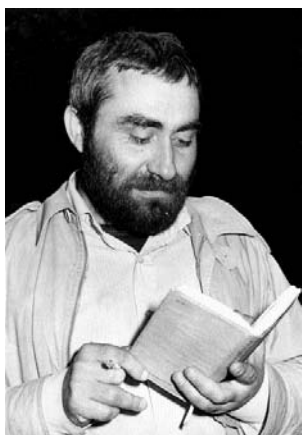


*Kubik Anna*

*Orosz János*, festő- és grafikusművész: olyan művészetet, mint az övé, csak erős és szenvedélyes, a körülményekkel ütközni merő ember hozhat létre. Nem volt konfliktustól mentes számára az a világ, amikor az ötvenes évek elején befejezte főiskolai tanulmányait, és később sem, amikor az engedélyezett felszín helyett az ábrázolni szándékozott valóság lényegéig hatolt. Kifejezőmódjának újszerűsége, bátorsága nem kis riadalmat keltett alkalmanként a hivatalos ítések körében. Az



*Kubik Anna és Bubik István az *Advent a Hargitán* c. *Sütő* drámában*



*Samu Géza*

európai ismeretek éppúgy gazdagították művészetét, mint az Ady, Bartók, Nagy László nyomán kitapintható szellemi rokonság, vagy a népművészet forrásvidékeiről származó inspirációk.

*Samu Géza* szobrászművész: míg a művi, hagyományos esztétikai szabályrendszer szerint működő szobrászat keserves utóvédharcot vív a plasztik formák tartalmi kiürülése ellen, addig Samu Géza a természet szobrászati felfedezésével és újjáteremtésével hallatlanul plasztikus anyagokat, ismeretlen, meglepő formákat, térszervező struktúrákat, rejtélyes tereket és térkapcsolódásokat tár a befogadó elé és köré. A modern magyar művészet képzeletbeli múzeumának termeiben elfoglalta már helyét a Nagyanyó mesél, a Napszekér, a Szárnyas-kerekes angyal, a Temetési menet, a Pogány mitológia, a Mítoszlop.

*Sebestyén Márta és a Muzsikás együttes* a népművészet népszerűsítéséért: a díjat átveszi ifjabb Csoóri Sándor (zúgó taps tör ki). Többekkel kezdték a népdal szolgálatát a táncház mozgalom ama korszakában, amikor a politika, a kultúrpolitika oldalán olykor gyanakodva tekintettek a fiatal zenészekre, táncosokra, énekesekre. Mindazokra, akik pódiumon, kisközösségekben gyakorolták és vallották: az urbanizációnak nem természetes következménye, hogy felejtsük emlékezetünket. Jó néhány elfáradtak ebben a harcban. De Sebestyén Márta és a Muzsikás együttes megalkuvás nélkül, konzekvensen képviselte, ha hidegen fújnak is a szelek Széken, Somogyban, Budapesten, ma is érezhetnek, dalolhatnak úgy az emberek a szerelemről, a szépen ragyogó csillagokról, az örömről és a bánatról, mint sok évtizeddel, sok száz évvel ezelőtt.

*Novák Ferenc és Györgyfalvai Katalin* koreográfus a táncművészet szolgálatáért megosztva kap díjat. Györgyfalvai Katalin és Novák Ferenc közös érdeme, hogy a magyar népi kultúra aktuális érvényességgel szervesen épülhetett színházművészetünkre. *Györgyfalvai Katalin* rendkívül magas művészeti fokon teremtett a néptánc alapjaiból táncszínházat. Jelentősek azok a koreográfiái, amelyeket a fiatal magyar zeneszerzők műveire mutattak be az elmúlt év folyamán. Szakértők szerint a két legfontosabb a Káin és Ábel és az Osztinato. A Népszínház táncegyüttesét az ország egyik legjobb művészi közösségévé formálta. *Novák Ferenc* több évtizede a magyar néptánc mozgalom kiemelkedő személyisége, aki a bihari táncegyüttesben, a Magyar Néphadsereg művészegyüttesében művészi sorsformáló erővel dolgozott, dolgozik, vezeti a Holland Táncszínházat. A Csíksomlyói Passió, A Kocsonya Mihály házassága, A Fehér Anna koreográfiája eddig nem ismert vagy be nem ismert lehetőségeit mutatta meg nemzeti színjátszásunknak.



*Szabóky Zsolt* MM-díjas fotóművész a Kárpát-medence összes váráról készített sorozatából – a Délvidék gyönyörű romjai

*Szabóky Zsolt* fotóművész: Fotóművészi sikereit két évtized hazai és külföldi kiállításai jelzik. Ezen a pályán is külön hely illeti meg az éveken át tartó gyűjtéssel készült munkáját, amelyet Nézd elméjüket az ács embereknek címmel adott ki kötetben. A változó idő önmagában is aktuálissá tette ezt a könyvet, hiszen Szabóky Zsolt erdélyi fatemplomokat örökít meg benne. De nem csak a megörökítés az érdeme. Teljesítményét épp a kivételes erejű művészi megfogalmazás teszi maradandóvá.

*Dobos László* író a határainkon túli magyar irodalmi művészeti tevékenységéért: Dobos László a Fábri Zoltán féle humanista eszmény, a vox humana őrzője és folytatója. A csehszlovákiai magyar irodalom sok tekintetben vezető egyénisége. Jórészt az ő nevéhez fűződik a szlovákiai magyar nemzetiségi regény megteremtése. Kezdve a Messzi voltak a csillagoktól a Földönfutókon át, az Egy szál ingben és a Sodrásban kiteljesedéséig. A nemzetiségi létforma megfogalmazásában különös hely illeti meg A gondok könyve című összefoglaló esszégyűjteményét. A hatvanas évek végén miniszterként foglalt helyet a szlovákiai kormányban. Az ezt követő kényszerű kilencéves hallgatás sem törte meg hitét az együtt élő népek barátságának szolgálatában. Egyetemes mértékkel mérve is kevesen vannak, akik ez ügyben nála többet tettek.

Dobos László *köszöntő szavai* a Nemzeti Színház színpadáról 1988. nov. 11-én:

„Életem s munkám első ilyen szintű elismerése ez a díj. Ilyen érzésű pillanat csak egy van az életben, az egyszeri, az első. Olyan megbecsülés ez, amely magaslatot ad, másfélalátást emberi környezetemre.

Az ilyen megbecsülés biztosságot is ad, segít legyőzni az egyedüllét, a hiábavalóság szorongó érzéseit; nem vagyok egyedül. A civilizáció és a közép-európai környezet idegenítő markában ma ez nagyon sok. Jelenti ez a díj azt is, hogy számon tartanak. S igazabb ez többes számban is: a magyar társadalom, a nemzeti kultúra s annak legjobbjai számon tartanak bennünket – az ország határain kívül élők. S hiszem, hogy ez a figyelem nemcsak gesztus, hanem értékeinket ügyelő gond is.

A mi emberi és szellemi értékeink a többség és a kisebbség együttélésének sajátos terepén születnek. Olyan emberi-

szellemi közegben, amelynek ható tényezői: az állandó szembesülés, a két, illetve több kultúrából való feltöltődés lehetősége, az alkalmazkodás kényszere, a tolerancia. De ugyanúgy meghatározó jelenségei az állandó feszültség, a súrlódások, a sérelem- és konfliktushelyzetek sokasága. A dráma, a komédia és a szomorújáték itt jelen van mindnyájunk életében.

Most A Magyar Művészetért Díj kitüntetettjei azonos mértékkel méretnek, s a méretéssel emberbokor lettünk – együvé tartozók. Mondhatnánk ezt véletlennek, a sors kezének, szerencsének, mindegyiknek és egyiknek sem. Egy pillanatra valahol hasonlítanunk kellene egymásra a megválasztás és a kiválasztás mértéke szerint, gondolkodásunk pályái szerint, mert hisz’ mégiscsak egyféle rendezői elv mondta ki felettünk a megbecsülés s az elismerés szavát.

Szeretném elkerülni a hálálkodás látszatát! Inkább arra a nyomra szeretnék ráállni, amelyen A Magyar Művészetért Díjat alapítói és szervezői elindították – arra az erkölcsi nyomra! Lekicsinyítő, törpítő adományok és adományozások csömöréből született a szikár, férfias elhatározás: díjat alapítani – másféle vonalat húzni...

Felemelő, ahogy’ A Magyar Művészetért Díj született: a Magyar Ifjúság szerkesztőségének munkatársai lemondtak járandóságaikról, takarékoskodtak, összébb húzták a nadrágszíjat, építve rokon szándékokat is. Az az érzésem, hogy ez a közösség s ez az ország, amikor mostani helyzetében ilyet tesz, hét krajcárját osztja meg.

Lekötelező s elkötelező tett ez. Ez is a mai Magyarország.

Országos szavazatok alapján állították össze a díjakat odaítélő bizottságot. Népszavazás ez, kicsiben. Merőben más irányú mozdulat, a gondolat más irányú impulzusa, mint ahogy ezt az elmúlt esztendőkből megszoktuk.

A kinevezett tekintélyek helyett megválasztott ítélezők!

A forradalmak s a közösségek veszélypillanatainak reflexe ez. A választás s kiválasztás útján történő szavazás, a bizalmat szavazás: igaz szövetségekhez vezérlő kalauz. S ez nem zajlik vásári módon, nem a pillanathangulat hevében, nem belekiabálással történik, hanem fegyelmelten.

S az elismerést osztó bírák? Elfogadnám kezükből az elmarasztalást is: művésztudósok, közéleti férfiak, országos

és európai rangon. Kezükben a gondolkodás, a teljesítmény, a magatartás tiszta munkakönyvével, mindegyikük mögött az igazságot keresés, az igazmondás küzdelme és életműve.

Életük s munkájuk a magyar gondolkodás vitatereit teremttette meg – alaprajzot, egy másféle élet alaprajzát. Úgy érzem, ítélkezésükkel az erkölcsöt kívánták régi rangjára emelni.

Tévedhettek is a bírák? Bizonytal, mentségük talán annyi, hogy az első felvonás izalmában élnek és élünk. Nézem a posztumusz díjazottak fényképarcát. Latinovits Zoltán, Szilágyi Domokos és a többiek. Igazságszolgáltatás, elégtétel – ezek a szavak jönnek a számra.

Megdöbbenő, hogy a holtakhoz is el kell menni, s szellemarcuk előtt kell elmondani a megbecsülés szavait. S ezen a nyomon el kell menni sok élőhöz is, akik évtizedek óta – másféle gondolkodásuk miatt – sorra lekerültek a nagy listáról, s legfeljebb csak előjegyzésekben vagy lábjegyzetekben szerepelnek.

A Magyar Művészetért Díj létrejötté példa lehet: az átalakulás nagy örvényében vajúdo társadalom jelesei bontanak, de egy időben építenek is: emberi, művészi értékeket, erkölcsöt raknak az új építmény alapjaihoz. Lehet ez üzenet határokon túlra is.

Ez a díj jelképes tűz, kár, hogy most e tűz köré nem heveredhet le velünk együtt Sütő András és még sokan mások, akiknek szüksége van a parázs melegére, akik életük fadarabjait rakták és hordják e tűzre.



*Hervay Gizella*

E pillanathoz az lenne méltó, ha Közép-Európa más tájain is felparázslának a világító, melegítő jelzőtüzek.”

*Szécsi Margit*

*Freskó a Szolgafalra*

Isa por és hamu-kor.  
Nem az égbolt, csak a  
boltja.

Halálba üzik a hőst.  
A gyávát hatalomba.

Nem a csillagközi por,  
de a lélek-közi banda.  
Porond-cár por-markában  
a titkos értelmű bomba.

Jaj, a sivatagi csók!  
Jaj, a megemésztő  
szolga!

Merre hajtsuk a csikót?  
Halálba vagy  
hatalomba.

Égílovas-buktató  
kozmosz törpe, te  
ronda.

Halálba üződ a hőst.  
A gyávát a hatalomba.

*Szilágyi Domokos*  
*Kérvény*

Alulírott, ideiglenes  
lakos a XX.  
század negyedik, ötödik,  
hatodik s hetedik emeletén,  
alulírott vagyona: még 30-40 év,  
kamatok: infarktus, vélt véletlen, ki tudná,  
vagy szándék, elborult; alulírott  
egyelőre bejelentve, ott, ahol  
köröztetni fogja előbb-utóbb  
Elmúlás (őfelsége), és lefoglalja majd  
ingó verssorait,  
alulírott, külföldi bolygókon honos

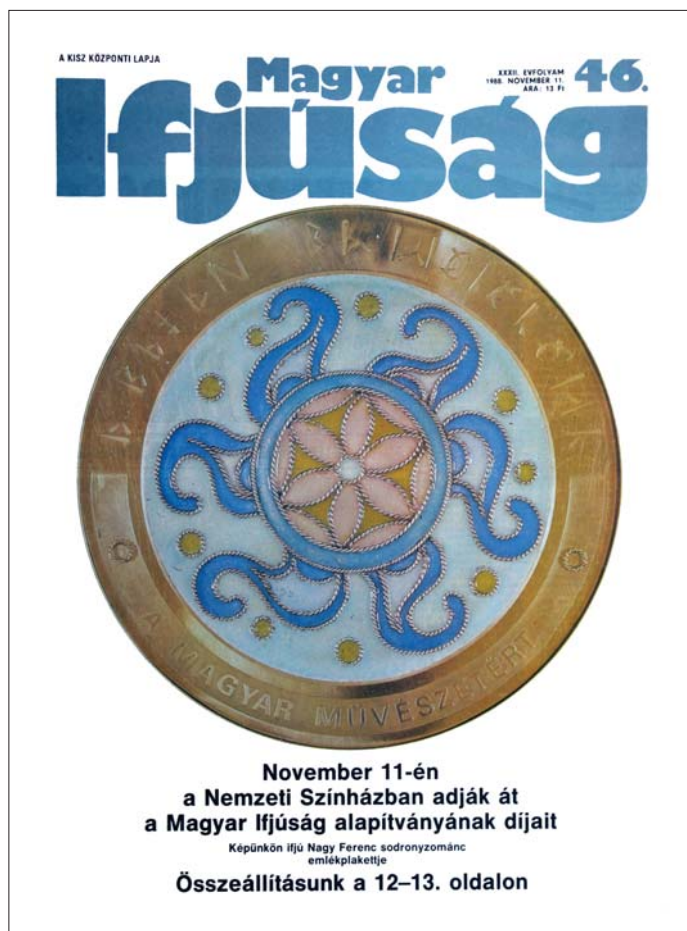
rokonait tudakozván,  
 alulírott, született júliusban, elkárhozott  
 mind a négy évszakban,  
 alulírott, még mindig félúton  
 (és félúton tán mindörökké),  
 alulírott, szolgálatos  
 a tájon, ahol tinta tóban  
 béka hangol, más sötétség susorog,  
 csillagokat csördítenek láthatatlan  
 ostorok,  
 alulírott, ki szólott nagy-kiáltván:  
 „Hiszek, Uram! Légy segítségül  
 az én hitetlenségemnek!”–,  
 alulírott, megutálván  
 a föltámadás szadizmusát,  
 alulírott, a XX. század hetedik  
 s a VII. század huszadik emeletén egyszerre,  
 ideiglenesen;  
 alulírott, kinek fejére láthatatlan  
 csillagokról hull látható ezüst-korom,  
 alulírott, éjjeliőr egy  
 tört-ezüst-koron, amely majd  
 beolvasztódik alulírottal együtt;  
 alulírott, aki nem írt alá  
 szerződést se a régvoltokra,  
 se a sose-leszre  
 (vagy volna valami  
 „Gentlemen’s Agreement”, amelyről  
 az érdekeltek se tudnak?  
 jól vagyunk eleresztve!);  
 alulírott, álmomba lassuló rettenettel,  
 nem tudván, mennyire kelendő  
 portéka a jövő, alulírott,  
 alulírott, ideiglenes,  
 ideiglenes mindörökké,  
 meghallgatván a végítélet  
 trombitáját (Honegger-dallam volt talán),  
 alulírott, rovásán több millió  
 halállal, születéssel, átmenettel,  
 alulírott, átmenet remény s rettenet közt,  
 alulírott, ideiglenes,  
 ideiglenes, mindörökké,  
 alulírott, a hetedik  
 a huszadik, az ezredik,  
 milliomodik halál  
 és millió-egy születés  
 súlya alatt, alulírott, alulírott.

## A priori hazugoknak

A Magyar Művészetért 1988 novemberei díjazottai közül a Magyar Ifjúság című hetilap, a díj „gazdája” éppen Kerényi Imrét, díját, munkásságát mutatta be *karácsonyi számában, dec. 23-án*. A Nemzeti Színház rendezőjének portréja az általa sikerre vitt Csíksomlyói passió előadására épült. A következő oldalon az időponthoz, a helyzethez illő vezércikket írt Gubcsi Lajos, a lap főszerkesztője *Miért Uram, miért!?* címmel. Ma olvasva nemcsak korhű képet kapunk, hanem egyben azt a szomorú kérdést is fel kell tenni: és mi változott azóta, Uram?! A Magyar Ifjúság 1989 júniusi váratlan megszűnése óta mindmáig erkölcsi elmebetegnek írják a lapról és főszerkesztőjéről, hogy vörös komcsi, pfuj! Azóta sem tudni, hogy mi az alapcél: Gubcsi Lajost akarják-e lekomcsizni, és akkor a lap is ilyen volt miatta, vagy a lapot, és akkor abban, attól Gubcsi is bűdös komcsi (volt és maradt). Hagyjuk rájuk elmezavarukat, kilátástalan – és láthatóan jól profitáló, szinten tartható – betegség ebben a konkrét ügyben, negyed százada sem haltak bele betegek; virulnak.

Ám érdemes felidézni, *miről szólt* például ez az 1988 végi lapszám teljes tartalmában – érdemes, mert el lehet dönteni azok alapján is, természetes volt-e, hogy éppen ez a lap lett A Magyar Művészetért Díj megalkotója.

- *Még mindig van színház Magyarországon* – Kerényi Imre a kultúrát fenyegető veszélyekről, védekezésről, igazságtételről 2 kolumnán
- *Miért Uram, miért?* – a főszerkesztő kesergése az állam balek és káros pénzügyi döntéseiről
- *Kassa különös képei* – a mi Kassánk kultúrtörténeti emlékeiből 2 kolumnán
- *Békesség az embereknek* – Olasz Ferenc fotói Karácsonyt idézik 2 kolumnán
- *Öreggyula* – riport egy magányos öregember Karácsonyáról 2 kolumnán
- *Türelmesen tájékozódó testület* – riport a KISZ KB decemberi üléséről, egyebek között idézve az MSZMP KB titkárát, Fejti Györgyöt: „Soha ilyen világos nem volt, hogy az MSZMP bölcs belátással, éppen a hatalom megtartása érdekében hajlandó a hatalom megosztására.”
- *Fű, fa, forint, dollár* – tudósítás az új deviza- és vámszabályokról 1 kolumna
- *Hivatásos messzelátók* – interjú Gyurcsány Ferencsel 1 kolumna
- *Szegények bőségünnepe* – Nemzetiségeink karácsonya 3 kolumna



*A Magyar Ifjúság címlapja 1988 novemberében*

- *Bálint György: Egy ember SIR* 1 kolumna
- *Hitek küzdelmében* – interjú Dr. Tóth Károly református püspökkel és Nagy László Zsoltár című verse 2 kolumna
- *Sütő András karácsonyai* – Sütő András emlékei prózában, versben 2 kolumnán, pl. „Karácsonyejtéjen” címmel az író gyűjtése a pusztakamarási kántálásról
- *Költők karácsonya*: Tózsér Árpád, Bari Károly, Nagy Gáspár, Tóth Erzsébet, Kalász Márton, Kányádi Sándor, Zalan Tibor, Utassy József versei 2 kolumnán
- *Búcsúmosoly* – portré Vaskuti István olimpiai és kilencszeres világbajnok kenusról 2 kolumnán
- *Ez egy világklasszis csapat* – portré a női törvívóválogatott 4 tagjával (Jánosi Zsuzsa, Stefanek Gertrúd, Szöcs Zsuzsa, Tuschák Katalin) 2 kolumnán
- *Hull a pelyhes* – publicisztika karácsonyról, egy elképzelt futballista áldozatvállalásáról
- *Az orvos válaszol* – dr. Molnár Görgy
- *Árpád népe* – interjú László Gyulával ezen a címen megjelent új könyvről 2 kolumnán

- *Uram, királyom!* – Fohász szóban és képekben Szent Istvánhoz 2 kolumnán
- *Tegnaptól máig* – Beszélgetés Raffay Ernővel Erdély 1918-19-ben című könyvről, Szabóky Zsolt erdélyi fotóival két kolumnán
- *A nagy durranás* – riport a Duran Duran együttes Sportcsarnokban tatott koncertjéről 2 kolumnán

Az 1988. december 23-án megjelent színes lapszám első borítóján Olasz Ferenc ihletett karácsonyi tájképe látható, a hátsó borítón Ratkó József Betlehem című verse olvasható.

- *A kis nemzeteknek kötelességük megmaradni* – A Magyar Ifjúság 1989. 1. száma Sík Ferencről, A Magyar Művészetért Díjjal kitüntetett színházi rendezőről készített portrét 2 kolumnán
- *Száműzött diákok* – riport arról, hogy 1988 őszétől a hajdani, százados múltú gimnáziumok, kollégiumok – Nagyenyed, Kolozsvár, Zilah, Székelyudvarhely, Gyulafehérvár, Sepsiszentgyörgy – helyére ipari középiskolákat léptetett a román állam, 2 kolumnán
- *Hazát, hitet, lelket cserélni* – interjú Chrudinák Alajossal a „Mikor Csíkból elindultam, jaj...” című díjnyertes riportfilmjükéről („Hiszek abban, hogy összefogással, a kérdés állandó ébren tartásával lassítani tudjuk az erőszakos román asszimilációt, a magyar faluközösségek elpusztítását, ősi falvak lerombolását.”) 2 kolumnán.

S akkor még nem említettem, hogy talán sehol annyi verset nem idéztek Nagy Lászlótól a magyar sajtóban, mint éppen a Magyar Ifjúságban. Az ő lírai szelleme alapvetően meghatározta a lap irodalmi karakterét.

Csőpög a vér, karácsony kommunista vére, Árpád, Szent István, László Gyula. Erdély és a többiek veres kommunista vére a Gubcsi-bitorolta komcsi Magyar Ifjúságból, azóta is csepeg... csepereg... s mivel a lap meghalt, csepereg a Gubcsiból...

És tanulságul a *karácsonyi vezércikk* vörösgubcsitól:

*Miért Uram, miért?*

A karácsonyfa alatt állva, az ünnepi percek mellett régóta a nagy fohászok ideje is az a bizonyos pillanat. Keressük a válaszokat, és a nagy fogadkozások közepette tudjuk, hogy közülük a legtöbbet úgysem találjuk meg sohasem. Mégis reménykedünk. És uram, te rendre otthagysz bennünket, kínlódjunk magunk a magunk által, magunknak gyártott kérdéseinkkel. Miért uram, miért?



Nagy László

Ezt nem csak most kérdezzük. Szinte az egész év folyamán akadt pillanat, amikor széttárt karral az égre néztünk és kérdeztünk – még szerencse, hogy egyelőre csupán itt tartunk: széttárjuk a karunkat. A baj majd akkor jön, ha... ha legyintünk vele. Miért akarod velünk elhitetni, hogy jövőre jobb lesz? A jövő ígéretéből áll a múltunk az utóbbi években.

Ha világútlevelet adsz a kezünkbe, miért nem teszel rendet állampolgáraink devizális jogaiban? Hogyan lehet az, hogy egy csapásra szabadnak érezzük magunkat világbéli mozgásunkban, közben szárnysegédeid közül valakik összevissza kuszálják állampolgári pénz- és devizaügyeinket? Miért akarod és hagyod, hogy becsapjunk? Ugye tudod, hány ezer „menő” nyugati autó, számítógép, szuperelektronika jött be az országba az elmúlt években hamis ajándékozási levéllel? Ugye tudod, az idén mennyien csempészték be az alkatrészre bontott számítógépeket ezrével – úgy, hogy esetleg aznap visszautaztak a hiányzó részekért? Egyszer nem súgnád meg, uram, hogy melyik az a kör, amelyik számára újra és újra nagystílusúen lazítasz a vámrendeleteken – amely kiskapukat persze legelőször és lényegét tekintve e kiválasztottak ismerik –, és miután már minden profitot learattak, újra bezárod a kört?

Miért előnyös az neked, hogy utazásainkat megkönnyítendő, a korábrinál sokkal egyszerűbben juthatunk részekben adagolt devizakvótánkhoz – de miután kvótánkat az állandó leértékelés alatt álló forintban tartod nyilván, derék állampolgárainkat arra készted, amit jószerével te magad igazán nem akarhatsz: arra tudniillik, hogy fel-

vegyék a teljes devizakeretüket, és azután bécsi és más bankokban, fiktív vagy valóságos külföldi neveket igénybe véve, feladják saját devizájukat saját országukban vezetendő, saját BC-számlájukra? Ugye láttad már a sorokat a bécsi bankok előtt? Te akartad, hogy így legyen.

Ki volt a földi helytartód, aki évről évre elővarázsolt egy-egy ilyen eleve csonka megoldást? Ki az, aki erre az értelmetlen és kicsit szégyelleni való furfangoskodásra tanít meg bennünket? Miért hagyta, hogy öt-tízmilliárd schillinget költünk el Bécsben, sokszor olyasmire, aminek itthon talán kevésbé vesszük hasznát, mint gondoltuk: olyasmire, ami itthon is ugyanúgy árusítható volna, mint odaát? Miért zavarsz minket a „Mária, segíts” utcába, amely végül is úgymint zsákutca lesz majd? Miért nem tudod a rendelkezésünkre bocsátani devizánkért ugyanezt az árut saját országunkban eladni nekünk, természetesen a saját profitodra? Az európai gondolkodásra valló politikai döntés, az útleveletről mielőtt párosul a szatócsüszlet szintjén gondolkodók döntéshozási lehetőségével?

Miért terjeszted ránk a bankok hatalmát? Úgy lépnek fel, mintha ők volnának te – s te néha úgy, mintha az állam volnál. Rád hivatkozva valamiféle monetáris politikát emlegetnek, hogy aztán beláthatatlan magas kamatokkal szorongassák vállalataidat, lakosaidat. Mondhatnád, hogy kényszerhelyzet állt elő e téren. De akkor hogyan lehet az, hogy ma a legjövedelmezőbb, legtöbb profitot produkáló terület a bankok világa? Miféle félreérthető hivalkodás ez, milyen jövedelmet (?) termelő (?) produktum? Egy forráshiánnyal küszködő országban miért teszed a kereskedelmi profitra oly értelmetlenül hivatkozó „üzleti” bankárok kezébe az irányítást? Monopóliumok után miért teremtessz monopolistákat?

Kínzó, kínzó kérdések ezek, uram. Kérlek, ne azt válaszold indoklásul, amit Joseph Heller tanácsolt az ő ura kétségbeesett Mózesének: „VAGYOK, AKI VAGYOK!”  
*Gubcsi Lajos, 1988. dec. 18.*

### Légüres űrben – 1989-től a magány...

Máshol tárgyalt politikai, közéleti harcok következtében (l. Gubcsi Lajos két könyve, a „4 nap, amely megrengette a világot” 1989-ben, és „Egy kun Budán és Pesten” 2010-ben) 1989 elején megváltam a Magyar Ifjúságtól, mert letelt az általam vállalt öt év. Talán lesz valaki, aki egyszer fényt derít arra, néhány hónappal távozásom után mi miatt szüntették meg egyedüli nagy lapként éppen a Magyar Ifjúságot.

E könyvem témája szempontjából most csupán egy aspektus fontos, az viszont drámai hangsúlyt kapott.

Amikor megalapítottuk a díjat, hosszú távra tettük, s háttérnek a lapot és gárdáját szántuk. S most hirtelen a nagy semmi. A gárdát szétszórták, a lap helyét sóval hintették be. Kinek a bosszúja volt ez, azon túl, hogy a lapot irányító KISZ sok KB-titkára így torolta meg a vereségeket, melyeket elszenvedtek tőlünk, tölem az előző években?! Ők azonban ehhez kevesek voltak, még ha a selyemzsinór náluk is volt (ekkor már DEMISZ néven, a derék új titánnal, Gyurcsány Ferencsel az alelnöki székben). Náluk nagyobb erők kellett ahhoz, hogy szétfúzzák a magyar fiatal korosztály egyetlen komoly közéleti lapját, fórumát.

Mivel éppen ekkor fix munkahely nélkül tévelyegtem – csak később, 1989. aug. 1-jétől léptem be a pártközpontba az ellenzékkal történt kerekasztal tárgyalások elősegítésére –, mivel tehát újságírói pályám kerékbe törni látszott, a díj háttéréül szolgáló lap megsemmisítése elementáris erővel hatott rám. Kikészített. Talajt vesztettem. Első nagy, napokig tartó kemény piálós köröim megkezdődtek, a későbbiekhez képest még szórványosan, de már megjelölték a tévutat, s el is indultam rajta...

Ma már tudom, hogy leginkább A Magyar Művészetért Díj mentett meg. Ha ez nincs, elesek végleg. Válás előtt álltunk a családommal, megszűnt az egzisztenciám, s senkihez sem tartoztam. Mostoha apa talált rá a mostoha gyerekére, amikor – többé-kevésbé tudatosan – úgy döntöttem, hogy az egyetlen dolog, amivel még tartozom, s amit meg is fizethetek: ez A Magyar Művészetért. Ha rám szakadt, szakadjak

meg alatta. Ez kiskun etika, ma már tudom, hogy székelly is, s tudom, hogy ez meg az ugyanaz.

A sajtó észrevette, hogy magamra maradtam. Könnyen sebezhető vagyok, vissza nem vágatok már soha, mert ha ők engem ki akarnak iktatni, a választ, a reagálást pedig éppen ők teszik lehetetlenné, akkor nemcsak, hogy náluk marad az utolsó szó, hanem nekem szavam sem lehet. S lőn így!

Ekkorra megjelentek a későbbi totális bulvársajtó előhírnökei. Már bármit lehetett írni, csak ártson. S az olvasó csámcsogjon. Mintha nem is az ő országáról lenne szó! Minél több hullá, annál erősebb a kivégző médiaosztag, annál több halált kíván az olvasó, s a kör végtelen. Magyarország a szabadság jegyében megindult a szabad és nyilvános kivégzések felé. Ha engem akartak lehetetlenné tenni, akkor már csak A Magyar Művészetért Díjat lehetett. S ha annak vége, nekem annyi... Talán hihetetlen, de van annyi eszem, hogy ezt felismertem. Nemcsak heroikus segítő vágy uralkodott bennem – ez letagadhatatlan –, hanem a kiskun életöszton is. Ha elveszik a munkádat vagy annak értelmét, semmi vagy. Nekem – önkéntes, szívből vállalt és fizetség nélküli – munkának már csak A Magyar Művészetért maradt. Először is meg kellett menteni a megsemmisüléstől, ami logikus következmény lett volna. Másodszor túl kellett élni a támadásokat, melyeknek a Magyar Nemzettől a Mai Napig, a Reformtól a mélypontot jelentő Kacsáig és Pssst!-ig kart karba öltve volt felülete a sajtó. Az undor fog el, ha erre a kezdeti időre gondolok, pedig mai szemmel nézve ez tényleg csak babakorszak volt a mához képest: gögicselés a halálhörgéshez képest.



*Halmos Béla és Gubcsi Lajos*



*Mensáros Lászlónak ad át díjat Gubcsi Lajos  
a Nemzeti Színházban*



*Szervátiusz Tibor és Gubcsi Lajos*

Mindenki meglepetésére 1989 novemberében ugyanott és ugyanúgy, mint előzőleg, sor került a díjátadásra. Nem kisebb művészeknek, mint előzőleg. S ha egy évvel korábban elmondhattuk, hogy az elsők között lehettünk a fiatal zsenik, a Muzsikás együttes, Sebestyén Márta, Bubik István felkarolásában, akkor most a még ismeretlen Berecz Andrást vagy a nyíregyházi Cantemus kórust dicsérhettük, Mensáros Lászlót és Zsuráfszky Zoltánt, neveket, alkotó jellemeket, a tiszta kultúra hordozóit, Kunkovács Lászlót, akiknek a neve méltatlanul ismeretlen volt még. S bár az akkor még hatalmát gyakorló (már csak másfél hónapig) Ceausescu miatt nem jöhetett, fiának nyújthattuk át Sütő András díját. 1988-ban a Muzsikás együttes díjának átadásakor lázadászerű tapsorkán tört ki, mert Csoóri Sándor nevét viselte az együttes akkori vezetője, az „ifjú Csoóri”, s itt a szabadságról szólt a taps a „kis” Csoórinak. 1989-ben Sütő András Veszprémben élő fia ismerhette meg a díj átvételekor, mit jelent e nevet viselni, ha az apát nem engedik szabad útra hozzánk. Megkérdőjelezhetetlennek tűnt a román zsarnok hatalma ott, ezért zúgott fegyverként a taps Sütő fiának. Pedig hogyan is sejthettük volna, hogy egy év múlva minden más lesz, az addigi hatalom rejtőzködni, menekülni, újra felkészülni kényszerül. 1989 novemberében A Magyar Művészetért újra azokat biztatta, akiknek Elég volt! De nem a hatalmi harcok színterén csatázott, nem kért a hatalomból, hanem a művészetek alkotó szabadságáért kiáltott. Minden díjazottja élt-halt a magyar művészetért.



*Zsuráfszky Zoltán és Gubcsi Lajos a Nemzeti Színpadán*

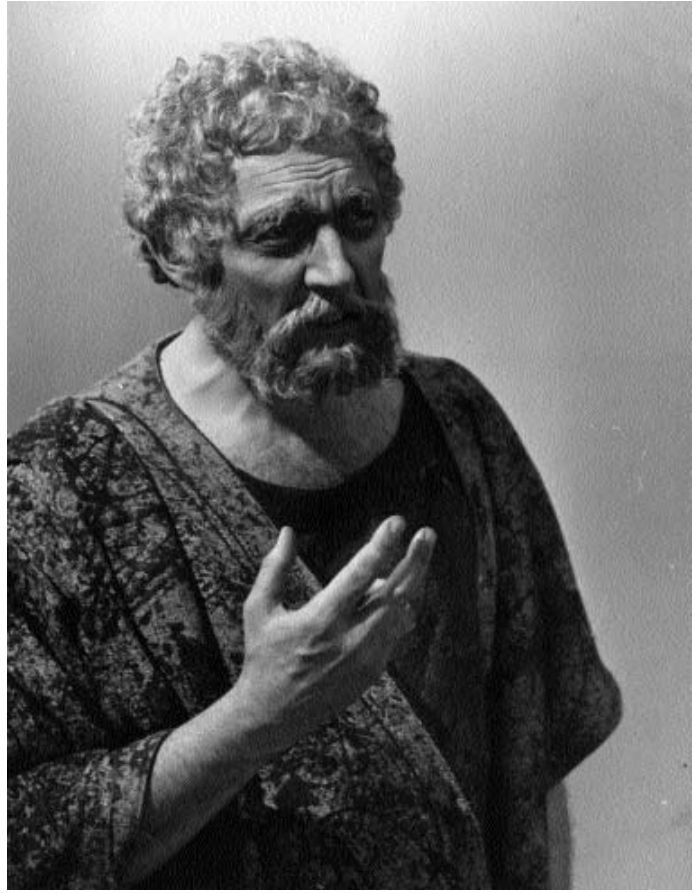
*Sinkovits Imrének, a Nemzet Színészének az alábbi interjúval állítunk emléket. Ő 2001. január 17-én vette át A Magyar Művészetért Díjat a Nemzeti Színházban – s másnap mindannyiunk döbbenetére váratlanul elhunyt. (A Magyar Művészetért Díj Kuratóriumának első elnöke Sinkovits Imre volt 1988-ban. A Magyar Ifjúság 1989-es felszámolása után gazdátlan maradt az alapítvány, lényegében meg is szűnt volna – akkor újította meg Gubcsi Lajos, s vette át az elnöklést.) Pálfy G. István, a lap főszerkesztő-helyettese, kulturális arculatának meghatározója a díj kuratóriumának elnökét kérdezte a Magyar Ifjúságban megjelent interjúban (1988. 38. szám). Ekkor Sinkovits Imre éppen, szinte napra 60 éves volt, számvetést is készítették „a történelmi viharokról”.*



*A Budapest táncegyüttest a MM-díj hozta vissza az életbe – nyilatkozta Zsuráfszky Zoltán*



*Csák végnapjai*



*Mózes*



*VII. Gergely*



*Rosencranz és Guildenstern halott*

„– *Ha most kellene kezdenie a pályáját, hogyan kezdené?*

– Először is tudatosan készülnék rá, hogy európai magyar lehessenek. Tárgyilagos, kevésbé érzelmes nemzeti önérzetre és öntudatra nevelném magamat. És szélesebb világlátásra. Épp ezért nagyon sok nyelvet tanulnék meg, hogy közvetlen kapcsolatom lehessen nyugat- és kelet-európai kollegákkal, emberekkel és népekkel, mert ma már tudom: azokat a gondokat, amelyek tartósan nyomják – Páskándi Géza szavával – e két összetett tényérnyi országot, ezeket a gondokat csak az ilyen közvetlen kapcsolatok által lehetne a környező világ közügyévé tenni. Egyre inkább látom, hogy ez a tudatos tudás mennyire szükséges ahhoz, hogy a bennem lévő képességet, azt a nevelést, amit drága szüleimtől, az iskolától és a kisebb-nagyobb gyerekkori közösségektől, elsősorban a cserkészektől kaptam, a mindennapokban működtetni tudjam. Hogy a mai Magyarországért, amelynek a jövőjéért is felelősséggel tartozom, ne csak színészként, hanem egyszerű magyar állampolgárként is hasznosabban tehessem meg azt, amit a lelkiismeretem rám rótt. Tudom, hogy vannak emberek, akik előtt hitele van a szavamnak. Az ő körükben kell olyasmit kisugároznom, amihez – ha most lennék fiatal – tudatosabban szerezném az elemeket. Hogy jobban ráirányíthassam a szemüket arra, amire vénségemre az én szemem is nyiladozik.

– *Különös, de ez a vallomás úgy hangzik, mint valami fájdalmas önkritika. Nem értem, éppen a Te esetében miért volna erre szükség?*

– Mert ilyen fájdalmas az élet. Azért lettem színész, mert rájöttem, hogy személyes fogyatékoságaim és a háború okozta műveltségi kieséseim miatt nem lennék jó se kertésznek, se erdésznek, se papnak, se tanítónak – pedig ez mind kedvemre való lett volna, de akadályokba ütköztem –, és csak a tanáraink győztek meg róla, hogy színésznek alkalmas vagyok. Az én tudásom és élettapasztalatom ehhez a pályához akkor nem volt több, mint amit gyerekkorom kisvárosszerű Óbudája, vagy Vas megyéből származó szüleim révén a Dunántúlon eltöltött jó pár nyár adhatott. Ezt tudtam én a két világháború közötti Magyarország életéről, de hogy mit mond erről Illyés Gyula a Puszták népében, milyen lázító forradalmat fogalmaz meg, azt csak a háború után ismertem meg.

– *Ez már a pályakezdés ideje, ami egy olyan korszakra esett, amikor nemzedéked tagjai közül sokan hittek a töretlen és gyors fejlődésben, egy nagy és egyetemes népi fölemelkedésben. Emlékezeted szerint a hívőknek milyen táborában voltál?*

– Az ötvenes évek elején, amire céloztál, semmiféle táborhoz nem tartoztam. Sőt, inkább megvetett voltam. Több ízben ki akartak vágni a színművészeti főiskoláról úgymond klerikális és nacionalista magatartásom miatt. Szerencsére voltak olyan emberek, mint Gellért Endre, Apáthy Imre, Abonyi Géza, Sulyok Mária és még sokan mások tanáraink között, akik megmentettek. Tudták: nem készülök semmi másra, csak arra, hogy megtanuljam a mesterségemet. Még azt se tudtam, hogy ebben a mesterségben milyen hihetetlenül nagy erő van. Ezt igazában 1956-ban tanultam meg. Az egyik vezető politikus, az akkori időkről és Aczél Györgyről beszélek – Major Tamás intenciójára – sokat gyözködött róla, hogy amit tettem, tévedés volt, s mindent vonjak vissza nyilvánosan, a sajtóban; meakulpázzam, szánjam-bánjam bűneimet, hogy elkerülhessem a börtönt vagy a szilenciumot. Valóban meg akartak menteni. De én csak azt válaszolhattam: nincs mit megbánnom, és nem jól ismernek engem. Egyrészt, mert semmi rosszat nem tettem, másrészt, mert nem tudok változtatni magamon. Később is gyakran értek olyan vádak, hogy uszítok, nacionalista vagyok – különösen akkor, amikor a feleségemmel egy 19-20. századi magyar írók és költők műveiből összeállított műsorral jártuk az országot –, akkor sem mondhattam mást Aczél Györgynek, mint hogy nem azonos a politikai hatalom azzal a hatalommal, ami az én kezemben van. Ha én kiállok, és elmondom Arany Jánostól A walesi bárdokat, annak nagyobb a hatása, mint egy bármilyen okosan és rafináltan megfogalmazott politikai beszédnek. Ebben a felismerésben segítségemre voltak azok az óriások, akik megérették bennem a tiszta vágyódású, a nemzet jövőjéért aggódó fiatalembert. Németh Lászlóra, Illyés Gyulára, Borsos Miklósrá, Amerigo Totra, azaz Tóth Imrere, Keresztury Dezsőre gondolok. Hosszú a lista, nem tudom őket mind felsorolni. Mások persze gyakran kifiguráztak és kifiguráznak: „ott áll a piedesztálon a nemzet színésze”. Engem ezek a furcsa megjegyzések soha nem érdekeltek. Nem is zavar-

nak. Teszem a dolgomat változatlanul, még ha néme-lyek száján fanyar mosoly jelenik is meg, s kifiguráznak a hátam mögött. Talán azt hiszik, hogy mindez nem jut el hozzám. De az is lehet, hogy tudatosan tesznek ilyen megjegyzéseket. Annál jobb. Mert ez is bizonyíték a számomra, hogy én nem a mindenkor futó szekérre kapaszkodom, hanem ahhoz a szekérhez tartozom, amelyiket tolni kell, ha ká-tyúba kerül.

– *Ne fussunk olyan gyorsan! Talán eljött már az az idő, hogy megnevezhetjük, mi történt Veled 1956-ban?*

– Röviden össze tudom foglalni. Az események sodortak okt. 23-án a Petőfi-szobor talapzatára. A Nemzeti Színház akkori párttitkárnéjével jöttem ki a Salemi boszorkányok próbájáról, és épp akkor jött piros-fehér-zöld zászlóval egy menet a Nyugati pályaudvar felől. Vonultak a Petőfi-szobor felé. A közhangulat emelt a talapzatra, ahol két Batsányi-vers, A látó és A franciaországi változások után el-mondtam a Nemzeti dalt. Természetesen részt vettem az ismert menetben, s hogy ez minek minősül, nem az én dolgom meghatározni, de emlékeztetek a törté-nelemre, amelynek tanúsága szerint mi háborúkat nem nagyon nyertünk, de csatákat igen. Ezen az első napon is ez történt. Mentünk végig a Kiskörúton és a Margit hídon át a Bem-szoborhoz. Ott Bessenyei Ferinek kellett szavalnia, aki este Németh László Galileijét játszotta, s odaszólt nekem, hogy váltsam föl. De én ott már nem jutottam szóhoz, mert az elmúlt évek politikai ostobaságának köszönhetően a tömeg már olyan hangulatban volt, hogy onnan csak a Parlamenthez lehetett vonulni. Szavalatokra nem volt szükség. Vagy kétezer fős volt a tömeg. Be akarták törni az Országház I-es kapuját. Úgy álltam, hogy beláttam a kapu résén, és láttam, hogy készü-lődnek a tűzoltók, mögöttük pedig a géppuskás parlamenti őrk. Könyörögtem a tömegnek: – Bará-taim, ne! Csak alkotmányos módon! Szétlőnek ben-nünket! – Életemben nem fáradtam úgy el, mint akkor, hiszen három órán keresztül beszéltem ilyen körülmények között, minden mikrofon vagy erősítés nélkül. A hasizmokat fájdtó kiabálással sikerült elérni, hogy nem törtük be a kaput. A tömeg azoknak a diákoknak a sorsa felől akart meggyőződni, akik egy petícióval már korábban bejutottak a Parla-

mentbe. Erdei Ferenc felesége érkezett, és az ő árnyé-kában kerültem be az épületbe, abba a szobába, amelynek erkélye a térre nézett, ahol a tömeg már Nagy Imrét követelte. Rám annyit bíztak, hogy öt percenként hívjam Nagy Imre lakását. A felesége azt mondta: már elindult, de mit akarnak tőle, ő egy egy-szerű Orsó utcai lakos.

A tömeget valahogy le kellett csillapítani. Két íróasz-tali lámpával megvilágítottak engem az erkélyen, és kezdtem újra mondani a Felszállott a pávát és a töb-bieket. De a tömeg kifütyült, mert Nagy Imrét akarta hallani. De Ő mit tudott mondani? Nyugodjanak meg, barátaim, menjenek haza...

Utána besodródtam egy belső terembe, ahol Mekis, Hidas és Erdei ült. Akkor már mellettem volt Veres Péter bácsi, ott volt Devecseri Gábor, és voltak még sokan a közélet és az írószövetség emberei közül. Va-laki a politikusok közül azt mondta: – A maguk csür-héje, maguk hívták ide őket, maguk is vigyék el. – Erre Péter bácsi földhöz vágta a kalapját, és fölüvöltött:

– A betyár úristenit! Most csürhe?! Bezzeg mikor a voksuk kell, akkor dolgozó magyar nép! – Ekkor felszakadt a terem ajtaja, és bejött egy reszkető, könnyes szemű fiatalember, markában nyolc-tíz üres töltényhüvellyel.

„Önök itt vitatkoznak, a Múzeum kertben pedig lelöt-ték egy évfolyamtársamat.” Egyetemista volt. Erre Nagy Imre felemelte a szavát: – Hol a belügy-miniszter? Az tud róla?

Ennyire emlékszem szaggatottan. Aztán megala-kultak a különböző forradalmi bizottságok, s engem beválasztottak mind a színészek, mind a Nemzeti Színház bizottságába. Ugyanígy beválasztottak a Szabad Szakszervezetek elnökségébe. Tudtomon kívül, mert közben krumpliért, élelemért álltam sor-ban. Feleségem és két kicsi gyermekem volt.

Mindenünnen elkéstem, de a láncreakciónak általá-ban elkaptam az utolsó hullámát. Ott voltam, ahol követeltük a szovjet csapatok kivonását. Úgy érez-tem, hogy a nemzeti közakarathoz vagyok a képviselője. Sohasem hittem azt, hogy amit akkor, a történelmi pillanatban átéltem és vállaltam, azt később jogomban állna megtagadni.

– *Hadd éljek vissza azzal, hogy korábbi személyes beszélgetésekből tudom, utána volt Illyéssel egy fon-*

*tos találkozásod. Ennek az emléke miatt ivódott beléd olyan mélyen?*

– Két ilyen találkozásom volt. Az egyik az, amikor a magyar színészek forradalmi bizottságának a nevében feleségemmel és jó néhány társammal együtt mentünk be a Parlamentbe tárgyalni az új vezetőkkel. A nevezetes I-es kapunál szovjet katonák álltak géppisztollyal, sorfal könnyítette a bejutást. Gyula bácsi éppen jött kifelé az Írószövetség küldöttségével. Hasonló feladattal jártak ott, mint mi. Feleúton összelátalkoztunk, átölelt, és azt mondta halkán: – Nézd ezeket a fegyvereket, nem tudják, hogy egy történelmi pillanat részesei. – Majd megfogta a két vállamat, és a szemembe nézve mondta: – Nincsen elveszve az a nemzet, amelynek ilyen ifjúsága van. – Máig őrzöm ezt a mondatot. Majd eljött ötvenhét telének vége, tavaszának eleje, csatagos, szürke, ködös, páras, elszomorító idő. Az újságok tele voltak a konszolidációval. Hittem is benne, meg nem is. A belváros utcáin bóklásztam, a magam gondolataival terhelten, szerettem volna objektíven látni magamat az eseményekben, és objektíven látni a jövőt, azt, hogy mi a teendő. Az Erzsébet híd még a Dunába lógatta íveit; ott, a hídfőnél talákoztam össze újra Illyés Gyulával. Nincs ölelés, nincs köszönés, csak a szemsugarak találkoznak. – Gyula bátyám, mit kell tenni? – Nézett rám hosszasan, majd megszólalt: – A becsület részleges megóvása mellett, elvtársam, életben kell maradni. – Ki tudná ezt elfelejtteni?

*– Nehéz szavakat találni rá, hogy miként tudhatja egy-egy nemzedék feldolgozni magában az ilyen történelmi emlékeket, és hogyan tudja magát a történelem változó színeihez, az idők szavához, az élet új felismeréseihez igazítani. Ebből a szempontból milyennek ítéled a te nemzedékednek a sorsát?*

– Szerencsétlen sorsú nemzedék. Mert annyiféle neveltetést és hatást kapott, hogy ebből nagyon nehéz volt kihámozni az embernek a maga valóságos egyéniségét. És ebben mindegy, hogy valaki kubikos vagy színész, paraszt vagy értelmiségi, munkás vagy bármi más.

Gondold el, mi hatott ránk a két világháború között. A Horthy-kurzusnak az a politikája, amellyel Trianon után meglovagolta a nemzeti érzést, és elhanyagolta a szociális problémákat. Kihasznlta az össznemzeti

fájdalmat, hogy egyharmadára csökkent az ország, de a megmaradt országon belül vajmi keveset tudott rendezni. A háború után az új rendszer igyekezett valamelyest megoldani a szociális problémákat, de – és ennek a hatásait napjainkban érezzük igazán – elhanyagolta a nemzeti érzést. Ilyen végletes hatások értek bennünket. És más is. Negyvenöt után az első három évben szerintem volt esély rá, hogy valóságos tömegek álljanak az új eszmék mellé, az új zászló alá. Aztán jött a kék cédulás népszavazás, amelyről – Isten nyugosztalja meg – Gobbi Hilda is azt mondta büszkén néhány évvel ezelőtt, hogy milyen nagyszerűen sikerült. De én tudtam és ma sem tudok örvendezni az akkor még félig egészséges Gobbi Hilda örömének. Mert az a szavazás nemcsak hogy erkölcsös nem volt, de arra is jelzést adott, hogy még az otthonokban is csendesen kell mondani azontúl az igazságot. Ezek az emlékek súlyosan hatottak a nemzedékre. Tagjai sérültek, megtörték, néha megaláztak. Idegrendszerük tönkrement, nem képesek arra, amire képesek lehetnének. Egyfajta rugalmassággal, bölcsességgel, jó ösztönrel sokan átmentették ugyan magukat. De csak átmentették.

Nem igazán tevékenyek. Lehet, hogy nincs igazam, de úgy érzem, hogy a legtöbb sérülés a paraszti származásúakat érte. Lásd Soós Imrét! A dolog természetéből adódik: vártak valamit, földet, szabadságot, jövőt. Aztán látniuk kellett, hogyan söprik a padlásokat. Aki tisztességes volt, aki igazán hitt az új világban, előbb-utóbb belerokkant. Nehéz sors. Nem tudok másképpen gondolni sem az elhaltakra, sem az öngyilkosokra, az idő előtt földbe kerültekre, sem a túlélőkre, csak úgy, hogy meghajtom a fejemet az elhullottak előtt, és reménykedem: a túlélőkben nemcsak a ravaszság és az önzés él, hogy a maguk szűk kis életét, karrierjét megteremtsék, hanem valami más is munkál bennük. A közösségi érdek. Az a közösségi érdek, amely nemcsak a jelenben nyilvánkozik meg, hanem azt is érzik, hogy a közösség jövője sem közömbös a számukra.”

Eddig az 1988-as interjú. De álljon itt volt elnökünk iránti legnagyobb tisztelettel Végső üzenete, mely az óbudai Árpád Gimnáziumban hangzott el:

„Egy hetven esztendő s vendiák az óbudai Árpád Gimnáziumból kéri türelmeteket néhány mondat erejéig. Legelőbb is, sohasem felejtsetek el iskolátok névadójának, Kőrösi Csoma Sándornak élete példáját. No nem kell ezért világotazókká válnotok, hogy a magyarság eredetét, őshazáját felkutassátok. Akad felfedezni, megőrizni való e 75 esztendeje Csonka Hazában is! (Elég ha Csoma Sándor szülőfalujára, a háromszéki Kőrösre gondolunk.)

Nem kell elzarándokolni a távoli Dardzsiling régi angol temetőjébe sem, ahol végre megpihen „...egy szegény, árva magyar pénz és taps nélkül! Ki nemzetének bölcséjét kereste és a maga sírját találta itt – de halhatatlanságát is!” – miként sírfeliratán olvasható. Élete példáját kutassátok s kövessétek! Önfegyelmét és szorgalmát, keresztény hitét és edzett testét, puritán életvitelét, hatalmas műveltségét!

S mindezeket a Haza és Emberiség szolgálatába állítva! Ez a mai harsogó-csapoló-idegrángásos, lélektelen „fogyasztói társadalom”, diszkóival, hamburgerjeivel, drogos-alkoholos tömeghisztériájával mint a hínár hús le a tartalmatlan, csenevész élet mocsarába! Az így elsatnyult testben milyen lélek lakozhat? Márpedig Magyarországnak testben és lélekben is erős, egészséges, keresztény Ifjúságra és Családokra van szüksége, ha

fenn akarunk maradni a jövő századokban, évezredekben!

De feladat vár Rátok a nyelvápolás terén is. Nem a titbeti nyelvtan s szótár elkészítése, csupán Édesanyátok nyelvének tisztántartása, megőrzése, hogy szeplőtlen gazdagságában adhassátok tovább gyermekeiteknek, unokáitoknak! Mert ez az egyik, tán legerősebb kapocs, mely összeköt valamennyiünket, élő és holt magyarokat!

Végezetül! Nem az Őshazát kell keresnünk! (De azért ismerjük meg a tudósok, nyelvészek, régészek s néprajzosok eddigi kutatásait, eredményeit.)

Ezt a mostani, megcsonkított, fenyegetett sorsú Hazát kell megismernünk, felemelnünk, becsülnünk és megvédenünk, magunknak s a Jövendőnek! Tamási Áronnal szólva: „Mi végre vagyunk a világon? Hogy valahol otthon legyünk benne!”

Ez a „valahol” itt van a talpunk alatt! Magyarország! Fiatal Barátaim! Tudom, nem kevés, amit kértem Tőletek. De csak így, s csak ezért érdemes élni! Márpedig e Nemzetnek annyi hősi halottja volt, most hősi élőkre van szüksége!

Hiszem, Ti azok lesztek! Megfáradt, öreg, de szeretetet, hitet sugárzó karommal öllelek Benneteket!” – Sinkovits Imre.



*Az 1989-ben MM-díjban részesült Kő Pál Szent István-émlékművét 2000-ben, a Millennium évében állították fel a Gellért-hegyen*

## II.

### *Jelenetek egy évtized bújából, bájából – 1990-1999*

#### **1990 – Kitágult a magyar világ, élet a diktátorok után**

A Magyar Művészetért eredendő álmai között szerepelt, hogy ugyanannak a magyar nemzetnek lehessen tagja minden magyar, bárhol is él, és emiatt eleve kiterjesztettük a díjat az egész világ magyarságára. Akkor, 1987-ben ez furcsa volt a füleknek. A legfőbb vágyunk az erdélyi magyarság átölelése volt, mert nekem mindig is úgy tűnt: Erdély 1100 évünk alatt ugyanakkora szerepet játszott, területileg az ugyancsak elrabolt Partiummal együtt nagyobb is volt, mint a megcsonkított Magyarország. Ceausescu idejében azonban magasan álltak a gátak. A Kádár-rendszer és Aczél György nemzeti érdekeket negligáló ideológiai apparátusa aláfeküdt Trianon szomszédos haszonélvezőinek. Mindenki megdöbbenésére 1988 nyarán Grósz Károly is megkötötte a szokásos békét a román szörnnyel.

Máshol, az Egy kun Budán és Pesten című könyvemben megírtam már, milyen szerepet sikerült betölteni az áttörést jelentő hatalmas, a Hősök terére szervezett demonstrációban 1988 nyarának elején. Akkor ott, a vezető személyiségek, elmék és eszmék között garmadával volt jelen A Magyar Művészetért Kuratóriuma. De például Sütő András nem tudott eljönni a kuratórium üléseire, az első gálára sem, sőt, 1989 decemberében, a diktátor bukása előtti napokban a saját díjának átvételére sem. Ifjú Sütő András, az író Magyarországon élő fia tapsorkán közepette vette át a díjat – mindenki tudta, kinek szól és ki ellen a hangulatok feltörése. Amikor ezt megelőzően telefonon közöltem a hírt Andrással, s invitáltam, lejátszódott a kor minden jellemző motívuma: több nap és több éjszaka tárcsáztam, míg egyszer

valamikor éjjel után két óra felé végre vonalat kaptam, kicsörgött, és András vette föl: – Lajos, az égből pottyansz a szobánkba?! – kiáltott fel meglepetten, hiszen tényleg képzelenség volt kontaktust teremteni. A diktátor végnapjai közeledtek. Itthon is recsegett a rendszer, amely ekkorra lényegében feladta önmagát, bár jogilag még kitarzott az 1990-es tavaszi választásokig. 1989 nyarán végleg eltávozott Kádár János, s lomtárba került nemzetet sértő nemzetietlen hagyatéka is, decemberében pedig meglincselték a román gengsztert, s szabaddá vált az út – hová is? Hazánk egy másik darabjába, egy eddig csaknem tiltott területre.

Repültek a megrakott autók, az enyém is. Nagyvárad, Kolozsvár, Marosvásárhely, s a végén mindig valahogyan Korond, Páll Antal lakása és pálinkája sonkával. Eszméletlen rossz utakon, mindig jégen, fagyban, éjszakai ködben, hajnali fáradtságban vitt az utunk péntek este kifelé, vasárnap éjszaka, hétfő hajnalban vissza. S eszmecserék Kányádi Sándorral, végre Sütő Andrással, újságírókkal, lelkészekkel, papokkal, szerzetesekkel – a szállásadóink mindig ők voltak. A jelszó az volt, hogy miért ne sétálhatnánk szombaton



*Tókes László*



*Páll Antal*

délután Kolozsvár fő terén, vasárnap délben Marosvásárhely várában ugyanúgy, mintha Budapesten tennék egy kis pihentető utat. Hívtam Papp Lacit, Nyilasi Tibort, Albert Flórit, még nem mertek, még nem akarták...

Az utolsó ilyen találkozásunk március közepén, vasárnap délután történt. Népes táborot hívtam meg magammal, közéleti embereket, menedzsereket, tévé-stábot. Dolguk az volt, hogy amiben tudnak, segítsenek, teremtsenek ilyen helyzeteket mindenkivel, akivel találkozunk. Sütő András láthatóan nagyon gondterhelt volt a szeme fényében – s bizakodó a szavaiban. Nem annyira látta szépek a jövőt, mint Kányádi Sándor – vele vitázni is kellett, ő jobban hitt, neki jobban kellett hinnie a románok békés viselkedésében, mint nekem –, s András nem rejtette véka alá, hogy aggódik. 4 nappal később csaknem megölték a marosvásárhelyi és a környékről összeszedett románok – a Securitas szagától büzlött a gyilkos manőver. Bármilyen szépek látta és látatta a világot egész életében minden írásával Sütő András, ő soha többé nem láthatta olyannak – szemét, látását vették a barbárok.

A cél nyilvánvaló volt. Első lépésben egész egzisztenciájukban meg kellett félemlíteni főként a marosvásárhelyi magyarságot, amely ha megőrzi súlyát, jelentőségét, az erdélyi magyar autonómia legfőbb támasza, vezére lehetett volna a város múltja, nagysága miatt. Aztán később – ez a másrészt – el kellett érniük a románoknak, hogy pártok, rivalizáló megélhetési politikusok és rablásra is vállalkozó magyar „menedzserek” mentén végletesen megosszák a határon túl élő legnagyobb magyar egységet, Marosvásárhely magyarságát. Ehhez is kellett Sütő András, a látnok író kivert szeme. Nem jöhetett többé hozzánk döntések céljából, de még sokáig megtartottuk őt a kuratórium tiszteletbeli társelnökének.

1990 nyara újra lendületbe hozott. Trans-Kult néven egy alapítványt indítottam útjára. Pénztárcájában ugyanúgy főleg jóakarata a kincs, mint 3 éve A Magyar Művészetértében. Ez azonban igen konvertibilis valuta, ha jól bánunk vele. A nyarat Erdélyben töltöttem, autóval vágta fel s alá költők, szenátorok, írók, főispánok, lelkészek és újságírók, cigányzenészek és korondi fazekasok között. Életet szerveztem. Kapcsot köznék.

Egy autóbaleset ugyan megállásra kényszerített, a következő évtizedben azonban biztos támpontom volt a díjak odaítélésekor. Személyesen ismertem az erdélyi, főleg

a székelyföldi magyarság színe-virágát, minden évben átadhattunk közülük valakinek egy, később több díjat is. Rögtön 1990-ben Koronddal kezdtük, Páll Antallal, s hogy igazságosak legyünk, a családban, melynek minden tagja a múltat örökölte, testvéreivel is megosztottuk a díjat. A „családi sort” végül jóval később a bátyuskával, Páll Lajossal, az írás és az ecset mesterével folytattuk 2010-es gálánkon. Tehát 20 év múlva ott tartottunk, ahol e téren elkezdtük: a derék székely Páll családnál. S persze Farkas Árpád, Király László, Kányádi Sándor, Bánffy Miklós posztumusz. Kallós Zoltán kezében is ott A Magyar Művészetért Díj, végeláthatatlan a sor Szervátiusz Tibortól Páskándi Gézáig, Lohinszky Lorándig, Kicsid Gizelláig, Bogdán Zsoltig, Ádám Gyuláig.

A baleset miatt két hónapot töltöttem kórházban Csíkszeredában és Budapesten mozdulatlanságra kényszerítve 1990. július és szeptember között. Soha nem felejttem el a képet, amint a Traumatológiai Intézetben tartott kuratóriumi ülésen először az ágyam fölé hajolnak, majd mivel túl sokan vagyunk, ágyamon feltolnak a konferenciaterembe a kuratórium nagyjai, Sinkovits, Makovecz, Csoóri, Czine Mihály, hogy döntsünk-e idén is díjakról, van-e miről, vagy vége az egésznek. – Majdnem meghaltál, ez igaz, mozdulni sem tudsz, de ugye se baj, mert az MM nem állhat meg! – láttam a szümmükben. – Megvan a pénz, Lajos, a díjakra? – Hogy lenne már meg? – De meglesz a gálára? – Persze, hogy meglesz. S döntöttünk, mintha mi sem történt volna. Már két hónapja fekédttem a hátamon mozdulatlanul, hogy a medencetöréseim valahogyan összeforranak. Mi sem egyszerűbb, mint majd előteremteni a szükséges milliókat... – Hogy honnan is?... – Az a te bajod!

Az 1989-es gálára mankóval bicegtem be, majd megpróbáltam két lábon végiglavírozni az ünnepet. A baj nem jár egyedül. Velem egyidőben szenvedett ugyanolyan autóbalesetet Tökés László, ugyanazon következményekkel: sok medencetöréssel. Azok az orvosok, akik engem ápoltak dél előtt a Traumatológián, délután Miskolcra rohantak őt gyógyítani. Engem végül „összeforrasztottak”, őt kapcsokkal, szegekkel rögzítették. A gálára levelet írt sorstársam Miskolcra, testben és lélekben bicegve, megrendülten olvastam fel hálát küldő-kérő sorait.

1989-ben belénk égett imája a magyarok, az emberek sorsáért. Imája hatására is történhetett, hogy a sors ítél Ceausescu fölött. S most áldást kér ránk, a díjakra, a gálára, a magyar művészekre... a kórházi ágyból...

## 1991-92 – Német földről is

A sors jóvoltából és haragjából egyszerre történt, hogy a 90-es évek elejét az új Németországban töltöttem. Bankokban, kutatóintézetben, a Die Zeit című világlapnál voltam vendég. Büszke lehettem fogadtatásomra, melyet egy picit alá támasztott az új MDF-kormány kulturális miniszterének ajánló levele is. Andrásfalvy Bertalan szokatlan gesztusra ragadtatta magát, mikor ajánlást kértem tőle német tárgyalásaimhoz. Egy jóindulatban bővelkedő levelet írt alá, egyszerre hat, szabadon használható példányban.

A levélben hosszasan kifejtve az állt, hogy a 80-as évek második felében sokat tettem a Magyarországon végül végbement radikális átalakulásért, főleg pedig a magyar művészet, kultúra kincseinek ápolásáért. Ezért a legnagyobb jóindulattal ajánlja német partnereim figyelmébe minden kezdeményezésemet, mert az a magyar kultúrát, s annak német kapcsolatát szolgálja.

Egy ilyen levél jókedvűvé teszi az embert. Andrásfalvy Bertalannal soha életemben nem találkoztam, s mégis így látta. Levelére nem volt nagy szükségem, mert szakmai, tehát pénzügyi téren a következő két évem szilárd alapokon, a németek által érzett megbecsülésen nyugodott. Mégis, ha hivatkoztam a magyar miniszter ajánlására, önkéntes kulturális tárgyalásaimon biztosan segített.

Persze valójában nem segített semmi. Ezen a téren. Mert bár végigtárgyaltam azt a két évet a magyar kultúráról, ahol csak tehettem, a németeket a tőkebefektetés érdekelte, nem a művészetek pártolása. Figyelmesen vagy unottan meghallgattak, mondtak szép szavakat, s két év alatt az egészről annyi sem lett, mint amennyit egy egér otftfelejt a sarokban. Pedig megbeszéléseket folytattam a bajor kulturális miniszterrel, a BMW-t irányító családról elnevezett művészeti alapítvánnyal, a Quandt Stiftunggal, dél-német ipari és kereskedelmi szövetségekkel.

Azon bankok elnökeinek, alelnökeinek is szóba hoztam, amelyeknél hónapokat töltöttem el. A legnagyobb képzőművészeti alapítványt és gyűjteményt működtető Hypo Kulturstiftunggal, azaz annak a Hypo Banknak a dédelgetett gyöngyszemével, amelynek alelnöke volt egyben az alapítvány elnöke, s ahol szintén ténykedtem egy keveset. Nul-la! Baráti mosolyok és zárt szívek.

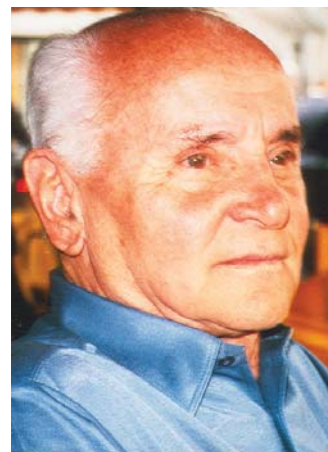
Akkor is, utólag még inkább rájöttem, hogy a németeknek érdekes figura lettem volna, ha magyarországi terveiket támogatom tényleges erővel, s nem a ködöt szurkálom A Magyar Művészetért névvel. Azokban az években sok ajánlatot

kaptam, érdeklődést, közeledést, de mindig elvettem, hogy német zsoldba álljak. Őket viszont nem érdekelte a kulturális Don Quijote, a szélmalomharcot vívó bús lovag. Senkit sem érdekelt az egyébként akkor nagyon szeretett Magyarország nemzeti kultúrája.

Volt eset, hogy amikor egy német bank meg akart nyerni itteni vezető kapcsolatának, én a jó válasz helyett A Magyar Művészetért ajnározásával nyitottam tágra a szemüket: a rigorózus banki szakemberek látták, hogy a fülem sem nyílt ki a tapogatózó ajánlatra. Ez egyáltalán nem zavarta őket abban, hogy két év múlva a magyar bankrendszer önálló szereplői legyenek – nélkülem persze. A Magyar Művészetértre ezután sem akartak egyetlen pillantást sem vetni.

A tőke számára éppúgy érdektelen volt az MM, mint a hazai gazdaságot „privatizáló” új magyar bandáknak. A macskaköröm indokolt. Szervezett rablás, fosztogatás – ezzel egyenlő a magyar köztulajdon barbár széthordása. Mikor méri fel őszintén valaki, hogyan lehetséges az, hogy eltűnt a magyar közvagyron 80 százaléka, s közben 10-szeresére nőtt az államadósság?! Ez kétszeres rablás. Olyan ember, aki a magyar művészetek nemzeti jellegét szeretné erősíteni, ebben nem vehet részt. Lesütheti a szemét itthon és kint, kínosan hallgathat, ha ereje van, tiltakozhat is. Bár ez utóbbi értelmetlen, a szervezett médiabandák az ilyen hangot elnyelik. Ők is azokból a zsebekből élnek. Média-zsebesek. Politika-zsebesek. S sebes Magyarország.

1992-ben többek között MM-díjat adományoztunk a nagyszerű kárpátaljai költőnek, az alábbi verset küldte el e könyvünk számára:



*MM-díjat kapott többek között a Münchenben élő író,  
Borbándi Gyula*

1.

Elfognak az amazoni erdők,  
a büszke családfák rendre ledőlnek.  
Ereszakadt, vérző kábelkötegek  
a gyökerek – végeik szikrázva ölnek,  
behálózzák a levegőet, majd  
villámként vágnak vissza a fába.  
A rügyek kómába esve is érzik,  
ha jajdul lomb, ha lobban a fáklya,  
ez ítéletidőben reinkarnált  
Ábel áldozati tüzének mása.  
Körbetáncolni nincsen már testünk,  
csak lelkünk száll emelkedő spirálban  
az ózonlyukig magasló kürtön  
menekülvén a mennyországba.

2.

A családfa törzsét, mint drága halottat,  
tisztába rakva, megborotválva,  
mielőtt feláldoznánk a tűznek,  
toljuk a computertomográfba.  
Okos doktorok, nosza előre,  
neki a réteg-felvételeknek!  
A százhetvenedik évgyűrű ivén  
mi dolguk volt az ördögszegeknek?  
S lám, kettőszázötven közelében  
a rajzolatot újabb görcs nyomja.  
Ős üköm nemzéképtelen öccse  
ekkor lett önnön génjei foglya.  
Mint Bocskai vitézljő kapitánya,  
duplán szemezett már a halállal,  
számot vetett a földdel, az éggel,  
s távozott magvának szakadtával.  
Később a kolera portyázott erre,  
a család harmadát szekérre rakta.  
Ekkor kezdett a törzs revesedni,  
íme az írás, a kibontott akta.

Apai nagyapám kitett magáért,  
két fészekalja utódot nemzett.  
Öt fiút csak a megmaradásért,  
három lányt halott, hős fia helyett.  
Jaj, hogy e pompás vérörökséget  
fiai jórészt elpazarolták!

Segített benne Prága és Moszkva,  
s egy reggel nem volt már Magyarország.

Négy apa után hárman maradtunk.  
Félárbocon nevünk lobogója.  
Jimmy Fébien fent Canadában,  
s az ő öccsének sem lesz már utóda.

Jöjj, fiam, lássad: így fest az ábra.  
A históriák így érnek véget.  
Az íveket az Úr angyala írja,  
de sokra a Sátán lehel pecsétet.

3.

Már-már azt hittem, révbe jutottam,  
de elmémmel most az ördög cicázik.  
Fél szemem báránnyelűk után jár,  
nősténnyel incselkedik a párja,  
bal lábam embrió-korom vizében,  
jobbik a szatmári verbunkot járja,  
s míg brummog a bőgő big bánatában,  
szülém szívének két pitvarában  
két magzat tombol, a kapukat rázza.  
Egyikük magát a fényre kirágja,  
s anyja vérebe fullad a másik.

Hát miért vagyok én ennyire fontos?  
Ha vackomon rémálmoktól gyötörve,  
levegőm fogytán hörögve rángok,  
holt apám rohan váltott szelekkel,  
s úgy veri vissza belém a lelket,  
hogy orromon-számon dőlnek a lángok.

4.

Talán a teremtés alvó emléke  
láncolta hozzám e jó szagú világot.  
Emlékszem, tudom, minden ízére,  
midőn majd más térben s időben járok.  
Addig is ölelném, festeném folyton,  
agyagból tovább álmodnám bronzba,  
szerelme idején tetten érném  
a virágot, mielőtt ledől a porba!  
Ám mellkasom mélyén, ha reng a lélek,  
mit a száloptikás kamera sem lát,  
azt vérrel lehet csak... Ezért mártom  
szívem falába olykor a pennát.

Hej, de amiket mostanában  
a meghurcolt tudat kivét magából,  
belerokkanna citera, hárfá,  
mert jégvihar fedezi, ólomzapor.  
Nytított gerinccel, vízfejjel jönnek  
cenzúrán, logikán, át a halálon,  
nyelvem gyökerén nyöszörögnek,  
kaparnak meszes dobhártyámon,  
rondítják ajkam, akár a herpesz,  
a torzképek, víziók, fátumok.

A papíron vérszennyves piktogramok –  
enervált vers-abortátumok.

### 1993 – Válasz a szakadásra

1993 őszére szétrobbant a magyar társadalom. Az 1990-es kormány dilettantizmusát kihasználva a gyülekező gyülekező – gyűl e vész! –, a szoclib koalíció gátlástalan hatalomátvételre készült. Egyik oldalon az ő erődemonstrációjuk, az egekig gerjesztve a média által, a másik oldalon a szárnya szegett nemzeti kulturális tábor, fej nélkül, pénz nélkül, a bukás előszelében. S megindult a kiátkozás, a kirekesztés. 1993 őszén nem telt el nap, hogy valaki „vissza ne vonta volna művét a rádióból, tiltakozás az izé ellen” Elindult a megsemmisítés. A nemzeti oldalt elérte sorsa. 1990 tavaszán a választásokon kezébe kapta azt, amit, s képtelen volt élni vele. Felsült, s most elkezdtek megsütni, eleinte apró lángon, majd máglyán. Még csak panaszt sem tehet, ő gyűjtötte a rőzsét az ellenfélnek. Ez már nem ideológiai harc volt, hanem nyílt hatalmi háború, a reváns és a megsemmisítés egyszerre.

Eljött az ideje, hogy kiégjen A Magyar Művészetért is. Hiszen ez meg is történt. Mi soha nem akartunk frontharcot, s most mit tehetünk két tábor között, amely a másikat irtaná, valójában azonban – mivel hamarosan választások lesznek, ahol a szoclib fog győzni, nem is kérdés! – a liberális erők olyan túlhatalomra tesznek szert, ahol már nincs kegyelem. 1993 őszén fokozatosan, nem szándékosan, nem terv szerint, de óhatatlanul sodródtam abba a hangulatba, hogy sajnos nincs többé A Magyar Művészetért. Háborúban nincs helyünk, mert nincs hozzá semmink. A korábbi években szeptember környékén már döntöttünk a díjazandók személyéről, és nagyjában biztos voltam a finanszírozásban is. 1993 novemberét írtuk, a kuratórium még csak nem is ülésezett, nevek sehoh, s a finanszírozás... üres a zsebünk, hát



*Jelenet az MM-díjjal kitüntetett Fábri Zoltán filmjéből,  
a Hűz órából Görbe János*

persze. Ráadásul az év nagy részében teljes erővel dolgoztam egy újonnan, 1992-ben általam létrehozott szervezet, a Magyar-Német Gazdasági Klub működtetésén: azt szeretnénk volna, ha létezik olyan fórum is, ahol magyar kezdeményezésre történik valami a német szférában, s nem csak várjuk a mannát, meg a vele járó feltételeket, német diktátumot. Nem maradt erőm mindkettőre, mert ezt is, azt is társadalmi munkában, fizetség nélkül végeztem. 1993 novemberében kiderült, hogy A Magyar Művészetért halott, de olyan nagyon meghótt, hogy még csak könnycseppet se hullajt érte senki.

Kiürülten, csalódottan, leverten teltek a napjaim. Cél-talan lettem, amit nem tudtam áthidalni sok derék lány és asszony szeretetével sem. Elvált ember ne nyisson túl sok frontot, s nekem volt kettő is: a művészet és a német kapcsolattrendszer. Hogyan segíthetne ebben megannyi forró öl? Segített persze, segített, akkori leghűbb kis segítő társamat fél évvel később feleségül is vettem odaadásának izzó hőfokáért – most A Magyar Művészetért-ben kifejtett önzetlen tempójára célzok –, segített minden lány a hosszú és fárasztó úton, de a vége az lett, aminek lennie kellett: és hamarosan a sötétség.

Felidézhetetlen már, melyik volt az a híradás, amely feldühösített. Valaki újra visszavonta valami művét valahonnan, hogy tiltakozzon valaki más ellen... üvöltözött tehát a kultúrbarbárság. És ekkor kizökkentem az önfeladásból. Azonnal, szinte egyetlen másodperc alatt született meg a döntésem: töredékére csökkentem az intenzitásomat a gazdasági klubban, és teljes erővel, mindent bele alapon fordulok a művészetek felé, most már örökké. Hogy legyilkolják egymást?! De hátha van híd, közös érték, értékes

közös ember!? Hogy késeket fennek? Hátha van virágkoszorú, s miért ne lehetne az maga a díj?! Az évből már csak egy hónap volt hátra, s A Magyar Művészetért újjászületett. Amikor azt látták művészek, ismerősök, jóakarók, hogy talpra állok ez ügyben, hirtelen mindenki észrevette a maga felelősségét, s rühellte a helyzetet, melyben kötelező utálni a másik tábor minden emberét és értékét. Robbanásszerűen nőtt meg az MM szimpatizánsainak tábora, amikor látták, hogy nem bújik el régi értékei alá, hanem ebben az új helyzetben új értéket teremt: a türelemre építő megbecsülést. A kések nálunk a konyhában maradtak, a szellemi bitófákból gyújtókat faragtak. Nem állhatom meg, hogy ne mondjak neveket, embereket, akik újra elfértek egy színházban, egy gálán, egy díjazott csapatban. Ekkor állt közénk támogatásával Bod Péter Ákos, a nyilvánvalóan MDF-párti MNB-elnök, s egyáltalán nem zavarta a kézenfekvően szoclib kötődésű menedzser, Kardos Péter jelenléte. Berecz András a maga erős nemzeti kulturális hagyományával jól megfért Bródy János SZDSZ mellett kampányoló magatartásával. Később, a következő gálán még tovább mentünk a gesztusok kisimításával: Ágh Istvánnak és Esterházy Péternek azt ajánlottuk (fel), hogy közösen, megosztva vegyék át az irodalmi díjat. Aligha volt Magyarország közszervezet, amely könnyedén elért volna ilyet. Az ő válaszuk könnyed igen volt.

S ha már... 1993 végén nem egy gálát tartottunk, hanem hármat. A Várszínházban gálaműsorral, éppen a béke jegyében: a színpadon mindenki egyforma, ha már egyszer odaállhat.

A királyi Várban, a fenséges kupolateremben, a magyar képzőművészet csúcsteljesítményei között tartott fogadással, amely a barátságra adott alkalmat. S végül a Nemzeti Színházban, ahol átadtuk a díjakat, ugyanolyan sokat és megérdemeltet, ugyanakkora összeggel és szívéllyel, mint a megelőző 5-6 évben.

Mintha egy hónapja nem is lettünk volna tetszhalottak, kómában. Szomorú kíséretünk volt: a Várban még az élő Antall József feleségét köszöntöttük, a Nemzeti Színházból már a gyász kifejezésére vittük el lakásukra a gála koszorúját. A miniszterelnök halála egy rövid korszak lehangoló befejezését jelentette. Mi éppen ezekben a napokban a hamvainkból támadunk fel, hogy egyszer s mindenkorra érezzük a díj felelősségét, és új életet kezdünk. Talán nem véletlen, hogy 10 évvel később Györfi Sándor éppen a fénymadár bronzba öntésében találta meg közös pontunkat, mikor megalkotta a Bubik-díjat.



*Jancsó Adrienn az 1993-as gálán  
a Várszínházban*

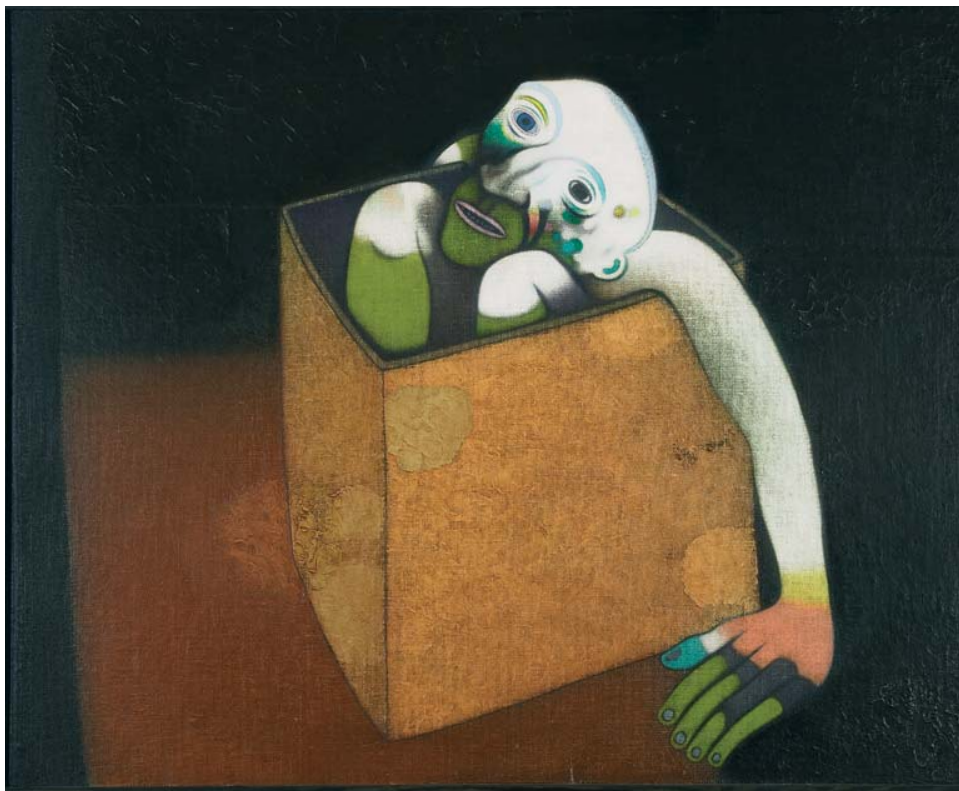
Lépnek elő az emlékezetből a szebbnél szebb nevek az első évtizedből. 1989-ben Kocsis Zoltán, a Cantemus Gyermekkoros, Halmos Béla, Kő Pál, 1990-ből Bella István költő – aki mint később elmondta, az éhezés küszöbén állt családjával, és ebből mentette ki a díj –, 1991-ben Sepsiszentgyörgyről érkezett Budapestre a kor meghatározó székely költője, Farkas Árpád, és ugyanebben a minőségében 1992-ben a Kárpátaljáról Vári Fábrián László, s ugyanakkor a versek ihletett tolmácsa, Jancsó Adrienn. 1993-ban Szokolay Sándor, Finta József, Dresch Dudás Mihály, Péreli Zsuzsa, Melocco Miklós, Nagy-Kálózy Eszter, Földi Péter...

A megalapítást követő évtizedben 150 díjat nyújtottunk át a magyar művészet oszlopainak, s az elsők voltunk, akik minden pillanatban a díjjal deklaráltuk, hogy egységes a magyar nemzet művészete, alkotói között nem tehető különbség. Darázs Árpád, Gombos Gyula az Egyesült Államokból éppúgy számíthatott posztumusz megbecsülésünkre, mint az élők között Fehér Ferenc a Délvidékről és Borbándi Gyula Münchenből.

Ez mindvégig az MM karakteres és természetes eltökéltsége maradt, vigasz azoknak, akik feje felől egyszer elvitték a hazát.



*Földi Péter: Vetésforgó*



*Földi Péter: Hajléktalan*

*Pérel Zsuzsa – csakúgy, mint Földi Péter* – 1993-ban lett MM-díjas. Zsuzsáról példaként közöljük itt ezen oldalakon az ő életrajzát, Pétertől pedig 2 festményét. 1947. július 8-án született Budapesten. Tizennégy éves korától művészeti szabadiskolákban tanult rajzolni. 1964-ben keramikus szakvizsgát tett. A hatvanas években rendszeresen járt a tokaji művésztelepre, olajképeket, pasztelleket és grafikákat készített. Minden alkalmat megragadott, hogy festhessen. 1964–1969 között restaurátorként dolgozott a Budapesti Történelmi Múzeumban. 1968-ban megismerkedett Tarján Hédi kárpitművésszel, aki megtanította szőni, előkészítve a főiskolára. Pérelit magával ragadta a technika, és ezután képei már szövöszéken születtek. 1969–1974 között végezte művészeti tanulmányait az Iparművészeti Főiskolán. 1974 óta saját műtermében (otthonában) dolgozik, minden művét maga szövi. A falikárpitokon kívül grafikákat, akvarelleket, kollázsokat és papírmunkákat is alkot. 1977 óta kiállító művész.

#### *Díjai:*

1980: VI. Fal- és Tértextil Biennálé fődíja, 1981: Munkácsy-díj, 1989: Nívódíj, 1990: XI. Fal- és Tértextil Biennálé különdíja, 1993: Környezetvédelmi díj, 1993 A Magyar Művészetért Díj, 1994 óta a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia rendes tagja, 2002: Érdemes művész, 2006: Kölcsey-emlékérem, Prima Díj, Bartók-emlékdíj, 2008 Kiváló művész

#### *Munkáit a következő közintézmények őrzik:*

American Craft Museum New York, Szombathelyi Képtár, István Király Múzeum Székesfehérvár, Ferenczy Múzeum Szentendre, Déri Múzeum Debrecen, Iparművészeti Múzeum Budapest, Közlekedési Múzeum Budapest, Ráckevei Képtár, Cook Collection New York, Városi Művészeti Múzeum Győr, Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság Debrecen, Megyei Kórház Kecskemét, Új Köztemető Győr, Bartók Emlékház Budapest, Kogart Gyűjtemény Budapest, A Magyar Művészetért Élőtárlata.

#### **1994 – Minden eddiginél nagyobb lépések**

1994 kiütötte a nemzetinek szánt kormányzást, s visszavetette a kiinduló pontja, az ingerküszöb alá annak pártjait. A Magyar Művészetért ugyan nem lehet politikai szervezet, de nyilvánvaló volt, hogy az ekkor kezdődött szocializmusával nem lesz közös dolgunk, sőt...! A jövő azonban azt is megmutatta, hogy ez nem vonatkozik az esztétikumra: nem zárhatunk ki egyetlen művészt sem a díjkból, csak azért, mert az új kormánydallal szimpatizál, vagy egyszerűen csak oda sorolják a címkegyártók. *Két gálát* is tartottunk 1994-ben. Ekkor először vidéken, „A Magyar Művészetért Nemzeti Gálája” címmel a Veszprémi Petőfi Színházban. Ekkor mutattuk meg először a közösség összefogó erejét. Ajándékműsor volt ez Dunántúlnak, Veszprémnek, a



*Garas Dezsőnek nyújt át Életműdíjat a kuratórium elnöke*



*Kő Pál és Esterházy Péter a gálán*

Balaton vidékének. Olyan művészek adtak közös műsort, hogy ez így együtt még soha nem volt, nem lehetett. Jancsó Adrienn és a Liszt Ferenc Kamarazenekar, Berecz András és a Téka együttes, Bródy János és a Muzsikás.

A vers, a zene, a népművészet közös nagy ünnepe, melynek végén fogadáson láttuk vendégül a színház teljes közönségét. Ekkorra már megalapítottam A Magyar Művészetért Szalont is, melyben támogatók sorát jegyezhetjük: Pongrácz Antal, Esterházy Antal herceg, Martonyi János, Szunai Miklós, Endrei Judit. Utólag Vámosi-Nagy Szabolcs mutatta nekem büszkén APEH-alelnöki szobája falán, hogy ott díszleleg a Szalon alapító levele, az ő tagságát is jelezve. Hasonlót éreztem 13 évvel később, amikor Demján Sándor mutatta meg, milyen kitüntetett helyen van az ő Bartók-émlékdíja.

S e végeleáthatatlan példák közül említem meg Herend vezérigazgatóját, Simon Attilát, aki 2009-ben hívott fel az ozorai várból, s jelezte, milyen büszkén áll ott gyerekei között, akik észrevették, hogy az Illyés Gyula Múzeum vitrinjében az adományozó okiraton ott díszleleg „apu neve is” az Árpád fejedelem-díj alatt. S talán még Göncz Árpádot idézem, aki ugyancsak a Bartók-émlékdíjáról mondta: tudja, hogy összeköti az egész világ magyarságával.

Második gálánkat ekkor először a Tiszti Klub barokk palotájában tartottuk a Stefánia úton. Bejelentettük a következő év díjait – ekkor pl. az említett Ágh-Esterházy

párosítást –, s történetünkben először életmű díjat adtunk át a napra 60. születésnapját ünneplő Garas Dezsőnek.

A díjakat egy sokkal nagyobb nyilvánosság előtt – és sajnos egyben az utolsó MTV-s rögzítéssel és adásban – mutattuk be. Úgy alakult, hogy a díjakkal járó összeget többszöröseére növelhettük, s a díjak számát is megemeltük. S közben kétórás gálaműsort adtunk, kezdett nagyon erőssé válni együttműködésünk a Novák Ferenc vezette Honvéd együttes tánckarával, később férfi kórusával, amely nekem egyedülálló az egész világon.

Váratlan volt és mégis törvénytörő, hogy ekkorára nőtt a díj jelentősége. Nyilván így köszönt vissza az 1993-as jellempróba. Új dimenziókat vett az MM. A veszprémi gálaműsor, az évi 2-3 díjátadó gála, a Szalon működése mellett örökérvényű tette is mód nyílt. Ekkorra felismertem, hogy több okból is – nyilván még Akadémiai Kiadói és Nyomdai világomból (1980-83), és talán szerzői múltamból, főleg pedig végigolvasott gyerekkoromból – nagyon szeretem a könyvet, mint műfajt. S benne azt, hogy amit megjelentet, az megmarad, szemben a rádióval, tévével, lapokkal (kuka). S éreztem azt is, hogy tartozunk Erdélynek. Ekkor még csak Erdély járt a fejemben, csak 8-10 évvel később vált világossá, hogy mi itt Magyarországon tartozunk a Felvidéknek, Délvidéknek, Kárpátaljának, a világon szétszórta magyarságnak is. Erdély kiskorom óta kísért

és kísért, misztikum és csoda, az ismeretlen szépség. Tehát legyen könyv! Legyen egy nagy, szokatlan, erős üzenet a multikultúra európai bölcsőjéből, Erdélyből, egyben ottani teremtő magyar évezredünk első nagy képes összefoglalója is. Legyen egy *Üzenet Erdélyből!*

S ha könyv, akkor album. S ha album, akkor díszalbum. Élt még a könyv mestere, Szántó Tibor, megnyertem tipográfusnak. Mi sem volt kézenfekvőbb, hogy Korniss Pétert kérem meg arra: fogja össze az Erdélyt fotózó művészeket, bárhol is éljenek, s válogasson életművükből. Fél év alatt készen volt a kézirat, melynek szövegéről – olvasmányaim alapján – én gondoskodtam. Kezdtém megérteni, miért is voltam én 1990 nyarán Erdélyben...

Elérkezett a nyomdai leadás ideje. 1994 szeptemberét írjuk. Túl voltam a nehezén. Amikor májusban jelezte



*Jancsó Adrienn az 1994-es gálán*



*Az MM-díjas Téka együttes*



*A MM-díjas Töröcsik Mari*

Szántó Tibor, hogy ideje fizetni a fotókért, a technikai munkákért, Köpeczi Bélának az Előszóért, szóval amikor áttételesen felsorolta egy autó árát, elborzadtam.... belülről. Arcizmom sem rándult kívülről. Egyetlen fillérem sem volt rá. Viszont Tibor mondta, hogy sürgős. Azonnal.

– Öhöm.

– Akkor mondhatom, hogy máris fizetünk? Nagyon kínos lenne, ha nem.

– Persze, Tiborkám, persze.

– Mikor?

– Jövő héten.

Volt egy Opel Asconám. Meghirdettem aznap olyan áron, amilyen senki. Másnap megvették. Fél évig nem volt autóm. Viszont kifizettünk mindenkit. Ez volt májusban. Most szeptember vége van. Itt állunk az asztal mellett Korniss Péterrel és Szántó Tiborral az utolsó lehetséges pillanatban, ha ma nem mondunk igent, ha nem küldjük az aláírt szerződést a Tibor által javasolt Kner Nyomdának, akkor erre az évre már nem vállalják. Pedig ebben az évben kellene. Év végén Magyarország ad helyt az Európai Biztonsági és Együttműködési Konferenciának, 50 országból jönnek ide államfők, miniszterelnökök, külügyminiszterek. A kezükbe kellene adni Erdélyt, mint az európai kultúra gyöngyszemét, mint a világörökség részét. Ez a terv. Martonyi János támogatta volna, de ő már nincs, az új külügyminiszter az új szoclib egyik vezére, Kovács László. A Külügy kiröhögött bennünket, mikor előadtuk nekik a díszalbummal kapcsolatos szándékunkat. Arcátlanságuk oly erős volt, hogy akkori új sajtófőnökük, az egyébként újságíró Szalay Zsolt szó szerint azt vágta az őt meghívó MM Szalon népes csoportjának arcába:

– Talán nem képzelik, hogy Erzsébet királynő Erdélyről szóló könyvet fog lapozgatni?!

Nem képzeltük, bár elmesélem így utólag, hogy Erzsébet fia, az erdélyi rokoni kapcsolatokat ápoló Károly herceg Erdély gyakori vendége manapság... házakat vesz, épít magának... Ennyit erről.

Nem képzeltünk mi már semmit. Álltunk hárman a szobában az asztalnál, amelyre ki volt terítve a kézirat. Gyöngyök gyöngyeivel. Tudtam, hogy az első igazi nagy mű Erdélyről képben és írásban. És mellette a Kner szerződés.

– Nincs pénzünk, fiúk – mondtam.

– Tudjuk, Lajos – mondták.

– Így hogy a fenébe írjam alá?

– Sehogyse, így nem szabad.

– És akkor mi a fenét adjunk a világ kezébe Erdélyről, amelyről azt tudja csak, hogy az Románia?!

– Semmit sem adunk. Nem adunk, bár akartunk...

– Nincs több kocsim. Egy sincs, tudjátok...

– Hagyd Lajos, ami nem megy, nem megy. Ne írd alá, ha nem tudjuk kifizetni.

Odaléptem a szerződéshez, egyetlen mozdulattal aláírtam. Felnéztem. Láttam két megdöbbsent, gondterhelt, mosolygó arcot. Borítékba tettem, elküldtem, s 1994 végén megjelent az első díszalbumunk. A Magyar Művészetért ráállt második lábára, mert a díjak mellett az albumok lettek a nemzet öröksége iránt érzett csodálatunk második kifejező eszköze. Az Üzenet Erdélyből összesen 9 kiadást ért meg. Része lett az Üzenet Pentalógiának, s mint ilyen, az Ex Libris Díjnak, melyet 2009-2033 közötti negyed századra hoztunk létre 15 évvel a fenti asztali jelenet után. És természetesen a világméretű nagy budapesti konferencia minden államfője, miniszterelnöke, külügyminisztere kapott egy példányt, egy albumot, melyből csak az az egyetlen példány létezett: neki személyre szólóan jelentettük meg, kalligrafikus művésszel egyenként belevarázsolva a neveket.

Az Üzenet Erdélyből máig páratlan mű. Jellegét az adja, hogy egyszerre tükrözzük vissza dokumentáris hitelességgel azt a (pusztuló és pusztított) örökséget, amelyet magyar dominanciával, más népekkel együtt teremtettünk ott. Magyar, szász, román, örmény, zsidó művészetek együttese egy felemelő könyvben, mely Erdélyt olyannak mutatja be, amilyen volt sok száz éven keresztül – és amilyen már nem lesz soha, mert tarol az enyészet, a gondatlanság és a román sovén. Ha A Magyar Művészetért csak azért jött volna létre, csak azt érte volna el életében, hogy albumában megőrizze ezt a csodát, akkor is azt mondhatnánk: Ez volt a dolgunk a világon, megtettük, nem hiába éltünk. S lesz-e, s mikor lesz



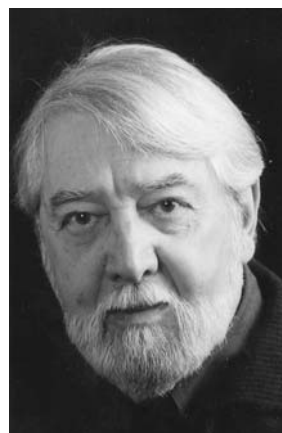
*Bródy János a kuratórium nevében díjat ad át  
az 1995-ös gálán*

a szomszédos népekben ennyi elegancia az 1100 év alatt a Kárpát-medencében megteremtett magyar kulturális örökség iránt, melyet nem átmázolva kellene áthamisítaniuk, hanem az örökösök igaz hűségével megőrizniük – ha már visszaadni kevés kedvük támad? MERT az emberi jóság ismeri azt a fogalmat is, tudom nagyapámtól, hogy ha el is vetted, add vissza, fiam!

### **1995 – Ismét két gála**

Az 1995. februári gálán színpadon állt a díjazottak sorában többek között Sebő Ferenc, Korniss Péter, Lohinszky Loránd Kolozsvárról, az aranylábú néptáncos Karsai Zsiga bácsi. A díjazottak száma soha nem volt ekkora, a díj összege pedig két és félszeresére nőtt.

Ezt a minden korábbi meghaladó méretű februári rendezvényt az év végén újabb gála követte. Nagy tartozást róttunk le. A magyar szellemi életnek vannak tartópillérei, rendíthetetlenek. Nekik szántunk életműdíjat, nem a születési dátumhoz igazítva, mint Garas Dezső esetében, hanem az egész élethez. A nagysághoz. Döntést hoztunk arról, hogy ilyen életműdíjat adományozunk Nemeskürty Istvánnak és Makovecz Imrének. De valahogy kevésnek tűnt, kimondom: egyoldalúnak. Csak a hagyományokra építő nagy nemzeti alkotóknál van kiemelkedő életmű? Vitában döntöttünk még egy díjról, mert a név, amely egyre inkább előtérbe került, okot adott a dilemmára. Markó Iván mesteri mivoltát nehéz tagadni. De zavaros, nehezen értelmezhető, sok váddal illetett sokéves külföldi próbaútja pl. Izraelben – „menekülése”, ahogyan mások vélték – beárnyékolta megítélését. S éppen ez vált döntővé. Mossuk le ezt az árnyékot. Ne azt nézzük, hova ment el és miért,



*Lohinszky Loránd*

hanem azt, hogy hazatért és itt akar lenni velünk. Adjunk az általános művészi elismerés mellé emberi, társi biztatást.

S lón! A gálán e három nagy művész egymásból táplálkozott, merített erőt a nagy nyilvánosság előtt. Makovecz Imre azt mondta, hogy számára Nemeskürty István olyan erkölcsi és szellemi erő, amelyből le tudja vezetni a sajátját. Markó Iván Makoveczet idézte ilyen forrásként. S Nemeskürty István tudta, hogy Makovecz és Markó alapítói voltak a díj kuratóriumának, ezért joggal fejtegette, hogy az alapítók 1987-88-as megszállottsága nélkül most senki nem lehetne itt ebben a teremben.

Ez az 1995. decemberi gála lett a kiindulópontja, a születési helye és pillanata A Magyar Művészetért harmadik ágának, a díj és az album mellé a kiállításoknak. Közeledett 1996, a honfoglalás 1100. évfordulója. Látszott, milyen



*Nemeskürty István*



*Ágh István és Esterházy Péter*

méltatlan kis erőtlén közösség a ma Magyarországa ahhoz képest, amely 1896-ben ünnepelte az 1000. évet, a Millenniumot.

Már nagyon mertünk kicsik lenni, bár ez a kifejezés csak jóval később hangzott el Kovács László ajakáról. Ez Bokros Lajos országa lett, MSZP-SZDSZ szabad kikötő, s mint a szürke marhát Bécsbe 400 éve, úgy hajtották ki most a teljes nemzeti vagyont külföldi megbízók kezébe a hazai hajcsárok.

*Vándorúton A Magyar Művészetért – az 1100. évben* címmel olyan kiállítást hoztunk létre, s nyitottunk meg ünnepélyesen a gálán, amelyre szintén nem volt még példa. A Magyar Művészetért Díjjal kitüntetett művészek, a legkülönbözőbb ágak képviselői adták össze művészetüket, s teremtettek egy új műfajt: a közösségi kiállítást, ami sokkal több és más, mint egy-egy műfaj csoportos kiállítása. Festők, gobelinművészek, fotósok, szobrászok, kották és



*Sebestyén Márta és Sebő Ferenc a gála színpadán*



*Esterházy Péter és Gubcsi Lajos a díjátadó gálán*

kéziratok szerzői, építészek műveinek együttese adott olyan integrált képet a hagyományt őrző magyar művészetről, mint még soha. Nem kellett külön kritériumot kitalálni: aki már kapott Magyar Művészetért Díjat, annak értékét egyszer már deklaráltuk, kiemeltük. 40 művész 40 műve indult ezzel vándorútra.

#### **1996 – Vándorúton – és a zuhanás**

A Vándorúton példátlan teret vándorolt be a következő 8 hónapban. 14 kiállítást mutattunk be az ország egész területén, Soprontól Nyíregyházáig, Dombóvártól Kiskunfélegyházáig, Kecskeméttől a Hilton szállóig, a Budapesti Ügyvédi Kamara díszterméig. Semmink sem volt ehhez sem, csak a lüktető szív, az elszántság és vakmerőség, és az egyre nagyobb tapasztalat, a hatalmasra duzzadt, bi-



*Novák Ferenc és Gulyás Gyula*



*Korniss Péter: Sietve (Szék, 1971) című fotója*

zalmat árasztó kapcsolatrendszer. Minden művész egyetlen kérő szóra átadta a kiállítás céljára valamely fontos művét, Péreli Zsuzsától Orosz Jánosig, Kő Páltól Melocco Miklósig, Makovecz Imrétől Olasz Ferencig, Szalay Ferencig, Kunkovács Lászlótól Korniss Péterig, Szabóky Zsoltig. Azok a városok, kiállítótermek, ahova eljutott a Vándorúton, még nem láthattak ilyen együttest. S még mi sem. Robogott a Vándorúton, 1100 évünk dicsőségére – biztosság semmi, anyagi fedezet alig, két kéz sokszor sokaktól. Vittük vállon, kézben, autónkon, mások kocsiján, vonaton. Talán így indultak neki az álomnak az első vándorszínészek a szekereken. Láttam magam előtt Csokonait, Petőfit. Mögöttem meg ott volt Kő, a Pali, legfőbb támaszom ebben.

Már Bécsset terveztem, a záró kiállítást. Barátaim révén a belvárosban kaptunk egy nagyszerű galériát. Szerveztük a szárnyashajót, a népes küldöttség számára a szállodát, tévés

barátaim a világosításon és a díszletelemeken dolgoztak, elkészültek a színes prospektusok, a meghívók német nyelven, a bécsi nagykövet visszaigazolta a kiállítás utáni fogadást és a meghívandók körét...

Nem tudom, mi játszódott le bennem. Nyilvánvaló, hogy ekkorra felőröltem minden erőmet. Feltételek nélkül játszottuk végig ezt az egész meccset, a Vándorúton minden állomását az év nagy részében. Most Bécs vár. S nem! S nem lehet! Mert ez már nem megy! Itt meg kell állni. Az erő fogyott-e el, vagy megtért az ész a helyére, s letiltott minden további mozgást? Az indulás előtt egy héttel kínos levél a galériának s bécsi barátaimnak a kiállítás elmaradásáról, a nagykövetnek a lemondás a fogadásról, s a résztvevőknek hasonló. Összerándult egyetlen csomóba minden erőm. S ez így volt helyes. Egy ilyen irgalmatlanul kifeszített húr úgyis elszakad előbb-utóbb. Hát akkor szakadjon el a próbánál, s ne az ütközetben. Két hét múlva visszaadtuk a műveket, s



*Aknay János: Hírnök (részlet)*



*Földi Péter: Nyitva van az aranykapu*

beismertük: a honfoglalást követő kalandozások ideje lejárt. Mi nem mentünk el Augsburgba, hogy ezt megtudjuk. Valami azonban örökre megmaradt: annak az íze, amit több műfaj 40 művészenek együttes tárlata jelent. 11 évvel később, 2007-ben, egy másik évforduló, a Rákóczi-szabadságharc tiszteletére megszületett a végső Vándorúton: A Magyar Művészetért Élőtárlata és Szoborkertje.

### 1997 – Aléltan

Ez volt a második K.O. Ezt nem a szellemi polgárháború okozta, mint 1993-ban, hanem a személyes egyensúly felborulása. S mert személyes volt, nem hozhattam róla döntést kívülről, szemlélődve: áldozata voltam magam is, a magam áldozata. Sodródás következett a jó sodrás helyett. Lesz-e erőm felállni? Amíg én „ájultan” figyeltem az eseményeket, poraiban hevert természetesen az MM is. Soha nem volt illúzióm: addig tart, amíg én.

Csak az év második felében tértem magamhoz. Az első passzív döntésemmel legalább az összeomlástól megpróbáltam megóvni ekkor már másfél éve épülő második Makovecz-házamat, legalább a befedését, lezárását. Majd ebben a konzervált állapotban otthagytam öt évre: „ELADÓ”, rikított a kerítésen 2001 végéig. S első visszatérő erőmmel az MM felé fordultam. Azonnal találtam társakat, a régieket és újakat. Még nem történt semmi, még nem volt semmim hozzá, de erős volt a biztatás: ne add fel, mert akkor magadat adod fel.

Hogy mégis történjen valami, ismét kiadtam az Üzenet Erdélyből című albumot, ezúttal október 6-át, az aradi vértanúkat köszöntöttük vele, azon a gyásszal terhes napon jelent meg. Az album új kiadása ugyanarra a sorsra jutott, mint elődjei: így-úgy eladtam a kötetek 10-20 százalékát, s a kiadás nagy része az MM ajándéka volt arra érdemes kezekbe – egyre több ilyen volt körülöttünk. S ekkortól kezdve táguló lendületben kezdtem adományozni a Kárpát-medence magyarságának. Éppen ez a kötet teremtette meg azt a stílust és elkötelezettséget, hogy akkor jut el oda is, ahol nem tudnák megvenni sohasem, ha jól átgondolt hullámokban adományozzuk iskoláknak, egyházi közösségeknek, barátainknak, akik velünk voltak, vannak, lennének, ha... Az Üzenet Erdélyből sok kiadása így lett etalon a kezünkben: a névjegykártyánk mindenhol, ahol jó magyarok éltek. Anyagilag erre futotta 1997-ben: csak az év utolsó harmadában indult meg újra a jövedelemszerző képességem.

### 1998 – A reneszánsz

Kellett egy lökés. Kellett valaki, aki velem tud lépni jó nagyot. A szerencse és régi ismeretség hozott össze Bayer Józseffel, az Axel Springer Magyarország igazgatójával. A véletlen úgy hozta, hogy lapjaiknak reklámot szereztem. Fogalmam sem volt róla, hogy ezért jutalék jár. Amikor azonban nagy, hét számjegyű összeg gyűlt össze a pénztárakban a nevemre címezve, szóltak, miért nem veszem fel.

– Mit?

– A jutalékát.

– Nincs nekem semmi jutalékom, nem is volt soha.

Miből lenne?

– Az Ön által újságjainknak hozott reklám jutalékkal jár.

– Én ugyan fel nem veszem. Nem tettem érte semmit.

Különben sem vettem fel soha életemben jutalékot, már a szótól is kiráz a hideg.

Tudtam tehát, hogy van kb. egy millió forintom, amit nem veszek fel – pedig éppen csak munkához láttam, jövedelmem legfeljebb csordogálni kezdett. Felkerestem Bayer Jóska-t, akiről tudtam, hogy ismeri és értékeli A Magyar Művészetért-et – értékeli, de nem érdekli. Korábban, valamikor 1993-ban barátilag figyelmeztetett, hogy ha ennyi erőt ölök bele ilyen támogató tevékenységbe, egyszer úgyis pórul járok: lesz ugyan egy nagy jó szívem, de eljön a pillanat, mikor nem lesz elég pénzem. Viszont öregségemben ne számítsak senkire, semmi hála, a legkevésbé azokéra, akiknek díjakat adományozok. Eddig tudtam követni, jó menedzser, igaza van. Lássuk a medvét, szeret-e a munkámban.

– Jóska, van nálatok egy millió forintom. Soha fel nem veszem. De van egy ajánlatom.

– Nekem is. Vedd fel azonnal.

– Nem fogom. Viszont a te céged nagyon gazdag, prosperál. Ha te PR-marketing szerződés keretében – azaz újfajta reklámot biztosítunk nektek a mi rendezvényeinken – fizetsz e tevékenységért egymillió forintot az idei évre, akkor én bent hagyom a pénzt, azt a titekkel együtt átutaljátok a cégem számlájára, és e két összegből lesz A Magyar Művészetért-nek kétmillió forintja. Ezzel már neki tudok látni az új gála előkészületeihez, kiegészítem, s ott folytatjuk, ahol abbahagytam másfél éve.

– Azért azt látom, hogy elment az eszed. Viszont megjött helyette egy másik. Magadért nem tudsz gondolkodni, viszont nagyon forog a díjért. Nagy hülyeség, de benne vagyok. Ha neked megér egymilliót, nekünk is van rá annyi, feltéve, hogy lesz belőle PR-hasznunk.

Let. És lett gála 1998-ban a Várszínházban, 1993-as csúcunk egyik eklatáns színhelyén. 1998-ben újjászületett a díj, a közösség, a remény, amely ugyan nem halt meg, de az utolsókat rúgta. Egy szemvillanás alatt nagyobb és erősebb közösség vett körül, mint bármikor valaha. Mint a sivatag az esőt, úgy várták barátaim a magyar művészetekben, hogy... támadjunk fel. A reneszánszunkat éltük, s tart azóta. Alapja ekkor alakult ki: komoly cégekkel olyan szerződést kötni a kft.-m részéről, amelyben teljesítjük a reklám- és PR-ajánlatunkat, hasznot hozunk nekik, ők pedig tudják, hogy az ebből származó bevételünk forintra kiszámolva (és erről évről évre beszámolva) A Magyar Művészetért Díjat szolgálja. Nem a könyveket, nem a kiállításokat, soha egyetlen fillér költséget sem – de elegánsan szolgálja a *díj* folyamatosságát.

Emlékszem Bayer Jóska szavaira 5 évvel később, amikor még mindig a kettőnk együttműködése volt a díj finanszírozásának legerősebb eleme:

– Tudod, miért tartok ki mellettetek? Mert látom, hogy nálatok minden fillér a díjat támogatja.

– Miért? Máshol ez nem természetes?

– A többi ilyen ügynél, alapítványnál ez úgy működik, hogy kapnak valamennyi támogatást, szereznek maguk is, és felélik költségként annak felét, kétharmadát, a kifizető célra pedig marad a többi. Ez így van rendjén.

– Leégne a képemről a bőr, ha ezt tennénk mások pénzéből.

Látva a jól működő mechanizmust, később minden évben jelentkezett hasonló együttműködésre egy-egy cég, persze főleg a barátaim. 1999-től a Geodézia, 2000-től a Budapest Investment, 2001-től a Grant Reklám, később az Arcadom, majd az OTP Marketing vezetése Csányi Sándor instrukciói alapján, végül Demján Sándor alapítványa. Ez utóbbi kivételével – ők egyszerűen átutalták a támogatást legjobb meggyőződésükből – minden céggel PR-marketing szerződést kötöttünk, vagy – mint az OTP elnöke – díszalbumainkból vásároltak éppen akkora mennyiségben, amely fedezte a támogatási szándékot, az arra szánt összeget. Megtették volna enélkül is. A Magyar Művészetért azonban sem elvileg, sem tényleges működésében soha nem kért klasszikus támogatást, nem is tudott fogadni ilyet. Nem volt jogi személy, mi mindig csak barátok voltunk. Csak akkor kaptott, ha adhatott. Ekkor már régen ismert volt jelszavam az élet minden területére, ide is: „Ne kérj, adj. Adj, mielőtt kapsz.”

Aztán jött a Gyurcsány-rém, a kettős állampolgárság, majd a rém újraválasztása, keményedtek a frontok, szü-

kültek a támogató kedvek és ambíciók, egyre-másra hullottak ki a körből az erős cégek, s végül el is maradt mindegyik most, hogy e sorokat írom, Jézus után 2012-ben, november havában... A sors még ekkor is küldött megváltást: Csányi Sándor maga jelezte, hogy segíteni kíván, s az idén váratlanul támogatták az Ex Libris Díj valamennyi határon túli átadását. Ritka kincs.

1998 – Ismét felgördül a függöny, s mint 1993-ban, a nagy nyitáskor, ezt a reneszánszt is a Várszínházban kezdjük. A fenséges budai várnegyedben, a világörökség szívében, s örökséget őrzünk mi is – s szerintem ezzel a léptékkal egyben teremtünk is.

Díjat kapott pl. Lázár Ervin, Gyulai Liviusz. Ismét azok felé intünk a díjjal, akiket szeretnek lenyomni egy kicsit – Kobzos Kiss Tamás ugyanúgy nem volt a helyén az elismerésekben, mint középkori énekekben nagy társa, a pécsi operaénekes Kuncz László. És persze színpadra lépnek ismert sztárok is, Udvaros Dorottya, Almási Tamás filmrendező. Tudom, most is, akkor is, hogy jelentősége van annak, hogy köztük van a dokumentarista rendező, Schiffer Pál is.

Soha nem voltunk kicsinyesek, szűkkeblűek a díjjal, ezt tudta, érezte mindenki. Nem a művészet a törlesztés helye, nem a kultúra a kifogások tere. A reneszánszal azt mutatta meg a MM, hogy szerintünk együtt kerek a világ. S ezen belül – mint ma is, mint én is mindig – ki-ki vallja saját közéleti nézeteit úgy, ahogyan gondolja.

Mert a művész elementáris létfeltétele a szuverenitás. A nélkül iparos a szalagon.



*Taub János*

*Fehér Ferenc*  
*Tragikus égaljú világgép... Magyarázó vers*

Nem a mesét – hangulatát  
Nem a zsályát – bódulatát  
Nem a búbost nem a banyát  
csúcán csak a mesék havát  
Nem a sárkányt csak azt magát  
felhősúrló csodálatát  
Nem a bűvös ráolvasást –  
szavakban a kénes varázst  
Nem a nádist nem a betyárt  
csak a szót: „hol a madár se járt”  
Nem a duhajt – indulatát  
Nem a csizmát – csak a nyomát  
Nem a csárdát – gerendafát  
ütögető ősök dacát  
Nem a vásár szennyét porát  
népét csak s a vásárfiát  
Nem a gémet csak a tájat  
küzöbét csak s nem a házat  
Nem a mázolt árnyas szobát  
csak azt ami benne fog át  
Nem a teknőt nem a kovászt –  
dagasztáskor csak a fohászt  
Nem a cipót – csak az anyát  
kenyérszelő mozdulatát  
Nem a pattogató rostát –  
cseresznyevirágú bolyhát  
Nem a kocsit – saroglyáját  
Nem a kovát – tűzszikráját  
Nem a pipa rézkupakját  
csak a vén ujj bölcs nyugalját  
Nem a kendes öregeket  
csak a síríg-szeretetet  
Nem a lapos temetőket –  
hantjukon az őszidőket  
Gyalogútnak nem a porát  
Csak az előttem járt nyomát

*Esővárók*

Őket nézem, a réz arcú, vén szülőket,  
őket, mikor már minden lélegzet nehéz;  
szemükben a vész paraszt-bölcs egyenletét,  
amint odavág a pörkölő időnek:

– Ha más nem, hát a holtak karmai nőnek!  
s már is átgöngyöz rajtam ez az egész  
korokat hűsítő, bűvös védekezés;  
befog ez a szemöldök-sátras tetőzet,

melynek tejfényű ablakán úgy borong át  
az örökegy remény és testvér-szorongás,  
amint csak ember hurcolhatja gondját;

s a homlokukról alácsigázó rácsok  
föltérképezik a gazdátlan világot:

– Csak innen közelíthetsz, innen, hazádhoz!

*Hervay Gizella*

*Ballada*

A fiatalasszony kurta bekecsben  
fenn Észak-Moldvában előrehajolt.  
Bal karján kisfia: homlokán  
álomba úszott a hold.  
Bal karján kisfia: keze-lába  
védtelenné kucorodott.

Az asszony karja körülfogta  
az alvó hold kis sikolyát,  
körülfogta a védtelenné  
vált erdők nehéz illatát,  
átkarolta a világgal együtt  
karján alvó kisfiát.

Másik karjával könyökölve  
fél testével előrehajolt.  
Ahogy nézte a filmet, arcáról  
nyakára kúszott egy vörös folt.  
A figyelemtől szeme fekete  
ostorra keskenyedett,  
válla, könyöke, álla egyszerre  
kihegyesedett.

Ahogy nézte a filmet,  
szemén a boldogság kihajolt  
karján kisfia, homlokán  
ekkor úszott álomba a hold.

*Hervay Gizella*

*Senki földjén  
(Utassy Józsefnek)*

*szétvetett lábakkal  
mozdíthatatlanul keményen  
velük szemközt  
az arcok  
az arcokat nézte  
moccanatlanok  
kőbezárt pávalepkék  
a szemek  
meztelen félelem*

<i>a jegenyesoron túl a Tanya mögötti réten állt velük szemközt arra gondolt - mélyen tüdőreszívni a szelek friss szagát és szállni szállni szállni elmosolyodott</i>	<i>szétvetett lábakkal mozdíthatatlanul keményen velük szemközt az arcok az arcokat nézte mióta megérkezett a szemek kőbezárt pávalepkék fenségesek moccanatlanok</i>
---	---

*Utassy József*

*Zúg Március*

Én szemfedőlapod lerántom:  
kelj föl és járj, Petőfi Sándor!

Zúg Március, záporos fény ver,  
suhog a zászlós tűz a vérben.

Hüvelyét veszíti, brong a kardlap:  
úgy kelj föl, mint forradalmad!

Szedd össze csontjaid, barátom:  
lopnak a bőség kosarából,

a jognak asztalánál lopnak,  
népek nevében! S halott vagy?!

Holnap a szellem napvilágát  
roppantják ránk a hétszer gyávák.

Talpra Petőfi! Sírodat rázom:  
Szólj még egyszer a Szabadságról!



*Az MM-dijas Szalay Ferenc festménye, az Október 6.*

*Ratkó József*  
*Segítsd a királyt! (részlet)*

*7. jelenet*  
*ISTVÁN*

... Te, aki látást követelsz a vaktól,  
s a lába-vesztett embertől, hogy járjon,  
s imára fogja kezét a kezetlen.  
Uram, ne kérd azt, ami lehetetlen!  
Aki most tanul, tanúnak ne hívd!  
A hit, ha vak, akkor csak bajt okoz!  
Rosszul mérted fel, Uram, az én erőmet!  
Málhádat tovább nem tudom cipelni.  
Nincsenek immár csak halottaim! –  
Lenni nem kezdett s véghetetlen Úr, ki  
markoddal megmérész minden vizeket,  
s araszoddal az egeket beéred,  
ki haragodnak egy leheletével  
világot fűjsz el, csillagot kioltasz,  
s föld megindul, hegyek hanyatlanak  
egy intésedre – Uram – égis éró  
s hatalmaskodó népeket elejtesz,  
míg virágoznak választottaid –  
vigyázz reánk, hogy álljunk meg a hitben;  
segíteni ne vesztegelj nekünk,  
s hogy el ne esnénk; óvjad lábainkat!  
Tanítsd meg, akik ellened uszulnak,  
és földeinket elcsipegetik,  
és sóvárognak falvaink iránt,  
és kiirtanák szülőtte-szavunkat,  
hahogy dicsérni Tégedet ne tudjunk,  
és minden módon ártani akarnak,  
tanítsd meg őket, Uram, haragodra!  
S intsd meg, akik a szent munkát segélik,  
s hitre hajtott népedet pásztorolják –  
örök hálát hogy tőled várjanak –, mert  
igen gögősek immár, mintha ők  
adták volna e földet is alánk!  
Juttasd eszükbe, ki vagy Te, Uram,  
s kicsodák ők! És tedd, hogy ne legyünk  
gyalázatja a szomszéd nemzeteknek,  
ne legyünk csúfja és játékai,  
a messzire való maradékaink  
rút járom alá ne vettessenek! Ámen.

### III.

#### *A Magyar Művészetért az új évezredben – 1999-2013*



*Endrei Judit és Gubcsi Lajos megnyitja A Magyar Művészetért Szalon kiállítását a Budapesti Ügyvédi Kamara dísztermében*

A Magyar Művészetért Díj első csaknem másfél évtizedére két albummal emlékeztünk. Az Aranykönyv I. 2000-ben jelent meg, és 73 díjazott művésznak állított emléket. Kivétellessége A Magyar Művészetért Díj egyediségéből ered: ahogyan a díj átölel minden művészi ágat, úgy az album is ezt teszi, s ezzel első ízben ad teljes keresztmetszetet a magyar művészek színe-javáról.

A Posztumusz egy évvel később mindazok életművéből villantott fel, s adott így páratlan összegzést, akik már nem voltak köztünk, de megkapták A Magyar Művészetért Díjat, vagy annak posztumusz változatát. Mostani könyvünk további részében tehát elsősorban az ezredfordulóval kezdődő korszakot foglaljuk össze.

Az alább idézett villantások önmagukért beszélnek, dokumentumok arról, miként éljük meg ezt a ránk szakadt csodát: Krisztus és Szent István után mi is köszöntöttünk egy évezredet. Az előző éveket a kuratóriumhoz és a szponzorokhoz 1999-ben írt levelem foglalta össze:

#### **1999 – Alapkő a következő évezredre**

*1999. 02. 24.*

Barátaim! Mint tudjátok, a díjat 1987-ben hoztuk létre. Akkor a Kuratórium tagja volt többek között *Makovecz Imre, Sütő András, Sára Sándor, Csoóri Sándor, Szokolay Sándor, Korniss Péter, Kósa Ferenc, Sinkovits Imre, Markó Iván.*

A X. Gálával bezárolag – 1998. decemberben – 140 díjat adtunk át. Művészeink többsége később, a rendszerváltás után Kossuth-díjas lett. Emellett kiosztottunk – itthon és külföldön – 15 tiszteletbeli emlékérmét, Josef von Ferenczytól a Veszprémi Petőfi Színházig és a müncheni BMW Alapítványig (Quandt Stiftung).

A díjak kiosztásakor több elv érvényesül:

– a *vidéki* művészek méltó elismerése – ők a díjazottak többségét jelentik, ez kuriózum minden más nagy díjhoz képest,

- nagy *életművek* és csaknem *ismeretlen* zsenik párhuzamos preferálása – a díj méltó helyekre jutott sok olyan esetben, amikor a művész izolált alkotó életre kényszerült,
- a *határon túli* magyar művészet átfogó képviselője – ebben az MM-díj messzebbre ment, mint bárki más, a Kárpátaljától Párizsig, Marosvásárhelytől New Yorkig,
- esztétikailag konzekvensen *magyar* az a művészet, amit mi jól értünk és értékelünk,
- a díj *minden* művészi ágra kiterjed, a költészettől a népművészetig – ily módon a legátfogóbb magyar díj,
- a díjjal járó *összeg* soha nem kapcsolódhat valamely szponzorhoz – a jelét sem szeretnénk látni a művész anyagi függőségének, „hálájának”,
- a szponzorálás *soha nem hozhat* olyan helyzetbe szponzoráló céget, hogy minősíthesse a művészetet – ez a Kuratórium kizárólagos joga. A szponzorálás önkéntes mecénatúra, elbírálási jog nélkül,
- egyetlen cég sem kerülhet olyan helyzetbe, hogy az ő pénzügyi helyzetétől vagy szándékától *függjön* a díjkiosztás – a díj soha nem került valaki „zsebébe”, senki sem tűzheti a cég PR-je mellé –, a szponzorok köre állandóan változik. *A díjnak nincs állandó tőkéje – de nincs állandó tőkése sem,*
- a szükséges anyagi forrásokat mindig *újra és újra* előteremtjük – ez hagyományosan a mecénási szerepet is betöltő *elnök*, ill. cége feladata, vállalt köteleessége.
- A nettó *honorárium* nagysága, összege mindig az elsők közé sorolta e tekintetben is az MM-et.
- A díjazást leszámítva minden más tevékenység *gratis*.

*Az MM Díj tehát nagy tekintélyű szuverén intézmény, művészek büszke tulajdona, a magyar művészetek legátfogóbb díja.*

Az évek során az MM hordozója lett a díjat meghaladó művészeti tetteknek is:

- 1994-98 között 5 kiadásban jelent meg az „*Üzenet Erdélyből*” díszalbum, rajtam kívül egyébként valamennyi alkotója MM-díjas. Most, 2000-re készülünk a hatodik, millenniumi kiadásra.
- 1996-ban, a millicentenáriumi tiszteletére „*A Magyar Művészetért – Vándorúton*” c. gyűjteményes kiállítás 14(!) megnyitót élt meg szerte az országban, Nyíregyházától Sopronig.
- Az MM Kuratóriuma szeretne abszolút erejű támogatást nyújtani ahhoz, hogy 2000 karácsonyán felállít-

tassék *Kő Pál Szent Istvánról készítenő emlékműve*. Komoly erővel dolgozunk a finanszírozáson.

Az indulás éveiben, a társadalmi fordulat *előtt* az volt az MM ars poeticája, hogy a hivatalosságok kultúra iránt közömbös politikájával szembeforduljon, és a művészetet állítsa a nép belső lelki kohéziójának centrumába. Azért hoztuk létre az MM-et 1987-ben, hogy felmutassuk: az ország nagyjai javarészt a művészetekben élnek.

*Ma* az MM célja kevésbé kihívó, inkább az életöszön és az éltetés mozgat minket a művészek és művek felé: hogy soha ne adják fel, hogy érdemes, hogy figyelnek rájuk – és hogy az eddigi 140 név kötelez, újakat vár.

Az MM Kuratóriuma úgy érzi, hogy – 13-14 év erejével a háta mögött – természetes *szövetséget* kell kötnie olyan polgári erővel, amelyek együttes mozgása érdeket érvényesít: a hazai szellemi-etikai-esztétikai forrásokból élő és azokat éltető tudósokat, művészeket, más szak- és közembereket állít a megbecsülés középpontjába. Egyben erősíti a benne tömörült kvalitások szerepvállalását a hazáért, a népért, függetlenül azok hovatarozásától a politikai-ideológiai palettán.

A mai *Kuratórium* tagjai: Ágh István, Gubcsi Lajos (elnök), Kő Pál, Korniss Péter, Makovecz Imre, Melocco Miklós, Sára Sándor.”

Az 1999-es gálát kiinduló helyszínünkön, sok díjátadás színpadán, ismét a Nemzeti Színházban tartottuk karácsony előtt. Mindig emlékezetes marad, ahogyan a díjátadás után, még a színpadon váratlanul előre lépett Lajkó Félix, majd csatlakozott hozzá a Kaláka, hogy oly szép improvizációkkal köszöntsék a Nemzetiben egymást, a közönséget – s örömenéjük témáját az előttünk álló karácsony szépsége adta. Bizonyára akkor először s utoljára játszottak így együtt.

*A díjazottak:*

Cserhalmi György  
Fodor Sándor Neti  
Gergely András  
Kaláka együttes  
Kocsár Miklós  
Lajkó Félix  
Péterfy László  
Sára Sándor  
Tóth Bálint  
Wass Albert posztumusz

Külön fájdalom Wass Albert esete. Amikor 1998-ban megszavaztuk a díját, még élt. Állampolgárságért folyamodott, de a Horn-Kuncze kormány ezt megtagadta. Mire a díjátadásra került a sor, már nem közölhattük vele a hírt.

*A laudációk:*

*Sára Sándor:* E laudáció száz szavának minden helye megtelne, ha elkezdenénk sorolni Sára Sándor filmjeit, a díjakat, a fesztiválokat, mozit és televíziót. Kezdjük mindjárt a százszor száz széppel: a *Tízezer nappal*, amelyet ugyanaz a sors ért, mint még megannyi más: a betiltás, a filmdoboz lét. Az alkotótársak fényes sora – *Szabó István, Kósa Ferenc, Csoóri Sándor, Huszárik Zoltán* – ugyanolyan élesen körvonalazzák az egyéni látásmódú képíró meghatározó szerepét, mint az ismert filmcímek: az *Ítélet*, az *Apa*, a *Budapesti mesék*, a *Pergőtűz* a doni tragédiáról, a *Sír az út előttem* a bukovinai székelyek hányattatásairól, a *Magyar nők a Gulágon*. Sok díj, köztük a Kossuth-díj mellé kerül most A Magyar Művészetért Díj, miközben Sára Sándor ars poeticáját idézzük a legendás 1968-as évből, a *Feldobott kőből*, amelynek önéletrajz sorsú fiatalembere így szembesül a sztálinizmussal: „Számon kérik tőled a történelmet s igazuk lesz... Kérd számon a történelmen az embert, s igazad lesz.”

*Tóth Bálint:* 1949. Komor év. A Válasz című folyóiratot ekkor szüntették meg, épp akkor, amikor Illyés Gyula Tóth Bálint avatására készült. Ez a balszerencse már önmagában is legalább öt éves hátrányt okozott volna. S mivel a fiatal költő pont ennyi ideig volt politikai fogoly, kényszerű késleltetése már-már végletes. Elvették ifjúságát, és máig, hetvenéves korára se kapta meg az irodalomban őt megillető helyet. Pedig már akkor nagy költő volt, amikor a rab versek megszülettek a rab ország legmélyében. Saját sorsát kellett kifejeznie – nemzeti nagyításban, művészi tökéletességgel, történelmi érvénnyel. Pannon érzékenységű, halánték düböggető magyar versei a távoli múltból érkeznek a jelenbe, s egyszerre gyönyörű muzsikát képeznek a balatoni ifjúságból, a budai hegyek nyarából, a Duna-parti télből. Egyetemesen idevalósiak – írja a pályatárs, Ágh István költő.

*Péterfy László* festőművész a 60-as évek végén jött át Magyarországra Erdélyből – írja a laudációban Makovecz

Imre, a Kuratórium tagja. Bekapcsolódott a magyarországi népművészeti mozgalomba, és annak egyik legjelentősebb vezetője lett. Megszervezte a magyarországi népművészeti taborokat, a népi faragásnak új gondolatot adott, és ezzel párhuzamosan szobrászként egyik jelentős művét alkotta a másik után. Ilyenek a paksi katolikus templom szobrai, a Sárospataki Művelődés Házának két városképíleg is jelentős figurája. A mai napig a legtisztább, erős közép-európai szellemiséget képviseli. Szerény és szívós, hűséges és ragaszkodó természete művészeti életünk legkedvesebb alakjai közé emeli. Ezúton jelenthetjük be, hogy ő fogja elkészíteni Szent István szobrát a piliscsabai Pázmány Péter Katolikus Egyetem Campusának középpontjában.

*Wass Albert posztumusz*

Wass Albert Erdély szülötte volt, közelebről a Mezőségé. Régi, történelmi családban nőtt fel. Versekkel kezdte, majd fejezte be írói pályáját, mégis elbeszélő lett. 1934-ben megjelent *Farkasverem* című regénye az erdélyi magyar irodalom egyik legnagyobb sikere volt. Felvázolta a fájdalmas szerepvessztést, amely a román uralom idején a magyarság osztályrésze lett. 1940-ben a



*Györfi Sándor Wass Albert szobra Debrecenben*



*Gergely András*

történelmi igazságtétel élményének örömeivel köszöntötte a szülőföldjére bevonuló honvédséget. Később nem tudta elfogadni Erdély újabb elvesztését – az emigrációt választotta az Egyesült Államokban, Floridában. Nagy kertjében minden az elveszített szülőföldet idézte. Erdélybe már csak haló porai térhetek vissza, midőn nemrég a marosvécsi református templom lett végső nyugalóhelye. Könyvei ismét megjelennek Marosvásárhelyen, szelleme is visszatért arra a földre, amelyhez minden érzésével ragaszkodott – így fejezi be a laudációt az Írószövetség elnöke, Pomogáts Béla, aki a Magyar Művészetért Díjat átveszi Wass Albert emlékére.

*Gergely András* magyarvistai születésű, türei nótafa, Kalotaszeg és környéke régi énekes stílusának legjobb örököse. A gazdagon díszített keservesek, hajnali nóták, balladák továbbélnek az ajkán. Legszebb felvételeit a Zenetudományi Intézet őrzi. Életének olyan csöndje nincs, amit megtölteni ne tudna – írja a laudációban Berecz András, aki egy szép történetet idéz fel. „Úgy 6 évvel ezelőtt járt Magyarországon. A Parlamentnél a 2-es villamosra felszállva csizmájával, kerekded, szokatlanul szép szavaival gyorsan feltűnést keltett. Gyönyörködött a budai rakpart lámpáiban és tükörfényükben. Erre az utasok is kíváncsian kinéztek – nézd csak! Majd elmondta a mezei emberek hangján, hallhatóan, sutyorgás nélkül, ami az eszébe jutott: „Te, hallod-e! Ezekbe a megnyújtott, mezei nótákba azt az utolsó hangot, amit hosszan ki kell tartás, éppen úgy billegtesd meg, mint a

Duna háta a lámpafényt, hogy aki messzünnet hallja, azt emelje fel”! Majd később hozzátette: „Integessen az hang, mint a nyárfalevél, ha azt akarod, hogy az ablakok kinyíljanak utánad!” Kedves Gergely András – Ön után megnyíltak már.

*Fodor Sándor, Neti:* A tanúhegyekről messze ellátni, mert bár körülöttük lemállott a közet, a szél-víz elhordta azt, ők kemények, túlélnek az időt, megmaradnak. Ilyen ember a ma itt ünnepelt prímás, Fodor Neti Sanyi bácsi, a kalotaszegi népzene 77 éves nagy öregje. Zenéje kifogyhatatlan, minden találkozásunkkor megörvendezett egy újabb, soha nem hallott dallammal – írja Kelemen László. Mozgékony szemei, nagyon plasztikus arckifejezése, arca, teste, egész lénye muzsikál. Zenéje örök és időtlen, segítségével átléphetünk egy másik, már elmúlt világba, amelyről – épp a távlat miatt – úgy tűnhet, hogy ott minden igen nagy rendben volt. A Neti által játszott Pakulár-nóta – „Mikor a pásztor elvesztette a juhait” – története is azt mondja, hogy boldogságunkat, juhainkat keressük egész életünkben és mindig azt hisszük, hogy éppen megtaláltuk, de aztán mégsem a mienk. Így múlik el az életünk, míg rá nem döbbenünk az út végén, hogy a remény maga az út, és amíg élünk, keressük. Erre tanít Neti zenéje, miközben visz bennünket az úton.

*Kaláka együttes:* 30 év, 1300 énekelt vers, 7200 koncert, 2 millió kilométer itthon és Európa, Ázsia országaiban, 300 ezer lemez, 2 arany és egy platinalemez. A Kaláka persze többet jelent a számoknál: összefogást, összetartozást, ami a mai rohanó és gépies világban olyan nagyon kellene. Énekelt verseik a teljes magyar és világirodalom gyöngyszemei, az emberi értékek tiszteletét sugározzák – írja a Kuratórium nevében Halmos Béla. A Gryllus Dániel vezette csapat érzékenysége, kreativitása és muzikalitása az összetartozást dicséri. Nem egyszerűen megzenésített versekről van szó, hanem autonóm értékeket hordozó kompozíciókról, amelyek több, gyakran egymástól eltérő stílus határmezsgyéjén egyensúlyoznak, és közben mindig megtalálják a zenekar saját útját. Összetéveszthetetlenül egyéni muzsikájuk egyszerre több generációhoz szól, ez a hatalmas, folyamatos Kaláka-fesztivál sok nemzedéket vezetett el a zenéhez és a költészethez.

*Kocsár Miklós* gazdag zeneszerzői munkássága a kórusművektől a kamarazenén át a szimfonikus darabokig

ível. Zeneszerzői portréja lírai hangnemű, poétikusan bontakozik ki, a drámaisággal szemben inkább epikus - írja Szokolai Sándor. „In medias res” módon csak ritkán vág a dolgok közepébe, inkább fokozatosan vezet be a mű szívvel-ésszel-füllel követhető hangzásvilágába. Szólamai dalolnak. Ráillenek a költői sorok: „dalomtól fölhevül a levegő”. Nem rohannak el hangjai, mint századunk megannyi túlhevült zeneszerzőjénél. Nyugodtan sétál hangjai között, mert nyugodtabb, mélyebb lélegzetű, mint a kor, melyben alkot. Zenei nyelve úgy szívta magába Bartók, Kodály jellegzetes intonációit, hogy nincs benne semmi másolás, utánézés. Tökéletesen ismeri az énekhang természetét. Bizik hangjaiban, mert nem fél a megszólaló hangok varázsától.



Cserhalmi György

Lajkó Félix mire huszonhárom éves volt, bejárta és meghódította a fél világot, s mire huszonhat lesz, majd az egészszet, – piciny falujából, a Vajdaságból. Az Egyesült Államokban éppúgy szeretett vendég, mint Japánban – s a kettő között mindenhol. Persze havonta kétszer-háromszor a szülőföld fővárosában, Szabadkán szólal meg a varázslatos, virtuóz hegedű. „Igazi, tiszta örömet hegedül bele a lelkekbe. A hangjegyek, a zenei szenvedély embere. Ha játszik, nincs is ott, lelke új utakon bolyong, arca külön életet él. Muzsikájának népi gyökereit átszővi az ezerszínű stílus, semmilyen címke nem fér rá az öntörvényű emberre és zenéjére. Ő Lajkó Félix.” Virtuóz módon egyesíti a nép- és komolyzenét, a dzsesszt, a bluest, s zenekara, ha mögötte áll, mintha nép- és cigányzenéből, pannon csárdásokból, valamint dzsesszből szőtt kozmikus palástot vinne utána. Árad a tanyavilág, a cigányság örömeinek és bánatainak légköre a virtuóz hegedűből. Virtuális lény. Vonóval kel, vonóval fekszik, akkor hangtalan csak, amikor alszik. Tehát soha.” – fogalmazznak a szakírók.

Cserhalmi György hazai férfi színjátásunk első embere, a férfias szerepek szimbóluma. Hosszú út vezetett a nagypapa ágyában az öreg mellé bújó, álmodozó kisgyerektől az az emberi és szellemi ideál, Latinovits Zoltán barátságáig, a zúgó tapsviharokig a Nemzeti Színházban, ahol a Téli rege, a Tóték, a Kaukázusi krétakör nagy szerepeiben tündökölt – ez utóbbiban Kubik Annával is – írja a Kuratórium. 170 színpadi szerepe közül a régi és az új Új Színházhoz tapadnak a legfrissebb sikerek, ezek közül is kiemelkedik a Don Juan Székely Gábor rendezésében. Több mint 120 filmben köszön ránk a vásznon.

Bár szeretné érzékeltetni, hogy számára idegen és idegesítő a közélet, az ellenkezője az igaz: tetteiből, néha zordan felszólló hangjában a hazájának javát kereső, magyar népet minden pontján és porcikájában szerető nagy színész keresi az állandó és örök igazságot.

## 2000 – Évezredfordulás felelősség

2001. 01. 01.

*Kedves Jó Barátunk A Magyar Művészetértben!*

Sokféle ünnepélyes formában sikerült elbúcsúzni életünk legkerekebb évétől: 2000-et vagy majdan 3000-et, mint megélt évszámot viszonylag ritkán írunk le.

E kis köszöntő levélben kívánom Neked és Szerettednek mindazt, amit megálmodni s megtenni egyáltalán lehet még – a képzelet és a valóság határán lavírozunk amúgyis. Legyen boldog minden perced – hogy okozhass ilyet másoknak is. Szikár erővel és csendbe ívelő lélekkel köszönök magam is egy jó nagyot a következő évszázadnak. *Éljünk sokáig mások örömeire – a magunké önmagunkért kevés lenne.*

A következő években is ott találsz, álmos képű lovagként, egyszemélyes szabadcsapataim élén, mint mindig az elmúlt évtizedben: egy kis *tévéből*, egy nagy *Magyar Művészetértből*, *könyvek* írásából és a *tőzsdei pénzügyek* izgalmából keverem a kásámat. Mindenekelőtt persze A Magyar Művészetért javára.

Tervünk a XIII. MM Gála, a „Posztumusz – A Magyar Művészetért” díszalbum és az „Üzenet Erdélyből – A III.

Évezred” címmel az album 8. kiadása. Megvalósításuk Rajtad, erődön is múlik. Éljen soká minden barátunk – A Magyar Művészetért Díj, s művészei, mecénásai.

2000. 05. 20.

*Kedves Martonyi János, Tisztelt Külügyminiszter Úr!*

Rövid összefoglalóval köszönöm meg személyes közreműködésedet, segítségedet a magyarok világtalálkozóján a Parlamentben, hogy átadhattuk díszalbumainkat a világ magyarországi képviselőinek. Szép volt...

A Magyarország 2000 konferencián a *150 dedikált példány* elérte célját, s ajánló levéllel és egy zseniális Ady-jövendöléssel komoly lehetett az *“Üzenet Erdélyből – 2000”*. Tény: Nélküled el sem jutott volna oda.

A 2000. augusztus 20-ra készítendő 300 példányos bibliofil kiadás felét, 150-et ajánlok fel hasonló módon ajándékként a *világ felé*, Rajtatok keresztül: talán nagyköveteknek, a kulturális intézeteknek, s hozzájuk közel eső kiváló magyaroknak a világban. Szállítom: július 15-én.

2000. 09. 07.

*Tisztelt Mecenátúra!*

Rövid összefoglalóm a közelmúltról és néhány szó a jövőről:

#### 1. A közelmúltban

- kétszer is megjelentettük és egy széles, baráti körben több mint 300 példányban a magyarság körében és a külföldi diplomáciai vezetésünkben ajándékként felmutattuk az *Üzenet Erdélyből 7. és 8. kiadását*. Köszönet ezért mindenkinek, aki az idén anyagilag is támogatta az MM-et, főleg pedig a négy vezető mecénásnak, az *Axelnek, a Budapest Investmentnek, a Geodéziának és a GL-4-nek*.
  - a Kuratórium döntött az idei Magyar Művészetért Díjakról, összesen 10 díj átadásáról (jövőre hasonló számú díjat adunk át), a díjazandó művészekről. Nevüket a Díjátadó Gála helyszínének és időpontjának ismeretében hozzuk nyilvánosságra.
  - a Budapesti Ügyvédi Kamarában tartott kiállításán bejelentést téve *Gubcsi Attila 2000*, illetve 2001 folyamán összesen *20 festményét és 30 grafikáját* ajánlotta fel a Magyar Művészetért Díj céljaira. Ezzel a művek értékét tekintve „belépett” a vezető mecénások közé.

#### 2. A közeljövőben

- a Budapest Tv-ben szeptember 30-án megkezdjük A Magyar Művészetért Díj művészeinek portréját a *Kézfogások* című műsorban, szombat esténként 18-19 között.
- szeptember végén lezárjuk az Aranykönyv – A Magyar Művészetért 2000 díszalbum kéziratát. A művet december 1-jén jelentetjük meg több mint 70 nagy művésznünk ars poeticájával és fő művével.
- december 15-én megjelentetjük az *Üzenet Erdélyből* – A harmadik évezred című ünnepi kiadást.
- a Herendi Porcelánmanufaktúra Rt.-vel közösen nagy, az ezredfordulónak és ezer évünknek tisztelgő, ajándékozó gesztust szervezünk 400 olyan személy felé, akinek szoros köze van az általunk jegyzett Magyar Művészetért Díjhoz, illetve általában a magyar művészetekhez, annak szelleméhez. Szimbólum lesz ez 400 fő valóságos és lehetséges együvé tartozásáról a művészet égisze alatt.

2000. 12. 14.

MTI közlemény: A XII. Díjátadó Gálán csütörtökön (december 14-én 19 órakor) a megújult Károlyi Palotában átadják az idei, A Magyar Művészetért Díj 2000 kitüntetését 8 művésznek és két együttesnek

*Az idei díjazottak:*

Honvéd Együttes  
Jókai Anna  
Keleti Éva  
Kokas Ignác  
Márai Sándor posztumusz  
Ökrös együttes  
Sinkovits Imre  
Sváby Lajos  
Szabados György  
Ulman István – Várhosszúrét

Az MM Díj 1987-ben alakult, az első nagy *privát közösségi* alapítványként (kezdetben), majd önállóan élő díjként. Ma a legszélesebb művészeti *díjrendszer*.

13 éve alatt 160 művészi díjat adott át, minden művészi kategóriában: zene, tánc, vers, próza, színészet, színházrendezés, film, festészet, szobrászat, fotó, építészet, népművészet, határokon túli magyar művészetek. Kuratóriumai mindig pénztől és politikától független döntést hoztak.

A Kuratórium tagjai: Gubcsi Lajos elnök, Ágh István költő, Korniss Péter fotóművész, Kő Pál szobrász, Makovecz Imre építész, Melocco Miklós szobrász, Sára Sándor rendező. A díjat szponzorok tartják fenn, tisztán privát alapon, személyes jövedelmükből. A díj egy jelentős összeg és egy gyönyörű, aranyozott tűz- és sodronyzománc alkotás, egyedi darab Ötvös Nagy Ferencről. A Magyar Művészetért 2000 díjátadás kiemelkedő ünnep – ezt jelzi, hogy e napra megjelentetik karácsonyi ajándékként az „Aranykönyv – A Magyar Művészetért 2000” díszalbumot, 73 nagyszerű művész – MM-DÍJAS – ars poeticájával és legszebb életművével, valamint újra megjelenik az erdélyi díszalbum, ezúttal „Üzenet Erdélyből – A III. Évezred” című kiadásban.

A Gálán az idei díjasok közül fellépnek a Honvéd együttes férfi kórusa és szavalóművészei, valamint az Ökrös együttes. A díjakat a Kuratórium elnöke, Gubcsi Lajos adja át. A fő mecénások: az Axel Springer Kft., a Budapest Investment Rt., a Geodézia Rt. és a GL-4 Pénzügyi Kft.

*A laudációk:*

#### *Honvéd együttes*

Ez az 52 éves talpig férfi – asszonyaival – az ország első hivatásos művészegyüttese. Örök hűséget esküdött Bartóknak, Kodálynak, a tiszta forrásnak. Alkotóműhely, amelyben a magyar néptáncmozgalom meghatározó egyéniségei, a férfi operaénekes gárda színe-java nevelkedtek. S nem tagadja: örömmel vitte el a művészet üzenetét olyan katonafiatalkok százazeirehez, akik így ta-



*Az MM-gálák gyakori vendége volt a világhírű Honvéd férfikórus*

lálkoztak először az élő művészettel. Pajtában vagy helyőrségi szálláson – vagy a Nemzeti Színházban –, mindegy is: szuverén társulat szuverén repertoárral.

Különös, egyedi rangját adja, hogy itt formálódott világhírűvé a Honvéd táncszínház, a Kárpát-medencei folklór ismert fémjele. Az ország mindmáig egyetlen hivatalos férfi kórusa a Honvéd férfikar. S az együttes része a híres népi zenekar, az autentikus paraszzenét játszó, világhíró Hegedős együttes.

Repertoárját félszáz mű alkotja, évi 400 előadással ket-tős küldetést teljesít: igaz magyar művészetét hagyománytisztelő korszerűséggel ápolja, külön gonddal viseli szívében a határokon túl élő magyarságot, mint a magyar kultúra vérkeringésének friss erejét.

#### *Jókai Anna*

30 éves szépírói életművének ezredzáró súlyú összegzése volt két évvel ezelőtt a „Ne féljtek”. A két emberpárral együtt mi is megpróbálhatunk eligazodni az élet bozótos, kanyargós ösvényén, számvetésekkel, pl. egy-egy összetört házasság meg nem emésztett emlékeivel, a hit, a bűn kérdéseivel, buzgóságunkkal, önsajnálattalunkkal. A „ne félj” Jókai Annánál vigasz akar lenni, a „spirituális valóságot megélt ember vigasza”. Szemben étellel és halállal.

Jókai Anna – miközben az emberi sors és élet szürke hétköznapijaival szembesít – a bölcsélet nagy kérdéseire keresi a választ: mi a lét rendeltetése és célja. Hősei, mint mi, élnek az életüket, s az évek múlásával egyre többször szembesülnek a halállal, szeretteik elvesztésekor őket is megéri az elmúlás, gondolataikba beférkőzik a test és a lélek elkopása. A szorongás.

Tudatukban gyakran felsejlik a szerelem hatalma. S az író mintha letenné a voksát amellet, hogy inkább az önfeláldozó, akadozó szeretetnek van nagy hatalma, ez az egyetlen emberi magatartás, amely gyengeségünkben is erőt és reményt ad, hiszen ez az, amit mindig visszakapunk a mieinktől, és az általunk adottak töredékei is fénybe vonják majd öregségünket. A kis tettek és gondolatok mögött is ott duzzad valami fontos és egyetemes. Rólunk szól Jókai Anna minden szava.

#### *Keleti Éva*

Önéletrajzi pillanatok adják vissza leginkább Keleti Éva és masinája célját: „1957. A kulisszák mögött álltam a Nemzeti Színházban. Mindenki tudta már, hogy Timár József halálos beteg. Egyszer csak arra leszek figyelmes,

hogy a nagybeteg Tímár az Ügynök halála előadása előtt megemeli azt a két bőröndöt, mellyel később színpadra fog lépni. Bennem az az érzés támadt, hogy kipróbálja az erejét, vajon ma este el tudja-e játszani a szerepét. Dráma a drámában... Arra se volt időm, hogy végig-gondoljam, mi történik, öntudatlanul elkattintottam a fényképezőgépet. Megszületett az első kiállítási ké-pem és eldől, hogy az életemet a fotográfia fogja meg-határozni. Megéreztem, hogy a gépemmel érzelmeket tudok elmondani. Mindig nagyon szerettem az em-bereket, megpróbáltam mindig többet adni annál, mint a színpadi jelenet fotografálása. Meg kell örökítenem a mindenkori nézőnek, olvasónak azokat a pillanatok, alkotókat, akik örömet okoznak nekik a filmekben, a színpadon, könyveikkel, festményeikkel. Imádtam a tán-cot. A klasszikus balett volt a fő területem, a néptánc például Kornissé. Szerettük egymást, sokat tanultunk egymástól, és büszke vagyok, hogy Korniss Pétert, Féner Tamást, Szalay Zoltánt, Keleti Évát, Lajos Gyurit így együtt, mint a nagy generációt szokták emlegetni.”

#### *Kokas Ignác*

Ahogy azt Kokas Ignác megírta önéletrajzában: „Tiszteld és szeresd a most élőket éppúgy, mint elődeik emlékét, akik sok ezer éven keresztül ezen a helyen mindig jelesre vizsgáztak. Tele batyuval bocsátott utam-ra a szülőföld. Én pedig mint hűséges fia, festékekkel, ecsettel a kezemben megpróbáltam mindezeket lát-hatóvá tenni... Kollégáim sokszor vetették a szememre, hogy keveset utazom a világban. Miért csak a szülő-földem körül kerengek eszelősen? Mérgemben egyi-küknek azt feleltem: „Ha én Válon, a burgondiás gödör szélén fenékbe rúgok egy kutyát, az épp úgy fog üvöl-



*Kokas Ignác*

teni, mint Chicagóban. Ha nem, akkor az nem kutya!” Mindenesetre a beszélgetés itt abbamaradt. Talán Chica-góban vagy másutt a világon nem gatyát hordanak az emberek? Nem kell nekem máshova menni szeretetért, jóságért, ganyéságért, bánatért, örömeért, másért! Hitért, hitetlenségért, netán hazugságért, felhőért, bogozni megfejthetetlen titkokat? Válon mindez megvan.”

#### *Márai Sándor posztumusz*

Az évszázad százéves nagy emberének minden sorában benne rejlik egész gazdag magyarságunk, főként büsz-keségünk, melynek hevével meglepte a világot. Hitére taláalomra idézünk Kosztolányiról írt soraiból. „Csak a költők adnak már ennek a nemzetnek önzetlenül valamit. Mindenki más csak akar a nemzettől valamit: hivatalt, tisztséget, nyugdíjat és rangot. Csak a költő, aki életében soha nem kapott hivatalt, sem tisztséget, sem rangot – amit szerzett, azt is inkább csak megnyírbálták s eliri-gyelték tőle –, ad két kézzel, holtában is, kéretlenül. Ilyen gazdagok a költők? Ilyen reménytelenül gazdagok, igen.

Egy költő fölkél a sírból, nemzete színe elé lép, s ki-mondja e szavakat: Lenni vagy nem lenni. Olyan pilla-natban mondja ezt, mikor ez igék Európa népeinek ajkán égnék. De a költőt e lángoló világban a magyarság sorsa érdekli. A magyarságé, melynek sorsát egynek tudja Európa sorsával. Tiszta nyelvet követel, hogy megma-radjon e nép, s tisztultabb szíveket. Széchenyit idézi és Aranyt, bizonyít és meggyőz, hogy jogunk van élni. Egy halott bizonygatja ezt, minden földi zengéstől meg-tisztult szavakkal. Talán most meghallják üzenetét az élők. Mert életében csak úgy fél füllel hallgatták, hűmmögve és mellékesen.”



*Márai Sándor*



Ökrös Csaba

#### Ökrös együttes

Közép-Európában él a népzene, még él. Nem múzeumokban mutogatott darab, de naponta megélt valóság, hús-vér művészet. Az *Ökrös zenekar* személyes boldogságának tartja, hogy e zenét elviheti a világba, s újra elmehetnek a forráshoz, az erdélyi falvakba gyűjteni, ahol e csodát megtanulták, azaz a népzene egyik utolsó európai kincsesbányájába – dalokért, amelyek máshol már rég kivesztek. Bár a zenekar öt tagja – Ökrös Csaba, Molnár Miklós, Mester László, Kelemen László és Doór Róbert – klasszikus zenei tanulmányokat folytatott,

csaknem másfél évtizede idős paraszttzenészekről szívják magukba az élő zenét, a kultúra átörökítő módszerét, az eredeti fellépést. Elvitték e hagyományokat Európa és Japán legnagyobb fesztiváljaira, s Észak-Amerikában koncertsorozatokat adtak olyan nagyzenekarokkal, mint az Oregoni, a Brooklyni, a Miami, a Philadelphiai Szimfonikusok. Világszerte játszott zenéjük a tegnapi mánap. „*A népdal a szabadság ablakára függesztett tekintet*” – vallják. A Magyar Művészetért Díj korábbi művészei közül rendszeresen együtt lépnek fel *Berecz Andrással*, *Fodor Sándor* „*Netivel*”, *Sebestyén Mártával*.

*Sinkovits Imre* laudációja szóban hangzott el, melyet Kő Pál adott elő külön, a Nemzeti Színház színpadán, a művész közönsége előtt.

#### Sváby Lajos

„E festészet líraisága lenyúl a mélyre, itt minden abszolút és végleges. Beleránt a maga körében a harsányság, a durva erőszakosság, a képekből kirívóan ránk tekintő arcok. Nehéz elbújni előlük.” – írta Szász Imre. S a laudációt méltán folytatjuk Örkény István soráival. „*Lázadó festő. Egyik legfőbb sugalmazója a mozgás: de*



Sváby Lajos: Kép Picasso idézettel

hadd mondjak mozgás helyett időt, s idő helyett is annak csak a mi évszázadunkban felfedezett, kiismert megnyilvánulását: a robbanást. Az ő vásznain nem honol nyugalom, ritka vendég a megállított idő. Sváby úgy tudja megragadni a pillanatot, ahogy a tüzerek egy ágyút sütnek el. Ennek nemcsak moraja van, hanem fölkészülése is, amit eszméletünkben önkéntelenül is beleérzünk, és folytatódása is, a lövedék becsapódása, amit a moraj hallatán idegrendszerünk előre jelez. A világnak ez a látásmódja alapvetően drámai. Ez csak úgy valósulhat meg, ha a festő nem lágyítja a formákat, nem tompítja a színeket. Sárgái, vörösei, kékei, fehérei még a tubusból, még a dzsungel harsány növény- és madárvilágából hordják magukban és hirdetik a maguk állathoz-emberhez egyformán szóló, őskorunk óta érvényes üzenetünket. A vászon előtt állva érezzük, hogy velünk is történt valami: találkoztunk egy nagy festővel, aki egy 1935-ben Abádszalókon bekövetkezett véletlenül törvényszerű pillanat óta állandóan ecsettel a kezében jár.”

#### *Szabados György*

44 évesen Liszt-díjat kapott, 50 éves korában azt írták róla mindenütt: művei az európai zene egyetemes érvényű alkotásai, melyekben a népzene és a belőlük kinövő muzsikák eggyé olvadása teremt új zenét. 10 évvel később, 2000-ben emeljük a megállapításon: zenéje egy rendkívül dinamikus, ezredvégi, a hagyomány és a modernitás értelmében is európai és magyar zene, telve a spontaneitás élő frissességével és a szellem erejével. A zene szellemének erejéről álljanak itt Szabados György szavai:

„A zene mindent átad és magába ölel, ami lejátszódik a szívekben és a fejekben. S pontosan jelez. A zene kettős természetű fénye nem nélkülözhető – s egykor döntő jelentőségű volt. A legemelkedettebb kultúrák államai – az ókínai és az ógörög – valóságos érzéki államalapnak tartották, s tették is meg annak mély pszichológiával. Persze ott az Isten-ember-világ egyensúlyos szemlélete s nem a hatalom volt az alany és a tárgy. A méltán becsült művészetek pedig magasan tartották az embert mint szellemi lényt, mint Kapuzatot. A zenét mint természeti jelenséget elvont és egyben szabadon kezelhető pentaton és más többfokú *sorokká* kodifikálták, amely sorokon változtatni nem volt szabad. Egy hang megváltoztatása ugyanis – minő példátlan emberismeret! – az államot veszélyeztette. A magát a világgal egynek érző ember

képes volt felfogni a zene harmóniáját és a lélek tulajdonságait. Természetes rendjét, mozgástermészetét átélte, azt elméje felitatta, s képes volt ezt a tudását át is adni, a hatalmat gyakorolva pedig éltetni azt a Természet emberi méltósága iránt.”

#### *Ulman István*

A nyelvhatár ritkuló magyar közösségében él, látótávolságra Krasznahorkától, gyönyörűsége hegyvidéken ingázva Rozsnyó és Várhosszúrét között, a történelmi Gömör vármegyében. Édesapját a világháború sodorta – hadifogságba –, s csak szökve jöhetett haza szülőföldjére, mert a felvidéki magyar hadifoglyot nem engedték volna be Csehszlovákiába, így a fogságból hazatérve szélnek eresztették őket Debrecenben. E sors meghatározta Ulman István magatartását.

A rozsnyói járásban a rendszerváltás után elsőként állított emlékművet az ott elesett magyar katonáknak. Az öt-hat méteres kopjafákat maga faragta, ahogyan az Aradi Tizenhármak egyetlen felvidéki emlékművét is. Kós Károly hagyományait folytatva építi házát, vendégházát, műhelyét, a közösségi faluházat a Csermusnya patak partján. A magyar emlékművek lerombolásának fenyegetettsége idején éjjel-nappali őrjáratot szervezett a honfoglalás legfontosabb felvidéki emlékműve körül. Fafaragói életművében figurális faragásai iskolát teremtettek e tájon. Hatása jól mérhető a felvidéki magyarság körében.

*2000. december 14.*

*Levél és emlék 400 barátunknak Karácsonyra!*

Ünnepélyesen emelkedett érzésekkel adjuk át *ajándékunkat* az évezred számunkra legmeghittebb, mostani ünnepén. Tudásunk legjavát tettük bele – s olyanoknak nyújtjuk át most, akik mindig tudásuk legjavát adják, ha a magyar művészetek szívből jövő megbecsüléséről van szó. Művészek, mecénások, a közélet, a gazdaság, a média kiválóságai.

*Melocco Miklós* tervezte a Herendi Porcelánmanufaktúra *teácscsészéjét* – kézben, szív előtt tartva mindannyiunk reggelét, az ébredést egy szép napra.

Mellé tesszük a mienket: A Magyar Művészetért legjobb művészei, legodaadóbb mecénásai alkották a GL-4 Pénzügyi Kft. anyagi támogatásával a szellemi gazdagság *diszalbumait*, amelyek az ezredforduló páratlan hagyatékait gyűjtik össze és teszik örökérvényűen közkinccsé az „Üzenet Erdélyből”, az „Aranykönyv – A Magyar Művé-



*Sváby Lajos: Vezeklés című festménye a MM Élőtárlatában*

szetért 2000” hasábjain – és szerény adalékként a „Valaki dobog a szívemen” kötetét ajánljuk még hozzá.

Legyen gyönyörű az éve, ez a ritka 2000. esztendő – milyen sokat kell várnunk a 3000. végére! –, a Karácsony, a Jövő, az Élet. Legyen gyönyörű a Családunk. Amiért élünk. Legyen velünk A Magyar Művészetért jövőjében.

Budapest–Herend, Advent

Kovács József	Gubcsi Lajos
Herendi	A Magyar Művészetért
Porcelánmanufaktúra Rt.	Dij Kuratóriuma

*Sváby Lajos festőművész levele e könyvhöz 2012-ben*

A festő nem csak figyel és regisztrál – saját érzései is rákerülnek a képre. A valóságnak, a létezésnek, a mostannak szerelme a festmény. Csak akkor tudtam jól festeni, ha ez a “szerelem” zavartalan volt bennem. Bármilyen volt is képemnek a tárgya – csak az

önbizalmam megszerzése, hasznosságomnak nyilvánvalósága (a mi világunkban nem könnyen megszerezhető pillanatok) tudta megadni nekem azt a bátorságot, hogy amit látok, érzek, azt elfogadjam, és magamon átszűrve, tárgyiasítva visszaadjam.

A képeim új impulzusokra készültek. Mindig úgy kezdtem el a munkámat, mintha semmit sem tudnék, mintha mindent előlről kellene elkezdenem. Csak akkor mertem kezembe venni az ecsetet, ha természetessé – valóságossá – vált bennem gondolatoknak és szándékoknak a metaforája.

Azokat az érzéseket szerettem volna festményeimben megjeleníteni, amelyeket elmondani nem is lehet – villanásokat, melyeket épphogy csak meglátunk egymáson, múltó rezzenéseket, amelyek hatására azt érezzük, hogy most egyszerre valakit megismertünk. Nem az ünnepélyest közvetítettem, nem az érzés

képletét – emblémáját. Nem a kiemelt állapotot, hanem a mostanit, az elmúltot, ami azonban mégis újra és újra megszületik, ám mindig más alakot öltve, és mindig váratlanul. Ahhoz, hogy dolgozni tudjon az ember, hogy merje igaznak, jónak tartani a munkáját, ahhoz kell a dicséret is. Ilyen biztatást kaptam, amikor A Magyar Művészetért Díj kitüntetésben részesültem.

2012. november

Gubcsi Anikó-Gubcsi Lajos: *ARANYKÖNYV – A Magyar Művészetért – A III. évezred*

A 2000-es gálára időzítettük az Aranykönyv megjelenését. Zsenik sora, élők és elhunytak, valamennyien a díj tulajdonosai. Az Üzenet Erdélyből sokszori kiadása után – és 1998-tól folyamatosan megjelenő lírai regényeim után (Szem, fényvesztés 1998, Valaki dobog a szívemen 1999, Haza szerelem 2000) – az Aranykönyv indította el ténylegesen és visszavonhatatlanul a sorozattá vált díszalbumkiadást. Az Aranykönyv a díjhoz hasonlóan áttörte a konvenciókat, egyébe varázsolta a magyar művészetek számtalan területét, művészetét Á-tól Zs-ig: Ágh Istvántól Zsuráfszky Zoltánig. Borbándi Gyula Münchenből, Csete György és Finta József az építészetből, Fábri Zoltán, Huszárik Zoltán, Kondor Béla, Wass Albert, Szóts István, Márai Sándor a túlvilágról ölelte át társait és közönségét. Újonnan felfedezettek, soha addig el nem ismertek álltak közéjük, Földi Péter, Karsai Zsigmond, Gergely András, Lajkó Félix, Lohinszky Loránd, Olasz Ferenc, Szalay Ferenc, Páll Antal, Tóth Menyhért. 73 zseni egy kötetben: írók, költők, fotóművészek, festők, szobrászok, építészek, az iparművészet mesterei, színművészek, zeneszerzők, karnagyok, koreográfusok, népművészek, a tánc nagyjai, film- és színházrendezők varázsolták egyetlen kötetbe hitvallásukat. Anikó lányommal kéz a kézben, fele-fele arányban örökítettük meg az utókornak az ezredforduló magyar géniuszát. Tudta rég, hogy itt nincs honorárium. A gálán mindenkinek a kezébe adtuk a nyomdászágú friss köteteket, s amikor másnapról betérítettük vele a magyar közösségeket – ajándékként ezer számra –, felderültek az arcok, ünnepélyesek lettek a tekintetek. Éppen 1000 évvel István trónra lépése után, éppen 2000 évvel Krisztus óta EZT, éppen ezt viszi magával tovább az alkotó magyar művészet: ezt a tartalmat, ezt a küllemet, ezt a hitet.



*Az Aranykönyv társszerzője, Gubcsi Anikó*

Mindent elmond, ha a kolofonból idézem a könyvben közreműködő alkotókat: Szántó Tibor könyvszerkesztő, Keleti Éva képszerkesztő, Asszonyi Tamás, aki a borító díszrészletét tervezte a koronázási paláston található Szent István képmás alapján. És külön hálám is Asszonyi Tamásnak, a leghíresebb magyar éremtervezőnek. Összesen 16 albumunk címlapjára varázsolta rá művészetét. Minden nagy album borítóján egy réztábla szimbolizálta a mondandó lényegét. Fáradhatatlanul értette meg és metszette rézbe a fő motívumot Asszonyi Tamás. Az Aranykönyv volt az egyetlen albumunk, amelyhez állami támogatást fogadtunk el: amikor Nemeskürty István, az 1000. évét ünneplő millenniumi kormánybiztos meghallotta, mi készül, meghívott, és felajánlott félmillió forintot a könyv nyomtatásához. S ezt hallva, ugyanilyen döntést hozott a kulturális miniszter, Hámori József is.

Álljanak itt Nagy Gáspár profétai igazságú mondatai a vele készült interjúból, az Évezredből:

*– Ha ma 2000 mérvadó költőjének szemével ránéz e tájra, magánemberekre és közerkölcsökre, életre, halálra, nevetésre és könnyre, költészetre és politikára, és hitvallásba kezd...*

*– ... Nem jó így ez a világ – s a magyarság sorsa se épp így jó, ahogy van. Ez utóbbi érdekel igazán, a vi-*

lágot úgysem tudom áttekinteni, bár a technika révén egész nap nézhetem a háborúkat, szörnyűségeket, bejöhök az életembe-házamba minden örület, amelyet korábban elkerülhettem. Közelebb maradván: a romlásaink, erkölcsi életünk, teljesítőkéességünk szintje nem a mostanból táplálkozik. Évtizedeinket, életünket mindig az ironikus-pesszimista oldalról írom meg. Arról írok, ami az embert bántja, megalázza. Nem a jókedvemről írok, hanem akkor, amikor köztem és a világ között nagy szakadék tátong, azt – ahogy Határ Győző mondja – egy hajszálhíddal összekötni, kibeszélni a valóságot. A gondokra specializálódtam. Ez hívja elő belőlem az ellenszegülést, a lázadást – és azt a jobbat, amire töreksem.

Ha leírtam, hogy az erkölcsünkben nagy romlások mentek végbe a 60-80-as években, miért hihetném, hogy most 10 év alatt mások lettünk. Úgy érkezünk a „szabadság birodalmába”, a szabadság dzsungelébe 1990-ben, hogy hoztuk a múltunkat. Sok esztendő kell még, míg letisztulnak a kavargások, hogy kiderül színről-színre, hogy ki micsoda, mi az átfestés, a takatika... művészet mindig megpróbálta áhítani a szabadságot – s közben látta, hogy hova pányvazzák le azok a kötelékek és kötelek, ahol vagyunk. Ha azután ebben a különleges világban az ember túl sokáig él görnyedten, nehéz a főlegyenesedés... Egy erkölcsében megrogyott ország-nemzet, beleértve a távol élő, az elszakított magyarokat, mankóval jár, hadonászik vele, próbál főlegyenesedni, de ez nagyon nehezen megy.

Közben pedig látjuk a társadalmi igazságtalanságokat: az ember és ember között óriási távolságokat épít a pénz; a hatalom távol van tőlük; alig van bennünk szolidaritás, az a szociális érzés, hogy az alul maradottakkal is szót kell váltani az életükről. Éppen erről a legfontosabb küldetéséről feledkezett el az irodalom, a művészet az elmúlt 10 évben... Óriási szakadások, lecsúszások vannak... Nem látom, nem hallom a válaszokat, pedig kellene lenniük, pedig várják... Baj van ezzel a harácsoló-habzsoló „új világgal”, amely most akarja elfogadtatni az eredeti tőkefelhalmozás vadságát, hosszúra és kegyetlenre nyújtani a mindent megszerzeni etikáját.”

A herendi vezérigazgatóval, Kovács Józseffel közösen végrehajtott világméretű ajándékozásaink részeként, az általunk adományozott díszalbumok útján 2000-2001-2002-ben ezek a sorok, az Aranykönyv eljutott a világ magyarságához Braziliától Ausztráliáig, Kanadától Olaszorszáig, s kiemelten a Kárpát-medence magyarságáig. Élesen él bennem az emlék, amikor Csáky Pál szlovákiai miniszterelnök-helyettes mellém állva egybehívta Dunaszerdahelyre a Felvidék 20 kiváló magyarját, és a díszteremben mindenkinek átadhattuk Herend és A Magyar Művészetért tárgyiasult üdvözlétét. Ilyenre sem ott, sem máshol nem volt példa, ők is tudták, mi is éreztük.

## 2001 – Megindul a támogatás

2001. 10. 20. Kopenhága

*Tisztelt Igazgató Úr! Kedves Gubcsi Lajos!*

Örömmel vettem szíves értesítését:

A Magyar Művészetért 2001 Díj” kitüntetettjei tiszteletére rendezendő gálaünnepségről. A meghívásnak nagy örömmel teszek eleget – erre az alkalomra hazautazom állomáshelyemről –, nem kevésbé azért is, mert abban bízom, hogy elnyerhetem jóindulatát együttműködésre egy ritkán adódó alkalomból.

Dánia 2002 második félévében tölti be az EU Elnökségét, melynek világviszonylatban nagy érdeklődést kiváltó legfőbb célkitűzése az Unió kibővítése lesz Európa újraegyesülése jegyében. Ez alkalomra kollégáimmal azon fáradozunk, hogy a magyar kultúra minden ágát reprezentáló színvonalas eseménysorozatot segítsünk megvalósulni ebben a művészetkedvelő országban.

Egy ilyen megmozdulás tág teret nyújt az államilag támogatott nagyrendezvényektől a kisebb együttesek, alkotó kollektívák, de szólisták és egyéni alkotóművészek – kisközösségek és szponzorok által támogatott – bemutatkozásáig terjedő akciókra. Az Ön és támogatói köre érdeklődése esetén megtiszteltetés volna számomra közreműködhetni abban, hogy minél több magyar kulturális értéket ismerhessen meg Dánia és – a megkülönböztetett médiafigyelemnek köszönhetően – egész Európa.

Dánia egyike Európa leggazdagabb, művészetszerető országainak. Az itt létrehozható viszonyok megalapozhatják a résztvevők tartós kapcsolatait az új évszázadra. Nagyköveti működésem fénypontjaként értékelném, ha hozzájárulhatnék a nemes díj kitüntetettjei és a jelöltek minél szélesebb köre bemutatkozásához ebben a barátságos, műértő környezetben. Örömmel tekintve közeli találkozásunk elé, tisztelettel köszöntöm,

Deseő László Nagykövet

2001. 12. 04.

Tisztelt Kuratórium! Tisztelt Szponzor Barátaim! Személyes, magánéletemmel összefüggő oka is van az örömeimnek, melyet e levélben érzel: *az is* van, s mégsem az a valóságos ok, ami itt látszik majd. De azért van tehát személyes is: holnapután, Mikuláskor, a Gála előtti órában kötök házasságot Anikóval. Az örömeim tárgyias oka A Magyar Művészetért eddig soha nem látott sikere, kiteljesedése – s ezért Neked nagy köszönet jár. Nem tudom, képes leszek-e ezúton megosztani Veled az érzést.

- A Díj nagyon rendben van. Kiosztása talán soha nem volt ilyen jól előkészítve.
- Ma megjelent a Posztumusz – A Magyar Művészetért című díszalbum –, olyan összefoglaló mű, amelyre még sokáig büszkék leszünk. Alapmű 41 elhunyt MM-díjas művész életműéből.
- Herenddel társak lettünk, ez már végérvényes. Az idén is 400 ajándécsomag indul útnak ajándékba itthon és a nagyvilágban élő magyaroknak – a mi 6 díszalbumunk és az ő egyedi, lord Queensberry által tervezett csészéjük. A környező országok magyar vezetői ünnepet szerveznek ez alkalomra a magyaroknak. 19 nagykövetség vezetői ugyancsak karácsonyi ünnepen adják át az ottaniaknak. Itthon az MM és a közélet java a gesztus célpontja.

*Anyagilag* egész évben és folyamatosan stabilak voltunk. Masszív szponzori gárdánk van, köztük nagyszerű nevekkkel – és most már láthatóan szervesen összeépülve velünk. Ajándékozásaink révén ez soha nem maradt egyoldalú, a vállalt PR-szerződéseknek pedig mindig eleget tettünk. Hálát háláért – ez az elvünk. Soha ne legyen üres a kezéd (ha már a fejed az!... hm) – ez meg a gyakorlatunk.

Tényleg nagyon hálás vagyok Nektek, hogy egy szép – bár korábban többször halálra ítélt – ügy kapcsán sikerült így összeforrasztani azt, amink van: az erőnket és a kedvünket valami fontos megvédésére és képviselésére; valamiére, amiről még tán nem is sejítetek, milyen fontos és nemes. Lesz az utókor szemében is.

2001. 12. 06.

*A Magyar Művészetért Díjátadó Gálája a Károlyipalotában*

Csomós Mari színművésznő  
Dienes Gábor festőművész  
Dubrovay László zeneszerző  
Farkas Zoltán és Tóth Ildikó néptánc  
Ghymes együttes zene  
Györfi Sándor szobrászművész  
Gyurkovics Tibor író  
Hamvas Béla író, posztumusz  
Herendi Porcelánmanufaktúra Rt., Kovács József  
Szabó István filmrendező

*A laudációk:*

*Csomós Mari*

Még kér a nép, Makra, Cserepes Margit házassága, 141 perc – a filmek. Szent Johanna, Nem félünk a farkastól, Yerma, Várnász – a színpad. Mása, Cressida, Ljuszka, Gertrúd. Ezer szerep. A mai méltatás mégsem ezekről szól. Hanem a nőről: Csomós Mari mindig az lesz nekünk, a lány, visszafogott, szemérmes, csendes nő – az anyánk a hátunk mögött, életkorunktól függően a kedvesünk, aki fogja a kezünk, hogy ne menjünk még el; társunk, barátunk, tanácsadónk az élet nehéz helyzeteiben. Kossuth-díj, Jászai Mari-díj, két évvel ezelőtt a színikritikusok díja koronázza rendszeresen a pályát,



*Csomós Mari*



*Dubrovay László*

amelyet most a Radnóti színpadán tökéletesít. Előtte végigjárta az országot, Veszprémet, Kecskemétet, Szolnokot. A legtovább a nemzet színházát gazdagította – mi még így emlékezünk rá. A Magyar Művészetért Díj olyan társai mellé hívja, mint Latinovits, Töröcsik Mari, Szirtes Ádám, Sinkovits Imre. Köszöntjük hölgyünket!

*Dienes Gábor*

Csodálatos gyermekkorom volt, mondja az 53 éves festőművész. Az lehetett, hiszen Debrecenben született, s Mátészalkán nőtt fel. Az Alföld illatában. Természetelvé és emberközpontú festészete az alföldi élményekből él. „Amióta eszét tudja, ül az iskolapadban” – méltatja őt a Kuratórium. Ezt azonban megunt, és föllázadt. Elhagyja a főiskola katedróját és szabadúszó lesz. Iván Szilárd és Bernáth Aurél voltak a mesterei. A Derkovits ösztöndíj után rögtön jött a Munkácsy-díj. Lehetetlen felsorolni a helyeket, ahol erőt gyűjtött: Amerika, Svájc, Német-, Francia-, Olasz-, Görög-, Svéd- és Törökország. Tavaly Kokas Ignác kapott Magyar Művészetért Díjat e teremben, most az ő legjobb barátja, Dienes Gábor örvendeztetheti meg a kitüntetéssel fiait – s talán a világot, amely keresi, ismeri őt: világhírű ugyanis.

*Dubrovay László*

Erkel- és Bartók-díjához társul most A Magyar Művészetért Díj. Dubrovay László művészete új eszközöket, hangforrásokat keres, frissvér-injekciót a kor gondolat-



*Tóth Ildikó és Farkas Zoltán Gubcsi Lajossal*

világának megértésére. Hagyományos hangszerekre írt kompozícióiban és elektronikus, számítógépes műveiben egyaránt felszabadító törekvés érvényesül. Kontrasztkban gazdag, drámai töltésű zenéje az előadót alkotótársnak emeli maga mellé, a közönségnek pedig újfajta élményt nyújt ízlésben, a hallás felfrissítésével. Szakított a megmerevedett, kiürült hagyományokkal, de a gyökereket nem tépte ki. Stochhausenért nem tagadta meg Bartókot. Úgy lett európai, hogy nem vált kozmopolitává, megmaradt magyarnak – származását népi hangszerek alkalmazásával is hangsúlyozva.

Elektronikus kompozíciók mellett vokális és hangszeres darabok gazdag választékát kínálja a szólóművektől a nagyzenekari alkotásokig, a változatos összeállítású kamaraegyüttesektől az erőteljes, nagyszabású Magyar szimfóniáig.

*Tóth Ildikó és Farkas Zoltán*

Egy gyönyörű páros – amikor táncolnak; s amikor csak úgy egyszerűen megállnak előttünk. Végigtáncolták – gyakran a Muzsikás együttes zenéjére – az egész világot, Észak- és Dél-Amerika, Ausztrália, Ázsia magyar közösségeit, koreográfiát írtak Bartók emlékére, Nagy László versére és a Bánk bánba. Méltatásul külföldi lapokból veszünk át:

„Ők együtt a magyar néptánc, a magyar kultúra utazó nagykövetei.” „Elmélyült munkájuk és virtuóz szakmai tudásuk, a divathullámokkal szembeni makacs ellenállásuk mindig a kor rezdüléseinek felfogásával



*Szarka Gyula a Ghymesből*

párosul.” „Saját táncgyűjtéseikre is alapozva, a Kárpát-medence különféle dialektusaiból alakították ki egymásra figyelő, mélyen átélt, szépen megformált táncukat, melyek mindig kivételes élményt nyújtanak. Az érzelmek és az indulatok széles skáláját mutatják be a méltóságteli lassú táncoktól kezdve a virtuóz frisséig.” Kedves Közönségünk: ha majd egyszer látják őket, jól figyeljék meg az előbbi szavak igazát – „ahogyan egymásra figyelnek”.

#### *Ghymes együttes*

Ez nem egyszerűen zene – ez “Ghymes zene”. Magyar, közép-európai népzenei gyökereken táplálkozik, sőt: azokon él. S így alkot világzenét, world musicot. Ars poeticája a muzsika egyetemessége. Teljesen eltérő kultúrájú közösségek fogadják be őket Japánban, Irakban, Jordániában, Finnországban, az Egyesült Államokban és Kanadában. Nagy színházak, műsorok kérnek tőlük, speciális zenéjükből Budapesten, Pozsonyban, Komáromban. 1993-ban részt vállaltak a legnagyobb európai szabadtéri színházi előadás zenéjének megírásában Toulonban. Pozsonyban a Magyar Köztársaság Kulturális Intézete, Budapesten a Fonó Budai Zeneház ad otthont rendszeres koncertjüknek. Legújabb lemezük, a Smaragdváros a híres EMI kiadásában jelent meg: az EMI biztosan tudta, miért akarta felkarolni kiadói tevékenységében az egyébként szokatlan zenei világot – a cég magyarországi képviselője népzenevel még soha



*Györfi Sándor*

nem foglalkozott ezelőtt. 17 év kemény munkája látszik beérni azzal is, hogy az Európai Világzene Toplistán tavasszal a 11. helyre léptek fel. A Smaragdvárosban a Ghymes hihetetlen tág hangszerarzenállal jelzi: virtuózok játszanak – csodálatos hangú lányok vokáljával kísérve. Így könnyű.

#### *Györfi Sándor*

„Adynak Párizs volt a Bakonya, nekem Karcag a Párizsom” – kunfajta, nagy szemű legény, Györfi Sándor vall így magáról. Nemcsak szobrász: életét csikósként élte jó ideig. Szabad ember tehát. Nem éri be azzal, hogy felmutassa a szépséget: erényeket is nyújt nekünk. Ha Kő Pál azt írja, hogy Györfi Sándor mindent, de mindent tud a szakmáról – akkor mi ezt most elhisszük. Tanulmányútjain bejárta már pl. Olasz-, Svéd- és Görögországot, Közép-Ázsiát, Egyiptomot, az Egyesült Államokat. Ám hűséges fiúként mindig visszatér szülővárosához, Karcaghoz. Úgy szereti földjét, hogy idehívta a világ szobrászait az Alföldre! A nyíregyházi és mezőtúri alkotótelepek atyja az éppen ötvenéves szobrász. Sokat elárul róla köztéri munkáinak a címe: A ménések emlékére, a Kun emlékhely, a Turul, az 1956, a Szabolcs vezér szobra, a Szent László lovas szobor. A Munkácsy Mihály-díjhoz most ismét két „MM” társul: A Magyar Művészetért. Ő egy XX. századi lelet lesz majd az utókorban, a kor gyönyörű plasztikai gondolata.



*Hamvas Béla*

*Gyurkovics Tibor*

Él közöttünk itt egy ember – írja méltatásában Zelnik József –, akit állandóan figyelmeztetnek, mint Nagy László ezüstmaszkú szeretőit, hogy ne mókázzon, csintalansága haszontalan, jelenünktől idegen. Erre ő azt mondja: én nem mókázom, csak elétek varázsolom Szabó Lőrinc Tücsökzenéjének a muzsikáját, Nagy László emberpárjait, kik fogukban viszik át a szerelmet..., Weöres holdbéli csónakosát, Pilinszky piétáját, Ady Endre bársony ostorát, Pázmány Péter igazságra vezérlő kalauzát, s a költészet idején átutazva mindent, az isa por és hamu nyelvéig, sőt az azon túl sejtett magyar világ rejtőzködő gyökeréig. Él itt köztünk egy magyar, aki szégyenlős a magyarságára, főleg amikor nemzeties szövegészlámosságokat üznek megélhetési magyarok. Élete és művészete egyszerre hivalkodó és rejtőzködő, érthető és érthetetlen, feltárt és elrejtett, egyszerre színrel teli és homályos. Egy magyar művész ember él itt köztünk.

*Hamvas Béla*

A múlt előtti század szülötte – és a XX. századi magyar irodalom és gondolkodás olyan sajátos alakja, aki itthon társtalanul járta a maga útját külhoni kortársai és holt mesterek példája és ösztönzése nyomán. Eredményeit az utódok és követők se nem cáfolhatják, se nem utánozhatják. Esszéinek, tanulmányainak és regényeinek könyvednek tűnő és ezért vonzó stílusa nem utánozható, mert ez a stílus nem él önálló életet – írja műveinek és életének szellemi gondnoka, Darabos Pál –, hanem mindig új szellemi felfedezések egyszeri és helyettesíthetetlen kifejezési eszköze. Ha hozzátesszük, hogy nagyszabású életművét élete nagyobb részében vállal-

kozásához méltatlan és anyagi aszkézisre kényszerítő körülmények között alkotta meg, akkor előttünk áll egy igazi közép-európai magyar alkotó szellemi arcképe, olyan művészé, aki a XX. századi diktatúrák külső nyomása közepette maga alakítja és nyíltan vállalja sorsát.

*Herendi Porcelánmanufaktúra*

Herendet minősítse először is életkora: nincs közöttünk egyetlen 175 éves művész sem; ráadásul derűsen és éppen megújulva, erősebben, mint valaha. Másodszor minősítse a tény: most már egyértelmű, hogy a Magyarországot a világban képviselő fémjelek közül a herendi a legegységesebb. Herend az igazán magyar márkák világában a zászlóshajó. Aki porcelánhoz ért és él a világban, az a tiszta színről és az áttetsző finomságú leheletvékonyról tudja, hogy Magyarország egy kicsi településéről származik a műtárgy. De tudta ezt Ferenc Józsa is – és a bájos, magyarimádattól kipiruló királyné, Sissi is. Herend nem csupán megőrizte szerepét a világ porcelánművészetében – szándékosan nem „gyártást” említünk –, hanem egyenesen az élre tör. S amit a Kuratórium külön áldásnak tekint: megmaradt magyarnak, egy gyönyörű dísz azon kevés közösségünk között, amely nem került külföldi bűv- és pénzkörbe. Herend nem mellékesen a hazai művészek, kiemelten a szobrászművészek önként vállalt atyja, de legalábbis atyai barátja.

*Szabó István*

Éppen 40 éve a filmszakmában – ő a legnagyobb élő filmművészünk itthon. A világ a Mephisto Oscar-díjáról ismeri, talán kövessük őt e laudációban a díjak útján az érzelgős – bár jogos – jelzők helyett:

Az Amerikai Filmakadémia négy alkalommal jelölte Oscarra. A Redl ezredes az Angol Akadémia díját, a Mephisto az Oscar mellett az Olasz Akadémia David di Donatello-díját nyerte el; a Napfény íze a Kanadai Akadémia nagydíját, az Édes Emma, drága Böbe és a Napfény íze forgatókönyve az Európai Filmakadémia díját, az „év legjobb forgatókönyve” kitüntetését érte el; az Álmodozások kora és a Tűzoltó utca 25. című filmek a Locarnói Filmfesztivál díját, az Apa a Moszkvai Filmfesztivál díját, a Bizalom és az Édes Emma, drága Böbe a Berlieni Filmfesztivál, a Mephisto és a Redl ezredes a Cannes-i Filmfesztivál díját hozta haza – haza, ahol a fenti filmek sora nyerte el a Játékfilmszemle és a Magyar Filmkritikusok Díját... – elnézést, elfogyott a tinta... és a szusz... Ja, még itt van A Magyar Művészetért Díj...!



*Szabó István és Gubcsi Lajos a gálán*

*Szabó István filmrendező levele 2012. novemberben*

Díjakról, amelyeket magad kaptál, elég nehéz írni, akár azt gondolod, hogy megérdemelted, akár úgy érzed, hogy nem igazán. A díjnak egyetlen igazi jelentősége van: felhívja a figyelmet arra a munkádra, amiért kaptad, vagy munkáid iránt általában kelthet érdeklődést, és ezzel segít elérni legfőbb célot, hogy gondolataid, elképzelésed, történeteid, vagy az általad leszárt tanulság eljusson másokhoz is, növelje egy kicsit azok számát, akikhez szólhatsz.

Ez az igazi öröm egy színvonalas díjban. S még nagyobb az örömed, ha a díjat hazádban kapod, olyanoktól, akikhez szólni akarsz. Akkor úgy érzed, választ kapsz arra a titkolt kérdésedre, hogy érthetően beszéltél-e, sőt, esetleg élvezetesen mondtad-e el, amit közölni szeretnél.

Ezt az örömet jó érezni, még akkor is, ha az embert a következő pillanatban mégis csak kétségek gyötrik.  
2012. nov. 26.

*A POSZTUMUSZ – A Magyar Művészetért* című kötettel folytattuk az Aranykönyv hagyományait. Egyértelmű volt, hogy a díj keletkezése óta egybefogja a magyar művészet legjobbait, külön azokat, akik már nincsenek köztünk. A 2001-es gálára ez a díszalbum lett a meglepetés. Kivétel



*Helen Mirren, Emerenc szerepében Szabó Magda Az ajtó c. regényéből készült filmben és a rendező, Szabó István*

nélkül benne szerepelt mindenki, aki díjazottként az örök vadászmezőkről nézett le ránk.

A magyar művészet 41 dór oszlopa. A nagyvilágból Darázs Árpád, Fehér Ferenc, Gombos Gyula, Székely János, Herceg János. Kultúrtörténet a velejéből. Mert ki is tudta itthon, míg még nem közöltük, mit írt *Ronald Reagan* elnök azonnali levelében, mikor megtudta Darázs Árpád karnagy gyógyíthatatlan betegségének hírért:

„Tudom, hogy számodra nehéz most, de vigasztalásul szolgáljon számtalan barátod, tisztelőd imája és együttérzése. Zenei pályafutásod két kontinenst köt össze. Gyönyörű példaként áll előttünk és ösztönzést ad mindannyiunknak. Köszönöm, hogy tehetséged fényével beryogtad életünket.”



*Székely János*

S nem kevésbé beszédes az idézet, melyet rögtön a kofon oldal tetején közlünk az USA-ban kényszerű száműzetésben elhunyt Wass Alberttől, gyerekkori emlékeiből a „román” Erdélyben:

„... mert arra a kérdésre, hogy „Kik az idegenek az országban?” mindent felsoroltam, még az arabokat is, csak a magyarokat nem. Amikor a vizsgabiztos rám mordult, „hát a magyarok?!”, azt feleltem, hogy még az én dédapám dédapjának a dédapja is ott született, Erdélyben, s bizony még az ő dédapja dédapjának a dédapja is. Így azután elbuktatott földrajzból és történelemből.”

*Székely János:*

A csata eldőlt. Kis, puha füstök  
Pettyezik még a hegyet.  
A völgyből a síkvidékre  
Özönlenek a vesztesek.  
Toprongyos, tántori népség –  
Hogy lehet az,  
Hogy a vesztesek azonnal elrongyosodnak,  
Gönceik elkoszosodnak,  
Korcukban tetű terem?  
Ugyan mért nyú a vereség  
Több csizmát, mint a győzelem?  
...  
Mennek a lószagú éjben, a sárban,  
Kirokkan alóluk a szürke,  
Fogatuk sánca suvad.  
De ők keblükben rejtegetik,  
Görnyedve, zihálva hátukon cipelik  
Újszülött igazukat.  
Elhányták a Fegyvert,  
A Sánctól feladták,  
Rétjüket új kasza nyírja.  
De igazuktól nem  
Nem tudnak megszabadulni,  
Azt örökölni  
Hagyták fiaikra.

## 2002 – Talpon, magyar

A kormányzásban, a politikában végbement változások ugyan nem maradtak nyom nélkül az egyes művészek életében, a MM egészét nem érintették. Soha nem volt po-

litika-függő. S éppen ezért ért váratlanul bennünket – először és utoljára – az, hogy egy jeles művész „köszönő levelet” írt. Nem fogadta el a díjat. Magát korábban politikailag is erősen beskatulyázta a szabaddemokrata rendbe, és most – éppen ekkor, hiszen „győztek” 2002 tavaszán – kifejtette, hogy...

Szégyen megírni, nem is tettem meg soha, a nevet most is elhallgatom... Megírta, hogy a kuratóriumban és a díjazottak között olyan neveket talál, amelyek őt zavarják, nem kíván velük egy névsorban szerepelni. Makovecz Imrere és Duray Miklósról utalt nyilvánvalóan. Ma, 10 évvel később is megállapíthatom az egyszerű ténnyt: bár a liberális oldalon szeretnek „kirekesztésükről” szónokolni, ilyen kirekesztő viselkedés csak az ő oldalukon fordul elő. 1000-1100 díjat adományoztunk eddig. A díjazottak 95 százaléka biztosan nem liberális.

De közöttük soha, soha senkinek eszébe nem jutott volna rámutatni egy liberálisra, vagy bárki más emberfiára, hogy nem, nem, nem kérem, vele nem... A jó magyar ember született humanista, akinek magatartásában nem fér el ez a megkülönböztetés. Híszem, hogy a magyar ember szerény, kulturált, még akkor is, ha már kirekesztenék a sajátjából... amivel, ez utóbbival már egyáltalán nem értek egyet.

2002-ben egyébként egy átfogó, soha nem látott kísérlettel folytattuk a díszalbum sorozatot. „Magyar parasztság a Kárpát-medencében” címmel hagytuk itt a jelet, a bizonyítékot a magyar múlt legnagyobb, egységes dolgozó és kultúrát is alkotó évezredek oszlopáról, a parasztságról – természetesen az egész Kárpát-medencében keresve és onnan felmutatva e hagyatékot.



*Makovecz Imre rajza 2001. október 6.*

*A díjazottak:*

Bereg-Szabolcs-Szatmár megye –  
Kós Károly Egyesülés – Mányi  
Építész Stúdió építészei  
Duray Miklós – irodalom  
Kaján Tibor – grafika  
Koltai Lajos – filmművészet  
Kocsis Imre  
Nagy Kovács Mária – szobrászat  
Gál Sándor és Jaskó István Pitti bácsi  
népművészek  
Reneszánsz Rt., Balogh Miklós – alkalmazott  
iparművészet  
Schrammel Imre – kerámiaművész

### **2003 – Az Üzenet-sorozat első éve**

*2003. 12. 04. – A XVI. Díjátadó Gála:*

Kedves Barátaim, Tisztelt Gála!

A Magyar Művészetért Díj XVI. Gáláján a Károlyi-palotában a Kuratórium nevében *Juhász Ferenc* csend iránti megadó vágyával köszöntöm a díjazottakat s vendégeinket:

*„A csönd elvirágzik levelet hajt a bánat nagy erekekkel  
Ne sikolts ne sikolts ne törj meg engem a szemeddel”*

– de a végén megjön a remény:

*„Egy szarvast hallottam énekelni vándoroljunk arra  
a tájra  
Ott csöndből vannak a levelek némaság fái felszöknek  
sudárra  
Ott piros madarak virágzanak ödöng a szelídség  
öz-sutája  
Kihajt szívedből a szívem holdfényben nyit a csönd  
virága”*

Milyen jó szívvel ünnepeljük mi mindig, most is a csend virágát, a mi halk díjunkkal! S milyen hálásak vagyunk azoknak, akik megöntözik a nyiló szirmot.

Köszöntjük itt majd a jövő csütörtöki első Prima Primiissima Gálát is. E köszönésben kezdet fognak a mi magyar művészetért díjas nagyjaink itt és ott, Kő Pál és Finta József, Sebestyén Márta és Makovecz Imre, Jókai Anna és Nadas Péter.

*A Magyar Művészetért Díjban részesült idén:*

Balla Demeter fotóművész  
Borbás Tibor posztumusz  
Bucz Hunor rendező  
Búza Barna szobrászművész  
Cziffra György posztumusz  
Juhász Ferenc költő  
Király Ernő zeneszerző  
Nagy Ervin építész  
Nagy József (Josef Nadj) táncművész  
Popova, Aleszja táncművész  
Schéner Mihály festőművész  
Szakonyi Károly író

Tiszteletbeli Emlékérem: Demján Sándornak a Prima Primiissima Alapítvány művészeti díjaiért

*A Kuratórium tagjai:* Bella István, Gubcsi Lajos, Gulyás Gyula, Györfi Sándor, Korniss Péter, Makovecz Imre, Szabados György.

*A laudációkból:*

*Aleszja Popova*

Nagyjából abban a pillanatban, amikor megszületett A Magyar Művészetért Díj, Markó Iván – akkor a Kuratórium tagja, később díjazott – koreográfusként Győrben megírta s a maga részéről előadta a Prosperót. Arielt, a másik főszereplőt – a mester mellett a tanítvány jelképében – a Győri Balett 12 éves növendéke adta elő – itt most írunk egy felkiáltójelet! -: Aleszja Popova. Ariel, a mindent tudni akaró növendék aligha sejti a varázspálca kettétörése láttán, hogy a mestertől kapott bűvös erő nehéz és gyötrelmes utakra sodorja. Vagy talán nem is sodorta? Markó minden produkciójában láttuk a következő években a kislányt: a Mementóban, az Álmodó urában, a Jézus, az ember fiában, a Bulgakov és a többiben. S amikor a Makrancos Katát táncolta sokkal később az Operában, aligha gondolta, hogy a másik, a pesti nagymester, Seregi László éppen ekkortájt kapta meg A Magyar Művészetért Díjat.

Az élet állomásai helyett egy vallomást közlünk most Aleszjától, nekünk mondta négyszemközt, arra a kérdésre, hogy mit érez, mikor repül, mikor elszakítja magát a gravitációtól: „Éppen ezt érzem. Hogy repülök. Hogy a művésznek, bárki is az, szárnyalnia kell. A

kreativitása, a belső tiszta énje viszi felfelé. Ehhez sok minden kell. Szeretet. Alázat a tánc iránt. Kell a családom, a nagymamám, aki a rációt járhatja velem, és az anyám, aki a lelkemet szépíti. Hogy önmagad, te szárnyalhass, el kell szakadnod a valóságtól. Az kell, hogy repülhessek. Engedd meg magadnak, hogy szárnyad legyen. Bízzál magadban, a közönségben. És. Tanulj meg adni: erről szól minden művészet. Add a gondolatodat, add át az erődöt”. S mi most átadjuk a miénket: szerény díjunkat.

*Bucz Hunor*, a Térszínház alapító igazgatója és rendezője az egyetem befejezéséig Debrecenben élt. A „Légy jó mindhalálig” parancsa mondatja vele: „Máig ott vagyok lélekben a debreceni Nagytemplomban a hívők seregében, és fogom édesapám és édesanyám kezét, és a tisztelő zászlók alatt a Himnuszt énekelem, küszködve könnyeimmel.” 1969-ben Budapesten rejtve, mint honismereti szakkört szervezte meg azt a társulatot, ami Térszínházként lett ismertté. Nem profi színészek, hanem diákok, fiatal diplomások, munkások és hányatott sorsú fiatalok voltak az alapítók. Biztos fedél máig sincs fölöttük a fesztiváldíjak, a színháztörténeti jelentőséggel bíró ősbemutatók, magyarországi bemutatók és formateremtő előadásai ellenére.

Egyik interjújában így szól: „Ha a művészet, ha a színház reményt ad, hogy van út lélektől lélekig, s van hitünk meg is tenni azt, akkor találkozásunk a szeretet ünnepe. Örökségünk, a magyar nyelv még sohasem hagyott cserben bennünket. A „kelj fel és járj” és a „talpra magyar” jelentése ugyanaz: az ige megteremti a szabadság kis köreit, mert csak az a szabad, aki törekszik a jóra, és lelkiismerete szerint teszi azt”. Aligha találunk olyan színházi mestert Magyarországon, aki hasonló sikerrel ötvözné az improvizációs technikát az epikus karakterű, hazai fogantatású szakrális dramaturgiával, létrehozva ezáltal egy olyan eredeti stílust, ami megkülönbözteti minden más alkotótól.

#### *Juhász Ferenc*

Schéner Mihály képzőművész laudációja Juhász Ferenchez, „az Új Idők Új Írásának Táltosához”: Juhász Ferenc csodálatos nyelvezete formaalkotásának konfiguratív organikussága, a tudományosságot is magába foglaló újszerűsége nagy hatást gyakorolt képzőművészetünkre. Fiatalkori barátság fűzte a szintén Biatorbágyon született Hantai Simon festőművészhez, aki

Párizsban él, és ott a tasszizmus vezéralakja lett. Az ő zsenije már a budapesti Képzőművészeti Főiskolán megmutatkozott. E két biai művész nagy hatással volt egymásra. Juhász Feri gyakran nyitotta meg kiállításomat, mindig csodáltam elmefuttatásait, ezúttal is köszönöm barátságát (és a cipőit is lefestettem!). Nemes és gazdag lelkilete nemcsak alkotásaiban tükröződik, hanem mindennapi cselekedeteiben is. Az Új Írás főszerkesztőjeként nem a vallási és politikai nézetek szerint, hanem az alkotók tudása és embersége alapján kvalifikálta az ott közölt műveket.

Juhász Ferenc költészetében a magyar nyelv szépsége még színesebbé vált és a magyar föld talajából kozmikus fényrel ragyog fel az egész világon, magyarságunk nagyobb dicsőségére. Már a 60-as években angolra is lefordították műveit. Isten éltesse hát Juhász Ferencet, a magyarok istenének és mindenki istenének nevében – sokáig: ezt kívánja Neked Schéner Mihály, a kétkezi talpas képzőművész barát. És a Kuratórium.

#### *Schéner Mihály*

A Magyar Köztársaság Tiszti Keresztje, a Munkácsy-díj és az Erdemes Művész kitüntetés, a Kossuth-díj mellé szerényen odatesszük most A Magyar Művészetért Díjat – születésének 80. évében.

Életrajzát olvasva véletlenül vettük észre, hogy Schéner Mihály élete szinte összegzi a mi Magyar Művészetért táborunkat. Hallgassák csak a részleteket: pl. mikor 1995-ben Kossuth-díjjal tüntették ki, s ugyanekkor megtartotta akadémiai székfoglaló beszédét, *Juhász Ferenc* írt hozzá ünnepi beszédet „Ki tilthatja az áldást?” címmel. „A pápai mézesbábos” című mesekönyvben mézeskalácsaihoz *Gyurkovics Tibor* írt verseket 1983-ban. „Krumplinyomóhuszár” című gyerekkönyvének verseit *Ágh István* írta 1977-ben, előtte a költő bátyja, *Nagy László* közli versét „Vidám üzenetek Schéner Mihály festő-, szobrász- és kalap-gyűjtő művésznek” címmel 1976-ban.

De mehetünk előre is az időben: 1985-ben Schéner Mihály vezeti be *Ágh István* előadói estjét az Egyetemi Színpadon. 1993-ban a Széchenyi István Irodalmi és Művészeti Akadémia tagjai közé választják, s feljegyeztük, hogy ebben az évben többször lépett fel nagy nyilvánosság előtti műsorokban *Gyurkovics Tiborral* – hogy még mindig a magyar művészetért díjasok körében maradjunk. S ugyanígy folytatva a sort: „Kéz-kivirágások” című könyve szegedi bemutatóján *Olasz*

Sándor mond köszöntőt. *Ópusztaszeren* „Jöjj, István király!” címen rendez nagy ívű tárlatot. 1998-ban *Jancsó Adrienn* mondja el Schéner Mihály költőbarátainak köszöntő verseit a „Tavaszcsemető Virágünnepen”. És persze újra és újra találkozunk a nagyszerű költőbarát, *Juhász Ferenc* nevével: „És mit tehet a festő?” – teszi fel ő a kérdést pl. Békéscsabán a Meseházban.



Schéner Mihály: *Velencei karneválja az MM Élőtárlatában*

#### Szakonyi Károly

60 évvel ezelőtt első elemistaként ott görnyedeztem az Álmos vezér téren, Rákosfalván, és a vonalas füzetemre hajolva leírtam első jelentőségelteljes mondatomat: ...úr ír.

Ki lehet, aki úr, és ír? Szakonyi úr. Aki ír – fogalmaz most laudációjában Gyurkovics Tibor.

Ilyen a lényege, habitusa, fejformája, lélek-attitűdje. Úr a tartása is – komoly és könnyed, szerény, de belülről megföllebbezhetetlen. Vidékiesen egyszerű származása mellett arisztokrata írónak láttam immár a valóságban is; annak látom a múlandó szocializmusban éppen úgy, mint a múlhatatlan kapitalizmusban.

Szakonyi Károlynak nem kell külön magyarnak lennie. Alig – soha? – láttam írásaiban, szavaiban fölbukkanni azt a szót, hogy magyar. Nemigen hord kokárdát – ami nem érdem, csak tény –, olyan természetesen viselkedik magyar emberként, magyar íróként, amilyen az ember kézhajlása, haja állása, bőre lélegzése. Csöndes, visszafogott, idevalósi, mint a táj, ahol élünk, s melyet hazának hívunk olykor.

Írásaiban szél fú, víz folyik, ember döbben – magyarán. Írásaiban természetesen van jelen hovávalósága, eltéveszthetetlenül, a dombok moccanó mozdulatlanságában. Dunántúl hóhullásában, akár a Balaton hullámzásában, szülőföldi templomok és majorok néma kiáltásában, azokban az ízekben, villanásokban, melyeket csak ez a föld ad egy magyar írónak – erkölcs, tehetség, tisztesség gyanánt. Adja isten, mindéig – kívánja Gyurkovics Tibor szavával a Kuratórium.

#### Demján Sándornak A Magyar Művészetért Tiszteletbeli Emlékérem

A Prima Primissima Alapítvány – amelyben 6 nagyszerű művészeti díjat is létrehozott az alapító, Demján Sándor – valószínűleg a második világháború utáni Magyarország legnagyobb civil anyagi forrása a művészek megbecsülésében. Bő adomány sugárzik jókedvűen a jövő héten a győztesekre, s e méltatásnak – s A Magyar Művészetért és a Prima Primissima összefogásának – erőt ad, ha felidézem *itt*, hogy *ott* a Tanácsadói Testület tagja közülünk Jókai Anna, Finta József, Kő Pál, s hogy *ott* a jelöltek közül ki mindenki nyerte el már A Magyar Művészetért Díjat az elmúlt 16 évben. Nézzük a nagy öregek közül: Makovecz Imre, Nemeskürty István, Novák Ferenc Tata, s az őket követő generációból: Sebestyén Márta, Nádas Péter, Sebő Ferenc, Somogyi Győző.

Amikor Demján Sándor megteremtette új alapítványát, a gazdaságban nagyon sikeres menedzserek számára mutat példát kimondatlanul is. Azt példázza, hogy amit megkapsz, amit megszerezhetsz, oszd meg másokkal, érdemeik szerint, ha nekik kisebb szütyővel mért a sors. S példázza azt is, hogy életünk élvonalába állítsa – bár állíthatná örökre – a lélek mélyéről és a test szépségéből eredő művészi tudást. A Prima Primissima születése pillanatában felnőtt is lett: zengő hangú köszöntő ének a minden percben újjászülető esztétikum boldogságáért. Demján Sándornak a ritkán átadott Magyar Művészetért Tiszteletbeli Emlékéremmel mondunk köszönetet.

#### Az Üzenet a végekről sorozat – I. Üzenet a Felvidékről

2003 nyarán soha nem látott erővel indultunk neki a Kárpád-medencének. Kötelezett az Üzenet Erdélyből mondanivalója, minősége, fogadtatása. Ha Erdély, akkor a Felvidék, Kárpátalja, a Délvidék miért nem? A Felvidék mindig is Magyarország része volt nagyjából azon a

területen, amit most Szlovákiának hívnak – most, és tudom: most már mindig. De néma undorral nézem évtizedek óta azt, ahogyan kitagadják magyar múltunkat a szlovákok, ahogyan átfestik városainkat, várainkat, templomainkat – a mieinket – szlovákká. Új homlokzat, új történelem? Festékből, malterből születik meg most e helyeken az 1000 éves Szlovákia. Mert örült szlovák sovének szerint az, ami nekünk a Felvidék, az évezred óta Szlovákia. A 70-es évek végén gyakran jártunk oda síelni, az autóban sokat meséltem akkori kicsi gyerekeimnek. A Kárpátok havát verőfényes nap aranyozta át, fent kanyarogtunk, lent egy patak kígyózott. Akkor 7 éves Anikó lányom keserűen legyintett, majd felkiáltott hátul: – Ezek még ezt is elvették tőlünk? Mindenünket? Elégtételt éreztem magamban, az alma nem esett messze a fájától, s mintha apám fanyar mosolya is ott ült volna velünk az autóban: én meg tőle hallottam ilyesmit.

2003-ban útnak indultunk a Felvidékre. Egy fiatal fotós lány, Molnár Beatrix vállalta, hogy eljön velem minden-hova, hogy bírni fogja, s tudása is megvan hozzá. Senki nem mondta volna egy kezdőre, hogy nosza, készítsünk dísz-albumokat, én azonban mindig hittem a nagyon fiatalok bizonyítási vágyában, azt pedig mindig is vallottam, hogy tudásuk meghaladja az elkényelmesedő korosztályokét. „Mexi” hűségesen kísért el a Kárpát-medence minden pont-jára, iszonyú jégverésben a horvát Sziszak váránál, a bácskai, bánági porban, Kárpátalja mostoha szegénységében kukoricaföldeken Árpád-kori templomokat keresni.

És kérésemre felszállt Rákóczi birodalma fölé. Szerztem egy sportrepülőgépet, beült, repült várak, városok, templomok fölött – és csodálatos képeket készített. Üzenet a Felvidékről ez is, a magasból, mert csak onnan látszik az általunk sok száz éven át épített világ alapja, minden alapkö, minden erő és térség. Magasság és mélység. Nem hiszem, hogy bárki fotózta így a Felvidéket, örökségünk leggazdagabb tárházát, az országnyi tájat, amit nem bírt bevenni a török, amit elkerültek a világháborús pusztítások. A Felvidék keleti pontjától a pozsonyi csata helyszínéig száguldoztunk le s fel, Thökölyt keresve Árva várában, a kis Rákóczira vigyázva Sáros várában, a hóhér áldozatainak tisztelegve a magasból Eperjes fölött. A fehér asszony kínját nézni Lőcse felhői mögül, s tornyokat, templomokat, a Szepesség szépségét, Nyitrát a Zobor-vidékkel, azaz az Árpád-hercegek kedvelt világával, Trencsént, ahol az árulók miatt a vereséggel végzetesen megfordult a Rákóczi-szabadságharc sorsa. S lent Kassát a Dómmal s benne

Rákóczi és társai hamvait, anyja, a legnagyobb magyar asszony, Zrínyi Ilona koporsóját – előttünk terült el az 1100 éves Magyarország legszebb meséje. Erdélyé vadabb és romantikusabb, a Felvidéké gazdagabb és európaibb. Van-e értelme Zrínyi Ilonát horvátnak tekinteni? A szlovákok nem megsemmisíteni akarják teremtésünket, hanem átpingálni a saját nevükre. Ez talán szerencsésebb, mint a román, ukrán, szerb felelőtlenség, mely abban látja jövőbeli győzelmét, ha pusztulni hagyja a – magyar – múltat. Nekem Szlovákia mindig a Felvidék lesz, de a Felvidék soha nem lesz Szlovákia. Már így halok meg.

Az Üzenet a végekről I. – Felvidék etalon lett a sorozat további kötetei számára. A sokkal kisebb Délvidéket és Kárpátalját már nem volt szabad feltáratlanul hagyni. Albumaink sajátja, hogy az örökséget fotón ábrázoló képi világot és az írott örökséget, az irodalmat párhuzamosan eleveníti meg.

## 2004 – fordulópont

Minden életben és fejlődéstörténetben van fordulópont. Amikor a dolgok áttérnek egy másik minőségbe. Jobbak lesznek, vagy éppen lefordulnak pályájukról, s elenyésznek. A Magyar Művészetért életében az első fordulópont 1993 volt. Akkor ősszel összeveszett a magyar értelmiség, végletesen két táborra szakadt, a kiátkozásokat is beleértve. És éppen akkorra nullára lemerült A Magyar Művészetért minden tartaléka: anyagilag lehetetlenné vált a minden évben kiürülő és újra feltöltendő kassza képlete. Erkölcsileg szétestünk mi is, a régi kuratórium legtöbb tagja a közélettel és saját megnőtt szerepével volt elfoglalva. Szervezetileg pedig nem bírtam tovább: 1989 óta minden egymagamra szakadt, még egy árva titkárnőre sem tellett soha, gürcöltem, amíg bírtam, s nem bírtam tovább. Ősz volt már, ilyenkor minden előző évben dübörgött a gála szervezése, régen eldöntöttük már az adott év díjazottainak személyét. 1993 novemberében néma csend honolt A Magyar Művészetért életében – s mint korábban megírtam e könyvben, éppen a lehetetlen, a megsemmisülés lökött rajtam egy óriásit: Nem, ezt nem lehet! Így aztán decemberben már kétszeres erővel léteztünk, minden addiginál nagyobb demonstrációval. A lényeg azonban akkor semmit sem változott: maradt a keserv, az egyszemélyes harc és a véletlenszerű támogatások bizonytalansága. Így folyt tovább az életünk még egy évtizedig.

*2004-re lett felnőtt A Magyar Művészetért. Biztosan működő, elkötelezett támogatás állt mögötte, elszánt baráti*

*Csodálatos Felvidékünk*



*Meghatározó történelmi emlékeink a Felvidéken:  
a Koronázó templom Pozsonyban*



*A füleki vár – a Felvidék magyar bástyái*

*Levegőben a kurucok birodalma fölött*



*Árva vára*



*Szepes vára*



*Csütörtökhegy*



*Ólubló vára*

együttműködés, nagyszerű kuratórium. S már évek óta állt később teljessé váló életünk másik lába is: a *díszalbumok sorozata*, tízezres nagyságrendű ajándékozása a magyar közösségeknek, s embereknek „a világi végén is”.

A 2004-es gála kiemelkedett minden addigi közül – leszámítva az elsőt, azt a híres nyitó ünnepet. Ez a gála annyi erőt mutatott fel, mint talán semmi más, leszámítva az akkor már második éves Prima Primissimát. Itt vált véglegessé a sok irányban integrált privát közösségi erőfeszítés, A Magyar Művészetért már nem csupán díj volt, hanem szellemi, esztétikai alapvetés. Közösségi létforma, idegenből barátokká vált művészek, szponzorok önzetlen együttese. Néha összeszorulva a ponyva alatt a viharban, néha tündökölve a tavaszi napsütésben... A 2004-ben díjazottak névsora pontosan mutatja, hova értünk el... s ami a gálán és utána történt, ahogyan reagáltunk Bubik István halálára és a kettős állampolgárság körüli szégyenre, az jól tükrözte ezt a közös, visszavonhatatlan spontán erőt. A hatalmat a váratlanok fölött. Nem eleve rendelte el az élet A Magyar Művészetért ilyen fejlődési ívét – a belső erő teremtméte meg és emelte a magasba. Innen már csak egy lépés volt, hogy a közösség és a díszalbumok mellé megteremtse működése új dimenzióit: hogy számtalan további történelmi és művészeti díjat alapítson; hogy létrehozza és felszenteltesse Szoborkertjét; hogy véglegessé tegye A Magyar Művészetért Élőtárlatát; hogy gáláit kihelyezze a határon túli nagy magyar szellemi központokba, otthont érezve és teremtve magának ott is. A következő csaknem egy évtizedben minden évre esett egy ilyen nagy lépés. Ettől kezdve ki is mondjuk, amit addig, 1987 óta spontánul, fel sem ismerve gyakoroltunk, ki is mondjuk és tartjuk magunkat hozzá: A Magyar Művészetért minden évben több, mint az előzőben volt. Nem kevés ez, ha arra gondolunk, hogy Magyarország ettől az időtől a megszorítások állandó terhe alatt rogyadozik és szűkül. Bajban legyél nagy, a jóban könnyű!

2004. 02. 11.

*Kedves Művész Barátaim!*

Régi dédelgetett álmom e levél mindazon – 200 – művésznek, de legalábbis többségüknek, akik *A Magyar Művészetért Díj* tulajdonosai lettek az elmúlt 17 évben. Az álmom? Hogy az életrajzokban, a kiállítási meghívókon, a laudációkban és más minősítésekben visszatér a jelzés: **Ő** A Magyar Művészetért díjazott művésze. Megkóstoltam már ezerszer ezt a jó ízt, nem tagadom, hiszen számtalan művészünk tényleg az élete részének tekinti e díjat. Jó látni

*Kő Pál* és *Korniss Péter* kiállítási meghívóin, *Kerényi Imre* vagy *Lázár Ervin* *Ki kicsoda?* lexikoncikkében, *Kunkovác László* könyvében és *Szabó István* végeláthatatlan díj-özönében az *Oscar-díj* társaságában – a sort folytathatnám a lap aljáig. És persze nagyszerű érzés volt, hogy a *Prima Primissima* jelöltjeinek és győzteseinek ismertetésekor végig csengett a Művészetek Palotájában *A Magyar Művészetért Díj* említése, felsorolása, ha Szörényi Leventéről és Nadas Péterről, Sebestyén Mártáról és Makovecz Imréről döntöttek ott. E levél köszönet mindazon százaknak, akik... És kérés mindazon tízekhez, akik nem... – hogy ha lehet, ha lehetne. De persze nem kell.

Azért írtam e levelet, mert úgy érzem kezdettől, hogy e díj nagyságát és jelentőségét az adja, hogy *kik kapták* – ez adja azoknak is, akik már elnyerték; és majd azoknak, akik ezután tisztelnek meg az átvételével; és ez *a díjfolyamat örök lesz, mint az élet.*

2004. 12. 02.

*A Magyar Művészetért Díj kitüntetettjei:*

Bessenyei Ferenc színművész  
Csoóri Sándor költő  
Ferencz István építész  
Jankovics Marcell filmrendező  
Király László költő – Erdély  
Marton László színházi rendező  
Püski Sándor könyvkiadó  
Sánta Ferenc író  
Szabó Szilárd – Németh Ildikó néptáncos,  
koreográfus  
Tözsér Árpád író, költő – Felvidék

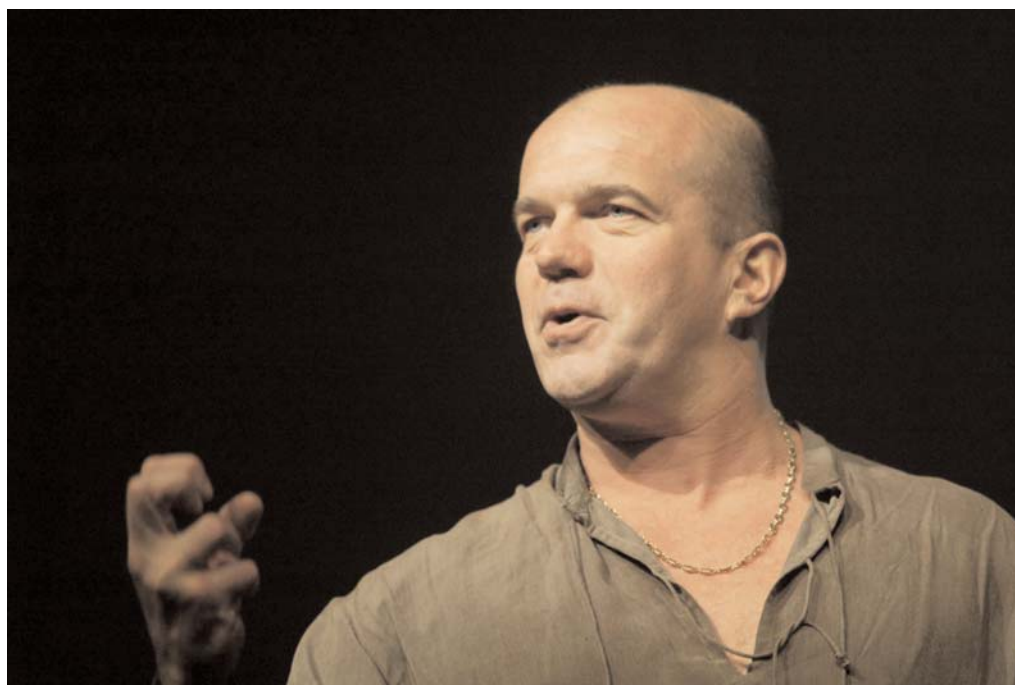
*A Magyar Művészetért Posztumusz Díjat kapja:*

Dohnányi Ernő zeneszerző  
Weöres Sándor költő

*A Magyar Művészetért Tiszteletbeli Emlékérmeket kapja:*

Kovács Gábor a magyar képzőművészetek  
mecenatúrájáért  
Nagy Endre A Magyar Művészetért díszalbum  
sorozatának támogatásáért  
Székelyudvarhely az Emlékezés parkért  
Szórádi Sándor A Magyar Művészetért Díj  
mecenatúrájáért

*Bubik*



*Bubik István*



*Bubik István temetése*

MEGRÁZÓ gyásszal kezdtük a gálát. Három nappal korábban balesetben elhunyt Bubik István, az első díjazott férfi színészünk, mindannyiunk kedves barátja. A halált követő órákban, gyakorlatilag a gála színe előtt határoztuk el, hogy létrehozzuk és adományozzuk a jövőben A Magyar Művészetért – Bubik István-díjat, amelyet Györfi Sándor készít el, s hogy emlékére egy-másfél hónapon belül, a Himnusz napján megjelentetjük „A csillagokban Bubik István” című könyvet a Gubcsi Lajos-Gubcsi Anikó szerzőpárostól – mint ahogyan ez így is lett. A Bubik-díjat azóta adományozzuk szerte a Kárpát-medencében a kiemelkedő fiatal színészeknek.

S MEGRÁZÓ napok előtt álltunk. Három nap múlva szavazott az ország a határon túl élő magyarok kettős állampolgárságáról. Iszonyat volt az érzés! Magánemberként és a kuratórium elnökeként ekkor felolvastam egy deklará-



*A Bubik István-díj Györfi Sándor alkotása*



*Bessenyei Ferenc*

ciót arról, hogyan és miért ítélem el a Gyurcsány-kormány gazságát e téren. Néhány nappal később kiderült, hogy ez a deklaráció választóvíz lett: többen azok közül, akik eddig szponzorként támogatták A Magyar Művészetértet, bejelentették, hogy a jövőben felhagynak ezzel – vagy bejelentették, csak felhagytak...

*A laudációk:*

*Bessenyei Ferenc*

El tudom képzelni, hogy az a jó hangú fiatalember, azzal a minden regiszterű orgonabúgású, zengésű hangjával a szegedi Városi Színház kórusában mennyire fel tudta hívni magára a figyelmet, hangja hogyan tört át a többieké közül, s töltötte be a teret, hogy aztán akik hallották, meg is jegyezzék hamar, ki az a jóképű, derék, erőteljes kórista ott a színpadon. Húszéves volt akkor Bessenyei Ferenc, s akik megismerték őt és kivételes tehetségét, követhették is meglelégedéssel kialakuló pályafutását. Miskolc, majd a háború után a Budai Színház, s megint Szeged, de már a szegedi Nemzeti, aztán Pécs, 1950-től pedig a budapesti Nemzeti a Blaha Lujza téren. De később, az esztendő során hol a Madách Színháznak, hol megint a Nemzetinek volt tagja, hogy aztán a pályá '87-től mégis a Nemzeti színpadán tetőzőn. Idő tekintetében. Mert a pályá már sokkal korábban tetőzött, és azt nem csak a két Kossuth-díj, meg érdemes meg kiváló művészi cím jelezte, hanem mindazok a szerepek, amelyeket eljátszott zsenialitásával, istenadta táalentumával.

Bessenyei Ferenc a legnagyobb színészek közül való, de nem csupán a hazai színpadokon, filmekben, hanem világméretekkel mérve. Az, hogy mi ismerjük igazán, hogy a magyar színpad művésze, hálát adhatunk a sorsnak! És jól tudjuk, hogy az ő Otellója, Asztrov doktora, Lear királya, Ványa bácsija, Galileije, Széchenyije vagy Calusen tanácsosa meg a többi kitűnő alakítása nemzeti kincsünk csakúgy, mint egy Arany János-ballada, József Attila-vers vagy Móricz-regény. A hang, amellyel hajdan betöltötte a szegedi Városi Színház termét, az évtizedek alatt betöltötte hazai színjátszásunkat, képletesen és valóságosan is. Otelló az ő orgánumán létezik, amióta eljátszotta a velencei mórt. Lear fájdalma lányai hálátlansága fölött Bessenyei hangján panasz,

Dózsa az ő erejével szólal meg. Tevje, a tejárus átköltözött az ő lényébe – és táncol, énekel az egekig zengőn. Kossuth felcsattanó replikáit a konok Görgeyvel szemben nem lehet másként hallani, mint azon az ércesre is felharagvó baritonon, ami aztán a Galileiben a zsolozsma szelidségétől a méltatlankodás dörejéig terjed, ahogy Dávid Ferencé is a Vendégség című Páskándi darabban. De az Uri muri Szakhmáry Zoltánja vagy Bánk szólhat-e másként a fülünkben azóta, hogy magára öltötte alakjaikat? Másfelől Higgins professzor, vagy II. Fülöp, Ádám a Tragédiából, de különösen Az Úr, ahogy szól: „Mondottam, ember; küzdj és bízva bízzál! – nem rögzült-e bennünk az ő baritonján?

Bessenyei Ferenc színpadon, filmen, televízióban, rádióban pályafutása hatvan éve alatt emberábrázoló színészi tehetségével, játékaival, gesztusaival, személyisége kisugárzásával, szeretetével, nemzetföltésével a magyar művészetet azzal a hűséggel szolgálta, amivel ezen a mi tájainkon mindig is a leghivatottabbak, a lélek mesterei.

Azt is tudja, hogy a mi színpadjainkon kétszáz éve a megteremtett magyar nyelvű színjátszásnak küldetése volt, a játék az anyanyelv istápolásáért, pallérozásáért is folyt, s ha más körülmények között és más időben is, de Bessenyei Ferenc nem feledte ezt a küldetést beteljesíteni napjainkban sem. A hang, mely az orgonasípok regiszterének sokféle zengését idézi, szép, tiszta magyar nyelven szól hozzánk...

A köszönet mindezért most ez a szép díj is, amit a magyar művészetért betöltött szolgálatért ad át Bessenyei Ferencnek a hálás publikum nevében is a Kuratórium.

*Írta Szakonyi Károly*

## *A NAGY SZÍNÉSZ „HALDOKLÁSA”*

A közfelfogás azt sugallja az embernek, ha véletlenül éppen dicsérik, vagy ha valamilyen érdeméremmel kitüntetik, akkor viselkedik okosan, ha csöndben lehajtja a fejét s így hallgatja végig a magasztaló szavakat. Magam is jól ismerem ezt az íratlan szabályt, és eddig be is tartottam. A mai díjkiosztó ünnepségen is ehhez kellene igazodnom, de mivel tudom, hogy ebben a megismételhetetlen, cifra életben több alkalmam nem lesz arra, hogy Bessenyei Ferencel együtt részesüljek ilyen rangos elismerésben, ezúttal lemondok erről az egeket is megfényesítő, pazar szerénységről.

Lemondok, mert ma mindenképpen szabálytalanok kell lennem. Lehajtás helyett fölemelem inkább a fejemet, hiszen az a körülmény, hogy A Magyar Művészetért Díjjal egyszerre tüntetnek ki mindkettőnket, nekem föler egy külön díjjal.

Bessenyei! Bessenyei Ferenc!

Futkározó ifjú író koromban már külön fogalom volt a neve. A Nemzeti Színház színpadán Shakespeare Otellójában láttam először, még az ötvenes években. Körülöttem akkortájt minden kisszerű volt, tompa, zsugorított. Az emberek annyira összementek, hogy kétszer is elfértek volna a bőrükben. Ezzel szemben a pusztító szenvedélyek hőse, Otelló nemcsak önmagában nem fért el, de az egész világegyetemben sem. Otelló szerepében Bessenyei, mondhatnám, titáni volt. Rendkívüli, szabálytalan, földrengéses lény. Megsérült, sötét emberi hatalom. Emberi nagyság. És ugyanez nyűgözött le néhány év múlva Németh László Széchenyiének az alakításában is. És minden másban, amiben szerepelt. Nem tudom, mikor lesz és egyáltalán lesz-e még olyan színésze a nemzetnek, mint amilyen – Latinovits, Sinkovits pályatársaként – Bessenyei Ferenc volt? Elnézem a nyomában lépkedőket, de jelenlétükben sohase érzem, hogy remeg alattam a föld, hogy megfélemezhetetlen bikaként rohan felém a történelem, vagy hogy az igazi élet mindig vakmerő vállalkozás.

Bessenyei olyan eredendően és fölülírhatatlanul színész, ahogy Ady Endre költő volt. Szakonyi Károly íróként és színházi emberként beszélt az imént erről. Engedjék meg nekem, hogy alkalmi rögtönzésemmel ne a színháztörténet emléktárát gazdagítsam, hanem egy villanásnyi történetkével érzékeltessem Bessenyei eredetiségét, színészségének mélyben működő titkát.

Kósa Ferencsel és Sára Sándorral közösen készített filmünknek, az *Ítéletnek*, amelyet a parasztkirályról, Dózsa

Györgyről forgattunk, ő volt a főszereplője. Ő volt Dózsa György. A forgatás ideje alatt sokat voltunk együtt, sokat gondolkodtunk, fecsegtünk és szórakoztunk. Ezek az együttléteink mindig üdék voltak, színesek, szertelenek, gyakran fölértek egy-egy színházi előadással. A filmszerephez Bessenyeinek jó néhány kilót le kellett adnia. Ezért-e, másért-e, nem tudom pontosan miért, de a film bemutatása után Ferencnek egészségügyi gondjai támadtak és kórházba kellett mennie. Ha jól emlékszem az Amerikai úti kórházba vonult be.

Ott látogattam meg.

Semmiféle betegség tünetét nem fedeztem föl rajta. Ugyanúgy sziporkázott, mint máskor, ugyanúgy mondta utánozhatatlan monológjait nőkről, politikusokról, színészekről, Istenről, életről és halálról, mint a filmforgatások szüneteiben vagy kerti vacsorákon.

Észrevétlenül telt az idő és a „beteglátogatás” jócskán belecsúszott a sötétedésbe. Villanyt kellett gyűjtanunk. Így is eltelt már egy félóra. Ferenc továbbra is az ágyában fekt. S egyszer csak elaludt a villany. A szobára rázuhant a sötétség. Ő, mint született színész, akit megérintett a sors, fölült az ágyában és Bessenyeis hangján ösztönösen kitört:

– Uraim! Az ég szerelmére, mi történik körülöttem?! Én itt elhagyatottan haldoklom a kórházi ágyon, s a sötétben senki se láthatja a haláltusámat! Sehol egyetlen néző! Ez mégiscsak gyalázat, kikérem magamnak!

*Írta Csoóri Sándor*

*Csoóri Sándor*

Csoóri Sándor élete sok nyitott könyv, az övéi, s amelyek róla szólnak. Ezért most e laudációban a cseppet kerestük a tengerben. S meg is találtuk, az „Elvesztett utak” című kötetében, a Trianoni serpenyő című visszaemlékezésben, amelyet Mitterand egykori francia elnök 20 évvel ezelőtti magyarországi látogatása váltott ki a költőből, pontosabban az a beszámoló, amelyet Illyés Gyula tartott neki azután, hogy hazajött a Mitterand-találkozóról.

„Mitterand-nak elmondták előzetesen, hogy Magyarországon kettős hatalom van, az első számú irányító ember Kádár János, de közben a nemzet „erkölcsi kormányzója” az író Illyés Gyula. Mitterand egy percig se kételkedhetett ebben a meghökkenítő közlésben. Megkérdeztem Illyést a találkozó után.

Józanabb pillanataidban te is tudod – mondta –, hogy az ilyen találkozók többnyire attól hasznosak, hogy megtörténhetnek. Ha hiszed, ha nem, a kés- és villa-

csörgés nyolcadik percében már Trianonról beszélgettünk.

Trianonról?

Igen, arról, és az elnök egy rövid hallgatás után indulatosan kijelentette, hogy Trianon az egy mocskos ügy volt. Egy fölmérhetetlen katasztrófa.

És...?

Illyés rám nézett.

Többet nem mondott. De hát nem elég ennyi Budapesten Franciaország elnökétől?

Nem – csúszott ki a számon keserűen.

Illyés nem igazított helyre. Lehajtott fejvel ültünk sokáig mindketten.”

*Ferencz Istvánra*, e nagyszerű építész kollegámra Borz Kovács tanár úr hívta fel a figyelmemet a 70-es évek közepén, amikor Ferencz István negyedéves volt az Iparművészeti Főiskolán. Borz Kovács a szerkezetek, növények, általában az élet összesűrűsödött lényegében, a csomópontban hitt. A tárgyak, az események keresztződéseiben látta meg folyamatok igazi magyarázatát. Ebből a műhelyből született meg a Rubik-kocka, a forgó csomópont, és itt kapott egy életre útravalót Ferencz István is.

Lényeglátó és mindig elegáns alkotásai és személyes megjelenése, viselkedésének úri, vidám stílusa között soha nem volt ellentét és azt hiszem, nem is lesz. És ami a legfontosabb. Hiába vénül, hiába pazaroltak rá hűtlenséget, unalmat, hiába vették el alkalmasint akár a pénzét is, elegáns maradt, szijas szép magyar és szeretetre méltó.

Ugye, igazat mondtam, öreg igric, Plesz Tóni?

*Írta Makovecz Imre*

*Jankovics Marcell*

Jankovics Marcell a XXI. században is igazi reneszánsz ember. Ránézésre – persze! De az életrajzában is, nézzük csak alapművészeit: rajzfilmrendező. Könyvillusztrátor. Művelődéstörténész. És bármelyikben tudunk róla, látjuk szinte minden nap azt, ami a kezében születik.

A magyar animációs filmművészet abszolút meghatározó alakja, teremtője. Csak ennyit mondunk, Gusztáv, és tudják... A János vitéz volt az első magyar egész estés rajzfilm.

Ezt tudjuk. De kevesebben tudjuk, hogy minden idők legjobb rajzfilmje díjat kapott Los Angelesben a Fehérlófia, hogy már 1975-ben – élt már akkor? – Oscar-

díjra jelölték a Sisyphus című filmjét. 1977-ben Cannes-ban Arany Palma díjat kapott a Küzdők, amely a filmszakma klasszikusává vált. Miközben a humor és a groteszk, a szellemesség a fő fegyvere, soha nem felejt el, hogy a szépet és a fontosat, mindent, amit szeretünk, antik hűséggel és művészeti pontossággal kell megformálni.

A Magyar népmesékben, a Mondákban, a Fehérlófiában látjuk viszont az igazi Jankovics Marcellt: a népét, nemzetét, hagyományait majdnem mindenekfelett szerető, a népművészetre mindig támaszkodó jó hazafit.

Jellemzésül: a Kortárs Magyar Művészeti Lexikonban apró betűkkel egy teljes hasábot tölt ki díjainak felsorolása. Ez baj részint. Mert így hogyan kap helyet, hol fér el A Magyar Művészetért filmrendezői díja?

#### *Király László*

Király László költészete a hatvanas évek második felében kiteljesedett Szilágyi Domokos-i költői életmű és Kovács András Ferencnek a kilencvenes években történt nagyarányú lírai hódításai között teremt kapcsolatot; folytonosságot jelent. Kolozsvári műhelyében Király a pályakezdést követő bő három évtizedben rangos, tiszteletet parancsoló költészetet teremtett – írja róla a kolozsvári Helikonban Borcsa János. Költői pályája nagy részére a zárt dalformák és a modern hangszerelésű balladák jellemzőek, de az elégiáknak is nagy mestere. Költészetének utóbbi évtizedében – első kötete egyébként 1967-ben jelent meg – a „szabadság dzsungelének” értékzavarából újra visszatér a végsőkéig leegyszerűsített dal, de azért megszólal újra és újra az ő egyéni, saját műfaja, a „csúfhistória” hangja is.

Kiemelkednek történelmi versei. Egyszemélyes történelem Király Lászlóé – írják róla ugyancsak erdélyi művésztársai, kritikusai –, örökkön visszatérő látomásokkal, hősökkel, csatatereinkkel, a kezében, a tollában – vagy éppen hősei, bajtársai, a bátrak kezében – mindig ott a kivont kard, amely a bátorság, a harc szimbóluma, nyilván nemcsak a verseiben, hanem a költő egész magyar életében is. „El kell mennem folyton egy háborúba...” – mondja, s a befejezetlen ütközet nem hagyja nyugodni, személyesen újra és újra éli a harcok emlékét. Jó Király László, jó, hogy megállt most itt egy pillanatra nálunk, hogy átvegye A Magyar Művészetért költői díját – de ne feledje: csak egy pillanatra! A harc folytatódik.

#### *Marton László*

Pontosan délután 5 óra volt. Ibsen Nóráját próbáltuk, amikor megszólalt a telefon és az Ír Nemzeti Színházból, az Abbeyből az igazgató telefonált. Ő mondta, hogy öt perce nyitották ki a borítékokat, és az én nevemet is fölolvasták. Nagyon örültem a híreknek, és jó érzés volt, hogy ezt rögtön megoszthattam barátommal, Kheil Csörsszel, akivel éppen együtt dolgoztunk a Nórán, és aki a Vadkacsa díszletét is tervezte – nyilatkozta szerényen Marton László, amikor nem kevesebbről értesült, mint hogy a Vadkacsa írországi rendezéséért elnyerte a legjobb rendezőnek járó díjat. Az írek meghívták az Össztánc című előadást is a dublini fesztiválra, ahol egyébként a darab 200. előadását is ünnepelték. És ezek csak piciny epizódok Marton László külföldi sikertörténetéből – s ő ráadásul próféta a saját hazájában is. Nézzünk csak szét a szobájában, a Vígszínházban az egyik tudósítást követve:

„A direktor szobája megkapó hangulatot áraszt. A falakat a magyar és külföldi rendezések emlékei borítják. Csehov Három nővére az egyik plakáton... Egy másikon Ibsen Nórája... Magyar, amerikai, német, izraeli képek és szavak... Képzelt riport egy amerikai popfesztiválról és az Össztánc... Azt hiszem – írja a tudósító –, a külföldi plakátok közül több van kint a falakon. The Guardsman, azaz Molnár Ferenc Testőre és Little Shop of Horrors, vagyis a Rémségek kicsiny boltja... Alatta egy levél egy képzeletbeli babérkoszorúból, Örkény István aláírásával... Máshol egy, a társulattól kapott születésnap meglepetés – reméli a Kuratórium, hogy percekben belül A Magyar Művészetért Díj is, a maga arany színében! Fogadja szeretettel.

#### *Püski Sándor*

Püski Sanyi bácsi a Könyves sors – magyar sors című hatalmas önvallomásában és életrajzában nagy szellemi társai is vallanak róla. Most Bíró Zoltán sorait idézzük:

„A Püski házaspár ugyanolyan nagy visszavevő, mint eleink voltak jó történelmi pillanatokban. Mindig volt valami, amit vissza kellett szerezniük, mert mindig elvettek tőlük valamit. Ennyiben is egybeesik életük a magyarságéval.”

Püski Sándor sorsa összefonódott a népi írók sorsával. A 30-as évek hozzák az első nagy eredményt. Élete első szakaszának legnagyobb teljesítménye az 1943-as szárszói találkozó volt. Az 1950-es évek a Püski-házaspár kerámiakorszaka – az államosítás után ez vált

megélhetési forrássá számukra. A 60-as évek börtön. Majd következett Amerika, magyar intézményt alapított New Yorkban: könyvkiadót és könyvesboltot. Ilus néni-vel együtt kicsikarta a sorstól, ami szinte lehetetlennek látszott.

Aztán a visszatérés a hazába. Megint összefonódott sor-  
suk a magyarságéval, a rendszerváltással. Ott vannak a műhelyekben, ahol az irodalom él, ahol a politika születik.

Arcukra nem égette rá nyomait a kerámiakorszak, tekintetükön nem hagy nyomot a börtön. Életük summázata a teremtő munka. Várák visszavívása nem karddal, de szellemmel, akarattal, szorgalommal.

Így aztán a díjat nemcsak Sanyi bácsinak, hanem Ilus né-  
ninek is adjuk szeretettel.

### *Sánta Ferenc*

Vasárnap a kettős állampolgárságról kikényszerített sza-  
vazáson kiderülhet: Sánta Ferenc se igazán, nem nagyon magyar ember. Miért nem maradt ott, ahol született, Brassóban, 1927-ben, akkor meg már biztosan nem ma-  
gyar volna, akkor már román volna. De azért nézzük meg, mit csinált, ha már mégis magyar állampolgársá-  
géért méltóztatott folyamodnia.

Szabó Pál ismerte fel, hogy ez a traktorgyári munkás-  
gyerek nézd csak, tehetséges. Írásaival új hullám indult el az ötvenes évek prózájában, rokonságban Juhász Fe-  
renc, Nagy László, Simon István költészetével. Első novellái Tamási Áront idézik, bizonyára a közös anya-  
föld miatt: a népmesék hangján szól, hogy kitörjön a korabeli realizmus szürkeségéből. Történelem, egyén és közösség erkölcsé érdekl: van-e esélye az embernek a tisztességes helytállásra, amikor totális és brutális a társadalmi közeg?

Az ötödik pecsét az életre-halálra szóló döntés súlya alá helyezi második világháborús, romokban élő hőseit a nyilas fasizmus rémsége alatt. A Húsz óra pedig egy olyan elementáris riportregény – könyvben és filmben sokunk alapélménye –, amelyben egy 56-os gyilkosság indítékait vizsgálva a magyar falu, a parasztember hihetetlenül nehéz sorsával szembesít bennünket.

Az Áruló is alapmű: a huszitizmus korában járva, de a mának szólóan ábrándít ki abból az illúzióból, hogy a történelmi cselekvésnek mindig nagy morális alapja van. Céltalan, bizony, mondja. Mit mond majd a most vasárnapról Sánta Ferenc, akinek most tisztelettel nyújtjuk át A Magyar Művészetért irodalmi díjat.



*Németh Ildikó és Szabó Szilárd*

*Németh Ildikó és Szabó Szilárd táncművészek és táncpedagógusok*

A Martonvásári Százszorszép Táncegyüttes művészeti vezetői Németh Ildikó és Szabó Szilárd a magyar táncpedagógusi és koreográfusi iskola kiváló egyéniségei. Legkiválóbb táncosokból legkiválóbb pedagógus, ez akadályokkal tarkított pályájuk figyelemre méltó és példaadó íve. Mindkettőben utánozhatatlanul egyedit, és magasat alkottak. Alapos ember-, tánc-, és ruhaismeret, szakadatlan gyűjtés, a téma áhítatos megközelítése, életerős humor, viszolygás a fölöslegestől, ezek csupán néhány kiragadott jellemző összetevője alkotó-  
egyéységüknek. Színpadi egyéniségük akaratlan iskolát teremtett, mielőtt tanítani kezdtek volna, már tanítottak. Szenvedély és fegyelem szép régies ötvözet: kapott ajándékuk táncművészeti történelem. Ilyen fiatalon, mint ők, ezt kevesen érik el. Munkásságukban kiemelkedően szép az, ahogyan az úgynevezett adatközlőket megértik, táncaikon is túl, adataikon túl.

Kedves Németh Ildikó, Kedves Szabó Szilárd! Adjon az Isten erőt, egészséget Nektek, hogy példaképeitek újra és újra üzeni tudjanak általatok, hogy jókedvvel hordozhassátok azt továbbra is Martonvásártól Marosvásárhelyig, Montreálig. *Írta Berecz András*

### *Tőzsér Árpád*

Talán vállalható az a vélemény, amely a Tőzsér-líra egyik meghatározó elemének a folyamatos korrekciót,

pontosabban az önkorrekción tartja. Ha tömören szeretnénk jellemezni ennek a körülbelül negyvenéves, a szövegjelentés egyénítéséért szakadatlanul, lankadatlanul, szívósan küzdő költészetnek és költői pályának a természetét, akkor azt mondhatnánk, hogy ez egy rendkívül nagy utazás, amelynek még korántsem értünk a végére, sőt, a dolgok kezdenek egyre jobban fölpörögni. Tózsér maga is „rendkívüli érzékenységről” beszél, amikor saját habitusára utal: rendkívüli érzékenységgel figyeli környezetét, féltékeny, elismerő „érzékenységgel” nemzedéktársait, illetve nemzedéktársai irodalmi teljesítményeit, „véresre vakart érzékenységgel” a családi magántörténelmet, s az egész nemzeti és közép-európai desperációt.

S ebből az ön- és világvallatásból Tózsér Árpád kezén sajátos versműfajok és versnarrátorok születnek (említjük meg itt csak a legendás Mittel-esszéverseket s magát a jelképes, közép-európai létű Mittel-figurát), de ebben a betegesen érzékeny létérzésben arra a heideggeri gondolatra is ráismerhetünk, amely szerint az embert a költészet vezeti el a földhöz, tanítja meg a hon elfoglalásának, belakásának a művészetére. Tózsér költészete innen nézve a múlt, és azon keresztül a jelen teremtésének hősi vállalkozásává lesz, az örökké újrateemtett jelen pedig lét- és ismeretelméleti távlatot nyer. A felvidéki Tózsér Árpád a költészet segítségével él, teremt magának létet és hazát, Hölderlin gyönyörű kifejezésével „költőien lakozva” épít magának egy sajátos nyelvszülőföldet.

#### *Dohnányi Ernő posztumusz*

A magyar szellemisséget és az ízlés egyetemességét nem lehet megosztani, sem részletkérdéssé tenni. Dohnányi Ernő alakja és jelentősége is ebben a tágasabb térben és időtlenebb miliőben mutatkozik meg nekünk: a magyar egyetemesség európai otthonosságú szellemeként, és olyan művészi, zenei mesterként, aki a klasszikussá vált európai zenei formák közegébe nemes árnyalatként vonta be a magyar mentalitást és stílusjellegét. A zene magasztossága és zenéjének szépsége által erős és felbonthatatlan szálakat kötve ezzel az európai zene pompás szövetébe.

De nemcsak ez a zenetörténeti tett (és bővöletes zongorajátékának, lenyűgöző előadó-művészetének szájhagyomány) az, ami kiváltja csodálatunkat. Nemcsak ez az önmagában is nagy életmű és művészi teljesítmény. Bár fölöttébb nagy mulasztás volt majd 50 évet hallgatni

róla. Hanem az a példaszerű, következetes szellemi, emberi és művészi magatartás is, amely csupán az elmúlt években vált kellően ismertté a honi szellemi élet jelenében, és segít ahhoz, hogy Dohnányi alakja elfoglalja méltó helyét az egyetemes magyar kultúra történetében. Előkelő az ő helye ott. Dohnányi fáradhatatlan munkása, szinte vezére, kovásza volt a századforduló magyar zenei megújulásának. Ma kevesen tudnak erről. Mi ezen idők Kodályát és Bartókját tiszteljük, ők mindketten Dohnányit tisztelték; a náluk idősebb zseniális muzsikust, a kerékmozdítót, a segítőt, a Szellemet, aki egész lényével szolgálta ezt. A rendkívüli tehetségű, szépséget osztó szellemi ember felsőbbrendűségét a mind silányabb kor történelmi iszapbirkózásában. Őt követték először, s ő ehhez a minőséghez és tartáshoz mindig is hű maradt. Olykor a hűség is mártíromság. Számkivételnek hívják. Ezzel volt tele a XX. század, s ezt a sorsot vállalta maga is a II. világháború véget nem érő örületében. New Yorkban halt meg 1960. február 9-én. Élete és művészete egy a fogyatkozó példák között, melyeknek ott kellene, és ott kell majd állniok hanyatlással dacoló legújabb kori Iskoláink példátlanul vak alakjaiban. Mert lassan mindent újra kell építeni. És mindent és mindenkit számba kell venni, hogy az épület álljon. Nem csupán emlékezzünk rá tehát ez ünnepi alkalmakkal, de meg is idézzük. Nagy szükségünk van az ő fényt vető, tágasságot sugalló szellemére.

*Írta Szabados György*

#### *Weöres Sándor posztumusz - Gyurkovics Tibor írása*

Azért magam is mindig zavarban voltam, mint egy ferde térben, ahol a templom az Isten felé dől. Siettem Weöres Sándorhoz, látni őt, érzékelni, mint egy asztrál-testet, túlvilági fenomént. Hogy van. Hogy lehet. Mondják, feleségével, Károlyi Amyval is egy temető kertben ismerkedett meg, vagyis oda zárták be magukat, hogy aztán a reális világ egyszerű fényei elé kerüljenek. Hát így siettem hozzá, kezemben verseim fiatal paksamétájával: ecce homo! Itt vagyok én, magam, az ember.

Ahogy beléptem, meglendült az angyal, át a szobán, ahogy a nagykönyvben meg van írva. Átsuhant az angyal, talán hálóingben. Köszöngettem, hajlongtam a furcsa alakú előszobában, hogy Weöres Sándorra leljek. De aztán már nem volt ott az angyal. Körülnéztem, befele jajgatva. Sehol. Sehol Weöres, sehol az angyal. Eltvedtem... Kérem, egy macska ült a kereveten, mit ült, egyenesen elhevert. Rögvest egyiptominak tetszett. Mint

egy macska-isten. Kis fejjel, de teljes állati bizonyossággal, hogy isten, így, kis i-vel. Hanyagul eldőlvé, villogó szőrei villámló-hullámozó, gyönyörű tengerében. Mintha kissé megemelte volna a fejét. „Sándor...” – suttogtam., de féltem, erre nem hallgat, mondtam mindenki által használt gyerekesen földi nevét: „Sanyika”. Fújtam felé, leheltem a hangot, nem felelt. Nézett. Két mancsával játszott a levegővel. Azt hiszem, akkor láttam utoljára a csapzott nyári könyvhét előtt. Szép feje, előreugró állkapcsa mögött, mint ferde piramis föltűnt a templom. Fogai résén kiszivárgott két verssora:

„Nem kell ismernem célomat,  
mert céloom ismer engem...”

Rá harminc évre írtam néki ezt a verset: *Boldog Sándor*

Elkészült.  
Régen.  
Mindenre, ami megtörténhetik  
és ami sohasem történik meg.  
Ezüst hálóingén áttetszik az átizzó test  
ezüst körvonalaival a szoba ajtajába égve.  
Így nyit ajtót harminchárom éve  
nekem – és befogad.  
Isten örökébe.  
És a kis diványos szoba, hol hanyatt  
nézi aranybarna szeméig leérő csillagokat.

„Szabad”  
– mondja s érzem, szabad  
vagyok vele – bejöhettek lelke  
betelhetetlen tereibe,  
szabad vagyok, iskola-szabad,  
ember-szabad és haza-szabad,  
mint aki mindig hazaszalad  
Isten örömébe.

A szilvafák alatt állunk.  
Kis kezével a fölemelt rögöt tapogatja.  
Körbenéz, körbemutatja  
– ez a föld, ahol élek  
s ahol véget érek.  
Átbújik a gyümölcságak alatt  
kibújik a kerítésen és szalad  
le a Törökvészi úton, átsiklik  
az autókerekek alatt,

cikázik le a Margit hídig  
s a könyvsátorban leül  
a Vörösmarty téren  
izzó napban, Isten közelében.

„Csak hogy ne égjen a hajad!”  
nyújtom fehér nyári kalpagomat.  
Amy a fejére borítja,  
ő mosolyog ferdén, kicsit megigazítja,  
aztán fölugrik, szalad,  
mert hívja már és vonja már  
a fényesség, a tág határ,  
s ha sose tudtuk kiejteni a nevét  
kiejti most a nagy madár.

Elkészült.  
Régen.  
Mindenre, ami van és ami nincsen.  
Magához ölelte az Isten.

Én meg az eltűnt téreken  
fehér sapkámot lengetem.

*Nagy Endrének A Magyar Művészetért Tiszteletbeli Emlékérem*

Liberális romantikus. Ez így valószínűleg nem szokott elhangozni, a Kuratórium is csak most találta ki ezt az azonnal védjegy alá helyezendő fogalom párt, most, hogy elemezte: mit köszönhetünk Nagy Endrének, aki a maga és cége nevében immár fél évtizede nyújt önzetlen segítséget ahhoz, hogy A Magyar Művészetért ama bizonyos másik erős lába, a bibliofil díszalbumok sora soha ne sántuljon le. Nagy Endre mindig biztos támogatása a garancia arra, hogy feldolgozhattuk a magyar parasztság Kárpát-medencei ezer éves szerepét, A Magyar Művészetért Díj elhunyt zsenijeinek, 41 művésznek Posztumusz emléket állíthattunk egy csodálatos művészeti szintézisben. És hogy trilógiát készítsünk a Felvidék, a Kárpátalja és a Délvidék magyar művészetéről, Üzenet a végekről címmel. S ahogyan a Felvidék a tavalyi gálára jelent meg, úgy adhattuk most át valamennyi díjazottunknak a ma megjelent Kárpátalja albumot – gondoljanak csak bele: Ukrajna ott, és kettős magyar állampolgárság, népszavazás itt! – s az album ennek a kárpátaljai ezeréves magyarságnak állít dicsőségszlopot. Azt már csak megemlíthjük, hogy az amúgy teljesen más karakterű reklámvilágban nagyon erős

szakmai pozíciókat kivívó Nagy Endre most éppen Toldi Miklósról forgat nagyszabású történelmi filmet, komoly finanszírozást bevetve. Ezért is járjon a Tiszteletbeli Emlékérem, előre, a medve meleg bőrére.

#### *Szórádi Sándornak A Magyar Művészetért Tiszteletbeli Emlékérem*

Vajon mi vesz rá egy szegény nyírségi parasztgyereket, Erdély, a Kárpátalja és a nagy magyar Alföld találkozási pontján s ege alatt, a hajdúk vidékén, mi veszi rá, hogy ha egyszer csak véget ért a szegénység, ha már felnőtt és pénze kezd lenni, akkor szorgalmas munkája gyümölcsét mindig meg akarja osztani másokkal? Miért nem eszik inkább többet maga? S miért éppen a magyar művészetekkel?

Mint teszi ezt Szórádi Sándor, A Magyar Művészetért Díj 18 éves történetének minden nehéz fázisában: a reménytelen induláskor, a mindent megszüntető, cinikus időben, a kiábrándító 90-es évek közepén, s aztán az ezredfordulón, amikor az volt a tét, hogy képes-e a díj és a Kuratórium a nagy reneszánszra, magát meghaladó kibontakozásra? Ekkor mindig ott volt mecénásként Szórádi Sándor és valamelyik cége, munkatársai. Keressük a választ a „Vajon mi vesz rá egy szegény...” költői kérdésre, de addig is átadnánk A Magyar Művészetért Tiszteletbeli Emlékéremet Szórádi Sándornak.

#### *Székelyudvarhelynek, az Emlékezés parknak Tiszteletbeli Emlékérem*

Székelyudvarhely irigylésre méltó eposzi névvel rendelkezik: ő a székely anyaváros, vitathatatlanul őrzi e rangot ma is. Tavasszal páratlan szépségű és ihletésű szoborcsoportot állítottak fel. Ez az Emlékezés parkja. A magyar történelem – a közös magyar-székely történelem – 13 kiemelkedő alakjának emlékét őrzik a szobrok. Ahogyan a Magyar Nemzet című lap beszámol róla: „A székely anyaváros központjában levő park a helyiek és az Erdélybe látogató magyar turisták zarándokhelyévé változott a tavaszi felavatás után, azóta a szobrokon mindig van friss virág és nemzetiszín szalag.” Tisztelet itthon a művészeknek, akik megálmodták a parkot és elkészítették a szobrokat, nevükben is köszöntjük most itt is Blaskó Jánost és Heil Tibort.

Hagyományaink szerető tisztelete és az ősöknek kijáró nimbusteremtés, igazi ihlet kellett ahhoz, hogy a Kárpátok hegyeibe álmodják eddigi egyik legszebb emlékparkunkat, azt is mondhatnánk, hogy Székelyud-

varhelyen is felépítették a kis Hősök terét. Milyen öröm és fájdalom, hogy 1998-ban váratlan tragikus halála miatt és után már csak posztumusz díjjal tüntettük ki *Wass Albertet*; öröm, hogy van ebben a parkban egy szobor, a „Vándorszékely hazatalál”, Wass Albertre emlékezve – őt halálraítélték Romániában 1946-ban, az 1998-as magyar kormány pedig arra ítélte, hogy közvetlenül amerikai halála előtt még utasítsa vissza Wass Albert útlevelekérelmét – valahogy bajuk van az útlevelekkel a szociálliberális kormányoknak! –, és Budapest Főpolgármesteri Hivatala pedig lássa úgy, hogy nem való egy Wass Albert szobor ide. Így aztán nem ide, ide sehogyse, hanem Székelyudvarhelyre talált haza a vándor. Amiért köszönet *Szász Jenő* polgármesternek, honfitársainak és az alkotó művészeknek. A díjat az Emlékezés park egyik megálmodója és fő támogatója, a Duna Tv Kuratóriumának tagja, Dr. Veress László veszi át.

#### *Kovács Gábornak A Magyar Művészetért Tiszteletbeli Emlékérem*

Álljon itt jellemzésül, mint ami mindent elmond, egy holnapi meghívó a laudáció elején. Kovács Gábor ma itt van köztünk, hogy átvegye A Magyar Művészetért Tiszteletbeli Emlékéremet, amit A Magyar Művészetért Díj korábbi önzetlen támogatásáért, az idéntől pedig a legnagyobb magyar képzőművészeti magánalapítvány létrehozásáért szavaztunk meg neki. Ma itt, köztünk – s cserében holnap estére ő hív bennünket, íme:

*Örömmel értesítjük Önöket, hogy különlegesen izgalmas és gazdag anyaggal december 3-án megnyílik az első KOGART SZALON, melyre 265 művész 480 művet ajánlott fel. A hagyományteremtő év végi kortárs képzőművészeti vásáron megtalálhatók a legváltozatosabb méretű és árfekvésű festmények, grafikák, szobrok, kislasztikák és képzőművészeti fotográfiák.*

S tudjuk, hogy ott jeleskedik a művek között holnaptól A Magyar Művészetért Díj megannyi kitüntetett festőjének remeke, pl. Kokas Ignácé, Sváby Lajosé, Schrammel Imrée, Orosz Jánosé, a legjobbaké. Amikor Kovács Gáborral mecénási szelleméről beszélgettünk e laudációra készülve, önkéntelenül kimondta a szót, amelynek tartalmára lelke nyilvánvalóan kimondatlanul is vágyik: a Mediciek. Tegyük hozzá bátran, a mi ideáink közé nagyon is hozzátartozik az „álmodjunk merészet és na-

gyot” habitusa. Kívánunk Kovács Gábornak szép, firenzei álmokat a ma Magyarországon – s a beteljesülést mindnyájunk javára.

*Gubcsi a legvégén, a gálán tett külön nyilatkozata előtt:*

A ma posztumusz díjjal kitüntetett nagy zeneszerző, Dohnányi Ernő örökösei között a német politika egyik nagy alakját találjuk: Klaus von Dohnanyi az ország tudományos minisztere volt, majd sokáig az önálló városállam, Hamburg vezetője. Tőle idézek egy fontos kitétel A német merészség című könyvéből: „Amikor ütött a történelem órája, a politika dolga, hogy szabadabbá tegye az utat. Ekkor értelmetlen azt latolgatni, hogy vajon üt-e még valamilyen másikat is ez az óra. Ott van a dolgunk, ahol most fut az út.” Kérem figyelmüket személyes Nyilatkozatomhoz, amelyet Szalóczy Pál olvas fel, szövegét ki-ki megtalálja a kijáratnál írásban is, ha kedve tartja vizontlátni e sorokat:

*Szalóczy: Felolvassa Gubcsi nyilatkozatát*

„A kettős állampolgárságról zajló – általam vérlázítónak és megalázónak tartott – magyar kormányügynöki “Nem” felszólítás kapcsán az alábbi nyilatkozatot teszem 2004. december 2-án, a XVIII. Díjátadó Gálán:

Mint sok gyerek apja, mint e díj alapító elnöke és mint kiskunfélegyházi magyar bejelentem: ha három nap múlva,



*Gubcsi Lajos nyilatkozata a kettős állampolgárság ügyében 2004-ben a Károlyi palotában*

december 5-én a népszavazáson e lélekrombolás (a kormánypropaganda) hatására a javaslat nem kapja meg a kötelező 25 százalékot, ha eláruljuk magyarjainkat, akkor egész eddigi életemből következő lépést teszek. Kérni fogom a szerb kormánytól a második, nekem kettős, azaz a magyar mellé a szerb állampolgárságot, hogy azonos lehessen a ma legnehezebb életet élő magyar testvéreimmel, akiknek szülőföldje ráadásul az én szülőföldem meghosszabbítása is. Ugyanaz a homok és ugyanolyan tarack, s a tarackon ugyanolyan becsületes és büszke élet. Nekem is jár ugyanaz, mint nekik: a kettős állampolgárság. Vagy ahogyan e díj egyik mai kitüntetettje, a felvidéki magyarság jelese, Tözsér Árpád írta művében: a kettős úr. Nekem is jár a vesztes szavazás után.” Gubcsi Lajos, 2004. dec. 2., A Magyar Művészetért Gálaestje

Tisztelt Gála, kérem, hallgassák A Magyar Művészetért Díj Kuratóriumának hivatalos kérését:

*Szalóczy:*

Kérjük A Magyar Művészetért XVIII. Díjátadó Gála művészeit, szponzorait, mecénásait, vendégeit, hogy vasárnap szavazzanak igennel a kettős állampolgárságról. A díj, a Kuratórium egész 18 éves létéből következik e kérés. Mindig így éreztünk és így is döntöttünk a díjakról 1988-89 Sütő Andrásától, Dobos Lászlójától a ma Tözsér Árpádjáig és Király Lászlójáig, Dohnányi Ernőig és Székelyudvarhelyig: mi egységes magyar nemzet voltunk és vagyunk, és e szerint szól ránk most a lelkiismeretünk. Hallgassunk rá. És egyben szavazzunk igennel azért is, hogy a nép akarata kötelezze az Országgyűlést: ne, most már ne, és sohase térhessen ki e kérés elől. Igen. Ezt kérjük Önöktől is. Köszönjük, mert tudjuk, hogy megkapjuk.

*2004. 12. 23.*

*Kedves Mecénás Társam A Magyar Művészetért üdvéért!*

Őszinte szívvel köszönöm régóta tartó, baráti együttműködésünket, amelynek értelmét az utóbbi években A Magyar Művészetért adja. Szívből remélem, hogy sokáig eltar ez közöttünk. A jövőben még nagyobb hangsúlyt helyezek néhány kérdésre:

Generációs váltásra a Kuratórium, a Művészeti Kolégium, a Bubik-kuratórium és általában a díjazandó művészek személyét illetően, erősítendő a középkorú generációt, és találni sok fiatal tehetséget.

Médiaszereplésünk kiterjesztésére, a díj és az albumok érdemei szerint.

A mecénási kör kiszélesítésére – és szükség volna az eddigi hozzájárulások „inflációkövetésére” is: szerény megemelésére.

Az albumok, a gálán készített és készítenő tv-felvételek messze földekre is elviszik jó hírünket.

Albumaink 85%-át eddig is, ezután is elajándékozzuk. Ez ugyan láthatóan túl nagy úri gesztus, s talán a hazai közönség számára nem is kellene már tovább fenntartani, hanem a hangsúlyt át kell helyezni arra, hogy alkalmanként nagy példányszámban, ünnepi apropókból ajándékozzuk meg a határon túli nagy szellemi, kulturális központokat, egyetemeket, főiskolákat, szövetségeket. Például most ez történik az új révkomáromi Selye János egyetemen 600 példánnyal, vagy a beregszászi főiskolán 400 példánnyal. Ez újdonság az életünkben, s ezen az úton kell járni. Az adományozások mindig A Magyar Művészetért történnek, és a GL-4 Kft. dolga velem együtt, hogyan menedzseljük és finanszírozzuk ezt. Ha a mecénási kör kibővül, akkor könnyebb lesz.

Felfogásom szerint az MM belátható időben örökös része a magyar közéletnek, és a kulturális szférában kiemelkedő szerepet kell játszania. 220-230 eddigi díjazott művész, a 13. album és igen erős elismerés támasztja ezt alá.

Lajos Levente fiam 2005-től csatlakozik a mecénási körhöz, de „fiatal, kezdő korára tekintettel” nem kéri ennek a feltüntetését. Nélkületek soha nem lettünk volna itt. Ezért köszönök el most jó szívvel és barátsággal Lajos

2004. 12. 28.

*Tisztelt Barátaink 2004 Karácsonyán-2005 újévi fordulóján!*

Szeretettel nyújtjuk át karácsonyi ajándékként és újévi jókívánságként A Magyar Művészetért XVIII. Díjátadó Gáláján készített tévéfelvételünket – művész és mecénás barátainknak emlékül, tévéstúdiókban dolgozó kollégáinknak pedig azért, hogy – ellenszolgáltatás nélkül – használják szabadon a felvételeket a magyar művészetek javára, nemzeti büszkeségeink érdekében, a kultúra széles ívű átadására.

A gálán nagyszerű művészeknek és mecénásoknak történt díjátadást és a Honvéd Együttes híres férfikórusának műsorát is rögzítettük. A gála végén ma már kultúr-történetnek számító interjúkat készített Gubcsi Anikó kiemelkedő díjazottakkal, s ebből „*Művészet és közélet*” címmel dvd-film készült. Ebből idézünk, az élő szövegen itt írásban csak a szükséges javításokat végeztük el

– A ma esti díjátadáson 16 díjat adtak át. Mi volt az, amire leginkább emlékszik, melyik pillanat? – kérdezzük a kuratórium elnökét, *Gubcsi Lajost*.

– Arra a díjra emlékszem legszívesebben, amit át sem adtunk.

– Ilyen is van?

– Arra, amit Bubik István emlékére, remélem, örök emlékére hoztunk létre itt ma: A Magyar Művészetért

– Bubik István-díjra. Kubik Anna elnökletével külön kuratórium dönt majd arról, hogy minden évben e díjjal gondoljunk a tehetségekre, mint Bubik István vagy Kubik Anna volt 30 évesen. Az ilyen óriási östehetségekre és tisztességes színészekre azt mondhatjuk, hogy igen, ő az. Minden évben egyszer Bubik István emlékére megkeresi, mindenhol, ahogy magyarul szólnak színészek, Kassától Szabadkáig, a Kárpátaljától kezdve a budapesti színházakig. Hogy e díjjal azt mondhatjuk az új generációnak: a jó színész jelkép, tiszta és érthető jelkép, olyan, amilyen Bubik István volt. És ezért adunk ki a most már híressé vált bibliofil sorozatunkban egy külön albumot az a címmel, hogy „A csillagokban Bubik István”, alcíme: „Himnusz, nimbusz, mítosz”.

– Mikor fog megjelenni?

– Bár csak itt, ezekben a percekben, sugallatra döntöttünk róla, de kimondom: perceken belül meg fog jelenni, és méltó lesz ahhoz, amilyen férfi, amilyen színész és amilyen tisztességes ember volt Bubik István. Vagyis egy hónap múlva, 2005-ben a Himnusz megírásának napján, ami egyben a Magyar Kultúra Napja is, január 22-én.

– *Bessenyei Ferenc* Sok díjat kapott már, és sok ilyen ünnepélyen részt vett. Érzett-e valami mást itt A Magyar Művészetért Díj ünnepségén?

– Ez azért volt szép, mert tiszta volt, okos volt, nagyszerű volt és tiszta emberi értékekre hívtuk fel a figyelmet. Azért voltunk itt, hogy lássuk ki milyen nagyszerű dolgot csinált az egész életében. Ez volt a gyönyörűség ebben A Magyar Művészetben. A magyar művészet annyit jelent, hogy ez a Magyarország ilyen: itt él egy nép, akinek az érdekében dolgozunk, gondolkodunk, élünk egy életen keresztül, és ez volt az életünkben a felemelő... miitt egymáshoz tartozunk. Egyformák vagyunk. Egyforma nívójú, egyfor-

ma erkölcsű, egyforma eszménnyel: hogy az egész életünk munkája teremtette meg azt, hogy ez az egész ünnepség létrejöhetett.

– Azt mondta, hogy az egész élet megérte, és hogy az egész élet gyönyörű volt. Mi vár még Önre művészként?

– Kicsikém, majd 85 éves korodban megkérdezem tőled. Jó? Ez hosszú, erre nem lehet válaszolni. Véletlenek várnak most már csak. Hogy meddig bírjuk ki egészséggel, meddig tart az életünk, az egészségünk. Úgyhogy én még próbálom húzni egy darabig. Majd egyszer a temetésemre gyere el, ha nem esik az eső.

– Volt-e valami olyan kiemelkedő pillanata az életének, amire mindig visszaemlékszik?

– Életem, az egész életemre emlékszem éjjel-nappal. Csak arra, csak emlékszem, mert nem gondoltam másra, csak hogy tiszta, nagyszerű, az emberi méltóság magaslatára kerülve működtessem magamat. Erre gondoltam mindig. És sikerült. Olyan boldog vagyok, hogy a sors úgy hozta az életet, hogy nekem mindig sikerem volt. Vannak, akik akarják, akarják, akarják, nem sikerül, de nekem sikerült, sikerült, sikerült. Egy életen keresztül, boldog, tiszta, nagyszerű, magas rendű életet tudtam élni.

– *Csoóri Sándor* beszédéből a ma esti ünnepségén a kiderült, hogy milyen szálak fűzik Bessenyei úrhoz. Volt-e még valaki, aki közel állt önhöz a díjazottak közül?

– Elég sokan. Mert szerencsémre abban a nemzedékben, amelyben én fölnöttem, nagyon sok kitűnő ember volt. Ha csak a színészeket emlegetem, akkor Sinkovics Imre volt a legközvetlenebb barátom, akivel szinte másnapoként találkoztunk, mert Imre amellet, hogy nagy színész volt, közéleti emberként is gondolkodott, és gyakran azért jött föl hozzám, hogy miről érdemes gondolkodni a társadalmat illetően. Ennek a közelmúlt korszaknak a felületessége mindenkit nyomasztott, és Imrét az izgatta, hogy mit kell kiválasztani abból a rengeteg részletből, abból a rengeteg szemétből, abból a rengeteg hírből, ami éri az embert, utoléri az embert. Mi az, ami igazán fontos. És kényszeresen járt fel hozzám mindig, hogy beszéljessünk. Azon kívül jó néhány filmet csinál-

tunk együtt Kósával és Sárával, ennek kapcsán nagyon sok színésszel is találkoztam. Az irodalomról most nagyon keserű véleményeket tudnék mondani, mert hosszú időn, 30-40 éven át fontos volt a magyar társadalomban a szellemi élet, maga az irodalom is. Most, 1990 óta irodalom létezik ugyan, de nincs igazi hatása. És én ezt bűnnek érzem, én ezt rettenetes nagy hiánynak érzem, mert a politika sosem tud megújulni szellem nélkül. Minden a képzeletben születik meg először, az ember lelkében, és csak utána lesz belőle valami. Valami cselekedet, cselekvés. És a magyar irodalomról meg különösen azt kell gondolnom, hogy Mohács után minden a nyelvben, minden a szellemben, minden az irodalomban születik meg. Akkor alakult ki a magyar nyelvű irodalom, mert nincs többé királyi udvar nálunk, hódoltság van és három részre szakadt ország. Ezért lett fontos az irodalom. És ezt bizonyítja az irodalomtörténet és politikatörténet is, hogy a magyar szellemi életben először az irodalomban jelennek meg a gondolatok, utána lesz belőle politika. Ha fölidézek a reformkort: akkor Berzsenyi megírja azt, hogy „romlásnak indult hajdan erős magyar, nem látod, Árpád vére miként fajul!”, s ettől a pillanattól kezdve elkezdődik a reformkor. És Vörösmarty is írja: „régí dicsőségünk, hol késel az égi homályban”. És hogyha egyszer olyan szempontból nézné át valaki a magyar irodalmat, hogy – mai szóval mondva – milyen új információkat adott az irodalom, elhűlnénk, mert teli van a magyar irodalom olyan maradandó információkkal, amelyek meghatározzák az irodalom sorsát, de az egész nemzetét is. Mert az írók nem csak azért voltak fontosak, hogy tudtak előre jóslgatni, meg szép dolgokat írtak, hanem köztük nagy jellemek is voltak. Ez nagyon fontos volt, és ezért volt a magyar irodalomnak nagy hatása a magyar közéletre századokon át, mondhatnám, hogy a 18. század végétől, az 1790-es esztendőket követően a magyar irodalom megteremtette az irodalmi életet, és 1990-ig ez kitartott.

– Mi jött utána?

– 90 után a könyv helyett jött az újság, a televízió, a képeslapok, és a könyv megszűnt olyan szereplő lenni, mint amilyen azelőtt volt, és én ezt veszélyes dolognak tartom. Az egyik ellentmondás ebben a világ-



*Csoóri Sándor*

ban, hogy soha ennyi tanult ember nem volt a földön, mint amennyi ma van, és ilyen kevés szellem sem volt még, mint ami ma van, soha ennyi könyvet nem írtak és nem adtak ki, mint amennyit ma kiadnak, és a könyveknek még sincs olyan hatásuk, ami eddig volt. Ezt az ellentmondást meg kellene szüntetni, mert kiderül, hogy a világ szellemi megújulások nélkül képtelenség, az erkölcsre is képtelen, arra, hogy valamit újra kitaláljon, valamit megreformáljon. Ha már ennél a szónál tartunk, hadd mondjam el, hogy néha az embernek az a gondolata, hogy ahogy Luther annak idején megreformálta az egyházat, egészen új gondolatok, új teológiai, új politikai, új nemzeti gondolatok indultak el ennek nyomán, úgy ma a politikát ugyanígy meg kellene reformálni, mint ahogy Luther annak idején az egyházat. Mert ha nem reformáljuk meg a politikát, egyszerűen alkalmatlan lesz arra, hogy az emberek sorsával foglalkozzék. Ez látszik most már mindennél, eltávolodás a politikától, a politika ellehetetlenülése és mégis, ebben az ellehetetlenülésben való részvételi kísérlete – ez katasztrófális. Szellem nélkül semmi nincs az emberiség történetében. Hogyha ezt kihagyja a politika, eleve bukásra ítéltetett, de bukásra ítéltetett az a nagy tömeg is, amelyik kénytelen viselni ennek a terhét.

– Részt vett A Magyar Művészetért Díj alapításában kuratóriumi tagként. Azt gondolja, hogy egy ilyen díj, ez a törekvés lendíthet ezen a hiányzó szellemiségen?



*Sebestyén Márta*

– Minden fontos, ami arra emlékeztet és arra figyelmezteti az embereket, hogy művészet nélkül azokra a nagy kérdésekre, amelyekre ma is válaszolnunk kellene, az ember nem találja meg azokat az erkölcsi válaszokat. Nem tudunk egy-egy újságcikk alapján vagy egy-egy politikus felszólalása alapján válaszolni rájuk. De ha könyvek születnének annak alapján, hogy magunk fele fordulva tűnődjünk, hogy az életnek, a létezésnek, életnek, halálnak milyen föltételezései vannak, és ezek között tudjunk boldogulni valahogyan, akkor lépünk előre. És hogy A Magyar Művészetért Díj erre figyelmezteti az embert, akkor reménykedni is tud. Nagyon különös, Martonyi János odajött hozzám, azt mondta, hogy „ennyi barátom még egyszer se kapott egyszerre kitüntetést, és ettől olyan boldog vagyok, hogy nem is tudom nektek elmondani”. Ennek a véletlen, gyors vallomásnak a mélyén nagyon nagy igazság van. Nem a kitüntetés számít nekünk, hanem a figyelem, hogy odafigyelnek. És hogy ennyire figyeltek, az azt jelenti, hogy azok, akik választották a díjazottakat, tudják pontosan az ösztöneikben, hogy szükséges erről állandóan gondolkodni.

– *Sebestyén Márta* már több mint másfél évtizede Magyar Művészetért-díjas művész. Mit láttál ma este, megérintett-e valami?

– Nagyon sok megilletődött, boldog és büszke arcot láttam, és hihetetlen megtiszteltetés ilyen emberek között lenni díjazottként. Bessenyei Feri bácsit elnézni, ezt a hatalmas embert – minden értelemben

mondom most, hatalmas, fizikailag is, termetre, hangjában, jelentőségében, színész egyéniségében – ez nekem óriási dolog. Ezt föl se fogjuk szerintem, talán csak ha majd nem lesznek, csak akkor, hogy Istenem, de szerencsés vagyok, hogy én még találkozhattam velük. És azok is, akik posztumusz díjat kaptak... hogy jövök én ahhoz, hogy egy Weöres Sándorral egy névsorban legyek? Avval a költővel, akinek a versein nőttem föl, kicsi koromban tátott szájjal hallgattam, hogy képes voltam még azt az átkozott spenótot is megenni, mert egyszerűen annyira büvökörébe kerültem. Mindenki, aki itt ma jelen van tudósként, képzőművészként, zenészként, táncosként, aki csak itt volt egyáltalán ebben a teremben ma, azok között igazi megtiszteltetés és boldogság együtt lenni, és ráadásul olyan ritkán adódik egy ilyen este, amikor minden kötelezettségtől mentesen lehetünk együtt. Tehát nem azért, mert kell, hanem azért, mert jó és örülünk egymásnak. És nagyon is szükség van ezekre, és főleg erre az összetartásra, hogy ismerjük meg egymást, és ismerjük el ezeket az értékeket.

– Van valaki, valakik, aki különösen közel áll a szívedhez?

– Van nekünk egy Csoóri Sándorunk, én csak Sanyi bácsizom mindig, amin ő egy kicsit meg is illetődik... de hát én előbb ismertem meg személyesen az ő fiát, ifjabb Csoóri Sándor, akivel egy zenekarban, a Muzsikásban zenéltem évekig, a MM-díjat is együtt kaptuk.. Kollegámnak és barátomnak tekintem a mai napig. És utána ismertem meg a nagy költőt, illetve utána egy darabig olyan megilletődötten néztem rá, hogy te úristen, Csoóri Sándor, tehát ő, ők már élő legendák voltak már akkor Nagy Lászlóval, Szécsi Margittal. Hihetetlen büszkeség, hogy elmondhatom, hogy ismertem, ismerem őket, és hogy jóban lehettem velük.

Megemlíthetném Jankovics Marcellt: csodálom a művészetét. Az a külön megtiszteltetés ért, hogy amikor is idén, éppen 30 éve, hogy én a színpadra léptem, most egy új lemezt készítettünk el, és ebben a könyvnek Jankovics Marcell az illusztrátora. Olyan gyönyörű rajzokat készít, hogy sírni tudnék örömmömben és nagyon büszke vagyok rá, és nagyon köszönöm neki.

– S azt hiszem, hogy népművészet kategóriában is olyanok kapták a díjat, akikkel legalábbis láthattunk együtt a színpadon.

– Igen, a színpadon is és az életben is. 16 éves korom óta ismerem Ildikót és Sissyt, sőt együtt táncoltunk a Bartók együttesben a kezdetek kezdetétől fogva, a táncházakban, a Kassák klubban, mondhatom, hogy együtt nőttünk föl. Együtt voltunk tinédzserek, fiatalok, egymás magánéleti válságaiban is mindenről tudtunk, segítettünk, amiben csak lehetett, és olyan jó érzés, hogy ilyen kiváló emberek a barátaim, és hogy ilyen szépen vezetik az együttest, a Százszorszépet, és hogy ilyen hittel csinálják a dolgokat, kitartással.

– És a te utad most merre vezet, milyen terveid vannak, milyen állomások?

– A csapásirány mindig ugyanaz. Engem nagyon nehezen lehetne bármi másra elterelgetni. Az az érdekes, hogy sokan azért gondolják, hogy nahát, a Márti most milyen furcsákat csinál, mert amilyen közegben megszólal esetleg az általam megszólaltatott dal, attól válik különössé vagy mássá. Tehát hogy ha valami jazz zenei környezetben van, azt mondják, hogy jé, a Márti milyen furcsát tesz. Nem teszek én semmi furcsát. Ugyanezt végzem kicsi korom óta, amit én a legjobban szeretek a világon. De milyen érdekes hatásokat tud kiváltani ugyanaz a régi dal, hogy ha egy filmnek lesz része, egy színdarabnak, egy kortárs költőt vagy zenészt ihlet meg. És ez egy óriási dolog és nagyon szép feladat. Mindig megtalálnak engem ezek az emberek, és nagyon jó dolog így partnerükül szegődni. Most legutóbb a londoni Royal Festival Hallban dalogattam egy két órás koncertet, pontosan egy ilyen furcsa felállásban, elől egy fekete bőrű jazz zongoristával, aki abszolút beleszeretett Bartók Bélába, és a Bartók gyűjtötte magyar népdalokba, a kalotaszegi lassúkat imádjá, egyszerűen azt mondta, hogy ez neki olyan, mint megannyi blues. Úgyhogy ő ezeket feldogozta a maga módján, velem is énekeltem, a Muzsikás együttesrel, sőt, még egy skót dudással is összehozott a jó sors, úgyhogy én aztán most nagyon kidaloltam magamat.

Lemez, tervek is vannak, és szeretném majd méltóképpen a 30 éves jubileumot is összefogni, megünnepelni a barátaimmal. Lesznek ilyen



*Szászorszép együttes*

koncertek is. A Muzsikással is számtalan tervünk van a tavaszi fesztiválon, Bartók és Kodály nyomdokain, illetve az ő műveiken keresztül is szeretném bemutatni a közönségnek, hogy mi a kapcsolódása a népzeneeknek, a forrászenének és az ő műveiknek.

– Régen nagyon sokat gyűjtöttél Erdélyben. Még mindig?

– Tegnap éppen számon kérte Kalló Zoli bácsi, hogy na kedves, most nem voltál az idén, nem láttalak. Hát igen, nem mindig sikerül, de nagyon szeretnék elmenni a gyerekeimmel együtt is majd most. Nekik nyilván nem ugyanaz az élmény, mint nekem volt 16 éves koromban, de én még gyerekkoromban azzal az érintetlen paraszti világgal találkoztam a nagyanyám falujában, ahogy ők már nem fognak soha seholy. Mert egyszerűen eltűnt az a fajta világ. De legalább áttételesen szeretném, ha egy kicsit megérintené őket ez, úgyhogy nagy tervem, hogy nyáron mindenképp velük is elmegyek oda, és most úgy néz ki, januárban elmegyek Kalló Zoli bácsival Moldvába gyűjteni. Ezt nagyon várom.

– *Németh Ildikó és Szabó Szilárd* együttesen vallja, hogy inkább eltáncolnátok azt, amit most éreztek. De nincs muzsikaszó, úgyhogy mégis el kéne mondani.

– Nem nagyon lehet. Az az igazság, hogy ilyen nevek között – már ahogy olvastuk a hírekben és a meghívón az értesítőt – nagyon le voltunk... hogy is

mondjam, teljesen magunk alatt vagyunk. Mert úgy gondoljuk, hogy ez a díj nem a miénk, hanem az összes Kárpát-medencében élő parasztemberé, adatközlő csúnya szóval, hiszen tőlük szívjuk, átadjuk, és próbáljuk meg mai pedagógiai szemmel is átértékelve élővé tenni ezt a hagyományt. A néptáncot, a népzene-t, a népdalt, ahogy Kalló Zoltántól is tanultuk, együtt akarjuk csak énekelni és táncolni – magyarul. Ennyi körülbelül, de azt hiszem, hogy ez a végeken nagyon fontos és az alapsejteket is kell valamelyre éleszteni.

– Ezt hogy érted, hogy az alapsejteket éleszteni?

– Gyerekek. Gyerekek. Egész kicsi gyerekeink is vannak. Tehát már óvodában is elkezdjük, és az első generáció most már táncol a martonvásári együttesben.

– Hogyan adjátok tovább, amit kaptatok?

– A martonvásári művészeti iskolán belül a tordasi gyerekeket tanítjuk. Ez az alap. A martonvásári Szászorszép táncgyűjtést vezetjük művészeti szempontból, emellett Pozsonyba járunk, mert a Pozsonyi Szóttésnek is művészeti vezetői vagyunk, és ahova hívnak, oda megyünk. Tehát beleértendő az egész nagyvilág. Például nyáron Kaliforniában tanítottam amerikai ifjaknak magyar táncot.

– Sokszor láthatunk benneteket színpadon táncolni, azt hiszem, hogy az emberben megszólított ez a tánc valamit. Merre mentek még, és mi az, amit még úgy

éreztek, hogy tovább lehetne még adni, és honnan?

– Mindent és mindenhol. Mindenki éli még ezt a hagyományt, negatív tévhit, hogy nem. Másképp ugyan, mert ma már a hagyomány mást jelent, de biztos merjük azt mondani, hogy a táncművészettel újraéledt és teljesen elterjedt Magyarországon. Szinte minden településen vannak táncos palánták, akikből ha nem is lesz táncművész, mert nem ez a lényeg, hanem a természetességet, a magyar kultúra természetességét és a magyarságtudatot így beszívják. Saját hagyományainkon keresztül.

– Jelent valami pluszt, vagy valamilyen mást A Magyar Művészetért Díj, mint amiket eddig esetleg kaptatok?

– Ilyen rangos környezetben ilyen díjazottakkal együtt díjat kapni fantasztikus, óriási erőt ad. akik most itt velünk együtt díjat kaptak, szinte az egész életükért, életművéért kapták. Remélem, hogy nem tartunk ott, tehát van előttünk, és van miért, a díjat adományozóknak van bizodalomuk bennünk.

– *Jankovics Marcell* többek között Az ének a csodaszarvasról című filmjéért kapta a díjat.

– Az a fontos, amin éppen dolgozunk? Természetesen nekem fontosak a korábbi munkáim is, de azt az utat, amit a csodaszarvasig bejártam, vagy a közben készülő Ember tragédiája alatt járok immár tizenöt éve, a méltatás szerint is ugyanabban a szellemben járom: az a fontos, amit én a magyar népművészetből merítettem. És ehhez Az ének a csodaszarvasról című filmemnek is nagyon sok köze van. Én ezt egy olyan filmnek szántam, ami lexikonja mindannak, amit tudunk kell az őshagyományról. Mert ebben minden benne van. Egy kicsit ettől túlterhelt is. A felnőttek például azt mondják, hogy ez megterheli a gyerekeket, de a gyerekek nem ezt mondják. A gyerekekhez el kell juttatni, és akkor kiderül, hogy ők erre vevők, és isszák.

– És hogyhogy ilyen sokáig készül Az ember tragédiája? Mi az, ami ilyen súlyossá teszi? Tizenöt évről beszélt.

– Ennek egyszerűen a támogatási szisztéma az oka, kevés pénz az, amit alapítványi pénzként pályázatokon el lehet nyerni egy-egy esztendőben. Leszámítva a csodaszarvas két évét, azt a két évét, amikor nem kaptam egy vasat se, nagyjából évente egy színt



*Jankovics Marcell*

tudnék elkészíteni a tragédiából. Ez normális, tehát nem szerénytelenség, és nem is szerénység, ha azt mondom, hogy ha egy rajzfilmes alkotó a pályáján évente egy rövidfilmet el tud készíteni – fogjuk föl úgy a tragédia színeit, mint egy-egy rövidfilmet – akkor sikeresnek mondhatja magát. Én ezt így is tempóztam, nekem nem volt ambícióm, hogy sokkal hamarabb fejezzem be. Nagyon furcsa viszont, amire nem számítottam, hogy a technika közben olyan forradalmon megy keresztül, hogy mindaz, amit korábban csináltam, igazándiból újra kellene elkészítenem. Tehát ez nem egy stílusban, nem egy formában készül, hanem az eleje filmszalag volt, aztán később számítógépes munka lett, és a számítógépes munkát, azért, hogy egységbe kerüljön a korábbi részekkel, szintén filmre kellett tennem. Ez drágítja, ugyanakkor eddig olyan szint választottam az elsők között is legelsőnek, az Ūr-színt, amit számítógéppel kellett volna megcsinálnom. Ha lenne energiám és időm, azt újra kellene elkészíteni, emiatt. Nem szerencsés, ha az ember tizenöt évig ugyanazon a filmen dolgozik, mert ma már gyorsan változik a világ. A saját szakmámban Magyarországon majdnem egyedülálló voltam, hogy nekem fontos a magyar nemzeti és néphagyományra építeni. Ehhez a János vitéz vitt el. Korábban nem gondoltam arra, hogy ez lesz az utam. Globalista művésznak képzeltem magam, aki a nemzetközi animációban akar jeles

eredményeket elérni. A János vitéz hazai fogadtatása és külföldi elutasíttottsága vezetett rá, hogy nekem elég kell legyen ebből a téves útból, és hogy én a magyar gyerekeknek csináljak filmet. És én azóta minden filmemet magyaroknak készítem. Nem érdekel már, hogy más mit szól hozzá. A fehér ló fia azért különös ebben a történetben, mert semmihez se hasonlítható, öntörvényű film. és megpróbáltam valamilyen módon a mítoszt érvényesen előadni. Nem tartom fontosnak, hogy ezt mások is csinálják. Ez egy emlék, emlékmű. Van az elején egy mottó, vagy egy ajánlás, a szkíta, hun, avar és a többi pusztai nép emlékére ajánlom.

– Honnan merít, honnan a forrás?

– Rengeteg forrásom van, nekem vannak bibliáim a Biblián kívül is. Berze Nagy János Magyar népmese ciklusok című kétkötetes nagy műve, László Gyula minden munkája, és mondhatnék másokat, Diószegi Vilmost, például Pogány magyarok hitvilágát, én nagyon sokat olvastam össze, és írok hozzá. Nekem fontos, hogy az ember ne csak mint művész méresse meg magát, hanem mindazt, ami a keze ügyébe kerül, és amiről gondolatai vannak, közzé tegye. Hihetetlen izgalmas dolgok. A tizenegyedik könyvemem dolgozom, ami ebben a témában megjelenik. Érdekes lehet a közönség számára, a címe Az évszakok szimbolikája. S elég sok könyvet írtam, ami a naptári szimbolikával foglalkozik, de hogyha az ember az évszakok felől kezdi, akkor megint egészen más bomlik ki belőlük, és hihetetlenül izgalmas. Minden igyekezetem arra irányul, hogy bebizonyítsam: a magyar egyenértékű feltalálója mindannak, amit kultúrájának nevezünk az európai és a többi nép sorában. Tehát nem szorult kölcsönzésre, megvolt a sajátossága, a különössége, amiért az Európai Unió hálás lehet, hogy bevett minket a maguk sorába, mert kapnak olyasmit, amiről korábban nem is álmodtak.

– És örült ennek a díjnak, illetve ennek az ünnepségnek, ahol tényleg azt hiszem, nagyszerű emberek voltak jelen?

– Nagyon örülök ennek a díjnak. Különösen megható volt, amit Gubcsi Lajos a végén elmondott a kettős állampolgárságról, természetesen nyitott szívekre talált ezzel a vágyával, hogy menjünk el vasárnap és szavazzunk igennel, ez magától értetődő. Én készültem arra, hogy esetleg megszólít valamelyik televízió,

hogy mondjak én is néhány szót ennek az ügynek az érdekében, de a legnagyobb problémám az, hogy amivel együtt születek, mondhatni így közhelyesen, az anyatejjel szívok magamba, hogy lehet ezt megmagyarázni? Hogy lehet indokolni? Hát olyan magától értetődő, és tulajdonképpen csak az ébreszti rá az embert, hogy valamit mondania kell, hogy vannak örültek, akik ennek az ellenkezőjét merik állítani. Ettől a dologtól, ami vasárnap be fog következni a szavazáskor, ettől ez a gála egy különleges közösséggé kovácsolódott. Részint a díjazottak érdemei miatt, mert fantasztikus egyébként is, hogy ilyen emberekkel együtt kapom ezt a díjat. Bessenyei Ferenc után, aki fantasztikusan szerepelt, jön Csoóri Sándor, és még jönnek, és még jönnek, és akkor én mit fogok mondani, ha rám kerül a sor, fogalmam nem volt, hogy... ilyenkor jobb is nem gondolni semmire, hanem amikor odakerülsz, eljön az a pillanat, és őszintén kibuggyan az emberből az az egy mondat, az pont elég. És azt hiszem jó volt. Ez egy fantasztikus díj. Azt hiszem talán, persze mindig az a legértékesebb, amit legutoljára kap az ember, de én most azt hiszem, hogy ezzel tényleg egy koronát kaptam.

– Úgy érzi, tényleg?

– Igen.

– Valamit még mondott most, hogy várta, hogy megszólítsa egy tv a kettős állampolgárság ügye kapcsán. Ezzel kapcsolatban még szeretne bármit mondani?

– Elmondtam a lényegét. Van egy fontos mondat, amit egy német ember mondott a húszas évek elején, írt pontosabban. Egy könyvben olvastam erről, amit a kultúra=emlékezet témájáról ír, és azt mondja ez a német ember, hogy a nemzet kultúrája nem más, mint a nemzet evidenciáinak az összessége. És ugye mondtam az imént? Azt, hogy számomra evidens, magától értetődő, hogy igent szavazzak egy ilyen kérdésben. És ott tartunk ma, hogy mindaz, amit én, és amit ez a német ember az evidenciák összességéként tart számon, tehát a kultúra oly mértékig hanyatlík, hogy úgy tűnik, lecsökkent ezeknek az evidenciáknak a száma. És hogy nem megy másképp, minthogy tudatosan építeni, újra helyrehozni ezt az összességet, megteremtteni ismét. És akkor megnyugszom, mert amit én csinállok a filmjeimmel meg a könyveimmel, az nem egyéb, mint ezeknek az evidenciáknak a közzététele. Hiszen én nem találok ki

semmit, legfeljebb csak újra találok ki valamit. Dolgozat az emberek elfelejtenek. S fel kell hívni arra a figyelmet, hogy ember, ezt kár elfelejteni, mert ez fontos ahhoz, hogy boldogan élj, míg meg nem halsz.

– *Király László* Erdélyből, királyként volt egy László királyunk is. Hogy érezte magát ezen a –szerintem – királyi ünnepélyen?

– Kiválóan éreztem magam. Épp azért a félmondatért, amit valaki mondott el a végén, és amit lehet, hogy kissé átírok és átfogalmazok, de mindenképpen az volt a lényeg benne, hogy azért jó ez az ünnepély, hogy díjat kapott vagy díjat adhatott, mert ezek az emberek gyűltek össze, épp ezek az embereknek az örömére szolgált ez a díj, akár kapta az illető, akár adta. Ez azt jelenti, hogy valamilyen olyan közösségtől kapott az ember díjat, véletlenül most éppen én is, de ugyanakkor részese lehetett egy olyan ünnepségnek, aminek volt egy olyan hangulata, ami jelezte, hogy összetartozni jó azokkal, akikről tudjuk, hogy körülbelül egyformán gondolkoznak. Nem pontosan úgy, mint mi, mi sem úgy gondolkozunk, mint ők, de egyformán gondolkozunk lényeges dolgokban. Ezért volt úgy gondolom méltóságteljes, bár nem szerény... egy ünnepség ne legyen szerény, mert eleve nem szerénységet jelent, hanem a jókedvet, a derűt és a bizakodást.

– A Magyar Művészetért Díjban van-e valami plusz, ami Önnek fontos?

– Hazudna mindenki, aki azt mondaná, hogy egy díj nem fontos számára, hacsak nem gazemberektől származik. Én nem mondom azt, hogy ezután másként fogok dolgozni, vagy másképp fogok írni, viselkedni, mint eddig. Én számomra azért jelent sokat, mert úgy gondolom, hogy ez a díj valóban az eddigi munkámat díjazza, tehát semmiféle mellékgondolat nem vezérelte a kuratóriumot, amikor rám gondolt. Éppen ezért nem is érdekel, hogy kinek jutott eszébe a nevem. A díj nomen est omen, a neve hordozza magában, hogy magyar művészetért. Ha szerénytelenségnek is tűnik, akkor is meg kell mondanom, hogy egész életemben nem dolgoztam egyébert, csak azért, hogy a magyar művészetben helyem legyen, és azon felül, hogy amit írtam, az utolsó sorig azt szolgálta, hogy valahogy a szabadságomat és a függetlenségemet megőrizzem egy elég gyalá-

zatos korban, amiben éltünk. És akkor örvendek, hogy ha ezt valaki észrevette, mert azt remélem, hogy azáltal, hogy én megírtam, és más el is olvasta, hátha ők is érezték a szabadságnak valamilyen szelét azokban a sorokban, amiket én leírtam. Én ezután sem akarok egyebet csinálni. Én nem akartam magamnak írni, a barátaimnak, én egy közösséghez tartozom, e nélkül a közösség nélkül én nem ülhetnék most itt, tehát én szeretném visszaadni nekik. Én szeretek kapni, de nagyon szeretek adni is.

– Mondjuk ki, hogy mi ez a közösség, kik ők?

– Sok közösség van. Ez a közösség jelesül most, mert a magyar művészetért kaptam, a magyar közösség, a magyar nemzet, amihez én tartozom természetszerűleg. Úgy, ahogy tartozom a földhöz, a levegőhöz, mindenhez. E néhány, szavazás előtti napban, amikor felforrósodott, zavart keltő ötletek röpködnek a levegőben, az állampolgárság ellenzői egy egész egyszerű dolgot felejtenek el, illetőleg nem akarnak kiejteni a szájukon: az, hogy a mi magyar állampolgárságunk nekem úgy természetes, mint ahogy szuszogok, mint ahogy élek, ezen nincs mit vitatkozni tulajdonképpen, hogy igen, vagy nem. Igen és nemre állítani a világot – az még mindig csak bajhoz vezetett.

*Németh Ildikó és Szabó Szilárd levele 2012-ben:*

1975 óta vagyunk a pályán. Életünk meghatározó szála a Kárpát-medencei táncművészet életben tartása, művelése, átadása, terjesztése több szinten. Az UNESCO Szellemi Kulturális Örökség kormányközi bizottsága a “Legjobb megőrzési gyakorlatok regiszterébe” 2011. november 25-én vette fel a táncművészet módszert, amely a szellemi kulturális örökség átörökítésének magyar modellje. A jelenlegi táncművészet módszerről készült felterjesztési anyagot más államok számára is követendő modellként értékelték. Mi is e módszert követjük munkánkban. Ebben hatalmas lelki és szellemi alapot, állandó segítséget adott Borbély Jolán és Dr. Martin György, valamint mestereink, Tímár Sándor és Györgyfalvay Katalin.

2004-ben, amikor ránk esett a választás és közösen megkaptuk A Magyar Művészetért Díjat, megértettük, hogy van súlya, értéke választott hivatásunknak, amit csak párban lehet magas szinten művelni. Ez nem kirakat munka, hanem kemény háttértevékenység, remélve, hogy értő és a magyar művészetet szerető embereket nevelünk.

*Tordas, 2012. 11. 22.*

### *Kárpátalja Üzenete*

Kevés elhagyatottabb helye van a magyarságnak, mint a Kárpátalja, a most éppen Ukrajnához csatolt Bereg, Ung, Ugocsa, a Vereckétől nyugatra lejtő, majd szétterülő magyar múlt és jelen. Pedig a szabadságharcok örökös tűzfészke volt, amely azonnal kart öltött Bodrogközzel, Hegyaljával, s a tűz gyakran áterjedt az egész medencére, már Árpáddal is ez történt. S főleg Rákóczival. Miért bünteti e szegény népet – s a magyarsággal együtt élő ruszinokat – a XX. század? Hány országhoz tartoztak lakói, miközben ki se mozdultak házukból? Magyarországon kezdték a századot, valamennyire Ausztria részeként is. Csehszlovákiában folytatták Trianon vérgőzében. Aztán Magyarország lettek ismét, a néhány évre csaknem duplájára bővült csonka országgé, amely oly szívesen akart újra haza lenni. S aztán a Szovjetunióba „költöztek” szegények, ha túléltek a málenkij robotra történő halálos besorozást. S most Ukrajnában laknak. Lehet gyötörni így egy annak idején csaknem színmagyar népet? Lehet. Mert ostobák voltunk, mert gyávák is, mert alkalmatlanok az aljasság elleni harcban. Mert a XX. század örök vesztesei lettünk, képtelenek arra, hogy segítsük testvéreinket, akik még nagyobb bajban edződtek a nemzeti halálra.

Az Üzenet a végekről II. – Kárpátalja című album oldalairól kiderül, bármennyire is fedni kívántuk, hogy szívbe markolóan szegény és szerencsétlen Kárpátalja magyar népe. Ráadásul az elmúlt évtizedben még ketté is osztották politikailag – osztotta magát?

Egyik szárnya Kievre kacsint, a másik Budapesttől remél. Pedig egyik helyen sem rejtik az örök igazságot. Mindaddig, amíg a nemzet el nem éri, fel nem mutatja, hogy milyen nagyszerű, eredményes és boldog magyarnak lenni bárhol a világon, addig győz a megosztó, bárki is biztassa. Mert nem a Jót ígéri s adja, hanem jobbat ígér a másiknál –

s legfeljebb nem sikerül megadnia, hiszen a változó körülmények, na ugye, értik, emberek.

Aki a változó körülményekre hivatkozik, s úgy nem tartja be szavát, programját, az hazug áruló, tolvaj. Mert a körülmények mindig változnak. Mire szól az adott szó, a program? Arra, hogy történjék bármi is, amit mondunk, tervezünk, az úgy lesz, ha belehalunk is.

Helyette hazudni valami olcsót, de nagyot, s aztán széttárt karral, netán könnyes szemmel idézni a tényleg változó körülményeket – ennél a rossz cirkuszok kikiáltói is többet tudnak, mikor becsalogatnak azzal, hogy: – Itt látható a világ leghosszabb kígyója! A fejétől a farkáig 5 méter, a farkától a fejéig újabb 5 méter....! A világ legnagyobb...!! A magánéletben és a közpolitikában elhatalmasodó hazugságtömeg a bocs, megváltoztak a körülmények aljassága. Mára laza népbetegség, és persze a politika lealjasult művészete. A ripacsok hada.

Veszélyben van Kárpátalja magyarsága, az egyébként is szegényes, perifériális magyar múlt pedig nem hagyott hátra annyi kincset, hogy önmagában is ragaszkodni kelljen, lehessen hozzá.

A magyarokat az tartja meg magyarnak, hogy annak születtek, azt a nyelvet hallották anyjuktól, s egy ideig zavartalanul tanulhatnak így az iskolában. De nem jöttem rá sohasem, hogy ezenkívül mit adunk mi még nekik. Mit kapnak tőlünk, s az erdélyiektől, a felvidékiektől?

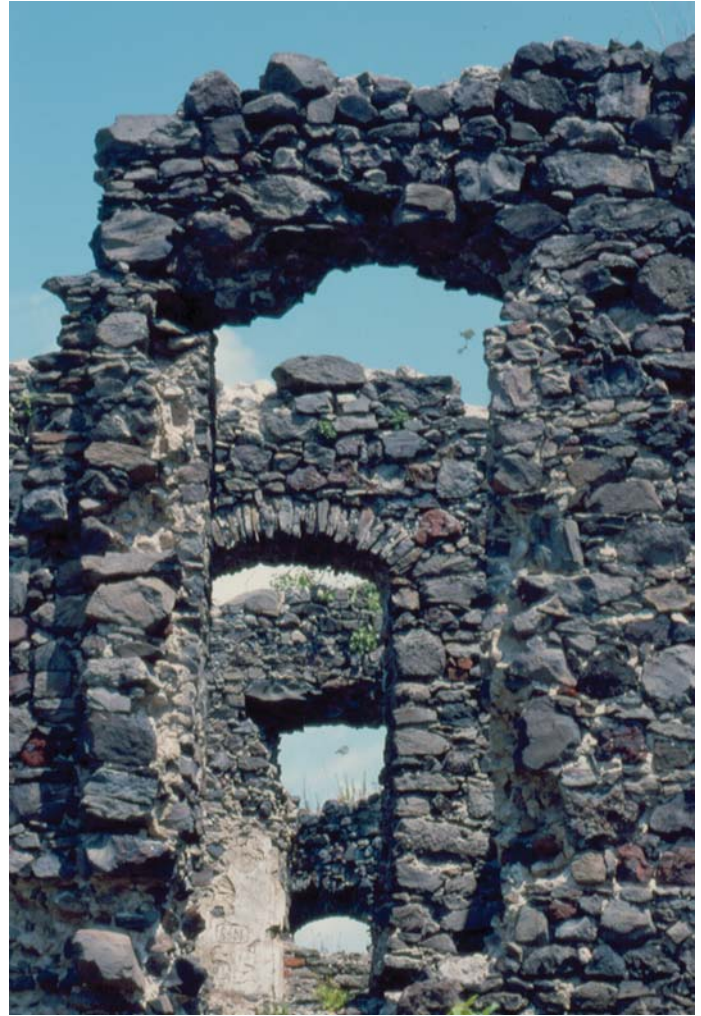
Az Üzenet-sorozatnak, s a ténynek, hogy egyes albumait nagy számban ajándékoztuk minden tájunkon, éppen az volt az oka, hogy megmutassuk a székelynek, hogy mi a palóc,



*Verecke nyugatra néz*



*Husztnak romjainál...*



*A nevickei vár romjai*

az őrséginek, hogy létezik Kalotaszeg, a Duna-Tisza találkozásánál élőknek, hogy milyen Verecke és Munkács csúcsa. Mert ők ezt nem tudják, nem tanulják, lassan majd nem is ismerik.

Az a történelem, amit tanulniuk kell, tagadja ezt a nagy magyar évezredes közösséget. Hiszem, hogy az Üzenet Pentológia – a négy „üzenetet” kiegészítettük egy ötödik kötettel arról, hogy hogyan tette hozzá a mai Magyarország 1956-ot a közös 1100 évhez –, tehát a sorozat egyes albumai apáról fiúra szállnak, a könyvespolcok egyre megbecsültebb darabjai lesznek Homoródkarácsonyfalván, Versecen, Nagyszalontán és Késmárkon. S persze Sydneyben, Vancouverben, Rióban, Zürichben és Hamiltonban.

Összesen mintegy 40 000 díszalbumunk jutott kézbe ajándékként az elmúlt másfél, két évtizedben, közülük mintegy 15 000 az Üzenet a végekről albumai.



*Kismuzsaly, templomrom a búzamezőkön*



*A viski templom festett famennyezete*



*Feketeerdő, a római katolikus templom kapuja*



*A páratlan gerényi – Árpád-kori – templom, a rotunda freskója*



*Csetfalva, a református templom belseje*

*A munkácsi vár*





## 2005 – díjazottak Svédországból, Felvidékről, Erdélyből, Kárpátaljáról is

2005. január 22-én a Himnusz, a Magyar Kultúra Napján megjelent *A csillagokban Bubik István* című díszalbumunk, a színész halála, az első elhatározó mondat után másfél hónappal. Anikó lányommal közös művünk ismét. A gálán hozott döntés után összesen három hetünk volt karácsonyig, hogy leadjuk a kéziratot lektorálásra segítő társunknak, Varga Bótos Annának, majd január elején a nyomdába. És ilyenkor kiderül, van-e összefogó erő? Minden interjú válláló barát, színész azonnal készen állt, éjjel is. Megnyíltak az archívumok. A fotóművészek nem kicsinyeskedtek,

Adták, amit tudtak. Hogy a karácsonykor lezárt kéziratban benne lehessen maga a díj is, Györfi Sándor e két hét alatt megtervezte, elkészítette, s bronzból kiöntötte a főnix allegóriát, mely A Magyar Művészetért – Bubik István-díjat jelentette ekkortól. S ugyanezen ok miatt Attila öcsém elkészített egy nagyon szép, Bubikra jellemző grafikát, a színészt és zablájánál kézen tartott ágaskodó lovát – melyet a könyv bemutatója alkalmával István édesanyjának ajánlékoztunk örök emlékként.

Bejártam az akkor már harmadik éve ellenzékben élő jobbközép politikai erő, a nemzeti hagyományokat szerető közélet jórészét. El akartam fogadtatni velük, hogy Bubik István egész élete, személyisége, még drámai halála is éppen olyan magyar sors és balsors, amiről a Himnusz is énekel.

Meg akartam győzni őket, hogy Bubik István ikon erejű példa, élete és halála, tehetsége és annak szétesése olykor. Tudatni akartam velük, hogy egy ilyen ikont meg kell őrizni, fontosságát fenn kell tartani a mának, az utókornak. S hogy az ilyesmi nem megy magától, magától minden széthullik inkább a média- és celebvilág uralta mezőnyben. Mindenütt okos szemekre, megértő fülekre és elmékre találtam. Mindenki lelkesen helyeselt.

S milyen igaz, milyen jellemző a mára! Senki, de senki nem tett semmit közülük. Meg kellene most említenem e tehetségtelen, helyükre nem való emberek nevét, de mindenki fontos beosztásban ül, súlyos volna a sértés. Bubik István fontosságáról alkotott képem nem lehet az oka annak, hogy pellengetésre állítsak „erős embereket, tömegével”, csak azért, mert végül is nem tartották fontosnak azt, amit én. Hátha én tévedtem. A Bubik-díjat mindenesetre mindmáig repeső örömmel veszik át azok a színészek szerte a Kárpát-medencében, akiknek évente egyszer megszavazzuk. Álljon itt a nevük időrendben 2005-2013 között:

Trill Zsolt Beregszász, Kerekes Éva Budapest, Bogdán Zsolt Kolozsvár, Tóth Tibor Révkomárom, Gubás Gabi Budapest, Oberfrank Pál Veszprém, Kicsid Gizella Sepsiszentgyörgy, Kézdi Imola Kolozsvár, Nagy Ervin Budapest. Isten éltesen sokáig, Bubik István.

*Barátaim! Ismét egy halottunk* – Elhunyt Gergely András, a nagy magyar népművész.

Türében vasárnap hajnalban elhunyt az ősi magyar népi énekkultúra egyik utolsó nagy örege, Gergely András. Legjobb énekeseink és népdalgyűjtőink örök és kiapadhatatlan forrása volt, mestereként szerette Sebestyén Márta, Berecz András, Kallós Zoltán. Az erdélyi Türe népművésze 1999-ben kapta meg A Magyar Művészetért Díjat a Nemzeti Színházban. Ma is kedvesen cseng a Kuratórium méltatása, amelyet Berecz András fogalmazott meg – ezzel az emlékképpel búcsúznak a magyar népművészet, a dal ősi mesterétől, Gergely Andris bácsitól, egy szép mondatot idézve tőle:

„Ha mesélsz, integessen hangod, mint a nyárfalevél, ha azt akarod, hogy az ablakok kinyíljanak utánad!” Szerdán Berecz András a kuratórium nevében is elhelyezi a koszorút a türei temetőben, a messzire szakadt erdélyi világban.

2005. 02. 16.

A vajdasági magyarság szellemi központjába, *Szabadkára A Magyar Művészetért Díj Kuratóriumát* hívták ünnepségre. A város patinás könyvtárában a Kuratórium elnökeként átadtam a szabadkai magyar főiskolásoknak és az újvidéki magyar kar hallgatóinak, valamint a vajdasági közélet jeles személyiségeinek a most megjelent két díszalbum 120 tiszteletpéldányát: *A csillagokban Bubik István* és az *Üzenet a végekről II. – Kárpátalja* mély tartalma és bibliofil szépsége méltán talált osztatlan öröme. Az ünnepi est folytatásaként Gubcsi Lajos lírai regényeinek írásaiból „Fiának választott az Isten” címmel tartott előadói estet *Szalóczy Pál*.

2005. 12. 12.

*Újabb díszalbumok a határon túlra*

A Magyar Művészetért Díj égisze alatt megjelenő bibliofil sorozat újabb kötetei indultak karácsonyi ajándékútkra. A mostani gesztust elsősorban az tette lehetővé, hogy az MM egyik mecénása, Szórádi Sándor felajánlotta e célra az általa folyamatosan gyűjtött albumsorozatok egy részét, összesen több mint 100 kötetet, amelyek útnak indultak Déva, Temesvár, Arad, Segesvár magyar iskoláiba, könyvtáraiba, a Bőjte Csaba nevével fémjelzett otthonba, Kolozsvárra, az

árvaházból közben egyetemistává „cseperedett” diákok kollégiumába, s hamarosan elindulnak újabb teljes sorozatok a nagy határon túli, ezúttal főleg erdélyi egyetemek, városok könyvtáraiba is. Ezzel párhuzamosan a Summa köteteknek ajándékozása is megkezdődött, egyelőre szerényen, csupán Révkomáromban, illetve a Felvidék néhány prominensének – a Summa hivatalos megjelenése ugyanis 2006. jan. 22., a Magyar Kultúra Napja lesz.

Ugyancsak A Magyar Művészetért albumaival köszöntük meg azon művészek előadását is, akik a múlt hét végén Kiskunfélegyházán felléptek a Böjte Csaba kezdeményezte csángó iskola felépítésének támogatására rendezett – megható – esten.

*2005. december 15. XIX. Gála a Károlyi Palotában*

*A MM idej díjazottai:*

Domonkos István költő  
Grendel Lajos író  
Gulyás Dénes operaénekes  
Kubinyi Anna textilművész  
Kurtág György zeneszerző  
Lászlóffy Aladár költő  
Spiró György író  
Trill Zsolt színművész – A Magyar Művészetért  
Bubik István-díj  
Vígh Tamás szobrász  
Zsigmond Dezső filmrendező

*A Magyar Művészetért Posztumusz Díjat kap:*

Gyarmathy Tihamér festőművész  
Vujicsics Tihamér zeneszerző

*A Magyar Művészetért Tiszteletbeli Emlékéremben részesül:*

Mádl Ferenc  
Csányi Sándor  
Debrecen városa

*Műsort ad a Honvéd együttes Hegedős együttese*

*A Gála forgatókönyve:*

1. A Honvéd együttes Hegedős együttese játszik, felkonferálás nélkül

2. Gubcsi: Hegedős együttes zenéjével megnyílt az MM XIX. Díjátadó Gálája, köszöntöm Önöket a 200 éves Csokonai, a 125 éves Bartók Béla, a 100 éves József Attila nagyságára is emlékezve. S megvannak az MM nagyjai is, köszöntjük az idén 70 éves Makovecz Imrét, Melocco Miklóst, Finta Józsefet, a 90 évesekre emlékezve a nemrég elhunyt Gyarmathy Tihamért, s személyesen is szeretnénk ma köszönteni a legfiatalabbak részéről Szörényi Leventét a maga gyerekes 60 évével – és persze Búza Barnát a maga szelíd 95 évével. Mindenekelőtt őket kérem tehát egy másodpercre, vegyék át a megemlékezés szívből jövő tárgyi jeleit, elsőként Szörényi Levente az István király című festményt, Gubcsi Attila művét, Búza Barna pedig a Magyar Művészetért díszcsészéjét, a Herendi Porcelánmanufaktúra alkotását, a jó Melocco Miklós tervezésében.

Ma is Szalóczy Pál lesz a segítségünkre a laudációk egy részében. A díjakat a mecénások adják át, az Axel Springer Magyarország képviselőjében Nemes Péter, a Geodézia Rt. képviselőjében Marjay Gyula, a Grant Reklám Kft. ügyvezetője, Nagy Endre, Bálint Péter, az Arcadom Rt. elnöke, Balogh Miklós, a Reneszánsz Rt. elnöke. A Magyar Művészetért 2005-ös díjazottai közül névsorban haladva szeretettel köszöntjük

– *Domonkos István vajdasági költőt*, aki svédországi otthonából érkezett hozzánk feleségével – s a lánya Londonból, a fia Görögországból, hogy lássunk egy szeletet a magyar sorsból. Irodalmi díjat kap Domonkos István költő (taps – majd utána a laudáció)

3. Nagy költőink idej jubileuma az oka annak, hogy az idén kiemelten sok díjat adunk legjobb íróinknak, költőinknek – az MM következő díját *Grendel Lajos felvidéki írónak* adjuk át.

4. Költőink, íróink mellett az idén – Bartók Béla halálának 60., születésének közelgő 125. évfordulója tiszteletére is – a zene volt a kiemelt művészeti ág a díjak odaítélésékor. Zenei díjat kapott *Gulyás Dénes*.

5. Minden évben igazságtalanok vagyunk azzal, hogy csak 1-1 hölgy kap MM-díjat. De most kettőzött lehet annak az 1-nek a megbecsülése, mint a gobelin-és textilművészetben *Kubinyi Annáé*.

6. A világban a legismertebb nagyköveteink a zene művészei – mint most *Kurtág György*. Gubcsi hozzáfűzi, hogy a díjat a művész magyarországi képviselője, az Editio Musica művészeti vezetője, Demény János veszi át – s hozzáfűzi, hogy Kurtág György az elsők között volt a

- felajánlásokban az erdélyi árvízkárosultak javára, amikor az aukciónak felajánotta a díjjal járó pénzeszeget.
7. A Délvidék és a Felvidék költője, írója után Erdély következik, az MM egyik irodalmi díját *Lászlóffy Aladár költő* kapta. A laudációt Gyurkovics Tibor írta.
  8. *Spiró György* neve összefügg a hazai irodalom csúcsaival az elmúlt 1-2 évtizedben, most a Fogság mutatta meg, mit tud az író.
  9. Különleges díjhoz értünk – A Magyar Művészetért önálló díjához, a *Bubik István-díjhoz*, melyet ezekben a percekben, az előadás előtt adott át a nevünkben az Új Színházban Kubik Anna és Márta István egy nagyszerű kárpátaljai színésznek, *Trill Zsoltnak*, köszöntjük őt is innen néhány sorral. A díj Győrfi Sándor szobrászművész főnixmadara, tűzből a csillagokba.
  10. A képzőművészet műfajában egy nagyszerű szobrászt, *Vigh Tamást* szeretnénk most megtisztelni a díjjal – a laudációt a Művészeti Kollégium tagja, Győrfi Sándor szobrászművész olvassa fel.
  11. A zene és a fotó mellett a film a talán legismertebb műfajunk a világban. Egy fiatal rendező, a mostantól MM-díjas *Zsigmond Dezső* is zsákban hozza a sikereket. A laudációt a Művészeti Kollégium tagja, Gulyás Gyula filmrendező olvassa fel.
  12. A posztumusz díjjal szívbeli adósságot törlesztünk, későn, de igazán. Amikor az év elején *Gyarmathy Tihamért* jelöltük, még azt hittük, itt találkozunk. Most felesége révén küldjük neki messzehangzó jókívánságunkat. A laudációt Kocsis Imre festőművész olvassa fel.
  13. *Vujicsics Tihamér* neve egybeforr a Duna mente régóta remélt barátságával, most a posztumusz díjjal ezt köszönjük meg neki, s kérjük feleségét, Vujicsicsné Kovács Rózsát, vegye át a díjat, melyet a nevünkben Bálint Péter ad át. A laudációt Szabados György, a Művészeti Kollégium tagja olvassa fel.
  14. A Magyar Művészetért Tiszteletbeli Emlékérmeket nagyon ritkán osztjuk ki, most ilyen percek következnek, először a sorban *Csányi Sándornak*, az OTP elnökének.
  15. Tavaly Székelyudvarhelyre adtunk tiszteletbeli díjat az Emlékezés parkért egy városnak, közösségének – most *Debrecennek*, sok évszázadért. A díjat átveszi Debrecen küldöttsége.
  16. Gubcsi: A Magyar Művészetért Tiszteletbeli Emlékérmeket kapja *Mádl Ferenc* volt köztársasági elnök.

#### Laudációk:

*Gulyás Dénes:* Korunk egyik legismertebb opera tenorhangját megvallattuk, amikor a laudációra készült a Kuratórium. Idézzük talán a legfontosabb mondatot: *“Nem tudtam, nem is akartam soha elválasztani művészenemet magyar, és a magyar értékek iránt érzett szeretetem énjétől, még ha pályám sajátossága okán többet foglalkoztam is egyetemes értékekkel. Mely meggyőződésem szerint csonka lenne a magyar nélkül”*. 24 éves kora óta szerepel az Operaházban. Csak 25 éves volt, amikor első díjat nyert Parmában, majd két évvel később a philadelphiai Pavarotti-énekversenyen. Külföldi szerződésai 26 éves korától szólították New York, Hamburg, Philadelphia színpadaira. A New York-i Metropolitanbe pl. 4 éven keresztül kötötte szerződés. A nagy színpadok közül nem hiányzott a milánói Scala sem. Itthon a 90-es évek elején már az operatagozat vezetője volt a győri Kisfaludy Színházban. 1992-től folyamatosan a Nemzeti, illetve a Pesti Magyar Színház magánénekes. Szerepeinek megemlítése maga az életút java: *Nemorino a Szerelmi bájitalban*, *Oronte A lombardokban*, *Alfred a Traviatában*, *Herceg a Rigolettóban*, *Bolond a Borisz Godunovban*, *Rodolphe a Bohéméletben*, *Tamino A varázsfuvolában*, és persze *Hunyadi László, János vitéz*, és *Ottó a Bánk bánban*. Magán- és közéletében mintha merített volna hősszerepeiből – nem menekül el a nyilvánosság, a tisztán megvalóított nézet elől. 29 évesen kapta a Liszt Ferenc-díjat, s sok más érdemérem után most, 49 évesen a tarsolyba kerül A Magyar Művészetért komolyzenei díja is.

*Domonkos István* laudációját valójában majd jövő decemberben mondjuk el, amikor az Önök kezébe adjuk A Magyar Művészetért égisze alatt megjelenő díszalbumsorozat 15. kötetét Üzenet a végekről III. – Délvidék címmel, s ott a könyv végén megtalálják az egyik legnagyobb fájdalmat, amit ma költő elénekelhet: A kormányeltörésben című verset. El ne felejtsek megkeresni. Most csupán annyit: tudtuk, hogy legalább 2 hon számüzte fiát Domonkos István vajdasági – tehát szerbiai és magyar – költő személyében, s megpróbáltunk a nyomába eredni. Sikertelenül, pedig a magyarországi írószövetségektől a vajdasági és újvidéki irodalmi körökig mindent megpróbáltunk. S akkor jó a segítség, hazánk stockholmi követsége révén a svédországi cím!

De ott se találtuk. Már feladni készültünk a keresést azzal, hogy a díjat felajánljuk a Vajdaság kincse, az aracsi pusztatemplom megmentőinek, gondozóinak, amikor a következő kézírásos levelet kaptuk valahonnan egy ismeretlen svéd faluból/városból/világvégéről:

“Kedves Lajos! Micsoda meglepetés! Aranyérem, lóvé! (Fehér Kálmán szerint!) Érdemes tehát feltámadni! Tologatom a sziklát, délig már kint is vagyok! A másik lábamon a kétely béklyója... Próbálok összebratyizni az örömmel! *P. s.*: A díjkiosztáson ott leszek, családostul! Őlel Domi (Számítógémem van, lehetne e-mail címem is, de nem tudom kezelni...)”

Nos, kedves közönségünk, talán mégse várják meg a Kormányeltörésben jövő decemberi megjelenését – íme néhány sor Domonkos Istvántól, Istvánról:

“én lenni  
élni külföldi élet  
pénz nyelv zászló  
himnusz bélyeg  
elnökök vezérek  
előkotorni megfelelő  
ott ahova érek  
pszichiáter mondani  
relex relex magyar  
nem gondolni mi lesz  
nem gondolni mi volt  
menni alpok menni tirol  
menni copacabana hawaii  
menni estélyek bálók  
new guineában még élni kannibálok  
menni brazília menni sahara  
moszkva ankara  
menni utcákon vinni plakát  
lenni izgalmas felvonulás  
provokálni járókelő rendőr  
lobogtatni piros kendő  
lenni kommunista  
szó ígérni jó szórakozás  
tortúra-vita  
lenni régimódi proletár  
folt rakni maxi-kabát  
hús nélkül enni főzelék  
moziba nyilvános helyen  
turkálni titokban  
meleg selyem  
mikor senki nem néz oda  
dugni csokoládé pofa”

Hát, Isten hozott, messzi vándor, lelökted végre a sziklát, amit elébed pakoltak s Te magadra zártál. Messziről “tért meg” hozzánk Domonkos István, amikor idejött Svédországból a feleségével, s eljött vele a lánya Nagy-Britanniából, a fia Görögországból. Kérjük, fogadja hála-lánkat A Magyar Művészetért Díj formájában.

*Kubinyi Anna* művészetéről utánozhatatlan tömörséggel fogalmazott a Glasgow School of Art 2004-ben, idézünk A szecessziótól a székelykapuig című könyvből:

“Témaválasztásában az általa csodált természet dominál. Munkái egyre hullámzóbb, burjánzóbb formavilágot jelenítenek meg, a növényi indák, közetgyűrődések mellé beépül az oly szuggesztíven ható franciaországi tenger-élmény, majd a gyökerek, a fák teljességének megjelenítése. Ezek a szimbólumok magukban hordozzák a keletkezést és elmúlást, a közte lévő élet eleveenségét, vitalitását, de annak nehézségeit, dilemmáit is. Sajátos köztes jelrendszere van, amely arra képes, hogy hasson, hogy megüssön, majd indukálja bennünk a végig-gondolást, az azonosulást. Kubinyi Annánál nincs figura, nincs ember. Világról alkotott véleményét nem az ember megjelenítésén keresztül kívánja elmondani, hanem a természet mély üzenetét hordozó jelenségein keresztül. Sajátos és egyéni szövési technikáját mondandója szolgálatába állítja. Ez a magasított textil-relief, sem nem sík-textil, sem nem téri textil munkái egy különleges köztes állapotot mutatnak, mely azonban így éppen fokozza kárpitjai és a néző feszültségeit. Újabb érdekes technikai különlegessége a kétrétegű textilek létrehozása, melyeknél a felső réteg felszakadozottságával,



*Kubinyi Anna*

*Kubinyi Anna textilképei, textilreliefjei*



*Székelykapu, 2002 (260x150 cm)*



*In Memoriam Kőrösi Csoma Sándor, 2009 (300x160 cm)*



*Ezeréves fa, 2000 (320x270 cm)*

*Fotók: Fényes Gábor*

törésvonalalaival bepillantást enged a felszín alá. 2002 nyarán sokkoló hatású pozitív utazási élmény érte. Körutazást tett Erdélyben. Egy csodálatos természeti tájat, gazdag motívumkincsű, majdnem sikeresen elpusztított, de pusztultságában is mélyen ható, gyönyörű népi művészetet, a mérhetetlenül nehéz történelmi sorsban is csodálatos emberi méltóságot és mély hagyománytiszteletet talált ott. Leginkább a székely kapuk hatottak rá, ezek a hatalmas kultikus építmények, melyek a magyarság népi művészetének világszerte páratlan alkotásai. Ősiségükben, mitikus jelrendszerükben, formagazdagságukban olyan művészetet jeleznek, melynek forrása talán a kereszténység előtti, pogány kultúrákból fakadva termékenyíti meg napjainkig a Kárpátok hegyvonulatának keleti vidékein élő székely-magyarság hagyományörző szellemiségét. Egy régi felirat így hangzik: „Ez a kapu a tiszta szívűt várja, a kétös szívűt pedig végképpen kizárja.” Kubinyi Anna a „Székely kapu” című műve, a kárpit egy főhajtás, amely az identitástudat, a hagyományörzés fontosságának üzenetét adja tovább, bizonyosság, hit és fegyelem van a szöttesben, melyre ezt írta a bejárati ív fölé: „Isten segedelmével készítette Kubinyi Anna”.

Mint ahogy elkészítette ajándékkul műveit, az Idézetek I. és az Idézetek II. címmel a mai aukcióra is, hogy A Magyar Művészetért nevében szolgálja a székelyföldi árvízkárosultak megsegítését. Egy újabb szöttes, szimbolikus értelemben két melegítő takaró lesz, ha majd ki-  
visszük az árát a bajba jutott székelyeknek.

#### *Gyarmathy Tihamér*

Az idén volt 90 éve, hogy megszületett Pécsen. Mikor készültünk a nevére, azt gondoltuk, hogy vele ünnepeljük ma a 90 éves művészeinket. A sors magához hívta őt, a fény mesterét: szinte minden képén felizzik a fény. A remény fénye, a megtisztító sugár, a csoda jele, a harmónia szépsége, világa. A fény számára nem egyszerűen világít, hanem maga a csoda. Már 20 éves korában megmutatta későbbi állandó stílusjegyeit, s a Képzőművészeti Főiskola elvégzése után itthon és Nyugat-Európában úgy ismerték, mint az örökösen új felé törekvő művészt. Olaszországban, Franciaországban, Németországban, Svájcban tanulmányozta az európai kultúrát. Az Európai Iskola tagja volt. 31 éves volt, amikor 1946-ban részt vett a magyar absztrakt festők önállóvá vált csoportjának megalapításában, azaz a Galéria a Négy Világtájhoz nevű kiállítóhelységhez kapcsolódó Elvont

Művészek Csoportjának létrehozásában. Lírai, szürrealista nonfiguratív képeket festett ekkor. Visszaverte a hivatalos támadásokat, miszerint az absztrakt üres műfaj. „Olyan érzelmi ütést, vonatkozást kell adni a műnek, ami állandó értéket kölcsönöz neki” – válaszolta szóban és művekben. S vállalta, hogy az 50-es években háttérbe szorítsák, nem alkudott a rendszerrel. A színek és a formák átfedik egymást, jellegzetesek a növényi sejtekhez, állati organizmusokhoz hasonló természeti motívumai. Többször volt életében szellemi fordulatok erjesztője, nemcsak mint Vaszary-tanítvány a főiskola után, nemcsak mint az absztrakt szónoka, hanem a 70-es években az új generációk szellemi-esztétikai példaképe, míg nem 1990 után nem lehetett többé megtagadni tőle, hogy ő a kortárs magyar festészet egyik legkiemelkedőbb alakja. Gyarmathy Tihamér munkásságára emlékezünk A Magyar Művészetért Posztumusz Díjjal, melyet leánya, Gyarmathy Ágnes vesz át.

#### *Lászlóffy Aladár*

Barátsággal e vers, s előtte a bevezetés a Bibliából:

„*Igazság által leszel erős, nem kell félned.*”

/Ézsaiás 54.14/

Lászlóffy Aladár modern költő.

Legerősebb erdélyi költőink egyike.

Legerősebb magyar költőink egyike.

„Nem fér hozzá pipere. A púder.

Meztelen izomzatú brúder.

A szorosban se szomorú, mert

könnyedén fut – úgy nyer.

Lászlóffy a történelemből él,

nemcsak egyetlen magányos egyén

ahogy sokan nyügetve nyenyeren

Magyarország buta területén.

Ó, ó, Lászlóffy.

Körbe kell hordozni.

Kicsit kell áldani,

kicsit vivátozni.

Kell vele számolni.

*gyurkovics tiber*

*Trill Zsolt* egy 1972-es beregszászi, kora tavaszi legény. 33 esztendő. Messziről érkezett, mint a valahai Soós Imrénk. A kárpátaljai kisfiú muzsalyi magyartanárnoénének, bizonyos *Vidnyánszkynének* a csoportjában kezd játszani. Aztán a magyartanárnoé fia – nevezett *Vidnyánszky*

*Attila* – ukrainai rendezői tanulmányai alatt, ott a távoli Kijevben elindul az első magyar nyelvű színész osztály. Trill Zsoltnak nem nagyon megy se az ukrán, se az orosz nyelv. Csak a magyar. Na, sebjaj ! A mese folytatásaként ez a magyar osztályocská alakítja meg Beregszászon az Illyés Gyula Nemzeti Színházat. Meg a barát-társ-atyamester Vidnyánszky Attila. Túl az Óperencián, túl az Üveghegyen.

Aztán kezdődik az állandó „úton levés”, a valahai vándorszínészek mintájára. Mint a Kelemen Lászlóé, valamikor a XIX.sz. első felében.

Város várost követ, falu falut, lerobbant és luxus színpadok, alvás közösen, öltözés a szabad ég alatt, végtelen vízumvárakozás a schengeni határokon, fesztiválok, külföld; az ekhós szekér helyett persze egy leszálalékolt adománybusz döcög a fellépések utáni éjszakában. Sok tízezer kilométer. Munka éjjel-nappal, az állami és kritikus elismerések mellett persze az örökös anyagi gondok, a havi fizetés 12 ezer forintnyi hrvnyában, de ez nem számít, hisz közben a fiatal színész művészé érik. Nagy művészé. Sztár allűrök nélküli, „külföldi-magyar” művészé.

Az országos színházi találkozón vitatják sztárságát. A globalizált sztárkosárba valóban nem fér bele – tán ez nem is érdekli őt -, távol a szappanoperák, reklámgagyik percmberkéitől, Trill Zsolt valóban színjátész, a szó hagyományos és nemes értelmében. Agyával, lelkével, teste teljes egészével. Munkaőrületével. Mint a valahai Bubik István.

Például az ungvári színház jéghideg színpadán. A közönség nagykabátban (rajtam még kesztyű is), ő meztelenül 20 percig Konrád nagymonológijával Miczkiewicz „Ősökjében”. Aztán „A szarvassá változott fiú” Töröcsik Marival, a „Karnyóné” Samukája, az Őrnagy, Ottó a „Bánk bánban”; közben a színpadépítések, csavarhúzó és kalapács a kézben, majd családot alapít a hasonlóan tehetséges, hasonlóan „külföldi-magyar” színész nő Szűcs Nellivel. A gyerekek is a buszban, mindig, mindenütt együtt a csapatos nagycsalád. (Nem véletlen, hogy – gúnyos-irigységgel – gyerekszászi színháznak neveztetnek el a szakma által !)

Az Oscar díjas rendező – Jiri Menzel – egyik kedvencévé válik, éppen itt, az Új Színház színpadán, majd filmezni hívja Mundruczó és Kamondy is. Nagy szerep, mellékszerep: mindegy. A tehetség – ahogy mondják – átüt. A visszaütés elkerülendő – alázat és szeretet szükségeltetik. A kollégák és a közönség szeretete. A

barátok szeretete. A szerepek szeretete. Ez a fontos. Csak ez a fontos. És a család szeretete. Az Új Színház – talán – szintén egy ilyen család-állomás. Feydeau, Bulgakov, Molière közben a Roberto Zuccoval robban, figyelni – és jó jel! – irigyelni kezdik. A szakma és a közönség is. A kritikusok is.

A messziről jött tovább folytatja útját. Csak sikerüljön neki!

*Írta Márta István*

### *Grendel Lajos*

Eddigi írói pályája során Grendel Lajos tíz regényt, több tucat novellát és számos esszét publikált. A pozsonyi Kalligram Kiadó egyik alapítója volt, jelenleg pedig a pozsonyi Komenský Egyetemen magyar irodalomtörténetet oktat. Pályakezdése egybeesik a 80-as évek elejének prózafordulatával, mi több, annak egyik kezdeményezőjeként tartják számon, főleg első regényei, az Éleslövészet, a Galéri, és az Áttételek alapján. Később ennek a posztmodernnek is nevezett alkotói módszernek a bűvkörétől eltávolodott, bár sosem szakított vele teljesen. Visszahelyezte jogaiba a történetelvű, cselekményes epikát anélkül, hogy követőjévé szegődött volna a tradicionális, realista regényformáknak. Ez az irányváltás különösen legutóbbi műveiben, a New Honttrilógiában szembetűnő. Grendel Lajos a nyelvi-stiláris eszközöket nem rendeli fölébe a jellem- és sorsábrázolásnak, ám a nyelvet sem tekinti pusztán passzív közvetítő médiumnak. Nyelv és gondolat együtt születik epikájában.

Grendel hősei többnyire felvidéki-szlovákiai magyar kisemberek, akik a történelem csapdáiban vergődnek a bornírságnak, alpáriságnak, komiszáságnak oly jól ismert magyar-szlovák, közép-európai közegében, ahol mindig kiszámíthatatlan, hogy mit hoz a holnap, s ahol az az elv érvényesül, hogy jótett helyébe nehogy jót várj. Grendel Lajos írói világa erősen átironizált, nem ritkán abszurdba hajló. A groteszk és az abszurd szinte lételeme, s teljes egészében áthatja az Einstein harangjai valamint az És eljön az Ő országa c. regényeit, melyek a mai orosz posztmodernnel és abszurdal mutatnak némi távoli rokonságot. Írói elődei között ezért Mészöly Miklós mellett Kafkát, Hrabalt, Krúdyt, sőt (főként legutóbbi három regénye alapján) Mikszáthot emlegeti a kritika. Grendel Lajos úgy próbál teremteni új regényvilágokat és új regényformákat, hogy azokat igyekszik minél szorosabban a tradíciókhoz cövekelni.

A felvidéki magyar irodalom jelesének ezért adjuk át A Magyar Művészetért Díjat.

### *Spiró György*

Lélegzetelállító nagy regény a Fogság, Spiró György legújabb alkotása. Nem a mi jogunk a rangsorolás, de személyes meggyőződésünket vallhatjuk: e mű a XX. század második felének legnagyobb magyar irodalmi alkotásai közé tartozik, az ezredforduló abszolút kiemelkedő alkotása, Spiró György nagyon gazdag művészetének – ha nem is a végső, de – igazi csúcspontja. Milyen furcsán festenek egymás mellett a dátumok és a munkakörök: 1981-ben pl. a Magyar Tudományos Akadémia tudományos munkatársa és a kandidátusi cím tulajdonosa, majd az ELTE Bölcsészettudományi Kar oktatója, de ugyanakkor megjelenik a Békecsászár és József Attila-díjat kap; és közben vitathatatlanul egyedülálló szépírói hangot alakít ki az Ikszek megjelenésével, s néhány évvel később a drámairodalomban hatalmas port kavart Csirkefejjel. 1988-ban megírta az év könyvét, 1994-ben az első magyar drámaíróverseny győztese volt, s nem maradt el a Madách Imre-díj és a Babérkoszorú.

De térjünk vissza a Fogsághoz. Aligha van a kortárs közép-európai irodalomnak ilyen monumentális család- és történelmi regénye. Bámulatlan tudás és szorgalom, hihetetlenül odaadó emberismeret egy esendő zsidó fiú iránt a Római Birodalom minden színterén, Rómában, Alexandriában, Galileában, Gázában és Jeruzsálemben, a selyemúton és a görög kultúra romjain, egy később Jézus Krisztus néven nagyon ismertté vált férfi kortársaként, Julius Caesar utódainak szétzúlló Rómájában.

A sok-sok lehetséges idézet közül egyet emelünk ki, Urinak mondják Jeruzsálemben szomorú tanácsként: „Ne vegyenek észre, ne legyél kiváló, ne bízz meg senkiben. Kihaszználják. Használják és eldobnak. Élsz-e, halsz-e, egyre megy nekik. Csak az ellenségédben nem csalódhatsz soha”... – keserű szó, bárcsak ne volna igaz; de igaz a mában. Spiró Györgynek szavaztuk meg A Magyar Művészetért irodalmi díját.

### *Kurtág György*

Néhány hét múlva ünnepeljük az erdélyi Lugosban világot látott Kurtág György 80. születésnapját. Temesváron tanult zongora és zeneszerző szakon, és ehhez soha nem maradt hűtlen. Életútja, munkássága egy egész oldal a lexikonokban. A Zeneművészeti Főiskolán zongoratanára Kadosa Pál, a kamarazenében Weiner Leó a mestere, tanára a zeneszerzésben Veress Sándor, Farkas Ferenc. A világ egyik legjelentősebb kortárs zeneszerzője, most már folyamatosan Párizsban él és dolgozik. 1957–58-ban Párizsban kezdte megismerni a nagyvilágot, Marianne Steinnél tanult, Messiaen és Milhaud óráit látogatta. 1958–63-ban a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola ének korrepetitora, 1960–68-ban az Országos Filharmónia szólistáinak korrepetitora volt, 1968–86-ban kamarazene tanár a főiskolán. 1971-ben megindult a végeláthatatlan külföldi szerep: a Berliner Künstlerprogramm ösztöndíjasa Nyugat-Berlinben. 1993–95 Berlinben, 1995–96 Bécsben, majd Amszterdamban dolgozik. Kétszer kapott Kossuth-díjat és elnyerte a Bartók Béla–Pásztory Ditta-díjat, háromszor az Erkel Ferenc-díjat, érdemes művész, kiváló művész, Magyarország Hírnevéért Díj, Hazám Díj, és természetesen a külföldi nagy elismerések: a Herder-díj és a Feltrinelli-díj, Denis de Rougemont-díj, Hölderlin- és Léonie Sonning-díj – válogatás a hosszú sorból.

Zenekari művek, kamaraegyüttesre írt alkotások, kamaraművek jelzik útját, melyek közül most szívesen emlékeztetünk a József Attila-töredékekre, a Hét dalra, a Kafka-töredékekre. Négy dal Pilinszky János verseire; Hommage a Mihály András: 12 mikroludium vonós-négyesre – néhány emléke kortársairól. A műfaji sokoldalúságban hangszerszólók, kórusművek adják szerzői munkássága gerincét.

Mondják, hogy a magyar zene a legnagyoszerűbb követtünk a világban. Kurtág György nagykövet a követek között, élő zenei diplomatáink doyenje. Itt jelentjük be, hogy Kurtág György a díjjal járó pénzüsszeget felajánlotta az erdélyi árvízkárosultakért indított összefogásunknak. Kiemelten jár Kurtág Györgynek A Magyar Művészetért Díj.

Mondják, hogy a magyar zene a legnagyoszerűbb követtünk a világban. Kurtág György nagykövet a követek között, élő zenei diplomatáink doyenje. Itt jelentjük be, hogy Kurtág György a díjjal járó pénzüsszeget felajánlotta az erdélyi árvízkárosultakért indított összefogásunknak. Kiemelten jár Kurtág Györgynek A Magyar Művészetért Díj.

### *Vígh Tamás*

Tenyérnyi mű, egy aranyérem, az MTA Aranyérme. Alapműnek is tekinthető, nemcsak azért, mert a modern magyar éremművészet megújításának egyik első darabja, hanem azért is, mert belőle kiolvasható Vígh Tamás életéről, művészetéről vallott filozófiája, „a mindenséggel mérd magad”.

Benne az üzenet, hogy a világ teremtése a 7. napon nem fejeződött be, mert az ember kötelezettsége azt folytatni a tudomány s a művészetek eszközeivel. A 72 mm-es aranyérem hullámzó terében az őstörvényeknek enge-

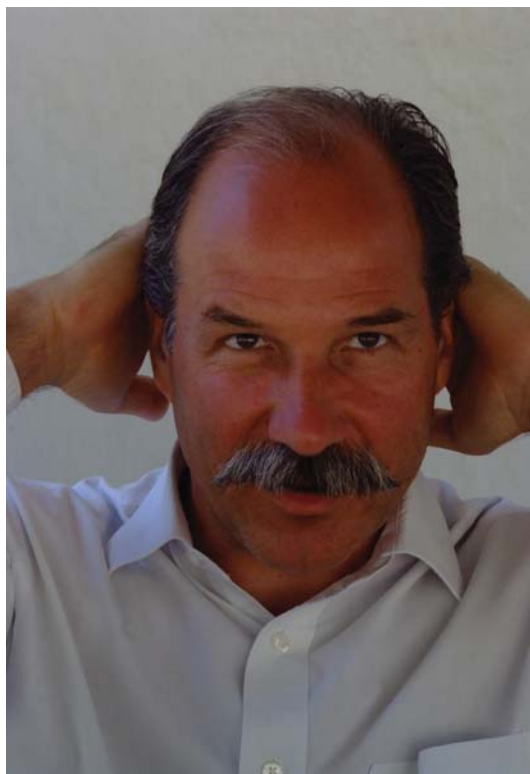
*Arcok a gáláról*



*Kunkovác László*



*Kubik Anna*



*Berez András*



*Balikó Tamás MM-díjas filmszínész*

delmeskedő archimedesi inga határozottan mutatja az utat, kijelöli a legfontosabbat, a megismerést.

Olyan világképet mutat, amelyben *határozott rend* uralkodik, s annak *rendező törvényeit* felismerve segít az alkotó embernek az *ösztönös és intuitív* teremtő szándékában.

A gravitációs tér tapasztalatainak a pozitív és negatív formák erőterének az aranymetszés szabályaival mért plasztikai igazsága vivő rendje lehet a szobrászi gondolkodásnak, de az alkotó ember alpműveltségének eszköztárából nem hiányozhat a különböző tudományterületek alapos ismerete sem.

Ezt Vigh Tamás filozofikus bölcsességgel felépített, gazdag életműve is igazolja. Művészetpedagógiájára jellemző, hogy állandóan konfrontáló vitára provokált, s ezzel segített újra- és újragondolni saját, vélt igazságainkat, s lerombolni új értékek születésének gátló falait.

*Írta Györfi Sándor*

#### *Vujicsics Tihamér*

Alakjuk fájó eltűnével sokak szellem-halálát kell immár megelőznünk. Akiket géniuszuk egykor szárnyára vett, nekünk élőknek kell újra és újra megidézniük, meghalvánunk szép szellemük szárnyasuhogását, amely pedig szinte észrevétlen, itt kóvályog ma is közöttünk, ebben a lassan eláradó végzetes komolytalanságban. Meg kell nevezniük, újra meg kell tisztelniük őket. A sintó templomot 20 évente újra kell építeni, hogy el ne tűnjön, ki ne kopjon, amit a templom képvisel. A magyar kultúra is egy ilyen templom. Az építők és a benne lakók – élők és holtak – a hungarusok. Meg kell olykor nevezniük őket, és nemcsak a pannonokat, az erdélyieket, a felvidékieket, délvidékieket, a szétszóratottakat. Hanem a benne tengődött cippszereket, horvátokat, svábokat, tótokat, ruszinokat, mindazokat, akik különböző születtségük dacára végül is a magyar kultúrában éltek és alkottak; s akik becsülték ezt és meg nem tagadták. A hungarusz szónak ma is élő, ma is pontos és mély tartalma van.

Ma a szerb Vujicsics Tihamér az a hungarusz itt, akinek művészete előtt utólag is fejet hajtunk, akinek szellem-szárnyasuhogását most megidézzük, és megadjuk szép emlékének, ami szívünk szerint mindenkori jár. Rendkívüli ember és nagy tehetségű zenész volt. A görögkeleti püspök vikárius 10 nyelven beszélő fia, a korabeli magyar zenei élet tán legszínesebb és legtermékenyebb alakja. Országos népszerűségét hagyo-

mányokban fogant, de személyes hangú, vérbő zenéje, szikrázó, a népi humor bölcs iróniáját a muzsikában sem nélkülöző szelleme teremti meg. Az emberek szeretik. Alkotói termékenységére jellemző, hogy rövid élete során 137 filmzenét írt, köztük oly terjedelmeset, mint a híres *Az életbe táncoltatott lány*. Aztán *A Tenkes kapitánya*, *a Bors*, *A dunai hajós*, *a Princz a katona*. A sornak se vége, se hossza.

Ír balett- és táncballadákat, mint a *Csudra Makar*, a *Kádár Kata*, a *Vérnász*. Mint zeneszerző, részese az *Állami Népi Együttes* nagy honi és nemzetközi sikereinek (*Csodafurulyás juhász*, *Pásztorbotoló*, *Drágszéli táncok*, *Maros és Küküllő mentén*, *Kalotaszegi concerto*, *Palóc fantázia*, *Szerb lakodalmak*). És színpadi zenék, kórusok, hibátlan, stílusbravúros zeneparódiák. Megalkotja zene-tudósi főművét, a Magyarországi délszlávok népzenei hagyományainak összefoglaló gyűjteményét.

Tanárai Kodály, Veress Sándor és Farkas Ferenc voltak. Bartók volt a példaképe. Talán ennek az iskolának is volt köszönhető az a különös érdeklődés és leküzdhetetlen kedv, ami a Rákóczi-induló dallamának eredetkutatásához vezette. S amelynek útja során 1975-ben Szíria felett egy repülőgép-katasztrófa áldozata lett. Ez volt az *Ő damaszkuszi útja*. E mindössze 46 évet élt muzsikuser, a magyarországi szerbek büszkesége, Vujicsics Tihamér – a XX. századi szerb és magyar kultúra felejthetetlen alakja.

*Írta Szabados György*

#### *Zsigmond Dezső*

1956-ban született Gyöngyösön. A szombathelyi Tanárképző Főiskola magyar-népművelés szakán folytatott tanulmányok mellett 1983-ban elvégezte a Magyar Újságírók Országos Szövetsége újságíró iskoláját. Első filmjét a Balázs Béla Stúdióban készítette. Kezdetben főleg dokumentumfilmeket rendezett, sok esetben Erdélyi Jánossal közösen. Első játékfilmjük, az *Indián tél* 1992-ben készült. Az évszázad árvize 1998-ban a legjobb dokumentumfilm minősítést nyerte el a Duna TV-ben. A vidék filmrendezőjének is tartják, hősei szegény sorsú, de különös figurák. Zsigmond Dezső nagyszerű, kiemelkedő dokumentumfilmes. Közel harmincéves pályafutása során eddig hét játékfilmet és száznál több dokumentumfilmet készített. Szituációs dokumentumfilmjeivel a játékfilm határáig merészkedik, játékfilmjei pedig bővelkednek dokumentum elemekben. A *Csigavár*, a *Józsi nővér és a sárga bicikli*, az *Aranykalyiba* s a többi

filmje az utóbbi évek legjobb magyar dokumentumfilmjei közé tartoznak. Sokat forgatott Erdélyben, ahonnan körorvos nagyapja származik, ő maga a kilencvenes évek közepén, az Ameddig a harang szól című sorozat forgatásakor járt először ott.

A székely témát és szellemiséget igazán magáénak érzi játék- és dokumentumfilmekben: olyan empátiát és emberközelséget mutat fel, hogy különlegesen és egyedien filmjei.

Számos hazai és nemzetközi díjat nyert: többek között a Magyar Filmszemlén, a Kőszegi Gyermekfilm Fesztiválon, Mannheimben. 2003-ban készült Aranykalyiba című alkotását nemrégiben Európa vezető dokumentumcsatornája, az Arte is bemutatta. Csigavár című alkotása pedig megkapta a Közép-Európa legjobb dokumentumfilmje díjat. Munkáját Balázs Béla-díjjal ismerték el, a Magyar Művészeti Akadémia tagja, a Színház- és Filmintézet dokumentumfilmes képzésének vezetője – és most A Magyar Művészetért Díjjal köszöntjük őt.

#### *Mádl Ferencnek A Magyar Művészetért Tiszteletbeli Emlékérem*

A kuratórium elnöke, Gubcsi Lajos emlékező szavait idézzük: Éppen 12 évvel ezelőtt, 1993 decemberében, egy fázós napon – amikor Antall József miniszterelnök úr már csak 1-2 napot adott magának arra, hogy végső búcsúval menjen el – fent, a Várszínházban, A Magyar Művészetért első Nemzeti Gáláján, majd nem sokkal később a Vár királyi kupolatermében a fogadáson egy szerény úriember várt arra, hogy ő is sorra kerüljön a belépők között. Az akkori kulturális miniszter felelőségével és Antall József-nél együtt kivárta a sort, s végig részt vett az ünnepségen. A miniszterelnök megrendítő küzdelme az életért minden összefogást új színbe állított, és a sorban álló úr évtizedes nemzetközi presztízse és szerénysége már régóta megszerettette őt magát velünk. Mádl Ferencnek aztán akadt az életében 5 elnöki év, amikor több mint száz államfővel, miniszterelnökkel értethette meg szerte a világon, hogy nekünk, magyaroknak több a kultúra, mint hinnék, vagy mint talán nekik: nekünk művészek emelték először a magasba a szabadság zászlaját a reformkortól 56'-ig. Kifejezhetetlen a megbecsülésünk azért, amit a magyar kultúráért tett. Az elnök úr korábbi részvételi szándékát tegnap módosítani kényszerült objektív okok miatt, így a díjat a Parlamentben adjuk át a napokban.

#### *Csányi Sándornak Tiszteletbeli Emlékérem*

1990 tavaszán sok minden összeomlani látszott az új kiépülését megelőzően, s mi, A Magyar Művészetért Díj Kuratóriuma azt akartuk, hogy a romok ne temessék maguk alá a szeretett díjunkt s a mögötte álló eszmét. Támogatókra volt szükségünk. Az ösztön útja elvezetett egy fiatal bankárhoz, aki éppen akkor lett egy új bank vezérigazgató-helyettese. Figyelmesen meghallgatta szövetségi viszonyt ajánló expozénkat, s a válasz nem sokára meg is érkezett. A válasz nemleges volt. Bár éreztük, hogy valaki más a kedvezőtlen válasz eredendő forrása. Éppen 10 további évet kellett várni, míg Csányi Sándor, az OTP akkor már nagyon erős elnöke vezérigazgatója megüzenje 2000 végén, hogy szeretne az albumok mögé állni. Az Aranykönyv – A Magyar Művészetért című albumot adtuk ki akkor, a Szent István-i Millennium évében. Az elmúlt fél évtizedben az OTP hű támogatónk azzal, hogy rendre 100-as nagyságrendben vásárolja albumainkat karácsonyi ajándékozás céljára. Az idei évtől kezdve nem csupán szponzorunk: mecénási rangra emelte ezt az áttételes támogatást. Ez önmagában is elegendő ok lenne a ma esti meghívásra. Büszkék vagyunk azonban arra is, hogy Csányi Sándor egyben s főként a Prima Primissima Díj Kuratóriumának is az elnöke, s ha már ott van, 10 milliós nagyságrendekben a támogatója is. Manna aligha találhat dicsőbb helyet! A két díj együttes támogatásáért adományozzuk neki A Magyar Művészetért Tiszteletbeli Emlékéremet.

#### *Debrecennek A Magyar Művészetért Tiszteletbeli Emlékérem*

Tőszavakban a bizonyíték: Csokonai 1805. január 28.: az első napja a világon, Ady Endre, 1899: az első kötet Versek címmel, Móricz Zsigmond: az első publikált írás, Schopenhauerről a Debreceni Ellenőrben. Szellemtörténetében is híres fogalmak: a debreceni hitvallás, a debreceni grammatika, a Debreceni Kódex, a debreceni református zsinat, kétszer is, az első színjátszó társulat 1798-ban a Fehérló Szálló udvarán, majd 100 évvel később egy másik híres szálló, az Aranybika Steindl Imrétől, a gyönyörű freskós díszteremmel. A Nagytemplom és a Református Kollégium a magyar reformkor kezdetén. 1849. április 14. a népgyűlés szélesített Országgyűlés kikiáltja Magyarország elszakadását Ausztriától és a Habsburg-ház trónfosztását, itt zajlik a szabadságharc egyik utolsó ütközete, a debreceni

csata. 1944. december 21-én az Ideiglenes Nemzetgyűlés ülése, s persze nagy szülöttek: Diószegi Sándor, Fazekas Mihály – Csokonaihoz hasonlóan a Debreceni Kör tagjaként -, Medgyessy Ferenc, Sarkadi Imre, A Magyar Művészetért díjazottai közül a mából Buda Ferenc, Gulyás György. Az Európa Kulturális Fővárosa rangjához minden döntéstől függetlenül méltó, benne rejlő képességek, a Déri Múzeum páratlan kincse, a muzeális és nemzeti bravúr: a Munkácsy-trilógia, a Golgota, a Jézus Pilátus előtt és az Ecce homo. Színháza, irodalmi élete, folyóiratai, a Kossuth Lajos Tudományegyetem, a megtermékenyítő közelség Nagyváradal és Kolozsvárral, s így, velük együtt a Dunától keletre fekvő Magyarország kulturális-szellemi fővárosa, évszázadok óta az egységes nemzeti kultúra bástyájaként. Ezért jár óhatatlanul A Magyar Művészetért Tiszteletbeli Emlékérem, díjunk történetében először egy egész városnak.

*A díjátadás utáni* percekkel József Attilát idéztük Zsuráfszki Zoltán koreográfiájában a „Tudod, hogy nincs bocsánat...” című előadással. A Budapest Táncegyüttes férfikara előadásában *premiert* tartottunk:

„Tudod, hogy nincs bocsánat...”  
József Attila versére, Kiss Ferenc zenéjére  
Zsuráfszki Zoltán koreográfiája  
Hangfelvételtől közreműködik:  
Cserhalmi György színművész

*Művészeti vezető:*  
Zsuráfszki Zoltán Harangozó-díjas, érdemes művész

\*

Szeretettel meghívjuk a gála utáni szép eseményre, ahol

*Az MM művészeinek alkotásaiból csendes árverést tartunk az augusztusi erdélyi árvízkárosultak, a kárt szenvedett falvak lakói javára.*

(az aukciós tárgyak megtekinthetők a [www.amm-gubcsi.hu](http://www.amm-gubcsi.hu) oldalon az MM Nyitott tárlat menüben, egyéb információk: „Hírek”, „Gálák”).

*A magyar művészetért díjas művészek felajánlott művei az erdélyi aukcióra:*

– Sváby Lajos: Vigasztalás, 90x100 cm lajfestmény,	600 000 Ft
– Györfi Sándor: Játszó lovak, bronz körplasztika, 60 cm,	350 000 Ft
Sírató, bronz relief, 40 cm,	250 000 Ft
– Kurtág György: A Magyar Művészetért Díjjal járó pénzüsszeg felajánlása az erdélyi árvízkárosultaknak a Díjátadó Gálán	
– Herendi Porcelánmanufaktúra Szávost Katalin: A négy évszak című 4 alakos női szobra, 25 cm,	400 000 Ft
– Vigh Tamás: Angyali üdvözet, bronz kisplasztika, 45x45 cm,	400 000 Ft
– Kocsis Imre: Győzelem, olaj, vászon, 130x80cm,	300 000 Ft
– Szervátiusz Tibor: Szőlőistennő, bronz, 35 cm	300 000 Ft
Madonna, bronz, 40 cm	200 000 Ft
- Schéner Mihály: Pipacsos rét, 50x70 cm olajfestmény,	300 000 Ft
– Gubcsi Attila: Parasztportré, 40x55 cm,	180 000 Ft
Badacsonyi naplemente, 70x60 cm,	250 000 Ft
Lány, tisztán, olaj,	250 000 Ft
Életfa, olaj,	250 000 Ft
– Melocco Miklós: Szókratész bronz kisplasztika, és a hozzátartozó rajzok,	200 000 Ft
Három rajz az új Nemzeti Színházhoz, grafika,	15 000 Ft/rajz
– Kokas Ignác: Mélység és magasság, akril, 38x53 cm,	200 000 Ft
– Péreli Zsuzsa: Multiplex Madonna, papírplasztika, grafika, 75x58 cm,	250 000 Ft
– Búza Barna: Énekek éneke Tavaszi ölelkezés, félporelán, 40 cm,	250 000 Ft
– Kubinyi Anna: Idézetek I.-II. két gobelin a honfoglalás kori motívumkincsből, szövött textilrelief, 25x30 cm,	65 000 Ft/db

– Makovecz Imre: Rajzok (15 rajz az albumból),	100 000 Ft
– Kunkovács László: Hajnali halászat, Fadd, fekete-fehér fénykép	60 000 Ft
Pihenő, Hortobány, fekete-fehér fénykép	60 000 Ft
– Korniss Péter: Vasárnap, istentisztelet után (Szék, 1973) 30x40 cm, fekete-fehér fénykép A maszk alatt (Mohács, 1969) 30x40 cm, fekete-fehér fénykép,	50 000 Ft/db
– Finta József: Tavaszi fűzfák, 22x32 cm akvarell, ceruza,	35 000 Ft
Francia katedrális, 22x32 cm akvarell, ceruza,	35 000 Ft
– Gubcsi Lajos: az MM bibliofil albumsorozat teljes kiadása,	130 000 Ft

### *Herend és A Magyar Művészetért*

A Herendi Porcelánmanufaktúrát – az első számú hungaricumot – éppúgy, jelentősége miatt még jobban szét-hordták volna rendszerváltás címen, mint az egész magyar gazdaságot. Kovács József ott nőtt fel, külkereskedőből vezérigazgatóig. Ellenállt. Meggyőzte munkatársait, hogy csak úgy tudják távol tartani a rabló bandákat, ha munkavállalói részvényprogram keretében magukhoz láncolják a tulajdon nagy részét. Ezt tették. A jó öreg Kovács Józsefnek a természetes esze azt diktálta, hogy ott keressen szövetségest, ahol és akik meg is védik majd e törekvésében. Így lett az igazgató tanács – tehát Herend – elnöke Makovecz Imre, Mádl Ferenc. S így kereste meg együttműködésre A Magyar Művészetértet 2000-ben. Nem kertet. Világosan megmondta, hogy Herendnek szüksége van arra a szellemre is, a nemzeti kultúrát képviselő művészek szellemére is, amely A Magyar Művészetért sajátja immár csaknem másfél évtizede. Ennél szebbet a miniszterelnök sem mondhatott volna, pedig akkor éppen a kedvünkre való kormányfő állt a kormányrúdnál. Olyan termékeny együttműködés indult el az MM és Herend között, hogy ahhoz hasonló nyilván soha nem volt, talán nem is lesz. Már 2000-ben négyszáz gyönyörű Melocco-tervezte csészével és a hozzá rendelt díszalbumok kétezres nagyságával leptük meg a magyarság javát Karácsonyra.

2001-ben egy lord Queensberry tervezte csészével hasonlóan – s ugyancsak szerte a világon. 2002-ben pedig mindkettőjükhöz fűződő 200. évfordulójukon 200-200 Kossuth Lajos- és Széchényi Ferenc-szoborral (és persze az albumokkal) köszöntünk egy nagyot azoknak, akik a magyar közéletet képviselték. Pártállástól függetlenül tettük.

Aztán jött a Medgyessy-kormány, robogtak ismét a privatizáció avatott bajnokai. Kovács Józsefet leváltották, s helyére egy budapesti gigerli nemzetközi menedzsert tettek oda. A porcelánról csak akkor hallott, mikor elefántként bement a boltba, illetve mikor Herenden beavatták. Kovács József búcsúztatása miatt ott voltam magam is. Személyes érzésemmé vált, hogy az új vezérigazgató küldetése nem más, mint hogy vagy elérje a privatizálást, vagy fossza ki – szakmailag ezt úgy mondják: vigye deficitbe, adósságba – Herendet. A legjobb, ha a kettő egymásra épül: azaz vegyen ki minden lehetséges pénzt, s az így leértékelődött Herendet könnyebb lesz privatizálni. Most, e sorok írásakor arra kellene gondolnom, hogy a fenti sorokból bizony feljelentés lesz ellenem, s hogyan fogom bizonyítani állításomat... mégsem töröm a fejemet. Állításomat ugyanis az élet bizonyította. Az új zseni rendesen belevitte a pénzügyi káoszba Herendet. Tarthatatlanná vált a helyzete, mennie kellett – lám, mire jó a helyi emberek részvényesi többsége?

Ismét Kovács Józsefhez fordultak, s végül együttesen a cég fiatal jogi vezetőjét, Simon Attilát nevezték ki új vezérnek. A 2005-ös gálán meglepődve vettem észre Kovács urat, nem szoktak járnunk hozzá. Bemutatott egy fiatal embert, mint az új vezetőt – Simon Attilát -, aki rögtön a tárgyra tért.

– Azért vannak itt, mert két év alatt elveszítették a kapcsolatukat többek között a magyar nemzeti kultúra jeleivel is, a cég hírneve sokat romlott itthon a művészvilágban, s azt kérik, hogy A Magyar Művészetért segítsen felszámolni ezt a kellemetlen hátrányt. Gyorsan megértettük egymást, nem kis mértékben azért – s nekem ez elég volt –, mert Kovács József szemében ugyanezeket a mondatokat olvastam.

– Mit tudnék kitalálni az MM részéről ennek érdekében, valami újszerűt, fontosat? – hangzott a kérésük.

Mi ekkor már kitűztük célul, hogy ha már a szoclib kormány (ekkor már Gyurcsánnyal az élén) képtelen volt a következő, 2006. évet Bartók-évvé nyilvánítani, akkor legalább mi emeljük magasba a visszaemlékezést a XX. század legnagyobb magyarjára. A kérdés hallatán ott rögtön megbeszéltük Herenddel, hogy hamarosan megkeresem őket – hamarosan, mert nem illik azonnal rávágni valamit ilyen fontos ügyekben. Holott már ott, abban a pillanatban kész volt a fejemben a terv. Valami, amit Herend megtisztelő gesztusa, az együttműködés megható felajánlása azonnal elültetett bennem.



*Melocco Miklós Szókratésze az MM aukcióján az erdélyi árvízkárosultak javára*

Hamarosan találkoztunk. Elmondtam, mit gondolok Bartókról, s a legméltóbb az lenne, ha létrehoznánk közösen egy Bartók-emlékdíjat. Bartók-díj már van, az igen exkluzív díj, nem ennek akarunk a versenytársa lenni. Hanem egy olyan emlékdíjat, amellyel megtisztelhetjük a zseni emlékét új módon, járatlan úton: sok-sok nagyszerű embernek adományozzuk párhuzamosan.

– Soknak? – tünődött el Simon Attila.

– Igen. Minél több nagyszerű embernek, vannak bőven, nem is gondolnád.

– Harminc megfelelne? – gondolkodott tovább hangosan a vezérigazgató.

– Igen. Háromszáz.

– Há-á-romszáz?!

– Legyen több?

– Nem, háromszáz az nagyon jó. A legjobb.

S már tudtam, hogy emberünkre találtunk, talán nem véletlen, hogy éppen Herenden. Mert az ember legyen nagystíliú, ha belekezd valami újba. Éppen ezt érezte meg Simon Attila is.

Egy percig sem gondolkodott azon, hogy jó-e ez így. Ez így a legjobb. Háromszáz Bartók-emlékdíjjal – melynek központi eleme a herendi Bartók-szobor – eljutunk a világ összes fontos pontjára, a legjobbakhoz. S így is történt – a Bartók Béla körütről külön fejezetben számolunk be -, Helsinkitől Csíkmadarasig, Galántától a Délvidékig, Ottawától Tokióig és Athéntól Munkácsig értünk el a díjjal a zenei élet, a hagyományörzés, a történelmi emlékezés legszébb állomásaira.

S ha már ilyen jól megértettük egymást, Simon Attila felvetette, hogy szívesen elkészítenék A Magyar Művészetért új díját.



*Vígh Tamás Angyali üdvözlés című kisplasztikája az MM erdélyi aukcióján*

– A régi is nagyon szép, nem akarunk másikat – mondtam neki, s örömmel emlékeztem vissza, hogyan készült el az úttörő időkből, 1987/ben a semmiből percek alatt a díjunk a kecskeméti nemzetközi zománcműhelyben. – Miért hagynám cserben őket? 200 díjunk készült náluk, jó lesz ez így a jövőben is.

– Azért gondolkodhatnánk mi is egy változatban?

– Gondolkodni mindig jó, de most nem érdemes. Az eredeti díjjal megéltünk már 17 évet. Ha átállnánk másra, akkor illene minimum ennyi ideig ezt az újat átadni. Nem lehet össze-vissza díjat tákolni, ahogy' eszünkbe jut.

– Lejönnél hozzánk valamelyik nap, hogy megbeszéljük ezt az egészet, nagyon szeretnénk?

– Nem. E célból nem.

Két hét múlva, amikor természetesen Herenden – ki állhatna ellen ily meghívásnak – végigbeszéltük a Bartók-emlékdíj első lépéseit, mégis szóba jött A Magyar Művészetért

Díj is. S mivel az azt követő hetekben, hónapokban láttam, milyen becsvágygal készítenek tervet erre is, mikor megismertem az ott alkotó legénységet (s lányágót), rájöttem, hogy érdemes váltani. Ötvös Nagy Ferenc – fájó szívvel – tudomásul vette, s az év közepére számtalan változat után, sok módosítással elkészült A Magyar Művészetért új díja, egy csodálatosan finom herendi alkotás – csak a mienk, csak nekünk. Van ennél szebb álmom? Az álmom a megfoghatatlan semmiből születik, mint most a Bartók-emlékdíj, az új MM-díj. Az álmom azonban az ébredéssel szertefoszlik. Most viszont, amikor felébredtem, Kovács József és Simon Attila mosolygó arcát láttam, szó nélkül adták át a 300 Bartók-szobrot, és az új díj első 20 darabját. Csendes emberek, nem mondtak semmit. Én meg lerángattam magamat a fellegekből, nehogy – káros módon, a földtől elrugaszkodva – örökre ott ragadjak. De ez már 2006.



*A Magyar Művészetért Díj – 2006 óta herendi alkotás*

*Az Üzenet a végekről III. – Délvidék* bús hangulata, Bácska, a Bánság, Szerémség szomorú üzenete, igen, ez még jobban fáj, mint Kárpátalja magánya a medvék mancsában. Amióta a török megjelent, tehát immáron Nándorfehérvártól számítva több mint 555 éve, pusztítás üszök hátán. S mindez véráradatba torkollott 1944 őszén, magyar tízezrek hihetetlenül brutális lemészárlásával. A mai Szerbiára, meg merem kockáztatni, a mindenkori Szerbiára oly jellemző, hogy az Európai Unióhoz vezető úton is nehezükre esik beismerni a gáztettet. Megbocsátást kérni a családoktól, az ott élő magyarságtól, s magyaroktól úgy, ahogyan vagyunk. Mi ebben olyan szörnyűséges és lehetetlen? Hja, a csehek és a szlovákok kitartása a Benes-dekrétumok, a magyar nemzet megalázása mellett?! Azt lehet Európában? Igen, ebben a kotyvasz Európában lehet. De azért iszonyú nagy

különbség van Csurog és Dunaszerdahely, a máig rettenetes szerb mészárlás és a cseh(szlovák) kitelepítés között. És Kórogy és Szentlászló sem hasonlítható a kitelepítő vonatokhoz, mert Kórogyban 1991-et írtunk a mészárláskor.

Nem értem a szerbeket. Nem értem, mert nem ismerem. Olyan embereknek képzelem őket, mint amilyeneknek az úri embereket képzelem. Szembe mernek nézni 1944-gyel? Hát persze hogy nem. S ha igen, igazolják maguknak. EZ VITTE EL őket Szrebrenycához is, ez a gátlástalanság és erőszakhajlam. Minket tízezerszámba, a bosnyákokat ezerszámba, persze összességében szintén tízezzel. ÉS AMI a szörnyű: nem háborúban, férfi férfi ellen, hanem nőket, gyerekeket, védtelen férfiakat lincselve. S még csak nem is kettéfűrészelve, mint minket. Hanem Szrebrenyicában tarkón löve, vigyorogva. Ha a második világhá-

ború után a világ térdre kényszeríti őket a magyarirtásért – na ne, őket a győztes világ, őket, a győzteseket?! -, akkor nincs bosnyákirtás, akkor nincs egy undorítóan gyáva Európa a XXI. század elején.

A Délvidék nekem nem csak Szerbia, hanem Horvátország, Szlavónia, Szlovénia egyes részei, sőt Fiume is. Tehát az a nagy történelmi egység, amely saját akaratából keresett menedéket a magyar korona védelme és állam-szervező ereje alatt Szent László király óta – egészen Trianonig. S ezen belül persze a korábban történelmileg is tisztán magyar Bácska, egészen Újvidékig, a Bánság, Erdély és a sok vihart átélte Dél-Magyarország találkozási pontjai fél országnyi területen. Ma ott már kihalóban a magyar szó. S ahol mégis megélik és védik magyarságukat, kettős tisztelet és hála érte. Ők a legutolsó védvonal, a már megszállt bástya. A sziklaorom egy harcban, ahol Dugovics Titusz nem fogja lerántani a sáncok mélyére a kitűzött ellenséges zászlót.



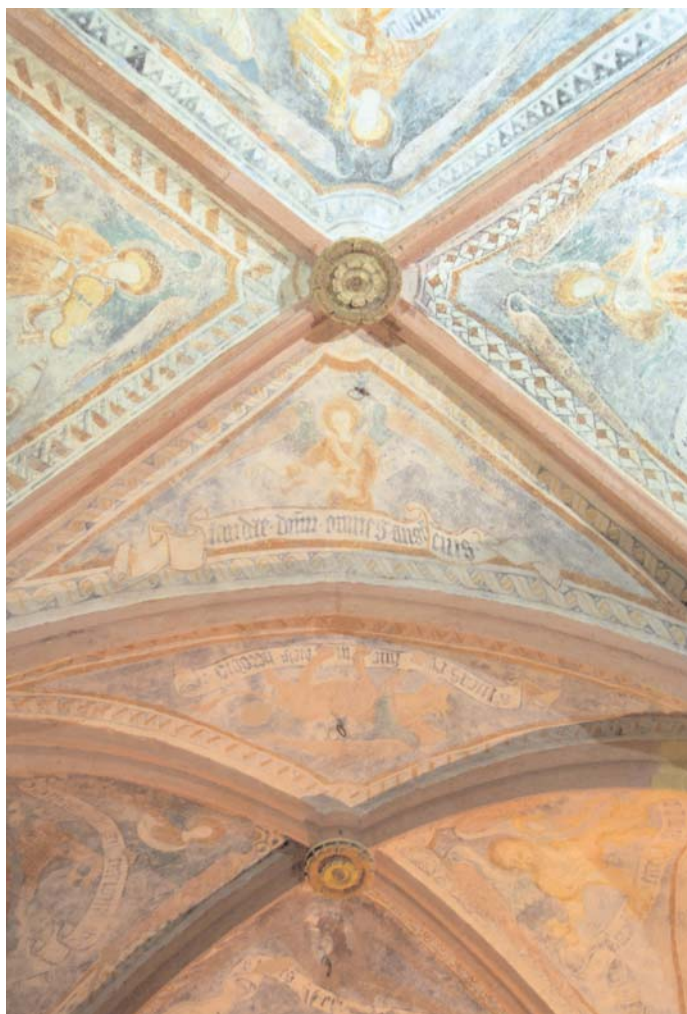
Szabadka egykor e Délvidék legfontosabb városa volt, nagyobb és szebb, mint Szeged és Zágráb. Nemrég még magyar polgármestere volt, magyar többséggel. Aztán – a Délvidék egészéhez hasonlóan – elárastották a Koszovóból, Boszniából menekült szerbek, más világ lesz hamarosan a szecesszió szépségeitől csillogóvá tett, egykor gyönyörű magyar városban, amely északról, tőlünk lefelé haladva Újvidék mellett az utolsó nagy római katolikus, történelmi magyar őrhely.

Mint mindenhol, rohamosan csökken itt is a magyarok száma. Ennél is gyorsabban apad a jelentősége. Mert az uralkodó nemzetek és a megélhetési politikusok itt is gondoskodnak róla, nehogy valaha is egységes legyen a maroknyi magyar. Széthullva, elfogyva, egymással szemben – úgy, így vigadjon a jó magyar Szerbiában (is).

*2005-ben érte el a támogatás mértéke a csúcspontot. A támogatás nem feltétlenül forintot jelentett. Sokan vala-*



*Részletek az aracsi pusztatemplomról*



*Árpád-kori templom Bántornyán (Szlovénia) Szent László freskókkal*

milyen szakmai teljesítményükkel segítették az életünket. Szeretnék tisztelni a 25 év minden támogatójának ezzel a véletlenszerűen kiválasztott évvel, a névsorral – a névsort egyébként minden évben közzétettük – kivéve az utóbbi éveket, amikor már nincs mit nyilvánosságra hozni, elfogytak a nevek.

Az utolsó előtti mohikán a Grant Reklám volt, az utolsó, évtizeden át hűségesen kitartó mecénás pedig a Geodézia Zrt. Feladni kényszerültek ők is. A magyar gazdaságot megtépázta az elmúlt évtized, mindenki a maga bajával küzd. Tudhattam, hogy egyszer így lesz. Lelkileg fel is készültem rá.

Volt idő, mikor anyagilag is, de éppen akkor söpört félre a fix fizetéssel járó állami hivatali munkából a gyülevész had, mikorra magamra maradtam amúgy is. Volt már ilyen, volt már nullán anyagilag A Magyar Művészetért hátere, alapja, s ... ki is?... ha hívó lennék, tudnám... Ki is? Valaki mindig megsegített.

Valaki, aki már a halálból is visszahozott, amikor A Magyar Művészetért erdélyi sorsát szerveztem a Székelyföldön 1990 nyarán. Nem panaszkodom, egyszerre nézek fel az égre, a kezemre, néznék a fejemre is, de mivel technikailag nehéz nézni a főmet, hát inkább a szívembe. Annyi jó ember kitartása áll az MM mögött, hogy abbahagyni... nem lehet.

**2006 – '56 50. évfordulója** (kint az utcán és a tereken gumibottal és könnygázzal, kordonnal)

*2006. január 27-31. – És újra Erdélyben, segíteni a székelyek baján*

Most, e könyv írásakor újra felszakad a múlt. 2005 nyarat látom magam előtt, az iszonyatos székelyföldi árvizet. S csak télen, 2006. január végén értettem meg, mit is láttam...

Az árvíz új ösztönöket ébresztett fel bennünk. Nem mehetünk haza meleg otthonunkba, ha nincs fedél azok fölött, akiknek elmosott mindenét az ítéletidő. Ez szülte 2005 novemberében az elhatározást, hogy A Magyar Művészetért Díj művészeinek önkéntesen e célra felajánlott alkotásaiból a gálával egybekötve aukciót tartunk. Természetesen a műveket zömmel ugyanazok vásárolták meg, akik amúgy is az MM közösség oszlopai voltak. Eszembe jut Nagy Endre, Marjay Gyula, Györfi Sándor, Finta József, a lányom és a fiam, akiket talán nem a műgyűjtő szenvedély hajtott festmények, szöttesek, kisplasztikák vásárlására, hanem az adni, segíteni érzése, az őszinte emberi hajlam.

A jelenet szimbolikus ereje miatt mindig emlékezni fogok arra a szeretetre, ahogyan Finta József és felesége kézbe vette és megvásárolta Melocco Miklós Szókratész szobrát: egyszerre járhatott a fejükben a görög filozófus, a magyar szobrász és a Finta-család ősi szülőföldje, Erdély, most éppen a székelyföldi dráma. Bámulatosan szép és gazdag volt az aukciós kínálat, megtöltötte a Károlyi-palota három dísztermét. Nem sokkal később, még a kemény fagyok idején keltem útra Székelyföldre. Elhatároztuk, hogy szerte a bajba került vidéken, városban, falvakban összesen 100 családnak adunk át egy-egy borítékot, benne készpénzzel: ők tudják, mire van most éppen szükségük. Meleg ruhára a gyerekek? Tetőlécra és cserépre, zsindelyre? Egy új fejtőstehénre, szénára?

Nagyra kerekedett szemeket láttam, idős anyókák még sírni is tudtak, kezüket tördelve mondtak köszönetet. Az árvíz már rég elvonult, honnan pottyantunk mi oda? – a Duna Tv derék székelyudvarhelyi stábjának kíséretében -, ahol ilyen



*Sziszak vára a legdélibb erősségünk volt a Nyugat-Balkánon (Molnár Beatrix fotója)*



*Nándorfehérvár*



*Egy kis cigánylány elveszítette a cipőjét a Bánság porában. A MM elnöke adja vissza a lábára. Küldetésben...*

kemény télen a madár se jár. Először jártam úgy, hogy sírdogáltam én is. (Ez ámitás, sokszor jártam már így...) Társaim önzetlenségétől, a szegény emberek nyomorától és hálájától. Ez a nyomor nem az a nyomor... ezt csak én láttam annak. Az emberek kibírták volna ott zokszó nélkül a legnagyobb bajban is... csak hát jött valaki, ad egy borítékot, nem kér semmi aláírást, nem dokumentál, csak jön, kezet fog, beszél egy kicsit, aztán a pappal, a lelkéssel megy a következő házhoz. Jobb híján az egyházak képviselőitől kértem mindig tanácsot, ki van a legnagyobb bajban.

Az utolsó borítéknak nem volt gazdája, elfogyott a tanács, az idő, az erő. Hogy a fenébe' vigyem haza, s vele a szegényt? Addig törtük a fejünket a lelkész úrral s két legénnyel, hogy eljutottunk a falu szélén túlra. Egy szegény néni magányosan élt ott a roskadozó házban, a patakon túl, egymaga. Ellátták a többiek, azzal nem volt baj. Da a patak hídját elmosta az ár, s nem volt pénze senkinek újra. S ha nagy a baj, ha mentőnek kellene jönnie, senki nem tud átmenni a házhoz. Kitaláltuk, hogy ha veszünk – vesznek a pénzből – két-három hatalmas beton szennyvízcsövet, egymás mellé fektetik, rögzítik s pallókat raknak rá, járható lesz. A lelkész úr megveszi, a legények lerakják... én pedig elindulok haza még most, rögtön, este van már, sötét, de kimerültem, mert otthon vár két kisgyerek, a bujkáló magzattal együtt három kisgyerek az édesanyjukkal, ha sietek, ébredéskor ott leszek. Áldja meg a... az élet a művészeket, a vásárló szponzorokat. Ha látták volna az arcokat, amelyeket én láttam... soha nem volna sok szomorú percük egyszerre.

*2006. június – „Őseink” – egy szokatlan ajándék  
Ópusztaszernek*

Az élet úgy hozta, hogy ekkorra sok szobrászművész állt szorosban az MM Díj mellett. Kő Pál tanácsai nélkül sok kiválósághoz el sem jutottunk volna, neki különleges érzelme van azok iránt, akik nagyon tehetségesek, de a hivatalosságok nem szeretik őket, s ebben kölcsönösség áll fenn, ők is utálják, kerülnek a hatalmat. Ez az, ahol és amikor a díjunk él és virul. A szobrászok különben is egyenes, kemény, világos emberek: látható a művük akár évszázadokon át, nem sokat sumákolhatnak. Kezdtém nagyon nagyra tartani sok magyar szobrászt, legjobb új barátaim kerültek ki közülük. Ez adta az erőt ahhoz, hogy rájuk építve magam is emléket állítsak azoknak az ügyeknek, melyeket a szívemen viselek. Láttam korábban Györfi Sándor hatalmas kun szobrait Karcag határában, s irigykedtem, hogy ilyen nagyok a nagykunok, s mi ott Kiskúniában ilyen nagyon kicsik vagyunk: semmi emlék a múlttól, amelyet a mában teremtettünk. Először szülővárosomnak ajánlottam fel, de a szociálliberális polgármester értetlensége miatt Györfi Sándorral otthagytuk őket – nem kellett nekik -, ezért nagy haragunkban és verhetetlen kreativitásunkban a kun szobrok alkotójával hamarosan a lehető legjobb helyen, Ópusztaszeren voltunk az ajánlattal.

Ma, a sok gyáva okoskodás és vakarózás, takarózás és illeszkedés korában szinte elképzelhetetlen, milyen gyors döntések születtek ott és akkor. Egy óra alatt mindenkivel, aki csak illetékes, megállapodtunk, kezet fogtunk, munká-



*Az Őseink Ópusztaszeren, Gubcsi Lajos adománya, Györfi Sándor alkotása*

hoz láttunk, és két hónap múlva szobrokat avattunk a magyar történelem igazolhatóan ősi földjén.

Az elképzelésem, a vágyam már régóta az volt, hogy maradandó emléket állíthassak a pusztai népek közösségének, a több ezer éves múltnak, melyből mi magyarok is eredünk. Legnagyobb csodálkozásomra az általam választott vezérmondattal sem verte ki a biztosítékot, elfogadták, hogy a szoborcsoport elé az a mondat lesz kőbe vésve: „Hun, magyar és kun őseink szeretett emlékére.”

S nem mellékesen: Szabados Györggyel együtt ekkorra megírtuk a Kun himnuszt. Az Őseink avatásakor annak a gimnáziumnak az énektanára – Kapus Béla – vezényelte a kórust, ahol eszméltem magam is: a Petőfi Sándor Gimnázium lelke is jelen volt, s így a költő maga is. A Kun himnuszt elénekelték Karcagon is – azóta sok alkalommal lett himnusz kun ünnepeken -, s mikor az első szó, hang felcsendült Kuncz László operaénekes előadásában, a megilletődött helyzetben a karcagi polgármester tudta, mit kell tenni, ha himnusz szól: Fazekas Sándor felállt, s vele mindenki, és olyan ünnepélyességgel fogadták az új éneket, mint a himnuszt szokás. Ha nincs A Magyar Művészetért, ha nem áld meg olyan barátokkal, mint amilyenekkel, ha egész figyelmem és emberi kapcsolatrendszerem nem fordul a gyatra és silány közélettől a művészet és alkotói felé, soha nem tarthatok ott, ahol akkor, s azóta.

A Magyar Művészetért közösségében magamat tekintem a legnagyobb nyertesnek, s ezen ajándék szépsége feledtet minden bajt, nehézséget, s letörli a tiszta asztalról a mocskos mancsok nyomát.

2006. dec. 5. A Magyar Művészetért XX. Gálája

A MM díjazott művészei:

Benedek György szobrász  
Eötvös Péter zeneszerző  
Fekete György belsőépítész  
Gál Sándor költő  
Juhász Zoltán és a Tímár-testvérek (Tímár János és Viktor) népzene  
Kerekes Éva – A Magyar Művészetért-Bubik István-díj  
Szócs Géza költő  
Tari István költő-festő  
Turányi Gábor építész  
Vidnyánszky Attila főrendező  
Zsigmond Vilmos operatőr

Posztumusz díj:

Bárdos Lajos  
Domokos Pál Péter  
Götz János  
Pilinszky János  
Tamási Áron

Az ünnepségen az ekkor, 2006-ban alapított Bartók Béla-emlékdíjban részesült:

Bánffyhungad-református  
templom-Kusztos Tibor  
Berecz András  
Duna Tv: Szerelmes földrajz és Világunk  
Keveházi Gábor  
Korniss Péter  
Markó Iván  
Olasz Ferenc  
Petőfi Irodalmi Múzeum  
Ránki Dezső  
Sára Sándor  
Vásárhelyi Gábor.

A Magyar Művészetért Kuratóriuma: Berecz András, Gubcsi Lajos (elnök), Gulyás Gyula, Kocsis Imre, Kubik Anna, Kubinyi Anna, Lászlóffy Aladár, Lázár Ervin, Olasz Ferenc, Sebestyén Márta, Szabados György, Vári Fábiana László.

A gála mottóját Pilinszky Jánostól választottuk:

„A jótetteknek elenyésző az írott történelme. Ha azonban megszűnnének egyszer cselekvően részt venni a földi életben, ez éppoly súlyos és elviselhetetlen csapás lenne, mintha glóbusunk egyik pillanatról a másikra elveszítené légkörét.”

A laudációk

Benedek György

Benedek György szobrászművész a kortárs magyar képzőművészet egyik jelentős mestere. Tanulmányait a Magyar Képzőművészeti Főiskolán 1954 és 60 között végezte. Festőnek tanult, mestere Bernáth Aurél és Kmetty János volt, és pályáját is festőként kezdte. A tehetséges fiatal művész 1964-67 között Derkovits-ösztöndíjat, 1979-ben Munkácsy-díjat kapott, később Erdemes Művész kitüntetés.



*Benedek György*

Festőként az úgynevezett „bernáthi iskola” hagyományait folytatva intellektuális igényességű és elsősorban a színre építő koloristaként vált ismertté. Festői pályája derekán „műformát” váltott, és a kezdeti párhuzamosság után majdnem kizárólag szobrászattal kezdett foglalkozni. Először portréival vált ismertté, majd domborműves alkotásokat készített, amelyeket az épületekhez való kapcsolódásában nagyszerűen oldott meg. Az utóbbi két évtizedben teljesen új szellemiségű, a kortárs élet és a történelem kihívásait is értelmező művészi attitűddel készítette emlékműveit, amelyek korunk legsikeresebb alkotásai. A fonyódi, a kalocsai, a balatonfüredi második világháborús emlékművek emelkedetten állítottak emléket a háborúban harcoló magyar katonáknak, és szólnak egyúttal a háború borzalmairól is. Legutóbbi munkája, a kalocsai 56-os emlékműve összegzése pályájának. Az ősi keleti – az egyiptomi – művészetig visszanyúló reliefkészítési mód és a lírai megfogalmazott hétköznapi hősiesség gyönyörű emlékművet ihletet.

*Írta Bereczky Lóránd*

#### *Eötvös Péter*

A Székelyudvarhelyről származó világhírű művész, Kossuth-díjas zeneszerző a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán szerzett oklevelet – tizennégy évesen került az akadémiaára! –, majd Németországban folytatta magániskoláit, Kölnben az opera korrepetitora lett. 1979-ben Boulez párizsi társulatának lett az igazgatója, majd a holland rádió kamarazenekarának vezető karmestere – ugyancsak Hollandiában hozta létre a fiatal zeneszerzőket és karmestereket képző Nemzetközi Eötvös



*Marjay Gyula mecénás a Károlyi palotában rendezett gálán*

Intézetet –, illetve a Budapesti Fesztiválzenekar vendégkarmestere a 90-es évek első felében. Főműve a Három nővér című opera. Zérópontok című műve a Budapesti Tavaszi Fesztiválon aratott nagy sikert két éve. Életművének súlypontját elsősorban az operák és a nagyzenekari darabok jelentik. Eötvös Péter ma világszerte ünnepelt nagykövete a magyar zenének, mint például a tavaly ugyancsak A Magyar Művészetért Díjjal kitüntetett Kurtág György. Megemlíjtük, hogy éppen ennek elismeréseként kapták meg az idén a Bartók Béla-emlékdíjat, Kurtág György Párizsban, Eötvös Péter Rómából hazasielve. Mint Eötvös Péter vallja: az ő anyanyelve a Székelyföldön hallott zene és Bartók muzsikája. Karmesteri és zenepedagógiai munkásságáért is számos díjat kapott a nagyvilágban. Idézzük még egy percre hitvallását: „Növényhasonlattal élve Magyarországon azt tanultam, ami a virágból látható, azt, hogy milyen a szára, a levele. Stock-



*Eötvös Péter*



*Fekete György a gálán*

hausentől és Bouleztól pedig azt, hogy hol vannak a gyökerei, miből táplálkozik a növény.” Ő is vallja, mint majd egy későbbi kitüntettünk, Vidnyánszky Attila: a kibővített Európában, az Unióban nem szabad megenyegednünk nemzeti kultúránk nivellálódását, tartsuk meg és ápoljuk azt, ami csak ránk jellemző. Ezt köszönjük most meg A Magyar Művészetért Díjjal.

#### *Fekete György*

1957-ben diplomázott az Iparművészeti Főiskola Belsőépítész Tanszakán, 1989-ig magántervező stúdiót tartott fent, művelődési házakat, múzeumokat, iskoláknak, templomoknak, szállodáknak, bankoknak tervez, összesen 350 beruházás részeként.

Négy kontinens 50 országában 167 magyar kiállítás szervezője. A 80-as évek elején a Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola igazgatója, ahol belebukik az intézmény gyökeres átalakításába, megelőzte az időt szándékaival.

Hat építészettel és környezetkultúrával foglalkozó televíziós sorozat 67 adásának forgatókönyvírója, műsorvezetője. Az Iparművészeti Vállalat művészeti vezetője és a Képző- és Iparművészeti Szövetség alelnöke 1989-ig. 1990-ben az Antall-kormány kulturális államtitkára, két ciklusban parlamenti képviselő.

Ez alatt 6 kulturális közalapítvány létrehozásában vesz részt, és törvényelőkészítője, majd első elnöke a Nemzeti Kulturális Alapnak. Munkácsy-díjas érdemes művész, a Nemzeti Társaskör hűség díjasa, Zalaegerszeg díszpolgára. 1993-ban habilitál a Nyugat-Magyarországi Egyetemen Sopronban, ma az egyetem professor emeritusa.

Újraalapítja a Magyar Iparművészet című folyóiratot, ennek máig a főszerkesztője. Megjelent 11 könyve, 2 újabb kiadása van folyamatban.

A Magyar Örökség Díj egyik alapítója, Főbizottságának elnökhelyettese. A Magyar Művészeti Akadémia tagja.

#### *Gál Sándor*

Gál Sándor annak a harmincas korosztálynak a költő tagja, amelynek a második világháborút követő jogfosztottság után az akkori Csehszlovákiában a semmiből kellett újjáteremteni a magyar írásbeliséget. Írói pályája az ötvenes évek derekán indult, s azóta folyamatosan jelennek meg versei, novellái, regényei, riportjai és publicisztikai munkái, melyek lényeges vonása a szociológiai pontosságú valóságábrázolás. Nemkülönböztetve fontosak az irodalommal és az írással kapcsolatos esszéi, tanulmányai, kritikái. Líróját mi itt Magyarországon a szlovákiai magyarság történelmi számvetésének tekintjük. Emléksünk a Mesét mondok, valóságot című, 1980-ban megjelent visszaemlékezéseire vagy az Egyetlen idő című verskötetre 1988-ból. Gál Sándornak mostanáig több mint ötven kötete jelent meg. Az írói munka mellett az elmúlt évtizedek során különböző közéleti tisztségeket is betöltött. Egyebek mellett több mint 30 évig volt a Csemadok Kassa-környéke területi választmányának az elnöke, 15 éven át az Anyanyelvi Konferencia társelnöke, 3 évig a Tokaji Írótábor Kuratóriumának az elnöke. Egyik alapítója volt a Kassai Thalia Színháznak, de a nevéhez fűződik a Keleti Napló című irodalmi havilap megalapítása is, melynek megszűntéig főszerkesztője volt. Írói és közéleti munkásságáért számos díjat és elismerést kapott az elmúlt évtizedek során.

#### *Juhász Zoltán*

*A Juhásznak jól van dolga?* Juhász Zoltánt – mint sokunkat – egy dallam ébresztette föl, „Hamvas Béla-i” értelemben. Egy gyimesi furulyás lemezről felhangzó játéka döntötte el egy szempillantás alatt, hogy mi lesz az ő küldetése. Eredeti, választott hivatását (villamosmérnöknek mondatja magát máig) fel nem adva, azt is az ügy érdekében használva lett olyan népzene kutató, aki nemcsak ír és beszél, hanem anyanyelvi szinten zenél. Sőt, mesebeli pásztor módjára feltámasztott nem egy muzsikáló „utolsó” hagyományörzőt – de legalábbis éveket ragasztott az éveikhez. – Titokörzök ők, mint a lassan 88 éves, örökifjú Pál Pista bácsi, aki elveszettnek hitt dudáját, s ezzel az életkedvét kapta vissza Zoltántól vagy 15 évvel ezelőtt. Sokakat említhetnénk név szerint Zalától a Felvidéken át az itt lévő Tímár testvérekig, akiknek játékát megörökítette, akikből türelmével, sze-



Juhász Zoltán

retetével, hihetetlen magas fokú tudásával kicsalta a bennük lévő, már-már örök szunnyadásra ítélt dallamokat.

Legizgalmasabb, nemzetközi érdeklődésre is számot tartó kutatási eredményei is ehhez, a dallamok elfelejtéséhez, és kedvező körülmények közötti újra-felidézéséhez kapcsolódik. Erről a témáról írt könyve a napokban jelent meg.

Maga a népzenevel való találkozás kezdetétől az 1976-os évet jelöli meg, tehát külön is indokolt, hogy a 30 éves jubileumon átvehesse az őt már régóta megillető díjat. Ekkor találkozott a valóságban is első mestereivel, Csobán György és Gusa Pál Moldvából áttelepült furulyásokkal. Azóta sok száz órányi felvétele gyűlt össze. Nem elégedett meg azzal, hogy csak önképzéssel tanuljon, és az ördögös duda is érdekelte, így került Óbudára a hetvenes évek közepén induló népzenei tanszak tanáráról, ifjú Csoóri Sándortól tanulni. Aztán 15 év múlva maga is az iskola, akkor már Óbudai Népzenei Iskola tanára lett, tanártársai és tanítványai örömeire.

Doktori dolgozata régi, zajos hangfelvételek számítógépes megtisztításával foglalkozik, hézagpótló munka. Számos tudományos cikket, hiánypótló oktatási segédanyagot publikált. Előadóművészként legszívesebben nem egyedül, hanem az Egyszólam együttesben muzsikál, de örömmel működik közre neves népzenei együttesek műsoraiban, hangzó kiadványaikon. Furulyajátékát Európa számos országában és a londoni Royal Festival Hallban, a New York-i Lincoln Centerben, vagy az isztambuli Boszporusz Egyetem koncerttermében is megcsodálhatták.

És végül, de nem utolsósorban: feleségével csillaghegyi házukban öt gyermeket nevelnek. A nagyobbak már apjuk örökségét viszik tovább.

#### A Tímár testvérek

„Apja fújja furulyája, hogy a fia jól csinálja.” Sokan siratták – már Bartók is a múlt század elején – a népi kultúrát, a zenét, a kézművességet, a népi mesterségeket. A magyar kultúra öreg tölgye azonban erős gyökérrzel bír, nem egykönnyen adja meg magát az enyészetnek. Példát adnak erre a Tímár fivérek, akiknek ősei a Svájccal vetekedő szépségű – már Orbán Balázs által is megcsodált – gyimesi tájra vetődtek, ahol azonban nem könnyű az élet. Kós Károly beszél így a Varjú nemzetségben: „a hegyi ember örökké lefelé húzódik... mennek is, mindig csak mennek... vissza nem tud jönni belőlük egy is, fel a hegyre.”

Nos, a gyimesi völgy megtartotta az embereit. S hogy megtartotta, abban bizonyosan nagy szerepet játszott a zene s a tánc. Az a tánc, amiből Martin György vagy 30 félélt talált még a hatvanas években is. S az a zene, amiből Kallós Zoltán oly sokat őrzött meg a számunkra végtelen magnószalagjain.

Ő fedezte föl Csorba Annát, idős Tímár Jánost is, a hidegségi hiteles hagyományörzőket. S szüleik nyomán jár a két testvér is ősei útján. A kaszálásban és a muzsikában. Meg a gyógyításban füvekkel és hangokkal, jó szóval.

Kik is ők, Viktor és az öccse, János? Fenn, a Jávárdi-patak szádánál, a torkolatnál laknak, jó messzire a forgalmas főúttól, Istenhez kicsit közelebb, mint a lentebbiek. Fiala koruktól zenélnek, játszottak mindenfelét, amihez kedvük volt, s amit szívesen hallgattak az emberek, de egyszer aztán rájöttek, mi is az ő feladatuk.

Nagy segítséget kaptak ebben Juhász Zoltántól, a sógorától, Sáringer Kálmántól, meg más „kis-magyarországi” emberektől. S azok vitték is őket mindenfelé, hogy lássák másutt is, még Angliában is, hogy micsoda muzsikásaink vannak nekünk Budapesttől 700 kilométerre Keletre, ahol a kelő Napot hamarabb meglátják a korán kelők. Segitse ez a díj is őket áldozatos munkájukban.

Juhász Zoltán ehhez még hozzáfűzte maga is: „Bizonyosak vagyunk benne, hogy a Tímár testvérpárral együtt örülnek most a díjnak az égi Gyimesben (ami nem is lehet olyan távol a földtől) a szülők és a nagyszülők, a ki tudja, hány nemzedékre visszanyúló nótás, zenész tudományú ősök is... A zene ismerete és



*Tímár Viktor a Hidegségből*

szeretete régre nyúló hagyomány a Tímár családban. Gyerekkoruk nyarai a hegyi szállásokon, az esztenákon teltek, és a nadrágszűj alá beszűrt furulya már akkor sem maradt el tőlük soha. Esténként, fejés után nagyapjuk furulyaszava altatta el, vagy éppen tartotta ébren őket a cserge alatt.”

*Írta Kobzos Kiss Tamás*

#### *Kerekes Éva*

Kerekes Éva östehetség. Olyan, akinek öröklött tudása van, így nem az a feladata az életben, hogy a tudást megszerezze, hanem az, hogy jól használja, ami öröktől van neki. A főiskolára érkezve minden fontosat tudott, s ott sohasem utánozták. Őt utánozták. Lényének olyan kiáradása van, mintha közvetlen kapcsolatban állana valamilyen különös, mások előtt ismeretlen fényforrással. Színészetének nem anyagszerű dolog – szerencsés hangja vagy fizikai adottságai, szép arca vagy szép mozgása -, hanem valamiféle légneműség a lényege. A csodálatos ösztönnel megtalált színpadi igazság, az eredetiség. Az ösztönök terepe legtöbbszörnél ködös és síkos terep. Kerekes Éva ösztönei azonban biztonságosak és világosak, sőt fényesek. Színészetének palettája hallatlanul széles. Volt elrajzolt, torz idióta és titokzatos, hódító, gyönyörű nő, volt szellem és rafinált asszony, öreg és fiatal. Volt maszkos és sminktelen. Meztelen is volt. Ösztön? Sugallat? Tehetség? Elnevezés kérdése. Kerekes Éva belelép, vagy inkább beleillan a szerepébe, és kész is van. Mint színpadi ősei, a nagy bohóc-asszonyok, Dayka Margit, Kiss Manyi. Színpadi próbákon, amíg belső birodalmában válogat, és keresi magában



*Megosztott MM-díj Juhász Károlynak és a Tímár-testvéreknek Gyimesközéplokból*

a szerepet – nem is csinál semmit. Aztán egy próbanapon, akár egy szóban, egy gesztusban megtalálja, és attól kezdve kész is.

*Írta Mácsai Pál*

#### *Szöcs Géza*

Az erdélyi Szöcs Géza költői ereje egy ideig jelentőségének megfelelő figyelemben részesült, mostanában azonban – vélhetően irodalmon kívüli megfontolások miatt – kevesebb szó esik róla. Soha nem méltányolta elismerés az egyik legérdekesebb közéleti és közgondolkodói életművet, amely a Ceausescu-diktatúrával szemben vállalt ellenállással indult, emigrációs küzdelemmel folytatódott az erdélyi magyar és a romániai román jogokért. Szöcs Géza ott bábáskodott a vasfüggöny lebontása körül, neve elválaszthatatlan az RMDSZ első sikereitől. 1984 óta töretlen híve az erdélyi magyar autonómiának – rendszerkritikus ellenzékiként, száműzött újságíróként és az erdélyi magyar politika vezető politikusként. Jogvédelmi tevékenységét soha semmilyen állami vagy kormányzati elismerés nem honorálta – hát persze, hogy ki kell tüntetnünk.

Hangsúlyozzuk *A Dunánál* című folyóirat kulturális missziójának fontosságát. Ez a folyóirat egyszemélyes szellemi vállalkozásként közvetít kultúrák között, az intézményi hátterek falain és sáncain kívül, a művelési területnek minősülő szabad mezőn – mondhatnánk pusztát vagy sztyeppét is. Romantikus hittel emel fénybe elfeledett vagy soha számba nem vett értékeket és szolgálja az épített, a történelmi valamint a zöld környezetnek a védelmét.



*Tari István Óbecséről*

Műfordítói, könyvkiadói és kultúraszervezői teljesítményével is kiegészítve a laudációt: a leírás teljesen egy személyre szabott, a költő, a politikus, a lapszerkesztő, a műfordító és a könyvkiadó egy és ugyanazon személy.

S hogy elismerésünk már tíz évvel ezelőtt sem lett volna korai, hadd idézzük azokat a szavakat, amelyeket Schneller István, Budapest akkori főépítésze és főpolgármester-helyettese mondott 1996 augusztusában, a Lágymányosi híd budai hídfőjénél, annak a gránitlapnak a felavatása alkalmából, amelyre Szócs Géza verssorait vésték: „Az ő személye több vonatkozásban is összekötő kapocs a Duna mentén. Ezért is kértük meg Szócs Gézát, a rendszerváltás folyamatának aktív szereplőjét, hogy verse itt kőbe faragva is megjelenhessen. A verset tartalmazó kőtábla szervesen illeszkedik a budai hídfő kompozíciójába.”

Tíz év elteltével elismerésünket erre a köre is helyezzük, amikor A Magyar Művészetért Díjat átadjuk a költőnek.

#### *Tari István*

Szép, hosszú sort gazdagít Tari István, amikor ma este átveszi A Magyar Művészetért Díjat, melyet festőművészi és költői-írói munkásságáért ítelt neki a kuratórium. A Délvidék nagy művészei közül sokan érdemelték ki előtte e díjat: Fehér Ferenc, Domonkos István, Herceg János, Nagy József, Király Ernő neve az erőszakosan elszakított délvidéki magyar művészet szívós erejét jelzi. Az ő példája azt mutatja, hogy Óbecsén nem adják fel a nyelvet, az alkotó szellem erejét, s ezt tapasztaljuk máshol is, habár nagyon nehéz ott az élet. Most éppen Magyarkanizsán erősödik a magyar szín-

játszás, igazi fellegetvárban, s amikor Bartók Béla-emlékdíjjal jutalmaztuk a délvidéki zene, népzene, néptánc megszállott szerelmeit, olyan neveket tanultunk meg tisztelni, mint Bodor Anikó, a Horgosi Bartók Béla Magyar Művelődési Egyesület – hogy ne is beszéljünk például az aracsai puszta templom ősi romjait, fenségét védő őrzőkről, akiket szintén Bartók Béla-emlékdíjjal jutalmazott a kuratórium októberben. Tari Istvánt ők küldték jelképesen most hozzánk: annak szimbólumaként, hogy olykor kegyetlen nyomás, elnyomás közben is él, mediterrán erővel tör fel újra és újra a délvidéki magyar művészet.

#### *Turányi Gábor*

Az 1948-ban Kadarkúton született építész a magyar regionalista építészet kiemelkedő, iskolateremtő alakja. Tervező építész és oktató: a MÉSZ Mesteriskola és az Iparművészeti Egyetem tanára, egyben a ME tanszék-vezetője. 1975-ben szerezte meg építészmérnöki diplomáját a BME-n. Ezt követően tervezői pályafutását a LAKÓTERV-ben kezdte, majd az ÁÉTV-ben, a CD Design-ban és a BUVÁTI-ban folytatta. 1995-ben saját céget alapított Turányi és Simon Építésziroda, majd 2004-ben T2a Építész Iroda néven.

Építész-szakmai tevékenységei sokrétűek: többek között 1987-89 között a Magyar Építőművészet főszerkesztője volt, 2002-től pedig a szerkesztőbizottság elnöke, illetve 1998-tól a Nemzeti Kulturális Alapprogram Építőművészeti Kollégiumának tagja. Tervezői tevékenységét színvonalas lakóházak, villák fémjelzik, de sorra épültek a magyar építészetben meghatározó jelentőségű, gazdag formavilágú középületei is, melyek közül kiemelendő a badacsonytomaji üdülőközpont – melynek építészeti megoldásáért 1984-ben Ybl-díjat kapott -, a Deák téri irodaház, a visegrádi erdei iskola és – A Magyar Művészetért művészei és kuratóriuma számára különösen fontos – a herendi Porcelánium épülete.

#### *Vidnyánszky Attila*

Vidnyánszky Attila a metamorfózis nagy művésze. Nemcsak azért, mert színházi alkotó, hanem mert képes volt arra, hogy egy alapvetően hátrányos helyzetet, nevezetesen a kisebbségi létet előnnyé alakítsa át. Meglátta az orosz, az ukrán kultúrában rejlő gazdagságot, és amivel szellemi rokonságot érzett, magáévá tette. Képessége van arra, hogy észrevegye, amit a sors felkínál neki, például egy nagyszerű Drámaművészeti Főiskolát Kijev-



*Vidnyánszky Attila*

ben, ahol rendkívül gazdag diákéveket töltött: egyenes ágból kapta Sztanyiszlavszkijt. Ellátogathatott Moszkvába Anatolij Vasziljevhez és más nagy színházi műhelyekbe, a litván Nekrosiushoz például. Grotowski munkásságával szintén a kijevi főiskolán került közvetlen kapcsolatba. Megalapozott szakmai tudással felvértezve tért vissza szülővárosába, Beregszászra, ahol a „szegény színház” eszméjét maradéktalanul megvalósította az általa alapított társulattal: szinte a semmiből, hihetetlen körülmények között hoztak létre nemzetközileg elismert színházi műhelyt. Európa számos fesztiválján felléptek, több mint 40 díjat mondhatnak magukénak, részt vettek a III. Színházi Olimpián Moszkvában. A magyar színházi életbe pedig egyértelműen friss levegőt hoztak be. A beregszászi társulat nagy közönséget vonz, bárhol is lép fel.

Hívják Olaszországba, Horvátországba, Szlovéniába operát rendezni, mehetett volna Franciaországba tanítani, és sorolhatnánk a felkéréseket. Itt maradt. 2006 januárjától a Csokonai Színház művészeti igazgatója Debrecenben, irányultságát itt így fogalmazza meg:

„Az egyesülő Európa egyik legaktuálisabb kérdése, hogy a nemzeti lét, a nemzeti kultúra vállalása anakronisztikus jelenség-e, vagy éppen a modernség új formája, amelyben a jövő kihívásaira nem a tradíciók tagadásával, hanem azok vállalásával és továbbgondolásával válaszolhatunk. Meggyőződésünk szerint a



*Zsigmond Vilmos*

Bartók és Kodály által zenében megfogalmazott eszmények a színház területén is érvényesek – a hagyományokból kiinduló kulturális megújulás a legmodernebb, leghaladóbb alkotói attitűd. Nyilvánvaló, hogy a magyar kultúra nemzetközivé válásának, egyetemes jelentőségének záloga nem a nemzeti öntudat és kultúra feladásában, hanem éppen következetes és színvonalas vállalásában rejlik.”

#### *Zsigmond Vilmos*

„Alig” 55 éve, 1951 óta ismerjük egymást, s talán szerénység nélkül mondhatom, hogy első perctől fogva, mióta átléptük a főiskola kapuját, barátok vagyunk. A világban úgy mondják, Vilmos Zsigmond. Vilmos, nem Vilmosz és nem William, bármilyen nehezen tanulják meg munkatársai. Amikor itt van közöttünk, azt mondja, itthon vagyok. Amikor Los Angelesben van, azt mondja, otthon vagyok, ami így igaz.

Filmoperatőr, és amilyen a film – mármint, hogy nemzetközi –, ő maga is egy nemzetközi művész, aki számtalan neves alkotótárs álmait realizálta. Hogy csak néhányat említsek: dolgozott Robert Altmannal, Peter Fondával, Mark Rydellel, Woody Allennel, Steven Spielberggel, Brian De Palmával, Richard Donnerrel. Kameratejével olyan színészeket örökített meg, mint Mel Gibson, Gene Hackman, Al Pacino, John Travolta, Jack Nicholson, Paul Newman, Tom Hanks, Goldie Hawn,



*Kárpátaljáról Vári FABIÁN László*

Bette Midler, Cher, Michelle Pfeiffer, Melanie Griffith, Liv Ullmann, Jodie Foster. Olyan filmek képi világának alkotójaként találkozhattunk vele a mozivászonon, mint McCabe and Mrs. Miller, Madárijesztő, Sugarlandi hajtóvadászat, Szarvasvadász, Eastwicki boszorkányok, Harmadik típusú találkozások, közel 100 filmjének felsorolására itt nincs lehetőségem.

Ő varázsolta itthon a mozivászonra a Bánk bánt. Mozi! Az ő fülének még ma is Heltai Jenő kitalációja hangzik a legkedvesebben: MOZI. Csupa nagybetűvel. Magáénak mondhatja a filmes világ valamennyi díját, a cannes-i nagydíjtól a Brit Filmakadémia díját át az OSCAR-ig. Még a televíziós Emmy-díjat is megkapta Sztálin című filmjéért.

Annak idején, még a budapesti főiskolán megfogadta, a megszerzett tudását nem tartja magának, továbbadja a felnövő ifjú filmes nemzedékeknek. Oktat, szemináriumokat, mesterkurzusokat tart itthon is. ITTHON most díjjal ismerjük el e ritka tehetség művészetét.

*Írta Vagyóczky Tibor*

#### *A Magyar Művészetért Posztumusz Díjak*

##### *Bárdos Lajos*

A XX. század kiemelkedő tehetségű művésze, nagy hatású pedagógus, kiváló kórusvezető, zeneszerző, zene-tudós volt. 1925-ben végzett a Zeneakadémián Kodály Zoltán osztályában zeneszerzés szakon. Pályáját gimnáziumi tanárként kezdte, de 1929-ben már meghívást kapott a Zeneakadémiára. 40 éves tanári pályafutása során



*A kuratórium tagja: Kubinyi Anna*

számos tantárgyat tanított, melyeknek anyagát saját maga dolgozta ki. 1925-ben átvette a Cecília Kórus vezetését, később a Palestrina, majd a Budapesti Kórus karnagya lett. 20 évig a Mátyás templom kórusát vezette nagy sikerrel. 1931-ben Kertész Gyulával megalapították a Magyar Kórus Kiadóvállalatot. 20 éves munkásságuk alatt 2000 művet adtak ki, 5 rendszeres folyóiratot szerkesztettek. A kórusmozgalom fellendítésére elindították az Éneklő Ifjúság mozgalomát, melybe a határon túli iskolák is bekapcsolódtak. Gazdag zeneszerzői munkássága mintegy 800 művet ölel fel. Zenetudománnyal Kodály biztatására kezdett foglalkozni. Kiemelkedőek Bartók, Kodály, Liszt elemzései. Ragyogó zenei pályafutása mellett példamutató családapája volt. Feleségével 11 gyermeket nevelt fel, 1986. november 18-án bekövetkezett halálakor gyermekei mellett 47 unokája gyászolta. A díjat lánya, Bárdos Ágota veszi át a Bárdos Lajos Társaság nevében is.

##### *Domokos Pál Péter*

Közel másfél évtizede nincs már közöttünk Domokos Pál Péter. S ahogy telnek az évek, mégis látni véljük tekintetét, halljuk jellegzetes hangját, s figyelünk tanácsaira, amelyek mit sem vesztenek időszerűségükből. Miképp lehetséges ez?

Magas kort ért meg. Több mint 90 esztendő. Első harminc esztendejében lett a hat-gyermekes csíksomlyói földműves család legkisebbjéből a búcsú hangulatára felfigyelő, tanítói szavát megfogadó, az első világháború következményeit felfogó erdélyi fiatal értelmiségi. Bar-

tók szavai nyomán eljut a moldvai csángó magyarokhoz. De nem csupán eljut: bejárja településeiket, összegyűjti dalaikat, hagyományait, örökre szívébe zárja őket, és a világ tudomására hozza sorsuk pontos adatait. A következő harminc év még felelősségteljesebb, nehezebb körülmények között telik, immár a székelységnek és az erdélyi magyarságnak is jelentős személyisége, aki nagy családjával 1944-ben kénytelen „hazát cserélni”, hiába marad szívében mindhalálig egy a haza, Nagy-Magyarország.

Az utolsó harminc évben válik fokozatosan az egyetemes magyarság összefoglaló egyéniségévé. Lakása szinte népvándorlási állomás, gyűlik és indul tőle Kelet felé az ifjú érdeklődők serege, s köt ki nála tanácsait kérve, adatokat hozva szeretett szülőföldjének vándor zarándoklata. Már életében legenda, „tanár úr”, „Péter bácsi”, „a csángók vándorapostola”, sőt, bizonyos megemlékezésekben „a magyarok királya”. Most már szobrok, plakettek, kiállítások, monográfiák, iskola- és utcanevek őrzik nem halványuló alakját, emlékét, de ilyesmit ő sohasem várt. E szavakkal köszöntötte most fia, Domokos Péter. A díjat két lánya, Domokos Mária és Domokos Erzsébet veszi át.

#### *Götz János*

Csupán 30 esztendő adatott meg a magyar szobrászat ki-robbanó tehetségű alkotójának, Götz Jánosnak: az 1941 nyarán az észak-magyarországi Hercegkúton született művész Michelangelo szobraihoz tett zarándokútján, 1971 telén Itáliában hunyt el. Szobrászata a klasszikus tradíciók szemléletében formálódott és bontakozott ki: a kizárólagosan emberalakokat és állatokat megragadó érmei és domborművei, kispasztikái és monumentális, köztérre és középületekbe került hajlított-domborított alkotások.

A portrékat, az anya-gyermek kompozíciókat, a szakrális témák feldolgozásait, az allegorikus jeleneteket és a szimbolikus összegzéseket mindenkor magabiztos anyagalakítás, összefogott formarend, biztos tömegformálás, érzékeny modellálás, és mindebből eredően dinamikus térszervezés, szuggesztív, mély érzelmi töltéssel áthatott tartalmi-gondolati kifejezés jellemzi. Legjelentősebb alkotásai állandóan köztünk vannak: a hallatlan szelíd és mégis fenséges szépségeket kibontó Ivó szarvas szobra a szekszárdi Gemenc Szálló előtt áll, megrendítő szépségű stáció-sorozata a budapesti

Városmajori templom értékeit gazdagítja. Legenda című, ki-robbanó dinamikájú lovas kompozíciója Zalaegersze-gen lelt otthonra, míg a tragikusan rövid munkásságot lezáró drámai hatású Korpusza a budapesti Központi Papnevelő Intézet kápolnájának éke. „Életműve nagyon fontos része a huszadik századi Magyarország művészetének” – írta róla az egykori iskolatárs, a kiváló kortárs szobrászművész, A Magyar Művészetért-díjas Asszonyi Tamás. S kell-e több, mint hogy most átadjuk A Magyar Művészetért Posztumusz Díjat Götz János egykori fele-ségének, Jándi Zsuzsannának, a családnak.

*Írta Wehner Tibor*

#### *Pilinszky János*

##### *Pilinszky sír*

Pilinszky méltathatatlan. Ki volna, aki egyszerűen előáll és dicséretet Pilinszkyt, ilyen nagyszerű, olyan pompás költő. Egyrészt nem nagyszerű és nem pompás, mindenki visszaborzadna ilyen jelzőktől, másrészt annyira elüt a költők általános fajtájától, hogy szinte nem is lehet közéjük sorolni. Harmadrészt Pilinszky olyan vékony, mint egy papírszelet, melyre Isten üzenete van fölírva. Csak lobogtatja a szél. A leggroteszkebb, ha Pilinszkyt be akarjuk fogni az esztétika jármaiba. Világnagy költő-ink is bele-bele tuszkolhatóak, még Ady vagy József Attila is – Pilinszky nem.

Valami szótlán szóval lehetne leírni, mint egy festőképet, mint akár Munch „Üvöltés” című arc-tragédiáját. Néma kép. Néma vers. Csak az üvöltő és fájdalmas száj van – talán vers sem jön elő a kitárt száj mögül. Amikor ötvenhatban megismertem, ott ült a Belvárosi Kávéház ablaküvege mögött és láttam: halhatatlan. Nem evilági. Mint ahogy Jézus mondá Pilátusnak: „az én országom nem e világból való.”

„– Király vagy-é, hát?”

„– Te mondád”

##### *Azt írtam akkor róla:*

„Állad vékony mint az ostya,  
szemed gödre két verem,  
homlokcsontod sápadt és az  
arcvonásod végtelen,  
cigaretta eregetsz és  
ülsz a piros székeken.”

Hová lettél azóta Jancsika?

– Te mindenem túli gyerek? Jézusfi?  
Már csak fényképről idézhetlek:

„Pilinszky sír ezen a képen,  
Pilinszky nevet.  
És befelé hullatja mosolyogva  
a könnyeket.

Ó, mennyit sírt Pilinszky,  
mindig vörös volt a szemealja,  
s most a fényképen mely ránk maradt  
szemét a balkezével eltakarja,  
Mintha Istennel érintkezne,  
mintha Istentől elszakadna.

Haja simán fejére gördül,  
füle jóformán áll alatt,  
élő, ahogy egy holt lehet,  
s halott, aki örökre megmarad.

Ugyanolyan, mint ötvenhétben,  
nevetne, sirna valami  
titkot sűg Isten a fülébe,  
s azt nem lehet kimondani.

Olyan szégyenletes s olyan  
borzalmas és vigasztaló,  
olyan háborgó, mint a tenger,  
olyan nyugalmas, mint a tó.  
Félszemű volt. Mosolyába  
kapaszkodom éveken át,  
idehallatszik a sírása,  
látszik szvettere horkolása,  
könyörgők – soha ne feledjem,  
ahogy ő se a franciát.”

*Írta Gyurkovics Tibor*

*Tamási Áronra* a legszebben akkor emlékezünk most, 1956  
50. évében, ha visszaidézzük híres beszédének részleteit:  
a Magyar Írók Szövetségében mondta el 1956. december  
28-án *Gond és Hitvallás* című alkotásában, melyet teljes  
terjedelmében idéztünk A Magyar Művészetért égisze  
alatt megjelent A szabadság népe című díszalbumunkban,  
melyben a művészek hajtottak fejet 56 előtt:  
„Egy ezredév alatt sok zivatar verte nemzetünket, de a  
zivatarok borújában is két fény mindig hű maradt hozzá.  
Az egyik a nemzet csillaga, mely vészek idején is áttört

fényével a homályon, a másik pedig virrasztó költőink  
fáklyafénye, mely a magyarság számára ma is tanítás.  
Számunkra több is ennél, mert kötelező hűséggel  
szeretnők ezt az örökséget hordozni. Nehéz, de megten-  
nünk mégis az egyetlen út, mert nincs feloldás.

Itt állunk a számadás és vallomás erkölcsi kényszere  
alatt. Itt állunk az októberi szabadságharc véres halmán,  
melyet egy nép reménye ostromolt. Ha egy évtizedre  
visszatekintünk erről a halomról, szenvedőnek és vágya-  
kozóknak látjuk a népet. Szenvedett, mert korának esz-  
méit, melyeket tíz év előtt reménnyel üdvözölt, idegen  
formában és zsarnoki módon akarták életévé tenni. A  
hosszú kényszer alatt kiújultak természetesen a történel-  
mi sebek, és nemzeti függetlenségét veszendőnek látta.  
Szenvedő és igaztalan sorsában gyógyulásra áhítva vá-  
gyakozott, s nemzetté lenni sóvárgott.

Ebben a vágyban és sóvárgásban van a forrás, mely  
október 23-án feltört a mélyből. Mint ennek a forrásnak  
neves tanúi, keserves szívvel kell megmondanunk, hogy  
a szovjet kormányzat történelmi tévedést követett el,  
amikor vérrel festette meg forrásunk vizét.

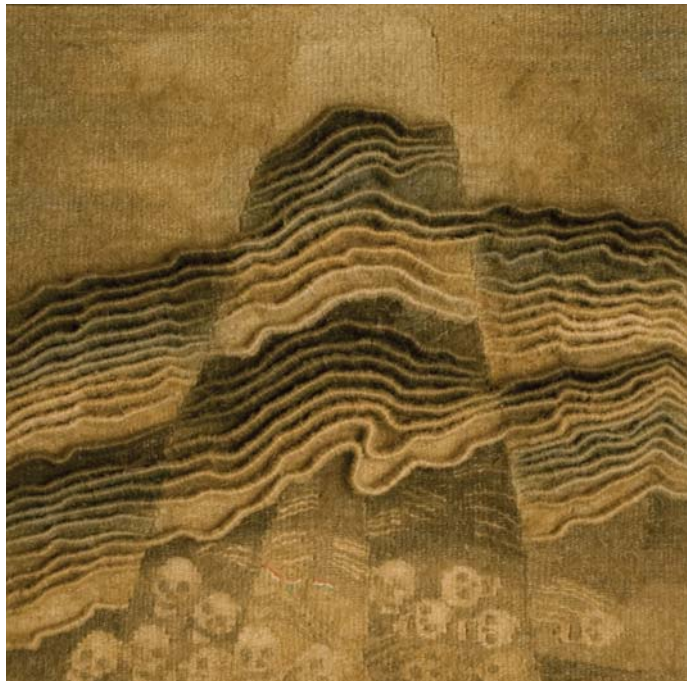
Dicső költőink élő szelleme és az emberi igazság segít  
nekünk abban, hogy jóslatot tegyünk: eljön az idő, ami-  
kor a megtévedt hatalom bűnbánatot mond, mint ahogy  
az általa megdöntött hatalomnak is meg kellett bánnia  
azt a tiprást, melyben *Petőfi* elveszett...

Igen, nemzeti függetlenség nélkül kedveszegett a mun-  
kás és a paraszt, a kéz és az értelem, egészséges társa-  
dalom nélkül pedig nem gyarapszik a közös vagyon.  
Meg kell tehát szereznünk és éppen a szociális haladás  
érdekében a nemzeti függetlenséget, s a népi önkor-  
mányzat útján meg kell teremtenünk az egészséges tár-  
sadalmat. Hűséget fogadunk a zászló előtt, mely jelezte  
nekünk, hogy a nép forradalmi egységéből a nemzet  
újjászületett.

Ebben a hűségben hitvallásunk alapján gondolni és  
védeni fogjuk a magyarság szellemét. *Erkölc legyen a  
munkánk alapköve...*

*A szabadság népe – üzenet '56 Magyarországról*

Az Üzenet Tetralógia emléket állított az elrabolt területek  
magyar múltjának. De miért marad ki Magyarország?  
Aránytalanul túl nagy lett volna a számba vehető erély, al-  
kotóerő, ha a többiek mellé állítjuk mai kis hazánk teljes  
múltját, szépségét. De van valami, amit ez az ország – ép-  
pen ez a megalázott, beszorított, letarolt, örök vesztes kis



*Kubinyi Anna: Tömegsír, az MM Élőtárlatából*

Magyarország – tett hozzá 1100 évünkhöz, sőt Európa egész történetéhez. 1956. Nem minősítem szándékunkat A szabadság népe című könyvünket illetően. Megvalósult, látható, elsöprő erővel lépett be a megemlékezésekbe, melyeket úgyis sárba taposott egy akkorra teljesen árulóvá minősített, az államhatalmat bitorló kormány. 2006-ban a rendőrség frontális bevetése, az elbarikádozottan ünneplő kormányfő, az őszi ármány világába rajzolt bele tiszta képet az album. És kézenfekvő lett azonnal, hogy ez lesz az Üzenet-sorozat 5. tagja, a tetralógiából így lett Üzenet Pentológia.

Ha A Magyar Művészetért égisze alatt 2006-ig, sőt az azt követően megjelent 21 kötetre gondolok, kiemelkedik közülük néhány: az Üzenet Erdélyből, az Aranykönyv, a Felvidék, a Bubik-könyv és A szabadság népe, valamint a vele párhuzamosan megjelent lírai regény, a Summa. S ha csak egyet szabad kiemelni, akkor kettőt mondok: az Erdélyalbum és A szabadság népe. Valami mély titok csak rejtőzik abban, hogy éppen ők...



*Melocco Miklós 1956-os emlékműve Szegeden*



*Borbás Tibor Bartók-portréja a MM Élőtárlatában*

#### *A Bartók Béla körút*

Idézet a Bartók Béla-émlékdíj Alapító Okiratából:

„Őszinte, szívből jövő megbecsüléssel a magyar művészetek alkotói, rajongói és támogatói iránt, Bartók Béla születésének 125. évfordulóján, a világ e szép zenei ünnepén *A Magyar Művészetért* és a *Herendi Porcelánmanufaktúra Rt.* nevében együttesen köszöntjük Önöket, alkotó magyar művészeket itthon és a világban; s másokat is, akik Bartók Béla emlékét őrzik, s a mecénásokat, szponzorokat, akik szintén a művelt világ oszlopai...

Azért adjuk át tisztelettel a *Bartók Béla-émlékdíjat*, annak részeként az ő emlékére készült herendi szobrot, mert szeretnénk emlékeztetni arra, hogyan emelte Bartók a világ színe elé a magyar népzene kincseit, és hogyan tette naggyá a magyar zenét a XX. században az egész világon. S most azok előtt tisztelgünk, akik méltó hordozói Bartók szellemi örökségének...

A Magyar Művészetért Kuratóriuma és a Herendi Porcelánmanufaktúra Rt. ezúttal a negyedik alkalommal köszönti közösen a világban és itthon élő magyarság képviselőit albumaival, dísz tárgyával.”

## BARTÓK BÉLA SZOBRA

HANZÉLY JENŐ ALKOTÁSA

### TERMÉKADATOK

FORMAZÁM: 05970-0-00

KIVITEL: BISQUIT

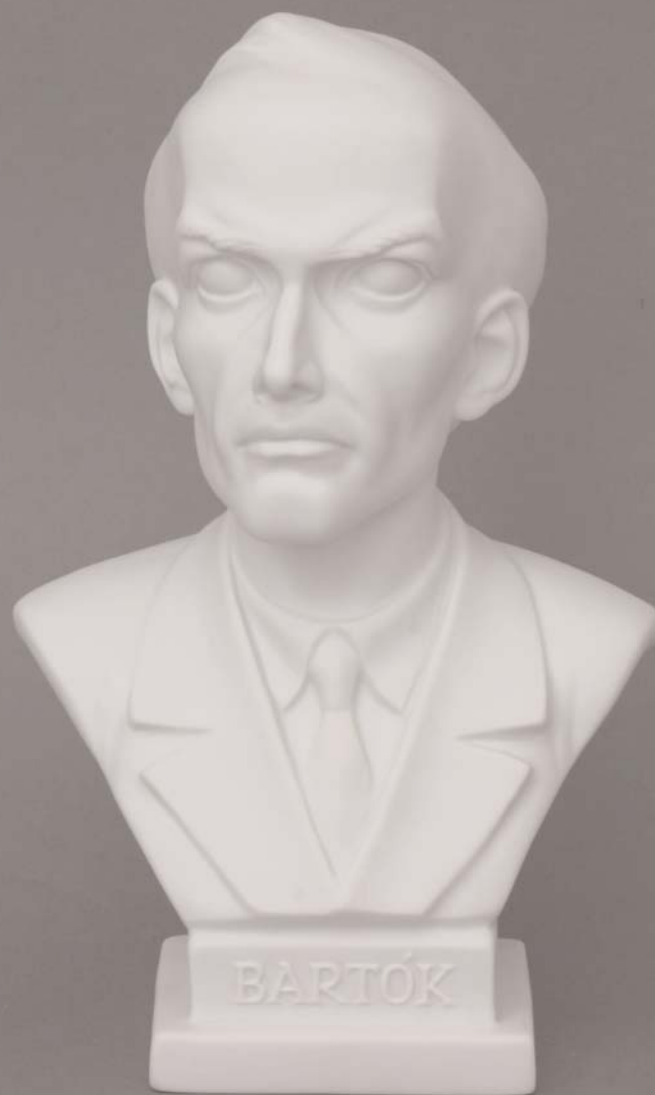
### MÉRETADATOK

MAGASSÁG: 210 MM

HOSSZÚSÁG: 110 MM

SZÉLESSÉG: 140 MM

SÜLY: 750 G



*A Bartók-émlékdíj*

*Bartók Béla körút.* Ne keressenek ilyen utcanevet sem Budapesten, sem máshol. Ez a fogalom egy díj történetének szól. Herenddel együtt 2006-ban létrehoztuk a Bartók Béla-émlékdíjat. Példátlanul nagy számról szólt a terv: 300 díjat kívántunk átadni a világon, főleg persze magyaroknak. Végül nemcsak a Bartók-évben adományoztuk, hanem a következő években is, s így 300 díjjal köszöntöttük... a legutolsót éppen ma, e sorok írása napján, 2012. december 3-án adtuk át a Művészetek Palotájában Christoph Eschenbachnak, a világ egyik leghíresebb karmesterének.

A XX. század legnagyobb magyarjára emlékeztünk a díjjal. Minden ünnepünkön így aposztrofáltuk Bartók Bélát. Népét csak Petőfi fedezte fel oly erővel, mint ő: a költő népe

szavát, a zeneszerző népe dalát, zenéjét. A nép Bartók Bélával lett a magyar művészet legfőbb alkotóereje. Hazáját tisztábban senki nem szerethette. S a világ zeneművészetét éppen ezekre a forrásokra támaszkodva határozta meg új dallamokkal. S mi is lett sorsa, Zrínyi Ilona, Rákóczi, Széchenyi, Kossuth sorsa után? A végzet idegen földön. Mert azt így kell, ha korodnak vagy zseniye. Akkor anyafölded nem lesz a sírod, a nyughelyed.

Mottónk kísért bennünket mindenhova: „*A lényeg közös, s nem csak a zenére érvényes: Bartók hallotta és hallatta a nagyvilággal az egész Kárpát-medence, egész magyar népe hangját, s most azoknak mondunk köszönetet, akik hallják és hallatják, látják és láttatják a Kárpát-*

## *Bartók-emlékdíjak*



*Berecz András a Bartók-emlékdíj átvételekor  
a Károlyi palotában*



*Kusztos Tibor bánffyhungyadi lelkész*

*medence népét szerte a világon.” (A Magyar Művészetért Díj Kuratóriuma) A 300 Bartók-emlékdíj oly nagy szám egy vitathatatlan óriás tiszteletére, hogy átkarol mindenkit, aki tett hazájáért. S aki nincs ott köztük, az csak a véletlen műve... Idézek emlékeimből, melyek felejthetetlenek, s hiszem, hogy egyszer egy könyvvé sokasodnak.*

Erdélybe indultunk, s a start előtti napig összesen 50 díjat terveztünk ott átadni. Először a történelmi Erdélyben 40-et, majd egy újabb úton a Partiumban, a Királyhágótól nyugatra 10-et. Az indulás reggelére 60-ra nőtt a szám. Mire bepakoltunk, 71 lett. Láttuk, hogy érdemes vinni tartalékba 10-12 díjat, mert egészen biztosan találkozunk olyan ösforrásokkal, amelyeket, akiket köszönteni kell a díjjal. Nevek villannak fel: Csiky Boldizsár zeneszerző és Kilyén Ilka színésznő Marosvásárhelyen, s egy utólag drámai pillanat ugyanitt: a nagyon beteg Sütő Andrásnak küldtük a díjat a Kultúrpalota Tükörterméből, gyógyulást remélve – s másnap reggel, mikor indultunk, az autóban az első hír: az éjszaka elhunyt Sütő András. Kallós Zoltán és a Bolyai Egyetem (ilyen nincs is, ilyen csak a mi vágyainkban és az Emléklapunkon van!) három tanszéke Kolozsváron. Szék református temploma.

A Székelyföld és a csángók: a Gyimesfelsőloki Egyházközség Énekkara és Sebestyén Antal, a Gyimesközéploki Nemzetközi Tánc tábor, Haáz Sándor és a Szentegyházi Gyermekek Filharmónia. Homoródkarácsonyfalva temploma a 700 éves Szent László freskókéért, Kelemen Antal Rétyen, Köllő Ferenc Csíkszeredában, László Attila és a Sepsiszentgyörgyi Cantus Firmus Kamarakórus és Férfidalárda, László Imréné posztumusz díja Pusztinában.

Az Udvarhely Néptáncműhely Miklós Leventével, a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem Csíkszeredában és Szalay Zoltán zeneszerző ugyanott, Székelyudvarhely Városa, Szilágyi Zsolt és a Vox Humana, a Tamási Áron emlékház Farkaslakán, a kicsi házikóban most is ott látható a díj a relikviák között. A Partiumban később: Böjte Csaba, a Nagyszentmiklósi Pro Bartók Alapítvány és Tamás Sándor, a Szigligeti Társulat, a Szatmárnémeti Filharmónia Fátyos Rudolf-fal, az Erdélyi Népfőiskolai Collegium és Barabás Zoltán.

Évekkel később is előfordul, hogy valamely más utamon Erdély egyik szegletében hozzám lép egy szerény úr, hölgy, hogy emlékszem-e, amikor 2006-ban átadtam neki a Bartók-emlékdíjat, hogy az milyen...



*Markó Iván Bartók-émlékdíja*

Altalában emlékszem, hogyan lehetne felejteni az örömteli meghatódásokat színpadon, templomban, székesegyházban, falusi kultúrközpontban, kisiskolában. Mint ahogyan soha nem fogom elfelejteni Demján Sándornak, hogy kifejezetten a legnagyobb ünnepen akarta átvenni a díjat, akkor, amikor az ő beruházásaként épített Művészetek Palotájának éppen átadták a világból érkező elismerést, hogy a glóbusz 10 legjobb koncerttermévé választották.

Demján Sándor olyan nyilvánvaló örömmel és meghatódottsággal jött a színpadra átvenni a díjat, hogy nem lehetett nem észrevenni: ez most valamiért nagyon fontos Magyarország leggazdagabb emberének, éppen itt és most. A vele az irodájában készített interjúmban mindig látom a felvételen a Bartók-szobrot a feje fölött.

Mint ahogyan a Duna TV műsorai, népzenekepek, kar-nagyok teszik a nevük mellé, hogy ők „Bartók Béla-émlékdíjasok”.

A Magyar Rádió Márványterme: kint előtti Budapestet a Duna, nem lehet közlekedni, bent: a leghíresebb zenei felvételek színhelyén szervezett nagy Bartók-díjátadó ünnepünkről utólag is felvillan Dresch Dudás Mihály, Eötvös Péter, Gál István, Hollókő faluközössége, az Ifjú Zenebarátok Kórusa – Ugrin Gábor, Jandó Jenő, a Kodály Vonósnégyes, Kováts Kolos, Kozma atya, Tolcsvay Béla...

### *Három hír a Bartók Béla-émlékdíj világából:*

Fergeteges művészi est keretében kapta meg tegnap a Bartók Béla-émlékdíjat a *Budapest Táncegyüttes és vezetője, Zsuráfszki Zoltán* a Művészetek Palotájában, ahol – a Honvéd együttesel közösen – Fekete-piros tánc című produkciójukat adták elő, Zsuráfszki Zoltán és barátai koreográfiájában, sok más táncművész mellett Foltin Jolán, Novák Ferenc, Tímár Sándor – valamennyien a magyar művészetért díjas művészek – koreográfus közreműködésével, olyan gyűjteményes néptáncfesztivált varázsoltak színpadra két órában, amilyen ritkán kerül közönség elé, világméretű mércével mérve is ritkán. Mint Gubcsi Lajos mondta az emlékdíj átadásakor: Szívében szent ember volt Bartók Béla, zenéjében pedig zseni – s most a színpadon a tánc művészei megmutatták, hogy a magyar nemzet színe-java követi Bartók szívét és zsenijét.

A 2006-os nemzetközi Mozart Év lezárásaként, és a magyar karmestergénius, *Sir Georg Solti* tiszteletére került bemutatásra 2006. december 11-én este 19 órakor Budapesten, a Művészetek Palotája Bartók Béla Nemzeti Hangversenytermében *Mozart: Don Giovanni* című operája. A rendezvény fővédnöke *Lady Valerie Solti* volt. A Magyar Művészetért Díj Kuratóriuma és a Herendi Porcelánmanufaktúra által létrehozott *Bartók Béla-émlékdíjat* ezen alkalomból posztumusz díjként adományoztuk Solti Györgynek. A díjat felesége vette át.

Az opera előadásán a közreműködő zenekar a Magyar Állami Operaház Zenekara volt, és élükön a méltán világhírű *Győriványi Ráth György* állt (aki szintén megkapta a Bartók-émlékdíjat).

*Terényi Ede látomása Kolozsváron:* Az élő magyar zeneművészet egyik legjelentősebb személyisége, Terényi Ede a kolozsvári Bartók-émlékdíj átadás után megkeresett bennünket az ünnep keretében, és a következőket mondta: Köszöni az egész erdélyi magyarság nevében ezt a hatalmas ünnepet. Jómaga fél évszázada kutatja Bartókot, követi a hagyatékot. Ahogyan a díjakat átadtuk Kolozsváron, és hallomásból, a folyamatos hírekből tudja, hogy egész Erdélyben is, az felemelte őt a magasba. Érezte, hogy kitárulnak az ünnepi terem ablakai, ajtói, a magasba, az égisz tágnak a falak, és együtt vagyunk a kozmikus végtelenben, egy kicsit követve Bartók Mikrokozmoszának dallamait.

S köszöni azért is az egész Erdélyre kiterjedő díjazást, mert erre, ilyenre még nem volt példa: hogy az anyaország a saját

legjobbjaival azonos módon értékelje az erdélyi, felvidéki, délvidéki, kárpátaljai magyarság alkotó művészetét is. Terényi Ede látomása nemcsak az ég felé, hanem az anyaföldre is kiterjedt: szavai szerint, amelyet jó szívvel fogadtam, meghatottan is, az erdélyi földből különleges erejű hatások érik az embert, az erő sugarai. Magam, aki először 42 évesen jártam Erdélyben, kicsi gyerekkorom óta érzem ezt a különleges varázst. 2006. október, Kolozsvár

Utolsó Bartók-émlékdíjunkt a zseni rangjához mértük, és 2012. december 4-én adtuk át a Művészetek Palotájában a világ egyik legrangosabb karmesterének, Christoph Eschenbachnak. *Ch. Eschenbach* a leghíresebb zenekarok élén a legnagyobb koncertszínpadok és a világ élvonalába sorolt operaházak rendszeres vendége. 2009-ben a Philadelphia Zenekarral vendégszerepelt Budapesten, a Művészetek Palotájában, 2010 nyarán pedig a Schleswig-Holstein Musik Festival Zenekarával Gustav Mahler halálának 100. évfordulója alkalmából lépett fel a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben. Rendszeres fellépéseket vállal az Orchestre de Paris-val, ahol 2010 augusztusában a zeneigazgatói posztot is betöltötte, de fellép a Londoni Filharmonikusokkal, a Drezdai Staatskapellével, a Bécsi és New York-i Filharmonikusokkal, valamint a San Franciscó-i Szimfonikus Zenekarral is. Magányban halt meg Bartók Béla Amerikában, hogy aztán 2006-ban sok száz boldog kézben ébredjen fel újra, ott örökké.

## 2007 – gáláinkat mostantól a határon túli magyar szellemi központokban tartjuk

2007. január 12. – *A program*

1. A Magyar Művészetért *XXI. Díjátadó Gálája* 2007. dec. 5. – helyszín: a határon túl, Nagyváradon, ezzel egy új sorozatot teremtve: 2008-ban a Felvidéken, és így tovább.
2. *Üzenet a végekről III. – Délvidék* címmel a díszalbum-sorozat 17. kötete.
3. *Kodály Zoltán-émlékdíj*, a nagy zeneművész születésének 125. évfordulóján, egész évben adományozandó, 60 megemlékező kitüntetéssel.
4. *Árpád fejedelem-díj* – halálának 1100. évfordulóján, történelmünk dicsőségére.
5. *Élet* néven *émlékmű* adományozása a Székelyföldnek: *“Hálával a székely népnek a magyar nemzet oltárán hozott ezredéves áldozatáért”* – a szoborcsoport az én személyes ajándékom a fenti érzéssel, A Magyar Művészetért a szobrok felállításának támogatását vállalja. Az

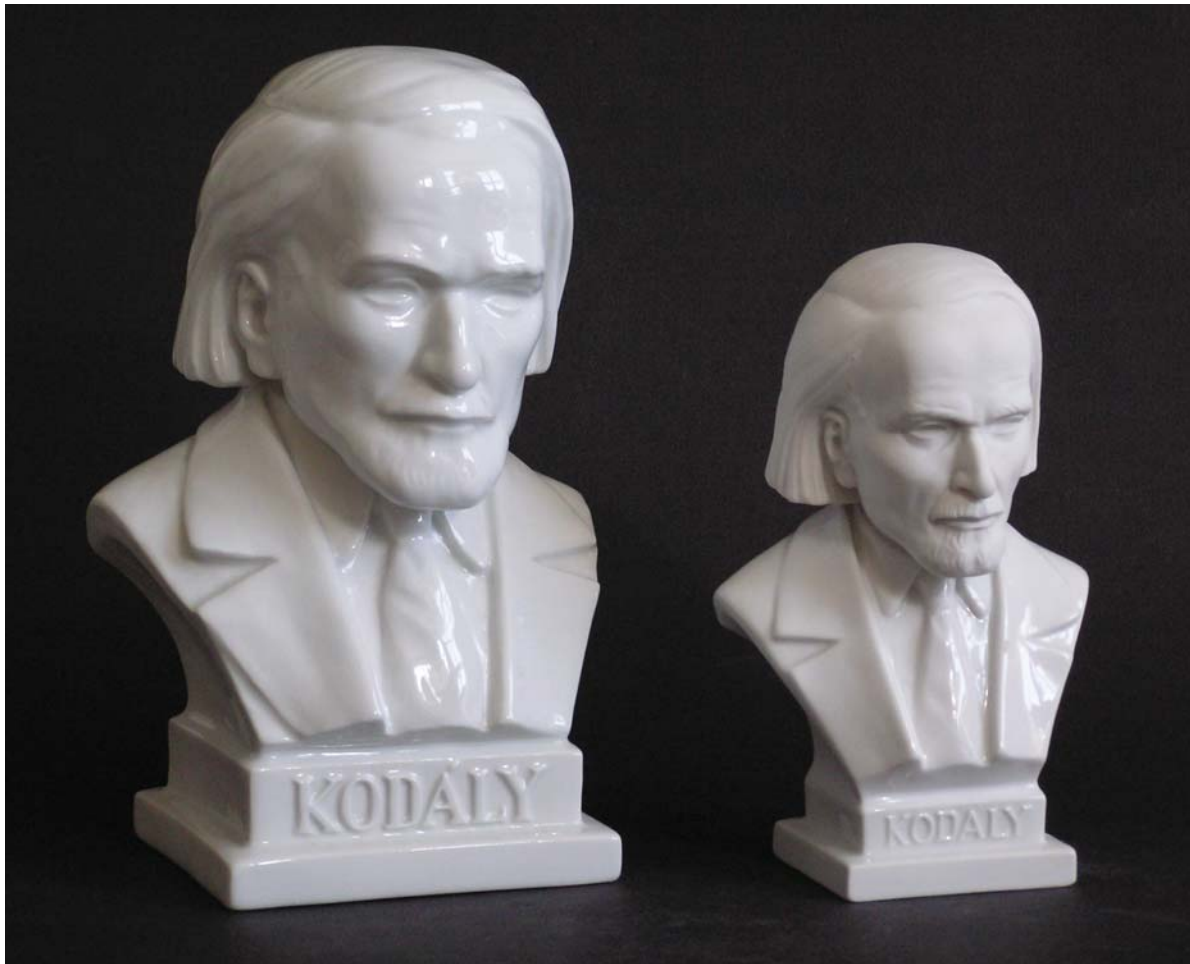
émlékmű fő alakja *Melocco Miklós* bronz *Krisztusa* és *Györfi Sándor Mária*, a *Magyarok nagyasszonya* bronzszobra.

6. *Díszalbumaink* ajándékozása kétezres nagyságrendben a határon innen és túl: kulturális és nyelvművelő közösségeknek, határon túli egyetemeknek a tanévzárókra, könyvtáraknak, az új generációnak, városoknak a ballagásokra: *Az ég felé.*, *Summa*, *Az élet túlsó oldala* című kötetekből, melyek egyben *émlékdíjaink* részét is képezik.
7. *50-70 város* számára – a polgármesterek segítségével – 5-5 díszalbum felajánlása a legjobb középiskolás ballagó diákoknak, fontos kulturális intézményeiknek itthon és a határon túl.
8. *A Magyar Művészetért Szoborkertjének* megnyitása Budapesten 2007. jún. 13-án, állandó kiállítású szobrokkal, és változó, egyedi kiállításokkal a jövőben. Ez egyben az indító lépés az MM Élőtárlat megteremtésére, amely hamarosan magában foglalja a kiállítható társművészetek MM-díjas művészeinek alkotásait.

*Kodály Zoltán-émlékdíj – idézet az Alapító Okiratból*

„125 éve született Kodály Zoltán, a XX. század nagy magyarja, a zseniális zeneszerző, népzenekutató, zenetudós, Bartók Béla elhivatott társa a művészetben: a Psalmus Hungaricus, a Hány János, a Székelyfőnök, a Galántai táncok, a Budavári Te Deum, a Fölszállott a páva alkotója, aki az 1920-as évek óta az iskolai zenei nevelés, a kóruskultúra megújításán, és ezáltal a magyar közönség zenei műveltségének megemelésén fáradozott...

A világszerte elismert *Kodály-koncepció* megfogalmazza: a zene az általános műveltség szerves része; a zenetanulás alapja a népdalra támaszkodva az ének; s a zenei írás-olvasás elsajátításán keresztül mindenki birtokába juthat a magasabb zenei kultúrának. A koncepció és az annak érvényre jutását segítő módszer nemcsak elismerésre tett szert, de követőkre is: Japán, Kanada, az USA, Franciaország, Finnország, Anglia, Görögország, Ausztrália, Dél-Korea: mindenütt sikerrel alkalmazták a Kodály elvei szerinti zeneoktatást. A hang- és hangközviszonyokban való tájékozódást megkönnyítő relatív szolmizáció – Arezzói Guidó óta először – a magyar



*Kodály Zoltán-émlékdíj*



*Szvorák Kati Kodály Zoltán-émlékdíjban részesült 2007-ben, a Kodály-évben*

módszer révén vált közérthető és világszerte elterjedt eszközzé.

Kodályt azonban nemcsak pedagógiai munkássága emeli a jeles személyiségek közé: szimfonikus darabjai és kamarazenéje, mindenekelőtt pedig kórusművei és világszerte játszott oratóriumai a zeneszerzők, elméleti és népzene tudományi írásai a tudósok között jelölnék ki számára előkelő helyet a magyar és az európai zenetörténetben. Népzenei lejegyzései és rendszerező munkája pedig ezer év kultúrkinccsét tárta föl számunkra.

„Magyarnak születni ma már nem lehet. Azt mindenkinek magának kell megszereznie. Magyar az, aki a magyar kultúra részese... A magyar teljesen magára hagyott nép – vigasz: a maga erejéből tudott lenni és maradni, ami: még mindig elég erős, hogy nemzetet lehessen belőle építeni – de nem rája erőszakolt idegen anyagból...”

Ezért adjuk át a Kodály Zoltán-emlékdíjat a magyar zene élő nagyjainak, itthon, a Kárpát-medencében és a tágasabb nagyvilágban születésének 125. évében.”

Ebből a díjból is 50-et terveztünk, végül mire 2010-ben átadtuk az utolsót is, 64 jó kézbe került.

### *Árpád fejedelem-díj*

*Idézet az Alapító Emléklapból 2007 júniusában:*

„Amikor *A Magyar Művészetért Kuratóriuma* és a *Herendi Porcelánmanufaktúra* összefogásában e díjat 2007-ben megalapítottuk, tisztelettel emlékeztünk arra, hogy akkor 1100 éve halt meg Árpád fejedelem, akkor, amikor a magyar sereg Pozsonynál megsemmisítő csapást mért a Pannónia visszafoglalására indult bajor és egyesült nyugat-európai hadakra, s az Ennsig tolta ki az új haza határait. A fejedelem és három fia, Tarhos, Üllő és Jutas is a csatában áldozták életüket népük szabadságáért. Árpád kivételes jelentőségű uralkodónk, egy olyan korban, amikor az uralkodás a nép sorsa, jövője előtti teljes hódolatot jelentette. A honfoglalás a magyarság legdicsőségesebb tette. A millennium Magyarországa tudta, hogyan kell emléket állítani a honfoglalás történelmi súlyának, és így fejedelmének, Árpád apánknak. Történelmileg is példátlan, hogy és ahogyan Árpád vezérletével a magyar seregek négy év

alatt birtokba vették a Kárpát-medencét, 900-ra kialakítva a történelmi Magyarországnak a XX. század elejéig érvényes területét, a hazát.

*Árpád fejedelem szobra* a törzsektől kapott erőt, a fejedelmi tekintélyt, egy nép örökké érvényes szimbólumát képviseli: *Verecke ihletett pillanatát*. S egyben Európa egyik legnagyobb, leghíresebb uralkodó dinasztiájának, a 23 királyt trónra ültető családnak az atyját. Az Árpád-ház európai nagyságát jelzik a szentek, akiket a család adott a világnak, az európai dinasztiák között páratlan erővel.

Az Árpád fejedelem-díjjal kifejezzük hálánkat a honalapítók; a magyar történelem őket követő nagyjai; és korunk jelesei előtt: átadjuk jeles magyarjainknak, magánszemélyeknek, történelmi emlékeket hordozó intézményeinknek, közösségeinknek a történelmi Magyarország egészén, sőt, a világ magyarságát keresve: a jövőt alkotó közösségeknek, a személyes elhivatottság képviselőinek.”

Az Árpád-díjból 2007-2024 között összesen 90 díjat adományozunk szerte a világon.



*Árpád fejedelem-díjat adományoztunk Ónodnak és Körömmnek az 1707-es trónfosztás emlékére*



*Árpád fejedelem-díj*



*Kubik Anna, Kozma atya és Petraskó Tamás az MM Szoborkertjében, az Árpád és fiai szoborcsoport avatásán a pozsonyi csata 1100. évfordulóján, 2007-ben*

*Az Árpád fejedelem-díj életéből:  
Bodrogi hagyományörzés az Árpád-ünnepen Pácinban és a Karosi Nemzeti Sírkertben*









*Huzsvár László bánsági püspöknek nyújtja át az Árpád-díjat Gubcsi Lajos az aracsi pusztateplomban*

## ÉLŐTÁRLAT, SZOBORKERT

2007 nyarára összeérett minden, amit néhány éve még álmodni sem mertünk. Elfogyott ugyan a támogatók nagy része, a kettős állampolgárság kapcsán 2004 decemberében deklarált álláspontunk világossá tette, hogy „Elég volt!”, kialakultak tehát az átléphetetlen gátak. A Magyar Művészetért Díj közössége sokkal kisebb pénzügyi kerettel gazdálkodhatott, mint korábban – érvényesült viszont az elv, melyen már két évtized nyugodott: legyen az életünkben minden év több mint az előző. Zsugorodott a pénz, s nem tudhattuk, hogy ez csak az előszele a mindent kifújó passzátnak. Erősödött és nőtt viszont valami sokkal jelentősebb: A Magyar Művészetért önbecsülése, magába vetett hite, s persze az ezen az alapon együttműködők tábora. Már nagyon sokan voltunk egy szólamban ekkor.

2007 júniusa a Rákóczi-szabadságharc egyik legfontosabb döntésének, az ónodi országgyűlésnek, a Habsburg trónfosztásnak a 300. évfordulója volt. A kutyát se érdekelte az erkölcsében szédült mai Magyarországon a kuruc küzdelem. Minden más nemzet egy ilyen 300. évfordulót nagysága megerősítésére használt volna. Mi a hivatalos állami álláspont szerint mertünk kicsikék lenni. A Magyar Művészetért Díj ellene ment az áruló folyamatnak. Az 1707 júniusában megtartott, a trónfosztást kimondó ónodi országgyűlés deklarációjának 300. évfordulóján székhelyünkön – ami 2002 óta a mi házunk, Makovecz Imre tervezésében – olyan ünnepséget tartottunk, amilyenre aligha van példa a mai magyar kultúrtörténetben.

Felavattuk az MM Élőtárlatát, 30 MM-díjas művész csaknem 40 alkotásából, amely állandó kiállításként – „Vándorúton” néven – fel is mutatja önmagát a Kárpát-medencében. Jelszava szerint: „Oda is elmegyünk, ahova csak a madár jár”, s ezt később szó szerint értettük, ha kiállítottunk Királyfiakarcsán, a révkomáromi volt ferences rendi templomban, Bánffyhungad református közösségi házában, a szentendrei vagy szolnoki, székesfehérvári tiszti kaszinóban.

Magyarországon először mutattuk be a nagyszerű, de nálunk méltatlanul ismeretlen sepsiszentgyörgyi festőművész, Vinczeff László tárlatát. Ugyanitt hangzott el először Schramek Géza előadásában az Ismét Vereckénél című versballada Rákóczi tiszteletére. Kubinyi Anna a legnagyobb meglepetésünkre a tárlatnak ajándékozta féltett, becses szöttest, a Tömegsirt, 1956 áldozatainak megrendítő emlékét. Ónodnak és Körömnek Árpád fejedelem-díjat adományoztunk, s számos Bartók- és Kodály-emlékdíjat adtunk át a zene kiválóságainak.

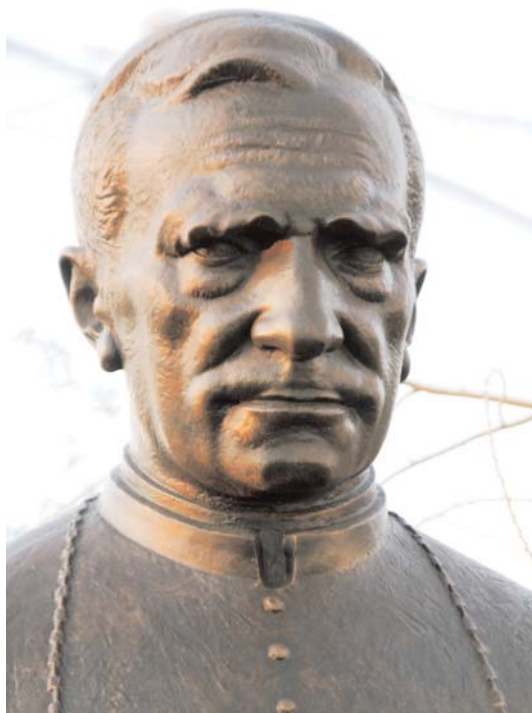
És eljutottunk a fényponthoz. Hogy itt történik valami fontos, azt mindenki érezte attól a pillanattól, hogy egy kicsi törekeny ember szállt ki az autóból: megérkezett Tempfli József nagyváradi püspök. Dolga éppen lehetett: ott magasodott a kertben Márton Áron erdélyi püspök bronz szobra, 4 méter magasból biztató üdvözült mosolyával. S láthatóan volt más pap is, Kiskunfélegyháza derék plébánosa, Hajas Gyula tiszteletes. S... feltűnően sok volt a szobrász... független művészek itthonról, Erdélyből... a Lektorátus képviselői....

Felavattuk, s a püspök úr, Gyula atya révén felszenteltettük A Magyar Művészetért Szoborkertjét. Szent István, Zrínyi Ilona és a kis Rákóczi, két kun kapitány, Árpád és fiai négyalakos szoborcsoportja, a kun címeroroszlán, Mária, Jézus, Schrammel Imre 6 terrakottája – a Szoborkert állandó szobrai köztéri szobor nagyságban. S mellettük híres szobrászok, Mihály Gábor, Bobály Attila, Benedek György itt kiállított művei sorakoztak. A püspök úr áldást adott mindegyikre: „Mindennek, ami A Magyar Művészetért Díj és közössége a magyarság számára immáron 20 éve. A Jóisten segítse Önöket ebben mindörökké.”

A Szoborkerttel szemben egy másfajta dicsőséget hirdető a szocialista időkben származó gyűjtemény: a Szoborpark Kun Bélája, Dimitrov szobra, Marx, Lenin adnak útmutatást 20 méterre tőlünk le- és kifelé. A Magyar Művészetért Szoborkertje azóta gazdagodott Attila hun király lovas szobrával, jön még Mátyás király Mihály Gábortól, Aba Sámuel Kő Páltól. Márton Áron szobra közben oda kerülhetett, ahova eredetileg is alkotta szobrásza, Bocskay Vince a székely Szovátán: Kolozsvárra, a Szent Mihály székesegyház kertjébe, ahova éveken keresztül nem engedték a románok – ezért jött hozzánk erőt gyűjteni. A Szoborkert jelkép lett: a nemzeti hagyományokat képviselő és alkotó szobrászok műveinek szuverén együttese. S persze az Attilát és vele együtt engem ért támadások óta tudjuk azt is: fogakat villogtató sakálók rémképe is. Pusztulj, sátán!

### *2007. november – „Élet” szoborcsoport Székelyudvarhelyen*

A székelyföldi árvíz, és az, amit láttam az arcokon utólag, mély nyomot hagyott bennem. Elhatároztam, hogy emléket állítunk az emberek baj fölötti győzelmének. Makovecz Imre kérésére megtervezte a Farkaslakára, a Tamási Áron emlékpark mellé elhelyezendő emlékművet, ez a terv azonban utólag ottani gyarló emberi alkalmatlanság és kisszerűség áldozata lett. Viszont egyre erősebbé vált bennem az ópusztaszeri Őseink jelentősége. Ezért egyre világosabbá lett, hogy



*Márton Áron szobra a Szoborkertben (részlet), alkotója Bocskay Vince*



*1688. január 17. Munkács feladása, Zrínyi Ilona és a kis Rákóczi – György Sándor szobra az MM Szoborkertjében*



*Szent István szobra (részlet), a MM Szoborkertjének első kiállított műve 2002-ben (Györfi Sándor)*



*Az MM Szoborkert alkotásait Tempfli József váradi püspök, Hajagos Gyula kiskunfélegyházi plébános szentelte meg 2007-ben*



*Márton Áron (Bocskay Vince) és Mária, a magyarok nagyasszonya (Györfi Sándor) a MM Szoborkertjében, középen Hegedűs Endre református püspök Bocskay Vincével beszélget*



*Zrínyi Ilona és a kis Rákóczi a felszentelő ünnepen*



*A Két kun kapitány szobra a Szoborkertben*



*Tempfli József megszenteli Györfi Sándor Mária-szobrát*



*Jeles magyar szobrászok a Szoborkert felszentelésén: Mihály Gábor, Bocskay Vince, Bobály Attila, Györfi Sándor, Benedek György – valamennyien bemutatták műveiket is.*



*A Szoborkert felavató ünnepéről Gubcsi Lajos a magyar királyi zászlót Tempfli József püspök úrral küldte ajándékba Nagyváradra, a Partiumi Magyar Egyetem hallgatóinak 2007-ben*



*Gubcsi Lajos*



*Juhász Zoltán*



*Kobzos Kiss Tamás köszöntő éneke Rákóczi tiszteletére az Ónodi Országgyűlés 300. évfordulójára rendezett megemlékezésen*



*Kubinyi Anna a MM Élőtárlat avató ünnepségén a tárlatnak adományozta Tömegsír című megrendítő szöfttesét 1956 áldozatairól*



*A Lektorátus egyik vezetője, Prókay Gábor hivatalos jegyzékbe vette a Szoborkert szobrait*



*Györfi Sándor és Bocskay Vince*

nem egyszerűen az árvíz áldozatainak kell emléket állítani, hanem a székelység egészének. Melocco Miklós értette meg legvilágosabban, mit szeretnék:

– Szóval azt akard mondani most, gyurcsányok idején a székelyeknek meg a magyaroknak, hogy feledjék bajaikat, legyenek olyanok, mint a történelemben mindig voltak. S el akard feledtetni velük ezt az egész szennyet. S azt akard ugye, hogy lássák 300-400 év múlva is, hogy akik itt voltunk, egyben voltunk, s nem kettészakítva? Hogy voltunk mi is, mert voltak apáink és vannak igaz gyerekeink, s ez így lesz mindig...

Ezt akartam. Györfi Sándornak már meg sem kellett indokolnom. Kevés szavú fajta, megérti az ember nézéséből is, főleg, ha mondunk hozzá egy mondatot.

Így állítottuk fel az „Élet” című szoborcsoportot a Székelyföld szívében, Székelyudvarhely főterén. Melocco Krisztusa, előtte Györfi Mária, egy hatalmas kökereszt. Mert ez nem a halál, ez az Élet. Rajta a köszönő szó, amiért mindez készült: „Hálával a székely népnek a magyar nemzet oltárán hozott ezredéves áldozatáért.” Igen, jó Melocco Miklós, hogy lássák 300-400 év múlva: voltunk itt, akik egy magyart akartunk, s nem egy kettészakítottat. Te mondad!

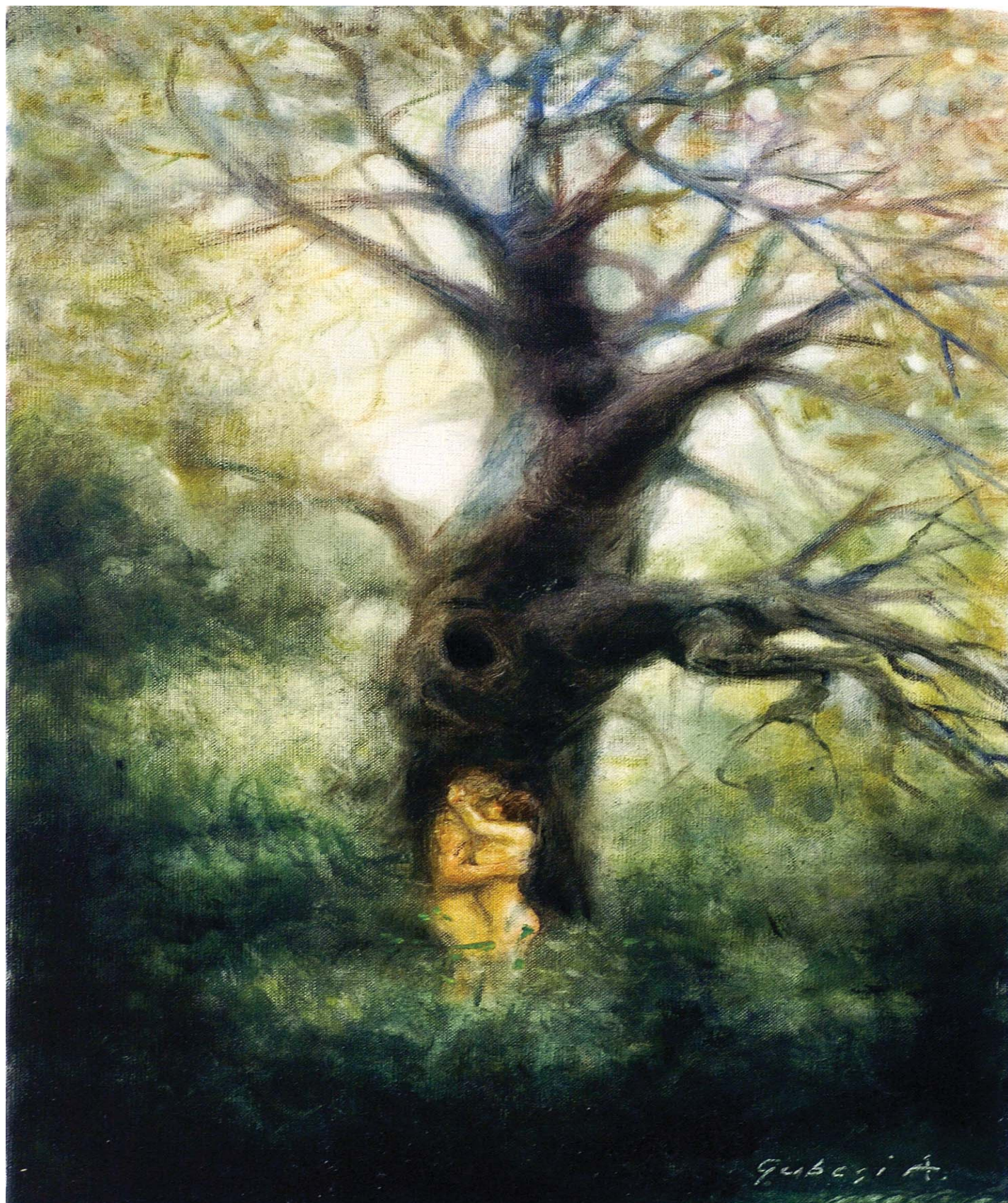
Sok ezer ünneplőbe öltözött székely pontosan tudta, mi s miért történik, kiszakadt a torkokból a Székely himnusz



*Tempfli József nagyváradi püspök*



*Élet – Gubcsi Lajos ajándéka Székelyudvarhelynek*



*Életfa – Gubcsi Attila festménye a MM Élőtárlatának*

– kun szobornak Kun himnusz Ópusztaszeren, s széke-  
lyeknek saját híres Csaba királyfi-soraik Székelyföldön –,  
Magyarországról jött barátaim megilletődve látták, mire  
mentünk együtt A Magyar Művészetért védjegye alatt. Az  
ünnepség egyben az utolsó stáció volt azon az úton, amelyen  
néhány nappal később Romániában megválasztották az első  
magyart az Európa Parlamentbe: Tőkés Lászlót.

*2007. nov. 25-én Nagyváradon a Püspöki Palotában  
a XXI. Gála*

*A Magyar Művészetért Díjban részesül:*

Bence Lajos költő – Lendva  
Bocskay Vince szobrászművész – Szováta  
Dárday István-Szalai Györgyi filmrendező  
Ekler Dezső építész  
ifjú Nagy Zoltán balettművész  
Kárpáti Tamás festőművész  
Magyar Zoltán néprajzkutató  
Ránki Dezső zongoraművész  
S. Benedek András író – Kárpátalja  
Vivi Dragan Vasile operatőr – Románia

*A Magyar Művészetért-Bubik István-díjat kapja:*

Bogdán Zsolt színművész – Kolozsvár

*A Magyar Művészetért Posztumus Díjat kapja:*

Bánffy Miklós író  
Cs. Szabó László író  
Jékely Zoltán költő  
Kaszás Attila színművész  
Visky Árpád színművész

*Kodály Zoltán-emlékdíjat kap:*

Bognár Szilvi népdalénekes  
Szalóki Ági népdalénekes  
Fehér Csaba, a Magyar Kultúra és Duna Menté  
Múzeuma (leváltott) igazgatója – Révko-  
márom

*A laudációk:*

*Bence Lajos*

Költő, tanulmányíró, publicista, pedagógus, szerkesztő,  
a szlovéniai magyarság fáklyavivője. Göntérházán

született 1956. július 1-jén. Az általános iskolát szülő-  
helyén, a fémipari szaktechnikumot 1975-ben Lendván  
végezte, a magyartanári oklevelet 1981-ben a budapesti  
Eötvös Lóránd Tudományegyetemen szerezte. 1994-ben  
Budapesten bölcsészdoktori fokozatot nyert irodalom-  
tudományból. 1981-1990 között középiskolai tanárként  
tanított Lendván, 1990-1992 között a Hidak c. nemzeti-  
iségi tévéműsor szerkesztője volt a Szlovén Televíziónál.  
1991-1997 között a Maribori Egyetem Magyar Tanszék-  
én tanársegéd, majd docens volt. 1997 óta a Népújság  
főszerkesztője, s a Magyar Nemzetiségi Tájékoztatási  
Intézet igazgatója.

Számos verseskötete, monográfiája és tanulmánya jelent  
meg itthon és külföldön. Doktori disszertációjának címe:  
Írott szóval a megmaradásért: a szlovéniai magyarság  
szellemi fejlődésének 70 éve, Alsólendván jelent meg  
1993-ban. A „Szíves szívtelen: versek” című kötete már  
1981-ben nagy visszhangot váltott ki, csakúgy, mint a  
„Létlelet: versek” című kötete 1989-ben, a „Rá-olva-  
sások: válogatott és új versek” 2000-ben vagy a Hazatér-  
ítő versek.

Alkaioszt idézi a Rá-olvasások mottója az Óda a haza-  
térőhöz című vers elején:

„hogy gyávasággal senki a föld alatt  
nyugvó elődök hősi nevére rút  
szégyent ne hozzon...”

Ars poeticát fogalmaz meg a Szó, jel, nyelv című  
versében:

Versem a teremtő  
– ama végső  
főhajtás előtt – a  
tudomány és teremtő  
a n y a n y e l v  
előtt hajt fejet.  
Mert megtanultuk:  
minden nép  
saját nyelvén lett  
tudós, s azt is,  
hogy nélküled  
semmi sem megy.

Ez az, amiért többek között – a szlovéniai magyarság  
életében első ízben – A Magyar Művészetért Díjat adjuk  
át népe költőjének, Bence Lajosnak.



*Bence Lajos költő (jobbra) a 25. évfordulós gálán Rudolf Péter színművésszel és Cseke József karnaggal (Kaposvár)*

#### *Bocskay Vince*

Bocskay Vince 1949. december 16-án született Szovátán. Képzőművészeti tanulmányait Marosvásárhelyen kezdte meg, majd a Ioan Andreescu Képzőművészeti Főiskola szobrászati karán fejezte be 1974-ben Kolozsvárott. Székelyföldön akkoriban egy pályakezdő művész – különösen egy szobrász – nem volt könnyű helyzetben. Szülővárosában vállalt rajztanári állást, és sziszifuszi munkával építette fel műteremnek is alkalmas házát a XIX. század híres írójának, Petelei István egykori nyaralója helyén. Nagy, köztéri szobrokról akkor még csak álmodni sem lehetett. Jobbára fából, terrakottából, ólomból készített kisplasztikák sorakoztak műtermi állványain, polcain. De ezek a kisplasztikák már sejtetni engedték, hogy alkotójuk kivételes tehetségű. Első kiállítását 1977-ben Székelyudvarhelyen rendezte, majd egy évvel később Marosvásárhelyen mutatja be munkáit, amit a szakma és a közönség is lelkesedéssel fogad.

Az 1989-es fordulat után a valamivel szabadabbá vált közélet az ő művészi ambícióit is segíti. 1990-ben Mikes Kelemenről készített mellszobrával pályázatot nyer. Jellemző persze, hogy ezt az első köztéri alkotását anyagi okokból csak 1997-ben tudták felállítani a felújított zágoni Mikes-kúria udvarán. Budapesten először 1990-ben a Bartók Galériában volt kamarakiállítás. 1992-ben szülővárosának Petőfi-mellszobrot készít, amelyet a Medve-tó előtti parkban ünnepélyes külsőségek között

avatnak. A szobor testvérmását később, 1994-ben Százhalombatta főterén is felállítják. Első, egész alakos köztéri szobrát Bernády Györgyről, az egykori marosvásárhelyi polgármesterről mintázza, aki az 1900-as évek elején fölvirágoztatta a megyeszékhelyet. Tízezres tömeg előtt avatják 1994 október 29-én a Vártemplom tövében lévő téren, ahol Sütő András és Csoóri Sándor is beszédet mond. 1996-ban az Illyés Alapítvány segítségével és közadakozásból a szovátai Fekete Medve fogadó előtti parkban leplezték le az I. és a II. világháborúban elesett hősök emlékművét.



*Bocskay Vince*

Ugyancsak ez év végén, Székelyudvarhelyen is felavatják világháborús emlékművét. 1997-ben Erdély Széchenyi-jéről, Mikó Imréről mintázott szobrát avatják Sepsiszentgyörgyön.

Gyulán 1998-ban báró altorjai Boldog Apor Vilmos vértanú püspök egész alakos, nagyméretű szobrát leplezi le Tőkés László, miután szentbeszédet mondott Tempfli József nagyváradi és Gyulai Endre szeged-csanádi katolikus püspök. 2000 őszén Nagyváradon két művész társal, Gergely Istvánnal és Dóczy Andrással az olasz református templom kertjében millenniumi oszlopot állítottak föl, Tőkés László felkérésére. 2001. augusztus 5-én Felsőcernátonban Bod Péter református egyháztörténeti író mellszobrát helyezi el. Ugyanebben az évben avatják Székelykeresztúron államalapítási emlékművét. 2002 szeptemberében Kézdivásárhelyre készít emlékművet az 1848/49-es szabadságharc, valamint az I. és II. világháború áldozatainak, melyet az egykori – ma már műemléknek számító – Székely Katonai Nevelde előtti téren avatnak föl. 2002-ben elnyerte a Márton Áron püspököt ábrázoló szoborpályázatot. A mű 2004-ben elkészült Karcagon, Györfi Sándor Munkácsy-, magyar örökség és magyar művészetért díjas szobrász öntőműtermében, ám a kolozsvári hivatali bürokrácia még a mai napig nem adott engedélyt, hogy tervezett helyén, a Szent Mihály-templom északnyugati oldalán fölállítsák.

Bocskai Vince pályája 1989 óta töretlenül ível. Legfőbb erénye: hűség az erdélyi szellemiséghez, Erdély és a Székelyföld legjobbjainak velük azonosuló ábrázolása.

*Írta Györfi Sándor*

#### *Bogdán Zsolt*

Színművész, 1964. december 23-án született Csíkszeredában. 1990-1994-ig járt a Szentgyörgyi István Színművészeti Főiskolára Marosvásárhelyen. 1994. szeptember 1-jétől a Kolozsvári Állami Magyar Színház társulatának tagja.

*Főbb szerepei:*

- *Fabián* Shakespeare *Vízkeresztjében*,
- *Az igazságos varga* Mihail Bulgakov *Képmutatók* cselezésében
- *Misi* Kárpáti Péter Méhednek gyümölcsében
- *Ephesusi és Siracusai Dromio* Shakespeare *Tévedések* vígjátékában, és a sor végtelen: Ványa bácsi, Windsori víg nők, Bohémélet, a Woyczek főszerepe, Dr. Faustus, Ádám, Noé, Leontes, Szicília királya, játszott a Cseresznyés kertben és a Szabin nők elrablásában.

„Bogdán Zsolt? Mert egyszerűen nagyon jó. Főszerepekben, mellékszerepekben egyformán jó. Jó, ha szereti a szerepét, de akkor is, ha nem tud megbarátkozni vele. Mert mindent elsőpró szenvedéllyel játszik. Az ujjai köré csavarja közönségét. Mert ha a színpadon van, valami miatt őt kell nézni, a legkisebb rezdülésére is figyelni kell. Mert háromszor jelölték a legjobb férfialakításért járó UNITER díjra, legutóbb a tavalyi Faustus előadásban nyújtott teljesítményéért.”

(Médiamix)

S egy interjúvallomás ugyanonnan:

(a kérdés): Filmezéskor többször meg lehet ismételteti egy felvételt. Színházban viszont nem lehet visszaforgatni a jelenetet. Mit csinálsz, ha bakizol színpadon?–  
(a válasz): Előadáson? Rögtön látják rajtam, hogy hazudok. Ha tévedek, olyankor zavarba jövök. De nem szoktam bakizni. Ha idegen nyelven játszom, akkor előfordul, könnyebb megbotlani a szöveggel. Magyarul mindig kivágom magam, nincs baj. Utoljára a román színházban történt meg, hogy teljes sötétség lett az agyamban, teljesen elfelejtettem a szöveget. Ilyenkor a sügöt sem hallom. Paff... kegyetlen dolog volt. De érdekes, az agyam követ, mint egy árnyék, és a legutolsó pillanatban beadja azt a szót, ami kell a továbblépéshez.”

S amit kevesen tudnak, hogy ő igazán ismeri és keresi az új, az igazán új generációt: szombatonként a *Kolozsvári Rádióban* fél tíztől jelentkező *Cifra Palota* gyermekműsorban elhangzanak az általa olyan szeretettel elmondott mesék. Bogdán Zsoltot a kuratórium A Magyar Művészetért – Bubik István-díjjal tünteti ki, s a díj maga is jelzi, hogy Bubik István előtt is tisztelgünk: a különdíj Györfi Sándor szobrászművész Főnixmadár című gyönyörű bronz alkotása, melyet most szeretettel adunk át.

#### *Dárday István és Szalai Györgyi filmrendezők*

Hadd kezdjem egy személyes élménnyel. 1984-ben még létezett a Társulás Filmstúdió. Azért mondom, hogy még létezett, mert az akkori szakmai-politikai közegben hamar elfogyott körülötte a levegő. A máig tartó irigykedés, kisszerűség szabályosan megfojtotta ezt az alkotás demokratikus lehetőségeit egyedüli módon megteremtő műhelyt. Mi akkori pályakezdők még láthattunk valamit a Társulás Filmstúdió fénykorából. Azokban a napokban, amikor átléptük a stúdió küszöbét, készült egy közös fotó a Társulás pályáján játszó első osztályú csapatról. Dárday Istvánon és Szalai Györgyin, a stúdió alapí-

toin kívül Tarr Béla, Bódy Gábor, Jeles András, Gyarmathy Livia, Zolnay Pál, Vitézy László és mások alkották a mezőnyt. Az alapítók már akkor sem ültek a trénekeknek kijáró padon: az edzéseken, a taktikai értekezleteken és a döntő mérkőzéseken mindig a pályán voltak. De szívesen fogadták a pályán kívülieket is. Neves társadalomtudósok és más művészeti ágak képviselői erősítették a csapatot. Dárdayék a mindenféle értelemben vett sokféleséget sokszínűségként használták: nem széttartó, hanem egységesítő erőként. Sok pályaszélén állót, így minket is szeretettel fogadtak, lehetőséget adtak arra, amire a legjobban vágytunk: a bizonyításra, a filmkészítésre.

Az alkotói szabadság maximális megtartása mellett segítettek megformálni anyagainkat. Filmes csapatmunka volt ez a javából. Nagyvonalúak voltak és szerények, pedig már akkor is csillogó életmű állt mögöttük. Dokumentarista játékfilmjeikről nemzetközileg jegyzett stílusirányzatot neveztek el, budapesti iskola néven.

Máig egyik legnagyobb büszkeségem, hogy én is a budapesti iskola tanulója lehettem. Azé a budapesti iskoláé, amit Dárday István és Szalai Györgyi filmjei tettek fogalommal: Jutalomutazás, Filmregény, Harcmódor, Déljelgetett kedvenceink, Átváltozás, A dokumentátor, Nyugatról keletre, avagy A média diszkrét bája, és sorolhatnám még. A nemzetközi hírnevet hozó játékfilmek mellett azonban az életmű szerves részei a dokumentumfilmek is, Nevelésügyi sorozat, A rongyoshercegnő, Falurombolás, stb. – amelyek megalapozták a dokumentarista játékfilmek elkészítési módszerét is.

Alkotóink persze önmagukat hazudtolnák meg, ha nem léptek volna ki a saját maguk készítette skatulyából: a klasszikus budapesti iskolába tartozó filmek, az 1974-ben készült Jutalomutazástól az 1983-as Átváltozásig tartanak és magukban foglalják más rendezők más alkotásait is. Szalai Györgyi és Dárday István legutóbbi filmje már csak annyiban fogant a dokumentarizmus ígézetében, hogy naplóból készítették, Márai Sándor naplójából.

A címe: Az emigráns – Minden másképp van.

Látszólag reménytelen vállalkozás egy naplóból filmet készíteni, nekik mégis sikerült, nem is akárhogyan!

A címe természetesen önmagukra is érvényes. Mert Dárday István és Szalai Györgyi itt Magyarországon belső szellemi emigránsként készítették filmjeiket, formálták a magyar filmet, segítették az új filmes generációkat. Hogy bebizonyodhassék az, ami

szabadsággal teli tiszta lényükből mindig is sugárzott: mindig minden másképp van.

*Írta Zsigmond Dezső*

#### *Ekler Dezső*

Ekler Dezső építész Szombathelyen született 1953-ban. Mestere Makovecz Imre. 1993-ban a családi háza a Duna-parton a jellegzetes hajóformával elnyeri az Év háza díjat, majd egy évvel később az Ybl-díjat. 40 évesen vendégtanár a Műszaki Egyetem Városépítési Tanszékén, s ekkortól vesz részt a Kós Károly Egyesülés munkájában is. Építészeti koncepciójában a felszabadult szellem áll a középpontban, mintegy anyagtalan párjaként a reneszánsz világ körbe és négyzetméterbe szerkesztett emberképének. Egyik első, jellegzetesen a Makovecz-iskolára valló ismert műve a hazai organikus építészet hőskorában, még 1986-ban keletkezik, ez a nagyállói Tánccsűr az angyalszárny jellegzetes szimbólumával, s ez a motívum látható elvontabb formában Kaposváron és sok más épületén.

A 90-es évektől házain a lélekmentő hajó vagy Noé bárkájának ősi ikonográfiája jelenik meg. A régi építőművészek iránti tiszteletből, szellemi jelenlétük és a folytonosság hangsúlyozására beépíti a régi cserép-, téglala-, gerenda- és korlát-, lépcső- és ablakszerkezeteket. Egy jellegzetes Ekler-féle megállapítást idézünk Térablás és mozgósítottság: a nagyvárosok hatása a lélekre című, 2005-ben elhangzott előadásából:

„Egy egyszerű metaforával szeretnék előhozakodni. Így hangzik: úgy élünk ma, mintha háborúban élnénk, állandó ostromállapotban. A metaforát átvitt és konkrét jelentésben is értem, és szeretném alátámasztani rögtön egy másik hasonlattal is: olyan a mai város, mint a megbolygatott hangyaboly, azaz nem normális menetében, nem civil alapjára, hanem hadiállapotban működik. Tézisem tehát, hogy a mai ember hadat visel önmaga ellen. Mindez a városban ölt testet. Valamennyien hódítók vagyunk, és valamennyien védekezésre szorulunk. Mindenki kiköltözik Budapestről, aki tud, mert a város ostrom alatt van, majd amint kiköltözött, újult erővel ostromolja a várost.” Ahogy a vele 2000-ben megjelent Ezredvégi beszélgetések interjújában vallja: „A jó szolgálatban álló építészet az ő mércéje.” A Magyar Művészeti Akadémia tagja.

*Ifjú Nagy Zoltánnak* súlyos betegsége miatt utólag tudtuk átnyújtani a díjat.



*Kárpáti Tamás Tömjén c. festménye*

*Kárpáti Tamás* festőművész, grafikus. 1949 karácsonyán született Budapesten. 1969-74 között a Magyar Képzőművészeti Főiskolán folytatta tanulmányait, Barcsay Jenő és Sarkantyú Simon voltak a tanárai. 1977–79: Derkovits-ösztöndíjban és Derkovits-emlékéremben részesült, 1980-ban Tornyai-plakettet kapott, 1983-ban pedig Munkácsy-díjat. 2000 óta a Magyar Köztársaság érdemes művésze. Ladányi József a következőképpen jellemzi művészetét: „1974 óta szerepel sejtelmes hangulatú, régies technikával, meleg tónusokkal (sárgászöldes, vörösesbarnás, aranybarna), lazúrosan festett – néhány kivételtől eltekintve – kisméretű műveivel kiállításokon. Időtlenséget, általános emberi tartalmakat, erkölcsi értékeket kifejező, mindig figurális képein a kissé groteszk alakok emberek, angyalok, mitológiai és bibliai szereplők. Pályája kezdetén, rokokós hangulatú képein alakjai alig válnak el az ábrázolt idillikus táji környezetétől. A nyolcvanas évekre színei megsötétednek. Statikus kompozícióin az ábrázolt jelenetek sötét háttérből bukannak elő. A körvonal nélküli alakok feloldódnak, lebegnek az őket körülvevő tértől független, belső fényben. A nyolcvanas évek elején született képeken (*Példázatok*) Krisztusra emlékeztető figura jelenik meg. A nyolcvanas évek közepén középkori és reneszánsz motívumok tűnnek föl festményein. Mitológiai és bibliai témájú képeket fest. Az évtized végére komponálási

módja megváltozik, tematikája kibővül. A kilencvenes években készült képeken az alakok körül szinte nincs tér, a drámai hatású jelenetek megmozgatják a korábbi statikus kompozíciókat. A sötét, vörösesbarna, aranybarna tónusú képek mellett szürke-fekete árnyalatokkal festett, vallásos szimbolikájú, csendéletszerű, koponyákat, hal- és madártetemekeket ábrázoló képeket alkot.”

Világszerte ünnepelték kiállításain: Berlinben, Prágában, Helsinkiben, a hollandiai Leidenben, csoportos kiállításokon Bázelen, Velencében, itthon sokszor a Műcsarnokban, és persze számtalan városban, Salgótarjánban, Szolnokon, Csongrádon, Esztergomban, Kaposváron, Székesfehérváron – és most ünnepeljük magát a személyét Nagyváradon, XXI. Gálánkon, A Magyar Művészetért Díj átnyújtásával.

#### *Magyar Zoltán néprajzkutató*

A hazai néprajzkutatók között kétféle ember található. Az egyik, aki az íróasztala mellett ülve, szobájából ki se mozdulva tölti életét és írja cikkeit, könyveit. A másik, az igazi kutató, aki a terepen tölti életének egy jelentős részét, megy és gyűjt a nép között. A nép ajkáról jegyzi le a hiteles szövegeket – *Magyar Zoltán folklórkutató* ez utóbbi csoportba tartozik. Ő nemcsak gyakorta tesz gyűjtő utakat, ő pontosan eltervezte, hogy módszeresen végigjárja a határon túli magyarlakta falvakat, és ott

megpróbálja megörökíteni a szóbeli néphagyomány, elsősorban a történeti mondaanyag még fellelhető emlékeit, és persze ha meséket vagy hiedelmeket talál, azokat is feljegyzzi. Ez a törekvése az elmúlt években vastkos, egyenként ezer körüli szöveget közreadó köteteiben valósult meg. (A kalotaszegi és a szilágysági népmondák.) Külön sorozatot szentelt a magyar szenteknek; így a Szent Györgyről, az Árpádház szentjeiről és Szent Erzsébetről szóló kötetek már megjelentek. Azonkívül a magyar mondakatalógus elkészítését is célul tűzte ki maga elé.

Szakmánkban azt szoktuk mondani, hogy az elméletek, a divatos teóriák és módszerek jönnek-mennek, gyorsan eljár felettük az idő, de az eredeti gyűjtések, maguk a szövegek, amelyeket az idősebb nemzedéktől jegyzünk le, az egyedi variánsok örök időkre fenntartják a gyűjtők nevét, mert általuk marad fenn halhatatlanul a magyar szóbeli hagyomány – a nemzet emlékezete.

Ehhez járult hozzá munkásságával Magyar Zoltán, a Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutatóintézetének főmunkatársa, tehetsége több mint egy tucat könyvet eredményezett. *Írta Hoppál Mihály*

#### S. Benedek András

Stumpf Benedek András – költő, tudós, irodalom- és kultúrtörténész –, közeli ismerősei, barátai számára csak Béni, nemrég múlt 60 éves. „Az embernek útja van” – mondogatta Kovács Vilmos, a 30 éve halott, legendás hírnő pályatárs.

A jeles múltú baptista család ötödik gyermekét, Benjáminját saját útjának első fele Munkácshoz, majd Beregszászhoz és Ungvárhoz kötötte, de amikor a sorsa a brezsnyevi korban ellehetetlenült, Budapesten folytatta a kényszerből megszakított utat, ahol családra és menedékre talált. Talán jó üzletet kötött – gondoltam akkor magam is –, hiszen Hazára cserélte a Szülőföldet. Csak áttelepülése utáni első verse árulta el, hogy tévedtem, mert sérült lelke úgy gunnyaszt, akár a tájékozódás képességétől megfosztott vándormadár:

*Más ez a Föld, s a Nép  
más próféták szavát issza.  
S kit elűztek Ninivéből,  
vágyik a Cet gyomrába vissza*

És jött, amint lehetett, amint ismét útlevelhez jutott, hogy érzékszerveivel újra és újra letapogassa az örökre

eljegyzett, mégis sorsára hagyott tájat, hogy ellenőrizze és rendszerezze magában a szülőföldről felhalmozott tudás- és emlékanyagot. Vers- és esszéköteteit, kultúrtörténeti tanulmányait olvasva a messziről jött emberben is elfojthatatlan rokonszenv támad Kárpátalja iránt, az itt élőkben pedig – a mindnyájunk hasznára gyarapodó ismeretek mellett – szinte önigazolásként formálódik a hűség, és épül a hit: e nagy múltú földön, bár elvették tőlünk, mi itthon vagyunk.

És itthon van most már ő is, aki tehetségével, tudásával, álmaival egyfolytában erősíti, és jó pástorként terelgeti a kárpátaljai magyarság kultúráját, egészséges szellemi törekvéseit. A Kárpátaljai Írócsoport folyóiratának, az Együttnek nemcsak főmunkatársa és alapító főszerkesztője, de állandó szerzője is, aki a szégyenteljes népszavazás másnapján, 2004. december 6-án a latinok követendő példájára hivatkozva a következő látomást küldte haza:

*Elvetett csontjaink kikelnek,  
Új zászlót küld a fejedelem,  
És századok vad dűhe arat  
A hazát bitorló rendeken.*

Hát úgy legyen, drága barátom!

De addig is örüljünk, hogy A Magyar Művészetért él, és díjakat ad az arra érdemeseknek. Fogadd kis Hazád népének köszöntését és legőszintébb jókívánságait!

*Írta Vári Fábrián László*

#### Vivi Dragan Vasile, bukaresti operatőr

*Leghíresebb filmjei:* 1993: Ábel a rengetegben, 1994: A részleg, 1999 Chacho Rom – Az igazi cigány, 2001: Fény hull arcodra – Gulyás Gyula rendezésében 2003 : Modesty a szuperkém, 2005: Dallas Pashamende – Pejó Róbert rendezésében, 2006: A mamut – Mammoth. Filmjei hangulatának leírásához *A fény hull arcodra* című film rövid ismertetését választottuk, felbolydult világ képeit látjuk magunk előtt az alábbiakat olvasván a filmről: „Vesztett csaták után elcsigázott emberpár keres éjszakai menedéket egy faluban, ahol diadaluk idején is megfordultak már. A település lakói házukba zárkóztak, csak a mindenkori háborúk söpredékké züllesztett áldozatai bolyonganak benne. Régi ismerősük, a jegyző saját házában felakasztva lóg a gerendán. A menekülők végül egy magányos, kúriájában elbarrikádózott, idős tanítónál lelnek menedékre, aki fura

szertartásoknak hódol, és hajlékát amolyan kegyeleti múzeumnak rendezte be. A jövevényeket emlékek kísérik: a nő férje meghalt, menekülésük közben áldozatul esett a csürrének. Meglehet, ebben a feleség éppúgy felelős, mint kísérője, hiszen sorsára hagyták az egykori vezénylő tisztet, sejtetőleg nem csupán az ijesztő káosz miatt, hanem mert ők ketten vonzódnak egymáshoz. Egymásra találásukról, a túlélésről szól a történet, a rémségek közepette, melyben senki sem maradhat büntetlen. A történet lírai és szürrealisztikus. Meghitt és kegyetlen jelenetek, jelen és múlt idejű képsorok váltakoznak, már-már zenei ritmus szerint.”

Vagy vegyük a *Dallas Pashamende* című filmdrámát, amelyet nálunk 2005-ben mutattak be nagy figyelem közepette, s amelyben hatalmas feszültségben játszódik magyar-román-német együttműködésben az alábbi drámai sors, s a filmben Radu szerepét *Bogdán Zsolt* alakítja. Idézzük a rövid tartalmat:

Tanító lett a romániai szeméttelp cigányok lakta viskófalujaiban felcseperedett férfiből, csak apja temetésére érkezik – kényszeredetten – vissza, haza a hulladékhalomok közé. Az első idegenkedést (aminek következménye, hogy autóját szétcincálják) követően egyre otthonosabban érzi magát, különösen azért, mert érzelmei ismét felébrednek gyermekkori szerelme, Oana iránt. Egyre inkább maradni vágyik, pedig otthon szerető jegyes és biztos munka várja.

S végül idézet egy interjúból, amely Vivi Dragan Vasileval készült, s ez is ad valamelyes választ arra, hogy miért is ünnepelhetjük ma őt A Magyar Művészetért XXI. Díjátadó Gáláján – azon túl, hogy nagyszerű magyar filmrendező barátaink javasolták őt évek óta:

„Én Bukarestben születtem, anyám és apám erdélyi. Onnan tudok magyarul, amennyit tudok. Egyik nagymamám, anyám anyja magyar volt, a nagyapám román. És az a helyzet volt, hogy összeváltak a szüleim, és a nagyszüleim neveltek.

Amikor kisgyerek voltam, nagyanyám mindig beszélt velem magyarul. Azután túl mint 30 éve nem beszéltem... nem volt hol és kivel. Az első magyar filmjeimben, mikor csináltam magyar produkciót, láttam, hogy sokat értek és akkor kezdtem beszélni és visszajött, ami gyermekkoraomba ment a ... komputerba. Így van a történet, hogy én tudok magyarul... egy cseppet. A nagymamám mindig mondta, hogy akármilyen nyelvet meg lehet tanulni, és ha tudsz még egy nyelvet, még egy könyvtárat kiolvastál.”

## *Posztumusz díjazottak*

*Bánffy Miklós* író, erdélyi gróf, magyarországi külügyminiszter laudációja máshol, a bánffyhungyadi református templomban, Kalotaszeg szívében hangzott el szóban. A díj átvételére Algériából Magyarországra érkezett a XX. század egyik legjelentősebb alakjának lánya. A templom közössége „ura” tiszteletére olyan ünneplőbe öltözött, mint egykoron...

Cs. *Szabó László* író, esszéista, kritikus. 23 éve, 1984. szeptember 28-án halt meg Budapesten. 1905. november 11-én születvén élete egyenlő volt a századdal. Családja erdélyi volt, félig székely, félig szász, erre utal előneve: Csíkcsekefalvi. 1918-ban került Budapestre, részt vett Ady Endre temetésén. Első írásai 1927-ben jelentek meg, a Nyugat munkatársa lett. 1935-től 1944-ig a Magyar Rádió irodalmi osztályának vezetője volt, számos baloldali és zsidó író is megszólaltattak, amíg lehetett. A német megszállás után Balatonfüreden, majd Budán bujkált. 1935-1947 között 14 könyvet írt, 1935-ös első kötete Rooseveltről az életrajz mellett a New Deal gazdaságpolitikáját is ismertette. Következő könyvei már igazi szépirodalmi alkotások voltak, 1934-től Radnóti Miklóssal és József Attilával, majd Faludy Györggyel versfordítás-gyűjteményt terveztek a szabadságról és emberi méltóságról. A könyv Európai költők antológiája címmel jelent meg Cserépfalvinál. Az 1939-es Magyar néző az európai válsággal foglalkozik. Három költő című 1942-es kötete Byronról, Shelleyről és Keatsről szól, Radnóti és Vas István fordításaival. A háború után esszéket írt elvesztett barátairól, Szerb Antalról, Hevesi Andrásról, Halász Gáborról, Örley Istvánról és Radnóti-ról. Utolsó hazai kötete a Márvány és babér (1947) az Itáliáról szóló versekből válogatott. 1948-ban féléves itáliai ösztöndíjat kapott, de hat hét múlva Bóka László államtitkár táviratilag hazarendelte. Már folytak a koncepciók percek, és “Csé” kint maradt. 1951-ig Rómában és Firenzében, majd haláláig Angliában élt, 1972-ig a BBC magyar osztályának belső munkatársa volt. Az emigráns magyar irodalmat szervezte, írt az Irodalmi Újságba, az Új Látóhatárba, a Katolikus Szemlébe. Külföldön összesen 15 magyar nyelvű könyve jelent meg, különböző országokban. Külföldön nem az emigráció, de az egész magyar kulturális közösség írója akart lenni. 1980 után évente hazalátogatott, művei itthon is megjelentek: Alkalom, 1982; Örök, 1985 (esszék); Közel

s távol, 1983 (novellák). 32 év után ismét előadott a Képzőművészeti Főiskolán, első előadását így kezdte: *“Mondtam a múlt órán, hogy...”*

15 ezres könyvtárat gyűjtött össze újból, melyet a sárospataki református kollégiumra hagyott. Búcsú a vándorévektől és Levelek a száműzetésből című írásai alapján Szenci Molnár és Misztótfalusi Kis, Apáczai és Bethlen Miklós, Szepsi Csombor és Pápai Páriz utódának érezte magát: *“Peregrinus öregdiáknak születél, az maradsz holtig.”* – mondta magáról. Morális felelősség és nemzeti kötelességtudat egyesült írásaiban. A magyar múlt függetlenségi és szabadelvű hagyományait ápolta, az európai gondolkodás racionális örökségét őrizte. Célja a magyar szellemi élet beoltása volt európai műveltséggel, a klasszikus kultúra humanizmusával, s a magyar eredményeket a világ közkincsévé tenni. A magyar nyelvet, melynek páratlan mestere volt, élete legnagyobb, halálos szerelmének nevezte. 1936-ban Baumgarten-díjat, 1990-ben posztumusz Kossuth-díjat kapott.

#### *Jékely Zoltán*

Apja Jékely (Áprily) Lajos volt. Nagyenyeden született 1913. április 24-én, Budapesten hunyt el 1982. március 20-án. Író, költő, műfordító. Középiskolai tanulmányait szülővárosában, a Bethlen Kollégiumban kezdte, majd a kolozsvári Református Kollégiumban folytatta és Budapesten fejezte be. 1935-ben a budapesti egyetemen szerzett doktori fokozatot magyar irodalomtörténetből, művészettörténetből és művészetfilozófiából. 1935 és 1941 között az Országos Széchényi Könyvtár könyvtárosa volt, 1941-től 1944 őszéig a kolozsvári Egyetemi Könyvtárban dolgozott, 1946-ban visszatért a Széchényi Könyvtárba. 1954 után szabadfoglalkozású íróként és műfordítóként dolgozott. A viláirodalom nagyjai közül Jean Cocteau, Dante, Mihai Eminescu, Goethe, Alfred Jarry, Thomas Mann, Racine, Schiller, Shakespeare, Georg Trakl műveit fordította. Baumgarten-díjat kapott 1939-ben, József Attila-díjat 1970-ben és 1979-ben.

Regényei: A fekete vitorlás, a Bécsi bolondjárás, Verseskötetei: Csillagtoronyban (összegyűjtött versek), Az idősárkányhoz, 1979-ben az Őszvégi intelem és az Évtizedek hatalma. Egyéb művei: Isten madara (elbeszélések), Csodamalom a Küküllőn (verses mesék), Angyalfia (novellák) 1978-ban. 2000-ben a Digitális Irodalmi Akadémia posztumusz tagjává választotta. A Magyar Művészetért Díj Kuratóriuma 2007-ben posztumusz Magyar Művészetért Díjat szavazott meg neki, melyet a

XXI. Díjátadó Gálán fia, Jékely Zsolt vesz át a Nagyvárdi Püspöki Palotában november 25-én.

#### *Kaszás Attila*

Vágsellyén, a Felvidéken született 1960. március 16-án, s Budapesten hunyt el 2007. március 23-án, 47 évesen. A Színház- és Filmművészeti Főiskolát 1983-ban végezte, 1984-től a Vígszínház, 2003-tól Nemzeti Színház tagja volt. Dolgozott a Katona József Színházban, az Új Színházban, a Budapesti Kamaraszínházban, a Rock Színházban, valamint Győrben, Kecskeméten, Sopronban, Szegeden. Nagyszerű hangját adta közönségének a Padlásban, a Bicska Maxiban, a Mágnes Miskában. A Nemzeti Színházban Weöres Sándor: Holdbeli csónakosa, Shakespeare Buckingham hercege a III. Richárdban, s Leontes király a Téli regében, Biberach, a lézengő ritter a Bánk bánban. Volt Macbeth és Orlando az Ahogy tetszikben, Molière Don Juanja, Jimmymt játszotta Osborne: Dühöngő ifjúság című darabjában, Molnár Ferenc Liliomja, Goethe Faustja és Vörösmarty Csongora, számos film és tévédarab kedves szereplője. Éppen az író szerepét próbálta Szomor Dezső Hermelinjében, amikor váratlanul nagyon rosszul lett. Április 18-án sok ezer ember állt néma, könnyes gyászt, szívében soha el nem múló szeretettel a színházban a ravatalánál. Földijét, *Tóth Tibort*, a Révkomáromi Jókai Színház igazgatóját idézzük onnan:

„Attila, a Felvidék magyarsága nevében köszönöm a tisztaságot, a tartást, a felülnézetet, melyet megőriztél magadban, ezen a nem mindig tiszta és tisztességes pályán. Köszönöm, hogy megóvtad magadban a közös szigetünket. A gyökereket, az otthont. A felvidéki magyarság talán létszámánál és területénél fogva is, de főképp kishitúsége és belső dilemmái miatt nem állíthat túlságosan sok igaz példaképet. Köszönöm, hogy te egyike voltál ezeknek. Felvidéki színházi berkekben, ha beszélünk rólad, dolgaidról, sikereidről, örültünk neked. Büszkék voltunk rád. Kaszás Attila a miénk. Magyarországi elfoglaltságaid miatt csak néhány alkalommal léphettél a komáromi közönség elé, mégis azok az előadások, melyben játszottál (Jókai Aranyembere, a Csókos asszony és néhány gálaműsor), kollégának–nézőnek egyaránt emlékezetesek maradtak. Valahányszor Budapesten vendégszerepeltünk, ha előadásra nem is tudtál eljönni, előadás után egy kézfogásra, ölelésre beszaladtál. Az összetartozás érzését erősítették ezek a találkozások.

Kaszás Attila a miénk. Sajnos ezt a mondatot most kénytelenek vagyunk megtoldani egy múlt időt jelző szócskával, mely végérvényesen megváltoztatja a mondat tartalmát. Kaszás Attila a miénk volt. Ez a végzetes múlt idő elgondolkodtat, elszomorít bennünket, s Téged örökre felel. Kaszás Attila a miénk volt. Elképesztően nehéz ezt kimondani. Az Unióba való belépés éjszakáján találkoztunk a komáromi hídon. Derűs arccal lépdeltél a híd nyüzsgő ünneplő forgatagában – hazajöttél, ünnepelni... Jelkép értékű pillanat volt számomra, valami politikán túli egyesülést sejtetett. A hídon, ami összekötötte életed két területét, melyen oly sokszor indultál el, s tértél haza. De most új átkelők nyíltak számodra, s elindultál, hogy hazatérj.

Felvidék s Komárom – az Aranyember városa gyászol. Tímár Mihály itt hagyott bennünket. A Senki szigete után most egy távolabbi szigetre költözött. Attila, Isten veled!”

*Visky Árpád* zseniális magyar színész Romániában 1940. július 8-án született Székelyvéckén, s Sepsiszentgyörgyön halt meg 1986. január 12-én. A Szentgyörgyi István Színművészeti Intézetben nyert diplomát. Már főiskolás korában felváltva játszotta Molière Tartuffe-jének cím-szerepét Kovács Györggyel, a nemzetiségi színjátás akkori csillagával. Egy ideig a Sepsiszentgyörgyi Állami Magyar Színházban játszott. 1965-1975-ben a marosvásárhelyi magyar színház tagja volt, 1975-ben ismét a Sepsiszentgyörgyi Színházhoz szerződött. Ezzel a színházzal járt Magyarországon, ahol Veszprémben, Ajkán és Budapesten vendégszerepelt. Latinovits Zoltán halála után a legjobb magyar versmondóként tartották számon. Gyönyörű versműsorokat rendezett: *Százszor is, végül is, Ady emlékére; Az Értelemig és tovább, József Attila verseiből*. Pálffy G. Istvántól idézünk, a Magyar Ifjúságban 1986. január 24-én megjelent „*Elvégeztetett*” című írásából:

”Visky Árpádnak hívták. És hívják még addig, amíg mi, akik láthattuk őt, vagyunk. Pesten is könnyes sikert aratott Sütő András Káin és Ábeljében, mosolyt viragoztatott Caragiale darabjában, Az elveszett levélben, és fölfakasztotta a rettenet érzését Büchner Woyzeckjében. De volt Tiborc, Tartuffe, Polgármester Az öreg hölgy látogatásában, Parmenion A szúzai menyegzőben... Gyergyótól a Barcaságig aligha akad olyan kis falu, ahol ne ismerték volna... a siheder költőknek Visky volt a művészet megtestesült és szabad legendája, írta róla az íróbarát, Bogdán László... Színész szerep nélkül – nem

színész. Színész színház nélkül, s neki ezt kellett megélnie, még embernek is kevés. A bezártságot, a börtönt még csak el lehet viselni valahogy, de ennél többet nem. Feladni kényszerült... Sírja körül máris legendák keletkeznek...” S egy-két sor az ugyancsak magyar művészetért díjas *Bella István* verséből: a *Sirató V. Á. ravatalánál* címmel jelent meg a gyász perceiben (Élet és Irodalom, 1986. 3. sz.):

„Woyzeck, szabad vagy! Szabad, akár az isten!  
Mint újszülött halott, aki most születik meg.  
Meggémberedett testedet leveszik keresztfádról...  
Mért adtad föl magad, mondd, mért jelentetted föl  
a dögvésznek életed, s mért adtad föl, miért?  
Ha már tilos volt játszani szín, deszka – játszál volna,  
Woyczek, a madaraknak, a siketnéma fáknak,  
a csikasz farkasoknak, medvéknek a havasban,  
kupica-fényű csillagból ittál volna verset,  
te Ady-életű remegés, dac és féltés...”

*Bence Lajos* muravidéki költő 2012-ben Lendváról írt levele: „Nekem a Kossuth-díjat jelentette”

A Gubcsi Lajos által alapított Magyar Művészetért Díjnak az elnevezése is zseniális. Tisztán és világosan közli, adja tudtára a díj várományosának, a szerzőnek, hogy a magyar művészetért tett fáradozásai miatt érdemelte ki a kitüntetést, függetlenül attól, milyen szinten végezte el a munkát, a „magas” vagy a „közép”, esetleg „alantasabb” művészeti ág valamelyikében tevékenykedik, esetleg a „lélek balga fényűzéseként” is emlegetett „önképzőt” látogatja. Amikor 2007-ben átvettem, a legmagasabb állami kitüntetéssel együtt járó megtiszteltetésként, a Kossuth-díjjal felérő örömmel fogadtam. Nem kellett azon sem töprengnem, hogy „ezektől”, vagy „azoktól” kapom-e – ahogy a mai világban divatos –, s hogy kitől ne fogadjam el, s kivel a méltóságok közül ne fogjak kezét a díjosztáson.

A hír, mely szerint én is kitüntetettjeid közé tartozom, Kedves Lajos, kerülővel jutott el hozzám. Azt hiszem, a Vajdaságból telefonálta egyik Muravidékről elszármazott ismerősöm, tudom-e az örömhírt? Aztán, hogy még jobban összezavarjon, feltette a kérdést: ugye nem a „mi”, nevét cz-vel író Benczenről van szó? A bizonytalanság tetőfokán végül

megkaptam értesítéset: ekkor és ekkor Nagyváradon a püspöki kápolnában, Tempfli püspökkel díjátadó ünnepség, ha meg tudjuk beszélni, Pestről együtt utazhatok veletek... Aztán minden úgy történt, ahogy leegyeztettük: s miközben utastársammal, a másik kitüntetéssel, Magyar Zoltán néprajzossal távoli terveket szövögettünk a tavalyi könyv formájában is realizált muravidéki mondakincs felgyűjtéséről, már ott is voltunk.

A Szent László templom előtt Béci (S. Benedek András) várt, kezét szorítottunk, s átadta újabb könyvét, az életében megjelent talán utolsó alkotását. Hogy vagy?-ra halvány mosoly volt a válasza. Hogy mit is mondhattam a helyi tévének a díjról? Egyre biztosan emlékezem: hogy kössem a távoli szülőföldet, Muravidéket valahova, a Szent László-legenda bántornyai (ma: Turnišče) freskóiról beszélhettem, az „országokon kívüliek” szellemi összetartozásának erős pilléreire hivatkozva. Nem utolsósorban a naggyá nevelésben nem kis szerepet játszó kibocsátó közegekről, mely későbbi neveltetésemről is gondoskodott.

A kis kápolnából a palotai részbe vezérelt bennünket Tempfli atya: mutatván, mi mindenért kellett küzdeni sokszor reményvesztett állapotban, hányszor kellett Bukarestbe „zarándokolnia”, míg végül is visszakapta, amit a második világháború után a kiköltözésre kapott 2-3 órában nem sikerült a szekérre rakniuk. A szikár természetű, magas életkorban lévő törékeny-kicsi ember valódi szentként járt-kelt közöttünk, nagyon is földhözragadt problémáktól övezve. Maga volt a megtestesült csoda. Kisebbségiként, ismervén a kisebbségi viszonyokat, nekem erőt adott a további, a megmaradás és megtartás terén végzett leendő, sok titokkal és ördögi tervekkel átszótt munkához.

Most értettem meg, mire volt jó a nagyváradi anziksz. Ezért is külön köszönet! Egyszeriben úgy éreztem, el-elmaradozó kitüntetéseimért (a legfőbb a József Attila-díj, ilyen újabban a kezdő költők kapnak) a Művészetért kapott díj, bocsanat, A Magyar Művészetért kapott díj bőségesen kárpótol: mert milyen díjra számíthatna egy határon túli költő, talán a már örök időkre „kibékíthetetlen” többségi nemzetől, akiket Trianon bűne árnyékol be? Esetleg azok a ritka szerencsések, akik a multikulturalizmus áldásait

élvezve, magas szinten tudják fordítani anyanyelvüket a másik nyelvre, mígnem a nyelvek közötti különbség áthághatatlan akadályától feladják a reményt, s maradnak a többség nyelvénél, megrekedve – a konyhanyelvnek sem igénytelen – magyarnál... De a művészi alkotáshoz mindez kevés. Hát, ezt jelentette nekem a díj, s ilyen gondolatokat indított el bennem, Isten éltesse az A Magyar Művészetért Díj-rendszert és a működtetőt! 2012. november 13.

## 2008 – „Magyar kultúra, művészet, alázattal és megalázva”

2008. január 31. – A Magyar Művészetért 2008-as programja:

1. Az MM XXII. Díjátadó Gála, 10-11 díjjal, köztük a Bubik István-díjjal 2008 novemberében Sepsiszentgyörgyön és Révkomáromban.
2. Az Üzenet-pentalógiában a „IV. Üzenet Erdélyből” című díszalbum új, átdolgozott, kibővített kiadása 2008. szeptemberben.
3. *Mátyás király-díj* adományozása az év folyamán, a Herendi Porcelánmanufaktúrával közösen.
4. Az Árpád fejedelem-díj további adományozása ugyancsak Herenddel együtt.
5. A Magyar Művészetért emlékünnepe Illyés Gyula halálának 25. évfordulóján, 2008 áprilisában Ozorán.
6. Egy Kodály- és két Bartók-emlékdíj adományozása, Herenddel, illetve a nagyszentmiklósi Pro Bartók Alapítvánnyal közösen.
7. „A csillagokban Bubik István” című díszalbum újra megjelentetése 2008 májusában, a színész születésének 50. évfordulója tiszteletére.
8. Mintegy 600 díszalbum adományozása az év folyamán hazai és Kárpát-medencei közösségeknek (a Bubik-album, Az élet túlsó oldala és az Erdély-kötet).
9. Az „56 csepp vér” című rockballada bemutatása – 1956 és Kaszás Attila emlékével – az egész országra kiterjesztve a középiskolákban azzal, hogy 45-50 város polgármesterével együttműködve, s e városok révén további 10-15 határon túli várossal kooperálva – anyagi erőkkkel is támogatjuk e film iskolai vetítését, lehetőleg minél nagyobb körben.

2008. február 12.

*Kedves Mecénás Barátaim!*

Mivel az élet forgandó – legalábbis a szerencse része –, s mivel az ország tartósan lerongyolt állapotban van és lesz, s mivel rajtam kívül Ti vagytok azok, akik a sajátjuktól tényleg anyagilag is áldoznak, szükségesnek, s Számotokra iránytű-szerűnek tartom leszögezni és megerősíteni azt, amire tavaly már utaltam egy ilyen ars poeticában. A Magyar Művészetért számomra a gyerekeim és a feleségem utáni, tőlük szinte elválaszthatatlan, közvetlen alapkérdés. Csak akkor vonnék vissza bármit belőle – legkevésbé a saját erőmet –, ha a gyerekeimnek nem tudnék enni adni, a fűtésszámlát nem tudnám kifizetni. Hogy itt soha ne tartsak, arra fedezetet képeztem ingatlanokban az elmúlt évtizedben, közsímet, hogy kétszer hozzá is kellett nyúlnom ehhez a gyerekeimnek biztosított védelmi eszközhöz – eladni belőlük.

A Magyar Művészetért akkor lehet hiteles, ha nem rogyik össze. Ennek érdekében én mindig személyemben vállaltam – főleg a magam számára, de Veletek is megosztva – *garanciát a mindig következő 5 évre. Az eddig érvényes 2007-2011-es vállalatot éppen most bővítettem ki, s bővíttem ki e levéllel 2008-2012-re. Ezen időközben az MM mára már rendkívül kiterjedt és szerintem igen nemes vállalaiból jottányit sem kívánok visszalépni, ennyit minimum garantálok, sőt: a 6 kötetes, díszdobozos, 2009-ben induló új díj, az Ex Libris Díjam, mint Kárpát-medencei összegzés épp olyan mérföldkő lesz, mint amilyen maga a díj volt 1987-ben. Ezért a következő adományozási struktúra fog működni ay előtünk álló 5 évben, 2008-2012 között a szeretett, tekintélyes Kárpát-medencei mecénási szerepünk révén, világossá téve, hogy ránk mindig számíthatnak:*

- évi 10-12 MM Díj
- 7 Árpád fejedelem-díj
- évi 7 új külön emlékdíj – 2010-ben kétszer hét, mert a Rákóczi-díj mellé megalapítjuk a Széchenyi István-emlékdíjat is
- albumainkat sok százas nagyságrendben ajándékozandó
- szobrokban megnyilvánuló gesztusaink, pl. elhunyt és méltatlanul kezelt nagy művészek emlékére, továbbá a tervezett Attila-emlékmű
- A Magyar Művészetért Élőtárlata és Szoborkertje – az Élőtárlat a jövő évtől el is indulhat útjára, oda, ahova senki más útra nem kel, ott lesz jelen a magyar művészek színe-java.

Mindez akkor is így lesz, ha árván magamra maradnék. De természetesen éppen megerősíteni, s nem fölöslegesnek deklarálni szeretném a Ti pótolhatatlan támogatásokat: azt akarom elérni, hogy tudjátok, mit támogattok, s erre mindig garanciát lássatok. Visszalépések nagy próbára tenne sok tekintetben, mindenekelőtt visszaidézné azt a borzalmas évtizedet, amelyben lényegében egymagam voltam az MM erőfeszítésiben 1989-1998 között. Soha nem kívánom alkotó embernek azt a magányt. Barátot a barátnak, Gubcsi Lajos

*2008. június – Millenniumi Emlékmű Székelyudvarhely főterén*

Szász Jenő polgármester már az Élet szoborcsoport ajánldékozásának első, tervező fázisában, 2006 elején segítséget kért ahhoz, hogy egyszer visszaállíthatassák Székelyudvarhely fő terére az 1896-os Millenniumi Emlékművet, melyet a románok leromboltak. Újat kellene készíttetni. Az eredeti emlékmű terveinek, fotójának láttán csak egy személyhez fordulhattam: Balogh Miklóshoz, a Reneszánsz Kőfaragó Zrt. elnök-vezérigazgatójához, aki töprengés után elvben igent mondott, s számomra is hihetetlenül alacsony áron szabta meg a mű kivitelezésének, felállításának majdani árát. Aztán akkor nem lett az ügyből semmi...

S sajnos mégis lett. Jó hogy lett, helyes inkább így fogalmazni, csak sajnos... nem úgy történt, ahogyan kellett volna... Ez a történet még ma is Székelyudvarhely szégyenfoltja a szememben.

Két évvel később ugyanis, a 2008. júniusi romániai önkormányzati választások előtt 6 héttel Szász Jenő polgármester úr felhívott, hogy... szóval mindenképpen kellene a szobor, mégis.

– Lehetetlen, kizárt! Hat hét alatt!?

– Ne mondd ezt, kérlek, ez minden vágyam. Ennek a városnak szüksége van a millenniumi emlékművére.

Nem részletezek egy hosszú, sokféle hangulatban lezajlott beszélgetés sorozatot, csak a fő állomásokat említem, azt is csak azért, mert tényleg lehetetlen volt a kérés. Először is azért, mert a világon nincs senki, aki hat hét alatt el tud készíteni ilyet ünnepélyes avatásra kész állapotban. „– Orbán Viktor mond ünnepi beszédet!” – hangozott az érv Székelyudvarhelyről. „– Akkor sem lehet!!!” Lehetett, annak ellenére, hogy a szobor közben „megnőtt”, nagyobbát terveztek az eredetinél. A pénz viszont... Megvan, nem gond, pályázaton nyertük – szólta a polgármester hangja Székelyudvarhelyről!

Megvan vagy sem, mindenesetre azért az árért, amit ajánlottak, senki sem állt volna szóba velük. A Magyar Mű-

vészterért teljes presztízsével és a Reneszánsz Rt. részéről nekünk szánt támogatás átcsoportosításával (a szobor javára) elértük, hogy vállalható összeg alakuljon ki. De így is kizárt!

Balogh Miklós... igent mondott! Megismétlem: a lehetetlenre. S teljes tudásával, emberi teljesítőképességének csúcásával belevágott. Amikor már minden ellenérve elfogyott, még mondott egy nagyon keserű mondatot:

– Lajos (némi káromkodás a szokásos magyar fordulattal)... mi ezt elkészítjük, felépítjük, átadják, minden nagyon szép lesz... mi beleszakadunk, ők ünnepelnek... s tudod, mi lesz? Nem fogják kifizetni. Érted (ugyanaz a fordulat)... nem fogják kifizetni, és akkor én mit csinálók?!

Itt hibát követtem el. Jobb lett volna azt mondani, ami a számon volt, hogy ti.:

– Miklósám, ha nem bízol bennük, ne vállald. Ez nagyon súlyos kár lenne. Annyit nem ér meg.

De nem ezt mondtam. Hanem azt, hogy:

– Miklós! Nekem te olyan ember vagy, hogy ha te igent mondasz valamire, az nekem szent, mert hiszek a szavadnak. Én neked ilyen ember vagyok, mert hiszel nekem. Szász Jenő is ilyen ember. Ugyanilyen.

Állt, áll a Millenniumi Emlékmű Székelyudvarhely fő terén, büszke turul a Reneszánsz által épített csodaemlékmű tetején. Balogh Miklósék világsúcs-teljesítményét *természetesen nem fizették ki*. A Reneszánsz nagy nehezen kapott valami alamizna-összeget onnan, a vállalkozói díj egynegyedét. Azonnal biztattam a Reneszánszt a perre, de vonakodott tőle, csak jóval később szánta rá magát, gondolom, ugyanaz van, lesz, mint szokott lenni: évekig állhatnak majd sorba, hátha megkapják azt bírósági döntéssel, ami az övéké az átadás pillanatától. Én bizony kimentem volna három nagy kamionnal, s szépen hazahoztam volna, ami fizetség híján a sajátom. Nekem kezdetben hihetetlen volt a Reneszánsz vezetőjének az a mondata, hogy „majd nem fizetik ki, meglátod”. Elképzelhetetlen volt az egész galádság, ezért nem akartam tudomásul venni, cáfoltam, hogy ilyesmi létezik. Neki ez nem volt hihetetlen, ezért mondta azt, amit mondott. És én a válaszzal... félrevezettem őt, és behúztam egy sötét csőbe. Azóta és mindaddig nem járok Székelyudvarhely fő tere felé, amíg az emlékmű ki nem lesz fizetve. Pedig ugyanott van az én Élet című adományom is, jó lenne néha megnézni... A 2008-ban Szász Jenő helyére megválaszott új polgármester, Bunta Levente a fülét se nyitotta ki, széttárta karját, amelyben egy garas se volt e célra. Mintha nem is az ő hivatali ablaka előtt emelkedne a magasba Erdély legszebb, legjelentősebb millenniumi

emlékműve. Látja néha, s mire gondol? Most aztán eldöntheti a város, hogy magát szégyenli-e vagy politikusait.

Tanulság mindig van, megosztom Önökkel. Ha választhatnak egy művész, egy menedzser és egy politikus társasága, barátsága, szövetsége között, akkor kizárólag ezt a sorrendet kövessék. Annak ellenére mondom ezt, hogy persze emberek vagyunk, ilyenek is, olyanok is. De szomorú tapasztalatom alakult ki sok menetben: ne higgy a politikus adott szavának se. Kölcsönzöből vette ki...

\*

*Az elmúlt években közismertté vált, hogy 2004-2010 között számos levelet írtam az ellenzék vezetőjének, Orbán Viktornak közéleti kérdésekben. Ezek közül idézek:*

*2008. november 17. – Magyar kultúra, művészet, alázattal és megalázva*

*Kedves Viktor!*

Egy fontos kérdés mindig kimaradt a leveleimből, mert látszólag nem izgalmas, nem harci kérdés. Ez pedig a magyar kultúra, művészetek helye, megbecsülése, a FIDESZ viszonya hozzá.

A magyar nemzeti kultúra széles értelemben nem csak az elit művészet, még csak nem is a népművészet hozzáadása, hanem a legszélesebb értelmiségi rétegek műveltségi állapota, és az, amit ebből tovább tudnak adni: így annak része a pedagógusok, a nép- és közművelők nagyon széles köre, és ide számítom – műveltségük és emberi kapcsolatuk jellege miatt – az orvosi társadalmat is. E több százezer főt számláló réteg a nemzeti hagyományok ápolásának fő ereje, a nemzeti kérdést elsősorban képviselő FIDESZ potenciális támasza. Aki ezt elhanyagolja, nem alkothat nemzeti kultúrát. A felső szintjén persze inkább csak az látszik, hogyan él, alkot, viselkedik az *elit* művészet. Ez sem mellékes, mert a média világban a napi harcmezőn nem az van, ami van, hanem ami *van*-nak látszik.

Igazságtalan úgy felosztani a magyar művészek, a művészet világát, hogy van az egyik oldal – a nemzeti hagyományok talaján, durva és buta leegyszerűsítéssel: népi tábor –, és van a másik oldal, az „urbánus”. Az utóbbi ugyanis is a nemzeti kultúra egészében nem a másik fél, nem a dolgok és az igazságok fele, hanem csak egy töredék, színtelen. Az alkotóerőkben, a nemzet kultúrájában, magában az embereket elérő és rájuk ható alkotásokban ez utóbbi nagyjából akkora erőt képvisel, mint amekkorát követői képvi-



Györfi Sándor: *A játszma vége* (1987)

selnek létszámukkal a magyar társadalom egészén belül: *a magyar nemzet egészén belül, azaz a világban élő teljes magyarság alkotóerejére vetítve*. Nem érdemes százalékosan meghatározni ezt, nem is lehet, mindenesetre legyünk nagyvonalúak, és mondjuk azt plasztikusan, hogy ez a „másik tábor”, az „urbánus” sajátos művészi erejénél és alkotó hatásánál fogva a magyar művészi társadalom huszadát, tizedét adja, teszi ki. Ja, hogy a *hatalomban*, a költségvetés forrásainak megszerzésében, az „osztzkodásban”, a nyugati pénzügyi, szellemi kapcsolatok monopolizálásában tényleg ők a másik – matematikai – fél, sőt, több mint fél?! Ja, hát persze, éppen itt a lényeg. Éppen ez fáj idestova kétharmad százada a nemzeti kultúra szűkösre szabott világának. Ez nem más, mint *monopolisták* helyzete a kultúrában is – s persze a kultúrát továbbító médiában, amely „eldönti”, hogy ki kell neki, ki az „érték” (az ő értéke), eldönti, hogy kit dönt le, s kit emel fel, akár a semmit is a semmiből, fel, a kizárólagos égbe. Ahova a fantáziátlan „népi” szem már nem is lát.

A hatalom nem tizedrész, nem huszad náluk – a hatalom az övéké az irányításban, s eldöntik, milyen mértékben osztják meg. Az osztásból legfeljebb a nemzeti kultúra elitjének csúcsa részesül, a nagyon széles értelemben vett nemzeti ér-

telmiség egyáltalán nem, mintha nem is volna. Kormányzásának 4 éve alatt a FIDESZ nem tudott ezen változtatni, annak ellenére sem, hogy 1998-as kormányra kerülésének legfőbb szellemi erői éppen a nemzeti elit legjobbjai voltak, mögöttük pedig ott állt a százezres értelmiség, mint szimpatizáns, mint választó, mint lelkes és hű hívetek. S csalódtak, s visszahúzódtak. Aztán a polgári körök szerveződéskor még egyszer megmutatták erejüket, mely a végén a semmibe enyészett e tekintetben.

A FIDESZ adósa a nemzeti értelmiségnek, a kultúra és az elit művészet világának. Még csak kapott tőle, még nem adott. S tudom, hogy személy szerint Te – jóvágású magyar emberként – nem szeretsz adós lenni. *Makovecz, Sára, Csoóri, Finta, Szokolay, Kő, Melocco, Jókai, Cantemus, Kobzos Kiss, Kubik, Györfi, Kallós, a Szentegyházi Gyermekfilharmónia, Böjte Csaba, Kozma Imre, Liszt Ferenc Kamarazenekar, Nyisztor Ilonka, Tamási Áron Színház, Gracza Lajos, Farkas Árpád, Szörényi Levente, Gál Sándor, Jánosi zenekar, Vári Fábrián László, Kocsis Zoltán...* nincs belőlük elég. De ők azért mégis vannak, és utódaik is vannak. Talán vannak?! – de nem engedi látszani őket a kor. Fél a fele. Fél ez a fele, mert cserbenhagyják, hagyjátok rendre, miközben



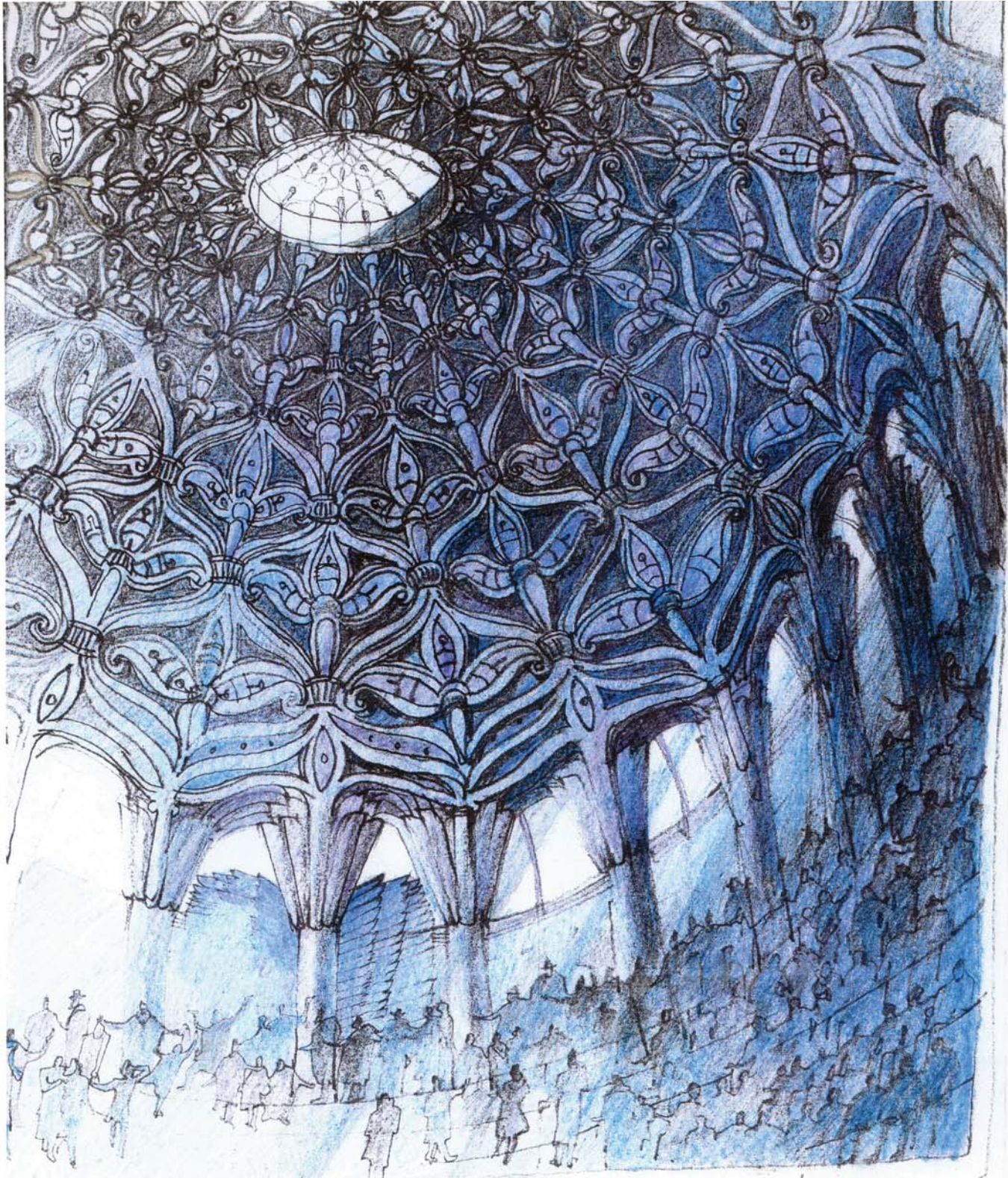
*Hunyadi János szobra a révkomáromi Európa szoborparkban, Gyurcsék Ferenc alkotása*

a másik oldal kis tortaszeletét értő kezek mindig hatalmasra dagasztják. Ha cinikus volnék, azt mondanám – s vannak, akik így is tesznek –, hogy érdemes oda tartozni. Ott tudnak adni is. No, nem a sajátjukból, azt azért nem, hanem abból, amit közös, kitűnően összehangolt erővel kivesznek a magyar állami, és a magyar államnak járó európai kasszákból. Kiveszik, és „önzetlenül” szétosztják egymás között. Bevallom, ez még mindig szimpatikusabb, mint amikor „nemzeti-konzervatív” jelszó alatt tehetségtelen pitik, kis zsupori „gyűjtögetők” csak azért vesznek ki – ha és amikor tehetik –, hogy megtartsák maguknak, talán néhány fős érdekközösségüknek. Adni tudni kell, ha (vissza) kapni akarsz – ezt a liberális-urbánus gépezet összességében jól tudja, begyakorlottan teljesíti.

A FIDESZ adós a nemzeti kultúrának. Úgy tekint legjobbjaira, mint akiknek az a dolga, hogy támogassák a FIDESZ-t, hisz „érdekeik egybeesnek”. Nem az a dolga... A dolga a maga művészete, az alkotás, s akkor is a nemzetét

szolgálja ezzel, mégpedig örök érvényűen, ha ki sem ejti a FIDESZ nevét, a politikát pedig megveti. De a magyar művész nem ilyen ráadásul. Szövetséget keres(ne), hű marad(na), szolgál(na) a népe javára. Becsülete, azaz megbecsültsége azonban semmi. Játékszer, hivatkozás, és persze aki a tűzhöz közel áll, annak jut díj, érem, kitüntetés, színpad, egy kevés... Itt is nagyon vigyázva arra, „nehogy aránytalanság legyen, s megsértsük a másik oldalt, érzékenységét”.

Arányokat az aránytalanságok helyett, igazságot a lenyúlás helyett, érdemnek érdemet! S hogy ezt ki dönti el? Nos, ez tényleg nagy és fontos kérdés. De bízzuk rá a józan sorsra – HA, de csak akkor, HA a *nemzeti kultúra*, az elit, és a tágas, a *határon belüli és a határon túli*, saját erejéhez, alkotásaihoz, létszámához, múltjához és jövőjéhez képest, szemmel is jól láthatóan, erejéhez méltóan van jelen a kultúrát, a társadalmat irányító szférákban: ahol dönthet, s nem róla döntenek, ahol nem fele, nem negyede, nem bérence és



*Makovecz Imre rajzolt álma, a Szentek és kárhozottak – a Felső-Krisztinavárosi templom rajza*



*Búza Barna: Tavaszi ölelés*

nem bértollnoka senkinek, hanem ahol ő a magyar kultúra és művészet, *egység és önállóság abban, ahogyan magyar alkotó*. Nem ép az a hatalmi struktúra, amely nem hozza helyzetbe – döntő, a folyamatokat eldöntő erővel – a saját szellemi-alkotó bázisát a nemzet léptékében.

*Gubcsi Lajos*

*A Magyar Művészetért Díjat kapják 2008-ban:*

Ádám Gyula fotóművész, Csíkszereda  
Benedikty (Horváth) Tamás író  
ExperiDance társulat – Román Sándor  
Herczku Ágnes népdalénekes  
Jandó Jenő zongoraművész  
Kévés György építész  
Litomericzky Nándor építész – Felvidék  
Lóránt János Demeter festőművész  
Miklósa Erika operaénekes  
Polgár Rózsa gobelinművész  
Tarr Béla filmrendező

*A Magyar Művészetért – Bubik István-díj:*

Tóth Tibor Révkomárom

*Bartók Béla-emlékdíj*

Jászói apátság, Bartal Tamás apát -Felvidék  
Bálint Erzsébet, Klézse, Moldva  
Haszmann Pál Múzeum, Háromszék, Csernáton

*Kodály Zoltán-emlékdíj*

Petrik Szilárd, a kassai Thalia Színház  
színművésze  
Ookuma Nobuko és a Machida Kodály kórus –  
Japán  
Tanimoto Kazuyuki, a Japán Kodály Társaság  
volt elnöke  
Kodály vonósnegyes

*A Magyar Művészetért Tiszteletbeli Emlékérmét kapja  
Révkomáromban a gálán:*

Gubcsi Lajos Levente  
Magyar Művészeti Akadémia

*A laudációk:*

*Ádám Gyula*

A Magyar Művészetért Díjat az elmúlt 21 évben a fotó kategóriában a legnagyobbak kapták, köztük a legnagyobb is, az Erdélyből származó Korniss Péter. De adósok voltunk magának Erdélynek, s most megtaláltuk, személyes élmények és megfigyelések alapján is azt az erdélyi, székelyföldi fotóművészt, aki a magyar titkok legmélyebbikét, a csángók világát a leghűbben és a leghűségesebben tárja elénk: Ádám Gyulát. S rögtön kezdjük az ars poeticával, ahogyan az Új Keletben ő maga megfogalmazta 2006-ban:

„Sosem azért fotózok, hogy díjat, vagy bármilyen elismerést kapjak érte. Igyekszem nyitott szemmel járni, és mindent megörökíteni, amiről úgy vélem, hogy idővel dokumentum értéke lesz.

Pályázatokra sem szoktam képeket küldeni, mert fotózáskor rendszerint annyira mély, személyes kapcsolat alakul ki az általam fotózott emberekkel, hogy megálázónak tartom, ha egy zsűri elemezzeti, „ízekre szedi” a megörökített témát.”

Azt e közben se hallgassuk el, hogy Ádám Gyula a Magyar Fotóművészek Világszövetsége szervezte VI. Nemzetközi Magyar Fotóművészeti Pályázaton, azaz a világon élő valamennyi magyar hivatásos fotósnak meghirdetett seregszemlén első díjat nyert, 105 alkotó 437 fotója között. S ugyancsak nemrég elnyerte a Balkán Hangja fotópályázat első díját is, egy kászoni hegedűst megörökítő felvételével.

A nyáron sok helyszínen figyeltem Ádám Gyula és másinája kapcsolatát az emberekkel, ekkor született meg a döntésünk is a mai díjról. Elbűvölt, ahogyan ismeri a Székelyföld, a gyimesi és a moldvai csángók világának minden talpalatnyi földjét és a föld minden talpasát. Nem véletlenül a Székelyföld című folyóirat grafikusa a Csíkkarcfalván született, 47 éves fiatalember, 2000 óta Csíkszereda Pro Urbe díjas művésze. Sok kiállítása közül nekem őt leginkább a 2004-es szeredai idézi: „Hegyen-földön járogatok vala”, melyet a Csángó Na-

### *Ádám Gyula erdélyi, moldvai világa*



*Betlehemes*



*Csángó tor*



*Valamikor...*



*Utolsó út*



*A föld szíve*

pok keretében mutatott be. Nálam sokkal illetékesebb György Attila, aki 2003-ban a „Hogy tudja meg az egész világ” című kiállítás katalógusában többek között így írt: „Ádám Gyula csángóinak szemébe beleégett a napfelkelte. Úgy tekintenek ránk ezek az emberek, mint akik utoljára néznek: olyan tisztán, olyan őszintén, akkora lemondással. Mert ahol a szó idegenné válik a szájban, ahol a fül bezárul az anyanyelv előtt, ott már csak a szemek beszélnek. Onnan világít az a kevéske tűz, amit évről évre, lopva sikerül hazamenteni az égi tűzből, a nap fényéből...”

Mezítlábas gyerekeket, rőzsét cipelő anyókákat láthatni ezeken a képeken – a boldogabb európai népek meséinek kihalt szereplőit. Itt élnek ők, Meseföldön, Csángóországban, ahol még mindig három nap az esztendő, a legkisebb fiú mindig elmegy szerencsét próbálni, s a sárkány nap mint nap elragadja áldozatát.

Csak a királyfik, a hercegek hiányoznak végképp. Ádám Gyula képeiről elcsángáltak a férfiak – valahol messze építik a várakat, hült helyük maradt csak az asszonyok oldalán.

Az asszonyok azok, öregek és fiatalok, menyecskék, anyókák és kislányok, akik a hátukon hordják a keresztet és a méhükben az eljövendőt – asszonyi hivatásuk

teremtő súlyával. Ha rajtuk, csak rajtuk múlna, már régen megszülték volna a boldogabb jövődöt. Azzal a hat-hét gyerekkel együtt...”

Mondom én, mondanám én a feministáknak, de nem mondjuk, úgysem értik: egyszer majd elküldjük nekik is Ádám Gyula képeit. Isten éltesse a székelyeket, a csángókat a Te Magyar Művészetért-díjad fényében is.

*Benedikty Horváth Tamásnak* – és Ádám Gyulának is – különleges helyszínen, különleges időpontban adtuk át a díjat egy külön neki és Szuvenir című 56-os regényének szánt ünnepen, ahol Erdélyi György a mű legmegrendítőbb részeit idézte, s Kobzos Kiss Tamás énekelt meg a hősokeket, a múltat. Maga ez az ünnep volt a laudáció: *október 23-án, a forradalom estjén Sepsiszentgyörgyön* a Gábor Áron teremben, ahol a székelyek a 48-as forradalom mellé álltak egykoron. (Könyvünk végefelé közöljük az író emlékeket idéző levelét.)

Az *Experidence és Román Sándor* hasonlóan fenséges környezetben, a fertői Esterházy-kastélyban vette át a díjat fellépésük alkalmával.

#### *Herczku Ágnes*

Ha magyar népzeneről, illetve világzeneről van szó, Herczku Ágnes megkerülhetetlen személyisége a műfajnak, holott azon előadók közé tartozik, akik „civilként” kerültek a színpadra: hétéves kora óta tanult zenét, majd dzsesszbalettet és néptáncot, mégsem készült hivatásos színpadi pályára. 1997-ben került a *Honvéd együttes* tánckarába, itt kezdődött el a táncos párhuzamosan hivatásos énekesi pályafutása is. Hihetetlen affinitása a különböző műfajok iránt rendkívül gyorsan a magyar ethno-kortárs énekes mezőny csúcsára emelte. 1998-tól 8 évig a *Fonó zenekar* tagja, 2006-tól 2008 őszéig a *Szalonna és bandája* énekes, 2002-től pedig a *Magyar Állami Népi Együttes* szólólistája. Megszámlálhatatlan hazai és külföldi produkció és számtalan lemez fűződik a nevéhez.

Az autentikus népdaléneklés mellett több, különböző műfaj zenészeivel dolgozott együtt, például: Vasvári Pállal, Nikola Parovval, Bornai Tiborral, Borbély Mihállyal, Herbie Mannel, Dj Palotaival, Juhász Gáborral. N. Parovval, a *Naplegenda* című produkció megszületése óta (1999) folyamatosan dolgozik, jelenleg a *Nikola Parov Quartet* énekes.

Tehetségét és tudását több rangos díjjal ismerték el:

3 *eMeRTON-díj* (1999– a Hungarian Worldmusic Orchestrával az „Év felfedezettje”, 2003– az „Év folkénekes”, 2006– a Fonó zenekarral az „Év Folkegyüttese”); *Fonogram-díj* a Balkan Fanatikkal; *Choc de l'année* és *Kodály Zoltán-emlékdíj* a Fonó zenekarral, és a *Bartók Béla-emlékdíj* birtokosa.

Az elmúlt két évben olyan kitűnő produkciókban vett részt, mint a 2006-ban a Művészetek Palotájában bemutatott *Szájról szájra* produkció, ahol Bognár Szilvivel, Szalóki Ágival és Palya Beával énekelt, vagy a 2007-ben megjelent egyedülálló és úttörő vállalkozásnak beillő Bartók-lemez, ahol *Bartók Béla népdalfeldolgozásait* Kincses Margit és Djerdj Tímea zongoraművészek kíséretével autentikus előadásmóddal szólaltatja meg, valamint Pál István „Szalonna” *Örömmzene* c. lemezén énekelt a Kárpát-medence legszebb dalaiból. 2007-ben nagy sikerrel mutatta be „*Arany és kék szavakkal*” című szólóestjét a Nemzeti Táncszínházban, melynek zenei gerincét az azonos című szólóalbuma adja. Jelenleg a Magyar Állami Népi Együttes *Labirintus* c. új műsorán, valamint a Bartók-lemez színpadi adaptációján dolgozik Silló Sándor rendezővel és Horváth Csaba koreográfussal.

#### *Jandó Jenő*

A briliáns magyar zongorista generáció egyik tagja világszerte ismert művész, hiszen hatalmas diszkográfiát mondhat magáénak, többek között Beethoven és Mozart teljes zongoramuzsikájából csakúgy, mint Bach, Bartók, Haydn, Liszt és Schubert kamarazenejéből. Jandó Jenő 1952-ben született Pécsen. Hatévesen, édesanyja irányításával kezdett el zongorázni, majd tanulmányait 1960 és 1968 között a pécsi zeneiskolában folytatta Weininger Margit és Polgár Mariann irányításával. 1968-tól a Zeneakadémián Nemes Katalin, Kadosa Pál és Mihály András növendéke volt. 1973-ban megnyerte a Magyar Rádió Zongoraversenyét, amelyet több külföldi versenygyőzelem követett, többek közt a milánói Dino Ciani, a versailles-i Cziffra György és a sydney Nemzetközi Zongoraversenyen. 1974-ben diplomázott, azóta a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem tanára, egyetemi docens. Nemzetközi karrierje a 70-es évek elején indult: Európa számos városában fellépett, de eljutott az Egyesült Államokba és Japánba is. Olyan karmesterekkel dolgozott, mint Ferencsik János, Fischer Ádám, Kocsis Zoltán, Lamberto Gardelli, Ligeti András, Giuseppe Patané, Peskó Zoltán, Jurij Szimonov és Antoni Wit. Nemzetközi

szaktekintélyek számos albumát részesítették elismerő kritikában olyan folyóiratokban, mint a Gramophone, a Fanfare, a CD Review, vagy a Penguin Guide. Liszt műveiből lemezre játszott egy válogatást a zeneszerző saját hangszerén. 1992-ben a Liszt Társaság Nagydíjával jutalmazták egy Magyarországon készült felvételéért, amelyen Liszt posztumusz zongoraversenyét játssza. Lemezre vette Bartók összes zongoraművét, Beethoven összes zongoraszonátáját, Mozart összes zongoraszonátáját és zongoraversenyét, J. S. Bach Wohltemperiertes Klavier-ját, Haydn összes zongoraszonátáját, Grieg, Schumann, Dvořák és Brahms zongoraversenyeit, Liszt és Schubert zongoraműveit. Pályája során számos elismerésben részesült, 1980-ban Liszt Ferenc-díjat, 1987-ben Érdemes Művész címet, 1995-ben Bartók-Pásztory-díjat, 1997-ben Kossuth-díjat, 2004-ben Magyar Klasszikus Zenei Díjat, 2006-ban Bartók Béla-emlékdíjat kapott. *Jandó Jenő szavait idézzük:* "A mesterművekhez kellő alázattal és tisztelettel közelítve próbálok egyéni hangvételt megütni.

A szerzőkhöz való maximális hűséggel igyekszem a saját egyéniségemre formálni a műveket." Ezernyi helyről idézhetnénk Jandó Jenőről, most mégis egy olyan részletet választunk, amely látszólag eltér a zenétől. A Muzsika című folyóirat 1999. évi számából idézünk – ehhez röviden arról, hogy mi is az Életház: az *Életház-program*, illetve ennek keretén belül a *Harmónia Életotthon(ok)* létesítésének terve a 90-es évek végén alakult ki, ahol művészek, művésztanárok és zenepedagógusok sérült, értelmi képességeikben akadályozott, tizennyolc éven felüli hozzátartozói találhatnak majd hétvégi, napközbeni vagy végleges lakóhelyre.

„Szeretettel üdvözlöm és támogatom az Életház létrehozását. Kívánom, hogy az alapítók legyenek szikrák, akik lángot lobbantanak a sötétségben, s létrehozzák a fényt, amely beragyogja az Életház lakóinak életét.” 1998 februárjában Kobayashi Ken-Ichiro e szavakkal és Haydn A teremtés című oratóriumának néhány ide illő sorával adta tudtára Vargha Katalinnak és Varga Istvánnak, hogy nevét adja a kezdeményezéshez. A Nemzeti Filharmonikusok örökös tiszteletbeli elnökét jeles személyiségek, muzsikusok sora követte. A Jandó Jenő-Takács Tamara művészpár volt az első: úgy állt az ügy mellé, hogy nemcsak lélekben, adománnyal is támogatta a programot. Szóljon a Jandó Jenőnek átadandó A Magyar Művészetért Zenei Díja az együtt érző szívekhez is 2008-ban.

### *Kévés György*

A laudációk egyik nyelve értelmi, a másik, a mélyebb érzelmi. Én most néhány szóval az előbbire vállalkozom, hogy aztán átadjam a szót a magyar művészet néhány nagy, jeles alakjának, hogy folytassák a laudációt mélyebb hurokon. Minden időben új szemléletet sürgetett a magyar építészképzésben Kévés György építész. Most, hogy A Magyar Művészetért Díjjal szeretnénk megköszönni életműve eddigi szakaszát, fülünkben cseng az, amit 2007-ben, a Kossuth-díj átvételekor nyilatkozott: „Nem vagyok a díjak büvöletében, én a munkának, a feladatoknak éltem mindig is”. Mi most mégis díjjal köszönjük töretlen kitartását, mindig korszerű szellemiséget tükröző alkotásait. „Meg kell menteni a magyar építészetet”, mindehhez „új, korszerű szemléletre van szükség” – vallja. “Át kell alakítani a magyar építészképzést. Nem csak művészeket, tervezőket és statikusokat kell nevelni, hanem üzletembereket is” – vélekedett Kévés György. Szerinte a külföldi befektetők „pillanatok alatt meg fogják enni a magyar építészetet”, és kiszolgáltatottá válik a hazai építésztársadalom, ha nem alakítják át az oktatást. Tiszta szerkesztési elvei és nagyon racionális alaprajzai a 70-es évek hazai építészetének jellemző és mértékadó alapkövei. 1964 óta folytat magánpraxist feleségével, Földvári Évával és legjobb építész társaival. Kévés György elsősorban építésznek és tervezőnek tartja magát, „azt, hogy ez most művészet-e, úgyszólván csak az utókor dönti majd el”. Mégis biztatnánk most a művészet irányában teendő áhítatra, hiszen számára ezt a mostani Magyar Művészetért Díjat nem általában az építész szakma, hanem sok más ragyogó művészi ág felkent művészei indítványozták, már évekkel ezelőtt: színművészek, iparművészek, fotóművészek, s magam is erre készülök már idestova 5 éve. Jelentősebb megvalósult épületei: az esztergomi Művelődési Ház, a fővárosi Siemens Számítógép Központ, a budapesti Széchenyi fürdő rekonstrukciója, a nyíregyházi Repülőgépműzeum és az Orczy Irodaház a fővárosban. Udo Kultermann világhírű amerikai építész mondta róla: „Kévés György építésze nagyon erős hang a művészet nemzeti identitása és a nemzetközi kortárs építészet közötti összhangban.” 1973-ban Ybl-díjjal, 1986-ban Építészeti Nívódíjjal tüntették ki, az International Construction Award aranyszobrát ítelték neki 2001-ben, 2006-ban Diamond Eye Awardot, 2007-ben itthon a Prima Díjat kapta meg. És most következzenek a szívből jövő laudációk a művésztársak

részéről: Kubik Anna, Kobzos Kiss Tamás és Schramek Géza az irodalom, a zene nyelvén köszönti Kévés Györgyöt, a társművészt itt Alpáron, a Tiszánál, Árpád és Zalán földjén, az 1100 éves lakhelyünket idéző megrendítő skanzenben – szándékosan jöttünk ide a díjjal.

#### *Litomiczky Nándor*

Nec arte, nec marte – sem csellel, sem erővel. Az Európa udvar felépítése előtt Komáromot az erőszakkal be nem vehető, hatalmas *erődrendszeréről* ismerték a legtöbben. S ha a történelem levegőjét akarjuk szívni, a Duna és Vág között felépült, mintegy hat kilométer hosszúságú, több tíz hektáron elterülő bástya- és falrendszert gyalog is bejárhatjuk. Lehár, Klapka városa azonban ma már nemcsak a hatalmas erődrendszerrel próbálja csalogatni a turistákat, hanem az *Európa udvarral* is.

“Egy bennünk élő szubjektív Európa-képet akartunk bemutatni, olyat, amelyik a személyes élményeinken alapul” – ismerteti meg velünk művét személyesen Litomiczky Nándor. Az organikus építészet követőjének vallja magát, példaképeinek pedig Makovecz Imrét, Kós Károlyt, Charles Rennie Mackintosht és Dušan Samo Jurkovičot nevezi meg. *Litomiczky Nándor* a Palatinus városvédő és városépítő Polgári Társulás megbízott ügyvezetője is egyben. A Palatinus önkéntes csopor-

tosulás, melyet olyan szakemberek hoztak létre 1999-ben, akiknek közös érdekük Komárom városa kulturális örökségének ápolása, megőrzése. Megkülönböztetett figyelmet szentelnek a történelmi értékű komáromi erődrendszer megóvására, felújítására. Az Euro Investa Részvénytársaság 1999 tavaszán kezdte meg Rév-Komáromban a Zichy palota belső, eddig kihasználatlan udvarának rendezését, az Európa-udvar építését. Céljuk egy olyan építészeti együttes létrehozása, amely számos vonatkozásban kötődik a történelmi Komárom építészetéhez, az itt élő magyarság történelméhez, ugyanakkor egyedülálló alapeszméjének köszönhetően egész Európát megidézi.

A tervek alapján egy középkori hangulatú teret ölel majd körül negyvenhét európai ország és régió építészetét felélevenítő épület, illetve az a hat kapu, amelyet a magyar történelem nagyjairól neveztünk el. A kapukat és két tornyot a magyar történelem jeles alakjainak szobrai – Szent István, Gizella, Szent László, IV. Béla, Könyves Kálmán, Hunyadi Mátyás, Nagy Lajos, Mária Terézia, Luxemburgi Zsigmond – címerei és emléktáblái díszítik. A kikövezett, szökőkutas tér olyan benyomást kelt, mint egy középkori németalföldi vagy Hanza-város főtere. A házak homlokzata más és más nemzet stílusjegyeit hordozza, az egész együtt mégis szerves egységet alkot.



*Makovecz Imre és Litomiczky Nándor, az Európa udvar alkotói*

Nemcsak az idők folyamán államalkotóvá lett nemzetek – norvég, holland, ukrán, észt, olasz, német, román – építményei kaptak itt helyet, hanem az olyan népekéi is, mint a walesi, skót, ciprusi, fríz és az erdélyi magyarság, de még vatikáni épület is van. A magyar ház a szlovák és az osztrák között kapott helyet, utalva az Osztrák-Magyar Monarchia időszakára, a békés egymás mellett élésre és az egymásra utaltságra. Homlokzatát tulipánok díszítik, a tornyát pedig a kilencágú életfa.

Az Európa udvar egyik legmarkánsabb épülete az erdélyi ház, a fejedelemség erőtemplomainak vagy várainak gótikus tornyait idézi meg. Az épület tetején az Erdélyt jelképező nap és hold kapott helyet. Oldalán megtalálhatjuk Erdély és Mátyás király címerét, valamint Kós Károly védjegyét is.

A téren csakúgy, mint a városban, rengeteg a magyar szimbólum. Szobrot emeltek IV. Bélának, Szent Istvának és Gizellának, 2003-ban avatták Mátyásét, Zsigmondét.

„Az épületeken keresztül érzelmeket szeretnénk közvetíteni az emberek felé – nyilatkozta Litomerický Nándor. – Ezért nevezzük az itteni utcákat úgy, hogy Napfivér, Holdnővér utca, Sarkcsillag utcája, Az éneklő tenger utcája. Oly módon akartuk a belvárosba illeszteni ezeket az épületeket, hogy ne legyen bántó. Mintha min-



*Makovecz Imre Révkomáromban, az Európa udvarban, ahol ő Mester*

dig itt álltak volna. Az udvarban található épületek nem meglévő épületek kópiái. Új épületek, amiken érezhetőek Európa egyes részeinek építészeti hatásai. Bizonyos pontokon a mi építészeti megfogalmazásunk érintkezik az organikus, szerves építészettel és a századfordulón divó nemzeti romantikával.” S most, A Magyar Művészetért XXIII. Díjátadó Gáláján együtt ünnepehetjük Makovecz Imrét és Litomerický Nándort. Szép szimbólum.



*Mihály Gábor Erzsébet királyné című szobra a révkomáromi Európa udvarban*



*Az Európa udvar Révkomáromban, építész: Litomiczky Nándor. Az Európa udvarban látható a tisztaságot jelképező fehér színű Vatikán háza a Szent István kapuval, Szent István király és Boldog Gizella királyné szobrával (Csütörtöky András műve), a kapu fölött első királyunk által veretett pénzérme domborműves ábrázolásával, valamint a tető legmagasabb részén elhelyezett Szent Korona ábrázolással, amit uralkodónknak II. Szilveszter pápa adományozott.*



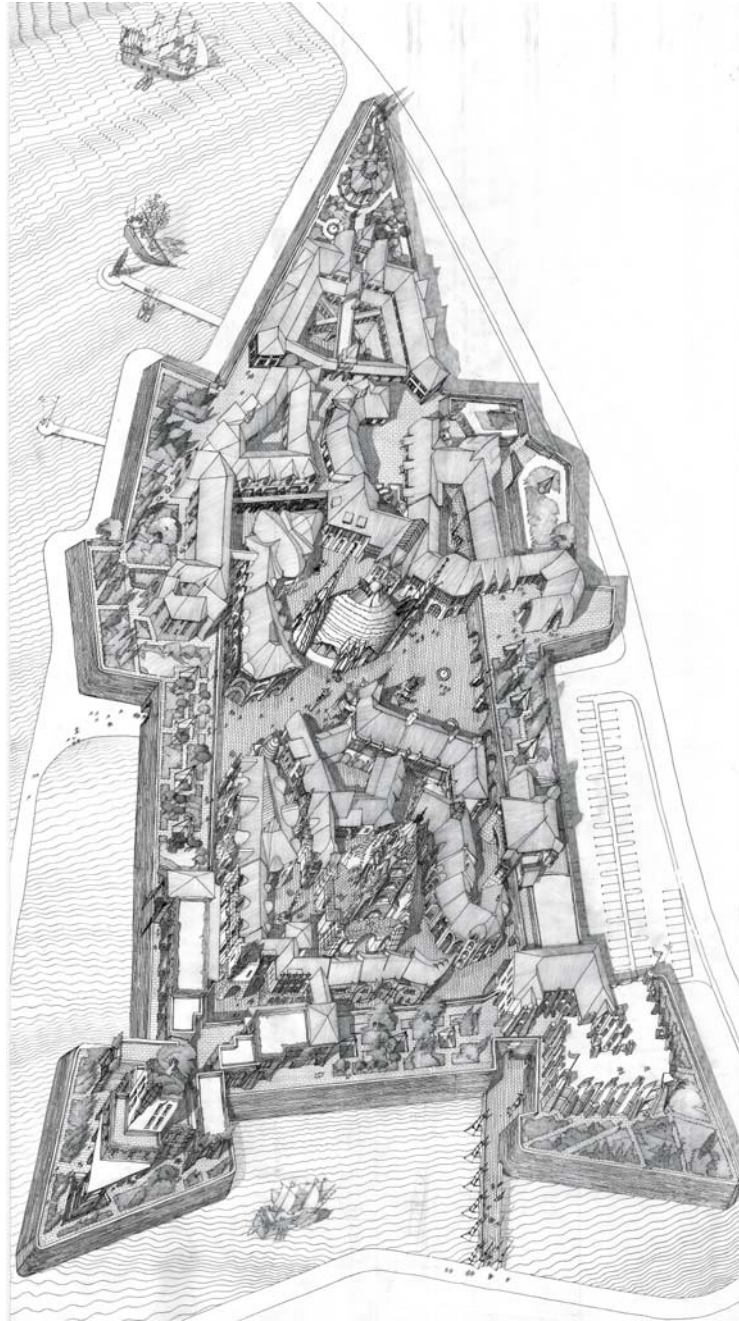
*Felvidék, Villa Oraculum Királykán, építész: Litomiczky Nándor*



*A Napfivér és Holdnővér háza, Ekeli Rétek, építész: Litomiczky Nándor*



*Szent István király szobra Komáromban, szobrász: Győrfi Lajos*



*A Komáromi Vár beépítési terve (Komárom, építészek: Makovecz Imre – Litomiczky Nándor – Siklósi József és a Kós Károly Egyesülés építész kollektívája)*

*Lóránt János Demeter*

70 évvel ezelőtt született Békésszentandrásan a falu hú fia, festője, ezért vagyunk ma itt, a helyszínen A Magyar Művészetért Díj átadása céljából. 1970-ben Rippl-Rónai díjat kapott, 1972-ben Munkácsy-díjat, 1988 óta érdemes művész, számos város, alkotó közösség, kiállítás díját mondhatja magáénak. A 60-70-es évek festészetének egyik legeredetibb művésze, felfogása rokon a vásárhelyiek realista világával.

Szuggesztív kifejezési eszközeivel a végtelenséget sejtető kopár tájakat jeleníti meg, a folyóparti ösvilágot, s ezekben gyakran feltűnnek kedvencei, a magányos kis emberek, alakok. Mednyánszky, Nagy István figurális festészetét fejleszti tovább és teszi sajátjává: megteremti a tömbös, magukba roskadó, zárkózott lényeket, egész világgá formálja őket, őket, akik a föld gyermekei, de valamiért nagyon elhagyatottak. Ezt fejezik ki monokróm szürkés, okkeres felületei, s álomszerű misztikát varázsol az alak és a szín.

A 80-as évektől gazdagodik színvilága, Csontváry eleven színek kultuszát véljük viszontlátni, a szürrealis komponálásban, az ironikus emberfelfogásban talál új stílust. De konzekvens marad, realista az olajfestészetben, a grafikában, a vízfestészetben egyaránt. Linz, Prága, Berlin, Pozsony, Bécs, Zürich, Leiden, Kassel látta képeit az egyéni kiállításokon, s Lipcse, Bazel, Havanna, Kassa, Sao Paulo, Velence, Krakkó, Delhi, London, Szófia, Lublin képtárai a csoportos kiállítások részeként. „Szigorú emberségét”, „kívülről befelé haladó festészetét” említik elemzői. Sokan úgy vélik, magányos, szuverén egyéniség. Kő Pál azonban felhívott, és azt mondta: „nagyon jó srác, a díj a lehető legjobb kézbe kerül”.

*Miklósa Erika*

19 évesen – minden idők legfiatalabbjaként – szerződtek a Magyar Állami Operaházba. Talán éppen ezért szakította meg karrierjét 1996-ban, hiányérzete volt, tanulni vágyott. Előbb Philadelphiában, azután Milánó-



*Lóránt János Demeter: Hazatérés, a MM Élőtárlatában*

ban képezte magát ösztöndíjasként. 1999-ig az operaházunk tagja, ahol a szoprán szerepek egész sorát (Lucia, Gilda, Konstanze, Norina, Oscar, Adél) éneklte, de nem találja a helyét, így ismét útnak indul. Miklósa Erika Mozart Varázsfuvolájának Éj királynőjeként többször körbeutazta a bolygót. Világhírnévre tesz szert, nemzetközi meghívások tömkelegével és háromszáz előadással a háta mögött ő válik a legkeresettebb művésszé ebben a szerepben.

Lakhelye mindvégig Magyarország, elmenetelen soha, hazajövetelen állandóan gondolkodik. Honvágyas típus, egy bakonyi kis faluban él. Szüksége van a magyar levegőre és a magyar földre. Zeneakadémiai végzettsége a mai napig nincs, felkérései viszont 2011 februárjáig vannak. Éj királynőjeként megkeresést már csak néhány helyről fogad: München, Párizs, London, New York. Koncertek és más szerepek mellett a Varázsfuvola vált a hobbijává.

„Megcsináltam a karrierem, ám mindvégig sportoló maradtam. Mindegyik előadás olyan, mint egy verseny, amit meg kell nyernem, vagy legalábbis a legjobbat kihozni magamból!” – vallja magáról Erika. Mindent elárul az, ahogyan eszményképéről vélekedik, azaz arról, „hogyan ki a DÍVA”:

„Egy ünnepezt énekesnő, akinek a hangi adottságain túl személyéhez különleges rezgés társul. Az ilyen művészt megőrülnek az emberek, nem engedik le a színpadról, véget nem érő tapsviharban részesítik, aláírást kérnek tőle, körbe rajongják, bármerre is jár, sosem lehet egymaga. Az operavilágnak egyetlenegy ilyen komoly dívája volt idáig: Maria Callas. Nekem Ő az örök díva.” Miklósa Erikának – sok más díjunkhoz hasonlóan – a Művészetek Palotájában nyújtottuk át a díjat.

*Polgár Rózsa* – laudáció a művésztársak szemével

Szabó Magda, mint írja, testvérként küldte az alábbi sorokat egy Polgár Rózsának írt levélben 1993 őszén, tehát másfél évtizeddel ezelőtt, s ma is ezt tartjuk a legszebb gondolatnak, ezért idézzük itt, a Károlyi palotában, a Petőfi Irodalmi Múzeumban Polgár Rózsa tiszteletére rendezett díjátadó esten:

„*Rózsám, Kedvesem,*

az alkotó azért van – lehet – közelebb Istenhez, mert kapott egy aranyatomot a Legfőbb Művésztéremtő erejéből. Szembesülnünk önmagunk termésével gyönyörű és riadalmas; Isten figyel a hátad mögött, mit tettél, mire jutottál a táalentumoddal. Érezd ki soraimból a testvér affi-

nitását, a rokon művész nagybecsülését és a reményt: hosszú és mindenkinek örömet és gazdagodást hozó utad jelentős állomásán nézel szembe a közönséggel. Ne csak nagy sikered legyen, az kevés. Sose hagyjon el látomásaid megvalósításában a nagy Ihlető, a Legfőbb Művész. Igaz szeretettel gondol rád *Szabó Magda*.”

És mert itt állunk, a Petőfi Irodalmi Múzeum gyönyörű termeiben, itt, ahol éppen egy éve egy másik nagy írónőnek, Jókai Annának adhattuk át az Árpád fejedelem-díjat, idézni szeretném *Jókai Anna* méltató szavait:

„... Polgár Rózsa európai művész, aki nemzetének sajátosságait nem fél alkotássá emelni: tudja, hogy az Európába tartozás nem felhígulást jelent, nem az önértekek feladását, hanem éppen azt a képességünket, hogy megsemmisített tapasztalataink által gazdagítsuk ezt az Európának nevezett térséget, még hozzá úgy, hogy a Föld bármely pontján élő kereső, tépelődő embernek is mondjunk valami érvényeset...”

Polgár Rózsa nemcsak a valódit szövi egy második valósággá, hanem a valódi mélyén rejlő érzelmi, értelmi igazságot vetíti ki – ő a látomást alázatosan fogadó, de a látomást az anyagba merészen áttevő ember. Sugallat nélkül nincs hiteles művészet...”

Hozzátehetjük: Polgár Rózsa 1982-től hosszabb időt külföldön élt, s nagyszerű alkotó periódust teremtett ott, egyéni kiállításai gazdagították Svájc, Párizs, Frankfurt, Kassel, Ulm műtermeit.

Nem csupán megismerte Európa szellemi mozgásait, hanem minden külföldi szakértői szem számára világosan és érthetően fejezte ki sajátos hazai gondolkodását.

S folytassuk az ugyancsak Magyar Művészetért-díjas *Schéner Mihály* elismerő szavaival:

“Meglehettem Polgár Rózsa népszerűségét kollegái között is, melyet közvetlenségével és szakmai tekintélyével vívott ki. Szeretjük őt, és ő szeret bennünket. Rózsa ugyanis rendkívül színes egyéniség.

A gobelinszövés egyedülálló színszöveget jelent, mert kisméretű színpáciumokban (melírozással) építi fel színvilágát a sík felületeken. A festészetben és azok területein csak kivételes kolorista alkotók képesek erre a decens színcsodára, mint Bonnard, Morandi és a magyar származású, Párizsban élő tacheista, Hantai Simon. Nekem az aratásra érő gabonaföldek táblájának szelíd és acélos sztereometriáját idézi. Polgár Rózsa meggyőző és állhatatos következetességgel mutatja be a magyar népsorsát, mindig az ő népének és arche-kincsének szellemé-

ben, a szövönök alázatos fáradhatatlanságával, a szántó-  
földeken vető és arató emberhez hasonló öntudatos,  
büszke önerővel, mert tudja, hogy munkájával Istent és  
az ő népét szolgálja.”

És Schéner Mihály gyönyörű képével visszatértünk Sza-  
bó Magda gyönyörű soraihoz, a kettő közötti végtelen  
úton szeretettel köszöntjük Polgár Rózsát e termekben,  
melyekben annyi éven át nyújtottuk át díjainkat.

„Az Istennek viselőse” a címe *Polgár Rózsa* gobelin ki-  
állításának a Károlyi palotában. A „Magyar költők versei  
és Polgár Rózsa alkotásai” alcím túl szerény a látható va-  
lósághoz, a kéz alkotóerejéhez, a kéz és a lélek  
összefüggéséhez képest, ami a kiállító teremben látható.

Zseniális költőink kézzel írott, eredeti versei és Polgár  
Rózsa kézzel festett munkái között tökéletes a lelki  
összhang. *Ady Endre, Juhász Gyula, Szabó Lőrinc,*  
*Babits Mihály* keze írása természetesen megható képet  
ad nagy művészeinkről. De nem kevésbé árulkodó jel  
Polgár Rózsa keze munkája sem. Aki tudja, hány százezer  
mozdulat, öltés, szövés adja a végső képet, a gobelint, az  
megbecsüli a látványt. De nem csupán a munka miatt.

*A Gyűrődés, a Szakadás, a Szorítás* című alkotások a ver-  
sek, a legszebb festmények erejével hatnak. Az *Anyaság*  
pedig betölti a teljes teret: betölti, mint anyánk az életünket.

#### Tarr Béla

Pécsen született 1955-ben, munkáscsaládban nőtt fel.  
Amatőrként kezdett filmezéssel foglalkozni. 1977-től a  
Budapesti Filmművészeti Főiskola hallgatója volt ren-  
dezői szakon. 1981 és 1990 között a Mafilm rendezője,  
1981-ben más rendezőkkel közösen megalapította a Tár-  
sulás Stúdiót, amely négy évig működött. Két évzede  
együtt él vágójával, Hranitzky Ágnessel, akit filmjei  
társrendezőjének tekint. 1987-től működik együtt Krasz-  
nahorkai László regényíróval. Filmjeit nagy sikerrel  
mutatták be többek között Franciaországban, Olaszor-  
szágban, Izraelben, Kanadában és az Amerikai Egyesült  
Államokban. Utolsó filmje egy Georges Simenon-mű  
alapján készült alkotás, *A londoni férfi*. 2007 májusában  
a Cannes-i Fesztiválon *A londoni férfi* benne volt a  
hivatalos versenyprogramban. Szabó István *Hanussen*  
című filmjének 1988-as meghívása óta nem volt magyar  
játékfilm a fesztivál legfontosabb szekciójában.

Idézetek *Stéphane Bouquet: Tarr Béla tündöklő útja*  
című írásából:

Az ELSŐ KORSZAK. A címek eleget árulnak el arról,

milyen szándékok is mozgatnak egy-egy társadalmi kap-  
csolatot: *Családi tűzfészek, Szabadgyalog (L'Outsider,*  
1980, az egyetlen film, amely nem szerepelt a retro-  
spektív vetítésen), *Panelkapcsolat (Rapports préfabri-*  
*qués,* 1982). Magától értetődő, hogy ezek a kapcsolatok  
törekények (egy nőt kiközösít a saját családja; egy férfi  
boldog, hogy elhagyhatja az övéit). Olyan gyorsasággal  
esnek szét, mint ahogyan a panellakások mállanak el idő  
előtt; a filmek elképesztő pontossággal követik a pusztulás  
folyamatát, miközben az alkotói korszak utópisztikus  
horizontja mindvégig ugyanezen kapcsolatok ál-  
landósága marad.

MÁSODIK KORSZAK. Az *Őszi almanach* (1984) című  
film, amely egymagában jelenti a rendező második alko-  
tói korszakát, radikális felütéssel indul. Először el-  
hisszük, hogy a filmen látott emberek emberiek, majd rá-  
jövünk: mindez valójában nem más, mint szörnyű kép-  
mutatás, ahol minden cselekedetet két érdek motivál:  
Hédi pénze és Anna teste. E jól ismert örök igazság (tehát  
hogy mindennek a motorja a pénz és a szexualitás) ebben  
a filmben attól válik kegyetlenné, hogy a férfiak hiába is  
próbálnának ennek ellentmondani, rabjai maradnak e  
kettős érdeknek. Sem az erkölcsiséget, sem a cse-  
lekedeteinket nem választhatjuk. Egyszerűen túlélni kell.

A HARMADIK ÉS EGYBEN UTOLSÓ KORSZAK.  
Tarr Béla harmadik – legkésőbbi és leginkább magával  
ragadó – korszakának két első filmjére is rányomta a bé-  
lyegét a zárka-tér elmélet. *Sátántangó*, a Sátán tangója  
(egy szegényes kocsmában rendezett mulatságról van  
szó) is ismétlésre, reprodukcióra kényszeríti az embere-  
ket, kizárva az újnak, a változtatásnak, a szabadságnak  
még a gondolatát is.

*A Kárhozat* vége felé egy elhagyatott faluban rendezett  
mulatságot látunk. A férfiak és a nők kézen fogva kör-  
betáncolnak a helyiségben. Forognak. Minden csupán  
arról szól: a dolgokat a befejezésükig kell követni; s egy  
pillanatban elérkezik, amire vártunk; a mulatság véget  
ér, az ünnep után minden széthullik.

Ide sorolhatjuk 2004-ből a Prológust – Visions of Europe  
alcímmel, és 2007-ből *A londoni férfit*. Tarr Bélát idézve  
Cannes-ből, a sajtótájékoztatóról:

„A londoni férfi a magányosságról, egy más élet lehetőse-  
gének kísértéséről és az emberi méltóságról szól, nem

pedig arról a táskáról, amely a történet középpontjában áll... a film nem szomorú, hanem realista.

Ha pesszimizták lennénk, rég felakasztottuk volna magunkat, a gesztus, hogy filmet készítünk, azt jelenti, hogy optimisták vagyunk.”

#### Tóth Tibor

Húsz, színházakban eltöltött évad után veheti át A Magyar Művészetért - Bubik István-díjat Tóth Tibor színművész, a Komáromi Jókai Színház most 55 éves igazgatója. „Nem nagyon foglalkozom a díjak fontosságával, de ez kicsit más. Bubik Istvánnal nagyon jó viszonyban voltam, többször fel is léptünk együtt. Az egyik színészolimpián hatalmasat vívtunk egymás ellen, meg is sebesített a combomon. Nagyon sportszerű ember volt, egyéniség. A színpadon és az életben is. Egyike volt azoknak a keveseknek, akik szívükön viselték a határon túli magyar színházak és színészek sorsát. Általa megtisztelve értékes ez a kitüntetés.” – nyilatkozta Tóth Tibor. A Szigligeti Színházban a Háztűznézőben, a Soproni Petőfi Színházban a Kaméliás hölgyben, a Békés Megyei Jókai Színházban, a Kisvárdai Várszínházban a Zách Klárában játszott szerepei után itt, a Jókai Színházban láthatta a közönség a Chicagóban, a Patikában, a Macskabajban, a Karamazov testvérekben. S persze az igazgatói teendők, amelyek mellett most Kodály Zoltán Hány János című daljátékában játssza a címszerepet, s meglepő, egyben szépen hangzó megállapítása szerint:

„Hány János alkalmas lehet a *magyar nemzeti tudat* felvállalására és továbbadására, a tévében látható ostoba, agresszív, meséknek titulált hülyeségeken túl nem árt, ha a gyermek- és ifjúsági közönség találkozik értékes, klasszikus magyar mesehősökkel is. És az sem baj, ha ezeknek a hősöknek van egyfajta egészséges hazaszeretetük, identitás- és magyarságtudatuk, s ha tudnak győzni a rossz fölött. Sőt, adott esetben még igazságosztók is. A felnövekvő nemzedék példaképei lehetnek. Most, amikor annyi fiatal megy külföldre dolgozni, tanulni, és sokan vissza sem térnek, hangsúlyosabb értelmezést kap a darabbeli egyik idézet is, amely így szól: »Nagyabonyban csak két torony látszik. De Majlandban harminckettő látszik. Inkább nézem az abonyi kettőt, mint Majlandban azt a harminckettőt.« Ez a történet hazaszólítja a magyar fiait.”

„55 éve során soha nem volt egyszerű a színház és a benne játszó színészek léte. A régi időkben elképesz-

tő nehézségekkel küzdöttek az akkoriak, de sokkal nagyobb súlya is volt a magyar nyelvű színháznak az 50-60-as években Szlovákiában, és sokkal nagyobb kihívást is jelentett. Kézzele foghatóbb küldetése volt a színháznak: magyarul kellett megszólalni a színpadon, a politikai nyomásból valamilyen módon kilavírozva, a színpadon kellett megjeleníteni az üzenetet. A színpadról kiszólani, kikacsintani nem kis feladat volt. Egy diktatórikus rendszerben – a színházi szakemberek szerint is – sokkal erőteljesebb, markánsabb, sokkal hangadóbb színházat lehet létrehozni, mivel van téma, van mit üzeni. A jelen színészeinek sem sokkal egyszerűbb a helyzete, csak éppen másféle problémákat kell megoldaniuk. Bár napjainkban is van miről szólni, de mindezt sokkal árnyaltabban, finomabban lehet megtenni. Egyre erőteljesebben megy minden a szórakoztatóipar felé, ezt megakadályozni nagyon nehéz.”

„Miért ne lehetne elvetni azokat a dogmákat, hogy mi A KISEBBSÉGI SZÍNHÁZ vagyunk. Degradáljuk magunkat kisebbségi színházzá, de mi nem kisebbségi színház vagyunk, mi egy Európában, Szlovákiában működő magyar nyelvű színház vagyunk. *Vetkőzzük le ezeket a kisebbségi rongyokat*, próbáljunk meg emelt fővel közlekedni az európai színházi világban és közönségünk között!

Természetesen szemmel tartva az itteni közönségigényt, hiszen részben belőlük élünk.”

A bor című falusi történet idei kisvárdai sikere, a földijelezte útjuk értelmét, s most az ugyancsak Magyar Művészetért-díjas Vidnyánszky Attila hívta meg az Énekes madár című darabba. „Természetesen hízelgő a felkérés, hiszen Vidnyánszkyt a magyar színházművészet egyik legjelesebb képviselőjének tartom. Méhes László is szeretné, ha részt vennék a Primadonnák című előadásában.”

Lapinterjúban idézik egyik korábbi nyilatkozatát, miszerint az a jelszava, hogy „jobb oroszlánként meghalni, mint báránként élni”. Mi a helyzet most az oroszlánal? A válasz:

„Nem haldoklik. Már szelídebb oroszlán vagyok, mint tizenvalahány évvel ezelőtt. Megfontoltabb, talán egy kicsit dörzsöltebb is lettem. Maholnap negyvenkét évesen azt még nem merem mondani, hogy bölcsőbbé váltam, csak előrelátóbbá. De ha szükséges, és a helyzet úgy hozza, fényesre tudom fenni a karmaimat. Bármi is értelemben.”

2008. október 23. Gála Sepsiszentgyörgyön a Gábor Áron teremben, ahol a díjazottak:

Ádám Gyula, Magyar Művészetért Díj  
Benedikty Tamás, Magyar Művészetért Díj  
Haszmann Pál Múzeum, Bartók Béla-emlékdíj  
Háromszék szerkesztősége, Árpád-díj

*A Mátyás király-díj*

Az Alapító Okiratból:

Még nem volt tizenöt éves, amikor 1458. január 24-én a köznemesség a Duna jegén királlyá választotta Hunyadi Mátyást, aki ekkor prágai börtönében a halállal nézett szembe. Magyarország egyik legfényesebb korszaka következett királyságának harminckét éve alatt, s nem csupán Bécs – és Alsó-Ausztria – nyögte Mátyás bús hadát, hanem Szilézia és Morvaország, a Balkánt s a magyar Délvidéket marcangoló török, s mindenki magyar földön, aki személyes kiskirályi érdekeit a haza, és a nagy király életműve

kárára akarta kieroszakolni. *A mindenre kiterjedő nemzeti függetlenség és öntudat szimbóluma, utolsó nagy magyar királyunkként kijelölte az újkorhoz vezető utat.* Mátyás uralkodása alatt a központi hatalom megerősítésére törekedett. A maga számára biztosította a vámszedés jogát, a bányák és a pénzverés jövedelmét. Pénzügyi reformot hajtott végre, újjászervezte az adórendszert, s az így megnőtt jövedelmekből jól szervezett zsoldos sereget, új központi hivatalokat állított fel. Döntéseivel a köznemesség politikai befolyását növelte.

Mátyás király bőkezűen pártfogolta művészeteket és tudományt. Híres tudósokat és reneszánsz alkotókat hívott udvarába. Várakat, kastélyokat építtetett, s ezzel is elősegítette a reneszánsz építő- és díszítőművészet, általában a humanizmus magyarországi fejlődését. Kiemelkedő jelentőségű volt hatalmas kódexekből álló könyvtára, a Bibliotheca Corviniana. A magyar néphagyomány, amely egész legendafüzért font Mátyás alakja köré, a törökverő Hunyadi János fiát, mint jó és igazságos uralkodót őrizte meg emlékezetében. A magyar népmesék álruhás királya szembeszállva a gazdagokkal és hatalmasokkal, mindig a szegényt segíti. A nép 550 éve őrzi szívében.



*A Mátyás király szobor*

*Mátyás király-díj Csíksomlyónak, amelyet a kegytemplomban Arthur atya vett át*



Csiksomlyói Búcsú (ifjabb Antall Imre fotói)



*A díjban részesült 2008-ban*

Csíksomlyói Ferences Rendház és a Csíksomlyói  
Búcsú  
Klebsberg Kunó emlékére  
Magyar Nemzeti Galéria  
Magyar Táncművészeti Főiskola Néptánc szak  
Magyar Tudományos Akadémia  
Visegrádi Palotajátékok és a Szent György  
Lovagrend  
• és a Visegrádi Palota 2014-ben

### **2009 – Teljessé válik az MM díjrendszere**

*2009. 01. 10.*

*A Magyar Művészetért 2009-es programja:*

1. *A MM XXIV. Díjátadó Gála*, 11 díjjal 2009 őszén Kárpátalján, Beregszászon az Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színházban október 23-án. A Magyar Kultúra Napja alkalmából nyilvánosságra hozzuk az idei díjazandók névsorát.
2. Az „*IV. Üzenet Erdélyből*” című díszalbum megjelentetése 2009. januárban, a Magyar Kultúra Napján – egyben a Gyulafehérvári Püspökség alapításának 1000. évfordulójára és II. Rákóczi Ferenc erdélyi fejedelem születésének 333. évében.
3. Sok éves – évtizedes – előkészítő munka után megjelentetjük a Kárpát-medencében betöltött ezredéves szerepünkre emlékező *Üzenet Pentalógiát*, s a *Summa* című albummal kiegészítve egy jelentős, *6 kötetes, díszdobozban* megjelenő kiadói tettel állunk elő, egyben ez lesz 25 éven át, 2009-2033 között az Ex Libris Díj.
4. *Petőfi Sándor-díj* adományozása az év folyamán, a Herendi Porcelánmanufaktúrával közösen, zsenink halálának 160. évfordulóján.
5. Az *Árpád fejedelem-díj* további adományozása ugyancsak Herenddel együtt.
6. *1 Kodály-, 1 Bartók- és 3 Kossuth-emlékdíj* adományozása Herenddel közösen.
7. *A Magyar Művészetért Szoborkert és Élőtárlat bővítése.*

*A Magyar Művészetért Díj 2009-ben*

Aknay János festőművész  
Bartis Attila író

Benkő Imre fotóművész  
Csernyus Lőrinc építész  
Fodor Géza költő – Kárpátalja  
Gubás Gabi színművésznő – Bubik István-díj  
Lovász Irén énekes  
Matl Péter szobrász – Kárpátalja  
Vinczeffy László festőművész – Erdély  
Zurgó együttes

*Az MM Tiszteletbeli Díj*

Marjay Gyula

*Ex Libris Díj*

Credo együttesnek, Ungvár  
Ungvári Egyetem Magyar Karának  
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar  
Tanárképző Főiskolának  
Hoppál Mihálynak, az Európai Folklór Intézet  
igazgatójának  
Wonke Rezső operatőr-rendezőnek

*A gála díszvendégei:* Kubik Anna színművésznő. Kiss Ferenc népzeneész, zeneszerző. Kobzos Kiss Tamás énekes, zeneszerző

*Kossuth Lajos-emlékszobor:*

Görömbei Andrásnak Debrecenben, a  
Református Nagytemplomban  
Erdélyi Magyar Ifjakkal Nagyenyeden  
Botlik József történésznek Beregszászon

*Petőfi Sándor-díj 2009:*

Kiskőrös, Országos Petőfi Társaság  
Kiskunfélegyháza, a Hattyúház és  
a Petőfi Sándor Könyvtár  
Rimaszombat-Múzsák Háza-Rimaszombat és  
Vidéke Baráti Társaság  
Pápa – Református Gimnázium és Kollégium  
Fehéregyháza, Petőfi Sándor Egyesület  
Királyfiakarcsa Petőfi Sándor  
Baráti Társulás  
Szatmárnémeti magyarságának és Koltónak

*A Petőfi-díj Kuratóriuma:*

Farkas Árpád költő – Sepsiszentgyörgy

Gubcsi Lajos író (elnök) – Budapest

Jókai Anna író – Budapest

Ratzky Rita kutató, Petőfi Irodalmi Múzeum

Tózsér Árpád költő – Pozsony

*Idézet a Petőfi Sándor-díj Alapító Okiratából:*

„Zseniális költőnk és példaképünk halálának 160. évében, 2009-ben emlékdíjat alapítunk és adományozunk azoknak, akiknek neve, áldozatkészsége Petőfi Sándor örök dicsőségét szolgálja – mert vele a hazát és a népet szolgálja... rá emlékezünk a díjjal, aki nemcsak képviselte, hanem teremtette a magyarságot.

„Kelj, magyar ifjúság, légy virág te magad!

Nem drótos füzérbe görbítve – légy szabad

virág szabad földön:

hogyan árván maradván megrablott birtokán

mondhassa a magyar: „Kicsi az én szobám,

kicsi, de nem börtön!”

*Babits Mihály: Petőfi koszorúi (részlet)”*

*A Petőfi-díjról Királyfiakarcsa felvidéki „népe” írta 2012. novemberben*

A Petőfi Baráti Társulás Királyfiakarcsán 2001 decemberében alakult. A 2009-es év meghatározó év volt Társulásunk életében. Az év első hónapjában hírt kaptunk arról, hogy a Magyar Művészetért Kuratóriuma és a Herendi Porcelánmanufaktúra Petőfi Sándor halálának 160. évfordulójára Petőfi Sándor Emlékdíjat alapított és adományoz. Társulásunk számára megtiszteltetés volt, hogy a Kuratórium 2009. január 19-én a PBT Székházában tartotta nyilvános ülését és itt hozta meg a döntését, a díjak odaítéléséről.

Sokan közülünk ekkor találkoztak személyesen a Kuratórium tagjaival. Az ülésen izgalommal, szorongással hallgattuk a Kuratórium tagjainak értékelését, hozzászólásait.

Idézem Tózsér Árpád ott elhangzott gondolatát: „kivételes jelentősége van annak, hogy a díj alapítói a szándékosan szétforgácsolt nemzet megerősítésére ahhoz a zsenihez, Petőfihez fordultak – emlékezvén művére és halálára –, aki mindannyiunk, vagy

legalábbis sokunk szívében a nemzet és a nép szeretetének legszebb szimbóluma.”

Jókai Anna akkor elhangzott hozzászólásában a következőket említette: „akik távol élnek az anyaországtól, azok intenzívebben élik meg közösségi évfordulóinkat. Lelkesebben járnak össze, tartanak megemlékezéseket, őrzik az emlékeket. Ők igazán tenni akarnak és sokat is tesznek azért, hogy a szomorú történelmi események ne ismétlődjenek meg. Külön díjainkkal az ilyen és hasonló közösségek odaadó személyiségeit akarjuk kiemelni, bemutatni és értékelni. A 2009-es esztendőben elsősorban azokat, akik Petőfi Sándor emlékét éltetik.”

A Kuratórium elnökétől megtudtuk, hogy a díjak, a díjazottak számát az eredetileg tervezett 5-ről 7-re emelték itt, a helyszínen hozott döntésükkel, hogy ne maradjon ki senki érdemleges.

Visszagondolva erre a nevezetes kuratóriumi ülésre, az eredményhirdetésig az idő hosszú reménytelen várakozással telt. Végül a Kuratórium meghozta döntését. Izgatottan hallgattuk a díjazottak névsorát, s Magyarországot, Erdély mellett a Felvidéket mi képviselhetjük.

Az eredményhirdetésnek nagyon örültünk. Ez a nap még jobban erősítette a csupán négy szóból álló céljaink egyikét: „óvni, ápolni, őrizni, továbbadni” mindazt, amit őseinktől kaptunk felbecsülhetetlen értékű örökségként. Társulásunk tagjai Csallóközben szeretők, Csallóközben gondolkodók, tenni és alkotni akaró közösség. Közösségben gondolkodunk, mert hiszünk, hogy a közös összefogással a céljaink megvalósulhatnak és a tevékenységünkkel sokat tehetünk azért, hogy magyarságunk fennmaradjon.

Nagy előkészületekkel vártuk június 7-ét, ezen a napon történt a díj átadása a királyfiakarcsai Cserkészligetben. Ezen a csodálatos, napfényes napon az ünnepen felléptek: a Vásárúti Dalárda, a Kasza Ákos vezette kiskunfélegyházi Táncszínház Kulturális Egyesület, valamint meghallgattuk Nagy Ferenc versmondó szavaltatát. A Petőfi Sándor-emlékdíjat dr. Gubcsi Lajos, A Magyar Művészetért Díj elnöke adta át Erdős Péternek, a PBT elnökének.

A díj odaítélése óta eltelt néhány év. Valljuk, hogy a Petőfi Sándor-emlékdíj erősíti az együvé tartozás érzését jóban, örömben, de a bajban is. Az is megfo-



*A Petőfi Sándor-díj*

galmazódott bennünk, hogy a múltban mélyen gyökerező kulturális örökség minden közösség számára azonosságtudatának forrása, valamint a hagyományok őrzése nemcsak a barátok kötelékeit erősíti, hanem a nagy közösséghez tartozás hitvallása is. A nagy költőnk, Petőfi Sándor nem járt Királyfiakarcsán, de mi úgy éljük meg a napjainkat, mintha nálunk is megfordult volna.

Petőfi verssorai: „Sors nyiss nekem tért, hadd tehessek az emberiségért valamit!“ híven tükrözi nemcsak a költő, hanem az egész magyar nemzet egyetemességét.

„Magyar vagyok, Legszebb ország hazám, Az öt világrész nagy területén “ írja Petőfi 1847 februárjában a „Magyar vagyok“ c. versében. A költő szava ma is

megérintő, hazaszeretete, a versének csodálatos eleme mindannyiunk számára szívbe markoló. A Petőfi Sándor-émlékdíj büszke tulajdonosai vagyunk itt a Csallóközben. Múltunk tisztelete, a nemzeti hagyományok ápolása erőt ad a tevékenységünkhöz, távlatot és hitet a jövő feladatainak megoldásához.

*Királyfiakarcsa, 2012. november 8.*

*A Magyar Művészetért díjátadó ünnepei 2009 tavaszán:*

Március 10. Ránki Dezső, MM Díj

Március 14. Petőfi Sándor-díj, Rimaszombat

Március. 15. Petőfi Sándor-díj,  
Kiskunfélegyháza  
Március 15. Petőfi Sándor-émlékdíj, Szatmárnémeti  
Április 8. Árpád fejedelem-díj, Debrecen városa  
Április 25. Árpád fejedelem-díj, Europa Club, Bécs  
Május 8. A Magyar Művészetért Díj, Lovász Irén,  
MOM Központ  
Május 10. A Magyar Művészetért Díj, Aknay János  
(Szentendre) és Vinczeffly László  
(Sepsiszentgyörgy), mindkettő Szentendrén  
Május 10. Ex Libris Díj a Magyar Református  
Egyház Alkotmányozó Zsinatának  
Május 23. Árpád fejedelem-díj a Bethen  
Kollégiumnak és Erdély-Hegyalja  
magyarságának, Nagyenyed, Bethlen-napok

Május 23. Kossuth Lajos-émlékszóbor, Erdélyi  
Magyar Ifjak, Nagyenyed  
Június 7. Petőfi Sándor-díj, Királyfiakarcsa

*Az Árpád-díjról: Europa Club, Bécs, 2012. novemberi  
levele: A jövő azé, aki tesz érte*

A bécsi magyar kultúregyesület, az Europa Club 2009 tavaszán ünnepelte fennállásának 45. évfordulóját. Szinte csodaszámba megy, hogy egy főként '56-os menekültekből álló csoport, majd anyanyelvi közösség és szellemi társulás a munkakedvéből semmit sem veszített. Sőt minden túlzás nélkül állíthatjuk, hogy az Europa Club Ausztriában számos szempontból igen jelentős szerepet játszik napjainkban is. Előadásokra, ünnepi megemlékezésekre, irodalmi estekre, színházi előadásokra, népművészeti rendezvényekre, ifjúsági programokra, filmestékre, hangversenyekre és kulturális kirándulásra hívja az érdeklődőket. Az évek során sokasodtak a magas szintű, gondolatgazdagító rendezvények. Kitűnő példa volt erre a 2009. év, amelynek központi rendezvénye a 45. évfordulóra rendezett gálaműsor volt. Az április 25-én megrendezett ünnepségen Gubcsi Lajos, A Magyar Művészetért Kuratórium elnöke az Árpád fejedelem-díj átadása alkalmából a következőket mondta: „Az egyesület vezetői évtizedek eltelte után sem alkudtak meg, nem engedtek '56-ból. Nem hagyták magukat megvásárolni, nem vették

igénybe a Kádár-rendszer szolgálatait, az ingyenes magyarországi utakat, a közpénzből biztosított nyaralásokat, sőt akkor is hűek maradtak '56 szelleméhez, amikor a hűségesek már ama rodostói diófa árnyékában is elfértek volna. Nem adták el Júdaspénzért '56 örökségét. Az Europa Clubból nem lett soha Kádárék ötödik hadoszlopa, és vezetői menekülésük után először csak 1989. június 16-án, Nagy Imre és társai temetése alkalmából látogattak el szülőhazájukba, azon belül is a Hősök terére, és helyezték el koszorújukat a hősök koporsójánál. Nem ok nélkül került be a magyarság láthatatlan szellemi múzeumába és a Magyar Örökség Aranykönyvébe a szöveg: „A bécsi Europa Club hűsége 1956 szelleméhez magyar örökség”. Ugyanezen örökség jegyében nyújtjuk át most a bécsi, az ausztriai magyarságnak, a Klubnak, Smuk Andrásnak az Árpád fejedelem-díjat, melyet közös apánk halálának 1100. évében alapított s adományoz azóta A Magyar Művészetért Kuratóriuma és Herend.

A gálaműsor ünnepi szónoka dr. Kubassek János volt. A rendezvény ünnepi hangulatát a Garam Menti Néptáncgyűttes (Léva) Nemzetek táncai c. műsora emelte. Az egyesület közel félszázados fennállásának ünnepségét sok külföldi és hazai vendég mellett a DUNA TV is megtisztelte jelenlétével. Többek közt jelen volt Duka-Zólyomi Árpád európai parlamenti képviselő, dr. Görömbei András a Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság elnöke, Renato Tubaro, a Goriziai Közép-európai Intézet igazgatója, Kobzos Kiss Tamás zenész, előadóművész és sokan mások.

Az évek során az emberek kicserélődtek, de az egyesület maradt az, aminek indult: független szellemi fórumnak, amely identitásunk, kultúránk és hagyományaink kérdéseivel foglalkozik. Különösen a rendszerváltás után lett alapvető célkitűzésünk, hogy közvetítsük a Kárpát-medencei nemzeti kultúránkat az Ausztriában élő magyarok számára, de a helyi jellegű, alulról jövő törekvéseket is támogatni kívánjuk. Joggal hiszünk abban, hogy az Europa Club – eddigi jó hírnevéhez méltóan – továbbra is fontos európai fórum marad az anyanyelvi kultúra, hagyományok és a határon átvívelő emberi kapcsolatok ápolása terén. –  
*Smuk András, a Klub elnöke, 2012. november*

*A laudációkból:*

*Lovász Irén*

Az univerzum és a magyar népköltészetünk rajta keresztül megnyilvánuló, összefonódó csodái ezek a hangok! A „Belső hang” sok embernek adta vissza a lélek nyugalmát, a megbékélést, s mondhatunk-e ma ennél szebbet?! Lovász Irén nem csupán énekes, de tudományos kutató is. PhD tudományos fokozatát néprajzból szerezte, és fő kutatási területe a szakrális kommunikáció. Tíz éven keresztül oktatott a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetemen. Eközben aktívan részt vett a magyarországi táncmozgalomban. A népzene mellett régizenei együttesekkel is dolgozott, de énekelt kortárs zenét és dzsesszt is. Szoros kapcsolatban áll a Makámmal, három közös lemezük jelent meg, dolgozott többek között a Teagrass nevű cseh együttesrel, Peeter Vahi észt zeneszerzővel, Snétberger Ferencceel. Így építi műfajokon átívelő, különböző zenei világokat összeolvasztó, finom hangulatokra és harmóniakra építő, alapvetően meditatív muzsikáját.

Első nagylemeze, az 1995-ös Világfa átdolgozott kiadása elnyerte a Német Zenekritikusok Díját. 2003-ban a neki ítélte eMerTón Díjjal elnyerte az „Év Legjobb Énekesnője” címet. 2005-ös Fellegajtó című lemezének anyagát archaikus népzenei motívumok, szakrális énekek és gregorián dallamok alapján született szerzemények alkotják.

Varázsos, finom, emelkedett világ, kristályos, tiszta hang, nagyszerű kísérőzenészek. 2006-ban Bartók Béla-emlékdíjat kapott.

A Fellegajtó című szólóalbuma után az énekesnő „Gyógyító hangok” címmel négyrészes lemezsorozatot indított útjára, melyet az emberi hang segítő, gyógyító erejének, mint a zene és ezen belül az emberi énekhang egyik legfontosabb ősi sajátosságának és egyetemes voltának szentelt.

A sorozat első darabja 2006-ban jelent meg „Égi hang” címmel. A folytatás, a „Belső hang” 2007-ben készült el az énekesnő hangvarázsló műhelyében. Mindkettőt különös zenészek, meglepő hangszerek, újszerű koncepció jellemzi, és mindkettő aranylemez lett. 12 szólólemeze jelent meg, a legújabb, Szerelmes virág című albumával az énekesnő társaságában egy időugrással a reneszánsz kor szerelmi költészetének kellős közepén találjuk magunkat. E lemezén a dalok alapvetően három forrásból származnak: Balassi-versek,

korabeli eredetű népdalok, és a XVI-XVIII. századi kéziratos énekeskönyvek dallamai.

Új műsorának létrejöttéhez az általa már sokszor választott útra lépett: kiváló muzsikuskokat gyűjtött maga mellé, akik többféle, egyénenként igen öntörvényű és karakteres zenei irányzatukat tudták ötvözni úgy, hogy közben mindenki megtartotta szólolistai attitűdjét.

Lovász Irén mindig tudatosan törekedett arra, hogy az általa énekelt, jórészt népi eredetű dallamokat olyan zeneiségbe szője bele, amelynek szálai lelkünk legmélyéig lefutnak. Egymástól látszólag távoli zenei világok találkoznak lemezein, melyeknek eredete mégis közös. Feledésbe merült összefüggések válhatnak nyilvánvalóvá, párhuzamos utak kereszteződhetnek.

*Aknay János*

Nyíregyházán született 1949-ben, 1972 óta alapító tagja a szentendrei Vajda Lajos Stúdióknak, a galériának, elnöksége alatt a stúdió a hazai művészvilág fontos műhelye lett; ide és Zebegénybe évtizedek kötik. 1988-ban elnyerte az év grafikája díjat, 1996-ban a szentendrei Pro Urbe Díjat, s legalább tucatnyi más kitüntetést az országban.

Művészete szervesen illeszkedik a Vajda Lajos, Korniss Dezső, Bálint Endre, Barcsay Jenő, Deim Pál nevével fémjelzett „szentendrei iskola” konstruktív-szürrealista világához. Visszatérő motívumai a ház, az angyal, a bábú, a kereszt, az ablak. Valódi szuverenitását a régi magyar, székely rovásjelek emblematikusan konstruktív, szürreálisan ikonikus, majd expresszív megjelenítésével érte el. Tulajdonjegye a feszesen komponált, több részre osztott ablakszerű képmező, s hogy a rovásírásnál maradjunk, a rovás „S” és „A” betűje szárnyakká egyesül a képeken, s így angyalszerű lények járnak ki és be ezeken az Aknay-jegyeken, tamgákon: az „ablakokon”. 1971-től kiállítások végtelen sora jelzi munkásságát, 1995 óta a szentendrei Nagyposta előtti téren őriz bennünket az „Angyal”.

Aknayról szólva maradjunk hosszan az angyaloknál: angyalai emberi érzésekkel felruháztak, antropomorf jegyeket viselnek magukon, főként az őrangyalok, de láthatunk művei között absztrakt angyalokat, s olyanokat is, akiket az arany háttér előtt mozdulatlanul, fekete folttal ábrázol, s az időtlenséget sugározzák, az ikonok világát idézik.

A magyar művészek alkotásaiban gyakran találkozunk az angyallal. Kondor Béla Az angyal megjelenik



*Aknay János: Emlék (Diptychon)*

Lóthnak, a Bukás, az Ítélező, az Emberpár, Korniss Dezső Sárkányosa, Bálint Endre Angyalok kara, Vajda Lajos Ikonos önarcképe, Makovecz Imre Angyalok című alkotása. Kosztolányi Dezső Gipszangyalát; Dsida Jenő Angyalok citeráján-t, Chanson az őrangyalhoz című versét; Pilinszky János Álom című versét; Weöres Sándor élményszerű írását A teljesség felé című művében az angyalokról, Nagy László Zöld angyalát: „jött a Zöld Angyal tomboló zöld paripákkal”, s ugyancsak az ő angyala, mely “gyémánt fényvel szememet sütötte.” Aknay János azonban egy ezeknél is mélyebb rétegből, kislánya elvesztéséből meríti jelképe lényegét, mint fogalmaz:

„Kislányom halála után kezdtem el festeni az angyalt, amely több mint angyal: átlényegült gyermek és olyan szellem, amely őriz, véd, figyel. Ahol az angyal megjelenik, nagyobb baj nem lehet. Része életemnek, de része a mindenségnek is: közkinccsé tudom tenni, ezáltal mindenkié lett, illetve lehet...” S hogy a miénk is lett, azt kívánja kifejezni A Magyar Művészetért Díj, melyet őszinte szívvel adunk át, Sárrika emlékének is ajánlva.

#### *Matl Péter*

1960.július 22-én született Munkácson, Ukrajnában. Szülei tanárok voltak. 1975-ben elvégezte a munkácsi magyar nyelvű középiskolát. 1979-ben jelesen diplomázott az Ungvári Erdélyi Béla képzőművészeti szak-középiskola kerámiaművészeti szakán. 1980-tól gimnáziumi tanárként, később dekoratőrként és monumentalista képzőművészként dolgozott. Jelenleg egyéni vállalkozó, köztéri szobrokat, díszkutatokat, egyházi oltárokat és szobrokat készít. Művészeti tevékenysége 1970-ben kezdődött. Részt vett több országos és nemzetközi képzőművészeti kiállításon és szimpóziumon. Az utóbbi 15 évben többnyire köztéri szobrokat készít fából, kőből és bronzból. 1996-ban megnyerte a Magyarország Világszövetsége által kiírt milicentenáriumi szobor-pályázatot, az alkotást, a Vereckei Honfoglalási Emlékművet 2008-ban avatták fel.

Művei megtalálhatók Ukrajnában, Magyarországon, Ausztriában, Csehországban, Svédországban, Franciaországban, Japánban, Németországban, az USA-ban. Munkái elismeréseként 2003-ban megkapta a Magyar



*A Honfoglalás emlékmű Vereckén – Matl Péter alkotása*

Köztársaság Középkeresztjét, 2006-ban a Kárpátaljai Képzőművészeti Nívódíjat, 2007-ben Kárpátaljai Boksai József és Erdélyi Béla Megyei Képzőművészeti díjat.

*Ballada Rákóczi és a kuruc szabadságharc emlékére – az első lépések:*

Ekkor, 2009-ben Benkő László zeneszerzővel már neki-láttunk a 2007-ben megírt eredeti ballada alapján egy Rákóczi ballada komponálásának, melyet a kuruc szabadságharc végső leverésének, Munkács feladásának 300. évfordulóján terveztünk bemutatni Munkácson és más kárpátaljai, magyarországi várakban. *Matl Péter*, a sokszor meggyalázott vereckei honfoglalási emlékmű alkotó szobrása így reflektált Gubcsi Lajos Ismét Vereckénél című Rákóczi balladájára 2009-ben:

„Verecke több mint egy hágó. Ezalatt a 12 év alatt volt időm ezen elmerengeni. Óriási energiák futnak ott keresztül-kasul. Engem is majdnem eltapostak. Ez áldozati hely. Akinek nem volt része mentális dolgokban, az el sem tudja képzelni, micsoda erők dolgoznak ott. Én valahogy ráéreztem erre, és kápolnát építettem oda. Barátsággal Lajosnak az Ismét Vereckéért megírásáért, *Matl Péter*”

*Vinczeffy László*

Az 1946-os születésű erdélyi művész Kolozsváron végezte a Rajztanárképző Főiskolát, majd Bukarestben restaurátori képesítést szerzett. 1979-től dolgozik Sepsiszentgyörgyön, nagyméretű olajfestményei meglepő hatású allegorikus feldolgozások. Jeles egyéni kiállításai voltak Kézdivásárhelyen, Sepsiszentgyörgyön, Kolozsváron, Brassóban, Marosvásárhelyen, s csoportos kiállításokon 1990 óta mutatja be műveit a mai Magyarországon.

Örömmel mondjuk, hogy az első általunk ismert önálló magyarországi bemutatkozó kiállításának helyszíne éppen A Magyar Művészetért Élőtárlata volt 2007 júniusában, az Élőtárlat és a Szoborkert avató ünnepségén. Műveit már ott, akkor szívünkbe fogadtuk. Vinczeffy László vallomástöredékei:

„Az első példaképem Kusztoz Endre volt, 1964-ben pedig Páll Lajos első egyéni kiállítása jelentett nagy élményt számomra. Bátor színkezelése és a figurák expresszivitása több évig hatással volt rám, de később a nyugat művészei befolyásoltak. Főleg Van Gogh, akit

imádtam és úgy is próbáltam festeni. Ugyanakkor hatott rám Cézanne, Gauguin, Picasso, Modigliani. Az erdélyiek közül pedig Nagy Albert, Nagy Imre és Jakobovits Miklós. Utóbbihoz mély barátság is fűz. Mai napig is érzem a gyerekkori színes ceruzák illatát. Ez nagy érték volt számomra abban a nehéz világban, mivel kitelepítettek voltunk, édesapám éhbérért dolgozott, és édesanyám reggeltől estig olcsón varrt, hogy legyen miből ételmeget vegyen. A gond az volt, hogy édesapám rosszul keresett, de édesanyám elhatározta, hogy kivarja tanításom árát, és elvisz Vásárhelyre. Németh Júlia kérdése a tavalyi Munkácsy-díj kapcsán egy sor fontos minősítést is tartalmaz:

– Nagyon sokoldalú művész vagy, két és három dimenzióban egyaránt otthonosan mozogsz. Nem is tudom, minek nevezzelek, festőnek vagy szobrásznak? Talán a leghelyesebb, ha képzőművészt mondok, hiszen egymagadban testesíted meg a kortárs művészetre olyannyira jellemző komplexitást, a különböző műfajok közti átjárhatóságot. Hogyan alakult így a pályád? Talán elismert restaurátori tevékenységed is szerepet játszott ebben?

– Magamat festőnek tartom. 1990-től úgy éreztem, hogy képeimet három dimenzióban is meg tudnám valósítani, ezért szobrászkodni kezdtem. Szobraimat megfestettem, így tűntek befejezetteknek. Majd 1994-től rajzolni is kezdtem, mert a grafika is érdekelt. Először fehér-feketével dolgoztam, szénnel, ceruzával, később ezeket a rajzokat színeztam is. Kipróbáltam a papírművészetet, kerámiát készítettem, objekteteket, meg installációkat is. Persze mindig ügyeltem arra, hogy a színekhez hű maradjak. A műfajok közti átjárhatóságot a színek segítségével próbáltam és próbálom megoldani, fokozva munkáim művészi mondanivalóját és expresszivitását. A restaurálást múzeumi tevékenységnek veszem. Alkotó embernek tartom magam, akinek nincs megkötve a keze, szabadon gondolkodom és alkotok.

Örömet lelek az alkotásban, s ez továbblépésre ösztönöz. Kezdetektől kísérletezek, új technikákat próbáltam ki, ami felfokozta alkotási kedvem és megtaláltam újabb stílusomat. Újat hoztam létre, anélkül, hogy azt éreztem volna, ehhez semmi közöm, vagy idegen számomra. Ezeket a munkáimat tartom érettnek, mert érzem rajtuk azt a kisugárzást és gondolatot, ami talán a nézőnek is megnyugtató, vagy éppenséggel nyugtalanító, de semmi esetre sem hagyja közömbösen. Remélem, képeim meditatálásra készítetik a műélvezőket. Most, mikor átadjuk A Magyar Művészetért Díjat, azon örömmel

mel is tesszük, mert erdélyi festőművész előtt most tisztelgünk először díjunkkal az alapítás, 1987 óta.

*Vinczeffy László levele 2012. novemberben*

*Lajoskám! Kérésednek próbálok eleget tenni, de mivel nem vagyok a szavak embere, egy kissé zavartan ülök az üres papírom előtt. Nézem az első kuratórium névsorát és elszorul a szívem, hogy milyen nagy nevek nincsenek köztünk.*

*Kegyetlen ez a földi élet!*

*Megvallom őszintén, hogy A Magyar Művészetért Díjról bővebb tájékoztatást Kubinyi Anna textilművésznőtől hallottam. Aztán 2007 júniusában az ő javaslatára rendeztetek egy bemutatkozó kiállítást a munkáimból Budapesten, s nagyon büszke voltam rá, hogy az én személyes kiállításomat ugyanakkor nyitottátok meg, ugyanakkor tettétek ismertté képeimet Budapesten, amikor egyben felavattátok A Magyar Művészetért Élőtárlatát Kokas, Schéner, Sváby, Földi Péter festményeivel, és ráadásul ekkor már hivatalosan felszenteltétek Tempfli püspök úrral az MM Szoborkertjét is. Örömmel vettem tudomásul, hogy elnyerték tetszésüket a képeim.*

*Két év múlva 2009-ben Aknay János festőművész a szentendrei Vajda Lajos stúdióban kiállítást szervezett festményeimből. A kiállításom előtti percekben jutott tudomásomra, hogy A Magyar Művészeti Díjat fogod átadni személyesen: Aknay Jánosnak és nekem a megnyitóm napján. A hír váratlanul ért, mert álmodni sem mertem, hogy ekkora megtiszteltetés érjen, hogy az egyéni kiállításomon díjat vegyek át. Befejezésül csak annyit, hogy az alkotói munkám után az elismerés jóleső érzés, de ugyanakkor arra is kötelez, hogy még nagyobb igénnyel és odaadással dolgozzam, magam és mások öröme.*

*Barátsággal Vinczeffy László Sepsiszentgyörgyről, 2012. nov. 18.*

*Az Ex Libris Díj*

A Magyar Művészetért ekkorra már világosan *vallotta* – eddig inkább *csak élt* ezen elv szerint –, hogy minden évben, minden rossz, válságos, nehéz évben is többet kell tennie, mint az előzőben. Ez a folytonos fejlődés feltétele.

Az 1997-es megtorpanást leszámítva ez mindig érvényesült, s még ennek a „lyuknak” is megvolt a fontossága, hiszen 1998-ra olyan új erők gyűltek össze, amelyek több mint 10 évig azonos felfogásban, szerkezetben szolgálták a díjrendszer erejét. 2009-re megérett a feltétele egy akkora lépésnek, mint amekkora maga a díj megalapítása volt 1987-ben, vagy mint amilyenek a Bartók-emlékdíj egész világra kiterjesztett erejét tekintettük.

Kezemben volt már a 6 kötet, amelyekről titkon mindig reméltem – magamban terveztem –, hogy együttesük sokkal több, mint hatszor egy kötet. A Felvidék, a Kárpátalja, a Délvidék, a 2009-ben teljesen átdolgozott, megújított és kibővített Erdély, A szabadság népe és a Summa egyazon célt szolgált: megörökítve bemutatni az eleven, magyar Kárpát-medencét. Innen már csak egy lépés volt az elhatározás, hogy a hat albumot egy gyönyörű díszdobozban kell elhelyezni, két sajátos örökségünkkel díszítve, Szent István koronájával és A Magyar Művészetért első, aranyozott érmének megidézésével.

S mikor látszott, mekkora hatást vált ki így, milyen tartalmakat és kötődéseket foglal egybe, gyorsan megszületett a döntés: ez itt a kezünkben egy díj. Ugyanolyan, mint A Magyar Művészetért Díj volt 22 évvel korábban. S legyen belőle sok, s tartson sokáig, addig, amíg talán élünk. A többit elmondja a 2009-ben megfogalmazott Alapító Okirat, amely egyben az Ex Libris Emléklapja is. E sorok írása előtt néhány órával, 2012. november 30-án adtam át Szentandrassy István cigány festőművésznak és az Eötvös Kollégiumnak. Két hét múlva olyan személyiségek kapják, mint egyebek mellett Berki Krisztián, Hermann Róbert, a lendvai kórus tagjai Bence Lajossal. Amikor majd 2033-ban átadjuk az utolsó, a 625. példányt is, elmondhatjuk, hogy minden idők egyik legátfogóbb, mindig kézbe vehető, történelmi emléket megörökítő magyar díját adományoztuk.

Az Ex Libris Díj első kötete a *Felvidék-album*, annak előszavából idézek:

„Elmentünk mi is a végekre, fényeket keresni, évszázadok csillagait. Elhoztunk belőle néhányat, így együtt. Előző albumaink már megmutatták: a növekvő, kiterjesztett szárnyú sas a magyar nemzet régi szimbóluma. A nap és a hold a székelység címere: a székelyek úgy őrzik és védik az ország határait, mint a Nap és a Hold. Más végekre mentünk most, emelt szívvel. *Üzenet a mából – s hogy melyik jövőnek?*”

Kivételesen szép emlékek tömege jut eszembe az Ex Libris

## **EMLÉKLAP**

### **Gubcsi Lajos EX LIBRIS DÍJA**

*Üzenet Pentalógia és Summa*

*Hat kötet díszdobozban a Kárpát-medencéről*

A Magyar Művészetért égisse alatt az elmúlt évtizedekben végzett munkánk *a nemzetből él, és a nemzetben élő alapértékek felkarolására és teremtésére épül*. Alkotókat, a szellem, az erkölcs személyiségeit, közösségeit, bajnokainkat ismerjük el, nekik adományozzuk az *Ex Libris Díjat*.

A 20 kötetes albumsorozatunkból kiválasztott *hat mű* az ezredfordulón eleve abban a hitben készült, hogy párját ritkító méretű, hű képet adjon a Kárpát-medence elévülhetetlen magyar örökségéről: irodalomról, művészetéről, népművészetéről, közéletéről, küzdelemről, történelmi szerepről. Visszavonhatatlanul örökítse meg és vigye tovább 1100 éves múltunkat, jövőnk zálogát.

A *díszdobozon* a Szent Korona, mint örökösen vállalt jelképünk. Rajta, s az egyes albumok elején A Magyar Művészetért jelképe, az örökkévalóságot tükröző ősi magyar motívumkincsünk napábrája.

- I. Üzenet a végekről – Felvidék*
  - II. Üzenet a végekről – Kárpátalja*
  - III. Üzenet a végekről – Délvidék*
  - IV. Üzenet Erdélyből*
  - V. A szabadság népe – 1956 Magyarországá*
- Summa*

A díszdoboz albumaiban megragadott történelmi szellem a fő forrása annak a folyamatnak, amelyben 1987 óta törekszünk a magyar nagyságok kiemelt megbecsülésére az egész világon:

- *A Magyar Művészetért Díjjal;*
- *az Árpád fejedelem-, a Mátyás király-, a Petőfi-, a Rákóczi-díjakkal, a Bartók-, Kodály-, Széchenyi-, Liszt- emlékdíjakkal, Kossuth és Széchenyi Ferenc emléksobrával, A Színész Díjjal, a Bubik-díjjal, s ezek sorában 2009-től a Gubcsi Lajos által adományozott Ex Libris Díjjal;*
- *20 kötetes albumsorozatunkkal;*
- *A Magyar Művészetért Szoborkertjével és az Élőtárlatával, azaz a „Vándorúton” alkotásaival;*
- *MM-közösségünk egészével, művészek, szponzorok, közéleti emberek e sajátos együttesével.*

Baráti tisztelettel gondolunk arra, hogy a hazájukat a szívükben őrző magyarok mindig számíthattak *azon kitüntetettek erejére, tőlünk függetlenül vagy velünk együtt, akiknek ezennel Ex Libris Díjat nyújtunk át.*

E díjat folyamatosan adományozzuk 2009-2033 között, éppen egy negyedszázadon át.

Sok boldogságot kívánva, barátsággal az alapító, Gubcsi Lajos, 2009-2033



*Ex Libris Díj a Koronaőrök Egyesületének a Belvárosi templomban*



*Megérkeztek New Jersey-be az Ex Libris Díjak, melyeket Észak-Amerikában nyújtunk át kiemelkedő magyaroknak és szervezeteiknek (2013. jan. 11.)*

Díjak átadásáról. A marosvásárhelyi református templom a várban. A kolozsvári református templom a Farkas utcában, ahol a kilenc erdélyi történelmi református egyház és kolégium igazgatói egyenként vették át a díjat iskoláik számára: Nagyenyed, Zilah, Nagyvárad, Székelyudvarhely, maga a történelem... Szilágyi Áron, nem sokkal azután, hogy megnyerte az olimpiát, Nagy László kézilabda-virtuóz is, s nem sokkal később Berki Krisztián, Sidi Péter. Szárazajta Székelyföldön az 1944-es román megszállás emlékére. Dálnok, Dózsa mai utódai. Szárhegy, a művészeteket szolgáló történelmi várkastély Gyergyóban. A szülővárosomban a Constantinum Iskola, ezer kis nebuló vastapsa. Bécs, az Europa Club – s jönnek onnan barátaim, hogy vigyék tovább az új díjakat a nevemben „Burg Castellum örökségének” és Dr. Cserháti Ferenc centuriai c. püspöknek Münchenbe. S hamarosan útra kél a díj Buenos Airesbe a Zrínyi Körnek, New Jerseybe a Külföldi Magyar Cserkészszövetség kiemelkedő csapatainak. Ez lesz a legátfogóbb díj, amikor egyszer majd azt mondjuk: csak ennyi volt, nincs több. De ami volt, az a magyar személyiség- és közösségtörténet java a XXI. században.

*„Ex Libris Díj északon – levelek Svédországból*

Az Ághegy alkotóit váratlanul érte a megtiszteltetés. Nem kis közösségről van szó, hiszen immár több mint félezer alkotó csoportosul a skandináviai magyar irodalmi és művészeti folyóirat és a skandináviai magyarok családi lapja köré. Az Ághegy 40 száma nyolc kötetben, több mint 5500 oldalon összesíti az északi országban élő és alkotó írók, művészek, előadók munkáját, amellyel szolgálni kívánják a magyar irodalmat és művészeteket, s hidat alkotva az északi országok és Magyarország között jelentősen hozzájárulnak skandináviai országokba befogadott magyarság kulturális életéhez, megmaradásukhoz, anyanyelvük ápolásához.

A jelentős eseményt sorozatünnepségen ünnepeltük, és lelkesen fogadtuk, hogy a haza éltető figyelmét ez alkalommal Gubcsi Lajos széles körű munkásságának köszönhetjük, aki észrevette közösségünk önzetlen, saját erőnkéből immár több mint egy évtizede megjelenő két lapunk küszködését, kitartó munkáját.



*A Svédországi Magyar Katolikus Kör ünnepli az Ex Libris Díjat Stockholmban*

Az ünnepi alkalmakról a következő feljegyzéseket őrizzük:

*Ex Libris Díj az Ághegy és a Magyar Liget folyóiratoknak és az Ághegy-Liget Baráti Társaságnak a stockholmi Magyar Házban*

Szeptember 30-án este a stockholmi Magyar Házban, a Stockholmi Magyar Ökumenikus Önképzőkör rendezvényén ünnepélyes keretek között vehettük át az Ághegy és a Magyar Liget folyóiratok évtizedes irodalom- és művészetpártoló munkásságáért kiérdemelt Ex Libris Díjat, Gubcsi Lajos mecénás tekintélyes díját.

A kuratórium ebben az évben ugyanezen díjjal a *Duna Televíziót*, a *Magyar Református Egyház Alkotmányozó Zsinatát*, *Tőkés László* püspököt, a komáromi *Selye János Egyetemet* és a *Tordai Petőfi Társaságot* is kitüntette.

A baráti hangulatú ünnepséget Újvári Tünde, a kör szervezője nyitotta meg. A Svédországi Magyarok Országos Szövetsége nevében mondott köszönetet Kalocsi Gitta, hangsúlyozva, hogy az Ághegy-Liget Baráti Társaságot, a SMOSZ egyik tagszervezetét ért megtiszteltetés minden svédországi magyar ünnepe. Az ezután következő irodalmi műsorban felolvastak Szente Imre, Lőrinczi Borg Ágnes és Tar Károly, aki

a saját írásain kívül Gubcsi Lajos néhány versét és Veress Mária regényrészletét olvasta fel. A rögtönzött képkiallításán Bartha Magda és Dohi Alex mutattak be néhányat újabb munkáikból.

Ághegy támogató tagjai is maguknak tudhatják az Ex Libris Díjat.

Móra Ildikó vezetésével, kitűnő vacsora után, a színvonalas irodalmi est sikerét a szerkesztő előadása mellett Ungváry Tamás felolvasása biztosította.

*A SMOSZ elnökének levele:*

Kedves Károly! Engedd meg, hogy tolmácsoljam a Svédországi Magyarok Országos Szövetségének elismerését és gratulációját az Ághegy szerkesztőinek, alkotóinak és Neked személy szerint, az Ex Libris Díj elnyerése alkalmából. Úgy véljük, hogy munkátokkal nagyon megszolgáltatok és megérdemeltétek ezt a rangos elismerést. Büszkék vagyunk Rátok és örömmel tölt el, hogy eddigi eredményeitek mássok is nagyra értékelik. További jó munkát kívánva, barátsággal üdvözöl Benneteket:

*Bihari Szabolcs*, a SMOSZ elnöke

Az adományozó családi tragédiájának következtében az utolsó pillanatban le kellett mondania arról, hogy személyesen adja át az oklevéllel járó díjat, amely a magyarságot bemutató értékes könyvsorozatból áll.

*Kedves Gubcsi Lajos!*

Együttérzéssel fogadtam a hírt családi tragédiáról, és ugyanilyen együttérzéssel és megértéssel fogadta a stockholmi Önképzőkör tagsága is.

A magam és az ő nevükben őszinte részvétünkről biztosítalak. Egyébként a díjad átadásakor jelen voltál, mert felolvastam leveled, és felolvastunk írásaidból is az Emléklap átadásakor, amely az Ághegy-Liget Baráti Társaság alkotó tagjai és támogatói egy csoportjának részvételével történt. Köszönetet mondott Kalocsi Gitta a Svédországi Magyarok Országos Szövetsége részéről, Lőrinczi Borg Ágnes, Társaságunk ügyvezető elnöke és a szerkesztőségek nevében magam igyekeztem kifejtetni az általad adományozott díj különleges értékét, elmondtam, hogy a haza éltető figyelme nélkül meg nem lehetünk, és jelen esetben Gubcsi Lajos testesítette meg ezt a figyelmet. Másnap az Idős Magyarok Otthonában, harmadnap pedig a Katolikus Körben tartunk az Ághegyet és a Magyar Ligetet ismertető irodalmi délutánt. Még egyszer, több mint 350 alkotónk és több száz olvasónk és erkölcsi támogatónk nevében hálásan köszönöm, hogy figyelmet felénk is fordítottad, amely újabb erőt ad mindannyiunknak önzetlen, megmaradásunkért folytatott sziszifuszi munkánk folytatására.

*Baráti öleléssel: Tar Károly mkl. író, szerkesztő*



*Egy fiatal támogató, Gubcsi Lajos Levente*

## 2010 – Fogy a pénz, erősödik a jellem

*2010. január 10. – A 2010-es program*

1. A Magyar Művészetért Díj: az idén is 10 díjat kívánunk átadni, a *XXV. Gálát a Délvidéken, Zentán* tartjuk.
2. Az idén is adományozunk *7 Árpád fejedelem-díjat*.
3. Új díjunk a *Rákóczi fejedelem-díj*, a fejedelem halálának 275. évfordulója tiszteletére, a megnyitó ünnepséget Sárospatakon tartjuk április 8-án.
4. Új díjunk a *Széchenyi István-émlékdíj*, a díjátadó ünnepség a MTA-n lesz március 3-án.
5. Tavalytól kezdődően, 10 éven át, tehát az idén is adományozzuk az *Ex Libris Díjat*, évente 30 alkalommal.
6. Ünnepélyes megnyitó kiállítással útnak indul és térben és időben határtalanul él majd a következő évtizedekben az *MM Élőtárlat*, 30 művész 40 művével, oda is eljutva, ahova a madár se jár.
7. Március 15-én megjelenik Gubcsi Lajos: *Egy kun Budán és Pesten* című új könyve, életrajzi regénye.
8. Az MM Szoborkertjében felavatjuk Győrfi Sándor új szobrát *Attila hun király* emlékére.
9. Összesen – a fenti díjak átadásával – mintegy *80 rendezvényen* képviseljük a magyar művészek erejét, összefogását az MM keretében.

*Gubcsi Lajos Úrnak, a Pest-Budán élő kunnak a Székesfővárosba*

Nagyjóuram!

A Kunkapitányok Nemes Tanácsa meghányta-vetette az ügyek állását és úgy döntött, hogy a Kunság örökségének védelméért alapított Illéssy-díjat az idén munkásságának elismeréséül és a Kunság népének hálájául Kigyelmednek adományozza. A döntést a Kunkapitányok Tanácsa az Úr 2010. évének Böjtelő havában Kisújszálláson a Horváth-tanyán hozta meg. Kéretik, hogy ezen díj átadása végett 2010. Böjtmás havának (március) 6. napja estvéjén a Nagykun Hagyományörző Bálra szíveskedjék tiszteletét tenni. Kisújszállás, 2010. Böjtelő hava 21. Az Nemes Nagykun Kapitányok Tanácsa nevében: Horváth György Nagykun Kapitány

*Széchenyi-emlékdíj, idézet az Alapító Okiratból:*

*„A legnagyobb magyar”*

– így tisztelte meg politikai ellenfelét, Széchenyi Istvánt Kossuth Lajos 1840. június 18-án Pest vármegye gyűlésén.

Széchenyi István 150 éve, 1860. április 8-án a maga ellen vívott drámai küzdelemben halt meg, miután több mint egy évtizedig idegen földre száműzötten, testileg-lelkileg fogva tartva gyötrődött nemzete kilátástalannak tartott sorsán Döblingben. Nagyságára emlékezünk a *Széchenyi István-emlékdíjjal*, amelyet azoknak nyújtunk át, akik eszméikkel, tetteikkel szeretett nemzetüket szolgálják.

*Hunnia, 1835-ben Pesten:*

„A Magyar minden nemzeti tulajdoniból kivetkezve érzi magát, nyelve azon egyedüli kincs, mely még öröki elolvadástól megmenthetné, de nyelvének előmozdításához nem tapasztalja a kormány hathatós pártfogását. A Magyar pedig nyelvének, egyedüli kincsének nem pártolójában nem barátját képzeli látni. S Uram Király, jobbágyi alázattal kérdezlek nagy

lelkedre, van-e ennél természetesebb, megbocsáthatóbb? S ezen csekénynek látszó de legfontosabb pont körül forog bizodalom, egyetértés, rokonszeretet, megelégedés, öröm s áldás; de viszont bizalmatlanság, öröki félreértés, hideg kebel, nyughatatlanság, bú s kétséges vér is forog.”

*Halálának 150. évfordulója emlékére Széchenyi István-  
emlékdíjat adományoztunk 2010. március 3-án a Magyar  
Tudományos Akadémián:*

Erdélyi Református Püspökség, Kolozsvár –  
Pap Géza püspök  
Lámfalussy Sándor bankár  
Magyar Huszár és Katonai Hagyományörző  
Szövetség – Székely Tibor  
MTA Szegedi Biológiai Központ Enzimológiai  
Intézete – Závodszy Péter  
Professzorok Batthyány Köre – Dux László  
Rákóczi Szövetség – Dr. Halzl József  
Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége –  
Pék László



*Matl Péter munkácsi szobrász alkotása Ópusztaszeren a nemzeti összefogás szimbólumaként (részlet)*

*Az ünnepség keretében posztumusz Árpád fejedelem-díjat  
kapott Németh László halála 35. évfordulójának napján –  
átvette a lánya, Németh Judit akadémikus*

*Gubcsi Lajos:*

*Az utolsó pillanat  
Széchenyi emlékére*

A legnagyobb magyar megbolydult elmével olyong.  
A hon sorsát tisztábban csak az Isten, vagy ő se látta  
„ – A forradalom, mert lámpavasra akasztott, bolond  
Vérpadig verte a nemzetet az akasztott véres árnya!”

Örültek közé zárva Döblingben, bénultan a szégyenpadon  
A sárba taposott nemzet sorsán bomolva baljós végzetig.  
A sötétből ő hozta Kikelet-világosra az országát egykoron  
Míg ő zárkába szökött, vérzapor zúdult, meg sem állt Aradig

Sorsa a nemzet sorsa. Él, hal is, ha kell. Alku csak a halálban.  
„ – Az alkotás szelleme hatalmasb, mint bármely dicsekvő szív  
Sugarat rajzolj az égre, szivárványt, de riadj a lesújtó villámban  
Sors, hogy' szeghettem esküm', ha a harc a királyom ellen hív?

*Téboly, hol az ősök kardja s a hűségeskü egymás ellenére ront*  
Hazám fölé Glóriát kértem: vér nem ömölhet testvértől testvérből  
Dolgos szorgalom, hű hit holtig, az ész diadala, és szeresd a hont!  
De csavard ki a fegyvert Uram, ha szeretsz, a halált osztók kezéből

Széchenyi vagyok, labanc is, de kuruc, rebellis és a király híve  
Lerogyva hazám tetemén, jajgatást hallok s rémült kiáltásokat  
Ketrebben magam is – egykoron a nemzet újért kiáltó Főnix-lelke –  
Riadtan látom a haladás halálát, Uram, a rám mért csapásodat

Megbolydult ország, háborgó szív, kettétört hit: ez magyar népem?  
Élni vagy meghalni? – élni koncocért, s halni holtcsapadt jövőért?  
Hazám, hazám, te mindenem... a Kárpátok között egy hideg verem  
Hazám, annyit sem értesz meg belőlem, amihez most e fegyver ért...”

Remegő kezében a gyilok, ravaszán rajtra kész az ördög keze  
– *Élni kiért lenne érdemes, gróf úr?! – az Ön eszméje halott!*  
Fejében golyóval a földre hull bátor reformok magyar istene  
Idegenben, hol honáért született, halottkém néz le rá ugyanott

*Magyar Huszár és Katonai Hagyományőrző Szövetség*

A Magyar Huszár és Katonai Hagyományőrző Szövetség 1991-ben alakult társadalmi szervezet, amely azoknak az úttörő egyesületeknek az összefogásával jött létre, amelyek már az 1980-as évek közepétől a magyar huszár hagyományok őrzését tűzték ki célul: a Történelmi Lovas Egyesület Sándor Huszárai, a Jászberényi Nádor Huszárbandérium, a Váci Miklós Huszárok, a Balaton-felvidéki Radetzky Huszár Egyesület és a Pápai Huszárok Egyesülete. Példájuk nyomán gombamód szaporodtak el országszerte a különböző történelmi korok magyar katonai kultúráját megjelenítő egyenruhás hagyományőrző egyesületek. Honfoglalás koriak, lovagkoriak, a török idők végvári vitézei, kurucok, az 1848-49 évi forradalom és szabadságharc honvédei, a monarchia és a világháborúk magyar királyi honvédei, gyalogos és tüzér katonák és főként a világ könnyűlovasságának legjobbjai, a magyar huszárok.

Az elmúlt évek dinamikus fejlődésének következtében mára a legnagyobb hazai – de európai kitekintéssel is egyedülálló szervezettségű – történelmi egyenruhás katonai hagyományőrző szervezeté vált.

Az ernyőszervezetté fejlődött közhasznú szövetség fő célkitűzése: a magyar katonai hagyományok ápolása, a magyarságtudat, a hazaszeretet erősítése, nemzeti értékeink felmutatása és megbecsültségének növelése. Kulturális értékmentés, az értékek átadása a jelen és a jövő nemzedékeinek. Tevékenységük kiterjed az egész Kárpát-medence területére. Magyarország csaknem minden megyéjére, Erdélyre, a Felvidékre, az Őrvidékre, és a Délvidékre egyaránt. Tagegyesületük az USA-beli Kaliforniai Magyar Huszárbandérium is. Tevékenységük ismert és elismert egész Európában. Hazai szakmai tekintélyét jelzi, hogy a Honvédelmi Minisztérium szerződéses partnerei sorába emelte. Egyre szorosabb és értékesebb az együttműködése a HM Hadtörténeti Intézettel és Múzeumával, az Egri Vármúzeummal, a Nyíregyházi és a Sárvári Huszármúzeumokkal.

A Magyar Huszár és Katonai Hagyományőrző Szövetség rendelkezik a katonai hagyományőrzés területén országosan és nemzetközileg is elismert hiteles szakemberekkel, így lovas, történész, régész, egyenruha- és fegyverszakértő, pirotechnikus, látványtervező, rendezvény szervező szakemberekkel, de a művészetek területéről a népzene és a néptánc jeles képviselői közül

valókkal is. Utóbbiak révén igen szoros a kapcsolata a tárgyi, zenei és táncfolklórnak napi életével, szinte együtt él vele, s az ő segítségével is igyekszik mind magasabb szinten megmutatni a több mint ezer év magyar katonai erényeit, gyönyörűségeit, ruháit, fegyvereit, a tárgyi kultúra értékeit. Szinte a kísérleti régészet szintjén rekonstruálják a fegyverhasználat mozgásanyagát, a lovas és gyalogos hadművészet egyes példáinak bemutatásával.

Ezt a felbecsülhetetlen értékű munkát általános társadalmi elismertség övezi. A szervezet, amit elért, tagjai mérhetetlen erkölcsi és anyagi áldozatai nyomán érte el. A huszár és katonai hagyományok őrzői így nap mint nap méltó emléket állítanak egyik nagy elődjüknek Széchenyi Istvánnak is, aki maga is 15 évig szolgált huszártisztként, s ma is a nagy műveltségű, hazájához, nemzetéhez életfogytig hűséges, önfeláldozó katona egyik legszebb példája. Meggyőződésünk, hogy a Szövetség munkája tovább élte a méltán oly híres huszárszellemet, és bízunk abban, hogy azt a nem titkolt célért folytatott küzdelmüket is siker koronázza, hogy a „Magyar Huszár”, amely az egész világon elismert „hungaricum”, amint a magyar népeletben már régen, úgy a közeli jövőben hivatalosan is a Magyar Köztársaság nemzeti jelképévé válhasson.

*Az Erdélyi Református Egyházkerület*

1990 után az Erdélyi Református Egyházkerület elsőrendű feladatként tűzte ki célul a református felekezeti oktatás újraszervezését. A helyzet nehéz volt, szinte kilátástalan: az egykori épületek állami tulajdonban, a valamikori infrastruktúra szétrombolva, gazdasági háttér nélkül és egy olyan oktatási törvény mellett, amely nem ismerte el a felekezeti oktatást. Mindezek ellenére a munka elindult. Elsőnek 1990-ben, épület nélkül, újraindult a Kolozsvári Református Kollégium. Lassan körvonalazódni látszott a cél is: először vissza kell szerezni a régi, nagynevű református kollégiumokat. A kolozsvári példán okulva a kivitelezés módja változott: „új honfoglalás” kezdődött el. Mindenik régi református kollégiumban egy-egy felekezeti osztály indítását kezdeményezték, amelyek később tagozattá, majd önálló intézményekké nőttek. Így indult újra a református felekezeti oktatás 1992-ben Nagyenyeden, a Bethlen Gábor Kollégiumban, 1993-ban Sepsiszentgyörgyön, a Székely Mikó Kollégiumban, 1994-ben Marosvásárhelyen, a Bolyai Farkas Elméleti Líceumban, Székely-

udvarhelyen, a Benedek Elek Tanítóképzőben és Kézdivásárhelyen, a Bod Péter Tanítóképzőben.

Szükség volt az iskolákban tanító vallásstanárookra. Az egyházkerület már 1990-ben beindította a Vallás-tanárképző Fakultást, amely kezdetben a teológia mellett működött, majd a kolozsvári Babes-Bolyai Tudományegyetem önálló fakultásává nőtte ki magát. Ugyancsak szükség volt egy intézményre, amely szakmailag összefogja, koordinálja az iskolákat. Így született meg a Református Pedagógiai Intézet. Szép lassan az intézményhálózat bővülni kezdett: létesültek általános iskolák, óvodák, bentlakások. 2003-tól a román állam kezdte visszaszolgáltatni az egyházkerületnek az iskolaépületeket. Ezeknek az ingatlanoknak a nagy része lerobbant, felújításra szoruló állapotban van. Távolról sem mondható tehát, hogy az egyházkerület túl van a nehezen. Változatlanul, 20 éve folyamatosan folytatni kell a harcot a felekezeti oktatás teljes jogú, minden oktatási szinten történő elismertetéséért, finanszírozásáért. Valami 20 évvel ezelőtt elkezdődött. Iskolaépítés a jövő építését jelenti. „Uraink jól tudják, hogy jövőnk oda van letéve – palatábla, palavessző formájában – az iskolák falai közé.

Ezért verik széjjel azokat a jogtiprásnak minden eszközével.” – írta Sütő András a Nagyenyedi fügevirág c. esszéjében. Adja Isten, hogy ne így legyen, és az Erdélyi Református Egyházkerület 20 éve elkezdett iskolaépítő politikája gazdag gyümölcsöket teremjen.

#### *A Magyar Tudományos Akadémia Enzimológiai Intézete*

Van Magyarországon néhány olyan nemzetközileg elismert tudományos műhely, amelyről itthon, a szűkebb szakmai körökön túl meglehetősen keveset tudunk, pedig ezek a műhelyek fontos szerepet töltenek be a hazai szellemi élet alakításában, az ország nemzetközi integrációjában, a szakemberek képzésében és a felsőfokú oktatásban. Ilyen tudományos műhely az MTA Enzimológiai Intézete, amely egy szerény megjelenésű épületben működik Budán, a Karolina úton. Pedig ez az intézet rajta van a tudomány világtérképén, jeles külföldi tudósok tartanak itt rendszeresen előadásokat a molekuláris biológiai, biokémiai, biofizikai témában. Az intézet kutatói járván a világot jó hírét viszik Magyarországnak, de azután új tudással és ismeretekkel gazdagodva, hazatérve az ország szellemi erejét gyarapítják, tudásukat itthon hasznosítják az oktatásban és a gazdaságban. Az intézet nem csak nemzetközi hírű tudományos műhely,

de iskola is, ahol számos jeles egyetemi tanár, ipari vezető, neves tudós nevelkedett. A hazai biotechnológia tudományos háttéréként a magyar ipar számára is a tudás és technológiai fejlődés egyik forrása. A Kárpát-medencei magyar tudományos közösségnek is egyféle szellemi központot jelent az intézet, ahonnan szellemi muníciót, szakmai támogatást és baráti segítséget várhat. Egy ország minőségét, nemzetközi hírnevét és megtartó képességét azok a közösségek és szellemi műhelyek határozzák meg, amelyek a maguk területén igazi értéket hoznak létre, s amelyek biztosítják az egyén számára az alkotó szakmai kibontakozás esélyét, az intellektuális tevékenység örömét és a hasznosság érzését. Ilyen műhely az MTA Enzimológiai Intézete, s ezt elismerve ítélte oda neki a kuratórium a Széchenyi István-émlékdíjat.

#### *A Professzorok Batthyány Köre*

1995-ben alakult azzal a céllal, hogy a polgári értékrendet magukénak valló, ezen értékrend érvényesítéséért tenni akaró egyetemi tanárok közös munkájának keretét adjon. Keresik a jelen kihívásaira hosszabb távon is érvényes válaszokat, hogy ezzel is előmozdítsák a nemzet erkölcsi és gazdasági felemelkedését. Szakértők bevonásával elkészítették az első, következetesen nemzeti jövőképet, a Szent István Tervet, mely széles körben fejtette és fejti ki ma is a hatását a magyar közgondolkodásban. Nyilatkozatukban, melyet számos közéleti személyiség is aláírt, a 2004. decemberi népszavazást megelőzően igent mondtak a kettős állampolgárságra. Már nyilvánosságra kerülésének másnapján elítélően nyilatkoztak az öszödi beszédről, felszólítva a magyar értelmiséget, hogy ebben a helyzetben hallassa hangját, a köztársasági elnököt pedig arra kérték, hogy kezdeményezze a kormány távozását. Személyre szóló levélben emlékeztették az Országgyűlés tagjait, hogy törvényhozó munkájuk során felelőségük tudatában kell döntéseiket meghozniuk, következetesen ragaszkodniuk kell az Alkotmányhoz és esküjükhöz. Felémelték a szavukat az oktatás és a tudomány világát is megérintő erkölcsi hanyatlás, a mindent elborító anyagiasság ellen.

A kör tagjai közül számosan fejtenek ki élénk közírói tevékenységet, írásaik olvashatók a napi és a szaksajtóban.

A kétszáznál több tagot számláló egyesület anyagi forrásait kizárólag a befizetett tagdíjakból biztosítja.

### *Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége*

Két évtizedes, sok-sok szabadidőben végzett kemény munka van azok mögött, akik a szlovákiai magyar nyelvű iskolák megőrzésének és továbbfejlesztésének szándékával a Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége keretei között vállalták a küldetést – konok hittel őrizték az örökséget, folyamatosan tervezték és szervezték a felvidéki magyar közösség nevelési és oktatási intézményeinek a jövőjét. A csehszlovákiai „bársonyos forradalmat” követően néha nyugodtabb politikai légkörben, máskor ellenséges közegben kellett a felvidéki magyar közösségnek, köztük a pedagógustársadalomnak tenni a dolgát. Az alternatív oktatási koncepció elutasításától a kétnyelvű bizonyítványok kiadásáért folytatott harcokon, a történelmi és a földrajzi magyar megnevezések, valamint az iskolai nyelvhasználati korlátozásokon át a diákok szlovák nyelvismeretének elmarasztalása miatti tiltakozásokig vezet az út, mely talán egyszer a hatalom belátásából adódóan kedvezőbb irányba fordul.

Mindeközben a Pedagógusszövetség civil szerveződésként kivette részét a szlovákiai közoktatási rendszer átalakításából. Kezdeményezte a törvényi változások megszületését, az oktatásügyi hatáskörök átruházását az államról az önkormányzatokra, a normatív támogatás létrejöttét.

A magyarországi egyetemek szlovákiai kihelyezett részlegei létrehozásának kezdeményezésével segítette a Selye János Egyetem megszületését. Létrehozta a Pázmány Péter Alapítványt és a Comenius Pedagógiai Intézetet, az intézményvezetők és az óvodapedagógusok országos társulásait. A Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége igyekszik betölteni azt az űrt, mely a kisebbségi szakmai háttérintézmény-rendszer hiányából adódik Szlovákiában.

A szövetség szakmai építkezését mutatják az országos, regionális és helyi szakmai programok, rendezvények – a szlovákiai magyar pedagógusok rozsnyói országos találkozója, a nyári egyetemek, a pedagógus-továbbképzések, a kiadványok, a beiratkozási, a tehetséggondozó, a szórvány és egyéb programok, a magyar diákok számára szervezett anyanyelvi tanulmányi versenyek és táborok. Az országos tanévnyitók évről évre megerősítést adnak abban, hogy a felvidéki magyar közösség számára nem közömbös anyanyelvi iskoláinak sorsa. A szövetség továbbra sem feledkezhet meg a hagyományos értékekről, a nemzeti kulturális sajátosságok

továbbéltetéséről, a tisztességes emberi magatartás kialakításáról.

A Pedagógusszövetség rendezvényeinek megvalósítása során saját erején kívül elsősorban a Magyar Köztársaság Oktatási Minisztériumának és a magyarországi alapítványok támogatására számíthat, melyeknek segítségével igyekszik a felvidéki magyar iskolákban olyan szellemiséget kialakítani, mely segíti az iskolák diákjait a bennük rejlő értékek kibontakozásában, egyaránt éreztetve velük a gyökér megtartó erejét és a szárnyalás szabadságát, hogy az alma materek a kisebbségi közösségek otthonai és a tudás bástyái legyenek.

### *Tisztelt Gubcsi Lajos Úr!*

A nagyenyedi Bethlen Gábor Kollégiummal iskolánk, a soltvadkertei Kossuth Lajos Általános Iskola testvériskolai kapcsolatot tart fenn. Így értesülhetünk róla, hogy 2010. március 3-án 15 órakor a Széchenyi-emlékünnepen erdélyi barátaink bemutatkoznak, akik erre az eseményre meg is hívtak bennünket. Ezzel kapcsolatosan szeretném megkérdezni Öntől – az MTA rendezvényszolgálata adta meg az elérhetőségét –, hogy 9 fővel mint érdeklődők részt vehetünk-e a rendezvényen, kell-e hozzá külön meghívó, pontosan mikor fejeződik be az ünnepség... Segítségét, felvilágosítását előre is köszönöm! Üdvözlettel: Udvarhelyi Attila igazgató

### *Kedves Lajos!*

A tegnapi Széchenyi-emlékdíj, a rendezvény nagyon szép és méltó volt a „legnagyobb magyar” emlékére. Köszönöm neked ezt a szép alkalmat! Azt is tudom azonban, hogy ez csak az egyik eseménye annak a sorozatnak, amivel sikerül fenntartanod a nemzet emlékezetét, sőt, felébresztened honfitársaink lelkiismeretét. Adjon Isten állhatatosságot és sok energiát további munkálkodásodhoz!

Szeretettel és tisztelettel üdvözöllek, kedves családdal együtt Varga Károly ny. egyetemi tanár, az MTA doktora, a Professzorok Batthyány Körének tagja.

2010-ben Árpád fejedelem-díjat kaptak:

Történelmi Bodroγκöz – a pácini Múzeum és a  
Nemzeti Sírkert Karosban  
Csillagszemű Táncegyüttes és Tímár Sándor  
Csurog – az 1944-es vérengzés áldozatainak  
emlékére  
Észak-bácskai Cserkész Szövetség – átadva az  
Attila-szobor avatásán Budapesten  
Kurultaj  
Somogyvár

*A Történelmi Bodroγκöznek nyújtott Árpád-díjról –  
levél 2012. novemberben:*

„Mint ezer évvel ezelőtt dicső elődeink, magam is lóháton, őseink csodás viseletében járom a régi utakat barátaimmal. Varázslatos időutazásaink – 1996. Baskíria-Bodroγκöz, 2005. Rodostó-Borsi, stb. – élményét az Árpád-kori Régészeti Parkban osztjuk meg az érdeklődőkkel. Olyan szellemi műhely ez, ami egyre erősebb, és sorra gyűjtja az őrtüzeket a történelmi Magyarországon, az egykori zsarátnokok múltidőzö erejével. Éppen tíz éve tettük ezt újra a szülőfalumban, Kisrozvályon.

2010-ben megkeresett Gubcsi Lajos barátom és közölte az örömhírt, miszerint a Bodroγκöz Árpád fejedelem-díjat kapott. Sem szűkebb szülőföldem, sem jómagam nem szoktunk hozzá a kiemelt elismerésekhez, így ez igazi meglepetés volt. Kértem az adományozót, hogy a díjon a „TÖRTÉNELMI BODROγκÖZ” felirat szerepeljen, mert mi itt születettek csak egy Bodroγκözt ismerünk. Vörösmarty Mihály: Zalán futása versrészletét hívom segítségül, milyen is ez a Bodroγκöz.

„...Bodroγκöz szigetén, hegy emelkedik a hideg éjnek  
Tája felől, egyedül, erdővel övezve derékon,  
Zölden alul, pusztán s szirteknek hagyva fölülről.  
Kis Tice, a Tisza habjaiból lesietve aláfol  
Balja felől, jobbán Bodrog fut csendes özönnel.  
Összekeverülnek utóbb keskeny szegletre, s zuhogva  
Hagyják el gyönyörű táját a délre mosolygó  
Szép hegynek, zengő ligetít, s vízlepte lapályát.  
Itten az ősz daliák, s tehetetlen bajnokok, akik  
Álmos harcaiban győztek vala, csendesen élnek,  
Itten Elem, Csákány, s hadrontó Tűzima nyugszik.”

Ez a szent nyughely Karos község határában most Nemzeti Sírkert, az egyetlen ilyen kegyeleti emlékhely a Kárpát-medencében, ahol az Árpád fejedelem vezette honalapításban részt vett dicső harcosok nyugszanak.

Ma már büszkén mondhatom: nemzeti zarándokhely, ahová minden magyar embernek el kell egyszer jönnie.

Büszkék vagyunk rá, hogy egykor Álmos fia Árpád Vereckén átkelve a Bodroγκözben állította fel vezéri szállását és innen irányította a magyar nép végleges letelepedését a Kárpát-hazában.

Hogyan és miért lett mégis az egykori „fővárosunk” – 895-900 között – a Bodroγκöz mára elfeledett, elszegényedett pontja, LHH-s kistérség? Azt hiszem azért, mert a mi történelmi példáinkkal, példaképeinkkel nem mertek szembesülni az új világ – a XX. és XXI. század – „vezérei”, mert könnyűnek találtattak mindenkor. Párducos Árpád vezér, II. Rákóczi Ferenc fejedelem, Kossuth Lajos kormányzó erről a vidékről indult hazát alapítani, majd azt visszaszerezni. Napjainkban is elveszni, beolvadni látszik az egykor fényes és gazdag anyagi és szellemi örökségünk, de talán már köztünk cseperedik a Zemplémben ismét egy igaz magyar ifjú, aki ezen a tiszta, ősi értékrenden nevelkedve, majd dicső elődei nyomdokába lépve rendet tesz a magyarok hazájában.

2010. július elején vettük át az Árpád-díjat, a pozsonyi csata emlékünnepe, ami hisszük, hamarosan nemzeti ünnep lesz! Filmkockák, fényképek és a lelünkbe zárt érzések bizonyítják, hogy valóban a megújulás kezdetének hitét indította el bennünk ez az elismerés.

Ennek sikeréért folytatott cselekvéseinkben hős elődeink is mellettünk vannak, amit az emlékezések SZERTÜZÉN át üzentek meg a „Tűztálos” és a „Tűzlovas” hírvivőkkel. Nagyon mélyről kell felállni, de a mankót már eldobtuk, amiben sokat segített A Magyar Művészetért Kuratóriumának döntése.

A szép díjat – Árpád vezér lovas szobrát – az idén átadott, a honalapítás korát megidéző bemutató épületben helyeztük el Karos községben. Hívunk és várunk minden magyar embert szent zarándokhelyünkre, a Bodroγκözbe.”

*Petraskó Tamás hagyományőrző, Kisrozvály polgármestere 2012. november 10-én*

2010. október 15. Zenta, XXV. Gála

*A Magyar Művészetért Díj*

Bálint Zoltán és Bicskei Zoltán – Nagy József  
Regionális Kreatív Műhely,  
Magyarország  
Bognár Szilvi népdalénekes  
Erdélyi János – Vitézy László filmrendezők  
Kaiser Ottó fotóművész  
Makoldi Sándor festőművész – átveszi  
Debrecenben  
Maria de Faykod szobrászművész – átveszi  
Franciaországban  
Mihály Árpád szobrász  
Oberfrank Pál – Bubik István-díj  
Szabadkai Kosztolányi Dezső Színház  
Szilágyi István író, Kolozsvár  
Verebes Ernő zeneszerző, Újvidék

*Árpád-díj*

Csurog – az 1944-es vérengzés áldozatainak  
emlékére

*Bartók Béla-emlékdíj*

Vajdasági Magyar Folklór Központ

*Kodály Zoltán-emlékdíj*

Vajdasági Magyar Művelődési Intézet,  
Hajnal Jenő

*Ex Libris Díj:*

Újvidéki Magyar Tanszék  
Szabadkai Magyar Tanítóképző Főiskola  
Kobzos Kiss Tamás

*A Gálán elhangzik:*

- Oberfrank Pál mondja el Dsida Jenőtől a Psalmus Hungaricust
- Kobzos Kiss Tamás az „Énekelt történelem” című műsorából ad elő, a zentai csatáról énekel
- a „Zurgó Együttes virtuóz órája”

*A laudációkból*

*Kaiser Ottó*

A kitűnő fotográfus folytatta egész életén át tartó utazását a határainkon túl élő magyar írók, költők, alkotók élete, érzéseik, körülményeik megismertetése céljával. A legjobb magyar művészek kapnak portréhelyet gyönyörű kötetekben, s interjúk olyanokról, akik valamilyen okból véglegesen választották Magyarországot lakóhelyüknél.

Állomásából, arcképcsarnokából: *Anglia:* Stephen Barlay, Gömöri György, Határ Győző, Sárközi Mátyás, George Szirtes – *Ausztria:* Bujdosó Alpár, Monoszlói Dezső – *Németország:* Borbándi Gyula, Ďša Schneider, Török Imre – *Norvégia:* Kovács Katáng Ferenc, Sulyok Vince – *Románia:* Bogdán László, Farkas Árpád, Jánosházy György, Kányádi Sándor, Markó Béla, Selyem Zsuzsa, Szilágyi István, Vida Gábor – *Svédország:* Domonkos István, Gergely Tamás, Gulyás Miklós, Tar Károly – *Szlovákia:* Tóth László. Azaz magyar kultúrtörténet a világban.

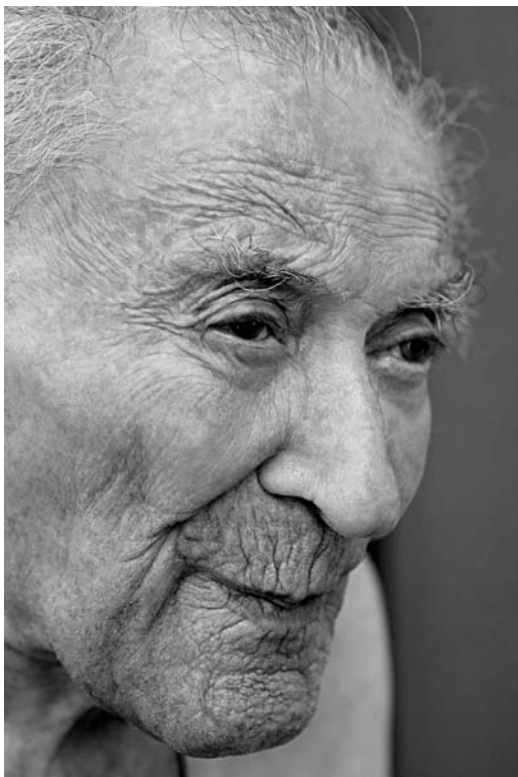
Kaiser Ottó A Magyar várak című képes albuma a Magyar kastélyok című kötet sorozatszerű folytatása. A fotóművész mintegy 200 – részben légi – felvétele látványosan illusztrálja a kötetben szereplő 40 várat, várkastélyt és váromot. Ezzel az albummal a magyar történelem egyik „látteleletét” adjuk át a tisztelt olvasónak. A kötet tanulmányával és látványos képeivel azt mutatja be, hogyan épültek váraink a korai Árpád-kortól a XVI. század derekáig, miként védték királyainkat és a földesurakat házuk népével egyetemben. Láttatja a magas falak védelmében zajló életet és azt a művészeti környezetet, amely hiteles tükre az építetők ízlésvilágának. Kaiser Ottó most Franciaországban folytatja a szépség feltárását és megörökítését: Provence vezetői hívták meg egy évre, hogy mutassa be nekik a világhírű térség művészetét.

*Makoldi Sándor levele 2012 novemberében:*

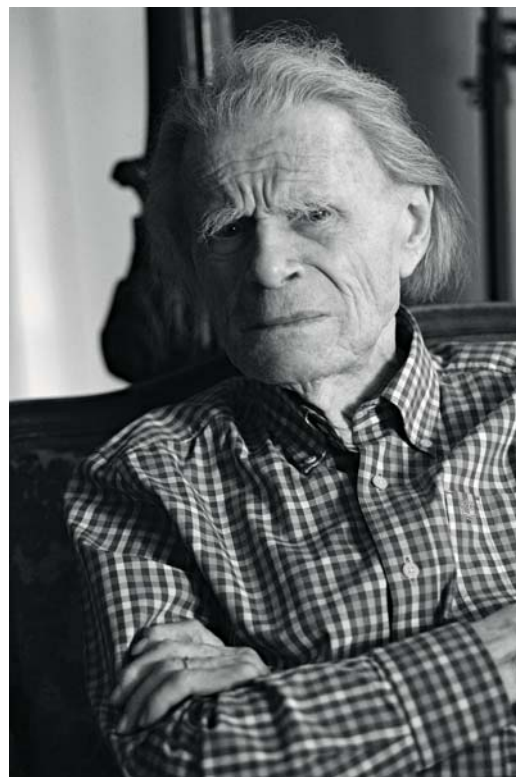
A magyar művészetért egy életen át

2010-ben, 65 évesen kaptam meg A Magyar Művészetért Díjat, aminek örültem. A kiállításokon kapott szakmai díjak mellett más kitüntetést eddig el sem fogadtam volna (az ismert történelmi helyzet miatt). A magyar művészet létrehozásáért viszont

*Kaiser Ottó „arcai”:*



*Fejtő Ferenc*



*Giovanni Hajnal*



*Fekete Vince*

*Makoldi Sándor tárlatából*



egész életemben küzdöttem, önerőből – mondhatnám: magányosan. Így festői utam is egyedire sikeredett, nem csatlakoztam társaságokhoz, irányzatokhoz, galériákhoz. Csak tanítványaim és barátaim ismerik azt a küzdelmet, amit széllel szemben – mind a mai napig – folytatok.

A szocializmusba születtem – de kezdetben absztrakt festőként, fogalmilag próbáltam képben megfogalmazni a XX. század érzéseit.

Debrecenben be is tiltották első kiállításomat. Nem ez változtatta át fokozatosan a világlátásomat, hanem, hogy a Tanítóképző tanáraként, és apaként felismertem az emberrel született vizualitás természetes fogalmi kifejezését, ami anyanyelvi szinten él a gyermekben – és a hagyományos magyar népművészetben egyaránt. Felnőttként az egyetemen elvégezve a néprajz szakot is, átíródott bennem a magyar művészet mibenléte.

A vizualitás terén megfogalmazódott bennem – és környezetemben – amit Bartókék a zenében már megalkottak: nemcsak magyarországi, de magyar művészetet kell létrehozni (fogalmilag: tehát absztrakt és figurális szinten is, képírásként).

A nemzeti művészetet őrző értékes, évezredes hagyatékot kell a mai képzőművészetbe visszamemlíteni, az egyetemes jelképrendszer segítségével Európának is felmutatni értékeit, mondandóját – hogy mai életünket is jobbá tegye! Törekvéseim elismeréseként értékeltem tehát a magyar művészetről elnevezett díjat, melyet Debrecenben, a Belvárosi Galéria termeiben rendezett életmű-kiállításon vehettem át Gubcsi Lajostól. A laudációt Földi Péter festőművész és Pap Gábor művészettörténész tartotta.

*2010-ben díjaink összesen:*

- 10 MM Díj
- 5 Rákóczi-díj
- 7 Árpád-díj
- 7 Széchenyi István-émlékdíj
- 1 Bartók-émlékdíj
- 1 Kodály-émlékdíj
- 1 Petőfi-díj – Mezőberényben, a múzeumban Szendrey Júlia emlékére

### *Rákóczi fejedelem-díj*

Üzenet Erdélyből című albumunk akkori kiadását Rákóczi Ferenc születése 333. évfordulójának dedikáltuk 2008-ban, mint ahogyan rá emlékeztünk a 2007-es avatásokkal, szoborszentelésekkel is. 2010 újabb Rákóczi-évfordulót jelentett annak, aki szeretett volna erre alkalmat találni. Mint ahogyan mi. 2010-ben volt a fejedelem halálának 275. évfordulója. A Herenddel megalapított díj átadását eleve több évre terveztük. Szerettük volna, ha a születés, a borsi vár és a halál, Rodostó között minden fontos esemény, helyszín, szimbólum emlékére Rákóczi-díjat adományozhatunk. Legyen Munkács, Sárospatak, Zágon Mikes Kelemenre emlékezve, s persze a történelmi magyar határ legtávolabbi pontja, Gyimesbükk, a „híres” Rákóczi-várral, ahol ugyan a fejedelem soha nem járhatott, a nép mégis látta őt a „várában”, így őrzi az emlékezet, s akkor biza így is van. Legyen a Felvidék kuruc dicsősége, s annyi minden még. A hatalom aludt ekkor is, Rákóczi senkit sem érdekelt. De meggyújtottuk az őrtüzeket a várakban, Rozsnyón, a majki szerzeteseknél, Mikes Kelemen és Béri Balogh Ádám emlékére is. Hiszem, hogy élt, ott volt mindenütt Rákóczi dicsősége.

### *A díj Alapító Okiratából:*

„275 éve, 1735. április 8-án halt meg a Nagyságos Fejedelem. Szívében igaz magyar, kezében igaz arisztokrata, fejében igaz államférfi, lelkében igaz hős és áldozat. Amikor 1906-ban Rodostóból hazahozták hamvait, egy egész ország állt tisztelgő gyászban, lélekemelő gyászban.

Azoknak nyújtjuk a Rákóczi-díjat, most 2010-ben, halálának évfordulóján, s jövőre, 2011-ben, száműzetésének 300. évfordulóján, majd az azt követő években is, akik a maguk fejedelmi útját járják. Sokan vannak ilyenek itthon, Erdélyben, a Felvidéken,

Délvidéken, Kárpátalján, a nagyvilágban – a kitüntetés jelkép, ezernyi kaphatták volna. A Rákóczi-díj útja a születéstől a halálig, Borsitól Rodostóig, és e hősiesség, szabadságot kereső és teremtő élet sok állomásáig terjed, Marosvásárhelytől Kassáig fut, hogy közben megemlékezzen azokról, akiknek az élete a fejedelem és a szabadság dicsőítéséről szól.”



*A Rákóczi fejedelem-díj*

A díjátadások:

*2010-ben:*

Felvidék – Borsi, várkastély  
R. Várkonyi Ágnes  
Sárospataki Rákóczi Múzeum  
Majk, a kamalduli néma szerzetesek  
kolostorában, elhelyezve Győrben  
Béri Balogh Ádám emlékére  
Párizs-Grosbois – Rákóczi szíve és a mai  
magyarok szerepe  
Franciaországban,  
Yerres város és polgármestere,  
Dupont-Aignan kezébe

*2011-ben:*

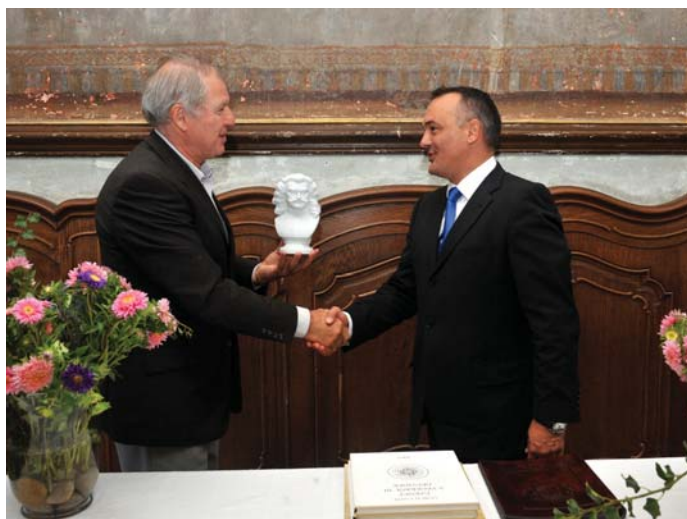
Marosvásárhelyi Vártemplomnak és a Maros  
menti magyaroknak  
Mikes Kelemen emlékére Zágonnak, az erdélyi  
magyaroknak  
Rodostónak – Rákóczi örök szellemének  
Gyimesbükkben a „Rákóczi-várnak” az Ezeréves  
Történelmi Határ szeretetével

*2012-ben:*

Búzavirág néptáncgyüttesnek és Rozsnyó  
magyarjainak  
Rákóczi Alapítványnak Torontóban

*2013-ban:*

Lorántffy Zsuzsanna Polgári Társulás  
Királyhelmece



*Rákóczi fejedelem-díjat vesz át Győr városának Borkai Zsolt a majki szerzetesek egykori kolostorában*

#### *Attila hun király szobrának avatása*

A Magyar Művészetért Szoborkertje 2007 óta készült emléket állítani Attilának. A szobrászművész, Györfi Sándor azonban várt, várt, várt... az ihletre. A szó szoros értelmében. Egyetlen mozdulatot sem tett addig, pedig teltek az évek. Aztán egyszer... Utólag elmesélte, hogy álmában megjelent Attila, s végre tényleg látta az arcát, tudta, tudja már, milyen volt. Munkához látott, s 2010. december 10-én felavattuk Attila – Etele király – lovas szobrát. Az ünnepséget megtisztelte Kövér László, az Országgyűlés elnöke is.

Mikor elküldtem neki a meghívót, tudtam, hogy úgyse jön, csak formaságnak tűnt az egész, udvarias gesztusnak. Annál nagyobb lett a meglepetésem, amikor a Köztársasági Őrezred, majd a kerületi rendőrkapitányság tisztjei elkezdtek látogatni a környéket, a házunkat, a kertünket. Hát jön Kövér Laci?! Az utolsó pillanatig biztos voltam abban, hogy lemondja...

Amikor kiszállt az autóból, először elültettünk fákat, amelyeket Csallóközből, Kalotaszegről, Székelyföldről, Gyimesből és Bácskából hoztak onnan érkező barátaim az ünnepre.

Az általam korábban kiásott gödrökben pedig hónapok óta, minden utamról gyűltek a rögök a 63 történelmi vármegye többségéből: szántóföldekről, erdőkből, mezőkről, ahol csak meg tudtam állni. Tábornokok, ezredesek a magyar hadseregből, művészek egész raja, szponzor barátaim, új munkahelyem, a Zrínyi Kft. munkatársai, 100 ember köszöntötte... ki a szobrot, ki magát Attilát.



*Rákóczi fejedelem szerepében Varga Miklós a munkácsi várban*

– Laci, hogy-hogy eljöttél? Soha nem gondoltam komolyan, hogy elfogadod...

– Nekem Attila gyerekkorom óta a szeretett történelmi alakom, a hős, győztes hadvezér, aki elvezette a sztyeppék összes lovas népét a Kárpát-medencébe.

– Nekem is ő. Attila Isten kardjával, Árpád Attiláéval és Rákóczi a sajtójával.

– Na látod. Ezért vagyunk itt.

Ez elegendően világos volt, s szívembe zártam érte Kövér Lászlót. A sajtó sehol, miért is lenne, pedig hívtunk mindenkit. Ennek azért van jelentősége, mert több mint három hónappal később az egész magyar sajtó vetette rá magát – mint pulyka a takonyra – az „Attila szoboravatásra”. Méltatlan e könyvhöz és A Magyar Művészetért egész szelleméhez a siserehad idézése, külön könyvben taglalom, melyet már ez év tavaszán megírtam, csak megvárom még a perek lezárását a megjelentetés előtt. A „Hazudj, s a bíró is megsegít” képet alkot róluk.

Attila azóta ott emelkedik a magasba, szemben a szocialista Szoborpark figuráival, Lenin, Marx és Engels Összesel, Dimitrovval, Kun Bálával (nekünk is van kun szobrunk kettő is, de azok kunok – milyen nevetségesek ezek a felvett, megtévesztő nevek!). Közben megjárta az utat Pekingbe a Szépművészeti Múzeumba, óriás daruk emelték még magasabbra itt is, ott is.

A kínaiak nagyon szeretik Attilát, az ősi ellenséget, a hunok legismertebb alakját. A hunok legyőzték őket, rettegésben tartották évszázadokon keresztül, fel kellett építeniük a Kínai Nagyfalat. De a kínaiak bölcssek. Ha

lenézik ellenfelüket, akkor ők vajon mit érnek, ha egy ilyen senki legyőzte őket. Ők akkor nagy nép, ha egy még erősebbel, a világ legerősebb hadseregével szemben maradtak alul. Mint azóta tudjuk, csak átmenetileg. Attila nekik hős. S itthon vannak meggyőződéses látnokok, akiknek ő szörnyű vérengző, röhejes pusztai bunkó, meg ilyesmi, s így hát éppen olyan, mint azok, akik szeretik Attilát, a hun mítoszt. Értem már, miért születhetett a sajtóban a szoboravatás ünneplése helyett olyan dezinformálás, hogy az avatáskor „honvédségi takarítónők takarítottak a házamban”.

Digitális trükkökkel ma is fenntartják, hogy aki kíváncsi életemre, és a google-ra szorítkozik, ott az én munkásságom alapköve, hogy honvédségi takarítónők voltak a házamban, gondolom, takarítani.

Az ilyen cikkek íróiról nyugodtan feltételezhetik, hogy ők meg fekáliát jöttek pucolni házamba, meg is találták, ki is pucolták, és cikk formájába öntötték magukat és a fekáliát...

Hát azért lett ez így, mert én is egy olyan borzalmas nagy despota bunkó pusztai suttyó vagyok – s vérengző is, i. takarítónők vére –, mint Attila király volt. Jól van, segítettek az azonosságtudatom fejlesztésében.

A Magyar Művészetért Szoborkertje tehát Etele királlyal gazdagodott – s a tábornokok, államtitkárok, a honvédelmi miniszter, a légierő parancsnoka és világhírű művészek között ott totyogott két éves kisfiam, Etele. Nem király, de így jó, ahogy van: egyszerű gyerekeknek itt köztünk. Mindig fogja tudni, hogy ki és miért magasodik fölötte az ő nevével. Attila szobrát sokan jönnek megnézni azok közül, akik előtte Kun Bélát élvezték a másik oldalon. Nézik a felhők felé vágatózó, hátrafelé nyilazó vezért, Isten ostorát. Közben rácsap a firkászok kezére.

*Levél egy barátomnak:*

Ma, két évvel később végre megnéztem a Google-on azt az Index-tudósítást s benne a videót, ami ugyan látszólag a „honvédségi takarítónőkről” szólt, valójában rólam, de még csak nem is rólam, hanem Attila királyról, s persze arról, hogy miért ilyen a viszonyom hozzá, miért emeltem szobrot neki a házunk kertjében. Hogy miért verte ki a biztosítékot „amott” éppen az Attila-szobor, egy magánkerti avatáson, ahol ráadásul Árpád-sávós zászló lengedez a filmen is láthatóan nagy vidáman? Hogy milyen ideológiáktól is rettentek meg valakik, ha mi itt az avatással régmúltunk egyik lehetséges gyökerének emelünk emléket?

Rájöttem mélyebb tartalmakra. OTT és AKKOR a szoborral és avatásával átléptem egy küszöböt egy másik minőségbe, ahonnan természetesen nincs visszaút – értsd alatta a történelmi azonosulást, a közösséggé szervező erőt, az ideológiai tartalmat, és az utat, hogyan valósíthatók meg eddig el sem képzelt dolgok. Ahogyan ugyanott Kövér László fogalmazta meg a videóban: a szoboravatással gyerekkori álma valósult meg.

Az enyém is, és ez a közös vonás csak ott, szavai hallatán derült ki, mindaddig csak fontos vendégnek tekintettem az Országgyűlés elnökét. Átléptem a méretezést is a szobor felállításával. S hiába a „Takarítónők a házamban” örülete, és az összes többi ordító baromság, egészen a precíziós módon végrehajtott kivégzésemig a Zrínyi éléről, „ők” is tudják, hogy oda már soha nem érnek el, ahol Attila avatása óta járok.

S lesz még mondanivalóm számukra a hovatarozásról. Most pl. érdeklődéssel figyelem – ez is történelem a mában, s elég véres és brutális, mondhatnám, embertelen –, ahogyan az „izraeli hősök” a gázai palesztinok fölé repülve 10 000 méter magasról kislányokra bombázzák rá a házat olyan precizitással, mintha saját szemükkel látnák, saját kezükkel is végeznék... végeznék... mit is?... a gyáva kivégzést. Hát Attila nem ezt jelenti nekem, az tény. Árpád sem. Neki is van szobra nálunk, sőt, szoborcsoportja, három fiával együtt, hiszen együtt haltak meg a két kézzel vívott pozsonyi csatában. Azért ezt a múltat jobban szeretem. 2012. nov. 18.

Csak egyetlen mondatot szánnék egy *drámai* változásnak: 2010-re kimerültek támogatóink, pénzügyileg többen ellehetetlenültek vagy éppen ekkor sodorták ki őket addigi munkáikból. A MM támogatói köre 2010-re és főleg 2010-re nullára zuhant. Még egy évig sikerült kölcsönösen hasznos marketing szerződést kötni a Geodézia Zrt.-vel, és vége...

Nem mondhatom, hogy a nemzeti egység kormányát, annak politikai vagy gazdasági erőit bármi is érdekelte – sem most, sem korábban – abból, amit a MM tesz. Érdektelensége, közönye lehet bántó. Érdemes viszont a rosszban meglátni a jót: a FIDESZ-hez tartozó körök mindenkori távolságtartása így lett teljes függetlenségünk és szuverenitásunk biztos záloga. Nem keveredtek össze a körök hurokká.

Minden baj ellenére mi mentünk tovább abban a szellemenben, mint addig: legyen minden év több mint az előző a MM teljesítményeiben.



*Attila hun király a MM Szoborkertjében, Györfi Sándor alkotása*



*Ex Libris Díj a hadsereg Összhaderőnemi Parancsnokságának Székesfehérváron 2010. okt. 23-án*

### **2011 – Engem is kirúgtak – most már tényleg magunk vagyunk, függetlenek**

Ezt a fenti gondolatot továbbfűzve: addig-addig dübörgött és dübörög ma is a gazdaság, s oly nagyon immáron 10 éve, hogy a mi köreinkben senkinek nem maradt pénzügyi tartaléka. Könnyörögni, kérni soha nem volt szokásunk. Tudom, hogy az előző, szoclib rendszer hiénái hatalmas anyagi bázisokat gründoltak, 2010 óta a mai hatalom háttere teszi ugyanezt, de tőlük mi:

- soha nem kérnénk
- soha nem kapnánk
- soha el nem fogadnánk,

így aztán hordjuk magunkat a saját vállunkon. Bevált módszer, ajánlom mindenkinek, aki sokáig akar biztonságban és önbecsülésben működni. A meggyengült pénzügyi helyzet tovább romlott azzal, hogy a HM Zrínyi Média Kft.-ben 2010 nyarától 14 hónapon át betöltött igazgatói helyemről brutális kegyetlenséggel nyírt ki az egymással összefogó bal- és jobboldali média, s halálos harapásukat az egykor kinevező, majd most kibe-rúgó honvédelmi miniszter azzal gyógyította, hogy mérget szórt a sebbe.

*2011. április 9. XXVI. Gála, Marosvásárhely, Kultúrpalota*

*A Magyar Művészetért Díjban részesül 2011-ben*

Hajdú Szabolcs rendező-Török-Illyés Orsolya  
színművésznő  
Ivácson László néptánc-koreográfus, Háromszék  
táncegyüttes  
Káel Csaba rendező  
Kása Béla fotóművész  
Kicsid Gizella színművésznő, Sepsiszentgyörgy  
– Bubik-díj  
Kodály vonósnégyes  
Kortárs Magyar Galéria  
– Dunaszerdahely  
Lukács Miklós cimbalomművész  
Páll Lajos festőművész  
Petrás Mária énekes  
Szabadi Vilmos hegedűművész  
Varga Miklós énekes

*Árpád-díjat nyújtottunk át 2011-ben:*

Gergely István és a Csibészház  
Csíksomlyón  
Kárpátaljai Cserkész Szövetség  
Marosvásárhelyen  
1919-es partiumi vérengzés emlékére  
Köröstárkányban  
Romániai Magyar Cserkészszövetségnek  
Marosvásárhelyen  
Székely Hadosztály emlékére  
Sepsiszentgyörgyön  
Kő Pál

*Ex Libris Díj*

Áprily Lajos Főgimnázium, Brassó  
Erdélyi Kárpát-Egyesület  
Kovács Géza szobrászművész, Sepsiszentgyörgy  
Maros Megyei Múzeum  
Márton Áron Gimnázium, Csíkszereda  
Székelyudvarhelyi Tomcsa Sándor Színház



*Gubcsi Attila grafikája: Az ég felé...*



*Zrínyi Ilona és a kis Rákóczi a munkácsi várban*

## *A laudációkból:*

### *Petrás Mária*

A Bákó megyei Diószénben született, Romániában, édesapja, édesanyja mindketten tősgyökeres, moldvai csángó földművesek. Nyolcan vannak testvérek. Iskoláit hat évesen, Diószénben kezdte. Ekkor találkozott először a román nyelvvel. Ott elvégezve a tíz osztályt, Hétfaluban folytatta tanulmányait egy szakmunkásképzőben, amelyet kitüntetéssel végzett, mint elektroműszerész. Munkába állt, és mellette a brassói népfőiskolán, a grafika szakon tanult három évig. Esti tagozaton elvégezte a gimnáziumot, sikerrel tett érettségét. Egy hétfalusi gyárban dolgozott mint dekoratőr. Színházi plakátjai országos első helyezést kaptak. 1988-ban kényszerűségből önálló lett, és kizárólag festésből, rajzolásból tartotta fenn egyedül az akkor már 8, illetve 10 éves gyermekeit Hétfaluban.

1990 nyarán jött először Magyarországra egy csángó küldöttség tagjaként, Domokos Pál Péter születésnapjára köszöntésére. Az ünnepségen többen meglátták Péter bácsinak készített rajzait. Meghívták a Nemzetközi Előkészítő Intézetbe tanulni. Ekkor kezdett írást-olvasást tanulni magyarul. 91 szeptemberében már a Magyar Iparművészeti Egyetem (akkor még főiskola) hallgatója volt kerámia szakon. 95-ben jelesen diplomázott. Azonnal felvételt nyert a mesterképzőre is, amelyet azután kitüntetéssel végzett. Három és fél méter magas, két méter széles, közel életnagyságú, ötalakos, mázatlan kerámia diplomamunkája a dévai Ferences Kolostor kerengőjében áll ma is. 1997-ben volt az első önálló, jelentősebb kiállítása Zuglóban, ezt követően Százhalombattán, amelyet eddig több mint 90 követett a fővárosban és szerte az országban. Százhalombattán ez év augusztus huszadikán ötödször nyílt kiállítása. Ezeket túl kiállított Olaszországban öt alkalommal, Franciaországban két alkalommal, Torontóban, Rómában és az Egyesült Államok több városában érdeklődnek munkái iránt. Budapesten négy, vidéken, határon belül és túl legalább nyolc köztéri munkája, Sitkén, Százhalombattán és Száron egy-egy Keresztutam áll. 1990 óta folyamatosan és aktívan vesz részt a csángó ügyeket szolgáló anyaországi és határon túli szervezetek munkájában. Csángó népdalokat énekel hihetetlen erővel és szépséggel különféle kulturális és nemzeti rendezvényeken, rádió- vagy televíziós stúdiókban.

### *Hajdu Szabolcs*

Az új magyar filmes generáció egyik tagja. Rendező, forgatókönyvíró, színész, aki fiatal kora ellenére már négy nagyjátékfilmet készített, és legalább egy tucatban játszott. Színészként is, rendezőként is vitt már el fődíjakat különböző nemzetközi fesztiválokon. *Fehér tenyér* című alkotását Magyarország nevezte az Oscar-díjra. 1972-ben született Debrecenben. 5 éves korától 8 éven át tornázott. 13 éves korában a kötöttségek és a – *Fehér tenyér* című filmjében is megjelenített – bánásmód miatt abbahagyta az edzéseket. A Színház- és Filmművészeti Egyete Simó Sándor vezette osztályában tanult, a 90-es évektől színészként dolgozott. Két kisfilmjét követően 2000-ben készítette el *Macerás ügyek* címmel első játékfilmjét, mely 2003-ban a Magyar Filmszemle legjobb első film díját nyerte el, majd Kijevben a MOLODIST Filmfesztivál zsűrijének különdíját is.

A 2004-ben készült *Tamara* című játékfilm az egységes képi látvány megteremtéséért kapott különdíjat a Magyar Filmszemlén, majd 2005-ben a portugál Avanca filmfesztiválon kapott első díjat a mozifilmek versenyében. 2006-ban készítette el a tornászok világában játszódó részben önéletrajzi elemekre épülő *Fehér tenyér* című filmet, mely számos fontos hazai és nemzetközi díjat nyert el, köztük például a 37. Magyar Filmszemle legjobb rendező, legjobb operatőr, aranyolló, és közönségdíját. A film főhősét Dongó Miklóst a rendező testvére, Hajdu Miklós alakítja, akinek életútja, karrierje szintén megjelenik a filmben. Feleségével, Török-Illyés Orsolyával a főszerepben készült az *Off Hollywood* című produkció 2007-ben. A film Garaczi László Április című novellájából íródott, Bódi Adél magyar rendezőnő egy napját mutatja be, benne szakmai és magánéleti problémáival, kapcsolataival, nehézségeivel. A 2010-es Filmszemlén Bibliothèque Pascal című alkotása kapta a fődíjat. Hajdu Szabolcs ars poeticája, saját szavaival így foglalható össze: „Ez a történet, és a történet az minket különösebben nem érdekel. Minket a színészek, a jó helyzetek, az izgalmas filmnyelvi megoldások érdekelnek, és ha ezen keresztül sikerül még a történetet is elmesélni, akkor azt mondjuk, hogy ügyesek vagyunk.” A *Mirage*-ről a rendező azt nyilatkozta, hogy western lesz, a *Térkép szélén* című Tar Sándor-novella szabad adaptációja. Kovács Gábor, a Filmpartners producere elmondta, hogy bár a történetről nem sokat mondhat, egy idegenlégiós futballista viszontagságaira épül a cselek-

mény. A filmterv szerepelt Rotterdamban, a Cinemart koprodukción vásáron, most pedig Szarajevóban fejlődik tovább a projekt, ahová Lovas Nándor asszisztens, Taschler Andrea producer és Hajdu Szabolcs fog kiutazni. A forgatókönyvírásban részt vesz az a Jim Stark is, aki olyan Jarmusch-filmekben dolgozott producerként, mint a *Mystery Train* (ebben szerepelt is), a *Törvénytől sújtva*, a *Kávés cigaretta* vagy az *Egy éjszaka a földön*. Hajduval a TIFF-en, Transylvania International Film Festivalon ismerkedett meg, és most együtt írják a forgatókönyvet, amelynek nyár végére jó lenne elkészülnie, ennek érdekében is megy most a produkció Szarajevóba. A projekt iránt nagy az érdeklődés, amit nyilván elősegített a Bibliothèque Pascal magyar és berlini sikere.

#### *Kása Béla*

1979-ben diplomázik a Kölni Művészeti Szakfőiskolán, művészeti fotográfusként. A főiskola idején készít fotókat Erdélyről meg Budapestről a Stern magazin felkérésére, a Geonak pedig nagyszebeni és macedóniai cigányokról csinál képriportot. 1983-ban 31 évesen, amikor sokan úgy érezték, el kell menniük hazájukból, ő már visszafelé tart, úgy érzi, haza kell jönnie Nyugat-Németországból, ahová 13 évesen szüleivel költözött.

Azt hitte: „Itthonról közelebb lesz neki mindennél kedvesebb erdélyi muzsikusihoz, és így többet tud járni fényképezni is majd.” 1993-ban Somogyi Győző alföldi festőművész környékén készít fotókat.

1994-től a MAG népzenei magazin fotósa és képszerkesztője. 1995-től a letelepedni nem akaró vándorcigányok útját követi rendszeresen gépével. 1996-ban az „Ikerkönyvek” sorozat publikál róla „Kása Béla fotográfus” címen egy kötetet. 1996-tól tagja a Magyar Fotóművészek Szövetségének. 1997-ben jelent meg az Erdélyi zenészek című fotóalbuma magyar és angol nyelven, mely az erdélyi cigány és parasztszenészek öröklétig tartó panteonját alkotta meg. Nélküle már lehetetlen a XX. század végi parasztszenében érdemi dolgokat megállapítani. Galériái címének és kiállításai helyszíneinek felsorolása önmagában elmond mindent munkásságáról: *Erdélyi zenészek, Csángóföld, Kalotaszeg-Méra, Szék, Magyarpalatka, Magyarországot*.

1997-től két éven keresztül 45 erdélyi zenekart fényképez le az *Utolsó óra* című népzenei gyűjtés részére. A népi kultúra elkötelezett kutatója, megőrzője és továbbadója. Zenél, népzene gyűjt és fényképez Erdélyben, Moldvában és Gyimesben, de járt Indiában a félnomád életmódot folytató tevépásztor Rabari törzseknél is.

#### *Kása Béla 8 örökérvényű fotója az erdélyi nép-, cigányzenészek életéről*



*Gyurika Marlboroval, kezében a kontra, Szék, Mezőség, 1976*



*Mulatók bonchidai brácsással, Szék, Mezőség, 1976*



*István Sándor és Babos néni, Szék, Mezőség, 1976*



*Tímár Viktor Trifán, Gyimes, Hidegségpataka, 1993*



*Virrasztás a koporsóban fekvő zenésztárs mellett, Magyargyerővásárhely, Kalotaszeg, 1992*



*Zsenika, moldvai primás, Radoaia, Moldova, 1996*



*Szováti zenészek munka közben, Magyarorszáton, Mezőség, 1981*



*Todor Bogdán moldovai primás feleségével, Stejaru, Moldova, 2001*

### Lukács Miklós

1977-ben született Törökszentmiklóson. Édesapja szintén cimbalmos, édesanyja tíz évig hegedült. Zenei tanulmányait a Tóth Aladár Zeneiskolában kezdte, Szakály Ágnes keze alatt. Kilencévesen a Rácz Aladár Cimbalomverseny serdülő korcsoportjában már második helyezést ért el. 1990-ben került sor első külföldi fellépésére: Brüsszelben az UNICEF szervezésében adott szólókoncertet. 1991-től '95-ig a Bartók Béla Zene-művészeti Szakközépiskolában folytatta tanulmányait, ahol ugyancsak Szakály Ágnes volt a tanára. A dzsessz – s azon belül főleg az improvizáció – iránti érdeklődése akkoriban kezdett kibontakozni. A szakközépiskola elvégzése után felvételt nyert a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolára, 1999-ben diplomázott. A főiskolán G. Szeverényi Iлона irányításával képezte magát. 1997-ben megalakult a Cimbalmos Baráti Kör Alapítvány, melynek kuratóriumi tagja lett. Az alapítvány rendezte fesztiválokon nemcsak előadóként, hanem zeneszerzőként is bemutatkozott. Hazám címmel 2003-ban a Krétakör Színház számára, Divertimento kamarazenekarra és cimbalomra címmel pedig az ELTE Kamarazenekar felké-résére írt darabot. Számos művét játszották, köztük a – kamarazenekarra és cimbalomra komponált – Cimbalomversenyt, amelyet Szakály Ágnesnek ajánlott. 1997-ben szólístaként szerepelt a Budapesti Fesztiválzenekar Liszt: Hat magyar rapszódia című lemezén. 1998-ban az Egyesült Államokban a Concertante di Chicago kamarazenekar szólístájaként lépett fel. A nagy sikerre való tekintettel a zenekar következő évadjára is meghívást kapott. 2000-ben Artisjus-díjban részesült. Főiskolai tanulmányait követően – a klasszikus zene mellett – többféle zenei műfajba is belemerült, elsősorban a dzsesszbe és az etnozenékbe. A mai napig számos ilyen formáció – többek közt a Kvartett B, a Borbély Műhely, Lovász Irén, a Tűzkő Csaba Septett, az East Side Jazz Company, a Dresch Mihály Quartet s az Improvokation – volt vagy jelenlegi tagja, illetve állandó vendége. 2005-ben Check It out, Igor címmel teljesen improvizatív duólemezt készített a magyar jazz meghatározó alakjával, Szakcsi Lakatos Bélával. Eötvös Péter Atlantis című művét előadta a Varsói Ősz Fesztiválon 2006-ban, a hamburgi Filharmonikusokkal a következő év januárjában, márciusban pedig a torinói RAI zenekarral. 2008-ban fellépett szólóban, és duóban szerepelt a Menuhin-fesztiválon, Gstaadban. Ugyancsak 2008-ban portréfilmet forgattak róla és hangszeréről, Mano



*Szabadi Vilmos a MM XXIX. Gálán*

Camon rendezésében Cimbalom Legacy – The soundscape of Miklós Lukács címmel.

*Szabadi Vilmos* hegedűművész (Budapest, 1959. március 10.) Hangszere egy cremonai mesterhegedű, melyet Laurentius Storioni készített 1778-ban, s mely a Magyar Állam kollekciónak val. Tanulmányait a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán Halász Ferenc irányítása alatt 1983-ban fejezte be és egy évvel később, már ezen intézmény legfiatalabb tanáraként tanított. Posztgraduális tanulmányait Ruggiero Ricci, Végh Sándor és Fenyves Lórátnál végezte. Már kezdettől különböző versenyeken végzett első helyen. 1982-ben a Magyar Rádió által rendezett Hegedűverseny győztese. 1983-ban a Hubay Jenő Hegedűverseny első díjasa, illetve mindkét versenyen elnyerte a zsűri különdíjait is. Karrierje 1988-tól teljesebben ki: a Royal Festival Hall Bartók Béla tiszteletére rendezett gálakoncertjén Bartók 2. hegedűversenyét játszotta Solti Györggyel. Ezt a BBC és a Decca rögzítette, majd a Philips világszerte megjelentette. 1990-ben a londoni Royal Philharmonics Orchestrával, 1992-ben a BBC Philharmonic zenekarral, majd az Ír Koncert Zenekarral lép fel. Október 23. előestéjén egyetlen magyar állampolgárként játszott Solti György 80-ik születésnap koncertjén a Buckingham Palotában, a teljes brit uralkodóház jelenlétében.

1995-ben a spanyol uralkodóház Stradivari-hegedűjén játszott. Ugyanebben az évben, mint művészeti vezető, megalapította a nyaranta megrendezett Kastély Kamara Koncertek hangversenysorozatát. 1996-ban a HUNGAROTON Classic – egyetlen magyar hegedűművészként – exkluzív szerződést kötött vele. Amúgy eddig 29 CD/LP/CDV jelent meg nevével fémjelzve. 1999-ben

megalakította a Wiener Belvedere Trio kamaraegyüttesét. Az elmúlt évek folyamán számtalan mesterkurzust adott világszerte. 1992-ben Liszt-díjat kapott, 1999-ben és 2002-ben Midem nagydíjat Cannes-ban, 1999 – Hungaroton díjat. 2006-ban elnyerte A Magyar Művészetért által alapított Bartók-emlékdíjat, majd 2011-ben a marosvásárhelyi gálán átvette A Magyar Művészetért díjat.

*Kovács Géza* szobrászművész visszaemlékezése a marosvásárhelyi gálára:

Tisztelt Kuratórium!

Gubcsi Lajos Marosvásárhelyt a Kultúrpalotában azt mondta, hogy „Nem jöttem üres kézzel”, mert elhoztam a Magyar Művészetért díjait. Nagyon boldog voltam 2011-ben, amikor megtudtam, hogy Ex Libris Díjat kapok. Először hirtelen nem jött, hogy higgyek a szememnek. Ezért megkérdeztem, hogy tényleg én vagyok-e a díj várományosa. Örömmel töltött el az is, hogy Marosvásárhelyt a szülővárosomban a gyönyörű szép Kultúrpalotában volt a díjátadó ünnepség. Ez a díj megerősített abban a hitemben, hogy jó az út, amit választottam, és hogy ezen kell továbbhaladjak. Őszinte szeretettel köszönöm, hogy érdemesnek tartottak erre a díjra. Engedjék meg, hogy elküldjem Önöknek az ottani szavakat idéző új alkotásomat: „*Nem jöttem üres kézzel*” címmel 24x40x13 cm nagyságban acélból készítettem 2011-ben a díjátadás ezen momentumát idézve.

2012. november, *Sepsiszentgyörgy*



*Kovács Géza: Nem jöttem üres kézzel*

*Varga Miklós dija Munkácson, a várban*

Kivételes alkalommal adtuk át A Magyar Művészetért Díjat Varga „Mikinek”. A díjátadás percében ő már Rákóczi volt, a fejedelem az Ismét Vereckénél című balladában, mélyen magába szállva készült lelkileg az ősbemutatóra. Eléggé „ős” volt. Még soha nem látta, nem hallotta, nem játszotta senki. Még csak próba sem volt. Az énekesek, a stáb úgy állt fel a munkácsi várban a bemutatóra, hogy ott és akkor először hallották-látták egymást. Olyan volt ez, mint amikor Rákóczi és pici hada – szétszórt szegény talpasai – mégis lezúdultak Vereckéről, lesz, ami lesz, a hazáért. Miklós hihetetlen személyes átéltséggel és erővel formálta meg Rákóczi fejedelmet, a zenetörténetben először énekelve Verecke dilemmáját: Kéi az ország, kéi az a föld ott lent? Nem tudok mást mondani, Miklós azonosult fejedelmével, hangja egyszerre volt fenséges erejű, vérző szívű, könnycsalogatóan fájdalmas – és győztes. Mivel Rákóczi „ruhájában” nem vehette át a díjat, két gyermekének nyújtottuk át a várfal tövében, a „színpadon”. A laudáció gondolatait összegzem most: Varga Miklós oly szívből énekel, hogy a szívünkben énekel egyszersmind. Nem véletlen, hogy az európai megújulásra szomjazó, vágyakozó akkori Magyarországon egyszerre és éppen az ő hangja révén csendült fel a magas égig, s vált meghitt dalkinccsé a „Vén Európa” a 80-as évek közepén, s ekkor a Magyarországot Európához kötő István, a király. Varga Miklós nemcsak énekben, hanem szóban is gyönyörködtetően fejezi ki magát, mert ő maga egyenlő a hitvallásával. Így, ha jellemezni akarjuk őt, válasszuk az ő szavait e hitről, idézzük tehát honlapja általa írt „Előszavát”:

„A trikolór, Nagy-Magyarország, a Szent Korona látványa honlapom jelképei is egybe – mindig arra törekedtem, hogy ezek a szimbólumok összekovácsoljanak bennünket e hazában. Az együvé tartozást fejezik ki az én olvasatomban. Bármerre is jártam a nagyvilágban, mindig nagyon megörültem, ha bárhol váratlanul magyar szó ütötte meg a fülemet, s ez az együvé tartozást erősítette bennem, hogy van egy hely a Kárpát-medencében, ahová hazatérek, s olyan emberekkel vagyok körülvéve, akiknek hasonlóak a gondjai, örömei, mint az enyéme. Mert itt élünk együtt – Ady szavaival élve – magyarok és nem magyarok, közös problémáinkkal, gyötrelmeinkkel, amit – ha tetszik, ha nem – nekünk kell együtt megoldanunk. Én a magam módján próbáltam eddig is, ezután is tenni a dolgomat legjobb belátásom szerint, lehetőleg mindenki örömére. Pályámról, hitvallásomról, sikeréről szól ez a honlap, a kudarcaimat, ha nem haragszanak meg érte, megtartom magamnak. Ez az egész nem akar több lenni, mint ami. Egy történet, s egy hang Európa szívéből.”

*Ismét Vereckénél címmel Rákóczi ballada Munkácsen, Ungváron, Beregszászon és Sárospatakon  
2011 júniusában, Tarpán 2012 nyarán*



*Ismét Vereckénél: Varga Miklós, Tanka Balázs és Majsai Gábor (Esze Tamás szerepében) a Rákóczi balladában*



*Varga Miklós és Tanka Balázs (Bercsényi szerepében) Ungvár várában*



*Rákóczi fejedelem szerepében Varga Miklós a munkácsi várban*



*A sárospataki várban Varga Miklós, Tanka Balázs*

*Liszt Ferenc-émlékdíj, idézet az Alapító Okiratból:*

„Liszt Ferenc a XIX. századi romantikus zenei élet legsokoldalúbb irányító egyénisége, a kor egyik szellemi vezére, és minden idők legnagyobb zongoraművésze. Virtuóz zongorajátékos, író, igen művelt egyéniség. Kora legkiemelkedőbb zeneszerzője, és mégis ő volt az, aki népszerűsítette, vezényelte kortársai műveit. Új zenei forma megalkotásával gazdagította a zeneirodalmat. Sokat tett hazájáért, Magyarorszáért. Törekvése az volt, hogy a kultúra kincseit,

a természet szépségeit műveibe építve visszajuttassa a hallgatókhoz. Mindent úgy nézett, hogy amit látott, az egy-egy alkotásában visszacsengett. Olyan alkotóelme volt, aki a látottakból hallhatót teremtett. Rendkívüli fogékonysága alakította, formálta egyéniségét, művészetét. Műveltségét a francia szellem is gazdagította...

1875-ben megalakult Budapesten a Zeneakadémia, melynek egyik alapítója és első tanára volt, ezért viseli ez az intézmény ma is az ő nevét. Számtalan magyar tárgyú kompozíciójaszületett, mint például a



*A Liszt-émlékdíj*

„Hungária” című szimfonikus költeménye, melyben a hősi történelmi múltat örökíti meg. Magyar rap-szódiáit a cigányzenekarok hangulata ihlette. Legnagyobb liturgikus kompozíciója – az Esztergomi mise – a bazilika fölavatására készült. A zongorára írt Magyar történelmi arcképek sorozatával a magyar nemzet nagyjait mutatja be: Széchenyi Istvánt, Eötvös Józsefet, Vörösmarty Mihályt, Petőfi Sándort, Mosonyi Mihályt, Deák Ferencet, Teleky Lászlót. 1886-ban Bayreuthban halt meg korának hatalmas magyar zsenije. *Éljenek soká és boldogan legnagyobb követői Magyarországon és a nagyvilágban!*”

Születésének 200. évfordulóján, október 22-én Liszt Ferenc-emlékdíjakat adtunk át a soproni Szent Mihály templomban rendezendő ünnepi koncerten.

Bogányi Gergelynek  
Doborján-Raidingnek  
Gifui Liszt Magyar-Japán Baráti Társaságnak –  
Prof. Yamada  
Liszt Ferenc Archivnak, Göppingen-Budapest  
Liszt Ferenc Emlékmúzeumnak és  
Kutatóközpontnak  
Liszt Ferenc Kamarazenekarnak  
Liszt Ferenc Kulturális Egyesületnek, Sopron  
Sopron városának

2011. 11. 25. – *Levél az MM közösségének*

Jövőre 25 éves lesz A Magyar Művészetért Díj, maga az egész közösség, mely eddig mintegy 320 MM-díjat, s így összesen csaknem 1000 Ex Libris Díjat, történelmi díjat, emlékdíjat, emlékszobrot adományozott, utóbbiakat főleg Herenddel közösen. Páratlan emberekhez, közösségekhez fordulhattunk a díjak által jelképezett elismerő kézfogással. 2012-ben – mint minden évben – eggyel magasabb szintre lépünk. Kiemelem azt, hogy új lépésként:

– mintegy 500 közösséghez, főleg középiskolákhoz juttatjuk el ajándékba a Rákóczi-ballada filmjét, zenéjét.

– megemeljük az Ex Libris Díj átadásának léptékét, s Magyarországon kívül Erdély három nagy régiójában, továbbá

Felvidéken, Délvidéken, Kárpátalján önálló kuratóriumok döntenek az Ex Libris kiterjedt ajándékozásáról 25 éven át.

A 25. évét ünneplő A Magyar Művészetért Díj a következő évtizedben visszanyeri régi fényét, jelentőségét anyagi értelemben is kiemeljük a többi közül, s munkánk erős jelképévé tesszük. A 2010-ben megalakult Magyar Művészek Köre Közhasznú Egyesület nagyobb szerepet játszik majd közös céljaink követésében. Az eddig a közvetlen finanszírozást megvalósító Magyar Művészetért Kft. pedig hamarosan visszaveszi régi alapfunkcióját, s „G Marketing&Média Kft.” néven ismét főleg gazdasági, stratégiai elemző-tanácsadó szerepet játszik, s mint eddig, bevételei jelentős részéből finanszírozza céljainkat. Számítunk azokra a barátainkra, akik az elmúlt évtizedben éppen a gazdasági marketing területén kialakított szakmai szerződések révén járultak hozzá anyagi forrásaink gyűjtéséhez. Számítunk az egyéni adományokra, melyek szerepe sajnos lényegtelenre zsugorodott. (Az elmúlt években kizárólag magunk biztosítottuk a pénzügyi háttérrel.)

Amikor hamarosan megfogalmazzuk 2012-es tervünket, azzal egyben megvetjük működésünk újabb, minimum *egy évtizedre* szóló alapjait, biztonságát. Ez akkor is garantált, ha finanszírozásával magamra maradok. Nem jó érzés azonban egyedül menni az úton, ha ott lehetnének velünk barátaink is, beleértve pénzügyi támogatásukat. Kell minél több ember hathatós segítsége, jobb volna úgy, mint így, a mostani néhány jó ember csendes, pénziánys összefogásában. A Magyar Művészetért közössége 25 éve jár példátlan utat azzal, hogy semmilyen közforrást nem vesz igénybe. Új kiállításaink, a Makovecz Imre emlékére indult „*Imre álma*”, az *Élőtárlat*, a *Vándorúton* igényli majd az új erőforrásokat, támogatást, ha *éppen mi* elvállaljuk, hogy eljutunk oda, ahova csak a madár jár.

*Barátsággal Gubcsi Lajos*

## 2012 – Minden év legyen több, mint az előző

2012. január 8. – *A 25 éves MM 2012-es programja*

1. A *XXVII. Díjátadó Gálán és más díjátadó ünnepeken*, alkalmanként önálló MM művészi műsor keretében adjuk át díjainkat.
2. Összesen *6 MM Díjat* osztunk ki, továbbá *1 MM – Bukik István-díjat*.



Nagyváradon a Szigligeti Színház művésze, Kiss Csaba vette át a Színész Díjat Gubcsi Lajostól, a kuratórium elnökétől

3. Idei új díjünk Herenddel *A Színész Díj*, színészeknek és közösségeiknek.
4. A következő – még 4 alkalommal ismételt – díjünk a *Petőfi-díj*, idén Pozsonyban.
5. Folytatjuk az *Árpád-díj* adományozását, de nem évi 7 alkalommal, hanem a következő évtizedben évi 1-2 esetben. Az idei mottója: '56 56. évfordulóján.
6. Régebbi díjaink közül alkalmanként adományozunk 1-1 díjat, így most a *Bartók-émlékdíjat*.
7. Az *Ex Libris Díjat* 8 önálló regionális kuratórium döntései alapján adományozzuk. Az eredeti 625-ből átadtunk három év alatt 125-öt, maradt éppen 500. Az idén és a következő 3-4 évben szeretném az átlagot messze meghaladó arányban átadni.
8. Az MM támogatását élvezni erkölcsileg az *Ismét Vereckénél* c. Rákóczi-ballada további sorsa. Hasonlóan támogatja társunk, a Magyar Művészek Köre Közhasznú Egyesület, cégem, új nevén a G Marketing és Média Kft., valamint Nagy Endre cége, a Grantfilm Kft. Tavaly maga a zenei anyag, a 4 helyszínen előadott műsor, az önálló dvd-film és zenei cd és azok adományozási hullámai „*a nemzet asztalára 2011-ben készített ajándék*” voltak. Egyetlen fenti fázis sem részesült külső támogatásban. Sajnos, és... szégyenszemre.
9. Erőnk szerint részt veszünk abban, hogy a ballada szerkesztetten, *profit produkcióként*, klasszikus zenei darabként is bemutatásra kerüljön minél több helyen.
- 10- Az idén is jelentős mennyiségű *könyvadomány* kerül tőlünk jó kezekbe, ez másfél évtizedes hagyomány.
11. Reményeink szerint hamarosan egy Kő Pál és egy Mihály Gábor szoborral gazdagodik az *MM Szoborkert*.



*Makovecz Imre műve a Rajzokból, az Imre álma című kiállításunk egyik grafikája*

12. Új vállalásunk Gubcsi Lajos „Imre álma” c. Makovecz-kiállítása, egy nagy magyar és nagy művész emlékére. Továbbá az MM Vándorúton, az MM Élőtárlat c. kiállítások folytatják 2010-11-ben megkezdett önálló útjukat a Kárpát-medencében.
13. Köszönetet mondunk a Herendi Porcelánmanufaktúra Zrt.-nek a szobrokért.

*A Kuratórium tagjai:* Gubcsi Lajos – elnök, Györfi Sándor, Káel Csaba, Kaiser Ottó, Kobzos Kiss Tamás, Kő Pál, Marjay Gyula

2012. 01. 19.

Kedves Barátaim! Idei új díjünk *A Színész Díj*

A Magyar Művészetért Díj-rendszer új kuratóriuma nagy erővel dolgozik azon, hogy az év elején megállapíthassa és közvégetye, kiknek adományoz a különböző idei díjak közül. *Ebben az évben új díjünk A Színész Díj.* Nem a már befutott nagy celeb-neveknek szánjuk, hanem a nagyoknak, így egyszerűen.

A díj, a jelölés Kárpát-medencei jellegű.



*Györfi Sándor Torzója a MM Szoborkertjében 2007-ben*

2008 óta készülünk e díjra, s már kezünkben annak fő eleme, egy Hamlet-szobor Herendről, a világszerte ismert mozdulattal, kezében a koponyával.

*Az időpont, az év kiválasztását két dátum, kerek évforduló adja:*

– 1812. február 9. – A Rondellában állandó magyar színház alakult

– 1912. július 14. – New Yorkban megkezdte működését az első amerikai Magyar Színtársulat!!

*2012. január 19. – döntöttünk az idei díjakról*

*A Magyar Művészetért Díj 2012*

Dévényi Sándor építész  
 Horváth Ádám operaénekes  
 Kézdi Imola színésznő, Kolozsvár – A Magyar  
 Művészetért – Bubik István-díj

Kósa Ferenc filmrendező  
 Mihály Gábor szobrászművész  
 Misztrál együttes  
 Rófusz Ferenc filmrendező

*A Színész Díj*

László Károly – Sepsiszentgyörgy  
 Rudolf Péter – Budapest

*Petőfi-díj:*

Pozsony, Duna utcai Magyar Tannyelvű  
 Alapiskola és Gimnázium

*Árpád fejedelem-díj:*

Zürichi Magyar Történelmi Egyesület



*Gubcsi Attila Öreg sörkőr című festménye a MM Vándorúton c. kiállításán*

*Rákóczi-díj:*

Búzavirág néptáncgyűttes és Rozsnyó  
magyarsága  
Rákóczi Alapítvány-Kanada

Öngyilkosság, Hószakadás, A mérkőzés, Küldetés,  
Az utolsó szó jogán, Guernica, A másik ember. Leg-  
közelebbi alkotótársa Csoóri Sándor és Sára Sándor.  
A Magyar Mozgókép Mestere, Kossuth- és Balázs Béla-

*Bartók-emlékdíj:*

Christoph Eschenbach zongoraművész, karmester

*A Magyar Művészetért Díj 2012-es laudációiból:*

*Kósa Ferenc* MM-díjához: A kiemelkedő magyar film-  
rendező 1937-ben született. A tízezer nap című dip-  
lomafilmje 1967-ben Cannes-ban elnyerte a legjobb  
rendezés díját, azóta számos hazai és nemzetközi el-  
ismerésben részesült. Filmjeit több mint 50 országban  
vetítették. Korszakot teremtett a magyar filmgyártásban  
kortársaival együtt. Kiemelkedő művei: Ítélet, Nincs idő,



*Kósa Ferenc filmrendező a Gálán*

díjas érdemes művész, Prima Primiissima Díjat kapott 2012-ben. Kósa Ferenc alapító tagja volt A Magyar Művészetért Díj Kuratóriumának, mely 1987-ben alakult, s melyben – Sára Sándorral együtt – a filmszakmát képviselte.

*Dévényi Sándor* MM-díjához: Azon kevés magyar építészek egyike, akinek van saját stílusa, személyisége. Szerencsés módon alapkaraktere egyezik Pécs életvidám, ízes, délies bájával. Házai a Mecsekben gyökerezők, kedvesen ironikusak. Ő írja: Érzékenyen igazodunk a környezethez, a történeti élő szövethez... csak az nyúlhat bele egy ilyen szervezetbe, aki annak élettani vonatkozásaival tökéletesen tisztában van... épületeink élőlények.” Házai felismerik a városi szövet lényegét, azt folytatják. A pécsi belváros és a Mecsek oldala szegényebb, szomorúbb lenne nélkülük.

Az európai kulturális főváros építésekor durva hibát követett el a város akkori vezetése, mikor ezt a gyönyörű tehetséget nem ismerte fel, és a belvárosi szövet fejlesztése helyett egy “szép új város” megalomán tumorát hozta létre. Dévényi és Pécs helyzete kísértetiesen hasonlít Makovecz és Budapest viszonyához. Az elszalasztott lehetőség szegény mindkét városra. Remélem, hogy Pécs új vezetése még idejében felismeri az építész originális tehetségéből és beágyazottságából adódó páratlan lehetőséget, és a város a következő években újra egészségesen fejlődik, gazdagodik.

Főbb állomásai:

1985-86 Az év lakóháza díj: Pécs, 1988 Ybl Miklós-díj, 1994 Pro Architectura-díj, 1989 Kós Károly Egyesülés egyik alapítója, 2009-től igazgatója, 1991-95 Budapest, Rákóczi híd, 1997-től a Magyar Művészeti Akadémia



*Dévényi Sándor és Kő Pál*

tagja, 1997-2008 Budapest, Gellért Szálló felújításának terve, 1999 Kossuth-díj, 2004 Prima Díj, 2012 a Magyar Művészeti Akadémia elnökség tagja, 2012 egyetemi tanár.

*Írta Nagy Ervin országos főépítész*

*Mihály Gábor*

A Dési Huber Körben Laborcz Ferenc volt a mestere. 1969-1974 között a Magyar Képzőművészeti Főiskolában tanult. Mesterei: Mikus Sándor, Somogyi József. 1975-1979-ben Derkovits-ösztöndíjas, 1977-ben Állami Ifjúsági Nívódíjat kapott, majd 1979-ben Munkácsy-díjat. 1985: Gyermekekért Érdemérem; 1991: NOB (Nemzetközi Olimpiai Bizottság) művészeti díja. Köztéri és murális munkái a magyar történelem és az olimpiai gondolat, a sport mindenhatóságának megismertetését szolgálják. Sport tárgyú plasztikáin az erő, a dinamika jut kifejezésre. Polírozott kisbronzainak gyakori témája a sport, az ember és technika új viszonya (Új magvető, 1985). Reliefjein a síkok és a nagy, pozitív formák váltakozó ritmusa izgatja (Pannónia fríz, 1978, Zánka). Kővel, vassal, bronzsal dolgozik, a vörösréz lemezt maga munkálja meg. A Magyarország hírnevéért harangját 1997-től díjként adja ki. Mint a Sport a szobrászatban alapítvány szervezője, sokat tesz a NOB céljaiért is. 1999-ben a Százados úti művésztelepen létrehozta a Kék daru galériát és művészeti műhelyt, ahol kortárs kiállításokat szervez, kollégáival szimpóziumokat tart külföldi és hazai érdeklődőknek, tanítványainak. Ő az alkotója a Hamvas-fürt borművészeti díjnak is.

Nagy érzéke van az elvonatkoztatásokhoz, melyet plasztikáiban érthető szobrászi köznyelvvé avat. Ezt példázza a 8 méter hosszúságú Olimpia című műve, mely festett acél, és a ceglédi sportcsarnok homlokzata elé került. Csongrádon Kapcsolatok című plasztikáját helyezték el, az egymásba fonódó hajlított hengerek a barátság- ra, testvériségre utalnak. Kő és vas egyesítéséből jött létre különleges jelképe, az Eke című szobor, mely a Föld és a Munka apotheózisa. Hallatlanul ízléses és újszerű Paradicsomi oszlopfője és a Medgyesegyházán látható Ádám-Éva kútja. Remekel Mihály Gábor abban a harangra komponált Magyarság Hírnevéért Díjban, melyet a Magyar Kormány elismeréseként kiválóságoknak ad át. Tótkomlóra került Szent István megkoronázása és Vésztő-Mágorra Szent László lovas szobra, mely a győri Szent László-herma továbbteremtése. A mű kisplasztikája is meggyőző változata az Árpád-házi király megálmodott egyéniségének.



*Mihály Gábor*

Csornán, Münchenben, Bonyhádon, Szöulban, Budapesten és Brüsszelben láthatók művei. Mihály Gábornak két fő témája van: a történelem és a sport. 1993 óta Lausanneban, az Olimpiai Múzeumban áll acélból és vörösréz lemezből mintázott 3x2 méteres Kerékpárosok című szobra, ez kiváló, maradandó alkotás, amely azért különösképpen jelentős, mert Myron Diskoszvetője után viszonylag kevés az igazán jó sportszobor. Budapesten 1996-ban felállított 5 méteres kő- és bronzszobra a Széchenyi rakparton látható: ennek az Olimpiai emlékműnek az az érdekessége, hogy görög oszlopfője immár nem csigavonalakra és akantuszlevelekre összpontosít, hanem emberi formákra, birkózókra, kocsihajtókra. Mihály Gábor művészetének jelentősége abban összegezhető, hogy leleményeivel, hallatlan tudásával és munkabíráásával képes folytatni és továbbteremteni azt a világot, melyeket Medgyessy Ferenc és köre állított eszményként a magyar szobrászat elé.

*Horváth Ádám* (Miskolc, 1973) magyar operaénekes (bariton), zenei producer, a Magyar Állami Operaház volt miniszteri biztosa. Az érettségi után a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolába (Konzervatórium) járt. Mentora Polgár László volt, aki saját énektanárát, Mircea Breazut ajánlotta énektanulmányainak folytatásához. Az ő javaslatára jelentkezett a Grazi Zeneművészeti Egyetemre, ahol sikeresen felvételt nyert, itt Ernst Dieter Suttheimer, majd Claudia Rüggebergg növendéke volt a magánénekes és opera tanszakon. 1995-ben I. díjat nyert a

grazi American International Music Studies (AIMS) Nemzetközi Énekversenyén. 1996-tól a versenygyőzelemnek köszönhetően, tanulmányokat folytatott New Yorkban Jerome Hinesnél, majd a Juilliard Schoolban, Marshall Williamsonnál. 1997–98-ban énektanulmányokat folytatott a San José-i Egyetem Opera Tanszakán. 2000-től vendégszerepel Ausztriában, Németországban, Olaszországban és az Egyesült Államokban. 2003-ban a Grazi Zeneművészeti Egyetem Opera szakán magiszter diplomáját kitüntetéssel vehette át, majd 2008-ban az Ének, dal és oratórium szakon ugyancsak kitüntetéssel végzett. 2009 óta ugyanitt folytatja doktori tanulmányait. A Magyar Állami Operaházban 2006-tól lép fel rendszeresen.

Zenei producerként az első saját produkciója Bartók Béla A kékszakállú herceg vára című operájának stúdiófelvétele volt, amely 1999-ben készült Sinkovits Imrével regősként, Lukin Márta és, a Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekarának közreműködésével. Szervezésében 2000-ben a diósgyőri várban Mozart *Don Giovanni*jával indul el a Nyári Operafesztiválok sora Miskolcon. Ezt követően 2002-ig minden évben folytatja a zenei/opera fesztivál megszervezését. A fesztivállal egy időben jelenik meg az általa alapított Vox Artis Kiadó három új CD-je. 2002-ben harmadszor került megrendezésre a Vox Artis Nyári Opera Fesztivál, amelynek keretében Verdi *A trubadúr* című operáját mutatták be, amelyet színpadra állított a New York-i Metropolitan rendezője, Yefim Maizel. 2005-ben szervezi meg első budapesti rendezvényét a Művészetek Palotájában: Mozart *A varázsfuvola* című operáját állítja színre. 2006-ban Solti György halálának 10. évfordulóján bemutatja a Művészetek Palotájában Mozart Don Giovanni című operáját. 2006-ban a Magyar Kultúra Napján ismét a Művészetek Palotájában szervez koncertet, amelyen Dohnányi *Ünnepi nyitánya* is elhangzik.

A hangversenyen közreműködött Dresch Mihály, Szalóki Ágnes, a beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház művészei. A gálaest rendezője Vidnyánszky Attila volt. 2007-ben a Kodály-év tiszteletére a Művészetek Palotájában Kodály kórusműveiből szervezett hangversenyt, amelyen a Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara mellett a nyíregyházi Cantemus Kórus lépett föl Szabó Dénes vezényletével. Főbb szerepei: Kékszakállú, Anyegin, Papageno, Don Giovanni, Figaro, A Hollandi, Wolfram.

Rófusz Ferenc

Lehet-e valami érvényest megtudni az életről, a korról, az emberről, ha pusztán rajzfilmekből tájékozódunk? Habár rendezőnk legnagyobb filmjei egy nagyon is meghatározott korszak, a nyolcvanas évek vasfüggönyön ineni Magyarországa dokumentumai, mégsem vesztek érvényességükből. A korhoz és helyhez nem kötött ember mitikus portréját képesek felvillantani egy apró bogár, egy arctalan fogoly vagy egy érett alma képében. Rófusz Ferenc az első magyar Oscar-díjas rendező. *A légy* című filmjében a nézőnek egy vesztébe rohanó légy szemszögével azonosulva egy pusztulásra ítélt rovar sorsát kell vállalnia. A szubjektív kamerába bevillanó ablaktábla egy ideig talán szebb sorsot sejtet, menedéket a pusztító tél elől, aztán bent, az eleve esélytelen küzdelem legfőbb tragikumája nem is a biztos pusztulás, hanem az, hogy az ellenfél személytelen marad, legyőzőnk kilétét meg sem ismerhetjük. *Holtpont* című filmjében szintén egy halálraitélt utolsó perceit kell magunkra vállalnunk a sortűz előtt. Az emberi szabadságot, mint megkerülhetetlen sorskérdését körüljáró teoretikus trilógia harmadik darabjában, a *Gravitáció*ban egy ambiciózus és energikus alma próbál megszabadulni az őt fogva tartó fáról, a rabságába belenyugvó, sőt azt boldogságként megélő társaktól, ám a viszonylagos szabadság, a szabadesés jelentette röpké eufória után a földre zuhanva összezúzódik. Letisztult művek, és mindegyikből, akár a legújabból, a külföldi „szerencsepróbálás” után újra itthon forgatott *Ticket*ből is, valami összegző szándék olvasható ki. Bár tudjuk, hogy ez a műfaj sajátossága is, hiszen épp a jelképekben való fogalmazás, az emblematisztikus sűrítés, a helyzetek és tettek esszenciális magjának a megragadása az animáció lényege és ez az, amihez Rófusz Ferenc a legeslegjobbban ért. Ismervén őt anekdotázó vidám barátként, és sorskérdéseken tépelődő elmélyült alkotóként, bizton állíthatjuk, a szabadság keresése, és hiányának, majd fánumos, kegyelmi pillanatainak átélése nem csak filmjeit, személyes sorsát is motiválták, művészi eszközeit is alakították, világképét is formálták -, és formálják folyamatosan.

Írta Orosz István

Misztrál együttes

„*Szín a különség, különség az élet*” (Babits Mihály)  
– a Misztrál együttesnek ajánljuk

Jövőre immár tíz esztendeje lesz annak, hogy Huzella Pétertől egy addig ismeretlen együttes nevét hallottam:

MISZTRÁL. *Őket ajánlom* – mondta. *Nagyon tehetségesek. Ők a jövő.* Irodalmi szerkesztőként kerestem versmegzenésítéseket egy munkához akkor. Aztán ettől teljesen függetlenül versmondóként is összehozott a Misztrállal a sors: Balassi-év. 2004. Közös fellépés: Úristen hogyan énekelnek! *Honnan énekelnek? Honnan tudják már?* A művészi formáról beszélek. *Azt honnan tudják már...* Mi történik? Ez itt most a teljesség. Te történsz, Uram. S aztán számtalan koncerten, Misztrál-klubokban s Nagymaroson, a fesztiválon – tudom, sokak számára ugyanez az élmény: színes zenei köntösökbe öltöztetett versek ihletett interpretációja. Lelki közösség. A hiánytalanság felszabadító ereje. A versek és az együttes tagjai is: markáns, egymástól elütő színek, s együtt – a fehér fény, a teljesség.

A költészet a Misztrál zenéjével és előadásában ajtókat, ablakokat nyit ki kicsiknek és nagyoknak. Majd ötszáz éves Balassi-sorokat énekel általuk s velük az óvodás és a kamasz, s egy kilencvenen túli idős úr, aki korábban – mint mondja – egy lyukas kétfillérest sem adott volna az efféle modern zenéért, lelkesülten magyarázza, hogy milyen kár lett volna, ha nem hallotta volna a koncertet. S a versértő, a versolvasó is sokszor rácsodálkozik, hogy általuk hogyan szólal meg, nyílik meg jobban: mondjuk Dsida Nagycsütörtöke, Ady Párizsban járt az ősz című verse, Janus Pannonius Békéért című epigrammája vagy éppen Nagy László *Varjú-koszorú* című költeménye. A Misztrál tagjai a szűk ösvényen járnak. Azok közé az áldottak közé tartoznak, akik a szakadozó hajszalereket varrják össze.

Áldottak. S fontos, hogy a szűk ösvényen járva tudatosítsák, amit Thomas Mann így fogalmazott meg a József és testvéreiben: „...hitvány babona azt hinni, hogy az áldáshordozók élete fenékgig boldogság és merő gazdagság.

Az áldás tulajdonképpen csak alapszíne lényüknek, amely bőséges fájdalom és sorscsapások szövedékén mintegy aranyosan átcsillog.”

A Misztrál tagjai egyenként is egész estét betöltő, különböző színű előadók és szerzők: „*Szín a különség, különség az élet*”. Mostanában – olykor csipeszkedve a robosztus életmű soraihoz – épp Babits, a poeta doctus, a tudós költő verseit öltöztetik új, színes zenei köntösökbe.

Áldás legyen ezen a munkájukon is, szívből kívánom!

Írta Sudár Annamária



*A Mistrál együttes az MM-díjjal*

2012 folyamán sok más díjátadó ünnep mellett – Sepsiszentgyörgy, Gúta, Pozsony, Kolozsvár – három nagyszerű gálát tartottunk A Magyar Művészetért székhelyén, nyáron, ősszel, télen, s ez így megy a jövőben is. A három esemény:

*Június 14-én a Magyar Művészetért székhelyén Ex Libris Díjban részesült:*

A Magyar Emlékekért a Világban Egyesület  
 Bodza Klára énekművész-tanár  
 Endrei Judit könyvkiadó  
 Gerle János építész  
 Horváth Ferenc – [www.erdely-szep.hu](http://www.erdely-szep.hu)  
 Magyar Kálmán zenei menedzser, USA  
 Magyar Zoltán etnográfus  
 Nádorfi Lajos operatőr-rendező  
 Ökrös Csaba hegedűművész  
 Kunszövetség  
 Szalóczy Pál bemondó, előadóművész  
 Szörényi László irodalomtörténész

A műsorban kivételesen átélt művészi fokon fellépett Kobzos Kiss Tamás, Bodza Klára, Ökrös Csaba.

*Szeptember 11-én Horváth Ádám A Magyar Művészetért Díja mellett Ex Libris Díjban részesült továbbá*

Benkő László  
 Magyar Íjász Szövetség  
 Nagy László  
 Ötvös Nagy Ferenc  
 Pro Natura Szentgotthárd – Pronas  
 Szakály Sándor  
 Szilágyi Áron

*Nagy László kézilabdázó olimpikon*

Nagy László a világ kézilabdasporthíressége, aki ugyan magasságával is kiemelkedik a mezőnyből, ám játéktudásával még inkább. Az 1981-ben Székesfehérváron született, de gyermekkorát Szegeden töltő balkezes Laci hamar megismerkedett a labdajátékokkal, és sokáig párhuzamosan kézilabdázott és kosárlabdázott. Tinédzserként került fel a Csongrád megyei élcapat, a Pick Szeged felnőtt együtteséhez, 18 évesen, 1999-ben pedig Európa-bajnokságot nyert a magyar ifjúsági válogatottal, egyúttal a nagyválogatottban is bemutatkozhatott. Az ifjúsági Európa-bajnokságon keltette fel a

világ férfi kézilabdázásában akkoriban egyeduralkodó klubcsapat, a Barcelona figyelmét. Az együttes zsinórban elnyert öt Bajnokok Ligája-győzelmet követően 2000-ben leigazolta Nagy Lászlót, akinek a katalán együttesben kiteljesedett tudása. 2003-ban a csapat Nagy Lászlóval EHF-kupát, 2005-ben Bajnokok Ligáját, 2003-ban és 2006-ban spanyol bajnokságot, 2004-ben, 2007-ben, 2009-ben és 2010-ben pedig spanyol Király Kupát nyert. Tudását és személyiségét 2010-ben a klub azzal ismerte el, hogy a csapat történetében először lett személyében nem katalán születésű játékos az együttes kapitánya. A Barcelona igazi vezéréként két újabb felejthetetlen szezont töltött az együttesnél, hiszen 2011-ben és 2012-ben is első lett a világ egyik legerősebb nemzeti bajnokságában, 2011-ben pedig Bajnokok Ligáját nyert a katalán klub Nagy László vezetésével. Az átlövő a válogatottal 1999 után szerepelt a 2003-as, a 2007-es és a 2009-es világbajnokságon, a 2004-es, a 2006-os és a 2008-as Európa-bajnokságon, valamint előkelő negyedik helyezést ért el a 2004-es athéni olimpián.

Nagy Lászlót 2011-ben a kézilabda-szurkolók a világ legjobb játékosának választották, 2012 júniusában pályára lépett a magyar válogatott Norvégia elleni sikeres vb-selejtezőjén, a londoni olimpián kiemelkedő teljesítményt nyújtva segítette hozzá a nemzeti csapatot a bravúros negyedik helyhez. Mindennél beszédesebb adat, egyben jelzi Nagy László klasszsisát, hogy a legjobb négy közé jutásról döntő, Izland elleni felejthetetlen olimpiai mérkőzésen a balkezes átlövő a hosszabításban szerzett hét magyar gólból egymaga ötöt szerzett, ami versenyzői kvalitásait is jól mutatja. 2012 nyarán jelezte, hogy haza kíván térni, és a Veszprém együttesében képzelte el jövőjét, majd, miután erről a Barcelona és a bakonyi klub is megegyezett, eldőlt: idén őstől hétről-hétre láthatjuk a magyar pályákon azt a játékost, aki igazi művésze sportágának, a világ egyik legjobb védőjátékosa, remekül irányít, ugyanakkor gólerős, valamint vezér a pályán és pályán kívül is. Mindezzel már azt is elmondtuk, hogy miért tartozik sportága alig pár játékost számláló világelitjébe az Ex Libris Díjjal kitüntetett Nagy László.

#### *Ötvös Nagy Ferenc ötvösművész*

Jászkiséren született, ötvös-iparművész, etnográfus, muzeológus. Olyan ötvöstárgyakat készít, melyeken döntő fontosságú a zománc – mint anyag. Nevéhez fűződik né-



*Az Ex Libris-díjas Nagy László kézilabdázó olimpiikon dedikál a díjátadáson*

hány – már-már feledésbe merült – zománctechnika fellelvenítése, többek között az erdélyi sodronyzománc és az ajour (áttört-, ablak-) zománc. 1986-1996 között a kecskeméti Nemzetközi Zománcművészeti Alkotóműhely művészeti munkatársa, 1996-2010 között ötvös művésztanár Debrecenben. Szakírói munkássága is jelentős, a Zománcművészet, (1997, Scolar), Festőzománcozás, (2009, Scolar) majd az Ötvösművészet. A kezdetektől napjainkig (2011, Scolar) című művészeti szakkönyvei több száz éves hiányt pótolnak. Az általa újjáélesztett ötvöszománc-technikákkal kapcsolatos legfontosabb szakmai hitvallása: "...a zománcművészeti hagyományok megőrzése, ápolása, a művészeti oktatásba történő beépítése, új lehetőségek kidolgozása, kísérletezés, szakirodalomként történő megörökítése megjelentetése, a hazai ötvöszománc-művészet európai rangra emelése." 1986-ban tagja lesz a MAOE-nak, 1992-ben a MKISZ ötvös szakosztályának. Alapítója a Tűzzománc Művészek Magyar Társaságának, a KKK (Kecskeméti Képzőművészek Közössége), a Debreceni Ötvöszománc Szimpóziumnak. *Művészeti szakkönyvei:* Zománcművészet, Scolar Kiadó, 1997; Festőzománcozás, Scolar Kiadó, 2009; Ötvösművészet. A kezdetektől napjainkig, Scolar Kiadó, 2011.



*Nagy László a londoni olimpián*

*A szeptemberi Ex Libris-ünnep képeiből*



*Ex Libris-díjátadás a MM székhelyén*



*Ötvös Nagy Ferenc és Nagy László díjazottak – a két „nagy”*



*Szilágyi Áron dedikál a díjátadó ünnepen*

### *Pro Natura Szentgotthárd – PRONAS*

A Pro Natura St.Gotthard Civil Összefogás Egyesület – röviden PRONAS – 2006-ban alakult széles körű civil szervezetként, 2008 óta bíróságon bejegyzett közhasznú egyesület. Évek óta küzd a Szentgotthárdot és a nyugat-magyarországi régiót érő káros osztrák környezetvédelmi hatások ellen. A tervezett heiligenkreuzi hulladékégető, a Rába-habzás, egy geotermikus erőmű általi Lapincs-sózás és a Szentgotthárd közvetlen közelében lévő osztrák ipari park szennyezései jelentették a legnagyobb kihívásokat. Mind a 4 területen sikerült jelentős előrelépéseket elérni a nemzet, Magyarország, és különösen a nyugat-magyarországi régió érdekében!

- A heiligenkreuzi hulladékégető építési engedélyét mind első, mind másod fokon visszavonta az osztrák Közigazgatási Bíróság.
- A Rába-habzás megszüntetésére, a vízminőség javítására Ausztria kénytelen volt 17 millió Eurót – átszámítva közel 5 milliárd Ft-ot – investálni.
- Bezárták a fürstenfeldi geotermikus erőművet, így megszűnt a Lapincs és a Rába nagymértékű sóterhelése.
- Az osztrák ipari park is megtanulta, most már árgus szemekkel figyeli a PRONAS a tevékenységüket, és már nem meri megtenni azt, amit korábban még következmények nélkül megtett.

Az elért eredményekben az állami szervek mellett óriási szerepe volt a PRONAS-nak, az általa szervezett lakossági megmozdulásoknak, melyek híre messze eljutott mind Magyarországon, mind Ausztriában. A demonstrációk mellett részt vett számos szakmai anyag (fellebbezések, állásfoglalások, beadványok) készítésében. Az évek során közös projektjeik voltak hazai és osztrák civil szervezetekkel, európai parlamenti képviselőkkel. Tevékenységükről folyamatosan frissített honlapjukon, a [www.pronas.hu](http://www.pronas.hu)-n adnak tájékoztatást.

A harcok küzdelmek mellett aktívan kiveszik részüket a gyermekek környezettudatos szemléletének formálásában. Terveik között szerepel még őshonos, Kárpát-medencei gyümölcsfajok átmenekítése a jövőnek, melynek céljából közösségi kertjében nagyapáink, dédapáink almáit, körtéit nevelik, gondozzák.

*Szakály Sándor* (Törökkoppány, 1955) történész, a MTA doktora. A Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottság, a

Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Bizottságának tagja. 1980-ban államvizsgázott, jeles eredménnyel. Ezt követően még ebben az évben a Hadtörténeti Intézet és Múzeumban tudományos segédmunkatársi állást kapott. Itt tudományos kutatómunkát folytatott és rendszeresen publikált.

1982-ben „summa cum laude” minősítéssel a bölcsész-tudományok doktorává avatták. Először tudományos munkatárs, majd 1990. január után tudományos főmunkatárs lett.

Fő kutatási területe az 1919 és 1945 közötti Magyarország történelme, az ország második világháborús szereplése, a volt magyar rendvédelmi szervek története, valamint a jelzett időszak politika- és sporttörténete. 1991. május 1-jétől a Hadtörténeti Intézet és Múzeum Legújabb- és Jelenkortörténeti Osztálya vezetője. 1992. augusztustól 1997. júliusig az intézmény Bécsi Kirendeltségének vezető-helyetteseként dolgozott. 1997 és 1999 között a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum tudományos főmunkatársa, majd 2000. december 31-éig az intézmény főigazgatója volt.

Ezután a Duna Televízió kulturális igazgatója, majd alelnöke lett. 2004. augusztus 1-jétől az év végéig a Magyar Országos Levéltár főigazgatójának tanácsadója, főlevéltárosi besorolásban. 2005 márciusa és 2006 márciusa között az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában dolgozott tudományos kutatóként.

2006. április 1-jétől a Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Kar Társadalomtudományi Tanszékének tudományos szaktanácsadója, később egyetemi tanára, 2009-2010 között a veszprémi Pannon Egyetem Modern Filológiai és Társadalomtudományi Karának professzora, 2010-től a Károli Gáspár Református Egyetem egyetemi tanára, 2011-től tanszékvezető egyetemi tanára és a Történelemtudományi Doktori Iskola vezetője, illetve 2012-től intézetvezető – a Történettudományi Intézet – egyetemi tanár is.

Miután disszertációját sikeresen megvédte, az MTA Doktori Tanácsa 2006-ban az MTA doktora tudományos címet adományozta részére. Szakmai-tudományos tevékenységéért 1993-ban Bezerédj-díjat, 2001-ben Zrínyi Miklós-díjat, 2003-ban Supka Géza emlékérmét kapott. 2006-ban az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán dr. habil. címet szerzett történelemtudományból.

*Szilágyi Áron* (Budapest, 1990) olimpiai és világbajnok magyar kardvívó, a Vasas SC versenyzője. A Fazekas Mihály Gimnáziumban érettségizett 2009-ben, majd 2010 szeptemberétől az ELTE TTK nemzetközi tanulmányok alapképzési szak hallgatója. Angolul és franciául beszél, matematikából országos versenyeken ért el kiemelkedő eredményeket. 2012-ben felvételt nyert a Károli Gáspár Református Egyetem pszichológia szakára. Kardvívásban nevelődőzője Gerevich György volt, az olimpiai ezüstérmes Nemcsik Zsolt mestere. Gerevich 2008 augusztusában bekövetkezett tragikus halála óta Somlai Béla mesterredző segíti a felkészülésben. 2006-ban a junior Európa-bajnokságon aranyérmes lett. 2007-ben kadett Európa-bajnok volt egyéniben és csapatban is. 18 évesen egyéniben a legjobb 16 közé került a 2008-as pekingi olimpián. Csapatban hetediként zárt.

A junior Eb-n csapatban szerzett ezüstérmet. Az év végén megnyerte a magyar bajnokságot. 2009-ben a junior vb-n egyéniben második, csapatban első lett. Az U23-as Európa-bajnokságon a legjobbnak bizonyult. A junior Eb-n egyéniben aranyérmes. 2010-ben a junior vb-n egyéniben harmadik. A párizsi világbajnokságon 6. helyezést ért el.

Az egyéni ob-t megnyerte 2011-ben. 2012-ben Chicagóban, a férfi kardozók olimpia előtti utolsó világkupa-versenyén aranyéremmel zárt.

A 2012-es londoni olimpián a 32 között kezdett. A döntőben az olasz Diego Occhiuzzi ellen már 8–1-re is vezetett, végül 15-8-as végeredménnyel olimpiai bajnok lett. Ő szerezte Magyarország első aranyérmét a 2012-es olimpián.

- Az év magyar junior vívója (2006, 2009)
- Junior Prima Díj (2010)
- Az év magyar vívója (2011)
- Ex Libris Díj 2012

\*

2012. október 23. Sepsiszentgyörgy, Gábor Áron terem

*A Színész Díj:*

László Károly színművész

*Ex Libris Díj:*

Bukaresti TV Magyar Adások Szerkesztősége  
Civilek Háromszékért Szövetség  
Csúcs Mária – Duna Tv, Csíkszereda  
Erdélyi Magyar Ifjak, Kézdivásárhely  
Erdélyi Magyar Ifjak, Háromszék  
Háromszék Szerkesztősége  
Háromszéki Közösségi Alapítvány  
Haszmann Pál Múzeum  
Reménység Háza, Brassó  
Sapientia Egyetem, Csíkszereda  
Székely Mikó Kollégium  
Zorkóczy Zenóbia

*László Károly, a mi Puki bácsink*

Minden embernek van életútja. Küldetésünk van, hogy életünk folyamán a legjobbat cselekedjük. A színésznek viszont nemcsak saját élete keresztjét kell viselnie, hanem olyan idegen sorsokat, élethelyzeteket kell megélnie, amelyet más el sem tudna képzelni magának. Az igazi komédiás tükröt tart elénk: megmutatja, milyenek vagyunk, és milyenek lehetnénk. Hogyan lehetnénk jobbak.

Sok tehetséges színészünk van Erdélyben. De kevés olyan művész van, akit nem érdekel a manapság oly divatos celebség, aki képes odahajolni a cipőfüzőjét idegesen babráló kisgyerekekhez, az öregotthon lakóihoz, a kórház beteg gyerekeihez. László Károly ilyen művész. Aki ad. Reményt ad, hitet ad, bátorságot ad, utat mutat. Missziót teljesít. Hiszen, az ő szavaival élve, „amikor percenként pusztul el egy futballpálya nagyságú erdő a föld színéről, amikor megállíthatatlanul rozsdásodnak meg a lelkek, szakadnak meg az emberi kapcsolatok, amikor egyre több gyerek dadog, mert nincs, akivel beszéljen, akkor a játékos kedvvel megvert ember nem télenkedhet”. László Károly lobog, terjeszti a kultúrát, a szépet, szavai nyomán letörlődnek a könnyek, elviselhetővé válnak a fájdalmak, önfeledt mosoly fakad az emberek arcán. Mert színház az egész világ. László Károly eszerint is él. Színházat varázsol körénk mindenhol. Az utcákon, a tereken, kultúrotthonokban, a kórházakban; neveli a jövő színházközönségét: a gyerekeket. A modern technikai eszközöket nem ellenségnek, hanem partnernek tekinti munkájában. Ezért alapította meg az



*A Színész Díj László Károlynak*

ország első gyerek-tévészínházát, a Mesekalákát. Hisz az emberben, bennünk. Amatőr, szinte az utcáról behozott színjátszóknak fogta a kezét, egyengette útját, magas művészi színvonalú előadásokat rendezett velük. Köszönjük.

És azt is köszönjük Puki bácsi, hogy a miénknek érezhetünk, köztünk és velünk vagy, nem csak szerepeiddel, hanem teljes életeddel. Kiváltságosnak érezzük magunkat, hogy Téged ismerhetünk. Köszönjük, hogy bebizonyítottad, nemcsak a mesékben vannak hősök, hanem a való életben is. Köszönjük, hogy lobogásod közben van időd rácsodálkozni az emberekre, megszorítani a kezüket. És ezt teszed mindennap, minden ellenszolgáltatás nélkül, hogy közösségedet felemeljed. A mi feladatunk a ProUrbe díj, a Jóember díj és egy tucat más díj kiosztásán kívül, hogy tapsoljunk Neked, mint ahogy tették eleink is, mert kiválóan alakítottál, úgy a színpadon, mint az életben. Köszönjük.

*Írta Matekovics János Zoltán*

*Ex Libris Díjak laudációi a sepsiszentgyörgyi gálán:*

*Bukaresti TV Magyar Adásainak Szerkesztősége*

1969. november 23-án közvetített először magyar nyelvű műsort a Román Televízió. A 70-es évek köze-

pére kialakult háromórás, hétfő délutánonként jelentkező műsor – a Magyar Adás – a romániai magyar művelődési élet meghatározó tükre, sőt sokszor befolyásoló tényezője is lett. 1985-ben a műsort megszüntették, de az 1989-es fordulatkor újraalakult a magyar szerkesztőség a régi tagokra alapozva és új munkatársakkal bővülve. A kilencvenes években lezajló kommunikációs fordulat után az addig monopolhelyzetben levő magyar adás a sokasodó – és egyre szakosodó – magyar nyelvű tévécsatornák kínálata miatt kizáróan az erdélyi magyarságot érintő témákkal foglalkozik. Olyan műfajokban és terjedelemben, amelyet a heti rendszeresség, az egy-másfél órnyi adásidő, valamint a korlátozott költségvetés megenged.

A szerkesztőségben a szerkesztő-riporterek mellett operatőrök, vágók, rendező, gyártásvezetők, fordítók is közreműködnek, az élő adások körüli teendőket pedig a titkárság tagjai biztosítják. A belső munkatársak csaknem harmada erdélyi városokban él, onnan járnak terepre és ott is állítják össze műsoraikat. Bizonyos rovatok külsős közreműködők – tévés tudósítók, szakemberek, színészek – segítségével készülnek.

A bukaresti magyar szerkesztőség több magyar nyelvű műsort is gyárt a román közszolgálati televízió megmaradt csatornáinak. A *Magyaradás az egyesén* hétfőn délután fél négytől és kedden négytől látható az RTV1-es csatornán másfél, illetve egy órában. Az RTV2-esen csütörtökön fél háromtól a *Magyaradás a kettesen*, illetve havonta egyszer a *Képzelt Kávéház* jelentkezik 50 percben. Az RTV3-as csatorna péntek délelőtt 12-től közel egy órás magyar nyelvű válogatást közvetít Bukarestből. Ezek az adásidők kedvezőtlen időpontokban vannak, de a bemutatott tartalmak a világhálón is elérhetők a magyaradas.ro honlapon.

Az utóbbi években-hónapokban a politikai rövidlátás, a hatalmi elvakultság és a hozzá nem értés a Román Televíziót – és ennek magyar szerkesztőségét is – a csőd szélére sodorták. Műsorgyártási költségvetés nélkül, nagyméretű személyzeti leépítések fenyegetésében, kiszámíthatatlan hatású átszervezés előtt állva, közszolgálati szerepének egyre nehezebben tud eleget tenni. Nem lesz könnyű a szerkesztőség tagjainak továbbra is függetlenül és a tőlük megszokott szakmai igényességgel dolgozniuk. Ehhez kívánunk kitartást és az „Ex Libris Díj”-jal arra biztatjuk kedves tévés kollégáinkat, hogy továbbra is fáradhatatlanul bontakoztassák ki értelmüket, tudásukat, leleményességüket, teremtő kép-

zeletüket a romániai magyar tévénezők örömére, összmagyar közösségünk szolgálatára.

#### *Civilek Háromszékért Szövetség és a Háromszék Közösségi Alapítvány laudációja*

*CIVEK* – A Civilek Háromszékért Szövetség 55 tag-szervezettel rendelkezik Kovászna megyében. A szövetség már hetedik éve azon munkálkodik, hogy erősítse, összefogja és segítse a háromszéki civil szervezeteket. Programjai két nagy csoportba oszthatók, éspedig: egyik csoportja a közösségfejlesztést, a közösségért való cselekvést célozza meg, a másik csoportja pedig a civil szervezetek tevékenységének erősítésére, valamint egy reprezentatív érdekképviselőt megvalósítására hivatott. A 2006-ban alakult szövetség számtalan képzéssel, előadással, kerekasztal beszélgetéssel és szakmai tanácsadással segítette tagszervezeteit, melyeknek támogatása kulcsfontosságú egy erős és összetartó közösség építésében. Erre pedig nagy szükség van itt Székelyföldön, Háromszéken.

A díj kiérdemeltje olyan nagyszabású projektekkel tette gazdagabbá az itt élő embereket, mint a Sepsi Zöld Út vagy akár a Civil Napok. Az előbbi mintegy 100 kilométeres bicikliút Háromszéken, amely több településen áthalad kiemelve a táj, a hagyomány és a történelem jellegzetességeit. De kisebb, ám épp oly fontosságú programjairól is érdemes említést tenni, így az I. Világháborús hadi sírok gondozása, hagyományörző rajzpályázatok szervezése diákok számára, vagy a kettős nyelvhasználatért tett erőfeszítései.

A Civilek Háromszékért Szövetség a közösségben látja a jövőt, amit együttes erővel kíván alakítani.

*A Háromszéki Közösségi Alapítvány* küldetése a helyi erőforrások összegyűjtése, ésszerű és célirányos felhasználása a közösség javára. Lehetővé teszi, hogy különböző konstrukciók révén a hasznosulható pénzek a lehető legjobban felhasználásra kerüljenek, és hosszútávon fejlesztési alapot biztosítsanak a közösség számára. Ezzel új szokást és ahhoz fűződő magatartást vezet be, honosít meg Kovászna megyében, éspedig: a felelősséggel adományozás gyakorlatát.

A Háromszéki Közösségi Alapítvány másfél éves működése alatt 130 000 lej (közel 30 000 euro) értékben fektett be a közösségbe, különböző formában: közösségi projektek, tanulmányi ösztöndíjak tehetséges fiataloknak, iskolakirándulások, sporteszközök a város-

nak, logikai játéksomagok ovódáknak, stb. Ugyanakkor több ízben szervezett adománygyűjtési akciót, sporttehetségek számára vagy éppenséggel életmentő gyógyszer vásárlására, a közösség megbecsült tagja számára. Legsikeresebb programja a Közösségi Kártya program, amelynek jelenleg 16 000 felhasználója van Háromszéken, és amely egy igen hatékony eszköze a helyi értékek védelmének, legyen az szolgáltatás, termék vagy helyi vállalkozás, és amely erősíti a lokálpatriotizmust a helyi közösségben.

Összességében elmondhatjuk, a Háromszéki Közösségi Alapítvány a közösség részévé vált, annak hasznára és hasznosulására. Neve összefonódik az éltető fejlesztéssel, a közösség számára fontos területeken.

*Csúcs Mária*, csíkszeredai újságíró, televíziós szerkesztő, rendező, a Duna Tv székelyföldi munkatársa. Csíkszeredában született. Férje Csúcs Péter, szintén média szakmában dolgozik, operatőr-vágóként. Három gyermekük Endre, Péter és István, Endre a stáb tagja is 2010-től.

1984-ben Csíkszeredában, a Matematika-fizika Líceumban (jelenleg Márton Áron Gimnázium) érettségizett, 1990-ben a Brassói Transilvania Egyetem Gépgyártástechnológia Karán szerzett üzemmérnöki diplomát, 1995-1997-ben a nagyváradi Ady Endre Sajtóképző középiskola újságíró szakán tanult és szerzett újságírói diplomát. 2000- 2002-ben Budapesten, a Sára Sándor alapította Dunaversitas Mesterkurzuson, televízió- és filmrendezést tanult. 2000-től a Román (közszolgálati) Televízió Magyar Adásának tudósítója

1993-ban társalapítója volt Csíkszereda első helyi televíziójának, a Csíki Tv-nek. 2001-ig volt a Csíki TV szerkesztőség állandó munkatársa, szerkesztője és műsorvezetője. 1995-től a Duna Televízió csíkszeredai tudósítója. 2001-től a Magyar Televízió Határon túli műsorainak tudósítója, 2011-től az MTVA tudósítója. 2000-ben alapította férjével saját stúdiójukat, az EPI-INFO Stúdiót. Híradós anyagok, tudósítások, riportok mellett számos dokumentumfilmet is készítettek. 1995-től a Kolozsváron megjelenő katolikus lapok, a Vasárnap és a Keresztény Szó csíki tudósítója, 2007-től a KALOT - Katolikus Népfőiskola oktatója

Tagja a Magyar Újságírók Romániai Egyesületének, a Magyar Katolikus Újságírók Szövetségének és a SIGNIS Katolikus Újságíró Szövetség Romániai Tagozatának, valamint a Romániai Katolikus Püspöki Konferencia Média-bizottságának.

Ez a Csúcs Csíkszeredán, másképpen a Csíkszeredi Csúcs, jelszavuk: *minden, ami mozog*, Csúcs-honlap, hirdetik, s nézzük, mi mindenre emlékezhetünk tudósításaikból:

- Húsvéti eledelszentelés, Csíkszereda 2012. április 8.
  - ezeket a képsorokat soha többé nem felejtjük el Csíkszereda belvárosából, s mint Budapesten élő mondhatom: nem csupán nem láttam még ilyent, de soha nem gondoltam, hogy létezik ilyen együttes érzés, mint az a bizonyos eledelszentelés.
- Tempfli Imre prédikációja a 445. Csíksomlyói búcsún, 2012. május 26-án
- A Csíki harangszó története 2012. május 20.
- A Kegyszobor története

Mint kemény média-bányászok, a csíki Csúcs-triász tagjai napról napra feltárják a Csíki-medence rejtett kincseit, a Duna Tv-n keresztül a nagyvilágnak:

*Erdélyi Magyar Ifjak Háromszéki és Kézdivásárhelyi szervezetről, közös hitvallásukról:*

Az EMI-t azzal a céllal hívták életre, hogy a XXI. századnak az egész magyar nemzetre ható kihívásaira választ keressen, a magyar ifjúságot közösségekbe szervezve hitében, magyarságtudatában és kultúrájában megtartsa, egyúttal nemzetünk szebb jövőjének szolgálatába állítsa, a magyarságot ezredéves szállásterületén megőrizve gyarapítsa.

Az EMI az erdélyi magyarság nemzeti öntudatra ébredése, szülőföldjén való maradása, megerősödése és önrendelkezési jogának kivívása érdekében végzi tevékenységét. Az EMI életérzés, életcél és az általuk egybeformasztott közösség és akarat megnevezése. Olyan civil szervezet, amely független minden politikai párttól és szerveződéstől.

A fiataloknak más életszemléleti lehetőségeket tárnak fel, hogy ők ne csak tudják, de érezzék is, hogy magyarok és ezért tisztelniük kell a szülőföldjüket és soha ne szakadjanak el tőle.

*EMI Kézdivásárhely jelszava:*

Míg múltunkból semmi hatalom sem tudhat ki, s míg jelenünk a miénk: van jövőnk is.”

Ehhez illő, állandóan újuló, rajzpályázati témáik is segítségükre vannak. Aktívan részt vettek a Pro Historia rendezvénysorozatban, melyekből már négy témában is tartottak előadást Kézdivásárhelyen. Nagy sikerű program-

jaik az „Adj, király, katonát!” vetélkedő, a havonta megszervezésre kerülő, nagyszerű táncház, a Magyar Kultúra Napja.

Kis létszámú csapatuk kreatív és mindnyájan egyet értenek abban, hogy jobb adni, mint kapni, de ez esetükben nem teljesen igaz, hiszen a legnagyobb ajándék, melyet szervezetük valaha kaphat, számukra az az elégtétel és boldogság, melyet átéreznek egy-egy sikeres szervezés után.

Mit akarunk? – tesz fel a kérdést

- egészséges nemzettudatú s ezáltal teljes értékű életet élő erdélyi magyar ifjúságot
- elősegíteni olyan kulturális és gazdasági háttér megteremtését, amely alapfeltétele az itthonmaradásnak
- részt vállalni a magyarság önrendelkezésének kivívása érdekében vívott harcban
- segíteni az erdélyi magyar egyetemi hálózat létrehozásáért folytatott küzdelemben
- felvállalni azon közeg szerepét, mely által a nemzeti érzelmű magyar ifjúság hallatja hangját
- kapcsolatrendszert építeni ki a hozzánk hasonló elveket valló kárpát-medencei magyar ifjúsági szervezetekkel.

Az *EMI Háromszék* nevű szervezet is konkrét tettekkel segíti a közös célokat:

A megalakulás óta eltelt hat év mérlege több mint száz (elsősorban kulturális) rendezvény mintegy 13 000 résztvevővel. KIADVÁNYAIK: a Kavics ifjúsági lap, a Gólyafüzet, Barangoló helytörténeti játékgűjtemény, Kultúra a fiatalok szemében, Szentgyörgy nevű települések Európában, Mandula – ifjúsági műsor a Sepsi Rádióban

RENDEZVÉNYEIK, amelyek rendkívül beszédesen jellemzik a szervezet irányultságát: Kultúra a fiatalok szemében projekt, Diákegyüttesek Találkozója, Barangoló helytörténeti vetélkedő, Háromszéki Ifjúsági Fotóverseny, Szent György Lovagja vetélkedő, Székely Március szónokverseny, Szobordöntő Trianon–fotókiállítás, Rendhagyó Történelemóra sorozat, Töredékeink a II. Világháborúból – kiállítás, Márai-Jókai-József Attila-Kosztolányi-Dsida irodalmi estek, tüntetések az önálló állami magyar Bolyai Egyetemért, Wass Albert: A Világ és a Vége színdarab bemutatása, és Építsünk Hidat! címmel az Ismerős Arcok zenekar Wass Albert estje.

A szervezet támogatja az ifjúsági színházbérletet – új nevén Ifjúsági Ábel Bérlet –, így minden fiatalnak lehetősége nyílik a bérlethez kedvezményes áron hozzájutni és végigkövetni a Tamási Áron Színház 2012/2013-as évadját.

### *Háromszék Szerkesztősége*

A Háromszék napilap leginkább azzal vívta ki olvasói elismerését, hogy immár több mint két évtizede minden politikai vagy más jellegű hatalmi szférával szemben megőrizte függetlenségét. Ezért ma már nagyon sokan a magyar nyelvterület legbefolyásolhatóbb, legfüggetlenebb napilapjának tekintik. Ebből fakadó hitelessége miatt ma is az egyik legnagyobb példányszámban megjelenő erdélyi magyar lap, mely internetes kiadása révén a világ minden sarkán élő magyarokhoz eljut.

Valóságos szellemi műhelyként működik, a lap munkatársai mellett számos külső szakértőt, alkotót – történészeket, képzőművészeket, művészettörténészeket, néprajz-kutatókat, írókat – megszólítva, bevonva a szerkesztésbe. Nemzeti megmaradást, jövőépítést, a magyarságtudat erősítését célzó eszmeisége értékelésen alapszik: a magyar sajtóban majdhogynem egyedülálló szombati, Hétvége című melléklete egyebek mellett történelmi, helytörténeti írásoknak, recenzióknak, könyv- és tárlatismertetőknak, népi mesterségeinket, hagyományainkat bemutató riportoknak, többség és kisebbség viszonyát taglaló, az erdélyi magyarság megmaradásának, gyarapodásának útjait kutató publicisztikának ad helyet. Rendszeresen megemlékezik nemzetünk történelmének, irodalmának, művészetének nagyjairól. Bár elsősorban a szűkebb térség, Háromszék és a Székelyföld eseményeire, mindennapjaira fókuszál, a lap minduntalan kitekint a világ más tájain élő és a Kárpát-medence többi szegletében élő magyarság irányába, így riportokat közölt például a moldvai vagy éppen dobudzsai csángó-magyarokról – ugyanakkor az anyaországon kívül élő magyarokat érintő budapesti döntésekről, fejleményekről is tudósít. A Háromszék következetes elkötelezettje az autonómia eszméjének, nem riad vissza attól sem, hogy számon kérje a vezető politikusokat, valahányszor letérnek erről az útról, mert az újságírói erények egyik legnagyobbika a bátorság, az igazság félsz nélküli kimondása.

A díjátadó során hadd soroljuk fel Farcádi Botond főszerkesztő mellett a lapot szerkesztő újságírókat: Albert Levente, Áros Károly, B. Kovács András, Bogdán László,

Bokor Gábor, Demeter J. Ildikó, Demeter Virág Katalin, Farkas Árpád, Farkas Réka, Fekete Réka, Ferencz Csaba, Forró Eszter, Hecser László, Incze Ibolya, Iochom István, Józsa Zsuzsanna, Kisgyörgy Zoltán, Mózes László, Páljános Mária, Simó Erzsébet, Szekeres Attila, Tibodi Ferenc, Váry O. Péter. Az állandó külső munkatársak között említhetjük József Álmot, Fekete Vincét, Borcsa Jánost, Kuti Jánost, Kádár Gyula történészt.

### *Haszmann Pál Múzeum*

Fennállásának 40. évéhez közeledik a Haszmann Pál Múzeum, melyet idős Haszmann Pál álmodott meg, indított útjára. A múzeumalapító születésének 110 éves évfordulóján idén májusban erről emlékeztek meg Csernátonban. 1977-től, halálának évétől eltelt időszak sem csorbított az iránta érzett tiszteletből, szeretetből. Több százan idézték fel nemes tetteit, a hozzá kapcsolódó emlékeiket. Az ő álmát teljesítették ki gyermekei, Pál, József és Lajos. Ma a csernátoni Haszmann Pál Múzeum a magyar kultúra, a magyar nemzettudat megélésének egyik bástyája. Nem sok ilyen intézmény található a Kárpát-hazában, ahol a múzeum épületei is kiállítási tárgyak, ahol a látogató nemcsak a nemzet múltjával, népművészetével találkozik, hanem mindenekelőtt Haszmann Páltól olyan érzelmi töltetű ismeretanyagot kap, ami nemzettudatát egy életre meghatározhatja.

A múzeum törzsanyagát az a magángyűjtemény képezte, amelyet néhai idős Haszmann Pál háromszéki tanítói állomáshelyein gyűjtött nagy szenvedéllyel, s amelyet az Alsócsernátonban történő végleges letelepedésük után a csernátoni Cseh udvarházban, Haszmann Pálné Cseh Ida örökségében helyeztek el. A gyűjtemény széles körben ismertté vált, a Haszmann-kúria ugyanis a helyi és a faluba látogató értelmiségiek rendszeres találkahelye volt, Haszmann Pál bácsi jó kedélye, széleskörű tudása, felesége, Icuka néni csöndes meditációra hajlamos úriasszonyi lénye mindig lenyűgözte a látogatóba, összjövetelekre ideseregltöket.

A leendő múzeum gazdag anyaga tehát magángyűjteményként is múzeumi rendezettségben várta a kedvező alkalmat, hogy a nagyközönség elé kerülhessen.

Ez az alkalom 1973. február 25-én következett be, még abban az 1968–1973 között viszonylag szabadabb romániai politikai légkörben, amikor is a szomszédos Damokos-kúriában és annak közel kéthektáros telkén felavatták az intézményt. Nemcsak múzeum létesült akkor, de

sikerült megmenteni egy kúriát, egy nagy múltú háromszéki család ősi fészket a végső pusztulástól, hiszen köztudott, hogy akkoriban az épület, a kert teljesen lepusztulva, végnapjait élte. A múzeum 1999-ben vette fel alapítója, Haszmann Pál nevét.

Ez az intézmény ma már a nagyvilágban ismert és elismert hely, ahol nemcsak a kiállításokat lehet megtekinteni, de be lehet kapcsolódni a Csernátoni Népfőiskola tavasztól ősziig tartó alkotótáborába, ahol számos hagyományos mesterséget oktatnak és adnak át ma is a fiatalabb nemzedéknek.

Az Ex Libris Díjjal elismerésünket fejezzük ki azért, hogy ez a múzeum túlélve a nehéz időket, képes mindig meg-megújulva teremteni, alkotni a magyarságunk szolgálatában.

#### *Reménység Háza, Brassó*

A Brassó III. Református Egyházközség temploma, más néven „Reménység Háza” egy református keresztyén központ. A komplexum nagyjában külföldi segítséggel, két év alatt készült el, és 1992. október 4-én szentelte fel Csiha Kálmán püspök úr. A Brassó III. Egyházközség jelenlegi lélekszáma 1079, lelkésze Ménessy Miklós.

A Reménység Háza a brassói magyarok közösségi háza, mely rengeteg kulturális, társadalmi és szociális eseménynek ad otthont. Hagyományőrző és közösségformáló ereje a változatos rendezvényeknek köszönhető, melyek lehetőséget adnak a kulturális igények kielégítésére a brassói magyarok számára.

Ilyen például: a tavaszi és őszi barcasági képzőművészeti tárlat, különböző könyvbemutatók, ismeretterjesztő előadások, havonta Nyugdíjasklub és tárlatmegnyitó, A Magyar Kultúra Napja rendezvénysorozat, húsvét előtti tojásírás tanfolyam, Sokadalom – kézműves seregszemle, 1956-os megemlékezés (emléktábla a templom falán), Bartalis János vers és énekmondó verseny (2012. évben a 19.) és rendezvénysorozat, adventi Sokadalom és koncert. Egyéni előadó művészek is rendszeresen tartanak előadásokat, koncerteket. Járt náluk a Muzsikás, Kaláka, Lajkó Félix. 1993-2000 között a Reménység Házában működött a brassói egyetemisták színjátszó csoportja is, valamint a Sirülő néptáncsoport. Nem elhanyagolható az sem, hogy minőségi szolgáltatásokat biztosít: saját konyha, 70 személyes étkező és 38 férőhelyes szálláshelyként is. A kellemes hangulatot árasztó, meleg szobái, a házias ízek, a vendégek rendel-

kezésére álló, jól képzett, kedves személyzet, mind-mind hozzájárulnak a rendezvények teljes sikeréhez.

#### *Sapientia Egyetem – Csíkszereda*

A Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem a romániai magyarság önálló egyeteme Európában, melynek célja nemzeti közösségünk oktatásának és tudományos életének elismert szakmai színvonalon való művelése. Felelős a hallgatóknak nyújtott tudásért, oktatói és munkatársai jövőjéért, kutatásai minőségéért és működésük átláthatóságáért. Küldetésük végtelenül nemes: a keresztyéni és egyetemes emberi értékek érvényesítése; versenyképes, minőségi oktatás és kutatás biztosítása, az erdélyi magyar oktatás hagyományainak folytatása; az egyetem átlátható, következetes működtetése, a szakmaiság és akadémiai szellem értékeinek érvényesítése; egységes intézményi keretben hozzáférhető, regionális igényeket kielégítő, korszerű szervezet kialakítása; széleskörű kapcsolatok kiépítése, mely partnereink iránt megnyilvánuló nyitottságon, megbízhatóságon, odaadáson és kölcsönösségen alapul.

A Sapientia arra törekszik, hogy az egyetemi közösséget emberközelség, felebaráti szeretet, méltányosság, a következetesség és igazságosság vezérelje. Alapvető elvárásuk az erkölcsös magatartás, a magyar és egyetemes kultúra értékeinek ismerete és tisztelete. Intézményük életét az egyetemi autonómia gyakorlata határozza meg. A Gazdaság- és Humántudományok Kar a regionális vonzáskörzet igényeihez igazodó, a jövő színvonalának megfelelő és az Unióba tömörülő Európa értékeit közvetítő felsőoktatási intézményrendszer részévé kíván válni. A karon folyó gazdaságtudományi képzés célja a gazdaságot kiépíteni és működtetni képes, jól felkészült, a nemzetközi piacon is versenyképes tudású közgazdászok képzése magyar nyelven. A kar által kínált közgazdászok képzésében a szaktudás mellett a képesség és készségfejlesztés különös szerepet kap, hiszen ettől függ a végzősök szakmai érvényesülése. Ezt a célt szolgálja a széles körű menedzsmentoktatás, a kommunikációs készségfejlesztés. A humán képzési ág elsődleges célja a tanárképzés, amellyel a Székelyföld és Erdély magyar nyelvű iskoláinak román–angol szakos tanárihiányát igyekszik pótolni. Oktatói képzettségen kívül a végzősök fordítói, tolmácsi, színházak irodalmi titkári, lapszerkesztői, újságírói, levéltárosi állások betöltéséhez szükséges szakismereteket is szereznek a hároméves

képzés során. Az itt végzett hallgatók Dél-Afrikától az Amerikai Egyesült Államokon át, Németországban, Belgiumban, Budapesten, Bukarestben tanulnak tovább. *Makó Zoltán* dékán köszöntő szavait idézzük:

„Képzett és elkötelezett munkatársaink tudásuk legjavát nyújtják ahhoz, hogy minél korszerűbb oktatásban részesítsék hallgatóinkat. Igyekszünk a lehető legjobb körülményeket megteremteni a hallgatók felnőtté válásának legszebb éveire. Nálunk a sokszínű elfoglaltság, a harmónia, a jókedv, a baráti, támogató légkör fokozza a tanulási kedvet.”

A másik csíkszeredai karról: a Műszaki és Társadalomtudományi Karon zajló mérnöki képzés esélyt kínál arra, hogy a térségben a színvonalas műszaki képzés végérvényesen meghonosodjon. A mérnöki szakokon zajló képzést hét oktatólaboratórium szolgálja, a kutatás pedig felszereltségét tekintve az országos élvonalba tartozó kutatólaboratórium-rendszerben zajlik. Jelenleg a Kar négy mérnöki szakon nyújt képzést (környezetmérnöki, élelmiszeripari mérnöki, ipari biotechnológia, közéleti és agroturisztikai mérnök-menedzser). Az alkalmazott társadalomtudományi képzés arra ad esélyt, hogy a végzett hallgatók nem csupán a fejlesztéspolitikai területén, hanem a térségi elit megújulásának folyamatában is jelentős szerepet vállalhatnak. Társadalomtudományi területen szociológia-vidékfejlesztés, valamint kommunikáció és PR szakokon nyújtunk színvonalas oktatást.

### *Székely Mikó Kollégium*

Az 1850-es évek második felében református lelkészek egy csoportja középiskola létesítésének szándékával lépett a nyilvánosság elé. Megnyerték az ügynek Sepsiszentgyörgy város vezetését, gr. Mikó Imrét és Háromszék egész lakosságát. Így történhetett, hogy 1859. szeptember 1-jén megkezdte működését az első gimnáziumi osztály a Székely Mikó Kollégium elődjében, a Református Tanodában.

Korábban legközelebb Székelyudvarhelyen vagy Nagyenyeden tanulhatott az a fiú, akinek képességei és anyagi helyzete ezt megengedte. Az alapítók maguk is így tettek korábban. A város telkére Háromszék lakói hordták össze az építőanyagot és dolgoztak, hogy fiaik megfelelő körülmények között tanulhassanak. Az Egyházi Főtanács gondoskodása, Gr. Mikó Imre, gr. Teleki Domokos és mások jelentősebb és szerényebb adományai tették gyorsabbá a megvalósítást. Két időszakban épült a derékszögű épület, 1870-1876 és 1889-1892

között. Amikor a négyosztályos algimnáziumot főgimnáziummá akarta fejleszteni az iskolai előljáróság, ismét sok nehézségbe ütközött, de végül az 1889-1892-es időszakban ez sikerült; 1893-ban tartották a Mikóban az első érettségi vizsgát.

Kitört az első világháború, éppen akkor, amikor már úgy tűnt, a gondnoki kar is, az előljáróság is, Háromszék népe is megtette a tőle telhetőt: a kor követelményei szerint működő nyolcosztályos református gimnáziuma van a vármegyének, korszerűen felszerelt szertárakkal, könyvtárakkal, tornateremmel, konviktussal és bentlakással, és egyre nagyobb számban jönnek a diákok. Tanárok és tanulók a frontra kerültek, az iskolában apadt a létszám. Vége lett a világégésnek, de következett Trianon, amikor a városban az anyanyelvi oktatás került veszélybe. A Mikó – egyházi iskola lévén – megtarthatta nemzeti jellegét, s hogy a többi szentgyörgyi iskola tanulója is anyanyelvén tanulhasson, összehúzódtak; Csutak Vilmos akkori igazgató irányítása alatt befogadták a többi iskola diákjait is a Kollégium védőfalai mögé. Csutak Vilmos azon volt, hogy a Leányiskolának és az Elemi Iskolának is épületet emeltessen, visszaállítsa a rendet a Kollégiumban.

A második bécsi döntés után alig kezdődött el az új tanév, természeti csapás érte az iskolát: 1940. november 9-ről 10-re virradó éjjel nagy erejű földrengés rázta meg a térséget, a városban a legnagyobb kárt éppen a kollégiumi épület szenvedte. Az intézményt átköltöztették a Tanítóképző épületébe, ott folyt az oktatás és berendezték a bentlakást is.

Az 1948-as államosítás után különböző semmitmondó neveket kapott az iskola, de diákjai végig büszkén vallották, hogy ők a Mikóba járnak. 1954-1990 között román tagozat is működött a Kollégiumban. 1978-1990 között, amikor szakközépiskolai szintre próbálták süllyeszteni az évszázados középiskolákat, ekkor kaptak nagyobb hangsúlyt a szakköri tevékenységek: a Gyökerek c. diáklap szerkesztése, amely 43 számot ért meg, az irodalmi kör tevékenysége, az évente 100-120 tagot számláló Kultúrscsoport országjárása, a népköltési és irodalomtörténeti témájú házidolgozatok készítése, a sportkörök, ikebana-kör, az irodalmi és matematikatáborok közös munkája.

Az 1989-es fordulat kétszeresen is változást hozott: az intézményben visszaállt a magyar tannyelvű oktatás és a gimnáziumi jelleg lehetőséget nyitott a fiataloknak humán értelmiségi pályára is lépni.

Lehetőség nyílt a testvériskolai kapcsolatok építésére és ápolására és új hagyományok teremtésére. A hazai és külföldi versenyeken, fesztiválokon való részvétel új távlatokat nyitott a megmérettetésre. Ma több mint 1200 diák tanul iskolánkban, az általános iskola alsó és felső tagozatán, illetve a gimnáziumban. Őket közel 100 pedagógus oktatja-neveli.

A 153 éves tanintézmény a történelmi Háromszék egyik legnagyobb és legeredményesebb magyar tannyelvű gimnáziuma, ahol igényes oktató és nevelő munka folyik. A tanári kar és a diákság egyaránt büszke hagyományaira, volt tanáira és jelessé vált diákjaira. Az alapítók álma élő valóság.

*A Székely Mikó Kollégiumról, az érte szóló tüntetésről olvastam 2012. szept. 4-én: “Lassan már megszokhatuk, Sepsiszentgyörgyi város lakók, hogy nap mint nap emberek töltik meg a Mikó Imre Kollégium bejárata felőli járdát. Nap mint nap zsoltárok hangoznak el, Székely Himnuszt énekelnek az egybegyűltek, és néha katonadaloktól lesz hangos a város központja.*

*Jó volt ezt tapasztalni közel hatvan napon keresztül, noha ezt a megmozdulást az igazságtalanság és a veszély keltette életre. Az első napokban nem lehetett tudni, mi lesz belőle, de az emberek csak gyűltek napról napra, délután két órától a Mikó előtti tűző napon. Aztán új időpont, délután öt óra, amely állandósult, ahogy a felduzzadt tömeg létszáma is. Öregek, fiatalok, régi ismerősök álltak kint, egyre családiasabb hangulatban. Jó volt ott lenni.*

*A csaknem 60 napi kiállásnak súlya volt, és igazán példaértékű üzenete van. Igazságunkért és magyarságunkért áldozatokat kell hozni, 57 nap pedig nem kis idő és nem kis áldozat. Egy ember volt, aki az első naptól az utolsóig rendületlenül kiállt, elkerülve minden ezt ellenzendő tanácsot, eltekintve a hőségtől és esőtől, egyedül a lelkiismeretére hallgatva. Kiállítását az emberek hívó szóként értelmezték és csatlakoztak hozzá. Köszönjük Sánta Imrének! Úgy gondolom, hogy az Igazság Napja hiányérzettel zárult volna a két hónapi előzmény nélkül. De így összességében sikert kiálthatunk és aki kiállt szeptember elsején vagy az 57 nap alatt bár egyszer, az már tett a közösségért.*

*A Mikó előtti járda mostantól újra csendes. De tudjuk, hogy igazságunkért, önrendelkezésünkért és nemzetünkért még sok kiállításra, áldozatra, sikerre és győzelemre van szükség. De van célunk és teszünk érte!*

*Zorkóczy Zenóbia*

Büszke vagyok arra, hogy a művésznővel évfolyamtársak voltunk a kolozsvári Babeş – Bolyai Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán működő Színház Tanszéken. 1999-ben államvizsgáztunk mindketten: ő Thália papnője lett, én pedig teatrológus, színházkritikus. Kolleganóm szakmai pályafutása nem mindennapi tehetségről, kitartásról, felkészültségről és elhivatottságról árulkodik. Jelen voltam olyan előadásán, amikor a zsúfolásig telt ház miatt csak az előadóterem kitért ajtaján kívülről tudtam megtekinteni a produkciót. Megnéztem egy-egy előadását olyan falvacskákban, ahol talán évtizedek óta, vagy esetleg még soha nem fordult meg színházi produkció, vagy előadóművész. Láttam azt is, amikor egy gyermekeknek szóló előadása után a csöppségek egyszerűen nem akarták elengedni a művésznőt: tízen, húszan is átölelték és szavát vették, hogy minél hamarabb visszatér majd hozzájuk egy új előadással. Alkotói, előadói palettája roppant változatos, termékeny, kulturális célkitűzései között jelentős szereppel bír az általa megálmodott és megvalósított egyszemélyes kulturális program, amely esélyegyenlőséget ad a vidéken és a szórványban élő magyar embereknek is, a magyar kultúra és irodalom mélyebb, alaposabb megismerésére.

Zorkóczy Zenóbia előadói repertoárja 14 műsort tartalmaz, amelyek között akad monodráma, forradalmi és szerelmi líra, magyar sanzonok gyűjteménye, Adventi műsor, irodalmi összeállítás, költői est, vidám, zenés bohózat és interaktív gyermekműsor is. Önálló műsoraival fellépett már Erdélyben, Ausztriában, Magyarországon, Németországban, Svájcban, Franciaországban, Belgiumban, Hollandiában, Kanadában.

Végezetül, de nem utolsó sorban megemlíteném, hogy Zorkóczy Zenóbia nevéhez fűződik a kovásznai székelyű Laborfalvi Róza Alapítvány létrehozása. A színművésznő által vezetett ezen kulturális, művelődési és hagyományörző intézmény célja a kultúra szeretete vidéken, az interkulturális tevékenység, valamint a kulturális esélyegyenlőség megteremtése.

Mindezek fényében, úgy vélem, Zorkóczy Zenóbia méltó tulajdonosa az Ex Libris Díjnak.

Kedves Zenóbia, kívánok Neked további sok sikert, és ugyanakkor erőt, valamint egészséget is a további céljaid eléréséhez!

*Írta K. Kovács István teatrológus*



*A MM XXVIII. Gála díjazottai Sepsiszentgyörgyön a Gábor Áron díszteremben*

*1012. október 25. Gúta, Schola Privata Gutaiensis:*

Jókai Közművelődési és Múzeum Egyesület,  
 Révkomárom  
 Nagy János szobrász  
 Nyitrai Egyetem Magyar Kara  
 Schola Privata Gutaiensis – Gútai Magyar  
 Tannyelvű Iskola  
 Selye János Gimnázium, Révkomárom  
 Szlovákiai Bencés Rend, Komárom (Szalay  
 György, a rend főgondnoka)

*2012. november 15. Pozsony, Magyar Casino:*

*Petőfi Sándor-díj:*

Pozsonyi Magyar Tannyelvű Iskola  
 és Gimnázium

*Ex Libris Díj:*

Nagy József grafikus  
 József Attila Ifjúsági Klub, Pozsony  
 Pozsonyi Casino  
 Pazmaneum Polgári Társulás, Dunaszerdahely

\*

*2012. december 16. Ízelítőül a karácsony előtti napokra időzített, Advent szellemében ihletett gála műsorából:*

„25 éves A Magyar Művészetért Díj és díjrendszer. A 320 díjazott között nagyságok végeláthatatlan sora: Latinovits Zoltán, Szokolay Sándor, Nagy Gáspár, Cserhalmi György, Miklósa Erika és Melocco Miklós, Makovecz Imre, élvehalva a magyar művészetért. A díj kezdettől átölel minden

művészi ágat és kiterjed az egész világ magyarságára. Célja megbecsülni a nemzeti kultúra nagyjait és felfedezettjeit, a példaértékű kulturális értékek erejét. **25 év A Magyar Művészetért Díj és rendszer mögött – és előre vállalt újabb 25 év!**

*2012. december 16. A Magyar Művészetért XXIX.  
Díjátadó Gálája – 25 év jegyében*

- *A Magyar Művészetért Díj* Dévényi Sándornak és Kósa Ferencnek
- *Árpád fejedelem-díj* a Zürichi Magyar Történelmi Egyesületnek
- *A Színész Díj* Rudolf Péternek
- *Ex Libris Díj* Berki Krisztiánnak, Hermann Róbertnek, Kubinyi Annának, a lendvai Muravidéki Nótázók népdalkörnek, Pataki Jánosnak, Zádori Máriának.

*Ünnepi műsort ad Szabadi Vilmos hegedűművész, Varga Miklós énekes, Schramek Géza színművész, Zádori Mária énekművész, a lendvai kórus.*

*Szabadi Vilmos műsora:*

Bach g-moll Adagio

Bach C-dúr Largo

Bach a-moll Grave

Ysaye Szólószonáta Op. 27 No. 3

Vecsey darabok a Karácsony jegyében

*Varga Miklós műsora:*

Három dal Gubcsi Lajos és Benkő László Ismét Vereckénél című Rákóczi- balladájából

Árpád népe

Zrínyiek hű vére

Rabnak nincs hazája

*Zádori Mária műsora:*

Petrőczy Kata Szidónia Ó, lelkünk világossága) és Bajza József Ébresztő versét énekeli. Lanton Szabó István kíséri. *Schramek Géza színművész* összeállítása Petőfi Sándor, Latinovits Zoltán, Ady Endre, József Attila gondolataiból.

Adventi áldást mond Kusztos Tibor református lelkész

A műsort vezeti Schramek Géza színművész. A díjakat a kuratóriumok tagjai adják át. Helyszín: *16-19.00 óra, XXII. Budapest, Márta u. 8-10., A Magyar Művészetért szék-helye.*”



*Zádori Mária*

*Ex Libris Díjak laudációi:*

*Zádori Mária Ex Libris Díjához:* 1965-ben, még középiskolásként első díjat nyert a Magyar Rádió és Televízió 1965-ös Ki mit tud versenyén. Alapító tagja az 1971-ben alakult ARS RENATA Szólóénekegyüttesnek, a Magyar Bach Társaságnak és a Magyar Régizenei Társaságnak. 1971-től 1986-ig a Magyar Rádió és Televízió Énekkarának tagja. 1986 óta az Országos (ma Nemzeti) Filharmónia szólistája. 1989-ben Liszt-díjjal tüntették ki. 1999-ben a megkapta Magyar Köztársaság Kiváló Művésze címet. 2004-ben a régi magyar énekek historikus előadásában kifejtett tevékenységéért megkapta a Tinódi-lantot. Különös gondot fordít a régi magyar muzsika ápolására. Mintegy 60 hanglezefelvételek jelentős részét a Capella Savaria (autentikus hangszereken játszó) barokk zenekarral készítette a Hungaroton és a Quintana hanglezefeladó cégeknél. Ezek közül négy (Händel: Duets & Cantatas, Johannes Passion, Brockes Passion, valamint Monteverdi: Tancredi e Clorinda & Madrigali) elnyerte az Év Hanglezefelvétele díjat.

Króó György szavai: Világklasszishoz volt méltó Zádori Mária előadása, amelyből szinte süttött a szöveg hangulata, a boldogító érzéki szépség lírája, csakúgy, mint az örületté fokozódó szenvedély, vagy a boldogtalan szerelem s bosszú tragikus hangja, ez az előadás, amelynek elsőprő erejű recitativói díszlet, jelmez, színpad nélkül

teremtettek felejthetetlenül sűrű, zárt, drámai légkört a teremben. Mikes Éva így tudósít: Zádorinak megszokott éteri hangzása, utolérhetetlen belső azonosulása, minden nyelven tökéletes kiejtése, pompás karakterteremtő képessége, érezhető spiritualizmusa és gyomorba öklelő szuggesztivitása mellé ekkor olyan drámai kitörés és erő párosult, amely meghozta a végső katarzist. A végén nemigen akadt ember a nézőtéren, aki ne sírt volna. Lélektől lélekig – így énekel Zádori Mária.

*Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Árpád-díjához:*

Svájci közérdekű intézmény, 1985-ben alakult. Jelenleg 93 tagja van, akiknek tevékenysége öt világrészre terjed ki (Amerika, Afrika, Ausztrália, Ázsia, Európa) s huszonegy országára (Anglia, Argentína, Ausztrália, Ausztria, Csehország, Dánia, Dél-Afrika, Görögország, Írország, Kanada, Kína, Magyarország, Németország, Románia, Svájc, Svédország, Szlovákia, Szerbia, Thaiföld, Ukrajna, USA). A legfiatalabb aktív tagja 18, a legidősebb 100 éves; a tagság átlagos életkora negyven év körüli. Megalakulása óta az egész Kárpát-medence kutatói részt vesznek tevékenységében. Az egyesületnek 1994-ben három megye zászlót adományozott, amelyet a veszprémi érsek megszentelt és a pozsonyi református püspök megáldott.

Az egyesület eddig 6 országban 20 alkalommal rendezett magyar őstörténeti találkozót. Magyarországon 13 alkalommal szervezett magyar történelmi iskolát (1-1 hétig), a Kárpát-medencében pedig 10 övezeti történetstálalkozót (3-3 naposat). Ezekben a rendezvényeken 926 szakember 1133 előadást tartott 7438 résztvevő előtt.

A Kodolányi János Főiskolával együttműködve jogsultak a történelemtanárok továbbképzésére: „A magyar történelem tanításának tartalmi és módszertani megújítására”. Az egyesület 60 könyvet adott ki 70 ezer példányban; tulajdonosa lett a magyar nemzeti lexikonnak, az Encyclopaedia Hungaricának. Ez a négykötetes mű Kanadában készült, 18 éven át, 844 személy munkájának az eredménye. Az egyesületet háromszor jelölték az Európa Tanács „René Descartes” tudományos díjára.

*Pataki János cukrászmester:*

Édes állomás a Balatonhoz vezető 70-es út mentén az érdi Pataki Cukrászda. Nem kötelező megállóhely, szabadon választott. Tisztességes bűnre csábít: nasso-

lásra. A Pataki cukrászda története 1955-ig nyúlik vissza: ebben az évben, alig néhány évvel a nagy államosítások után nyitotta meg cukrászdáját idősebb Pataki János és felesége Tápiógyörgyén. Fiuk, a változatosság kedvéért szintén János, cukrász mestervizsgát tett. A fiú a legendás pesti Royal Szállóban helyezkedett el: az itt dolgozó „nagy öregek” nemcsak hihetetlen anekdotáikat, de ördögös receptjeiket is megosztották a fiatalabbakkal. Mikor egy hirdetésben érdi cukrászdát kínáltak eladásra, gyorsan akcióba lépett. Kemény évek következtek: napi 12-14 óra munka, építkezés, s közben sátrazás az udvaron. 1976-ban mindössze 3 hónap és 3 nap ismertség után házasodott össze az ifjabb Pataki párjával, a szintén szakmabeli, gundeles Ilonával. Jól jön a munkaerő, mondogatta a friss após, s nem is tévedett! Két év múlva megszületett a legfiatalabb János, 1980-ban öccse, Ádám, s szinte a családdal együtt nőtt a cukrászda is. 1985 őszén az ekkor már Kiváló Cukrász és Kiváló Cukrászda címmel büszkélkedő cukrászdát szinte teljesen lebontották, a fél évvel későbbi újrainvitás olyan újdonságokkal ismertette meg a környéket, mint a fagyaltos vitrin vagy az olasz gépekkel magyar alapanyagból készült krémfagyi.

Az évek során a termelés megsokszorozódott, s mind korszerűbb gépek biztosították a lassan fogalommá váló Pataki színvonalat. A cukrászda lassan kinőtte a nyolcvanas években épített házat is: 1999-ben, 8 hónapos átalakítás után nyitotta meg kapuit az a Pataki Cukrászda, amit ma látunk a főúton... és a történetnek még koránt sincs vége! Pataki János rangjai közül az elmúlt években: a Cukrászok Országos Ipartestülete elnöke, a Cukrász-, Fagyalt- és Csokoládékészítők Világszövetségének exelnöke, jelenleg elnökségi tagja, 10 legjobb cukrász között az 5. helyre választotta a szakma, 4 budapesti világhírű család után. Zárjuk egy idézettel: „Pörgős ember a Pataki, férfiasan keresi a kihívásokat” – magyarázza Auguszt Olga. Az Ex Libris Díjat egész munkásságáért, kiemelten pedig azért íteltük oda, mert Pataki János a hungaricumok tekintélyéért vívott kemény küzdelem fáradhatatlan élharcosa.

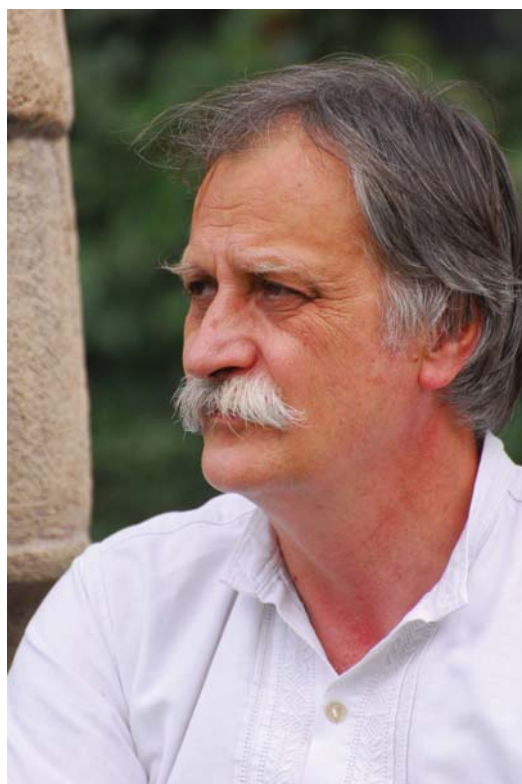
2012. december 23. Zenta – Ex Libris Díjak

Magyar Polgári Kaszinó, Zombor  
Szabadkai Városi Könyvtár  
Zentai Városi Múzeum

*Arcok a XXIX. Gáláról*



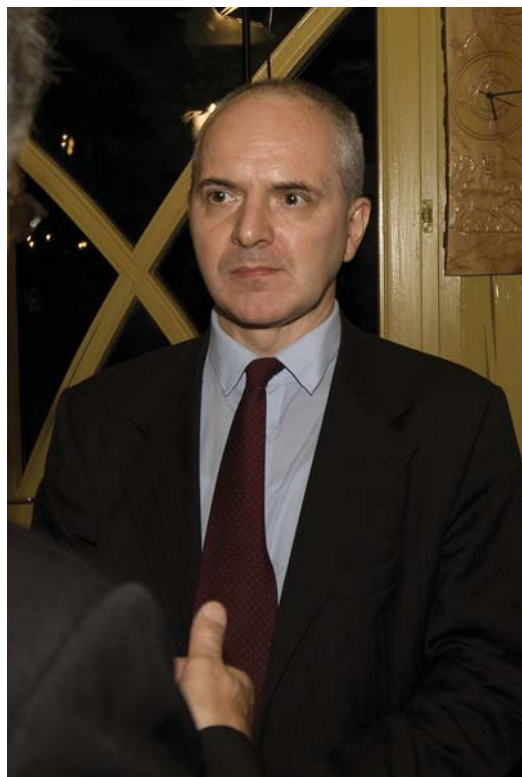
*Berki Krisztián Ex Libris-díjas olimpiai és világbajnok*



*Kobzos Kiss Tamás*



*Csáky Pál és Gubcsi Lajos*



*Hermann Róbert*



*Egy nagy kvartett: Benkő László, Bence Lajos,  
Rudolf Péter, Kósa Ferenc*

A zombori Magyar Polgári Kaszinó nemrég ünnepelte fennállásának 150. évfordulóját. Az elnök asszony, dr. Karcher Erzsébet Zentán vette át a Gubcsi Lajos alapította Ex Libris Díjat, amelyet három délvidéki intézménynek, köztük a zombori Magyar Polgári Kaszinónak ítéltek oda. A vele készült interjúból láthatjuk a zombori magyarok felelős munkáját:

– Úgy véljük, legfőbb feladatunk ápolni anyanyelvünket, őrizni identitástudatunkat, és erre nevelni a felnövekvő nemzedékeket, ideszoktatva őket, úgy, ahogyan azt velünk a szüleink, nagyszüleink tették – nyilatkozta elnök (a képen) idei évértékelésekor. Februárban Bálint-napi bál volt, március 15-én szép műsorral emlékezett meg a Kaszinó 1848. március idusáról, majd következett az Ötösfogat, szeptemberben halfőző bajnokság nyitotta az évadot, október 5-én a Kegyeleti napra került sor a csongrádi Batsányi János Gimnázium tanulójának műsorával, december elején szívet melengető műsorral várták a legkisebbek a Mikulást, és e cikk megjelenésekor lázasan folynak az előkészületek a Szilveszteri mulatságra. Két rendhagyó rendezvény volt: az egyik a novemberi jubileumi műsor, a másik a farsangi mulatság februárban, elsősorban a legkisebbek örömére.

– Hagyományossá szeretnénk tenni a gyerekek farsangi vigasságát. Minket is meglepett az a lelkesedés, amelyet az idejű kísérletkor tapasztaltunk. Nem csak a legkisebbek, hanem szüleik, nagyszüleik, tanítóik, tanáraik is szívvel-lélekkel bekapcsolódtak a szervezésbe, a megvalósításba és közös mulatságként élték/éltük meg. Régebben mindig azt panasztuk, hogy a tanerő nem igazán teszi alá a hátát a gyerekek ideszoktatásáért. Hála Istennek változott a helyzet, és az egyik legfontosabb célunk megvalósulni látszik, óvodás kortól a középiskolásokig folyamatos itt vannak a



*A Zentán díjazottak: Ágoston Pribilla Valéria, Pejin Attila,  
dr. Karcher Erzsébet*

gyerekek és a fiatalok. Noha szerények a lehetőségeink, igyekszünk őket folyamatosan jutalmazni, vagy legalább megvendégelni. Mintegy nyolcvan gyerek lépett fel a Mikulás-műsorban, ők szép ajándékot kaptak. Az elnök hangsúlyozta, ugyan ilyen fontos az idősebbek jelenléte, a mindenütt helyét megálló dalárda, a nyugdíjasok klubja, a kézimunka szakkör, hiszen évtizedek óta ezek a tevékenységek képezik a töretlen működés alapját.

A jubileumi műsor kísérőrendezvényeként a műemlékvédő szakkör szerkesztésében múltidéző kiállítás nyílt az előcsarnokban. Ízelítőt láthatunk az elmúlt évtizedek példaeértékű teljesítményeiről. Örvendetes, hogy az egykori plakátok, közintézményektől kölcsönkért és fénymásolt okiratok, régmúltról tanúskodó fotók még újjá után is hosszan megtekinthetők munkanapon 9-től 13 óráig.

– Ha megnézzük a legutóbbi népszámlálás adatait, megállapíthatjuk, ismét kétségbeejtően kevesebben vagyunk, mint voltunk. Megmaradásunkhoz és az százötven éves múlt hagyományainak továbbviteléhez mindenkire szükség van, alapvető feltétele pedig az összetartás, és az együvé tartozás ily módon kialakuló érzése – hangsúlyozta dr. Karcher Erzsébet.

*Kedves Barátaim!*

2012. december 24.

*Árpád fejedelem-díj*

A 25. évfordulóval lezárult egy negyedszázados korszak. Mint decemberi XXIX. gálánkon jeleztem, már az idén is elfogyott minden külső támogatás. Új szakasz kezdődik, amelynek egyelőre az a legfőbb ismérve, hogy egyedül az én hátamon hagyja a terhet. Ilyenkor azt vagy le lehet vetni, vagy lehet görgetni hegynek föl Sziszifusz módjára. Ismerős helyzet. Az utóbbit választottam, akár magamra is vállalva tehát az MM jövőjének garantálását, és kijelentettem, hogy a következő 25 évnek is abban a szellemen kell folytatódnia, mint eddig. Nyilvánvaló azonban, hogy a mecénatúra, a finanszírozás oldaláról nézve ismét megszűnt a MM közösségi jellege. A díjak természetesen mindig azok maradnak, amik eddig voltak, él tehát A Magyar Művészetért közössége.

Nem fogom erőltetni a kuratóriumok amúgy is hiányos, sokszor formálissá vált munkáját, mert zavar ez a hiányosság, sokszor technikailag sem igaz, hogy működik kuratórium. Van azonban ebben az MM közösségben rengeteg olyan kiváló ember, részben a barátaim, akiktől a jövőben is tanácsot fogok kérni. Remélem, ebben mindig készségesek lesztek. Ha valaha visszaáll a szponzorálás korábbi rendje, ismét közös teherviselés lesz, örömmel állítom vissza a kuratóriumok működését is, hiszen akkor újra lesz olyan közös anyagi eszköz, amiről illik együttesen dönteni. 25 éve mindig hiányzott, hogy a kuratóriumok, mint testületek soha semmivel nem járultak hozzá az anyagi háttérhez. Máshol ez nem így van. Küldöm a 2013-as díjazási tervet, s kérem észrevételeiteket.

### **2013. június 7. – MM XXXI. Gála**

*A Magyar Művészetért díjai 2013-ban*

*A Magyar Művészetért Díj*

Lendvay József hegedűművész,  
Nagy Ervin - Bubik-díj  
Schilling Árpád rendező  
Szórádi Zsigmond szobrászművész  
Ütő Gusztáv festőművész – Sepsiszentgyörgy

Külföldi Magyar Cserkészszövetség – USA,  
Közgyűlésükön 2013 március 2-án

*A Színész Díj*

Kiss Csaba, Szigligeti Színház, Nagyvárad  
Kövesdi Szabó Mária, Thalia Színház, Kassa  
Szűcs Nelli, Illyés Gyula Színház, Beregszász

*Ex Libris Díj Kassán*

Balassa Zoltán  
CSEMADOK Kassa  
Csermely kórus  
Márai Sándor Gimnázium  
Szakkay József Szakközépiskola

és további 40 Ex Libris Díj szerte a világon, további nagyobb ünnepeken: pl. USA, Kanada, Marosvásárhely, Kolozsvár, Eszék, Munkács, Budapest

*Rákóczi fejedelem-díj*

Lorántffy Zsuzsanna Polgári Társulás  
Királyhelmece, Felvidék

*Petőfi Sándor-díj*

Petőfi Sándor Kultúregyesület Versec, Erdély

Zrínyi Iлона-díj alapításának bejelentése Munkácson és Budapesten

A 2013. június 7-i gálán felavatjuk a MM Szoborkertjének új művét, Kő Pál Aba Sámuelről készített szobrát

## IV.

### Utóiratok

#### *Komikus percek e negyed században*

Az ilyen hatalmas erőfeszítések közben mindig vannak tévedések, groteszk helyzetek, amelyeken hatalmasakat lehet könnyezni, a nevetéstől vagy a bánattól. 1993 tehát döntő pont volt a három gálával. A királyi vár kupolatermében tartott fogadásunk eleganciáját soha nem tudnám megismételni. Éppen az ellenkezője történt egy hét múlva a Nemzeti Színházban. Itt a fogadást manuálisan készítettük elő, egész nap dolgoztunk rajta viseltes ruhákban. Egyik segítő társamat, egy hölgyet megkértem, hogy este hozza majd magával az ünneplő ruhámat az irodámból. Mint mindig, még a legutolsó percekben is a laudációkon dolgoztam. Hét óra előtt néhány perccel végre át akartam öltözni a szmokingba. A hölgyet nagy nehezen megtaláltam, s kértem, segítsen gyorsan.

– Miben, Gubcsi úr!?

– Hol a ruhám, maradt még két percem, siessünk.

– A ruhája... (itt egy nagy nyekk, nyögés, sóhaj és borzalom keveréke tört fel belőle)... a ruhája... elfelejtettem elhozni.

– Miiiiiiii...! A büdös... micsoda? Álljak a színpadra szakadt farmerben, kopott cipőben, így, ahogy egész nap a fogadás előkészítésén dolgoztunk?! Pecsétes ingben? Hogy az a...

Kértem a színházi ügyelőt, hogy csak 10 perccel később csöngessen. A kellékes segítségével elrohantunk a díszlet-tárba. Napóleonnak, Othellónak, Tartuffe-nek nem öltözhetek. Van-e fehér ing és sötét nadrág bármilyen, és fekete cipő, kabát? Nem volt. Ami volt, az alkalmatlan a megjelenésre. De mégis... Mert nem volt semmi más. 10 perc múlva felgördült a függöny. Tudtam, hogy telt ház lesz, mindenki örömmel várja, hogy a több hónapos feszültséget végleg sutba dobjuk, aki ott volt, ünnepelni akarta a békétlenség kiiktatását. Fényszóró a színpad közepére, mellettem gyönyörű estélyiben a konferansz hölgy, és én... Mindenki rám figyel. Állok ott tetőtől talpig bohócként. A cipőm fekete, de olyan kicsi, hogy a lábfejem külső élén billegek. A nadrág is fekete, de a bokám fölött verdes. Az ing fehér, de melltől fölfelé nem lehet begombolni. A zakó olyan gyűrött, mint amit a kutya szájából vettek ki. S én, mintha leg-

szebb szmokingomban állnék ott, elkezdem a köszöntőt... 1996 nyara, tetőponton a Vándorúton kiállítás sorozata, a Hilton szállóból éppen Sopronba indult az anyag, ott is egy szálló, a gyönyörűen felújított Hotel Pannónia és mecénás tulajdonosai, a Szilágyi házaspár készülnek önfeledten a megnyitásra. Autóval már ott van minden... micsoda?! Hát ez itt mi? A kiállítás központja egy Melocco-szobor, egy hihetetlenül finom vonalú Krisztus bronzszobor. Hogyan maradt itt az irodámban? Kocsim már nincs, levitték azt is. Vállamra veszem Krisztust és tölgyfa keresztjét, majdnem akkora így, mint én, s uzsgyi a Keleti pályaudvar. Késésben vagyok, teljes roham előre, irány a vágányok, mindjárt indul a vonat. Az emberek hüledeznek, félreállnak, már kint vagyok a peronon, honnan indul Istenem, sehol sincs kiírva? Már majdnem sírok, amikor az ügyeletes tiszt – megismer – jóindulatúan elmagyarázza, hogy Sopronba a Déli pályaudvarról indulnak a vonatok. Istenem vagy Krisztusom, ha már itt vagy a hátamon, segíthetnél jobban is. De ő csak szenved. Roham a metróba, föld alatt a Délibe, reményem van egy jó indulásra és érkezésre az utolsó pillanatban. Krisztus libeg a vállamon, amikor felérek a felszínre és a lépcsőkön vágtnak kezdek – mit vágtnak?, erőlködve, össze-vissza billegve vonszolva magamat a súly alatt; hol lehet itt vágta? – a vonatok felé. Jön három szabadságos kiskatona, röhögve félreállnak, s heccelni kezdenek:

– Mi az, loptad, bátyó?

– Hol lehet ilyent kapni, mennyibe kerül, én is vennék?

– Nem adnád nekem? Jézus adakozó volt, tudod!

Ömlött a víz rólam a rekkenő nyári hőségben, a személyes zavarban, amin sírás helyett immár röhögtem én is. El-evickéltem a sínnekig, a bakter éppen fütyülni készült, felmutattam neki Jézust 30 méterről, megállt benne az ütő, nem sípolt, nézett rám mélán, amint felszállok, s csak akkor indította a vonatot. Aznap este Melocco gyönyörű szobra ott tündökölt a Pannónia elegáns neobarokk átriumában.

\*

Elindultunk a Bartók Béla körútra 2006 őszén Antall Imrével és Ágnessel, két új barátommal, akiket szintén Bartóknak köszönhetek: a kárpátaljai Bartók-körutunkon ismer-



*Ökrös Csaba a MM Szoborkertjében a Bartók- és Kodály-emlékdíj ünnepen*

kedtünk össze, s míveltünk nagy csodákat, ők az énekhangjakkal és a citerával, én a váratlan – összesen tíz – Bartók-emlékdíjjal. Antalék székelyek voltak, akik a Ceausescu-időkben menekültek Ausztriába. Most Marosvásárhely volt a célpont, a Kultúrpalota Tükörterme. Maros mente legkiválóbb művészei vártak bennünket. Menetrend szerint érkezünk a városba. A központ felé haladva azonban olyan totális dugóba kerültünk, ahonnan se előre, se hátra. Láttuk magunk előtt a főtér tornyait, de már egy órája álltunk mereven a sorban. Abban a percben, amikor az ünnep megkezdődött volna, kitéptem az ajtót, s – Gyertek majd utánam, ahogy’ tudtok! – kiáltással elkezdtem rohanni a palota felé. A Tükörterembe lépve meghökkentett az ünnepélyesség, a hatalmas erejű fogadtatás. Ők nem törődtek velem, látták, hogy valami villanszerelő féle lépett be, nyilván ellenőriz valamit. Kisebb érdeklődést akkor váltottam ki, amikor határozott mozdulattal felmentem az elnöki pulpitusra, Maros megye elnökasszonya, Lokodi Emőke mellé, leültem nagyjából középre, s szóltam, hogy kezdhetjük. Sápadt, zavart arcok, néma tekintetek. S joggal. Csapzottan, izzadtan abban a pólóban, utazó farmerben, tornacipőben, amiben Pestről hajnalban elindultunk, szerelő emberre utalt minden, aki eltévedt vagy részeg.

– Kedves Barátaim! – kezdtem azonnal felállva –, Önök itt most engem várnak, bocsánat. Gubcsi Lajosnak hívnak. Van rendes zakóm, sőt nadrágom is, de az most nincs velem... Ezekre a szavakra kitört a megkönnyebbült nevetés, barátok lettünk azonnal, amikor megtudták, mi a késlekedés oka, s hogyan hidaljuk át éppen. Nem tudom, azóta megér-

keztek-e Antal Imrénék, azt hiszem, igen. Ha valaki mégis látja őket Marosvásárhely központja felé tevegelni, szóljon nekik, hogy most már vegyenek más irányt, pl. a Kodály körutat a 2007-es emlékdíjakkal...

\*

-A magyar média számára érdektelenné vált A Magyar Művészetért Díjrendszer. A díjátadó ünnepekről kezdetben még érdemben beszámolt az MTV, a lapok is adtak rövid hírt, de mindez alábbhagyott az ezredforduló első éveire, majd teljesen megszűnt az első évtized végére. Magamra veszem, miattam van. Nyilvánvaló a véleményem a magyar médiáról, betegesen vallott „ő a negyedik hatalmi ág” szerepéről, megvásárolhatóságáról és főleg arról a komplett jellemtelenségről, ahogyan gyártja és előtérbe állítja a celebvilágot, magával együtt a selejt birodalmát.

Az 1989-90-es fordulat egyik nagy árulója a magyar sajtó. Miközben a politikában jórészt más arcokhoz fűződik a rendszerváltás, s a gazdaságban sok új szereplő vívott ki – főleg persze kapott-lopott – magának játékkeret, addig a médiában ugyanazok törtek előre tömegesen, akik az előző rendszert szolgálták és szolgálták ki odaadóan. És az elmúlt negyed században is hű maradt a sajtó saját árulásához, immáron a másodikat elkövetve: a jobb sorsra érdemes disztíngvált sajtó fenntartás, főleg pedig harc nélkül tűri, hogy média ő is és a mocskok is. Felelős sajtónak ki kellene iktatnia a médiából – éppen sajátos eszközeivel – a szennyet, a patkányok rágcsláló csapatát. Mégsem teszi.

Mégpedig azért nem, mert amit a szenny el- és kivégez, azzal egyben precedenst teremt arra is, hogy ha kell, az aljast jónak, a jót alantának minősítse, s egyáltalán... megengedhessen magának mindent az olyan erkölcsű világban, amelyben a szenny már bebizonyította, hogy mindent elpusztíthat kénye-kedve szerint, ha elárasztja. A sajtó nem hatalmi ág, hanem kifizetett szolga. Dimenziót téveszt és megtéveszti a társadalmat, ha a hatalom birtokosának benyomását kelti. Magyarország bajainak orvoslása nem a sajtószabadságban rejlik, ha ebben rejlene, a leggazdagabb és legegészségesebb országok közé tartoznánk már most is.

Magyarország jövője azon múlik, egyetért-e végre a mindenkori hatalom és a lakosság abban, milyen irányban változzon meg az ország: hogy mi legyen fejlődésének a kétségbevonhatatlan iránya, és hogy a társadalmi vezetést megszerző pártcsoportosulások („elitek?” – Istenem!) képesek lesznek-e legalább ebben megegyezni egészen hosszú távon. A munka mindennek az alapja, s most Magyarország lakossága munkahiányos. Ezért sürgettem 2012 tavaszán egy nyílt petícióban minden pártot egyaránt: legalább abban fogjanak össze eltérő érdekeik ellenére, hogy az ország lakosságát munkához juttassák! CSAK erre, legalább erre teremtsék meg a konszenzust. Süketekhez szóltam...

Mi A Magyar Művészetért elmúlt negyed századában, a mai napig mindig mindenben tájékoztattuk a magyar sajtó meghatározó köreit, levelező címlistánkban tucat számban vannak nevek, köztük nyilván sok érdemes emberé. Most, az elmúlt 25 év és a következő 25 év metszéspontjában abahagyom ezt a tájékoztató gesztust. Értelme úgyszólván felesleges. Ha valaki meg akar találni bennünket, majd megkeres, ha nem, jó helyen van ott, ahol van. Elektronikus levelezésünk eljut a világ minden kontinensére. Mától törölöm az újságírók nevét.

Áttörhetetlen gátak vannak közöttünk. Azok, akik talán szívesen áttörnének felénk, foglyok: az áradat foglyai, a main stream számára érdektelen az, amit teszünk. Neki nincs Gúta és nincs Versec, ezek neki idegen szavak. A Magyar Művészetért szempontjából súlytalan ez a médiabojkottból származó hátrány, mert az egész díjrendszer már régóta ömmaga erejéből él, s lényegtelen, hogy akarja-e a valót tükrözni a sajtó. A sajtó csak akkor és annak fontos, amikor a semmiből kell gyártani fontos látszatot, s eladni, mintha lenne. Kufárok paradicsoma, romlott állapotban.

Amikor az Attila-szobrot felavattuk, buta csend vette körül, mintha nem is ez lenne a Kárpát-medence egyetlen bronz lovas szobra a hun királyról. S csaknem 4 hónappal később



*Az MM Szoborkertjében*

jöttek a kretének, „beszámoltak” az ünnepről olyan szinten, amilyenek ők, egyben ez engem lemeszárolni hivatott ösztön és megrendelés eszközével. Kiemelt, hatalmas címekben, egymástól átvéve, körbe hordozva, hogy „Honvédségi takarítónők Gubcsi Lajos házában”. Ami egyszerűen gazemberek elmebajos szövege. És azt a benyomást keltették, hogy az Attila-szobor közpénzből készült, és becsaptam a „vezetőket”, akiket meghívtam a házukba, mert ez egy magánház, és így szentesítették az én magánbulimat, ami persze részemről a közvagyon eltulajdonítása. Ezt így nem írhatták le szó szerint, de – hétp próbás gazemberek – más szavakkal pontosan *ezt* írták meg. És azt, hogy az én Zrínyi Kft.-s munkatársaimnak szolgaként kellett felszolgálniuk a VIP-fogadáson az „előkelőségek” számára. Meg hogy a kisfiam, Etele látszott azon a videofilmen, amely beszámolt az avatásról, ő is közpénzen látszott. (Két évvel később megnéztem ezt a videofilmet, és csak a nagy Etelét láttam rajta, a kicsit, a fiamat nem. Biztos odébbállt közben a filmről.) És persze a beteg barmok által irányított, *tökén és tökén fogott* magyar sajtótermékek zsinórban vették át egymástól a megrendelt rágalmat: mert ha az Index megírta – ezúttal ők kezdték –, akkor tény, hogy megírta. Ha pedig tény, hogy megírta – ki vitathatná e tényt –, akkor tény az is, amit megírt, az is tény... Az írás tény. És akkor nosza, kapjuk el, forgassuk meg saját zsírjában ezt a rohadt Gubcsit. Milyen

jó lesz majd égni látni. Amikor megláttam e sorokat, majd az irodám ajtaja előtt sorakozó tévéstábokat és rádióriportereket, láttam a rólam megjelent, közölt végtermékeiket, a szó szoros értelmében kacagtam. Te jó ég, ezek itt tartanak? Van-e még lentebb? Remélem, oda csúsznak a végén, s fényesre nyalják egymást a mocsoktól, mit rákentek a... na jó, nem a századok, csak ez az utóbbi két évtized. Báj, báj sajtó! Míg ki nem szűröd magadból a szennyet, szennyes maradsz te is. Szennyes szolgál.

\*

### *Felemelő pillanatok*

*A Magyar Művészetért* egyik legelső díját szorongatom a kezemben a Nemzeti Színház színpadán. Olvasom Latino-vits Zoltán posztumusz laudációját. Míg élt, különös hatással volt rám, már gyerekkoromban is. Felnőttként elkezdtem felismerni mély szomorúságát. Ott ült a nagyi, de fölöslegessé vált eleganciájában, a megközelíthetlenségében, főleg a hangjában és a szemében. A 70-es években már tudtam, hogy ki- és leszorítják. Éreztem, hogy az ő szeretni és tisztelni nem tudó kultúr- és közpolitika felelős a vonatért, a sínért, a halálért. S most olvasom a sorokat róla. Szégyen, nem szégyen, tévés kamerák és rádiós mikrofonok előtt újra és újra elcsuklott a hangom. Van, amikor nem tudtam folytatni, le kellett nyelnem a megindultságomat, a könnyemet. Apám már éppen 5 éve nem élt, nekem olyan volt ő, mint Latino-vits sokaknak. Apám is dráma volt, komplett tragédia, mint a színész, csak apám egyszerű kis ember volt, a színész mindannyiunké. Apámra gondolok, s mondanám a szöveget, de újra elcsuklok. Mitől készültem ki ennyire, én, aki csaknem két évtizede élek mikrofonok, kamerák között, színpadokon, előadásokon? S mikor Latino-vits halálára utalok, végképp megtörik a hangom... Édesanyját kérem a díj átvételére. Lelépek elé a színpadról, le a nézőtérre, és egy pillanatra azt hiszem, hogy hozza magával az ölében a fiát.

*A székegyföldi árvíz* áldozatai közül az út először Farkaslakára vitt, Tamási Áron falujába. Az ár is itt csapott le először. Rettenetes történetet hallok arról, hogyan főztek lent az alsó szinten menyasszony és anyós a holnapi esküvőre, amikor egyetlen mozdulattal elöntötte a gyilkos ár az egész konyhát. Menyegző helyett tort ültek... Viszem a borítékokat házról házra. Egy magányos nénikéhez tartunk.

Elvitte a víz a házát, a tehenét, a szénát, így kezdte el a kemény telet, melyben már nagyon benne járunk. Egy deszkából összeeszkábált kalyiba most az otthon, onnan lép ki a néni a hírre. El nem mozdulna a küszöbötől, ő úgy élt, úgy nőtt fel, hogy addig tart az ő birodalma. Átadom neki a borítékot, kísérőim biztatóan néznek rá. Kell is, mert nem meri kibontani. Tartja a kezében. Ez biztosan nem az övé. Nem, mert nem tett érte semmit. Néz, áll, tipeg csendesen. Előre nem léphet a küszöbötől, visszamenni illetlenség. Én is tipegek, értek én itt mindent. Mondom neki, hogy egy üszőt gyorsan vehetne, vagy a fiúk segítenek felépíteni itt frissen és gyorsan egy kis masszív faházat, az anyagra elég lesz a pénz. A néni meglepődik. Amikor azt mondták neki, hogy ez itt kb. 250 lej, hát annyi, ha annyi. Ő még mindig a régi lejtelen számol, nehéz megszokni, hogy éppen mostanában állt át a román állam az új lejtelenre, egy új egyenlő 10 000 ré-gelivel. Most fogja fel, hogy nem egy kenyérré kapta, hanem építeni valami melegeget. Ez a 250 lej két és félmillió. Annyit nem hozott még a postás se soha egyszerre.

A néni ajka elkezd remegni, áll még, majd csendben megfordul, az Isten áldja meg magukat, mondja, és így, hát-tal állva tartja a kezében a fakilincset. Mondana még valamit, de nem jön a szó. Így maradt meg bennem 45 kilója, 150 centije és 85 éve, éppen Trianonban döntöttek róla, mikor megszületett. És Melocco Miklósról gondolok, az ő Szókratész-szobrát osztogatom most borítékban Farkaslakán, a néninek éppen a feje és a két karja jutott, bár Finta József – maga is erdélyi ember – megvette az egészet. Józsefem, a többi pénzből jutott még egy fiatal házaspárnak, egy szénégetőnek, a többire már nem emlékszem, s Miklós, így jött el a Te Szókratészed Farkaslakára, oda, ahol a két Szervátiusz, apa és fia állított szobrot Tamási Áronnak. Így vagytok együtt Farkaslakán, a farkasordító hidegben, szállást készítve a bajban levőknek.

*Árpád fejedelem-díjat* nyújtottam át Bőjte Csabának Ópusztaszeren 2007-ben: kivételes ember Bőjte Csaba. Ő istenkáromlásnak tartaná, én nem: isteni sugallatban, isteni erővel cselekszik. Ahogy közeledett a díj átvételére, bevillant egy kép 2005-ből. Ugyanoda hívták őt is, engem is: Torontóban, a Magyar Házban voltunk meghívott vendégek az 56-os szabadságharc évfordulóján. Beszédemben földi, Földön járó szent embernek neveztem őt. Csendesen elhárította. Felfogtam, hogy vallási értelemben nem is tehetett mást, de kitarítottam véleményem mellett. Már a következő évben, 2006-ban Bartók Béla-éremmel köszöntük meg ihletett gondoskodását az árvákról. Felfoghatatlanul

fontos, amit tesz. Mi, az idősebb korosztály tagjai emlékszünk azokra a döbbenetes, megemészthetetlen képsorokra, amelyek bemutatják – becsempészett kamerákkal, nyugati stábok jóvoltából –, micsoda embertelen körülmények között élnek Romániában az „otthonokban” az árva gyerekek. Mocsokban, éhezve, kilátszó bordákkal, ruha nélkül (nem koszos, szakadt ruhában tehát, hanem ruha nélkül), kifejezéstelen szemekkel, elkínzott arcokkal. Körülöttük érdektelen „nevelőkkel”. Ceausescu társadalma. S mikor ez megszűnt, először az egyház termett ott segítségével. Tőlünk mindenki előtt Kozma atya, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat. De az árvák megrendítő sorsán szállítmányokkal nem lehetett segíteni, ők egy másik világban, részben élőként is a túlvilágon éltek. S milyen lehetett a román intézményekben a magyar árvák sorsa?! El tudják ezt képzelni, Olvasóim? Hallottak-e ők magyar szót valaha? Volt-e annak értelme, hogy ők magyarok? Semmi. Soha nem tudták meg. Emberdarálóba kerültek gyerekként, s úgy jöttek ki belőle, mint ledarált pép.

És akkor jött egy ember. Nem beszélt, nem okoskodott, fogta és vállára vette az egész rohadt nagy-nagy világot, és keblére ölelt minden más embert, és ölébe vett minden árvát. Bőjte Csaba jelentősége felér a rendszerváltásával. Ő maga a váltás, a mai ember megváltása. A bukott, kibelezett rendszerváltások között az egyetlen út. Árvákat megmenteni! S... nos, itt most vegyünk levegőt: magyar árvákat megmenteni Romániában. Nem fűzöm tovább ezt a gondolatot, minden olvasómat arra kérem, itt most tegye le a könyvet, álljon meg mindennel. Vegyen jó nagy levegőt, nézzen fel az égre, s valahol ott látja Bőjte Csaba élő lelkét – már sok ezer gyerek játszik körülötte, lesz az majd tízezer, húszezer. Mi itt fogyunk Magyarországon, ő életet ad reménytelennek is.

Nem választhattam méltóbb helyet az Árpád-díj átadására, mint Ópusztaszer, honfoglalásunk emlékhelyét. Honfoglaló ő is. A pokolból teremt hont, otthont. Árpád magasba emelt szobra alatt, nem messze a történelmet idéző templom romoktól, élénk lép a világ talán legszerényebb alkotója, és szemében meghatódottsággal átveszi, hosszasan szemléli az Árpád-díjat. Találkoztunk a pusztában. Ő most a mi kis *Csaba királyfink*, a székely példa. Tele van a szívem, ha reá nézek. S hasonlót éreztünk, amikor úgy döntöttünk, hogy 2011-ben Árpád fejedelem-díjban részesítjük a „Csibészeket”, a Gergely István tiszteletes úr által Csiksomlyón emberi szárnyak alatt vett árvákat, a „Csibész Alapítványt”, s magát „Tisztit”, a tudatos magyar nemzeti szellem e megállíthatatlan erejét.



*Gergely István tiszteletes és a „Csibészek” (a Csibész Alapítvány árvái) köszöntik a Karácsonyt szerte a világon*

– Homoródkarácsonyfalva, egy világvége falu a Homoród völgyében a dombok között, az út is csak azért vezet oda, mert eltévedt. Bartók-emlékdíjjal zötyögünk ide, az autó el-elkóborolt erre-arra, mint aki megkergült. Buta autó, még ezt sem tudja. Ember, Homoródkarácsonyfalvára megyünk, szedd össze magad, hallottál már ilyen szép helységnevet? A kis templom most az unitáriusoké. Senki nem tudja pontosan, de biztos, hogy minimum hétszáz évesek a falai, nyilván több is. De az ilyen Szent László-freskókat hétszáz évvel ezelőtt festették a templomfalakra a Kárpát-medencében mindenütt (hát persze, itt Székelyföldön, tehát Erdélyben az akkor már 1300 éves Románia templomainak falára, mi csak odatévedtünk). Ici-pici templom ici-pici kertben. Bartók-emlékdíj itt? Hinni sem akarják. De mert hiszik, eljön az egész falu. Be se férnek, állnak kint az ajtóban, a kertben. Olyan idős, törekeny kis nénikék, hogy már értük is megérte eljönni. Itt, a magyar határtól 600-700 kilométerre érintetlen magyar világ 1100 éve, vagy inkább régebb óta. Hogy kerülök én ide, milyen szerencse engedi meg, hogy idáig érjek? Mintha már sokszor jártam volna itt az elmúlt ezer évben. Most is csak leszálltam a lóról, etetem, aztán megyünk tovább. Zeng a kicsi templom falai között a Székely Himnusz, és kiszáll az ajtón, ablakon Antal Ágnes és Imre hangja, citerája. Mögöttünk a falakon László király vívjá hatalmas csatáját, éppen itt, Erdélyben. Még szerencse, hogy a király ereje egy és oszthatatlan: belénk száll a képekről, de azért ott marad érintetlenül az utánunk jövőknek is. Évekkel később visszamentem. A kicsi templom bejáratánál, belül kis asztalka, hófehér terítővel, rajta pihen láthatóan örökké most már Bartók Béla, ő is László király védelme alatt helyezte magát.

2009 szeptemberében új, végső helyére került Ópusztaszeren az általam adományozott emlékmű, Györfi Sándor Őseink szoborcsoportja. Addig a Csete György által tervezett jurtaházakra „vigyáztak”. Ekkorra azonban valamennyi, mintegy 50 nagy- és kiskun város, község elküldte egy-egy szekérnyi, teherautónyi anyaföldjét, s ebből egy jókora nagy dombot emeltek az ottani Kunmezőn, annak tetejére állították az Őseinket. Egy nagy halom, kunhalomnyi anyaföld az anya és az apa eszmei figurája alatt. S ekkor, a felavatás végén kilép az ünneplők közül 10-12 kazah nénike, bácsi, kislány, fiú, gyönyörű népviseletben. Ide érkeztek, erre az avatásra. Elővettek néhány keszkenőt, kinyitották, és földet szórtak a kun földekre. Kazahsztánból hozták. Amikor kiöntötték, letérdeltek, mindnyájan megcsókolták az immár közös kun-kazah magyar anyaföldet. Láttam, amint a két hatalmas kőszobor elmosolyodott, büszkéek voltak utódaikra.

2010 decemberében Délvidékről érkezett az ottani magyar cserkészszövetség küldöttsége a MM székhelyére, hogy az Attila szoboravatás keretében átvegye a nekik megítélt Árpád fejedelem-díjat. Ott magasodott már a hun király lovasszobra, amikor az Árpád-díjjal az egyik kézben, a másikban pedig egy kis agyagsuporral odaléptek a szobor alatti kis dombocskához, elhelyezték ott, s rövid beszédet mondtak arról, hogy mit miért tettek most éppen.

Ebben a csuporban anyaföldet hoztunk a Délvidék azon földjeiről, mezőiről, ahol egykoron magyarok harcoltak a hazájukért, vérüket hullatva. Ezer év csatáit idézik a rögök. A csupron van néhány kis lyuk, azért, hogy majd kimossa az eső, egybemossa Attila szobrának földjével. Tudjuk ugyanis, hogy Gubcsi Lajos Erdély, Felvidék, Délvidék, Magyarország, Kárpátalja 40-50 vármegyéjéből hozott ottani rögöket ide e kis dombba. Most hozzáöntöttük a Délvidék véráztatta földjét.

\*

#### *A fájó pontok közül*

A legtágabb, legátfogóbb értelemben az bánt, hogy hagyományosan, a szocialista múlt és a kapitalista jelen körülményei között is milyen fejtelten, *szervezetlen*, esetlen a nemzeti kultúra *tábora*. Külön-külön zseniális művészek között hiányzik a mag. E közösség – mely így persze nem is közösség – fel sem tudja venni a versenyt azzal a kökemény érdekérvényesítéssel, ami a liberális, s a velük

összeszokott szocialista mezőny sajátja. Nincs közös hangunk, nincs kifejtett és demonstrált véleményünk. Óvodás kispadban ülünk egyetemistaként e téren. S a bambák jutalma a vereség. Ha e hatalmas csoportból megaláznak, széttúznak valakit érdemtelenül, a nagy többség hallgat, hátha megússza... S nem ússza meg soha, mert nem lesz elég ereje. Nem húzásban, hanem széthúzásban edződik, erre „biztatják” évtizedek óta ellenfelei és a hatalmasságok. „Kaparj, kurta!” – s kapar.

A legfájóbb pont talán az *Attila-szobor* avatásának sárba tiprása volt. Erről többször írtam már e könyvben, de mert a fenti mondatokkal is szorosan összefügg, újra hangsúlyozom. A szobrászt, engem, az egész résztvevő közösséget, magát persze Attila emlékét és jelentőségét szabdalták mérgezett késsel. A támadásban jelen volt minden, ami aljas és ebben teljes.

S fájó pont – ki kell mondanom –, hogy az a *politikai vezető* közeg, amelyhez A Magyar Művészetért legközelebb állt, azaz a Fidesz vezető rétege érzéketlen volt mindig, és az is maradt dolgaink iránt. A legkisebb jelét, érdeklődését sem adta, talán fogalma sincs e 25 évről, vagy ha van, elfordul tőle. Most, a summa készítésekor világosan látom, hogy ez így van jól: a sors akarta így, s helyesen tette. Szabad ember, szabad művész nem vállal bilincset, még jármot sem szénáért.

S ha ez így van nálunk, még inkább ez a helyzet a *határon túl*. Így-úgy megválasztott politikusok legfeljebb választási kézfogásokra használják művészeiket. Nem értik a kultúra, a nyelv, az oktatás jelentőségét ottani magyarságuk erejében.

S a *németek, az osztrákok* érdektelensége a magyar kultúra iránt. Soha nem erőltettem a kapcsolatot velük e téren, mert gyorsan és világosan beláttam, hogy nincs mit és nincs miért. Nem lep meg, hogy az amerikaiakat, franciákat, angolokat csak a befektetés érdekli nálunk. De hogy ezredéves történelmi társaink is csupán ennyit, fület tudnak mutatni?

S nagyon fáj *Makovecz Imre* halála. Jelentősége a múlt század második felében Illyés Gyulához mérhető, az első feléből Bartókhhoz és Kodályhoz. Ő volt az egyetlen mai nagy művész, aki a közerkölcs, a hatalom korlátozása, a nemzeti érzés erősítése ügyében kikezdehetetlen, sőt férfiasan bátor volt. Nem érdekelt a suttozás, le se hajolt hozzá. Csak az egyenes beszédet értette. Az „idegenszívűségen” nem fajt, vallást értett, hanem a hazája dolgában elidegenült szívű, önző embert. Építészeti alkotó művészetete, iskola-teremtése egyedülálló hatással bír a világon, itthon. Soha nem felejttem el neki, amit egyik nekem ajánlott és átadott

könyvében, a „Rajzok és írások”-ban saját kezével, az ismert gyöngybetűkkel írt be: „*Barátaim között te vagy az egyetlen, aki a legnagyobb metamorfózison úgy tudott átmenni, hogy tehetséggel és szívósan szolgál. Áldjon meg az Isten! Makovecz Imre*”. S ennek fényében érthető a rövid sor az „Írások” című könyve dedikálásából: „*Drága, őrült Gubcsinak szeretettel Makovecz*.” Lelki közösségünk alapján értem, hogy miért vagyok az egyetlen ember a világon, aki – miután elveszítette első családját és házát – felépítette második Makovecz-házát is családjá számára. S szerető tiszteletemet fejezi ki az „*Imre álma*” című kiállításom 33 alkotásával, amely a következő évtizedekben eljut a Kárpát-medence sok szegletébe, a kunyhók világába is. 1983 óta ismertük egymást élete végéig közelről, s tudta, mit s miért teszek. Éppen ezen ismerete miatt volt számomra kemény pajzs az ő mindenkori véleménye munkásságomról.

\*

2012. október 6. – *Gubcsi Lajos: A sokadik sötétség Szabad, sajtó! Gazság és Igazság*

*Nyílt válasz a Népszabadságnak*

„Önök 2012. szept. 15-én Hargitai Miklóstól cikket közöltek **Orbán hálás** címmel. A cikk velem, mint megvetés tárgyával kezdődik, s velem, az általam vezetett közüggel, A Magyar Művészetérttel, mint “menedékhelyemmel” végződik. Volt egy olyan érzésem, hogy Orbán Viktor mellett én voltam a kiváltó oka, hogy „Na most aztán! leleplező cikket írunk”. Bumm!

Megbocsátom a sok hülyeséget, amit azzal kapcsolatban firkáltak rólam, hogyan lehet nekem hálás Orbán Viktor (a hozzá írt közéleti leveleimért), s hogyan ért el engem az ő hálája (kinevezésemmel a HM Zrínyi Kft. élére). Sommásan úgy gondolom, hogy ezen részek tartalma olyan, mint serdülőknél a korai magömlés: értelmetlenül a serdülőre nézve, viszont ő élvezi, az édesanyja meg majd megbirkózik valahogyan a lepedővel. Hargitai Miklósról és az ő cikkét beszerkesztő szerkesztőségvezetőről, s persze magáról a lapról ez jutott eszembe. Joguk van ilyennek lenni, nekem jogom van ezt így látni. Viszlát, mondanám.

DE NEM MONDOM. Hargitai, a tájékozatlan és rest-lusta újságíró nagyot akart mondani a végén, de nem volt farka. Se füle. Így aztán egy nagy, buta, hatalmas rágalmazás lett az ügyből.

Jelen írásomra azért van szükség, mert – természetesen, hát persze: természetesen! – *nem közölték helyreigazítási kérelmemet*, akkor sem, amikor az előírt 5 nap lejártával sürgetni kezdtem azt. Hargitait és a többieket ott Önöknél ugyan eddig se érdekelte a valóság, a tény, nem is nekik írom, hanem T. Olvasóimnak. Röviden csak annyit, rágalmazásukban azt írták, hogy:

(Orbánék, hálából)...

„Schmitt Pál exelnöki pozícióját alaposan kibélelték, mielőtt a bukott elnök belepottyant – mint ahogy Gubcsit is puha fészek várta (vissza) a *hajdani KISZ-vagyon egy részét* – főként a „szellemi jobboldalon” – *utóhasznosító Magyar Művészetért Alapítványnál*.”

Ez az ember, aki ezt írja, s aki ezt közli tőle, *nem komplett* – ezt korábban már közöltem írásban, hozzáfűzve, hogy: Vagy pedig komplett, de *kártékony fajta*. Sokkal csúnyább szavakat használok magamban.

Most, 2012 októberében már talán nem igazán kísérem utamon Orbán Viktor teljes hálája, hiszen a Zrínyitől – Orbán Viktorra is hivatkozva – valaki mások valamely más hálából kirúgtak több mint egy éve, s ennek brutális következményeit ma, egy év elteltével oly nagyon rossz kedvvel élvezem munkanélküliségként, munkajövedelmet kényszerből nélkülözve. Úgy szétzúzva a sajtó által, hogy néha hajlamos vagyok azt hinni, hogy élő előiskolája voltam Schmitt Pál kirúgásának abban, hogyan lehet a sajtóban darabokra tépni valakit munkájában. A sajtóban, ahol annyi harmadrangú gengszter dolgozik és ítélkezik – a sajtó minden szintjén, s nem csak a bulvárban. Éhenkórász megélhetési aljtollnokok.

Nézzük a TÉNYEKET. A Magyar Ifjúság főszerkesztőjeként 1987-ben létrehoztam A Magyar Művészetért Díjat és annak keretében A Magyar Művészetért Alapítványt. 500 forint alaptőkével. A lap munkatársai nagyon sokat tettek és dolgoztak azért, hogy az első díjátadáskor, 1988. novemberben mindenkit meglepő erkölcsi és pénzügyi megalapozottsággal oszthassuk ki a díjakat sok-sok kiváló művésznek. Ma is megvan nálunk az MTV adása, amelyben Sinkovits Imre akkori kuratóriumi elnök és Dobos László felvidéki író elsorolja és megköszöni, mi mindenről mondtunk le, és mi mindent tettünk hozzá a Magyar Ifjúság vezetői és munkatársai ahhoz, hogy anyagilag is meglepően nagystílusú lehessen a díjátadás. A díjjal akkor járó pénzösszeg megfelelt az egyes díjazottak kétévi fizetésének.

Nem sokkal később, 1989 januárjában lemondtam a Magyar Ifjúság főszerkesztői székéről, mert letelt az általam

vállalt öt év. Távoztam. A Magyar Ifjúságot pedig 1989 május-júniusban váratlanul megszüntették, mint e tekintetben egyetlen nagy lapot. Ki lehet találni, kinek és miért nem tetszett se a lap, se a díj. Nem maradt háttére A Magyar Művészetért Díjnak, porba hullt az is a vákuumban.

Heroikus történetet mesélhetnék el, hogy miért nem hagytam megsemmisíteni a díjat, hogyan vettem magamra a keresztet, 1989 után hogyan lett ez életem legfolyamatosabb célja. Hiszem, hogy majd elmeséli egyszer valaki más. 1989-ben mindenesetre egy pillanatig nem volt díj, nem volt gazdája, megsemmisült. Valahogyan mégis virágzik azóta is. Idén negyed százados, 25. születésnapját ünnepli, e díjból közel 320 talált jeles gazdára. Hogy' van ez?!

Soha nem volt alaptőkéje, az 500 forint, amellyel megalapítottam, jelkép. 1989 után minden évben, minden áldott évben elő kellett teremtenem azokat a milliókat, amelyeket átadtunk a művészeknek, s amelyekből megtartottuk a díjátadó ünnepeket. Nem hogy nem maradt egyetlen fillér sem a számlán a díjátadás után, hanem fordítva: a díjátadás előtti órákban még nem volt annyi a számlán, amennyit átadni készültünk. S mert köztudott, hogy mindig átadtuk, valaki, e sorok írója, gondoskodott róla, hogy soha ne kelljen megseznünk a szavunkat, mindig kiállhassunk a színpadra azzal, amit ígértünk, amit várhattak tőlünk. Így telt el a mi rendszerváltásunk. Szegények voltunk és eltökéltek, büszkék. Soha egyetlen percig nem gondoltam, hogy abba hagyhatom. Pedig a díj jövője megbukott minden évben a gála utáni percben: öröm ugyan volt, de megint nem volt pénz a számlán, egyetlen fillér sem, legfeljebb összegyűlt, fedezet nélküli követelések a gálákról, amiket másnap én fizettem ki.

Erről és így szól az életem. Sokan tudják. Akik nem tudják, bölcsen hallgathatnának. Akik fenekednek, helyette elmehetnének olyasmiről hazudni, ahol nem kell a jó ellenkezőjét állítaniuk, a kakit paszírozniuk. Hargitai Miklós böffentett egyet a maga árnyékának székén, ezt szavakba foglalta, s írásnak nevezte. Hargitai Miklós egy nagy nulla e cikkben felmutatott újságírói teljesítményében.

A hajdani KISZ-vagyont utóhasznosító Gubcsi Lajos?! Ki makog itt?! Ki mekeg? Ez olyan, mintha – bár Hargitairól eddig egy szót sem hallottam életemben – vindikálnám magamnak a jogot, hogy Magyarország valamely vezető sajtóorgánumban teli szájjal hirdessem, hogy Hargitai Miklós valójában egy leszbikus transzvesztita. Írtam én róla ilyesmit?! Azt viszont tényszerűen tudja mindenki, hogy az a lap, amelyben ő a fizetését kapja, tényleg a hajdani pártvagyon szemérmetlen utóhasznosítása. Az ő rend-

szerváltásuk abban állt, hogy elsőként futottak privatizálni magukat a németekkel, gyorsabban, mint más. De hagyjuk, ez csak egy, egyetlen egy szennyes történet a magyar privatizálás bugyrából.

Hé Hargitai! Nézzé má utána, ha írsz valamit, bakker! Nincs olyan, hogy Magyar Művészetért Alapítvány! Már több mint két évtizede nincs! Tudod-e, mé nincs?! Mert nincs rá szükség! Mert ha valaki – gyakran a barátaim, a támogatóim erejével kiegészülve – a maga pénzét áldozza fel, ha nincs értelme, hogy bármit bárhova elszámoljon, mert nincs hova, és ahova elszámolhatná, az a saját pénze, akkor mire kellene alapítvány? Ja, persze, ti a Népszabadságban tudjátok és gyakoroljátok is a jó választ. „Alapítványi” pénzből, közpénzből működtök nem kis mértékben. De mi nem! Mi soha nem veszünk igénybe közpénzt! Most ugye nagyon buta képet vágsz? Nosza, fuss el, és keresd má mög azt a bizonyos KISZ-vagyont, meg az utóhasznosítását, valami fecni csak lesz... töltsél el pár jó évet a nyomozással, aztán majd kérjél elnézést. OTT találsz akkor is a puha fészekben, turbékolok majd éppen. Bocs, ha ajtón kívül rekedsz, azért ne ordítsd magadat rekedtre.

S kérj majd elnézést a díjat önzetlenül támogatóktól, és a művészekről is, akik A Magyar Művészetért Díj történetének első 20 évében anyagi támogatást is kaptak tőlünk a díj mellé, s akik tudják, hogy jó, önzetlen emberektől kapták (2007 óta nem jár a díjjal pénzösszeg). Mert bár a keresztet én cipelem 25 éve, mindig voltak nagyszerű emberek, részben barátaim, részben ismeretlen, jóérzésű emberek, akik nem vágtak rám husággal, nem köptek le, hanem odaálltak mellém, s mivel a keresztre az volt írva, hogy „A Magyar Művészetért”, hát cipelték ők is, ki-ki, ameddig bírta. Jómagam negyed százada számolatlanul és megszámlálhatatlanul támogatom. Szolgája vagyok a díjnak. Köszönet azoknak a baráti cégeknek, amelyek együttműködésre jelentkeztek, s tudomásul vették, hogy az ő cégük és az én cégem közötti PR-reklám-marketing szerződések bevételét cégem az MM céljaira bocsátja.

Segíték, Miklóska a Hargitai családból! Ne kutakodj, mert felkopik az állad. Végül még majd dolgoznod is kell valamit, nemcsak hátradőlve firkálgatni, gázolni másokat. Szóval nincs Magyar Művészetért Alapítvány, nincs semmi más ilyen sem. Ahova bukottként, Orbán hálájából vissza lehetne szállnom, kegyből. Ortopéd szellemű ember írta ezt! Kis butuska.

Puha fészek persze van. Irigylésre méltó puha és meleg. Magam alá veszem benne öt kicsi gyerekemet az 1 és a 10 év között, mellénk bújik feleségem, s sírunk-nevetünk, mi-

kor a sokadik ilyen semmirekellő, mint te, leírja a maga baromságait. Mert ki tudja, hogy miért – én azért persze tudom, nagyokosok –, de A Magyar Művészetért Díj egész életét a kezdetekről végigkísérik a gonosz hülyék, s le is írják magukat ciki cikkek formájában, ez az önképük.

Pedig egyszerű a helyzet. Ha egy kicsit is beleolvasnál, látnád, mert megírtuk magunkról számtalanszor az elmúlt két évtizedben: mi *A Magyar Művészetért közössége* vagyunk. Privát közös erő. Így aposztrofáljuk magunkat. Baráti társaság. Civilek a pályán. Letörölhetetlenül ott maradtunk, hiába próbáljátok dehonesztálni. Más összefüggésben mi vagyunk *A Magyar Művészetért Díjrendszer* tagjai, hiszen – önkéntes segítő társainkkal együtt – az 1987-ben létrehozott díj szellemében az idők folyamán még további 14 díjat, elismerést alapítottunk. Művészek, támogatóik, magam is közöttük. Nem vagyunk jogi személy, sem alap, alapítvány, hanem egy szellemi, azonos erkölcsökre épült közösség. E műfajban így valószínűleg az egyetlen. Nem is kérhetnénk közpénzt, s ha valaki mégis szeretne adni – állami szerv, városi önkormányzat, más közforrás – mi udvariasan visszautasítjuk, mert adományt, támogatást eleve nem fogadunk el. Nincs az, aki fogadja. Ahhoz intézményesülnünk kellene, jogi személlyé válni, de akkor elveszítenénk, ami most vagyunk: barátok egy célban. Magánemberként, saját pénzből bárkitől szívesen vettük az önzetlenséget az idők folyamán. S a díjnak soha nem volt politikai szaga.

Tudod mit, Hargitai? Neked adom A Magyar Művészetért Alapítvány összes pénzét, vagyonát, a mait is, s visszamenőleg azt is, amije az elmúlt 20 évben volt. S azt kívánom hozzá, hogy a jövőben ez legyen a Te egyetlen likvid forrásod és vagyonod!

*Hahó, ébresztő, a kínzó rémálom megüli elmédet, Hargitai Miklós és tsai cég. S ez azért nagy baj, mert kisugárzol. Hiszen a Népszabadság nagy lap. Ilyen. Mint te. Nem mondanám most, hogy tisztelettel, de aláírásként:*

*Gubcsi Lajos”*

2012. októberben azt írtam Hargitainak, hogy: „S kérj majd elnézést a díjat önzetlenül támogatóktól, és a művészeketől is, akik A Magyar Művészetért Díj történetének első 20 évében anyagi támogatást is kaptak tőlünk a díj mellé, s akik tudják, hogy jó, önzetlen emberektől kapták.” Az elmúlt negyed században sokan érezték úgy, hogy egyik-másik ügyünket, vagy egész törekvésünket támogatni akarják. Nevüket minden évben közzétettük. Utólag azokat említtem meg szeretettel, akik éveken át, előre eltervezve, kiszámíthatóan és jelentős összeggel járultak hozzá A Magyar

Művészetért Díjhoz, vagy annak valamely jeles törekvéséhez. Marjay Gyula döntése alapján a Geodézia részvénytársaság, Nagy Endre saját cége, a Grant Reklám Kft., Bayer József irányításával az Axel Springer Magyarország Kft., Szórádi Sándor felajánlásával a Budapest Investment Rt. voltak a támogatás oszlopai – és persze Herend. S mindig hálásak voltunk mások – Bálilnt Péter, Oláh Péter, Szilágyi Zsuzsa és László dr., Balogh Miklós kevésbé masszív, de gyakori, megtisztelő „materiális” figyelmének. Györfi Sándort, Schrammel Imrét, Melocco Miklóst, Búza Barnát szobraikért, számos művészt festményeikért illet soha el nem múló köszönet, hiszen Szoborkertünk, Élőtárlatunk ma a magyar művészet látható csarnoka. Sok apró gesztust élveztünk még, s a legutolsó fillérnyi támogatás eredetét is közzétettük minden évben a honlapunkon. Se szeri, se száma a szellemi, erkölcsi segítséget nyújtó barátainknak itthon, Erdélyben, Felvidéken, Kárpátalján, Délvidéken, a nagyvilágban. Ez, és az én számolatlanul rendelkezésre bocsátott anyagi és minden más erőforrásom lett volna a KISZ vagyon átmentett, ma is utóhasznosított eleme, melyet magának Orbán Viktornak köszönhetek, aki puha e fészekbe ültetett hálából? Nocsak!

Ez a masszív rendszer a múlt évtized második felében fokozatosan meggyengült, olvadozott, majd a beszűkített gazdasági élet viszonyai közepette végleg el is olvadt. 2013 elején ott tartok, mint 1989-ben: magamra maradtam A Magyar Művészetért Díj és valamennyi, közben alapított díjunk finanszírozásával.

\*

*Csoóri Sándor* 2004-ben nekem is dedikált a gálán. „Elvesztett utak” könyvének *Szárszó ma újra kérdez* című írásából idézek. A költő megemlíti, hogy sok éven át nem volt gyomorra kikérni a Történeti Intézettől a róla szóló besúgásokat. Nekem még ma is émelyeg az emésztésem ettől. Remélem, egyszer én is le tudom küzdeni.

„Az ’56 utáni ellenzéki küzdelmünk végcélja az volt, hogy a diktatúrát egyszer, lehetőleg minél előbb váltsa föl a demokrácia. Szerencsére ez a változás ágyúlövés és a szokásos akasztások nélkül 1990-ben meg is történt. Elkezdődött tehát a várva várt új korszak. A baj csak az volt, hogy a „demokrácia házát” felülről kezdtük el építeni, mivelhogy előbb született

meg a köztársaság, a jogállam, a többpártrendszer, a parlamenti demokrácia, mint ahogy megteremtődhetett volna egy olyan társadalmi rendszer, amely képes lett volna működtetni őket. Szemérmesen mondom ki, hogy előbb a nemzetet kellett volna ráncba szedni, megkeresni számára a legnagyobb közös többszöröst, ahelyett hogy az évtizedek óta kielégítetlenül hagyott önzés duhajkodva elszabaduljon. Ady itt is programot adott egyik keveset idézett versével:

„Halj meg már bennem, te cívódó magyar,  
Békétlen Koppány, hunn ördögök fia,  
Komédia, minden komédia,  
Nézzünk immár nagyobbakra is.”

Ady ezúttal seregtelen vezérünk maradt e téren. Utólag persze azt lehetett erre mondani, hogy siettetett bennünket a történelem, s nem éppen a hasznos logika alapján siettetett, cserébe viszont mégse kért vért. Ez igaz, de ha vért nem kért is, szigorúbb igazságtevésre azért rákényszeríthetett volna. A demokrácia első mámorában azonban a legfontosabbról megfeledkeztünk. Csak egyetlen példát a kezdet illusztrálására: az ötvenhat utáni számonkérés büntetőbírói, sőt vérbírói is ugyanazt kapták kéretlenül a demokrácia minden kínálatából, mint az általuk elítélt áldozatok. Jegyezzük meg: ez a bűn közvetlenül a demokrácia erényességéből fakadt, laza nagyvonalúságából, de azért nekünk még utólag is bűnnek kell tartanunk. Mégpedig eredendő bűnnek, akár az édenkerti almaevést...

Kikértem hát a papírjaimat. A több ezer oldalas anyagból az derült ki, hogy az '56-os forradalomtól a nyolcvanas évek végéig negyvennégy megfigyelő kíséretet, hallgatta vagy hallgattatta le a telefonbeszélgetéseimet, s jelentette nagy buzgón, hogy az életét kockáztató erdélyi Király Károly vagy a felvidéki Duray Miklós igazságáért folytatott küzdelmeimmel micsoda szörnyű károkat okozok Magyarországnak, hátba támadom a baráti országokat, nem vitás tehát, hogy hazaáruló vagyok. Bevallom, ezt az abszurdításba oltott rágalmaszt még meg tudtam volna bocsátani nekik, de egy rövid fejszámolás messianisztikus naivitásomból hamarosan

magamhoz térített. Hogyan is zajlik majd a főntebb sorsdöntőnek nevezett 2002-es választás? Az én negyven-valahány „emberem” sose fogja megbocsátani nekem, hogy bűnt követett el ellenem. Tehát életük végezetéig átmennek az utca másik oldalára, és más pártra szavaznak, mint én. Beszéljünk világosan: ma igazán csak két ilyen párt jöhet szóba: a Magyar Szocialista Párt és a Szabad Demokraták Szövetsége. Lehet, hogy nyíltan egyikük se örül ennek a ténynek, de titokban örülniük kell, mert hatalmi esélyeiket növeli...

Hogyan is állunk ezek után a mi fogyatékos és jellemhibás demokráciánkkal? Kissé hadilábon... Magyarországot történelme során eddig mindig az erkölcsi erő mentette meg. Még a fizikai leveretéseinket is, amelyekbe saját bűneinken kívül mások bűnei is belejátszottak, egyedül az erkölcsi győzelem katartikus tudatával tudtuk csak folyamatosan kiegyensúlyozni. Így történt ez a Rákóczi-szabadságharc leverésétől kezdve az 1849-es bukáson át Trianonig, 1956-ig és tovább. Gyűlölködés és erkölcsi erő azonban sehogy se hangolható össze...

Úgy látszik, még mindig kevés ijesztő példát szolgáltatott nekünk a múlt; úgy látszik, még mindig nem rendít meg bennünket eléggé, hogy a magyarság nyolc részre szakadva él itt a Kárpát-medencében és a nagyvilágban, ami egyébként folyamatos veszteséggel jár. Ezt a veszteséget, vagyis a külső szétszakadásainkat újabbán a belső, az anyaországi szétszóródás és szétdarabolás súlyosbítja igazán. Néha arra kell gondolnom, hogy ezt a létünket veszélyeztető helyzetet talán nem is politikai, nem is történelmi, eszmei ellentétek idézték elő, hanem mélylélektaniak, amelyek – bármilyen ellentmondásosan hangzik is – a szabadság új dimenzióival függnek össze. Vannak Magyarországon olyan egyének, jól összehangolódott csoportok, amelyek kizárólag akkor érzik csak magukat szabadnak, ha uralkodhatnak másokon, ha előjogaik vannak, egyébként félnek és elviselhetetlennek érzik a létet is. Furcsa perverzión ez, mondhatom, sérelem, sértettség, betegség, de ezzel együtt a társadalomnak több figyelmet kell fordítani rá, mint bármilyen elvégzendő, országos föladataira.”

Bár A Magyar Művészetért alapítása óta jól ismerem és ezért szeretem Csoóri Sándort, közéleti nézetünket soha nem egyeztettük. Nem volt rá szükségünk. DE most ide idézem újra fenti szavait. Nem biztos, hogy ugyanazt értjük alatta, ám talán igen. Úgy ismétlem meg, mintha mindig *ezt akartam volna mondani a máról:*

*„Magyarországon olyan egyének, jól összehangolódott csoportok, amelyek kizárólag akkor érzik csak magukat szabadnak, ha uralkodhatnak másokon, ha előjogaik vannak, egyébként félnek és elviselhetetlennek érzik a létet is. Furcsa perverzió ez, mondhatom, sérelem, sértettség, betegség, de ezzel együtt a társadalomnak több figyelmet kell fordítani rá, mint bármilyen elvégzendő, országos föladatra.”*

\*

### **IMRE ÁLMA A nemzetjelkép**

#### **Kiállítás Makovecz Imre égtől a földig megrajzolt hitéről**

*„Elment az utolsó igaz nagy magyar – most aztán lehet igyekezni, hogy ki léphet a helyére”!* – ezzel a címmel búcsúzott a Mestertől a kuratórium A Magyar Művészetért Díj közössége nevében, melyhez 1987-től alapítóként ő is tartozott, s melytől 1995-ben Életműdíjat kapott.

Ha ilyent mondunk valakiről, az azt jelenti, hogy ő éltet erőnk. Ahogyan ugyancsak mi neveztük el őt: nemzetjelkép.

Minden nagy kornak megvannak a nemzetjelképei. Árpád, Szent István és László, Mátyás király, Rákóczi Ferenc, Kossuth-Széchenyi-Petőfi, a 19. század végtelenül gazdag, mert a nemzet szellemi és politikai vezetése elkezdte saját népének *anyanyelvén* kifejezni magát sok évszázados elnyomás és megalázás után. Nem egyszerűen magát fejezte ki, hanem a nép vágyát a szabadságra, a megszabadulásra a gonosztól. Petőfinél még elválnak a szabadság és a szerelem, a nemzet azonban éppen az ő hatására is szerelmes lett a szabadságába.

A 20. század mostoha a nemzet jelképeiben. De a legnagyobbakat újtára indította a múlt századforduló, köztük is Bartókot és Kodályt, majd Illyés Gyulát, mint új jelképet Petőfi szellemében: *ma is a nép a nemzet!*

A 20. század második felében felfelé erősödő, izmosodó ívben látjuk Nagy László, Borsos Miklós, Kondor Béla,

Latinovits Zoltán, Sinkovits Imre, Sütő András törekeny alkatát. S egy különös úton eljutottunk egy tölgyfa törzséhez és koronájához, az égbe nyúló jurtához, a kupolák felülről világító szentélyéhez: Makovecz Imréhez. Népből származó tölgy-alkata, eltántoríthatatlan hűsége az őt nemző szülők, a szülő nemzet iránt, hihetetlen erővel feltörő és a világot bámulatba ejtő művészete, szellemi bátorsága minden helyzetben, szeretete magyarsága iránt és megvetése az árulók iránt, kritikája az idegen szívű eszmék és jellemelek iránt – ott van minden írásában, szavában, rajzában, megépített alkotásában.

Amikor 2003-ban a *„Rajzok”* című monumentális grafikai albumában összefoglalta álmait, akkor egy olyan világot tárt elénk, amelyben ő maga minden pillanatban benne élt, de amelyet mi nem láttunk így soha. Rajzainak egy része dedikálva A Magyar Művészetért Élőtárlatában kapott helyet. Temetése napján elhatároztuk: a jövőben *„Imre álma”* című vándorkiállításal emlékezünk a szellem általa képviselt erejére, rá, akit e sorok írója *„atyai barátjának tekint”*.

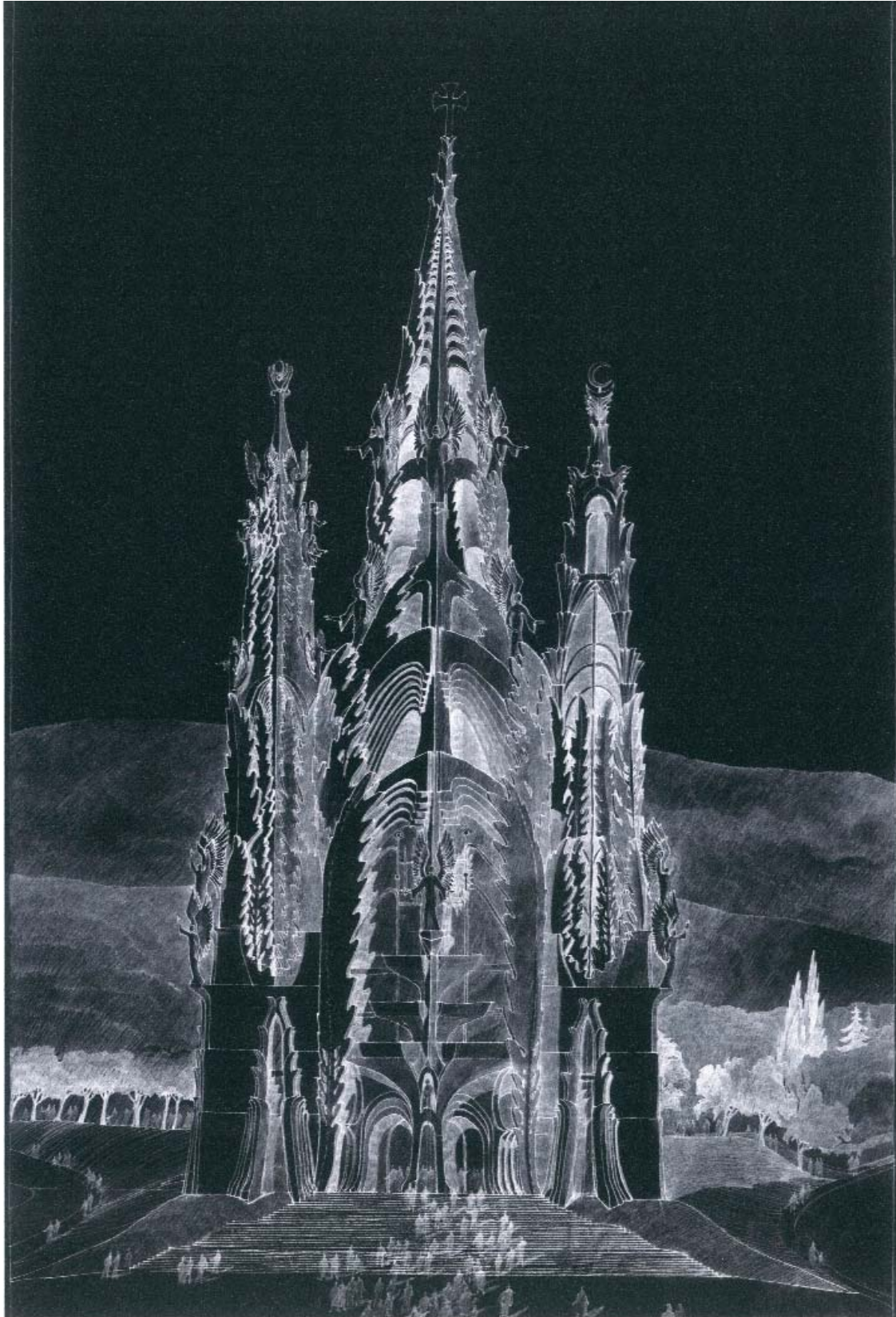
Makovecz Imre szelleme már örökké itt maradt, s a szellem tulajdonsága, hogy nem semmisíthető meg. A neki szentelt kiállítással megmutatjuk e szellemet a Kárpát-medence, egyszer talán az egész világ magyarságának. Eljutunk vele is oda is, mint más kiállításainkkal – a Vándorútonnal és az Élőtárlattal –, ahova csak a madár jár. A világ végére is, ami nekem jelképesen Háromkút a Gyimesek mentén, Bugac, a pusztám, és Homoródkarácsonyfalva 700 éves unitárius temploma az akkor megfestett Szent László freskókkal. A nagy király örömmel szereti majd vele egy térben a tér mesterét látni ott is, s Imre álmában a magyar szentek mindig vele lesznek.

*Budapest, 2011. Advent, Gubcsi Lajos*

\*

### **Művészek magukról**

Amikor megtudták, hogy megírom e könyvet, művészek, közösségek fogtak tollat, hogy leírják, mit éreztek a díj kapcsán. E levelek egy részét menet közben idéztem az albumban. Néhány azonban a végére kívánczik, nem is kell megmondanom, hogy miért, elég, ha elolvassák. Amit most, búcsúzóul a kéziratban megköszönök, az sok jó művész mindig önzetlen segítsége. Álljon itt Györfi Sándor, Kobzos Kiss Tamás, Kő Pál, Makovecz Imre, Attila öcsém



*Makovecz Imre rajza álma templomáról*

neve, s Antall Imréé Erdélyből: nélkülük szegényebb lett volna a díjrendszer. És köszönettel tartozom két felnőtt gyermekemnek és mindhárom feleségemnek: tudták, látták, mennyit veszek el tőlük ezzel az egésszel, s mégis megértették, támogatták.

*Kunkovács László DLA hc. fotóművész, néprajzkutató:  
Jólesik emlékezni*

Otthonomban szent saroknak becézem azt a helyet, ahol a kitüntetéseimet őrző fiókos szekrényke megbúvik. Mindjárt *legelő* a huszonhárom esztendeje kapott Magyar Művészetért Díjam pihen. Jó kézbe venni, megsimogatni Ötvös Nagy Ferenc remeklését. A legősibb jelképekből alkotta meg a díjhoz járó műtárgyat. Mondandója egyetemes, ugyanakkor minden élethelyzetben, a napi történéseink közepette is aktuális. Az örvénylő, forgó világmindenséget jelképezi. Mondandójának soha nem jár le a garanciája.

Később mellé sorakoztak még művészeti és tudományos elismerések, de az első, nagy nyilvánosságot kapott díjra vagyok a legbüszkébb. Még fontosabb, hogy a legjobbkor érkezett. Fél évvel azután kaptam, amikor megváltam kenyéradó szerkesztőségemtől, hogy a nap minden órájában, minden erőmmel azon munkálkodhassak, amiért hitem szerint a világra jöttem. Önálló alkotó lettem és maradtam mindmáig.

Korábban az MTI országjáró fotótudósítója voltam, aztán rovatvezetője, művészeti szerkesztője. Épeszű ember nem hagy ott ilyen irigyelt állást cserébe a bizonytalanságért, mondogatták. Évekig töprengtem ezen a lépésen.

A sajtó egynapos aktualitások keresését várta el. Jómagam viszont meditatív alkat vagyok, kutatói, tudományokkal is barátkozó tollforgató és fotográfus. Örömmel betöltöttem volna egy ilyen állást, de az még nem volt föltalálva. Mondhatnám: megelőlegeztem. Többen leírták, hogy intézményt pótolok; hozzábiggyesztettem: önként, de nem dalolva. Akkoriban már Eurázsia jó pár országában szerepeltek a magyar népi kultúrát bemutató tematikus kiállításaim.

1989 májusában éppen megérkeztem egyik belső-ázsiai expedícióról, aztán egész nyáron a több száz képből álló néprajzi szociográfiai fotókiállításom kivitelezésén dolgoztam, ami a Budapesti Történeti Múzeumban nyílt meg Pásztoemberek címen. Sikerült összeadnom a tudományt és a művészetet. Tanúsították a ragyogó kritikák. Aztán jött 1989 decembere, amikor megkaptam a Magyar Művészetért Díjat. Életem fontos fordulópontján megerősítést és biztatást kaptam: jó úton járok.

A Magyar Művészetért Díj már akkor szimpatikus volt a számomra, amikor két évvel korábban bejelentették, hogy majd lesz ilyen. A Magyar Ifjúság címlapján csodálhattuk meg Nagy Ferenc zománczott ötvösmunkáját, a tervezett díjat. Terjedelmes írás szólt a kuratórium tagjainak elképzeléseiről. Jóleső érzéssel olvastam, hogy törekvésük lesz az aránytalanságok kiegyengetése, olyan alkotók díjazása, akik, mert munkájuk félrehúzódnak követel, vagy mert maguk sem szeretik a sztár szerepét, mégis a legkiválóbbak közé sorolandók. Szíven ütött, amikor a példák között ott láttam a saját neveimet. Munkált az igazságérzet és az a fajta érzékenység is, hogy kinek volt jó fizetéssel és arra szolgáló intézményi lehetőségekkel kibélelve az alkotó útja, és ki az, aki ezek híján csak a konok feladatvállalásába kapaszkodhatott. Vannak még ilyen különcök! Hogy csak kettőt mondjak: a szintén intézményt pótló Dinnyés Józsefre meg Kóka Rozáliára gondolok. Ez a latolgatás, látván a mostanában potyogó különféle díjakat, érzésem szerint háttérbe szorult. Az úgynevezett közönségzavazatokat én nem helyeslem, mert az amúgy is manipulált tévénezők azt a vonulatot fogják dagasztani, amit így is eleget szerepeltettek. Maradjunk a Magyar Művészetért Díjnál! Esztendőnként szép estékkal ajándékozott meg bennünket a Gálákon még jó ideig, mivel a decemberi díjkiosztásokra a régieket is meghívták. Barátságok szövődtek, késő estig nagyokat beszélgettünk. Ezeket vissza kellene hozni, függetlenül a protokolláris lehetőségektől. Kivétel nélkül ott voltam az ünnepeken. Belém ivódtak a hosszú diskurzusok – hogy csak néhány nevet mondjak: Szervátiusz Tiborral, Schrammel Imrével, Lázár Ervinnel, Kallós Zoltán bátyámmal. Jó volt köztetek lenni! 2012. november 9.

*Benkő Imre fotográfus*

Fotográfusként az ember és környezetének sajátos dokumentatív ábrázolása érdekel. Az emberi létezés stációit kutatom, a valóságon átszűrt élményeimet képekbe, fotóösszékbe fogalmazom, vizuális korlelyomatokat készítek.

Fényképezőgéppel a kezemben ötven éve szemlélődöm és hasonlóan érzek mint Lewis Hine a gyermekmunkáról, a bevándorlókról és a New Yorki felhőkarcolók építőiről híres fotográfus: „Ha szavakkal is el tudnám mondani a történetet, nem kellene fényképezőgépet hurcolnom magammal”.

Az ózdi kohászat leépülése idején nagy volt a zaj, a szavak azóta elszálltak, az „Acélváros” fotóim csendben tanúskodnak, időtállóak. A városi életforma változóban, a „Szürke fények” fotóösszém képei emlékeztetnek. Húsz év alatt a sziget „Arcok” módosultak, újak jöttek...

Képkorszakban élünk, a fotográfia ma a legfontosabb médiumok közé tartozik, de a történelmi hagyományok útján még mindig keresi helyét a tradicionális művészetek világában.

A Magyar Művészetért Díjat a megértés, a bátorító figyelem jelének tekintetem. 2012. nov. 25.

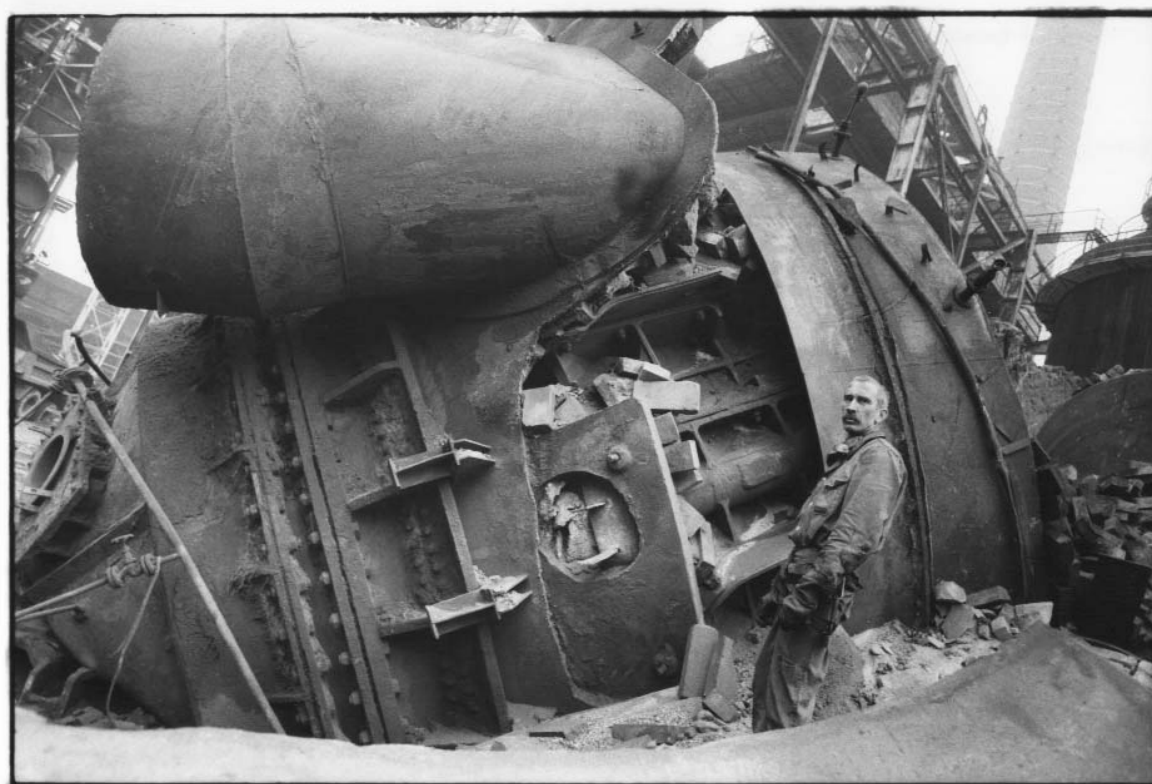
*Pro Natura Szentgotthárd*

A Pro Natura St.Gotthard örömmel értesíti, hogy egyik legfontosabb célkitűzését – a határ mellé tervezett osztrák hulladékégető megakadályozását – sikerült elérnie. Hat és fél éven át küzdöttek ezért a szentgotthárdi polgárok, a magyar és osztrák környezetvédők, Szentgotthárd városa.

*Benkő Imre fotóművészről valljanak képei*



*Hajógyári-sziget Budapest, 1999*



*Kohóbontás Ózd, 1994*



*Havanna lakótelep. Budapest, 1981*

A PRONAS a Lapincs sózás és a Rába-szennyezés megoldása után beteljesítette legfontosabb vállalását. Úgy érezzük, az Ön által idén adományozott Ex Libris Díj méltó helyre került. Köszönjük!  
2012. november 25.

Varga Miklós: *Egy Magyar Művészetért-díjazott gondolatai*

A díjak nekem egy kicsit mindig „gyanúsak”. Mert hát mit is jelent kapni egy díjat? Nagyon leegyszerűsítve: valaki, vagy valakik elismerik valakinek a munkáját, eredményeit, s ezt valamilyen díjban fejezik ki. Innentől kezdve válik „gyanússá”, hiszen nem mindegy, hogy ki az adományozó és ki az adományozott, s köztük milyen esetleges érdekszövetség áll fenn? Nem állítom, hogy fennáll, de fennállhat. És általában a tapasztalat azt mutatja, hogy inkább érték-közösség az, ami összeköti a díjazót a díjazottal. Egy-egy díj odaítélése feltételezi ezt az érték-közösséget, hiszen nem jellemző, hogy valaki olyasmért kapjon díjat, ami a díj odaítélőjének ne tessen valamennyire. Ennyi felesleges és botcsinálta filozofálgatás után térnék rá a *Magyar Művészetért Díjra*.

Az én pályafutásom során ritkán részesültem valamilyen elismerésben, s ha részesültem is, sokszor az volt az érzésem, mintha azért kaptam volna, mert talán most került rám a sor. Így nem is tulajdonítottam különösebb jelentőséget egy-egy elismerésnek, mert mindig úgy éreztem – ha közhelynek is tűnik –, hogy a közönség közvetlen reakciója és elismerése a legfontosabb, hiszen a mi tevékenységünk rendkívül interaktív, s eredménye azonnal és közvetlenül mérhető. Egy-egy produkció utáni vastaps értéke semmivel össze nem mérhető. A 2010-11-es esztendő hozták azokat a díjakat, elismeréseket, amelyekkel elgondolkozva arra a következtetésre jutottam, hogy bizony az évek könyörtelenül múlnak felettünk (vagy alattunk?). Hosszú ideig nem jött semmilyen elismerés, aztán egyszerre három: 2010-ben a főváros *Budapestért Díja*, 2011-ben a kormányzat *Magyar*

*Köztársasági Érdemrend lovagkeresztje*, s ezt követően ugyanabban az évben a civil kezdeményezésű *Magyar Művészetért Díj*. Bár ennek tényét sokan nem vallják be, az előző két kitüntetés óhatatlanul is „kurzus díjként” is értelmezhető. Ez nem von le az elismerés értékéből semmit, de ennek következtében a mindenkori díjazottak köre meglehetősen vegyes értékrendet mutat, ami a mindenkori kurzusok adományozó irányultságát mutatja. Ezzel szemben a *Magyar Művészetért Díj* egy olyan érték-közösséget jelent, ahol adományozó és adományozott ugyanazokat az értékeket vallják magukénak, és ez teszi ezt a társaságot különlegessé, s a díjat különösen értékessé. Végigtekintve a mindenkori kuratórium és a díjazottak névsorán, különösen büszke érzés tölt el, hogy e díjnak is köszönhetően e művésztársasághoz tartozónak vallhatom magam. Köszönet érte a díjat odaítélőknek, hogy bekerülhettem közéjük!

A díj nevében benne van a célja is, ritka, hogy a díj elnevezése ennyire kifejezze az elismerés szándékát. Gratulálok a *Magyar Művészetért Díj* 25. születésnapjához, s kívánom, hogy az elkövetkező években, évtizedekben is rangjához méltóan létezzen, s még sokan részesülhessenek benne olyanok, akiknek tevékenysége ugyanazt a célt szolgálja, mint a díj elnevezése: *A Magyar Művészetért tenni*.

2012. november 10.

Jankovics Marcell: *Így emlékszem*

Gubcsi Lajost talán még a rendszerváltás előtt ismerem meg személyesen. Tudtam róla, hiszen közéleti ember lévén, életének egy szelete a nyilvánosság előtt zajlott. Ha nem tévedek, később 1995-ben Hoppál Mihályék akarattal telkén találkoztunk egy nyári hétvégén, amikor az azóta sem szünetelő flekkensütésre gyülekezett a csapat. Lujos (Kő Pál) hozta magával, Lajos eredetileg őt látogatta meg Kenesén. A találkozást laza kapcsolat követte, majd 1996. február 14-én váratlanul kaptam tőle egy elegáns kivitelű, „oldalléces” levelet, a bal felső sarkában az álta-

lam akkor még nem ismert Magyar Művészetért Kht. csinos, piros-fehér-zöld és arany jelvényével, bal alsó sarkában elérhetőségek jelzésével. A levélben a következő állt:

*Tisztelt Barátunk!*

A MM-Trans Kult Alapítvány,  
A MM Díj Kuratóriuma,  
A MM Szalon Elnöksége  
A MM Kht.

1995. november-december folyamán megfogalmazta javaslatait az 1996. februárban átadandó Magyar Művészetért Díjakra. Bár e javaslatokat „pro domo” kezeltük, nyílt titok volt, hogy személyed, munkásságod elismerése kiemelt helyen szerepel.

A Díjkiosztó Gálát különböző okokból – a korábbi hagyományokat is követve – ez év végére halasztottuk. Kérjük szíves megértésedet, s figyelmedet ez évi, a büszke 1100. évi évfordulónkhoz méltó Magyar Művészetért-munkásságunk iránt.

Budapest, 1996. február 14.

*Tisztelettel Gubcsi Lajos,  
A Magyar Művészetért elnöke*

Nem szokásom ilyen levelet válasz nélkül hagyni, arra nem emlékszem, megköszöntem-e szóban vagy írásban, netán Lujoson keresztül. Valószínűleg igen. Aztán ősszel kaptam egy újabb levelet, amelyben a díjkiosztó gála decemberi időpontja is szerepelt. Az időpont nem felelt meg nekem. Elígerkeztem valahová vidékre, és nem szerettem volna meghívóimat azzal megbántani, hogy lemondom az eseményt. Áttenni már nem lehetett volna, mert előadásom témája az advent volt, és karácsony előtt már nem találtam más szabad időpontot.

Úgy emlékszem, telefonon kerestem meg Lajost, hogy közöljem, sajnós, a jelzett időpontban nem érek rá. Azt válaszolta, hogy a díjat csak az kapja meg, aki személyesen vesz részt az eseményen. Nem mondhattam rá mást, mint azt, hogy az állami díjak és kitüntetések elnyerésének nem feltétele a személyes jelenlét, próbáltam azzal is érvelni, hogy mint népnemzeti beállítottságú ember ő is tiszteletremél-

tónak találja, hogy vidéki közönség kedvéért teszem, amit teszek. Lajos ragaszkodott a szabályokhoz. Ebben maradtunk. A díszes kiállítású első levelet eltettem emlékebe. A továbbiakban naplómra hagyatkozom, amelyet 2001-ben kezdtem vezetni.

*2004. szept. 29.*

Lajos levélben tájékoztat, amelyből megtudom, hogy idén megkapom a díjat. Felhívom, és megköszönöm. Megbeszéljük a múltat a díjat illetően. Másként látjuk, másként emlékszünk. Szerintem már 1996-ban megszavazták nekem is a díjat.

*2004. nov. 26.*

A postában újabb Gubcsi-levél. Benne meghívó egy januári kuratóriumi értekezletre, két lista az eddigi díjazottakról, továbbá a kiadványaikról, és egy kemény komcsizó szöveg Lajosról, hogy KISZ-es volt és *Magyar Ifjúság* főszerkesztő? Érdekesekek ezek a valami-kor baloldali vagy csak baloldalinak látszó nemzeti és népi érzelműek: Gubcsi Lajos, Seszták Ágnes, Koltay Gábor, Kovács Flóri, Zelnik Jóska és persze az öregek: Nemeskürty István, Pozsgai Imre, Csoóri Sándor. A fiatalabbak hangosan tagadják meg múltjukat, ők nem. Ma már persze értem is (meg nem is) a népiek baloldaliságát. A nemzetiekét kevésbé, de hát azt is megtapasztalja az ember, hogy a nép és a nemzeti érzés sem minden ember szívében fér össze. Olyan konzervatívval is találkoztam, aki szerint a baloldaliság és a népiség összetartozó fogalmak. Ezt ő így önti szavakba: „Nem bízom a népiekben, mind baloldali.” Ez is marhaság. Az oldalazás különben is durva leegyszerűsítés. Nincs kétdimenziós ember, csak papírfigura. A szociális érzékenységet hagyományosan baloldali értéknek szokás tekinteni, a liberálist pedig a baloldalhoz csapják. Ha ez igaz (lenne), akkor én konzervatív, népi, nemzeti, ugyanakkor polgár létemre egyszerre jobb és baloldali vagyok. Minden felmenőm, akit ismertem, nemzeti konzervatív, szabadelvű, egyszersmind szociálisan érzékeny volt. Én is az vagyok. A tettek minősítenek mindnyájunkat.

*2004. dec. 2.*

Délután 6-kor irány a Károlyi palota A Magyar Művészetért Díj átadási ünnepségére. Kedves, kissé

hosszúra nyúlt este. Furcsa mód nem azt érzem fontosnak, hogy végre megkaptam – Lajos bármit is mond, 1996 óta úgy tekintem, mintha már akkor megkaptam volna –, azt viszont igen, hogy milyen társaságban. Bessenyei Ferenc, aki rém aranyosan mond köszönetet; Csoóri Sándor, aki remek anekdotát mesél el Bessenyeiről: 30 évvel ezelőtt kórházba viszik, amikor is áramszünet keletkezik, Bessenyei őrzöngeni kezd, hogy emiatt a sötétben senki sem fogja látni a haláltusáját. Aztán Ferencz István, Marton László, Püski mama, a legédesebb öreg hölgy, akit valaha ismertem, Sánta Ferenc, aki letisztaságosan mindnyájunkat, Tözsér Árpád, akit másnak képzeltem, egy néptáncospár, két erdélyi ember és mások.

Gubcsi Lajos fantasztikus: kemény hangon felolvassa, bejelenti, hogy ha a NEM-leges válasz győz hétvégén a dec. 5-i választásokon a kettős állampolgárságról („Nem fog! Legföljebb az IGEN nem éri el a kívánt többséget.”), akkor ő kérni fogja a szerb állampolgárságot, hogy legalább jelképesen együtt szenvedjen az ottaniakkal. Utána fogadás: Bakó Annamária, Korniss Péter, Martonyiék, Novák Tata, Sára Sanyi, Sebestyén Mártika, Szabados Gyuri. Mind helyesek. Szelestey Laci észreveszi a tömegben Fejti Györgyöt. (Egy kísértethaver a KISZ-ből? Ez is árnyalja a képet.) Lajos szép leánya interjút csinál velünk, a komplett filmet később megkapom DVD-n. A díj szép zománckép felirattal (rovásírással is), két könyv: az egyik a legújabb Gubcsi-album, a másik Püski Sanyi bácsi memoárja, és 250 ezer forint egy borítékban. Jellemző a művész társadalom gondolkodására és anyagi helyzetére, hogy a sutogások és sikolyok milliókat emlegettek. Nem szólhatok egy szót sem.

*2007. február 23.*

Gubcsi Lajos hív: március 14-én: kapok egy Árpád-émlékdíjat. A nap, amelynek tiszteletére létrehozták, a fejedelem föltételezett halálának 1100. évfordulója. Ismét egy Gubcsi-adta, jól eső ellensúly a kapott sérelmekkel szemben.

*2007. március 14. szerda.*

Délelőtt 10-kor a Magyar Tudományos Akadémián Árpád-émlékdíj átadás. Bakay Kornél, Bartók Béla posztumusz, Csoóri Sándor, Makovecz Imre, Sára

Sándor, Szörényi Levente és más hasonszőrűek társaságában kapom meg a matt fehér porcelánszobrot és emléklapot. Összesen 100-at osztanak, persze nem ma, ennyit terveznek összesen. Utána lelkezünk. Bakay Kornéllal telefonszámot cserélek, hívom majd holnap, a szabadságharc ünnepe alatt. Köszönöm, Lajos!

*Marcikám!* Szikár soraidból nagy szeretet árad. Magam is ilyen vagyok néha, áradjon, ha szikár is. Másként nem is tudta volna megőrizni jegyzőkönyvek hitelességével a történeteket. Sok mindent megtudtam az Általad megfigyelt részletekből. Van, amit viszont csak én tudhatok. Hogy miért is maradt el a Te 1996-os díjad akkor? Holott az év elején jeleztük – titokban, „pro domo” –, hogy lesz ilyen javaslatunk, s tudtuk: döntés lesz abból. Mégsem került rá sor. Nem csak a Te díjad átadására, hanem akkor egyikre sem. El kellett napolnunk a döntéseket beláthatatlan időre, mert A Magyar Művészetért és annak gondozója egy azonos hullámban elveszítette erejét 1996 őszére. Előtte fél éven át egy szinte hihetetlen léptékű, 13 helyszínből álló kiállítás sorozatot mutattunk be „Vándorúton – 1100. évfordulónkon” címmel. De volt egy pillanat, amikor ki kellett mondanom: eddig, és ne tovább. Beleroppantam volna, és hát... bele is roppantam a magam túlhajszolásába. Csak 1998-ban tudtuk újramezdeni. Soha nem volt kérdés, hogy a Te díjad a szemünk előtt van, maradt 1996-tól. De közben Te 1998-ban nagyon fontos állami megbízatást kaptál a Nemzeti Kulturális Alap elnökeként, s a mi szokásainktól idegen volt, hogy hódoljunk hatalmasságok előtt. Magas állami pozícióhoz soha nem párosítottuk díjunkat. Aztán 2002-ben mások jöttek, Téged menesztettek – s megnyílt számunkra is az út díjad kapcsán, végül is 2004-ben. Jó ez a könyvkeret, ilyesmit soha nem beszéltünk volna meg! Barátsággal Lajos, 2012. november 16.

*Zorkóczy Zenóbia, Székelyföld:*

Erdélyi színészként, előadóművészként két dolog miatt imádkoztam mindig: legyenek nézőim, és minden előadásban a legtöbbet tudjam adni magamból. Ennél többet sohasem akartam. A nézőim tekintete

elég volt számomra a továbblépéshez, túléléshez, újrakezdéshez. Így dolgoztam több mint tíz éve, faluról falura járva, szervezési gondokkal küszködve. Bár az előadó-művészetnek komoly hagyományai vannak Erdélyben, valahogy az elmúlt tíz évben nem figyelt reánk senki, mintha nem vettek volna számításba szakmailag. Sehova sem tartozóknak számítottunk, ezért méltatást sem vártunk sehonnan.

Talán az internetnek köszönhettem, a híráramlásnak, hogy váratlanul értesítettek A Magyar Művészetértől, Budapestről: Ex Libris Díjat adományoznak nekem. Nem is hittem, míg át nem vettem a díjat. Mert ilyenné váltam; megszoktam, hogy elsősorban én adjak, a legtöbbet, amit adhatok, s hogy ne várjak érte cserébe semmit. A díjátadáson az jutott eszembe, hogy hány csodálatos tevékenységű ember van itt még Erdélyben, aki talán jobban megérdemelné a kitüntetést, mint én. Ilyen aggodalmaktól terhelve, mikor reám kérdeztek, hogy kit ajánlanék a továbbiakban, azonnal megpendültem és felsoroltam a legkiválóbb alkotókat, akik önzetlenül adják magukat azért, hogy az erdélyi magyar ember felemelkedjen. Nagy megtiszteltetés számomra, hogy utólag az Ex Libris székelyföldi kuratóriuma tagjának választottak; azon leszek, hogy mindenkiről beszámoljak és a díjra javaslatot tegyek, aki szépen dolgozik.

2012. dec. 18.

Székely Árpád Kolozsvárról:

Valamikor egy idős lelkipásztor, gyermekkorom „papbácsija” azt mondogatta, hogy minden, amit az ember csinál, az ott fenn fel van jegyezve, azért érdemes sok szépet és jót tenni. De időnként azt is hozzá tette, hogy jó az, ha itt a földön is értéklik azt, amit teszünk, főleg amit másért vagy egy nemes ügyért teszünk. Ha itt is értéklik, ha itt is elismerik, akkor nyoma marad, és az bekerül a történelembe. Azon gondolkodtam, hogy ha nem írtak volna és nem tudtak volna a régi Kolozsvári Református Kollégiumról, akkor egyáltalán mi ma még léteznénk? Újra tudtunk volna indulni? Ismernénk a hagyományokat, amelyekre ma építhetnénk? És folytatnám: ez a díj, az Ex Libris, amelyet a 8 másik erdélyi történelmi református kollégiummal, gimnáziummal együtt mi is megkaptunk éppen itt Kolozsváron, és a korábban ugyancsak nekünk adományozott Árpád fejedelem-díj, mindez a kitüntetés a munkánk értékelése, létünk és eredményeink bizonyítéka. Mert ki tudja, mit hoz még a jövő, de a díjazottak között mindig ott lesz a Kolozsvári Református Kollégium neve feljegyezve. Köszönjük! Tisztelettel Székely Árpád igazgató.  
2012. dec. 2.



Zorkóczy Zenobia Ex Libris-díjas erdélyi színművésznő

Benedikty Horváth Tamás: Bukdácsolás az élet sója

A János-hegyi ösvényen foszladozik a köd, át-átdereng rajta a nap, mintha csak a festőknek vagy művészfilmek operatőrjeinek találta volna ki a természet. Némelyik fa, a bokrok közül még több is, szinte még érintetlen. Ellenállnak a kopaszodásnak. Magányos harcosok, akik belebolondultak az évszakkal folytatott hadakozásba.

Csak óvatosan... Bármelyik pillanatban előbukkanhat egy bringás, akkora lendülettel, hogy a tulajdon anyján is keresztülgázolna. Más se hiányozna frissen műtött szememnek.

Gubcsi Lajos levele jár a fejemben. Arra kér, írjak valami „nagyon személyest, egyedit” készülő köny-

vébe, amely az általa alapított A Magyar Művészetért Díj negyedszázados történetét foglalja össze, és azt szeretné, ha a delikvensek is megszólalnának.

Töprengés közben is feszülten kukkolok, annyira új ez a szemüvegnélküliség, mintha elveszítettem volna az arcom. Az egyik „pilácsom” már-már látnoki, de a másik...

Nincs az az óskáoszbeli homály, ami felvehetné vele a versenyt. Köztes lét. Januárban majd a vaksira is sor kerül, alig várom, hogy pengeélesen jelenjen meg előttem az oly sokat beígért mennyország. Bizony, ideje volna már nagyon. Hetvenkét évnyi gyilkolászás, menekülés, megszállás, terror, válság, újabb válság, legújabb válság – csöbörből vödörbe voncsolódás után, de jó volna valami mást is látni!

Mondjuk: a magyar Kánaánt, ha már itt dobog (állítólag) a Pilisben a Föld szíve. („Csak hinni kő, bátyó!” – hallom a mantrát.)

Egy biztos, az én szívem a mellkasomban dobog, lázong, renitenskedik, van elég bajom vele. A lényeg most az, hogy Lajos kérésére elővarázsoljam a ködből a 4 évvel ezelőtti napot, amikor kitünttettem.

Basszus... Jó lesz vigyázni, gyökerek kígyóznak mindenfelé.

Vegyük úgy, hogy a bukácsolás az élet sója. Persze, a díjazottak általában fel vannak dobva, örülnek, hogy tovább gyarapodik a plecsnigyűjtemény. Igen ám, de én, a marginalizált bolhás kutya csak morgok, húzom a szám, se ez, se az, se a morálhazafiság, se a liberálcinizmus... Hát akkor meg mi?

Az olyan, mint én, gyanakszik: kik „ezek”, hogy jutottam eszükbe, mit akarnak tőlem, egyszerűen: hol van az ellenkutya elásva?

Ne ijedjete meg, nem mondom el életem történetét, mert már fiatalon megutáltatták velem, a politikai rendőrség vallatósobáiban. Volt mit titkolnom a prés alatt. Hajszálon múlt, hogy kiszedjék belőlem: Harun al Rasid vagyok, a CIA ügynöke, Hitler zabilánya a feleségem, s a Moszad építette be a fogtöméseembe azt a kobaltgyűrűs hidrogénbombát, amellyel majd Moszkvába kell utaznom, ha felébredzenek.

De ez régen volt, talán igaz se volt. Ami pedig a közelmúltat illeti, észrevettétek-e már, mennyire átmaszkírozott benneteket a RENDSZER? Egyik a másik után, vagyis mindegyik a maga módján. Azt viszont kétlem, hogy kádárista ábrándjaitok foglyaiként

felismernétek: Ti magatok vagytok az átmaszkírozók. Hagytátok, hogy dilettánsok barmolják el a rendszer-váltást, majd bosszúból visszaszavaztátok a hatalomba ellenfeleiket, a náluk százszor gonoszabb, vörös komprádor elitet. Ti – vagyis mi mindannyian – csak azt kaptuk, amit megérdemeltünk, ott tartunk, ahová megérkeztünk. Azért jövünk a világra, hogy szétszóródjunk benne, és sehol ne leljünk nyugalomra, no meg azért is, hogy Tamási Áron forogjon a sírjában. „Vadiúj” pókerjátzsma ez, globális kártyaleosztással. Ugyan, hagyd már a ködevést, bátyó! Szóval az a „szép, fényes nap”, valóban a legfényesebb volt 2008-ban, mert számomra minden október 23-a egyszerre húsvét és karácsony. Nem is a díj ténye volt a legnagyobb durranás, hanem maga az út, a kellemes társaság Gubcsival, Kobzos Kis Tamással és Erdélyi Gyurival.

Mámorított a tudat, hogy ezen a szent napon nem kell a Böszmével ugyanannak a városnak a levegőjét szívnom. Hiába no – nagy úr az undor. (Ki tudta akkor, meddig ripacszkodik még ez a puccsnok az ország legfontosabb bársonyszékében.) Székelyföld szívébe, Sepsiszentgyörgy felé robogtunk. Úgy hallottam, hogy ebben a városban tartóztatták le annak idején a legtöbb ötvenhatal szimpatizálót, jónéhányukat ki is végezték. Ha valaki elszavalta a *Szózatot* vagy a *Nemzeti dalt*, életfogytiglant kaphatott érte a magyarországi pufajkásokénál is aljasabb román diktatúrától. Utazásunk időhiány miatt rémálomba illő rohanásba torkollott. A kocsiban derült ki, hogy a díjat a *Szuevénír* című regényért kapom (mintha a többi könyvem nem is létezne), s főként drága barátom, Szabados György, a szeniális zongorista, zeneszerző, gondolkodó jóvoltából, mivelhogy ő kardoskodott a kurtóriumban mellettem. „Nofene, megint rá lettem erőltetve valakikre!” – gondoltam, s még jobban elszontyolodtam, amikor hallom ám, hogy eredetileg Szabados is jött volna velünk, ő mondta volna a laudációt rólam, csak hogy akkor már hősiiesen küzdött a halálos kórral, s nagyon rosszul lett az indulás előtti héten... Istenem, az összes plecsnimet, díszokleveletem odaadnám, csak még egyszer beszélgethennék nagymarosi kertjükben!

Vagyis, saját magamat kell majd bemutatnom, pedig hogy utálok ezt! Játsszam el a cigányt, aki a saját lovát dicséri? Ráadásul ott – Atyaég! – ott, abban a

díszteremben, ahol hajdan Gábor Áron ígérte meg a székelyeknek, hogy „lészen ágyú”!

A két nagy Áronhoz fohászkodtam, hogy segítsenek. És csoda történt. Talán valóban ihletetten beszéltem regényem hőseiről, a pesti srácokról, a kis rongyosokról, akik megváltoztatták a világtörténelmet. A kényes ízlésű közönség meghatódott, hosszan tapsolt, de arra a kérdésre, hogy hol kapható a könyv, nem tudtam válaszolni.

Kétszer is kiadták, kétszer nem terjesztették, akkora a csönd körülötte, mint egy kriptában.

Aztán újabb csodák követték egymást. Csernátonban a Haszmann Pál Múzeum látott bennünket vendégül. Órákig barangoltam ebben a páratlan skanzenben, ámuldozva a hatalmas gyűjteményen. Minden, ami a székely falvak életére jellemző a szőttestől a cséplőgépig, a kerámiától a történelmi olajnyomatokig, az öntött vaskályhától a mives és drága kandelóig megtekinthető a parasztházakban és a kúriákban. Nyaranta, váltott csoportokban tanítják itt a gyerekeket a legkülönbözőbb mesterségekre.

Másnap, hazafelé Brassó, ahol még soha nem jártam, pedig hányszor mesélt apám róla! Itt katonáskodott valamikor 1911-ben, még belegondolni is csodálatos. (A szász erődtemplomok, Hermány és Berethalom szépségeiről is hosszasan lehetne regélni.)

Végül teljesült leghőbb vágyam: Segesvárnak fordultunk, hogy a nemzet vőlegényének, soha el nem hamvadó fáklójának – aki Jókai szerint „igazabban állítá meg a napot az égen, mint Józsué” – utolsó tartózkodási helyét, vagy egyszerűbben hősi halálának, legyilkolásának hozzávetőlegesen sejtethető helyét felkeressük.

Először a kis múzeumot a csata terepasztalával, utána a szobrát a kertben, ahol színész barátunk elszavalta versét:

*Egy gondolat bánt engemet. Torkunkon vasmarok. Sűrűn pislogunk. Nemzetiszín szalagot kötünk az obeliszkre. Ő nem az egyház szentje, hanem a hazáé, minden magyar szentje, az ő versét olvastam először gyermekkoromban.*

Hát adhat-e bármiféle díj ennél többet: elzarándokolhattam Petőfi Sándorhoz.

2012. nov. 25.

*Eötvös Péter levele, Budapest, 2013. január 1.*

*Kedves Lajos,*

kértél tőlem egy rövid, személyes hangú szöveget, lehetőleg karácsony és újév közti leadással. Sajnos nem sikerült időre teljesítenem, de ma, éppen ma még a gólvonalon vagyok. Vártam, hogy mi lesz a „világvégevel”, részben nem lett volna jó, mert még sok munkámmal nem készültem el, részben jó lett volna, mert akkor egy csomó olyan dolgot nem kellett volna elintézni, ami gátolja, hogy a fontosabbakkal előre jussak.

Már egy hete csak a Lajosra gondolok, mindig meg-megállva, bár haladni látszik az idő, de a szövegírás áll. Csak zenét írok.

Két fontos kompozíció készül: egy új opera, a “Paradise reloaded (Lilith)”, melynek 2013 októberében lesz a bemutatója Bécsben, a Neue Oper produkciójában. A tervek szerint egy év múlva Budapesten, a Művészetek Palotájában is bemutatják, a bécsi énekesekkel, félszcenikusan. A másik mű egy Ütősverseny, a híres Martin Grubingernek írom. Bemutatója szintén októberben lesz, Lorin Maazel fogja dirigálni Monte Carloban.

Gondoltam a hét folyamán, hogy valamit írok a Magyar Művészetért Díjjal kapcsolatban, de ez most nem egy olyan kor, mint pár évvel ezelőtt, amikor még megtiszteltetésnek vettem, hogy a Magyar Művészetért Díjat kaptam. Jelenleg nagy a kaosz a fejekben. Mivel 40 évig külföldön éltem, de állandó kapcsolatban az itthoni zenei élettel, így alkalmam volt a kulturális csereakciókban aktívan részt venni. Fiatal magyar zenészeket vittem külföldre, neves zenekarokat hoztam Budapestre. A külföldi közönség számára, nyugaton és keleten egyaránt, a magyar zenének sajátos, egyéni hangvétele van, ezért gyakran egy csokorba fűzve adják elő Bartók, Kodály, Ligeti, Kurtág, Eötvös műveit.

Hogy mi a „magyar” az én zenémben, ez csak akkor derül ki igazán, amikor a műveimet külföldön hallok. Mi lehet az, ami a külföldieknek „magyarul” szól? Részben az is, hogy a magyarokat még mindig

egyfajta exotikus aura veszi körül. A „magyaros” zene külföldi terjedéséhez a 19. században például Berlioz és Brahms járult hozzá, de Erkel nem jutott át a határon. Lisztról nyugaton ritkán említik, hogy magyar rokonsága lenne, ő is, és a zenéje is kozmopolita. Szerencsére Bartók összes művei rendszeresen műsoron vannak külföldön és itthon egyaránt. Még 80-100 év elteltével is akad olyan közönség, például Olaszországban, amelyeknek Bartók még mindig „túl modern”. Bartóknak sikerült csodálatos módon olyan univerzális zenei nyelvet kialakítania, amelyben a magyar és a közép- és keleteurópai népzenei elemeket tudta a nyugati műzenébe integrálni, hasonlóan Janáček, aki a cseh zenét, vagy Szymanowski, aki a lengyel zenét tette a nyugati repertoár részévé.

Ligeti és Kurtág zenéjének varázsa a szokatlanságukban, különlegességükben rejlik. Zenéjük helyet kap ugyanúgy a nyugati zenei tradícióban, mint az új zenei nyelvezet, zenei formák kialakításában, amelyre nyugaton sokkal nagyobb igény van, mint Magyarországon. És milyen az én zeném? Úgy tűnik nekem, hogy erősen szubjektív zenei nyelvezetem jobban megszólítja az idegennyelvű hallgatót, mint a magyart. Pedig az én zeném két gyökérből is táplálkozik: a 20. századi avantgarde és a székely hangszeres népzene „ötvöződik” bennük. A székely zenei hagyomány nagyon pontosan definiálható: bár Székelyudvarhelyen születtem, de a háború folyamán rögtön



*Eötvös Péter*

tovább kellett vándorolnunk, így a székely zenét csak Lajtha László „Szépkenyerűszentmártoni gyűjtéséből” ismertem meg. Milyen gyönyörű név és milyen egyedülállóan gyönyörű zene! Ebben a barokkosan díszített lassú vagy gyors zenében egyszerűen „hazára” letem. Ez beszél az én nyelvemen, illetve ezt a nyelvet beszélem én is. De mindig tudatában kell lennünk annak, hogy a zene egy világnyelv. A világ nagy, de a Föld kicsi, épp hogy csak elférünk rajta. A zene a Föld közös nyelve. A kultúrák mindig nemzeti gyökérből táplálkoznak, de a lombjai betérítik az egész Földet. Nagyon szerencsésnek érzem magam, hogy zenészként az egész világ nyitva áll számomra.

Két hónapja volt egy fesztiválom Szöulban, a jövő héten repülünk a feleségemmel Los Angelesbe, ott lesz három koncertem, egy „Focus on Eötvös”, elő kell készülnöm, ezért itt befejezem.

*Szeretettel üdvözöl Eötvös Péter*

*Az Ex Libris Dij barátai Clevelandból írták:*

*Tisztelt dr. Gubcsi Lajos, Elnök Úr!*

Megtisztelő örömként ért bennünket a hír, miszerint az Ön vezetése alatt álló kuratórium nekünk, a clevelandi Magyar Társaságnak ítélte az Ön által alapított Ex Libris Díjat.

Jóleső érzés beállnunk olyanok mellé a sorba, mint a már több mint 200 éves Nagyvárad Ady Endre líceum, a Szegedi Tudományegyetem, a Marosvásárhelyi Teleki Téka, vagy a Zilah Református Wesselényi Gimnázium, hogy csak egy párat említsünk magyar hagyományainkat, kincseinket őrző, fenntartó patinás intézményeinkből.

Hálával tölt el, hogy tevékenységünk, munkásságunk az anyaföldön elismerést vívott ki magának.

Köszönettel várjuk az átadás napját itt az Egyesült Államokban március elején.

Tisztelettel dr. Nadas János elnök és Nadas Gabriella ügyvezető elnök.



*Kocsis Imre: Mátyás király címerének meggyalázása*



*Blaskó Sándor: Nagy vadász az Úr előtt*



*Blaskó Sándor: Véréből táplálkozó Napmadár*



*Zsitva Miklós: Szent György harca a sárkányokkal*



*Schéner Mihály: Eljövel István király*

## EPILÓGUS

Írás közben lepergett előttem a 25 év, oly teljességgel, mint még soha. Magam is meglepődtem, amikor előkerült egy-egy részlet, szempont. Csodálkozom a kitartásomon, s azon, hogy ilyen sokan velem tartottak, holott gyakran lett volna ok kétségbeesésre, meghátrálásra. Elhivatottság van bennünk ragaszkodó társaimmal együtt. Nehéz elválasztani, mi szól nekem, a tisztelt barátjuknak, vagy egyszerűen csak a tiszteletreméltó kitartásnak és az ügy iránti szeretetnek, s mi szól náluk is ugyanarról, mint nálam: amíg csak tehetjük, nem hagyjuk – a magunk részéről – negligálni a magyar művészet értékeit, az értéket alkotó magyar művészt. Keserves vállalkozás ez. Viszont nemesít minden pillanatban. Ezt érezhetik azok, akik szeretik A Magyar Művészetért. Sokan lehetnek olyanok, akikről nem is tudunk, s mégis a szeretők táborába tartoznak.

Végigéltem mindent. Összevettem életem minden fontos mozzanatával. Könnyű volt, mert A Magyar Művészetért is az életem.

Összevetve korrekcióra készülök, mégpedig a leglényesebb pontban. Fáj, hogy megteszem, habozok is, hogy jól teszem-e. Hiszen szakítok eddig vallott meggyőződésemmel, amit többek között a Prológusban kifejtettem.

De szakítok. Ezerszer átgondolva nem mondhatom, hogy A Magyar Művészetért az én gyermekem, a 25 éves gyerekeim. Így nem igaz többé az alcím sem.

Mert a gyermekem – az más. Az a vérem, a sejtem, a múltam, a jövőm. A kizárólagosságom, az enyémmé, s az őt szülő feleségemé. Ha megölnének, akkor is a gyermekem. Ha elhagy, akkor is. Ha meghalok, ő és az ő gyermeke tovább él, s én bennük. Meghalnék érte, értük simán, egyetlen másodperc alatt el tudnám dönteni.

A Magyar Művészetért nem akarnék és nem tudnék meghalni. Nem az én vérem, sejtem, génem. Eszmény, eszme, cél, törekvés. A jellemem tükre is. A személyiségem legteljesebb kifejezője mindazon munkákban, amit valaha is végeztem. De ég és föld a különbség közte és bármely gyermekem között. Nem árulhatom el egyetlen gyerekemet sem egyetlen eszméért sem. Nincs az az eszmény, amely megérné, hogy összehasonlítsam azt bármely kicsimmal és nagyommal. Soha nem kérték számon tőlem, hogy-hogy van „még egy gyermekem rajtuk kívül”, megértették, látták a hozzá fűző viszonyomat. Úgyis tudták, hogy csak jelképesen gondolom.

Mostantól azonban még úgy sem. E könyv utolsó sorával megszűnik egy immáron negyed százados önvallomás, amely tehát tévedés volt.

Pontos fogalmat tudok helyette. 2000-2007 között felnőtte neveltem elhunyt öcsém árváit. Gyámolt gyermekeim voltak. Egyszerre kellett helyettesítenem – pótolni úgyszemint tudtam volna – mindkét szülőjüket. Soha életemben nem volt ilyen lehetetlenül nehéz feladat. Teljesen le kellett mondanom addigi létformámról, kedvteléseimről, a késő esti kényeszerű együttes tanulások miatt akkori élő tévés stúdió műsoraimról is. Megszakadt a kapcsolat másfél évre azzal a lánnyal, akit – ma feleségemként tudva őt, bizonyon mondhatjuk – nekem szánt a sors. Egy gyámi kapcsolatban nem él erős szeretet: a szeretetnél fontosabb erő az értelem, mely vég nélküli kitartásra készíti. Ők sem szeretettek engem, az apjuk helyén ültem az asztalnál.

Az első perctől kezdve az utolsóig helytálltam. Az árvák felnöttek, egészséges emberként. Ha nem vállalkozom erre a lehetetlenre – magam is egyedül, társ nélkül éltem akkor, nekem is inkább jó feleségre lett volna szükségem, s nem a lehetetlen leküzdésére –, ha nem veszem magamhoz őket, sorsuk a majdnem biztos megsemmisülés: lehet, hogy fizikai értelemben is, de erkölcsileg, emberileg biztosan. S végül, annyi kín árán, győzelmet arattunk ők és én. Felnöttek, önálló útra indultak, legjobb belátásuk szerint élnek. Már nincs szükségük rám. Talán még el sem köszöntek igazán, s egészen biztos, hogy nem köszönték meg ezt a hét évet. Miért is tették volna?! Legfeljebb illendőségből. S ha abból nem, miért még? Kértek ők engem? Kérték ők az apjuk, korábban az anyjuk váratlan halálát? Tehettek ők valamiről? Hiszen nekik talán még nehezebb volt, mint nekem, s csak a gyerekeletre jellemző végtelen rugalmasság miatt tudták jól átvészelné az általam gyámoltított életet.

Gyám voltam tehát, s ők a gyámoltjaim. Amúgy az unokaöcsém, unokahúgom, s én a nagybátyjuk. Mégis: apjuk után (s nem helyett) az apjuk is, anyjuk után (kevesebb sikerrel) az anyjuk is. De ők ezt nem kérték. Elviselték, mert ez lett a sorsuk.

A gyámság évei alatt sokan megkérdezték, miért vállaltam magamra ezt a keresztet. Anyámért, aki belehalt volna, ha fia halála után eb sorsra jutnak az unokái? Szeretett, drámai sorsú öcsémért, hogy legalább odaát nyugodjon békében? Miért hát ez az érthetetlen áldozat, amelynek el-

vállalásához nem volt meg semmim? – Magamért vállaltam el. Nem anyámért, nem Tiborért. Magamért. Mert – bár sokáig haboztam, s a döntés nagyon nehéz volt, a 7 év pedig százszor nehezebb – SOHA el nem tudnám képzelni, hogy közletről vagy messzebről végignézzem két gyerek életének összeomlását, az egész kilátástalan sorsot. Nézem, sajnálom, vérzik a szívem – s nézem tovább. Ezt én nem tudom megtenni. Ezért mondom: magamért tettem, a nyugodt lelkiismeretemért. Hogy embernek hívhassam magamat. Kibújhatatlanul ilyen vagyok.

Ezzel a példával meg is adtam a választ arra, hogy mi a viszonyom A Magyar Művészetérttel. S ha ilyen, akkor ez az eszme az én gyámolt gyermekem, oly módon, mint a valóságosak voltak. Nem a vérem, nem a génem, de a személyiségem. Nyolc saját gyermekem elválaszthatatlan, s remélhetőleg sok generáció hordozza apám, nagyapám, a többiek, anyám, nagymamám s a többiek vérét, s persze az anyémet. A Magyar Művészetért közben térdre rogyhat, elvileg ki is múlhat. Vagy ha „elmegyek” én is a végső útra, vagy ha netán összeomlik egész életem még élő koromban, akkor A Magyar Művészetértet úgysem folytatja senki. Ez nyilvánvaló. S nagy köszönetre végképp nem számítok. Nekem minden ma elhangzott jó szó a köszönet, nem a nekrológé.

Amit 1987-ben a semmiből elkezdtünk építeni, az ma egy 5 bástyás vár: A Magyar Művészetért Díj után és mellett díszalbumok sorozata, 14 tovább díj, kiállítás-sorozat, benne az Élőtárlat, a Vándorúton és az Imre álma, és végül az állandóság jele: a Szoborkert. A Magyar Művészetért biztos, kiapadhatatlan erőforrása a mindig megújuló, önzetlen támogatások összegződése: ha valaki ki-, vagy elfogy, helyette mindig jön más. S végső soron mindig tudtam és e szerint is élek: ha már nincs semmi és senki, ott kell lennem

egymagamban is. Minden évet így zártam és így kezdtem el. Ez a „senki földje lett az enyém” állapot *mára bekövetkezett*, legalábbis pénzügyi értelemben. Ilyenkor érdemes csüggedni és visszakozót fújni. Az ellenkezőjét tettem. Percre pontosan a díj születésének 25. évfordulóján közzétettem, hogy *a következő 25 évet íme most előre bejelentett módon magamra, családomra vállalom*. Mindig mellettem marad az „Ember”, a jó szív, a megértés, a lelki támasz – ebben legfőbb támaszom a feleségem, aki megad minden esélyt, hogy elvégezzem azt, amit rám szabott a sors. Szótlanul, semmit ki- és meg nem mondva, de totális felhatalmazással susogja nekem a szeme:

– Tedd, ahogyan jónak látod!

– Örök életre! – teszem hozzá én. Kell ennél több hűség?

E szerint tehát A Magyar Művészetért addig él, míg gyám-  
apja él, vagy míg gyám-  
apja bírja...

Vagy mégsem? Tovább is talán? Az alábbi rövid párbeszéd Kiskunfélegyházán, szülőföldemen történt 2012. szeptember 1-én, 50 méterre attól a helytől, ahol Petőfi volt 1, 4, 6 éves. Mintha Előd, Botond és a 6 éves Emese azt mondta volna ott idén ősszel, miután a Constantinum Iskola-  
ában átadtam az Ex Libris Díjat:

– **Apa, tudnánk mi ezt folytatni?**

Etele a maga négyéves fejével bólogatott valamit, bár nyilván nem értette, hogy mire... A kis, egyéves Lél pedig ott sem volt, hogy is vállalhatott volna bármi kötelezettséget.

– **Igen, kicsi, tudnátok.**

## Tartalomjegyzék

<b><i>PROLÓGUS</i></b>	5
<b><i>I. Alapító ösztönök és évek</i></b>	9
Forintról millióra	17
1988. Primus inter pares – az I. Gála	21
A priori hazugoknak	33
Légüres úrben – 1989-től a magány...	35
<b><i>II. Jelenetek egy évtized bújából, bájából – 1990-1999</i></b>	44
1990 - Kitágult a magyar világ, élet a diktátorok után	44
1991-92 - Német földről is	46
1993 – Válasz a szakadásra	48
1994 – Minden eddiginél nagyobb lépések	51
1995 – Ismét két gála	55
1996 – Vándorúton – és a zuhanás	56
1997 – Aléltan	60
1998 – A reneszánsz	60
<b><i>III. A Magyar Művészetért az új évezredben – 1999-2012</i></b>	66
1999 – Alapkő a következő évezredre	66
2000 – Évezredfordulós felelősség	70
2001 – Megindul a támogatás	78
2002 – Talpon, magyar	84
2003 – Az Üzenet-sorozat első éve	85
2004 - Fordulópont	88
2005 - Díjazottak Svédországból, Felvidékről, Erdélyből, Kárpátaljáról is	119
2006 – ’56 50. évfordulója	136
2007 – Gáláinkat mostantól a határon túli magyar szellemi központokban tartjuk	155
2008 – „Magyar kultúra, művészet, alázattal és megalázva”	182
2009 – Teljessé válik az MM díjrendszere	207
2010 – Fogy a pénz, erősödik a jellem	220
2011 – Engem is kirúgtak – most már tényleg magunk vagyunk, függetlenek	235
2012 – Minden év legyen több, mint az előző	247
2013 – MM XXXI. Gála	273

<b>IV. Utóiratok</b>	274
Komikus percek e negyed században	274
Felemelő pillanatok	277
A fájó pontok közül	279
Imre álma	284
Művészek magukról	284
<b>Epilógus</b>	300
Gubcsi Lajos könyveinek jegyzéke az elektronikus könyvtárban	304
A teljesség kedvéért – A Magyar Művészetért Díjrendszer díjazottainak teljes névsora	306
Orbán Viktor levele	321
Makovecz Imre sorai	322



*Ötvös Nagy Ferenc zománcműve: A kánai menyegző, forrasztott alapú rekeszománc, aranyozott tombak. Részlet az EBES-i MONSTRANCIÁRÓL*

**Gubcsi Lajos Országos Széchényi Könyvtár Magyar Elektronikus Könyvtárában  
megjelent albumai, könyvei**

*Gubcsi Lajos: Hazudj, s a bíró is megsegít – Jus gladii  
Egy karaktergyilkosság története*  
<http://mek.oszk.hu/10400/10408/>

*Gubcsi Lajos: A Magyar Művészetért – 25 éves gyermekem*  
<http://mek.oszk.hu/11200/11262/>

*Gubcsi Lajos: Nyitott boríték*  
<http://mek.oszk.hu/10900/10946/>

*Gubcsi Lajos: Őseink, gyermekeink*  
<http://mek.oszk.hu/10400/10409/>

*Gubcsi Lajos: Felnőtt állatmesék*  
<http://mek.oszk.hu/10400/10407/>

*Gubcsi Lajos: Hű szó, háborgó*  
<http://mek.oszk.hu/10400/10410/>

*Gubcsi Lajos: Legényregény*  
<http://mek.oszk.hu/08600/08677/>

*Gubcsi Lajos: Korom Magyarország fölött – 2004-2010*  
<http://mek.oszk.hu/08400/08497/>

*Gubcsi Lajos: Elég lett, ELÉGETT*  
<http://mek.oszk.hu/07700/07792/>

*Gubcsi Lajos: Egy kun Budán és Pesten*  
<http://mek.oszk.hu/07700/07793/>

*Gubcsi Lajos: Elég, ami ELÉG*  
<http://mek.oszk.hu/06600/06608/>

*Gubcsi Lajos: IV. Üzenet Erdélyből (2008-ban)*  
<http://mek.oszk.hu/03400/03498/>

*Gubcsi Lajos: Dallam az éjben*  
<http://mek.oszk.hu/05700/05773/>

*Gubcsi Lajos: Ajánlott – Levelek Orbán Viktornak (részletek)*  
<http://mek.oszk.hu/05800/05833/>

*Gubcsi Lajos: Üzenet a végekről III. – Délvidék*  
<http://mek.oszk.hu/03400/03497/>

*Gubcsi Lajos: A szabadság népe*  
<http://mek.oszk.hu/03400/03496/>

*Gubcsi Lajos: Az ég felé...*  
<http://mek.oszk.hu/03400/03499/>

*Gubcsi Lajos: Summa – 55 évem ha ha 110 lesz – Lírai regény*  
<http://www.mek.oszk.hu/02400/02426/>

*Gubcsi Lajos – Gubcsi Anikó: A csillagokban Bubik István.*  
<http://www.mek.oszk.hu/02300/02355/>

*Gubcsi Lajos: Üzenet a végekről I. – Felvidék*  
<http://www.mek.oszk.hu/01900/01950/>

*Gubcsi Lajos: Üzenet a végekről II. – Kárpátalja*  
<http://www.mek.oszk.hu/02300/02324/>

*Gubcsi Lajos: Üzenet Erdélyből*  
<http://www.mek.oszk.hu/01600/01651/>

*Gubcsi Lajos: Az élet túlsó oldala*  
<http://www.mek.oszk.hu/01900/01947/>

*Gubcsi Lajos: Jó kedvedben teremtettél...*  
<http://mek.oszk.hu/02500/02576/>

*Gubcsi Lajos: Istentelenül*  
<http://mek.oszk.hu/02500/02575/>

*Gubcsi Lajos: Haza szerelem*  
<http://mek.oszk.hu/02500/02574/>

*Gubcsi Anikó-Gubcsi Lajos: Aranykönyv –  
A Magyar Művészetért*  
<http://www.mek.oszk.hu/01700/01741/>

*Gubcsi Lajos: Posztumusz*  
<http://mek.oszk.hu/02700/02785/>

*Gubcsi Lajos: Magyar parasztság a Kárpát-medencében*  
<http://mek.oszk.hu/02500/02577/>

*Gubcsi Lajos: Valaki dobog a szívemen*  
<http://mek.oszk.hu/02500/02573/>

Gubcsi Lajos: *Szem, fényvesztés*  
<http://mek.oszk.hu/02500/02578>

Gubcsi Lajos: *4 nap, amely megrengette az országot (1989. október 5-9. MSZMP-MSZP)*  
<http://www.mek.oszk.hu/01500/01508>

Gubcsi Lajos-Tarafás Imre: *A láthatatlané*  
<http://www.mek.oszk.hu/02400/02442/>

Gubcsi Lajos: *A kommunikáció napja (Magyar Tudományos Akadémia, 1998. április 10.)*  
<http://www.mek.oszk.hu/00100/00141>

\*

*A Zrínyi Média kiadásában, Gubcsi Lajos szerkesztésében  
megjelent könyvek:*

*1000-1100 years ago – Hungary in the Carpathian Basin*  
<http://mek.oszk.hu/09100/09132/09132.pdf>

*1000-1100 évvel ezelőtt – Magyarország a Kárpát-medencében*  
<http://mek.oszk.hu/09100/09186/09186.pdf>

*From the Noon Bell to the Lads of Pest*  
<http://mek.oszk.hu/09400/09426>

*A déli harangszótól a pesti srácokig*

*For the Homeland onto Death*

*A hazáért mindhalálíg*

\*

**Gubcsi Lajos – Benkő László: *Ismét Vereckénél,  
Rákóczi ballada***

DVD: [http://video.amm-gubcsi.hu/Ismet\\_Vereckenel.mpg](http://video.amm-gubcsi.hu/Ismet_Vereckenel.mpg)

CD: [http://www.amm-gubcsi.hu/cikk/1180/benko—gubcsi—  
ismet-vereckenel](http://www.amm-gubcsi.hu/cikk/1180/benko—gubcsi—ismet-vereckenel)



Ötvös Ferenc zománcművész: *Anamorfózis, áttört zománc, vésett, öntött ezüst,*

*Kunkovács László két fotója a MM Élőtárlat – Vándorúton*



*Rézből készült juhász kampók*



*A nomádkort idéző pásztorépitmény a szárnyék - Csősz Sándor fülöpszállási gulyás*

**A teljesség kedvéért –  
A Magyar Művészetért Díjrendszer díjazottai**

**A Magyar Művészetért Díj 2007-2036**

Ádám Gyula	Csete György	Gulyás Dénes	Kárpáti Tamás
Ágh István	Csomós Mari	Gulyás György	Karsai Zsigmond
Aknay János	Csoóri Sándor	Gulyás Gyula	Kása Béla
Almási Tamás	Darázs Árpád	Gulyás János	Kaszás Attila
Annus József	Dárday István	Gyarmathy Tihamér	Keleti Éva
Asszonyi Tamás	Dévényi Sándor	Gyarmati Livia	Kerekes Éva – Bubik-díj
B. Nagy László	Dienes Gábor	Györfi Sándor	Kerényi Imre
Balikó Tamás	Dobos László	Györgyfalvai Katalin	Kévés György
Bálint Zoltán	Dohnányi Ernő	Györi Balett	Kézdi Imola – Bubik-díj
Balla Demeter	Domokos Pál Péter	Gyulai Líviusz	Kicsid Gizella – Bubik-díj
Balogh Miklós	Domonkos István	Gyurkovics Tibor	Király Ernő
Bánffy Miklós	Dresch Dudás Mihály	Hajdú Szabolcs	Király László
Bárdos Lajos	Dubrovay László	Halmos Béla	Kobzos Kiss Tamás
Bartis Attila	Duray Miklós	Hamvas Béla	Kocsár Miklós
Bella István	Ekler Dezső	Harag György	Kocsis Imre
Bence Lajos	Eötvös Péter	Havasi István	Kocsis Zoltán
Benedek György	Eperjes Károly	Herceg János	Kodály vonósnégyes
Benedikty (Horváth) Tamás	Erdélyi János	Herczku Ágnes	Kokas Ignác
Benkő Imre	Esterházy Péter	Herendi Porcelánmanufaktúra	Koltai Lajos
Berecz András	ExperiDance társulat	Hervay Gizella	Kondor Béla
Bereményi Géza	Fábri Zoltán	Honvéd együttes	Korniss Péter
Bessenyei Ferenc	Farkas Árpád	Horváth Ádám	Kortárs Magyar Galéria
Bicskei Zoltán	Farkas Zoltán	Huszárik Zoltán	Kós Károly Egyesülés
Bocskay Vince	Fehér Ferenc	Ilia Mihály	Kósa Ferenc
Bódy Gábor	Fekete György	Illyés Kinga	Kovács József
Bogdán Zsolt – Bubik-díj	Ferencz István	Imre Zoltán	Kozák András
Bognár Szilvi	Ferenczes István	Ivácson László	Kő Pál
Borbándi Gyula	Finta József	Jancsó Adrienn	Kubik Anna
Borbás Tibor	Fodor Antal	Jandó Jenő	Kubinyi Anna
Bozay Attila	Fodor Géza	Jankovics Marcell	Kuncz László
Böszörményi Géza	Fodor Sándor	Jaskó István	Kunkovác László
Bródy János	Foltin Jolán	Jékely Zoltán	Kurtág György
Bubik István	Földi Péter	Jókai Anna	Lajkó Félix
Bucz Hunor	Gál Sándor-Felvidék	Juhász Ferenc	Lászlóffy Aladár
Buda Ferenc	Gál Sándor-Magyarország	Juhász Zoltán	Latinovits Zoltán
Búza Barna	Garas Dezső	Jurcsik Károly	Lázár Ervin
Cantemus kórus	Gergely András	Káel Csaba	Lehóczky János
Cziffra György	Ghymes együttes	Kaiser Ottó	Lendvai József
Czimer József	Gink Károly	Kaján Tibor	Liszt Ferenc Kamarazenekar
Cs. Szabó László	Gombos Gyula	Kalács együttes	Litomiczky Nándor
Cseres Tibor	Götz János	Kallós Zoltán	Lohinszky Loránd
Cserhalmi György	Grendel Lajos	Kányádi Sándor	Lóránt János Demeter
Csernyus Lőrinc	Gubás Gabi – Bubik-díj	Kardos István	Lovász Irén

Lukács Miklós	Orosz János	Sík Ferenc	Tímár Sándor
Magyar Zoltán	Ökrös Csaba	Siklós Mária	Tímár Viktor
Makoldi Sándor	Ötvös Nagy Ferenc	Sinkovits Imre	Tiszatáj
Makovecz Imre	Páll Ágoston	Somogyi Győző	Tolnay Klári
Mányi Építész Stúdió	Páll Antal	Somogyi József	Tóth Bálint
Márai Sándor	Páll Lajos	Spiró György	Tóth Ildikó
Maria de Faykod	Páll Magdi	Sütő András	Tóth Menyhért
Markó Iván	Páskándi Géza	Sváby Lajos	Tóth Tibor – Bubik-díj
Martin György	Pérelí Zsuzsa	Szabadi Vilmos	Töröcsik Mari
Marton László	Perényi Miklós	Szabados György	Török-Illyés Orsolya
Matl Péter	Péterfy László	Szabó István	Tözsér Árpád
Melocco Miklós	Petrás Mária	Szabó Szilárd	Trill Zsolt – Bubik-díj
Mensáros László	Pilinszky János	Szabóky Zsolt	Turányi Gábor
Mészáros Ági	Polgár Rózsa	Szabolcs-Szatmár-Bereg	Udvardi Erzsébet
Mészöly Miklós	Popova, Aleszja	Megyei Építész	Udvaros Dorottya
Mihály Árpád	Püski Sándor	Kamara	Új Budapest együttes
Mihály Gábor	Ráckevei Anna	Szakonyi Károly	Ulman István
Miklósa Erika	Ragályi Elemér	Szalai Györgyi	Utassy József
Misztrál együttes	Ránki Dezső	Szalay Ferenc	Ütő Gusztáv –
Mocsár Gábor	Ratkó József	Szántó Tibor	Varga Miklós
Molnár Edit	Reneszánsz Zrt.	Szécsi Margit	Vári Fábián László
Muzsikás együttes	Rófusz Ferenc	Székely János	Vass Lajos
Nádas Péter	Román Sándor	Szervátiusz Tibor	Verebes Ernő
Nagy Ervin	Rózsa György	Szilágyi Domokos	Vidnyánszky Attila
Nagy Ervin – Bubik-díj	Ruszt József	Szilágyi István	Vígh Tamás
Nagy Gáspár	S. Benedek András	Szirtes Ádám	Vinczeffy László
Nagy József (Josef Nadj)	Samu Géza	Szokolay Sándor	Visky Árpád
Nagy Kovács Mária	Sánta Ferenc	Szórádi Zsigmond	Vitézy László
Nagy László	Sára Sándor	Szőcs Géza	Vivi Dragan Vasile
Nagy Zoltán ifj.	Schéner Mihály	Szörényi Levente	Vörös László
Nagy-Kálózy Eszter	Schiffer Pál	Szóts István	Vujicsics Tihamér
Nemeskürty István	Schilling Árpád	Tamási Áron	Wass Albert
Németh Ildikó	Schinágl Gábor	Tari István	Weöres Sándor
Novák Ferenc	Schrammel Imre	Tarr Béla	Zurgó együttes
Oberfrank Pál – Bubik-díj	Sebestyén Márta	Taub János	Zsigmond Dezső
Olasz Ferenc	Sebő Ferenc	Téka együttes	Zsigmond Vilmos
Ópusztaszeri Emlékpark	Seregi László	Tímár János	Zsuráfszki Zoltán

### A Magyar Művészetért Tiszteletbeli Díj

Bayer József	Demján Sándor	Mádl Ferenc	Nagy Endre
Csányi Sándor	Gubcsi Lajos Levente	Magyar Művészeti Akadémia	Szórádi Sándor
Debrecen városa	Kovács Gábor	Marjay Gyula	Székelyudvarhely, Emlékpark

## Árpád fejedelem-díj 2007-2036

(a 2013-ig díjazottak nevei)

Apáczai Csere János Református Líceum, Kolozsvár  
Aracsi pusztatemplom, a Bánsági Püspökség  
Arad 1849-2009  
Árpádházi Szent Erzsébet Gimnázium Gyimesfelsőloka  
Az erdélyi néptánc 30 évének  
Bábel Balázs  
Bakay Kornél  
Bartók Béla posztumusz  
Berecz András  
Kőröstárkány – az 1919-es vérengzés emlékére  
Böjte Csaba és a dévai gyerekek  
Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnázium  
Ciszterci Szent Imre-templom  
Csillagszemű táncegyüttes és Tímár Sándor  
Csoóri Sándor  
Csúrog magyarsága – az 1944-es vérengzés emlékére  
Debrecen városa – a Függetlenségi Nyilatkozat 160.  
évfordulóján  
Dobos László  
Dr. Petres Éva  
Duna Tv  
Dunaszerdahely városa  
Erdélyi Géza református püspök  
Esztergomi érsekség és Erdő Péter  
Európa Klub Bécs  
Gergely István és a Csibészház Csíksomlyón  
Györfi Sándor  
Gyulafehérvári székesegyház  
Háromszék Szerkesztősége  
Hegedűs Lóránt  
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Tanárképző Főiskola  
Illyés Gyula posztumusz  
Jankovics Marcell  
Jókai Anna  
Kárpátaljai Cserkészszövetség  
Kobzos Kiss Tamás  
Kocsis Zoltán  
Kozma Imre atya és a Máltai Szeretetszolgálat  
Kő Pál  
Külföldi Magyar Cserkészszövetség  
Kubik Anna  
Kurultaj  
Külföldi Magyar Cserkészszövetség  
László Gyula posztumusz  
Magyar Nemzeti Múzeum  
Makovecz Imre  
MTA Történettudományi Intézet, Középkori Osztály  
Műemlékek Nemzeti Gondnoksága  
Nagyenyedi Bethlen Kollégium és Erdélyi-hegyalja  
magyarsága, 1849. január 8. 160. évében  
Nagyszeben magyar közössége  
Nagyvárad püspökség  
Nemeskürty István  
Németh László posztumusz  
Nyitrai Egyetem Magyar Kara  
Ónod és Köröm az ónodi országgyűlés 300. évfordulóján  
Ópusztaszeri Nemzeti Történelmi Emlékpark  
Orbán Viktor  
Pannonhalmi Főapátság és Várszegi Asztrik  
Pilisszántó közössége  
Pozsonyi Egyetem Magyar Tanszéke  
Református Kollégium és Bolyai Farkas Elméleti Líceum,  
Marosvásárhely  
Révkomárom városa  
Romániai Magyar Cserkészszövetség  
Sapientia Egyetem, Csíkszereda  
Sára Sándor  
Somogyvár  
Sütő András posztumusz  
Szabados György  
Székely Hadosztály emlékére – Sepsiszentgyörgy  
Székely Nemzeti Tanács  
Székelyudvarhely városa  
Szörényi Levente  
Történelmi Bodroghöz  
Vajdasági Magyar Cserkészszövetség  
Veszprém 1000 éve  
Wass Albert posztumusz  
Zenta városa a győzelem 310. évfordulóján  
Zürichi Magyar Történelmi Egyesület



László Attila – Sepsiszentgyörgyi Cantus Firmus Kamarakórus  
és Férfidallárda

László Ferenc

László Imréné posztumusz, Pusztina

Maros Művészegyüttes

Miklós Marci bácsi – Csíkmadaras

Molnár Tünde

Nagy Ferenc karvezető, Csíkfalva

Nagyszentmiklós Pro Bartók Alapítvány

Nagyvárad Filharmonikusok és Lászlóffy Zsolt

Nyíló Akác táncegyüttes

Nyisztor Ilonka, Pusztina

Nyisztor Tinka, Pusztina

Pál Róza, Korond

Partiumi Magyar Művelődési Céh

Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem

Sütő András

Szalay Zoltán zeneszerző Csíkszereda

Szarka Mária – Külsőrekecsény

Szatmárnémeti Filharmonia – Fátyos Rudolf

Szék református temploma

Székelyudvarhely Városa

Szigligeti Társulat, Nagyvárad

Szilágyi Zsolt, Vox Humana

Tamási Áron emlékház, Farkaslaka

Tamási Áron Színház, Sepsiszentgyörgy

Tánczos Vilmos

Tempfli József

Terényi Ede

Thúrzó Sándor

Tökés László

Udvarhely Néptáncműhely – Miklós Levente

Varadinum vonósnégyes

---

Erdélyi Zsuzsanna

Erkel Ferenc Alapfokú Zeneoktatási Intézmény, Miskolc

Európai Folklór Intézet

Farkas Zoltán

Fazakas Szabolcs

---

#### FELVIDÉKEN

Concordia Vegyeskar, Komárom

Jászói apátság – Bartal Tamás apát

Jókai Színház, Révkomárom

Márai Sándor Gimnázium, Kassa

Nyitrai Konstantin Egyetem Magyar Kórusa

Révkomárom Városa

Selye János Egyetem

Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége

Ágh Tibor

Csermely kórus (Kassa)

Dobos László

Ghymes Együttes

Janda Iván

Szöttes Népművészeti együttes

Thalia Színház

Ulman István

---

Ferencz Éva

Fertődi Esterházy-kastély

Finta József

Fodor Gábor

Gál István

Gerzanic Magdolna

Göncz Árpád

Gracza Lajos

Gubcsi Attila

Gulyás Dénes

Gulyás Györgyné

Györfi Sándor

Győri Balett

Győri Nemzeti Színház

Győriványi Ráth György

Halmos Béla

Hegedüs Együttes, Kecskemét

Herczku Ágnes

Hiller István

Hollókő faluközössége

Honvéd Együttes Férfikara

Horváth Ádám operaénekes

Ifjú Zenebarátok Kórusa

Iwaki Hajimu – Japán

Jandó Jenő

Jánosi zenekar

Jászság Népi Együttes

Jezerniczky Sándor

Káel Csaba

Kelemen Barnabás

Kapus Béla karnagy

Karcagi Szimfonikus Zenekar

Kárpátaljai Szövetség

---

#### KÁRPÁTALJÁN

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Edvin Marton (Csüri Lajos)

Ivaskovics József és a Credo együttes

Kiss Ferenc

Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség

Marton István posztumusz

Técsői banda

Vári Fábrián László

---

Kecskés András

Keveházi Gábor

Kobzos Kiss Tamás  
Kocsár Miklós  
Kocsis Zoltán  
Kodály vonósnegyes  
Korniss Péter  
Kovács Attila, Pécs  
Kovács Gábor  
Kovács Kolos  
Kozma atya  
Kölcsey Központ, Debrecen  
Kóry Ágnes, Director of Bela Bartok Musicianship in London  
Kubik Anna  
Kubinyi Anna  
Kuncz László  
Kunkovác László  
Kurtág György  
Lajkó Félix  
Lendvay József  
Lévai Anikó  
Liszt Ferenc kamarazenekar  
Lomnici Zoltán  
Lovász Irén  
Mádl Ferenc  
Magyar Állami Népi Együttes  
Magyar Állami Operaház  
Magyar Kereskedelmi és Iparkamara  
Magyar Kulturális Központ, London  
Magyar Nemzeti Bank  
Magyar Nemzeti Múzeum  
Magyar Orvosi Kamara  
Magyar Rádió Gyermekközse  
Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara  
Magyar Tudományos Akadémia – Vizi E. Szilveszter  
Markó Iván  
MTA Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya  
MTA Zenetudományi Intézet  
Makovecz Imre  
Márfi Gyula  
Marjay Gyula  
Marton Éva  
Martonyi János  
MÁV Szimfonikus Zenekara  
Mészáros Tamás  
Miklósa Erika  
Miskolci Szimfonikus Zenekar  
Misztrál Együttes  
Móser Zoltán  
MTV – Héthatár Szerkesztőség  
Muzsikás együttes  
Művészetek Palotája  
Nagy Csaba, Nyíregyháza

Nagy Endre  
Nemzeti Filharmonikus Zenekar  
Néprajzi Múzeum  
Novák Ferenc  
Nyíregyházi Cantemus Kórus  
Óbudai Népzenei Iskola  
Olsvai Imre  
Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékpark  
Pálincás József  
Pannon Filharmonikusok – Hamar Zsolt  
Pécs Városa  
Pécsi Kamarakórus – Tillai Aurél  
Peisch Sándor  
Petrás Mária  
Petrovics Emil  
Pitti Katalin  
Polgár László  
Pongor Ildikó  
Ránki Dezső  
Rév Livia, Párizs  
Rost Andrea  
Sára Sándor  
Sárospataki Református Egyetem Nagykönyvtára  
Sebestyén Márta  
Sebő Ferenc  
Sohajda Jánosné  
Solti György posztumusz  
Sólyom László  
Somfai László  
Szabadi Vilmos  
Szabados György  
Szilágyiné Dr. Fodor Zsuzsanna-Szilágyi László  
Szinetár Miklós  
Szokolay Sándor  
Szórádi Sándor  
Szörényi Levente  
Szvorák Kati  
Tánc ház Egyesület  
Tarczai Zoltán, Nyíregyháza  
Tavaszy Noémi  
Téka Együttes  
Tolcsvay Béla  
Tolcsvay László  
Újfalussy József  
Várbíró Judit  
Várszegi Asztrik  
Vásárhelyi Gábor  
Vass Lajos posztumusz  
Wilfried Grolig – Németország  
Zurgó együttes

## Gubcsi Lajos Ex Libris Díja 2009-2033

(előre jóváhagyva 2015. dec-ig)

### *Magyarország, Erdély, Felvidék, Kárpátalja, Délvidék, Őrvidék és a nagyvilág magyarjainak*

72. sz. Széchenyi István Cserkészcsapat – Ausztria	Csermely kórus
A Magyar Emlékekért a Világban Egyesület	Csíkszentdomokos – az 1944-es vérengzés emlékére
Ady Endre Líceum – Nagyvárad	Csíkszeredai könyvtár
Ághegy-Liget Baráti Társaság, Svédország	Csíkszeredai Márton Áron Gimnázium
Alföldi Nyomda, Debrecen	Csúcs Mária – Duna Tv, Csíkszereda
Amerikai Magyar Társaság – Cleveland	Csutorás Tábor
Antal Imre és Ágnes	Dálnok – Dózsa népe
Áprily Lajos Általános Iskola Parajd	Demján Sándor Alapítvány
Aracsért	Dr. Cserháti Ferenc centuriai c. püspök
Aradi Alma Mater Alapítványnak	Dévai Nagy Kamilla
Arany János Gimnázium – Nagyszalonta	Draskóczy Lídia
Ars Renata együttes – Virágh László	Duna Tv TÉRkép műsor
Ausztráliai Magyar Cserkészszövetség	Ekler Dezső
Baczkamadarasi Kis Gergely Református Kollégium	Endrei Judit
Balassa Zoltán	Eötvös Kollégium
Bálint Péter	Erdélyi Kárpát Egyesület
Balogh Miklós	Erdélyi Magyar Ifjak – Háromszék
Bánffyhungary református temploma	Erdélyi Magyar Ifjak – Kézdivásárhely
Banner Zoltán	Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület
Barabás Miklós Céh	Eszéki Magyar Tanszék
Bartók Béla Líceum, Temesvár	Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem
Bayer József	Festetics kastély Nagykönyvtára – Keszthely
Bede-Fazekas Zsolt – Független Magyar Rádió, Toronto	Farkas András zenész Toronto
Benkő László	Fekete Föld népzeneke
Berki Krisztián	Fujkin István Toronto
Bernády Alapítvány – Marosvásárhely	Főnix Színház
Bodajki kegyhely	Gaudeamus Librarium
Bodza Klára	Gerle János
Bogár László	Gubcsi Attila
Brassói Áprily Lajos Főgimnázium	Gudor Botond – Magyarigen
Buenos Aires – Zrínyi Kör	Gyergyószárhegyi Kulturális és Művészeti Központ
Bukaresti Tv Magyar Adások Szerkesztősége	Gyergyószentmiklós – az 1944-es vérengzés emlékére
Burg Castellum öröksége	Gyergyószentmiklósi könyvtár
Civilek Háromszékért Szövetség	Gyomai Kner Nyomda
Constantinum Gimnázium	Györfi Sándor
Corvinus Közgáz Néptáncegyüttes	Gyurta Dániel
Corvinus Library – Hamilton, Kanada	Hajnal Mihály
Credo együttes, Ungvár	Hangody László Dr.
Csaba László	Harag György Társulat – Szatmárnémeti
Csallóközi hagyományörzők	Háromszék Szerkesztősége
Csányi Sándor Alapítvány	Háromszéki Közösségi Alapítvány
Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetsége	Haszmann Pál Múzeum
CSEMADOK Kassa	Házi Bakó Eszter
Csépe László	Herendi Porcelánmanufaktúra Zrt.

Hermann Róbert  
HÍD Szebeni Magyarok Egyesülete  
Hoppál Mihály  
Horváth Ferenc – www.erdely-szep.hu  
Horváth György hagyományörző  
Horváth János Iskolacsoport – Margitta  
II. Rákóczi Ferenc Általános Iskola, Sárospatak  
II. Rákóczi Ferenc Gimnázium, Munkács  
II. Rákóczi Ferenc Tanárképző Főiskola, Beregszász  
Incze Gergely Katalin  
Jékely Endréné  
Jókai Közművelődési és Múzeum Egyesület – Révkomárom  
József Attila Ifjúsági Klub, Pozsony  
Juhász Gyula Általános Iskola – Nagyvárad  
KAFEDIK, Kazinczy Ferenc Diák Kör Brűnben  
Kalotaszeg Néptáncegyüttes  
Kanadai Magyarok Országos Szövetsége – Ottawa, Feszty  
Dániel  
Karcagi Művelődési Központ  
Kádár Márton Általános Iskola Mezőpanit  
Károli Gáspár Református Egyetem Kántortanítóképző Főiskola  
Marosvásárhely  
Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet – Ungvár  
Kárpátaljai Református Egyházkerület  
Kárpátaljai Római Katolikus Apostoli Kormányzóság  
Kerkay Béláné Maczky Emese – USA  
Kézdivásárhelyi könyvtár  
Kézdivásárhelyi Református Kollégium  
Kicsi Hang együttes  
Király Ferenc, Torockó  
Királyhágómelléki Lorántffy Zsuzsanna Református Gimnázium  
Kiskun Múzeum  
Kiskunfélegyházi Petőfi Sándor Könyvtár  
Kiss-Rigó László  
Kobzos Kiss Tamás  
Kocsis István író  
Kodály táncegyüttes Toronto  
Kolozsvár Európai Főváros 2015-ben  
Kolozsvári Bolyai Egyetem Barátainak Egyesület  
Kolozsvári Református Kollégium  
Kórogy és Szentlászló áldozatai emlékére  
Koronaörség  
Korond népművészete  
Kor-Zár együttes  
Kovács Géza, Sepsiszentgyörgy  
Kozák Danuta  
Kozsik Ildikó és Kozsik József  
Kó Pál  
Kriza János Néprajzi Társaság  
Krónikás Zenede  
Kubinyi Anna

Kun Világtalálkozó – Kunszentmiklós  
Kurultaj  
László Ottó kovácsmester, Hamva  
Lázár Vilmos és a Nemzeti Lovas Szövetség  
Lorántffy Zsuzsanna Református Gimnázium – Nagyvárad  
Luganoi Magyar Kör – Saáry Éva  
Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közössége – Ungvár  
Magyar Festészet Napja – Bráda Tibor  
Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnokság  
Magyar Íjász Szövetség  
Magyar Református Egyház Alkotmányozó Zsinat  
Magyar Segélyegylet – Sao Paolo  
Magyar Tannyelvű Főiskola, Szabadka  
Magyar Televízió – Magyarország története c. sorozata  
Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára  
Magyar Zoltán etnográfus  
Magyar Koronaőrök Egyesülete  
Makovecz Imre  
Márai Sándor Gimnázium  
Margittai Gábor  
Marjay Gyula  
Maros Megyei Múzeum  
Maros Művészegyüttes  
Marossárpatak – Mátyás-huszárok  
Marosvásárhely magyarjainak 1990. fekete márciusa emlékére  
Marosvásárhelyi Református Kollégium  
Martonyi János  
Matthias Corvinus Collegium, Budapest  
Muravidéki Nótázók népdalkör – Lendva  
Muzsikás együttes  
Nádorfi Lajos  
Nagy Béla református főgondnok, Beregszász  
Nagy Endre  
Nagy Gábor – Kiskundorozsma  
Nagy György kézműves  
Nagy János szobrász, Felvidék  
Nagy József grafikus, Felvidék  
Nagy László kézilabdázó  
Nagy Sándor  
Nagyenyedi Bethlen Gábor Kollégium  
Nagyvárad Püspökség könyvtára  
Nyitrai Egyetem Magyar Kara  
Országos Széchényi Könyvtár  
Ökrös Csaba  
Ötvös Nagy Ferenc  
Pannonhalmi Főapátság Könyvtára  
Parragh László  
Partiumi Református Egyetem  
Pataki János  
Pazmaneum Polgári Társulás  
Petrovics István

Piller Éva – Sao Paolo  
 Polgárok Háza  
 Pozsonyi Magyar Casino  
 Pozsonyi Magyar Tanszék  
 Prágai Tükör  
 Pro Natura Szentgotthárd – Pronas  
 Reménység Háza – Brassó  
 Révkomárom CSEMADOK  
 Rimaszombat CSEMADOK  
 Risztov Éva  
 Rozsnyó – CSEMADOK  
 Rozsnyói Meseszínház és Badin Ádám  
 Salamon Beáta  
 Sapientia Egyetem – Csíkszereda  
 Sapientia Egyetem – Kolozsvár  
 Sapientia Egyetem – Marosvásárhely  
 Sárospataki 8kor Színház  
 Sárospataki Református Nagykönyvtár  
 Savanya István  
 Schola Privata Gutaiensis – Gútai Magyar Tannyelvű Iskola  
 Segesvári Gaudeamus Alapítvány  
 Selye János Egyetem  
 Selye János Gimnázium – Révkomárom  
 Sepsiszentgyörgyi könyvtár  
 Sepsiszentgyörgyi Református Kollégium  
 Sidi Péter  
 Smaranda Enache  
 Sólyom László  
 Studium Generale – SG 45  
 Sudár Annamária  
 Sütő András Baráti Egyesület  
 Sütő Levente, Vargyas  
 Szabadkai Városi Könyvtár  
 Szacsavay Imre I-VIII osztályos Általános Iskola – Nagyvárad  
 Szakály Sándor  
 Szakkay József Szakközépiskola, Kassa  
 Szalóczy Pál  
 Szárazajta – az 1944-es vérengzés áldozatai emlékére  
 Szatmári Református Gimnázium, Szatmárnémeti  
 Szatmári Szilárd lelkész, Csíkszereda  
 Szegedi Tudományegyetem  
 Szék közössége  
 Székely Árpád  
 Székely Emese  
 Székely Mikó Kollégium  
 Székelyföldi Stúdió  
 Székelyudvarhelyi könyvtár  
 Székelyudvarhelyi Tomcsa Sándor Színház  
 Szent László Római Katolikus Gimnázium – Nagyvárad  
 Szentandrassy István  
 Szentendrei Skanzen  
 Szigligeti Színház  
 Szilágyi Áron  
 Szilágyiné Fodor Zsuzsanna Dr.  
 Szlovákiai Bencés Rend – Révkomárom  
 Szolnoki Művésztelep  
 Szórádi Sándor  
 Szöcs Gyula Dr.  
 Szörényi László irodalomtörténész  
 Tamási Áron Alkotóház, Farkaslaka  
 Tamási Áron Gimnázium, Székelyudvarhely  
 Tar Károly  
 Tárogató Világtalálkozó  
 Tata városának  
 Teleki Téka  
 Tihanyi apátság  
 Tokaji Reneszánsz Egyesület  
 Tordai Petőfi Társaság  
 Tőkés László  
 Ughy István  
 Újvidéki Magyar Tanszék  
 Ungvári Egyetem Magyar Kara  
 Varga Bótos Anna  
 Vaski Gábor  
 Vay Ádám Múzeum, Vaja  
 Végh Alpár Sándor  
 Veszprémi Egyetem  
 VIII. Maros Népzene- és Néptánc Találkozó 2013  
 Vincze László  
 Víz E. Szilveszter  
 Wonke Rezső  
 XII. „Kufstein” Konferencia  
 Zádori Mária  
 Zentai Művésztelep 60 éve  
 Zilahi Református Wesselényi Kollégium  
 Zirci Apátság Nagykönyvtára  
 Zombori Magyar Polgári Kaszinó 150 éve  
 Zorkóczy Zenóbia

## Kodály Zoltán-emlékdíj 2007-2009

Almási István	Magyar Tudományos Akadémia
Bálint Erzsébet, Moldva	Magyar Tudományos Akadémia Kisebbségkutató Intézet
Balogh Kálmán	Mátyás-templom kórusa, Tardy László
Baross Gábor	Méry Margit – Pozsony
Billion, Claude cimbalomművész	Mohayné Katanics Mária
Bimbó Zoltán	Nemzeti Énekkar
Bognár Szilvi	Mézes Rudolf és a CSEMADOK
Bónis Ferenc – Magyar Kodály Társaság	Nemzetközi Kodály Szeminárium és Fesztivál
Csíky László posztumusz és fia, Csíky Csaba	Nógrádi László
Daróci Bárdos Tamás	Ookuma Nobuko és a Machida Kodály kórus
Dévai János	Orendt Gyula
Eösze László	Ökrös Csaba
Fehér Csaba	Pál Lajos – Kárpátalja
Fehér Ernő	Patseas, Michalis – Görögország
Fejér Kálmán	Pécs városa – Agócsy László Zeneiskola
Folkrádió	Petrik Szilárd
Fonó együttes	Rozgonyi Éva
Galántai Kodály Dalkör – Józsa Mónika	Sapszon Ferenc
Gulyás György posztumusz	Soproni Liszt Fesztivál
Illyés István kántor	Szabó Helga
Ittész Mihály	Szalóki Ági
Ivasivka Mátyás	Székely Dalegylet – Székelyudvarhely
Jászói apátság-Felvidék – Bartal Tamás Károly főapát	Szesztay Zsolt
Katona István, Martos	Szilvay Géza – Finnország
Kodály vonósnégyes	Szokolay Sándor
Kodály Zenepedagógiai Intézet – Erdei Péter	Szőnyi Erzsébet
Kodály Zoltán Ének- Zenei Általános Iskola, Gimnázium, Alapművészet-oktatási Intézmény és Zeneművészeti Szakközépiskola	Tanimoto Kazuyuki, a Japán Kodály Társaság volt elnöke
Kodályné Péczely Sarolta	Tóth Ferenc – Komló
Kollár Éva – Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetsége	Traub, Andreas Prof.
Lantos Rezsóné Osváth Edit – Kanada	Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, Hajnal Jenő ifj. Várdai István
László Erzsébet – Moldva	Vass Lajos posztumusz
Liszt Ferenc kórus, Veszprém	Zobor Hangja Vegyeskar

## Liszt Ferenc-emlékdíj 2011

Bogányi Gergely	Liszt Ferenc Emlékmúzeum és Kutatóközpont
Doborján-Raiding	Liszt Ferenc Kamarazenekar
Gifui Liszt Magyar-Japán Baráti Társaság – Prof. Yamada	Liszt Ferenc Kulturális Egyesület, Sopron
Liszt Ferenc Archiv, Göppingen-Budapest	Sopron városa

### **Mátyás király-díj 2008-14**

Csíksomlyói Ferences Rendház és a Csíksomlyói Búcsú  
Klebensberg Kunó posztumusz: Selye János Egyetem,  
Révkomárom  
Magyar Nemzeti Galéria  
Magyar Táncművészeti Főiskola Néptánc szak

Magyar Tudományos Akadémia Kísérleti Orvostudományi  
Kutatóintézet  
Szent György Lovagrend Visegrád, és a Visegrádi  
Palotajátékok  
-Visegrádi Palota 2014-ben

### **Petőfi Sándor-díj 2009-2015**

Erdélyi György  
Fehéregyháza, Petőfi Sándor Egyesület .  
Királyfiakarcsa Petőfi Sándor Baráti Társulás  
Kiskőrös, Országos Petőfi Társaság  
Kiskunfélegyháza, a Hattyúház és a Petőfi Sándor  
Könyvtár  
Mezőberény, Orlai Petrich Múzeum  
Pápa – Református Gimnázium és Kollégium

Pozsonyi Magyar Tannyelvű Iskola és Gimnázium  
Rimaszombat-Múzsák Háza  
Szatmárnémeti magyarsága-Koltó  
  
*és a továbbiakban*  
2013 Petőfi Sándor Kultúregyesület Versec  
2014 Nagyszalonta Arany János Emlékmúzeum  
2015 Szabadkai Magyar Tanítóképző

### **Rákóczi fejedelem-díj 2010-2013**

*2010*  
Borsi várkastély, Felvidék  
R. Várkonyi Ágnes ápr. 8.  
Sárospataki Magyar Nemzeti Múzeum Rákóczi Múzeuma  
Majk, kamalduli néma szerzetesek emlékére – elhelyezve  
Győrben Béni Balogh Ádám tiszteletére  
Párizs-Grosbois – Rákóczi szíve és a mai franciaországi  
magyarok tiszteletére Yerres városnak és  
polgármesterének, Dupont-Aignannak

Rodostónak – Rákóczi örök szellemének  
Gyimesbükben a „Rákóczi-várnak” az Ezeréves Történelmi  
Határ szeretetével

*2012*  
Búzavirág néptáncgyűttes, Rozsnyó  
Rákóczi Alapítvány, Toronto

*2013*  
Lorántffy Zsuzsanna Polgári Társulás Királyhelme

*2011*  
Marosvásárhelyi Vártemplomnak és a marosmenti magyaroknak  
Mikes Kelemen emlékére Zágonnak, az erdélyi magyaroknak

### **A Színész Díj 2012-2015**

(díjazottak és várományosok)

Fabó Tibor – Révkomárom  
Kiss Csaba – Nagyvárada  
Kövesdi Szabó Mária – Kassa  
László Károly – Sepsiszentgyörgy

Mezei Kinga – Újvidéki Színház  
Rudolf Péter – Budapest  
Szűcs Nelli – Beregszász

## Széchenyi István-émlékdíj 2010

Erdélyi Református Egyházkerület, Kolozsvár – Pap Géza  
püspök  
Lámfalussy Sándor bankár  
Magyar Huszár és Katonai Hagyományőrző Szövetség –  
Székely Tibor

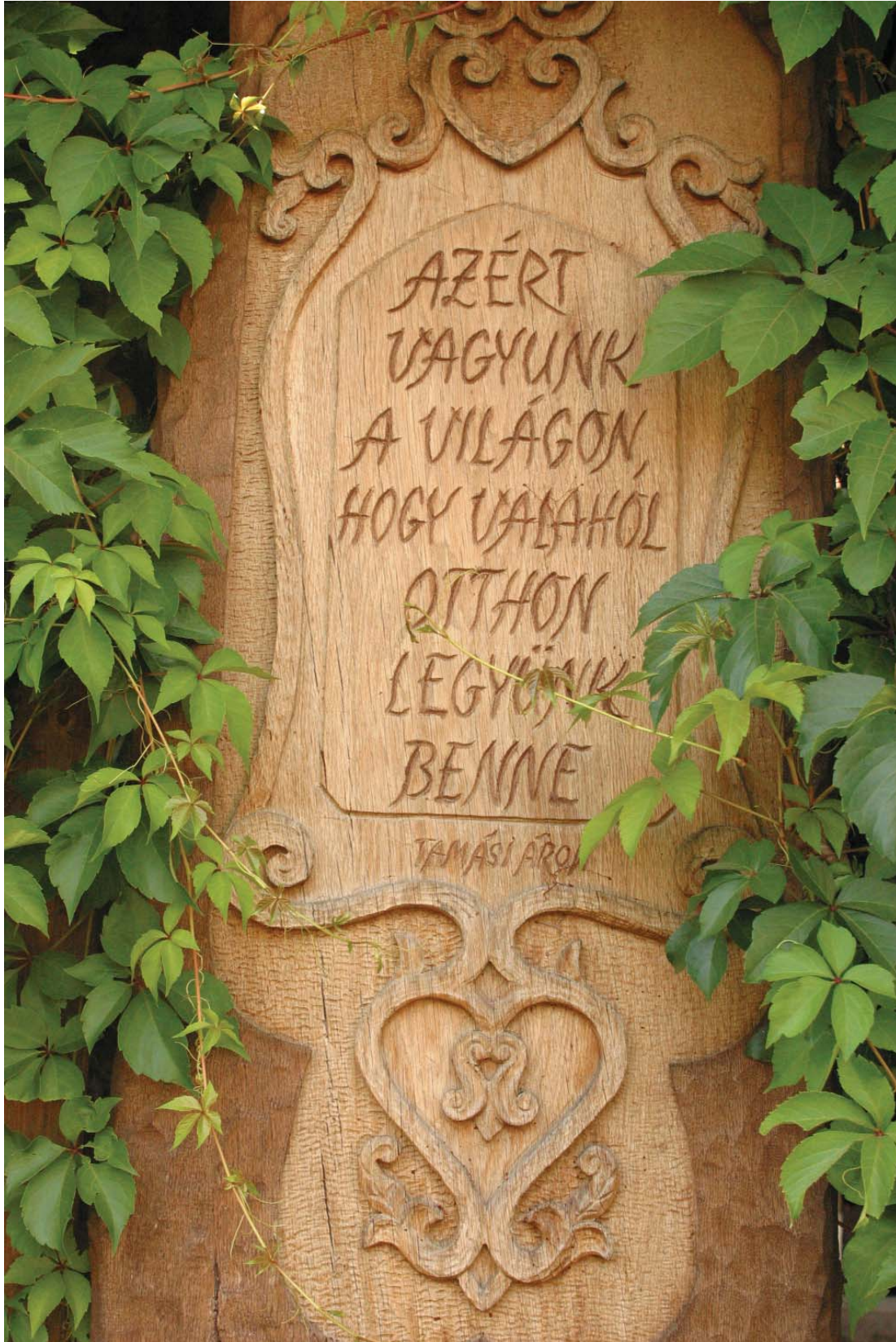
MTA Szegedi Biológiai Központ Enzimológiai Intézete –  
Závodszky Péter  
Professzorok Batthyány Köre – Dux László  
Rákóczi Szövetség – Dr. Halzl József  
Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége

## Zrínyi Ilona-díj 2013-2036

*Alapította Gubcsi Lajos és Györfi Sándor*



*A díj Györfi Sándor alkotása, Zrínyi Ilona bronz dombormű portréja*



*Ulman István kopjafája Tamási Áron erdélyi szavaival a felvidéki Várhosszúréten, Krasznahorka várának tövében állított emléket a magyar katonahősöknek.*

*Az élet nagy egyensúlyai közé tartozik, hogy a bajra vigasz is jön. Nem volt szándékomban közölni Orbán Viktor 2007 januárjában nekem írt köszönő levelét, se ezt, se a többi. Ez a most idézett fontos, jelentős biztatás volt számomra egy általam tisztelt embertől. Neki írt elemzéseimben még további 6 évig éltem e biztatással, amelyet újabb hasonló köszönetek fogalmaztak meg később is. Hozzám írt levelének díszes, elegáns papírján legfelül az olvasható: A Magyar Köztársaság volt miniszterelnöke.*



A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG VOLT MINISZTERELNÖKE

O r s z á g h á z

Budapest, 1035  
Kossuth Lajos tér 1-3.

Tisztelt Gubcsi Úr!

Kedves Lajos!

Köszönettel megkaptam leveledet, melyben arra kérsz, hogy az „Ég felé” című albumban fel szeretnéd használni az elmúlt években nekem küldött írásaidat. Úgy vélem, kérni nem Neked kell, sokkal inkább nekem, hogy a jövőben az értékes gondolataid némelyikét a nemzetszolgálat érdekében közkinccsé tehessem.

A megjelenés előtt álló köteteid sora arra enged következtetni, hogy nem engedted magad eltéríteni a saját magad által kijelölt útról, és ez a céltudatosság és állhatatosság mindannyiunknak példát mutathat. Azt kívánom Neked, hogy az elsöprő lendületed soha ne törjön meg, és arra kérlek, hogy továbbra is oszd meg velünk észrevételeidet, véleményedet!

Engedd meg, hogy munkádhoz jó egészséget, nagyívú terveidhez kitartást kívánjak!

Budapest, 2007. január 11.

Barátsággal:

Orbán Viktor



*Gubcsi Lajos családja, „a második hullám”, születtek 2002 és 2011 között: balról jobbra a felesége, Anikó mellett a gyerekek, Lél, Etele, Botond, Emese, Előd – és a mennyekben Lelle.*

Makovecz Imrét többször idézem e könyvben, álljon itt végül tőle néhány maradandó szó, mellyel nekem ajánlotta „Makovecz Imre” című könyvét 2007-ben:

Barátaim között te  
vagy az egyetlen, aki  
a legnagyobb metamorfózisban  
úgy jutott túl,  
hogy tehetséggel és hűséggel  
szolgál. Áldjon meg az Isten.  
Makovecz Imre

*Barátaim között te vagy az egyetlen, aki a legnagyobb metamorfózisban úgy jutott át, hogy tehetséggel és hűséggel szolgál. Áldjon meg az Isten.  
Makovecz Imre*

